

שבוע פרשת ממות-מסעי

(28 July - 3 August 2024)

כ"ב - כ"ח תמוז תשפ"ד

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשָׁךְ וַיִּצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתָךְ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם
 וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִהְיוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד:
 מַעוּה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבָבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל
 מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְוִלִי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ יְאִמְרֵנָּא
 יִשְׂרָאֵל: בְּלוֹלִי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוּם עָלֵינוּ אָדָם:
 ג אָזִי חַיִּים בְּלָעוּנוּ בְּחִרְוֹת אָפֶם בָּנוּ: ד אָזִי הַמּוֹם
 שִׁטְפוּנוּ נִחְלָה עֵבֶר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אָזִי עֵבֶר עַל־
 נַפְשָׁנוּ הַמּוֹם הַיּוֹדוּנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרְף
 לְשִׁנְיָהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כְּצַפּוֹר נִמְלֶטָה מִפֶּחַ יוֹקְשִׁים
 הַפֶּחַ נִשְׁבֵּר וְאִנְחָנוּ נִמְלֶטְנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
 שְׁמִים וְאַרְצָן:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:
 א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלְיָךְ נְשִׂאתִי אֶת עֵינֵי
 הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם: ב הִנֵּה כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֶל
 יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שִׁפְחָה אֶל יַד גְּבֵרָתָהּ
 בֵּן עֵינֵינוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְנוּ: ג חָנְנוּ
 יְיָ חָנְנוּ כִּי רַב שִׁבְעָנוּ כּוֹז: ד רַבֹּת שִׁבְעָה
 לָהּ נַפְשָׁנוּ הִלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֵאִי
 יוֹזִים:

אגרות קודש

ב"ה, י"א תמוז, תשי"ז
 ברוקלין.

לכבוד הנהלת צעירי אגודת חב"ד
 סניף: כפר חב"ד, ירוש"ו.

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבם המודיע ע"ד כינוס הנוער בקשר עם חג הגאולה י"ב תמוז הבע"ל.
 והואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח אתמול מברק (עפ"י הכתובת של ישיבת תו"ת דלוד) ומועתק
 בזה הנוסח, בהשייך אליהם:

למסור לצעירי אגו"ח בכפר ובירושלים:

להתועדות הנוער ביום הגאולה יהי רצון שמסירות נפש בעל השמחה תהי' נר לרגלכם לבכם
 ומוחכם להאיר דרככם בחיים במאור ואור תורת חיים ומצותי'. ובמרץ ובחוסם ובחיות שבסגולת
 הנוער תגאלו עצמכם וגם סביבתכם ממאסר החומר ותגבירו הצורה על החומר והקדושה על החול
 והנפש האלקית על הבהמית והגוף ובגאון תרימו קרן ישראל סבא עם אשר לבדד ישכון והשם
 אלקיו עמו.

בברכה ללכת באור השם מעלה מעלה,

מנחם שניאורסאהן

מקוים שהמברק נתקבל במועדו. ובטח למותר לעוררם להודיע לכאן מהנעשה בפרטיות
 הדרושה. ות"ח מראש.

בברכת חג הגאולה,

מזכיר

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 240..... שולחן ערוך עם הערות וציונים
 241..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 243..... לקוטי תורה

אדמו"ר האמצעי

- 245..... תורת חיים

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 246..... דרך מצוותיך

אדמו"ר מוהר"ש

- 248..... תורת שמואל תרל"ג

אדמו"ר מוהרש"ב

- 249..... ספר המאמרים - המשך תער"ב

אדמו"ר מוהרי"צ

- 250..... ספר המאמרים - תרפ"ט
 251..... לקוטי דיבורים - בלה"ק
 255..... רשימת אדמו"ר מוהרי"צ
 258..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

הוספות

- 40..... ילקוט לוי יצחק על התורה
 43..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח
 202..... נביאים וכתובים
 211..... עין יעקב - מסכת ברכות
 259..... נקודה משיחת קודש מעובדת
 260..... הלכות בית הבחירה
 262..... חומש לקריאה בציבור
 276..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
 277..... ביאורים לפרקי אבות - פרק ב
 278..... לוח זמנים
 279..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה ידבר משה אל ראשי המטות,
 ש"פ מטות-מסעי, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשל"ג..... 5

התוועדיות

- שיחת ש"פ מטות-מסעי,
 מבה"ח מנחם-אב, ה'תשל"ג..... 14

לקוטי שיחות

- פרשת מטות, כךך כג..... 27
 פרשת מטות-מסעי - מנחם-אב, כךך כג..... 33

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 44..... חומש יומי - פרשת מטות-מסעי
 80..... לוח לתהלים היומי
 81..... תניא יומי
 94..... לוח 'היום יום'

רמב"ם

- 97..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם
 101..... שלושה פרקים ליום
 177..... פרק אחד ליום
 198..... ספר המצוות

לימוד מהולק לפי ימים

- 204..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת קידושין
 212..... גמרא עם ביאור - מסכת בבא בתרא
 241..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

נאמר בפרשת השבוע, פרשת מטות:

37 שהאדם אוסר על עצמו דבר שלולי הנדר הוא מותר דְלְכַאֲרֵהּ אֵינוֹ
38 מוֹכֵן, דְּכִיּוֹן שְׁיֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהַתּוֹרָה אִסְרָהּ וַיֵּשׁ דְּבָרִים
39 שֶׁהַתּוֹרָה הֵתִירָה, אִם כֵּן לָמָּה בָּא אָדָם זֶה שְׁנוֹדֵר נֹדֵר לְאִסּוֹר
40 מֵהַ שֶׁהַתּוֹרָה הֵתִירָה לוֹ, הֲלֹא אָמְרוּ רַבּוֹתַי בִּירוּשָׁלַיִם רִישׁ
41 פְּרָק ט' דְּנִדְרִים, הוֹבָא
42 בְּשִׁמוּנָה פְּרָקִים לְהִרְמַב"ם
43 פְּרָק ד', בלשון תמיהה על מי
44 שְׁנוֹדֵר נֹדְרִים לֹא דִיִּיף מַה
45 שְׁאִסְרָה לָּךְ הַתּוֹרָה אֲלֵא
46 שְׁאִתָּה מְבַקֵּשׁ לְאִסּוֹר עֲלֶיךָ
47 דְּבָרִים אַחֲרִים [וַיֵּשׁ לֹאמַר
48 הַטַּעַם שְׁמַדְיִיק בְּמִדְוָר אֲדַמְוִר מְהַר"ש
49 בְּמִאמְרֵי הַנוֹכַח מִשְׁנַת תש"ל שְׁעֵנִין
50 זֶה הוֹבָא "בְּשִׁמוּנָה פְּרָקִים
51 לְהִרְמַב"ם", כִּי, מִאֲמַר
52 הַנֶּזְכָּר לְעֵיל הוּא רַק
53 בִּירוּשָׁלַיִם וְלֹא בְּבִבְלִי, וּבִדְרָךְ
54 כֻּלָּ פּוֹסְקִים הִלְכָה עַל פִּי הַתְּלַמּוּד
55 הַבְּבִלִי וְלֹא עַל פִּי הַתְּלַמּוּד הַיְרוּשָׁלַיִמי
56 וְלִכְּן מוֹסִיף שְׁהוֹבָא בְּשִׁמוּנָה
57 פְּרָקִים לְהִרְמַב"ם, שְׁבִזָּה
58 מוֹדְגָשׁ שְׁזָהוּ עֲנִין שֶׁל הוֹרָאָה
59 שְׁשִׁיף לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, כְּמוֹ
60 שְׁאֵר הַדְּבָרִים שְׁהוֹבָאוּ שָׁם
61 בְּשִׁמוּנָה פְּרָקִים לְהִרְמַב"ם, שֶׁהֵם
62 הוֹרָאוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד.

16 כֵּן לָמָּה בָּא לְאִסּוֹר מֵהַ שֶׁהַתּוֹרָה הֵתִירָה לוֹ, הֲלֹא אָמְרוּ רַבּוֹתַי בִּירוּשָׁלַיִם רִישׁ
17 פְּרָק ט' דְּנִדְרִים, הוֹבָא בְּשִׁמוּנָה פְּרָקִים לְהִרְמַב"ם פְּרָק ד', לֹא דִיִּיף מַה
18 שְׁאִסְרָה לָּךְ הַתּוֹרָה אֲלֵא שְׁאִתָּה מְבַקֵּשׁ לְאִסּוֹר עֲלֶיךָ דְּבָרִים אַחֲרִים [וַיֵּשׁ לֹאמַר
19 הַטַּעַם שְׁמַדְיִיק בְּמִאמְרֵי שְׁעֵנִין זֶה "בְּשִׁמוּנָה פְּרָקִים לְהִרְמַב"ם", כִּי, מִאֲמַר
20 הַנֶּזְכָּר לְעֵיל הוּא רַק בִּירוּשָׁלַיִם וְלֹא בְּבִבְלִי, וְלִכְּן מוֹסִיף שְׁהוֹבָא בְּשִׁמוּנָה
21 פְּרָקִים לְהִרְמַב"ם, שְׁבִזָּה מוֹדְגָשׁ שְׁזָהוּ עֲנִין שֶׁל הוֹרָאָה שְׁשִׁיף לְכָל אֶחָד
22 וְאֶחָד, כְּמוֹ שְׁאֵר הַדְּבָרִים שְׁהוֹבָאוּ שָׁם]. וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּזָה, עַל פִּי מֵהַ שְׁאִמְרוּ

(1) פרשתנו (מטות), ל, ב-ג. (2) פרשתנו פד, ב.ד. (3) אוה"ת פרשתנו ע' א'ערה; ע' א'שלד. (4) סה"מ תר"ל ע' רטז ואילך. שם
ס"ע רכג ואילך. (5) תאריך ה"פתח דבר" - עש"ק כף מנ"א ה'תשל"ג, שנת השבע שנת השמיטה. וראה גם ד"ה זכור הוי'
דש"פ דברים פ"ב בתחלתו (לקמן ע' 106). (6) נדרים ח, א. תמורה ג, ב.

ביאור בדרך אפשר

נאמר בפרשת השבוע, פרשת מטות:

1
2 וַיִּדְבֵּר מֹשֶׁה אֶל רְאֵשֵׁי הַמַּטּוֹת נְשֵׂיאי הַשִּׁבְטִים לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
3 לֵאמֹר לְמַסּוֹר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה הָוְי' (וּמְבַאֵר
4 הַכְּתוּב פְּרָטֵי הָעֲנִינִים וְהַצִּוּוּיִים שֶׁבְּפָרֶשֶׁת נְדָרִים הַמְּפּוֹרְטִים
5 בַּפּוֹסְקִים הַבָּאִים) אִישׁ כִּי יִדֹר
6 נְדָר גּוֹ' לֹא יַחַל דְּבָרוֹ (כְּמוֹ
7 לֹא יַחַלֵּל דְּבָרוֹ, לֹא יַעֲשֶׂה
8 דְּבָרָיו חוּלִין - פְּרוּשׁ
9 רש"י) אֵלֶּא כִּכָּל הַיּוֹצֵא מִפִּיו
10 יַעֲשֶׂה¹ וַיִּקְיִים אֶת נִדְרוֹ. וַיִּדְוַע
11 הַדִּיּוּק הַשְּׂאֵלָה בְּזָה בְּמִאמְרֵי
12 הַחֲסִידוֹת שֶׁל רַבֵּינוּ הַזְּקֵן
13 בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה², סֵפֶר מֵאמְרִים
14 שֶׁלוֹ עַל פְּרִשׁוֹת הַתּוֹרָה בְּחוּמְשֵׁים
15 וַיִּקְרָא, בְּמִדְבַר דְּבָרִים וְעַל שִׁיר הַשִּׁירִים
16 וּבְמִאמְרֵי הַחֲסִידוֹת שֶׁל רַבּוֹתֵינוּ
17 נְשִׂיאֵינוּ אֲדַמְוִרֵי חֲב"ד שְׁלֵאֲחֲרֵי
18 זָה³, בְּדוֹרוֹת הַבָּאִים אַחֲרֵי אֲדַמְוִר
19 הוֹקֵן וּבְפָרֶט בְּבִיבְלִי כִּי כְּתוּב יֵד
20 וְבוֹ מֵאמְרֵי חֲסִידוֹת שֶׁל אֲדַמְוִר
21 מְהַר"ש רַבֵּי שְׁמוּאֵל, הַאֲדַמְוִר
22 הַרְבִּיעִי בְּשׁוּלַת אֲדַמְוִרֵי חֲב"ד
23 מִשְׁנַת תר"ל⁴ (שְׁיֵצֵא לְאוֹר
24 בְּיָמֵים הַכִּי אַחֲרוֹנִים⁵ בְּסִמְכּוֹת
25 לְמוֹעֵד אֲמִירַת מֵאמְרֵי זֶה בְּקִין
26 תשל"ג), דְּצָרִיף לְהִבִּין שְׂרָשׁ
27 עֲנִין הַנְּדָרִים [שְׁעֵנִים הוּא
28 שֶׁהָאָדָם נֹדֵר נֹדֵר לְאִסּוֹר אֶסֶר
29 לְקַבֵּל עַל עֲצֻמוֹ שְׁדַבֵּר מִסּוּיִם יֵהִי
30 אִסּוֹר עַל נִפְשׁוֹ, הֵינֵנו, לֹא
31 שֶׁהָאָדָם נֹדֵר נֹדֵר בְּנוֹגַע לְדָבָר
32 הָאִסּוּר כְּבָר מִצַּד עֲצֻמוֹ, עַל דְּרָף
33 נִשְׁבָּעִין לְקִיּוּם אֶת הַמִּצְוֹת⁶,
34 כְּמוֹ שְׁבִיעַה שְׁאֵדָם נִשְׁבָּע לְקִיּוּם מִצְוֹת
35 שְׁכַבֵּר נִצְטוּוּהוּ בְּהֵן כִּי אִם לְאִסּוֹר
36 אֶת הַמּוֹתֵר, אֵלֶּא מְדוּבָר בְּנֵדֵר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וַיֹּשֶׁבֶת לְהוֹסִיף בְּזֶה, וּלְהַגְדִּיל אֶת הַקּוּשִׁיא עוֹד יוֹתֵר עַל פִּי מַה
2 שְׁאַמְרוּ בְּמָקוֹם אַחֵר בִּירוּשָׁלַיִם⁷ שְׁעָתִיד אָדָם לִיתֵן דִּין
3 וְחֻשְׁבוֹן עַל כָּל שְׂרָאָת כֹּל מַה שְׂרָאָתָה עֵינֹו וְלֹא אָכַל, שְׁעַל פִּי
4 זֶה יִפְלֹא בְיוֹתֵר מַהוּ עֲנִין הַנְּדָרִים שְׁאוֹסֵר עַל עֲצָמוֹ דְּבַר
5 הַמּוֹתֵר?
6 גַּם צָרִיף לְהִבִּין, דְּבַר נוֹסֵף¹ בְּמָקוֹם אַחֵר בִּירוּשָׁלַיִם⁷ שְׁעָתִיד אָדָם לִיתֵן דִּין
7 בַּפְּסוּקִים אֵלֶּה לְמַה נְּאָמְרָה² וְחֻשְׁבוֹן עַל כָּל שְׂרָאָת עֵינֹו וְלֹא אָכַל, שְׁעַל פִּי
8 פְּרָשָׁה זֹו שֶׁל עֲנִין הַנְּדָרִים אֵל
9 רְאֵשֵׁי הַמְּטוֹת דְּוָקָא⁸. וּמַה
10 שְׁפִירֵשׁ רְשִׁי⁹ עַל פְּסוּק זֶה
11 שֶׁהִסִּיבָה לִכְךָ שֶׁהִפְרָשָׁה נֹאמְרָה "אֵל
12 רְאֵשֵׁי הַמְּטוֹת" הִיא כִּי הַכְּתוּב לְמַד
13 שֶׁהִפְרָת וּבִטּוֹל נְדָרִים בְּיַחֲד
14 מוּמַחָה, דִּין תַּלְמִיד חֹכֵם הַמוּמַחָה
15 בַּחֲלוּכּוֹת אֵלּוּ וְאִם אֵין יַחֲד
16 מוּמַחָה שִׁיכּוֹל לְהִפְרֵי אֶת הַנְּדָר
17 מִפְּרֵי הָאָדָם וּמִבְּטַל אֶת הַנְּדָר שֶׁנֶּדֶר
18 בְּשִׁלְשָׁה הַדְּיוֹטוֹת, אֲנָשִׁים
19 פְּשׁוּטִים, שְׂאִינֵם דִּינֵים מוּמַחִים בְּרִינֵי
20 נְדָרִים, עֲדִיין אֵין זֶה בִּיאוֹר מְדוּע
21 נֹאמְרָה דְּוּוּקָא פְּרָשָׁה זֹו "אֵל רְאֵשֵׁי
22 הַמְּטוֹת", כִּי הִרִי הָא גּוֹפָא זֶה
23 עֲצָמוֹ צָרִיף בִּיאוֹר, מְדוּע צָרִיף
24 לְהִיּוֹת הַפְּרָת נְדָרִים דְּוָקָא
25 בְּיַחֲד מוּמַחָה אוֹ בְּשִׁלְשָׁה
26 הַדְּיוֹטוֹת (שְׁהֵם שְׁלוּשָׁה אֲנָשִׁים
27 פְּשׁוּטִים נְחֻשְׁבִים בֵּית דִּין¹⁰ כְּמוֹ
28 שֶׁכְּתִב הַרְשָׁבִים בְּפִירוּשׁוֹ לְגַמְרָא,¹⁰
29 "דְּכֹתִיב לֹא יַחַל דְּבֵרוֹ, הוּא [הַנְּדָר
30 עֲצָמוֹן אֵינוֹ מִיחַל אֲבַל אַחֵרִים מִתִּירוּן
31 לוֹ, כְּגוֹן שְׁלֹשָׁה הֵהוּוּ בֵּית-דִין
32 כְּדֹאמְרִין בְּסִנְהֵדְרִין"]. דְּבִשְׁלָמָא
33 בְּשִׁלוּם, כְּלוּמַר הַדְּבַר מוּבָן וּמִתְקַבֵּל
34 בְּנוֹגֵעַ לְאָב שְׁמִיפֵר נְדָרִים
35 לְבָתוֹ וּבְעַל שְׁמִיפֵר נְדָרִים
36 לְאִשְׁתּוֹ, מְבוּאָר בְּפָלִי יִקְרִי¹¹
37 שְׁזָהוּ לְפִי שְׁפָל אִשָּׁה הִיא
38 בְּרָשׁוֹת אֲבִיהָ נְעַד שְׁיִכּוֹל לְשַׁדְּכָה, לְקַבֵּל עֲבוּרָה קִידוּשִׁין כְּמוֹ
39 שְׁכָתוּב¹² בְּתוֹרָה שֶׁהָאָב אֹמֵר עַל בְּתוֹ אֶת בְּתִי נְתַתִּי קִידֻשְׁתִּי לְאִשָּׁה
40 לְאִישׁ הִזֶּה, שְׁזָהוּ דְּבַר הַנּוֹגֵעַ לְכָל יְמֵי חַיֶּיהָ שֶׁל הַבֵּת, וְעַל

(7) סוף קידושין. (8) ראה לקו"ת ריש פרשתנו. (9) עה"פ שם, ב. (10) רשב"ם ל"ב קכ, ב. (11) עה"פ שם, ג. (12) תצא כב, טז. (13) בראשית ג, טז. (14) ראה חובת הלבבות שער עבודת האלקים פ"ד. המשך תער"ב פשע"א (ח"ב ע' תשסג [ח"ג ע' אלא]). סה"מ תרצ"א ע' ק. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הָאֲצִילוֹת, העולם הנעלה ביותר מבין ארבעת העולמות הכלליים (של סדר
 2 השתלשלות) אצילות-בריאה-יצירה-עשיה שְׁעָלֵיו על עולם האצילות
 3 נֶאֱמָר¹⁵ הכתוב בתהילים לא יגורֶךָ רַע, אֲלֵא עולם האצילות כולו
 4 טוב¹⁶, ומשם מְשַׁתְּלֵשֵׁל האור של עולם האצילות לְמִטָּה לעולמות
 5 ונבראים שלמטה מעולם האצילות
 6 (על יְדֵי מְמוֹצְעִים כו'), שְׁעָלֵיו נֶאֱמָר¹⁵ לא יגורֶךָ רַע, אֲלֵא כולו טוב¹⁶,
 7 שנמצאים בין עולם האצילות לעולמות
 8 שלמטה ממנו), תְּחִילָה עוֹלָם
 9 הַבְּרִיאָה העולם שאחרי עולם
 10 האצילות שְׂרׁוּבוֹ של עולם הבריאה
 11 טוב ומיעוטו רַע, וְאַחַר כֵּן
 12 עוֹלָם הַיְצִירָה שְׁחָצִיו טוב
 13 וְחָצִיו רַע, וְעַד לְעוֹלָם
 14 הָעֲשִׂיָה שְׂרׁוּבוֹ רַע כו'¹⁶ ורק
 15 מיעוטו של עולם העשיה טוב.
 16 וְהִנֵּה עֲנִינֵי מִצּוֹת עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה הֵם בְּאוֹפֶן
 17 תַעֲשֶׂה, הֵם בְּאוֹפֶן דְּתוֹרָה
 18 אַחַת לְכוֹלְנוּ, ואין בענין זה
 19 חילוקי דרגות ובלשון הכתוב
 20 וְהִנֵּה עֲנִינֵי מִצּוֹת עֲשֵׂה וְלֹא-
 21 תַעֲשֶׂה, הם בחלק הנגלה, ההלכה
 22 הפסוקה כיצד יש לקיים את המצוות
 23 בפועל, לעשות את מצוות-עשה ולא
 24 לעבור על מצוות לא-תעשה, הֵם לְכָל
 25 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּשׂוּהָ, אֲמָנָם
 26 בְּנוֹגַע לְדַבְרֵי הַרְשׁוֹת הַדְּבָרִים
 27 שְׂמוֹתָ לַעֲשׂוֹת אַבֵּל אֵין מִצְוָה
 28 כְּעִשְׂיֵיהֶם הָרֵי תְלוּי בְּעִבּוֹדַת כָּל
 29 אֶחָד לְפָנָם שִׁיעוּרָא דִּילֵיהָ,
 30 לפי השיעור (המידה) שלו אם הוא
 31 בְּמַעֲמָד ומצב שְׁעַל יְדֵי
 32 אֶכִילְתוּ את הדבר המותר הָרֵי
 33 הוּא מַעֲלָה הַמְּאָכֵל מִבְּחִינַת
 34 קְלִיפַת נוֹגַהּ שממנה הוא מקבל
 35 את חיותו לפני שהיהודי אכל אותו,
 36 ועל ידי אכילה כראוי בכוונה ראויה
 37 האדם מעלה את המאכל מקליפת נוגה
 38 לְהַפְלֵל בְּקְדוּשָׁה, או חֶסֶת-
 39 וְשִׁלּוּם לְהִיפֹךְ, שאיננו אוכל בכוונה ראויה לעבור את ה' בכוח האכילה

(15) תהלים ה, ה. לקו"ת במדבר ג, סע"א. (16) ראה עץ חיים שער מג (שער ציור עולמות) בהקדמה להדרוש. וראה גם שם שער מז (שער סדר אבי"ע) פ"ד. שער מח (שער הקליפות) פ"ג. וראה לקו"ת שם ואילך. (17) נצבים כט, כח. וראה לקו"ת פקודי ג, ב ואילך. (18) או"ח סרל"א. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ב. (19) אבות פ"ב מי"ג. (20) משלי ג, ו. (21) ראה לקו"ת ברכה צח, סע"ד ואילך. המשך מים רבים תרל"ו פ"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בה האדם גר אָמְרוּ22 בגמרא דִּירָה נָאָה מְרַחֲבָה דַּעְתּוֹ שֶׁל
2 אָדָם, שֶׁעַל יְדֵי זֶה שֶׁהִדְרִיָּה הִיא כּוֹז שְׁגוּרְמַת לְאָדָם הִרְחַבְתָּ הַדַּעַת
3 יְהִיָּה לוֹ נֶקֶל יוֹתֵר לְהִתְעַמֵּק בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה, מָה שְׂאִיִן בֶּן
4 בְּשִׁלְיִמּוּדוֹ הוּא בְּמִצּוֹר וּמִצּוּק כּוֹי' שֶׁאֵז קֵשָׁה לוֹ לְהִתְעַמֵּק בְּלִימּוּד
5 כּוֹרְאוֹ, אָמְנָם עֲנִין זֶה שֶׁל הִרְחַבְתָּ
6 הַדַּעַת בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה עַל יְדֵי דִירָה נָאָה
7 הוּא רַק לְאַחַר שֶׁכָּבַר עוֹמֵד
8 הָאָדָם בְּדַרְגָּת לִימּוּד הַתּוֹרָה
9 בְּרַמָּה מְסוּיֵמַת, אָבָל הַתְּחִלָּת
10 הַעֲבוּדָה כֹּאשֶׁר הָאָדָם רַק מִתְחִיל
11 אֶת עֵינָיו לִימּוּד הַתּוֹרָה צְרִיכָה
12 לְהִיּוֹת בְּאוֹפֵן דְּהוּי גּוֹלָה
13 לְמִקּוֹם תּוֹרָה23, כִּהוֹרָאת הַמִּשְׁנָה
14 בְּפָרְקֵי אֲבוֹת, לְהִיּוֹת נֶעַ וְנָד
15 וְלִהְיוֹת לְגַמְרֵי מִכָּל תַּעֲנוּגֵי
16 עוֹלָם הַזֶּה, כְּדֵי שְׂיִיכָל
17 לְהִכְנִיס אֶת עַצְמוֹ בְּלִימּוּד
18 הַתּוֹרָה, שֶׁזֶהוּ כְּלִלּוֹת מֵאֲמֹר
19 הַמִּשְׁנָה24 בְּפָרְקֵי אֲבוֹת כִּף הִיא
20 דְּרַכָּה שֶׁל תּוֹרָה פֶּת מִלְחָמָה
21 תֹּאכֵל וּמִים בְּמִשְׁוֹרָה תִּשְׁתָּה
22 וְכוּ' (וְזֶה לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה: "כִּף הִיא
23 דְּרַכָּה שֶׁל תּוֹרָה, פֶּת מִלְחָמָה תֹּאכֵל וּמִים
24 בְּמִשְׁוֹרָה תִּשְׁתָּה וְעַל הָאָרֶץ תִּישֵׁן וְחַיִּי
25 צַעַר תַּחִּיהַ וּבְתוֹרָה אֲתָה עֹמֵל, אִם אֲתָה
26 עוֹשֶׂה כֵן, אֲשִׁירְךָ וְטוֹב לְךָ, אֲשִׁירְךָ
27 בְּעוֹלָם הַזֶּה וְטוֹב לְךָ לְעוֹלָם הַבָּא"),
28 וְהוֹכוּנָה, כֹּאמֹר, לְתַחִילַת הַעֲבוּדָה,
29 אֲבָל לְאַחַר שֶׁהָאָדָם כֹּבֵד הִגִּיעַ לְדַרְגָּה
30 בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה, יֵשׁ עֲנִין בְּדִירָה נָאָה
31 הַמְרַחֲבָה אֶת דַּעְתּוֹ לְהַעֲמִיק בְּלִימּוּד
32 הַתּוֹרָה, וְנִמְצָא שֶׁגַם בְּעֵינֵי הַבַּיִת, כִּמוֹ
33 בְּעֵינֵי הָאוֹכֵל, לֹא כּוֹלֵם שׁוּיִים אֲלֵא יֵשׁ
34 חִילּוּקֵי דַרְגוֹת.
35 וְכֵן הוּא בְּנוֹגֵעַ לְעֲנִין
36 הַעֲשִׂירוֹת, שֶׁמִּזְדֵּד גִּיסָא, מִצַּד
37 אַחַד עַל יְדֵי זֶה שֶׁשִׁשׁ לְאָדָם
38 עֲשִׂירוֹת, הֵרִי הוּא יָכוֹל לְהוֹסִיף
39 בְּמִצְוֹת הַצְּדָקָה, אָבָל לְאִידִךְ
40 גִּיסָא מִצַּד שֵׁנִי, יֵשׁ גַּם אוֹפֵן שֶׁעוֹשֶׂר25 שְׁמֹר לְכַעֲלֵיו לְהִיפֵךְ

טוֹבָתוֹ, וּכְמוֹ עֲשָׂרוֹ שֶׁל קֶרֶחַ שְׁגָרָם לְקוֹרֵת לְהַתְנַגּוֹת וּלְהִיּוֹת בַּעַל
מַחְלוּקָת, וְנִמְצָא שֶׁגַם הַעֲשִׂירוֹת הִיא לֹא בְּאוֹפֵן הַשׁוּה לְכָל אֲלֵא יֵשׁ בּוֹה
אוֹפְנִים שׁוּנִים וְחִילּוּקֵי דַרְגוֹת. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּנוֹגֵעַ לְכְּלִלּוֹת עֲנִין
הַעֲשִׂירוֹת (לֹא דוֹקָא בְּמִמּוֹן, אֲלֵא) בְּתַכּוּנַת הַנֶּפֶשׁ, שִׁישׁ
מִי שֶׁמִּנְצֵל זֹאת אֶת הַתַּכּוּנָה
וְהִיכּוֹלֵת הַגְּדוּלוֹת שֶׁלּוֹ בְּעֲבוּרַת ה'
תְּבַרְךָ, וַיֵּשׁ מִי שֶׁזֶה הַתַּכּוּנָה
וְהִיכּוֹלוֹת פּוֹעֵל אֲצִלוֹ הַעֲנִין
דְּוִישְׁמֵן יִשְׁרוּן וַיִּכְעַט26,
כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב בְּתוֹרָה הִיפֵךְ עֲנִין
הַקְּבֵלַת עוֹל כּוֹי' שֶׁהוּא דָּבָר
הַכְּרִיחַ בְּעֲבוּרַת ה', וְנִמְצָא שֶׁגַם בּוֹה
יֵשׁ הַבְּדִילִים בֵּין אָדָם לְאָדָם וְחִילּוּקֵי
דַרְגוֹת.
וְעֲנִין זֶה בְּאִיזָה אוֹפֵן תַּחִּיהַ הַאֲכִילָה,
וְעַל-דִּרְכָּה הַדִּירָה וְהַעֲשִׂירוֹת,
כִּמְבֹאֵר לְעִיל תְּלוּי בְּמַעֲמָדוֹ
וּמִצְבּוֹ הַרוּחִי שֶׁל הָאָדָם, וְלֹא
כּוֹלֵם שׁוּיִים בּוֹה שֶׁזֶהוּ מָה
שֶׁנֶּאֱמָר27 בְּמִשְׁלֵי צְדִיק אוֹכֵל
לְשִׁבְעַת נֶפְשׁוֹ, הֵינִי, שֶׁאֲצֵל
הַצְּדִיק פּוֹעֵל עֲנִין הָאֲכִילָה
שֶׁל הָאוֹכֵל הַגִּשְׁמִי שׁוֹבֵעַ (לֹא רַק
שׁוֹבֵעַ כְּפִשׁוּטוֹ בְּנוֹגֵעַ לְגוּף,
שִׁיחָה שֶׁבַע וְלֹא יְהִיָּה רַעֲב, אֲלֵא)
גַּם לְנֶפְשׁוֹ, שֶׁהָאוֹכֵל פּוֹעֵל 'שֶׁבַע'
וְעִלּוּי גַם בְּנֶפֶשׁוֹ וְהִפְכוֹ אֲצֵל
רָשָׁע, שֶׁעַל זֶה נֶאֱמָר27 בְּהַמִּשְׁךְ
אוֹתוֹ פְּסוּק בְּטֵן רָשָׁעִים תִּחְסַר,
הֵינִי, שֶׁאֲצֵל הַרָשָׁע שִׁיף
עֲנִין הָאֲכִילָה רַק לְבִטָּן, שְׂאִין
בָּהּ בְּאֲכִילַת הַרְשָׁע עֲנִין רוּחָנִי
שֶׁשִׁיף לְשִׁכָּל שֶׁבְּרָאשׁ, כִּמוֹ
אֲצֵל הַצְּדִיק שֶׁעַל יְדֵי הַאֲכִילָה מִתְחַזֵּק
מוֹחּוֹ וְלִבּוֹ לְעֲבוּרַת ה' כִּי אִם אֲלֵא
אֲכִילַת הַרְשָׁע יֵשׁ בַּהּ רַק הַנְּאִת בְּנִי
מַעֲיִים כּוֹי', וְלִכֵּן אֲכִילָה זֹו
פּוֹעֵלַת הַסְּרוּן (תְּחַסֵּר)
בְּנֶפֶשׁוֹ. וְכִיּוֹן שֶׁאֲצֵל בְּנִי
יִשְׂרָאֵל קְשׁוּרִים עֲנִינֵי הַגּוּף עִם

(22) בריכות נו, ב. (23) אבות פ"ד מ"ב. (24) שם פ"ו, ד. (25) קהלת ה, יב. פסחים קט, א. (26) האזינו לב, טו. (27) משלי יג, כה. וראה תו"א ר"פ חיי שרה. סהמ"צ להצ"צ צ, א. ד"ה והוא עומד עליהם תרס"ג (סה"מ תרס"ג ח"א ס"ע ס ואילך), תשי"ג (סה"מ תשי"ג ע' כח ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מדריגה זו נטועה וקבועה בלבו באמת לאמיתו צריך לעשות עצות בנפשו, כענין שנתבאר למעלה בעונה שמביאה לידי יראת חטא דהיינו שישפיל עצמו איך הדבר שרועה לפרוש ממנו כגון הנודר מן הבשר כו' שהבשר וכיוצא בו הוא גבוה ממנו במעלה בשרשו ששרשו גבוה מאד נעלה מבחינת ומדרגת האדם אלא שבשבירת הכלים נפלו למטה מטה מן האדם בדומם צומח חי, אבל מכל-מקום הרי יש לו יתרון ומעלה שמחיה את האדם והאדם צריך לו והמאכל אין צריך להאדם ואי לזאת אינו ראוי להורירו כל כך בגשמיות להיות נהנה ממנו למלאות תאוות גופו ולהיות בזוללי בשר וסובאי יין כ-ראם להרחיב דעתו לה', וכן דרך הנודרים לשם שמים הוא מפני שרואים ירידתם מן הדבר שנודרים ממנו שהדבר ההוא גורם להם ירידה והטייה מאחרי ה', והיינו אחר שמורידים הדבר ההוא לגשמיות ממילא ממשך ומוריד גם את הגוף האדם אחריו... (ועיין מה שכתוב בדיבור המתחיל בהעלותך את הנרות בענין 'עם-הארץ אסור לאכול בשר' ואף דהכא מיירי בתלמיד חכם, מכל מקום נהי דאינו אסור, מכל-מקום שייך שירא שלא ירד ממדרגתו כו') אבל באמת צריך לראות בשרשו איך ששרשו גבוה מאד נעלה. ועל ידי זה פירש ממנו...". דכיון שניכול להסתפק בלחם עם לפת כו', עם משהו ללפת בו את לחם הרי

1 הרי זה החסרון שנגרם בנפש על ידי האכילה למלא את תאוותו פועל
2 חסרון וחלישות גם בגוף כו', ועד שאם האכילה היא באופן
3 דזולל וסובא, הרי זה פועל אצלו אצל האדם האוכל באופן כזה
4 היפך החיים (במפורש בתורה²⁸ בפרשת בן סורר ומורה),
5 והיינו, שאף על פי שענין
6 האכילה הוא כשכיל לפעול
7 קישור וחיבור בין הנפש
8 והגוף, מפל מקום, כשאוכל
9 במטרה למלאות תאוות נפשו
10 עד שהוא זולל וסובא, הרי
11 זה פועל אצלו אצל האדם האוכל
12 באופן כזה היפך החיים.
13 וכמו כן תלוי הדבר בזמן שבו
14 היא האכילה, וכמו פללות
15 החילוק ההבדל הכללי בין שבת
16 לחל, שבשבת צריך לאכול
17 בשר שמן ויין ודבא²⁹,
18 בשכיל עונג שבת דאף על פי
19 שיש באכילה של שבת הנאת
20 הגוף, הרי זה באופן
21 שהאכילה עצמה היא מצוה
22 ולכן הנאת הגוף ממאכלי שבת לא
23 גורמת שום חסרון בנפש האוכל, מה
24 שאין פן בששת ימי החל כו'
25 שאז האכילה לשם הנאה גורמת נזק.
26 כמבואר לעיל. אלא שבזה גופא
27 עצמו יש חילוק הבדל בין
28 תלמיד חכם דאיגרי שנקרא
29 שבת³⁰, כדברי הוזהר (והרבי מוסיף

30 במקום אחר שישנו רמז לזה גם בסיפור הגמרא במסכת שבת שהגיע אורח
31 תלמיד חכם, ונתנו לפניו סעודה גדולה. שאל אותו תלמיד חכם: מנין לקחו
32 סעודה זו, והרי לא התכוננו לבואו, וענו לו, שהכנינו את הסעודה לשבת,
33 וכשהגיע, נתנו לו את הסעודה של שבת. והשייכות של שבת לתלמיד-חכם
34 היא, כיוון שבשבת האדם מובדל מעסקי החול, דהיינו מענייני העולם
35 החומרי, וגם תלמיד חכם הוא מובדל מהעולם החומרי). ולכן האכילה
36 שלו של תלמיד לכם אפילו בימות החל היא באופן דצדיק
37 אוכל לשבע נפשו, ולא זו בלבד שהאכילה לא מוזיקה לו אלא היא
38 מוסיפה לו תועלת, כאמור, מה שאין פן עם-הארץ שאינו תלמיד חכם
39 וצדיק אסור לאכול בשר³¹, וטעם הדבר (נוסף על הטעם
40 הפנימי המובא בלקוטי תורה³² שם מבואר: "... נדרים סיג
41 לפרישות. והנה פרישות הוא להיות קדש את עצמך במותר לך, וכדי להיות

אכילת הבשר היא כפדי למלאות תאוות גופו כו' ולכן היא דבר לא רצוי לעם-הארץ.
[וכמבואר בתורה אור' לאדמו"ר הזקן:
"... להבין ענין האכילה כי הנה עיקר האכילה להיות כי מן המאכל נעשה חלב ודם והדם הוא הנפש וחיות האדם שמקבל הכבד הדם מן המאכל ושולח ללב ולמוח דתלת שליטין אינון בעלמא כבדא ולבא ומוחא כו'. ועל ידי זה מתעלה המאכל שנעשה ממנו לב ומוח האדם, ועל ידי זה מתחזק לבו ומוחו בעבודת ה' שבלבו בהתלהבות כרשפי אש שנעשה בכח האכילה שבלא אכילה ה' מתחלש כו'. וגם מוחו נעשה חזק להתבונן בגדולת ה' כו' וזהו ענין ביורר שמן המאכל נעשה אדם. אך כל זה הוא בימות החול, אבל בשבת בורר אסור אלא האכילה היא יותר עליונה בבחינת המשכה מלמעלה וקראת לשבת ענג. אז תענג על הו"ה... וזהו ענין צדיק אוכל לשובע נפשו כי יש

(28) תצא כא, כ ואילך. (29) ראה רמב"ם הל' שבת פ"ל ה"ג. תניא פ"ו (יא, ב). (30) זהר ח"ג כט, א. (31) פסחים מט, ב. (32) פרשתנו שם פב, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 ב' אכילות הא' הוא לשובע נפשו. והב' הוא ובטן רשעים תחסר. לשובע נפשו
 2 הוא חיות הנפש הבאה מלמעלה. ובטן רשעים כו' היינו כי רשעים הם
 3 החיצונים ועל ידי האכילה מבררים מהם חיל בלע ויקיאנו, כי בכל מאכל יש
 4 תאוה שהוא שורש הקליפה ועל ידי שנוכל בגוף האדם ונעשה ממנו דם
 5 הנשלח ללב ומוח מתהפך לטוב
 6 בקדושה על ידי חיווק הלב ומוח
 7 בעבודת ה' ועל ידי זה לוקח ממנו
 8 החיות שבוה לעומת זה, וזהו ובטן
 9 רשעים תחסר שנחסר החיות שבלעו.
 10 ומבטנו יורישנו אל. והנה האכילה
 11 שבחולו שהיא בבחינת בירור הוא
 12 להיות ובטן רשעים תחסר, אבל
 13 האכילה שבשבת היא המשכה
 14 מלמעלה לשובע נפשו מחמת המאכל
 15 כמו שהוא בשרשו למעלה... שאין בו
 16 בירור...].
 17 ומקל זה המבואר לעיל באריכות
 18 אודות ההבדל בין אכילת צדיק
 19 לאכילת מי שאינו צדיק **מוכן, שקל**
 20 **מי שאינו בדרגת צדיק, כי**
 21 **אם בדרגת בינוני מי שבמחשבה**
 22 **ובדיבור ובמעשה אינו נכשל לעולם,**
 23 **אבל בלבו עדיין יש תאוות כי יצרו**
 24 **הרע הוא עדיין בתוקף, ועל אחת**
 25 **במה וכמה מי שאינו אפילו**
 26 **בדרגת בינוני אלא למטה מזה**
 27 **(היינו רשע שלפעמים נכשל גם**
 28 **במחשבה או בדיבור או במעשה),**
 29 **צריך להעריך את עצמו,**
 30 **ולבחון היטב את מצבו לפי תכונת**
 31 **נפשו ולפי תכונת הדבר**
 32 **מאכל שכעת נמצא לפניו לאכול,**
 33 **באיזה אופן יוכל לפעול בו**
 34 **אם על ידי שיתעסק עמו** ויאכל אותו לשם שמים בכוננה ראוייה **פדי**
 35 **להעלותו כו'** ממצב של קליפת נוגה לדרגה של קדושה, או
 36 **שהתעסקות בו** לא תהיה באופן הראוי ובמקום לפעול שהמאכל
 37 יתעלה, האכילה תהיה באופן כזה שהיא **תפעל ירידה כו'**, והמאכל ירד
 38 מקליפת נוגה שיש בה גם טוב, לקליפות הטמאות לגמרי **ולכן צריך**
 39 **לפרוש ממנו כו'** ולא לאכול מאכל זה כלל, **כהציווי המובא בגמרא**
 40 **קדש עצמך במותר לך**³³, שיש להתקדש ולא ליהנות גם מדברים
 41 מותרים **פדאיאתא כפי שמוכח בפניא**³⁴ **שהוא מדאורייתא, כמו**

ביאור בדרך אפשר

שנאמר בתורה **קדושים תהיו וגו'**³⁵ **והתקדשתם וגו'**³⁶,
 וכפי שמבאר הרמב"ן **על הפסוק קדושים תהיו**, שממנו
 למדים את החיוב 'קדש עצמך במותר לך' **שפרושו פרושים תהיו**³⁷,
שפרישות זו היא פדי לשלול שלא יהיה נבל ברשות
התורה כו' (וזה חלק מדברי
 הרמב"ן שם: "כי התורה הזהירה
 בעריות ובמאכלים האסורים, והתירה
 הביאה איש באשתו ואכילת הבשר
 והיין. אם כן ימצא בעל התאוה מקום
 להיות שטוף בזימת אשתו או נשיו
 הרבות, ולהיות בסבואי יין בלולוי בשר
 למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות שלא
 הוזכר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל
 ברשות התורה. לפיכך בא הכתוב אחרי
 שפירט האיסורים שאסר אותם לגמרי,
 וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן
 המותרות"). וזהו **פללות ענין**
הנדרים, שאינו רק ענין
הפרישות, אלא הוא סיג
(כמו גדר מאכנים)
לפרישות³⁸ **כו'** כדברי המשנה
 בפרקי אבות, היינו שעל ידי הנדרים
 יגיע לפרישות הראויה.
 ג) **והנה פדי לידע כל אחד ואחד**
אם צריך לפרוש מהדבר
 המסוים כמו אוכל הנמצא לפניו או
 דבר אחר שיכול לגרום לו הנאת הגוף,
 ולא ליהנות ממנו או **להעלותו**
לקדושה על ידי שכן יהנה מהדבר
 ההוא (וכן כדי לדעת **איזה דבר**
יכול לברר להפריד את הטוב מהרע
 שבו **ולהעלות** את הדבר ההוא
 לקדושה כו', **ומאיזה דבר צריך לפרוש כו'** ולא ליהנות ממנו
 כלל, מחשש שמא יבוא להוריד את הדבר למקום נחות עוד יותר), **הרי**
פיון שאדם קרוב אצל עצמו³⁹, כמבואר בהלכה שלכן אדם פסול
 מלומר עדות על עצמו **ועל כל פשעים תכסה אהבה**⁴⁰, כלשון
 הכתוב במשלי (ופירוש במצורת דוד: "אהבת אדם לחבירו תכסה על כל דבר
 פשע, לבל יפסיד אף על דבר קשה"), **ואין אהבה גדולה מאהבת**
עצמו, ואם אהבת חבירו גורמת שלא יראה בו שום דבר לא רצוי, בוודאי
 שכן הם הדברים לגבי אהבת האדם את עצמו, **אין אדם יכול לסמוך**
על עצמו להעריך נכון את מצבו האם עדיף שיתעסק עם דברים מסוימים

(33) יבמות כ, א. ספרי פ' ראה יד, כא. (34) פ"ל. (35) קדושים יט, ב. (36) שמיני יא, מד. (37) תו"כ ופרש"י עה"פ. (38) אבות פ"ג מי"ג. וראה אוה"ת פרשתנו ע' א'שז. (39) סנהדרין ט, ב. י, א. (40) משלי י, יב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 להעלותם או עדיף שיפוש מהם ואפילו יאסור אותם על עצמו בנדר, פ"י,
 2 אף על פי שלומד קיצור שלחן ערוף ושלחן ערוף כו',
 3 ואם לכאורה הרי הוא יודע מה נכון וראוי ומה לא נכון וראוי, בכל זאת הרי
 4 הוא משוחד כו', בגלל אהבת עצמו, ויכול לטעות בעצמו
 5 ולחשוב שהגם שיתעסק
 6 בעניני עולם הזה ויהנה מתאוות
 7 העולם, מכל מקום יעמוד
 8 בנפשו, ולא יבוא למעמד
 9 ומצב דוישמן ישורון כו',
 10 והדבר לא יגרום לו ירידה ברוחניות,
 11 ולפעמים מחשבה זו היא טעות ואין זו
 12 האמת אלא האדם חושב כך רק בגלל
 13 אהבת עצמו. ובשביל זה צריך
 14 האדם לילף אל החכם, יחיד
 15 מומחה, שמתיר את הנדר
 16 כו', כפי שממשיך ומבאר.
 17 והענין בזה, דהנה כתיב⁴¹
 18 בקהלת החכם עיניו בראשו,
 19 וזהו הטעם שחכמים נקראים
 20 בטהרה בשם עיני העדה⁴²
 21 (וכמבואר באגרת הקודש שבספר
 22 התניא: "וזהו שכתוב [על ארץ ישראל]
 23 תמיד עיני ה' אלהיך בה שהעניים הם
 24 בניוים להמשכת והארת אור החכמה
 25 שלכן נקראו חכמים עיני העדה ואורא
 26 דארץ ישראל מחכים"), שהם
 27 החכמים הרואים מה הוא רצון
 28 ה', והם מוליכים אותו את
 29 האדם שבה לשאול בעצת החכמים
 30 על הדרך הטוב והישר כו'.
 31 וכמו בגשמיות, שהעין
 32 שבראש רואה היכן הדרך
 33 שבה צריך ללכת, וכדי שלא
 34 יפשל תוך כדי ההליכה ולא יפול
 35 כו', צריך ללכת לפי הוראות
 36 העינים שבראש, מה שאין
 37 בן הרגלים, אף שהם
 38 מוליכים את האדם בפועל,
 39 מכל מקום, אינם יכולים
 40 הרגלים להחליט להיכן ללכת, אלא ההחלטה מהי הדרך הישרה
 41 והנכונה ללכת בה באה על ידי העינים שבראש. ובגנפש האדם

קאי מכוון ענין החכם עיניו בראשו על פת החכמה שבנפש,⁴²
 במבואר פתניא⁴³ בפירוש מאמר הגמרא איזהו חכם הרואה
 את הנולד⁴⁴, שלפי פשוטו הכוונה היא שחכם רואה את העתיד ויש לו
 את ההבנה הראויה לראות מה יהיו התוצאות של כל דבר, ולפי הפירוש
 הפנימי הכוונה שרואה כל דבר
 איך נולד ונתנהו כאשר נברא
 מאין ליש בדבר הני' ורוח
 פיו ותפרף (שמנהו דבר ה' שבו
 נברא הרבר ומחיה ומקיים כל
 דבר בכל רגע כו'⁴⁵ כמבואר
 ב'שער היחוד והאמונה' שבספר
 התניא: "הנה כתיב לעולם ה' דברך
 נצב בשמים, ופירש הבעש"ט ז"ל כי
 דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים
 וגו' תיבות ואותיות אלו הן נצבות
 ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים
 ומלוכשות בתוך כל הרקיעים לעולם
 להחיותם כדכתיב ודבר אלהינו יקום
 לעולם ודבריו חיים וקיימים לעד כו',
 כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע
 חסד-שלום וחוזרות למקורן, היו כל
 השמים אין ואפס ממש והיו כלא היו
 כלל וכמו קודם מאמר יהי רקיע כו'
 ממש וכן בכל הברואים שבכל
 העולמות עליונים ותחתונים...".
 וכמו שהאדם רואה בנוגע
 לעצמו, שבכל בוקר נולד
 מחדש ואומר מודה אני
 לפניך מלך חי וקיים
 שהחזרת בי נשמת, ושמך
 שנתת בי כו'⁴⁶, ועל ידי
 ההתבוננות בזה שהקודש ברוך
 הוא מחיה את כל העולם בכלל
 ואותו בפרט בכל יום ובכל רגע
 מחדש, בהתחלת היום, כשאומר
 'מודה אני על החזרת הנשמה ביום
 זה, נעשית כל הנהגתו במשך
 היום באופן המתאים
 לרצונו של מלך חי וקיים,
 נותן התורה ומצוה המצוה, ובעל הבית על כל העולם
 כו'.

(41) קהלת ב, יד. (42) ראה עץ חיים שער ח פ"א. תניא אגה"ק ס"ד (קכ, ב). לקו"ת ואתחנן ד, סע"ב. (43) פמ"ג. (44) תמיד לב, א. (45) תניא שער היחוד והאמונה בתחלתו. (46) ברכת "אלקי נשמה" בברכת השחר.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

41 השלב הראשון בעבודת ה' היא בבחינת פת, ואחר כך לאחר שבשלב
 42 ראשון חוזרים למוטב מדברים לא רצויים באים לדרגא היותר נעלית
 43 דאשה פשרה שעושה רצון בעלה כו' שהוא כלי ראוי לעשות
 44 את רצון ה', כאמור לעיל.
 45 ועל ידי זה שעובדים את ה' בענין
 46 הנודים כראוי, ככל הפרטים האמורים
 47 לעיל, באים למה שכתוב
 48 בהמשך הפרשה⁵¹, נקם
 49 נקמת בני ישראל מאת
 50 המדינים, שמדין הוא מלשון
 51 מדין ומריבה⁵², והיינו,
 52 ומשמעות ענין הפירוד בהקשר זה של
 53 אופן ההתעסקות עם עניני העולם היא
 54 שלא זו בלבד שישנם שני
 55 רשויות שעניני הגשמיות והיפך
 56 הקדושה נפרדים מרשות הקדושה [כמו
 57 שאמרו במדרש על הכתוב בתורה
 58 שבכריאת אדם הראשון אמר הקדוש
 59 ברוך הוא נעשה⁵³ "נעשה אדם
 60 בצלמנו כדמותנו" לשון רבים,
 61 כתוב והרופא לטעות
 62 טעה⁵⁴, וזה לשון המדרש: "בשעה
 63 שהיה משה כותב את התורה היה כותב
 64 מעשה כל יום ויום, כיון שהגיע לפסוק
 65 הוזה שאמר ויאמר אלהים נעשה אדם
 66 בצלמנו כדמותנו אמר לפניו: רבון
 67 העולם, מה אתה נותן פתחון פה
 68 למינים, אתמהא, אמר לו כתוב והרופא
 69 לטעות יטעה⁵⁴], אלא שהם
 70 הקדושה והיפך הקדושה ענינים
 71 נפרדים זה מזה באופן של
 72 מדין ומריבה, שאינם רק נפרדים
 73 אלא גם מנגדים זה לזה ונמצאים
 74 במלחמה זה עם זה וכמו שכתוב בתורה
 75 על יעקב ועשו ולאם מלאם
 76 יאמץ⁵⁵ כו'. וענין זה של
 77 התנגדות הגשמיות והקליפה לקדושה
 78 שוללים על ידי הקדמת ענין
 79 הנדרים כו' שהם 'סיג לפרישות'
 80 מעניני העולם הזה, כמבואר לעיל.

1 וזהו מה שנאמר בהתחלת הפרשה וידבר משה אל ראשי
 2 המטות לבני ישראל וגו', שכל אחד מישראל שאליו מכוונים
 3 דברי התורה צריך לקשר עצמו בתורה, על ידי זה שמקשר
 4 עצמו בראשי ישראל (ראשי המטות), וכדברי הגמרא מאן
 5 מלכא רבנן⁴⁷, שעל ידי זה
 6 הקשר עם התורה באמצעות החכמים
 7 ראשי ישראל ניתן לו לכל יהודי
 8 הכח להתעסק עם עניני
 9 העולם כו' ובמקום לפרוש מהם
 10 לגמרי, לברר ולתקן אותם.
 11 (ד) אמנם לאחרי ששואל
 12 האדם אצל ראשי המטות
 13 שיכוונו אותו ויורו לו את הדרך עד
 14 כמה להתעסק עם עניני העולם ועד
 15 כמה לפרוש מהם, הרי התכלית
 16 והמטרה הסופית היא שהאדם
 17 יפעול בעצמו בכוחות עצמו, ולא
 18 רק מצד הקשר לחכם לעבוד
 19 עבודתו בלימוד התורה וקיום
 20 המצוות כו'. וזהו מה
 21 שממשיך בכתוב⁴⁸ בהמשך
 22 להתחלת הענין שפרשת הנדרים
 23 נאמרה לראשי המטות אלה
 24 החקים וגו' בין איש לאשתו
 25 בין אב לבתו, שענינה של
 26 אשה הוא כמאמר רז"ל⁴⁹
 27 שאשה פשרה היא אשה
 28 שעושה רצון בעלה, היינו,
 29 שהוא היהודי עצמו כלי מוכן
 30 לעשות רצון הקב"ה כו',
 31 וענינה של פת הוא כמבואר
 32 במדרש⁵⁰ שפשהיא קטנה
 33 והיא חוטאה על אבותיה אין
 34 אבותיה מתרעמין עליה כו',
 35 ואינם כועסים עליה ואינם מענישים
 36 אותה אלא אדרבה, מחזירים
 37 אותה למוטב, שפתנהג
 38 באופן המתאים לבתו של
 39 האב. וענינו של משל כעבודת
 40 שהיהודי עובד את ה', שהתחלה

ובעל הבית על כל העולם כו'. וזהו מה שנאמר
 בהתחלת הפרשה וידבר משה אל ראשי המטות
 לבני ישראל וגו', שכל אחד מישראל צריך
 לקשר עצמו בתורה, על ידי זה שמקשר עצמו
 בראשי ישראל (ראשי המטות), מאן מלכא
 רבנן⁴⁷, שעל ידי זה ניתן לו הכח להתעסק עם
 עניני העולם כו'.

(ד) אמנם לאחרי ששואל אצל ראשי המטות,
 הרי התכלית היא שהאדם יפעול
 בעצמו לעבוד עבודתו בלימוד התורה וקיום
 המצוות כו'. וזהו מה שממשיך בכתוב⁴⁸ אלה
 החקים וגו' בין איש לאשתו בין אב לבתו,
 שענינה של אשה הוא כמאמר רז"ל⁴⁹ שאשה
 פשרה היא אשה שעושה רצון בעלה, היינו,
 שהוא כלי מוכן לעשות רצון הקב"ה כו',
 וענינה של פת הוא כמבואר במדרש⁵⁰ שפשהיא
 קטנה והיא חוטאה על אבותיה אין אבותיה
 מתרעמין עליה כו', אלא אדרבה, מחזירים
 אותה למוטב, שפתנהג באופן המתאים לבתו
 של האב. וענינו כעבודת, שהתחלה היא
 בבחינת פת, ואחר כך באים לדרגא היותר
 נעלית דאשה פשרה שעושה רצון בעלה כו'.
 ועל ידי זה באים למה שכתוב בהמשך
 הפרשה⁵¹, נקם נקמת בני ישראל מאת
 המדינים, שמדין הוא מלשון מדין ומריבה⁵²,
 והיינו, שלא זו בלבד שישנם שני רשויות
 [נעשה⁵³ לשון רבים, כתוב והרופא לטעות
 יטעה⁵⁴], אלא שהם ענינים נפרדים באופן של
 מדין ומריבה, ולאם מלאם יאמץ⁵⁵ כו'. וענין
 זה שוללים על ידי הקדמת ענין הנדרים כו'.

(47) ראה גיטין סב, סע"א. (48) פרשתנו ל, יז. (49) תדבאר פ"ט. רמ"א אה"ע סו"ס ט. (50) במדבר פ"ב, טז. וראה גם ריש וסוף ד"ה מים רבים תשי"ז (תורת מנחם ספר המאמרים חשון ע' שכ. ע' של ואלך). (51) לא, ב ואלך. (52) ראה זהר ח"ב סח, א. ד"ה החלצו תרנ"ט רפ"ג (סה"מ תרנ"ט ע' נה [ס"ע רכז]). (53) בראשית א, כו. (54) ב"ר פ"ח, ה. (55) תולדות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

16	וְעַל יְדֵי זֶה שֶׁהִתְעַסְקוּ עִם הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים הִיא כְּדַבְעֵי בְּאִים וְעַל יְדֵי זֶה שְׁכַעַת, בּוֹמְנֵי הַגְּלוּת עוֹשִׂים אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה 'דִּירָה' לְהַקְדוֹשׁ	1	וְעַל יְדֵי זֶה שֶׁהִתְעַסְקוּ עִם הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים הִיא כְּדַבְעֵי בְּאִים
17	בְּרוּךְ הוּא בְּאִים לְקִיּוֹם הַיְעוּד	2	לְכַנְיָסָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא
18	שֶׁאִמְרוּ בְּמַדְרַשׁ עֲתִידָה אֶרֶץ	3	אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה, ⁵⁶ שְׁעִלֶיהָ
19	יִשְׂרָאֵל שְׁתַּתְּפֹשֵׁט בְּכָל	4	נֶאֱמַר בְּתוֹרָה שֶׁהִיא אֶרֶץ אֲשֶׁר גּוֹ'
20	הָעוֹלָם כּוֹלוֹ ⁵⁹ (וְכַפִּי שֶׁמִּבּוֹאֵר	5	עֵינֵי ה' אֶלְקִיךָ בְּהַ מְרֵאשִׁית
21	בְּלִיקוּטֵי תוֹרָה פֶּרֶשֶׁת מִסְעֵי: "הִנֵּה	6	הַשָּׁנָה וְעַד אֲחֵרִית שָׁנָה ⁵⁷ ,
22	אִמְרוּ רַז"ל עֲתִידָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל	7	וְעֵינֵי הַכְּנִיָּסָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כּוֹלָל גַּם
23	שֶׁתַּתְּפֹשֵׁט עַל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ. הַמְכוּוֹן	8	שָׁכַל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל פּוֹעֵל בְּאַרְבַּע אֲמוֹתָיו וּבְכָל
24	מִזֶּה שִׁיְהִיָּה כָּל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ אִז	9	הָעוֹלָם כּוֹלוֹ הַמְעַמָּד וּמֵצֵב דְּאֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה,
25	בְּמַדְרַגַּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דַּעֲכִשׁוּ. וְאִז יִהְיֶה	10	לְעִשׂוֹת לוֹ יִתְבַּרְךָ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים ⁵⁸ . וְעַל יְדֵי זֶה
26	אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּמַדְרַגַּת יְרוּשָׁלַיִם דַּעֲכִשׁוּ.	11	בְּאִים לְקִיּוֹם הַיְעוּד עֲתִידָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
27	וְהוּא שֶׁאִמְרוּ שִׁירוּשָׁלַיִם תַּתְּפֹשֵׁט עַל כָּל	12	שְׁתַּתְּפֹשֵׁט בְּכָל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ ⁵⁹ , בְּבִיאַת מְשִׁיחַ
28	אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כּוֹלוֹ. וְנִמְצָא יְרוּשָׁלַיִם	13	וְרַחֲבָה, וְהַמְשַׁמְעוֹת הַרוּחָנִית שֶׁל
29	דַּלְעֲתִיד לְבוֹא יִהְיֶה עוֹד בְּמַעְלָה גְבוּהָ יוֹתֵר כִּי לְעֲתִיד לְבוֹא יִהְיֶה עֲלִיוֹת	14	לְעִשׂוֹת לוֹ יִתְבַּרְךָ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים ⁵⁸ שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן יִהְיֶה
30	הַעוֹלָמוֹת...". עֵינֵי שֶׁם עוֹד), בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוֹ בְּקִרְוֹב מְּשִׁחַ.	15	מִקּוֹם רֵאזִי לְגִילּוֹי אֲלוֹקוֹת וְהַשְׂרָאָת הַשְּׂכִינָה.

כה, כג. 56) שמות ג, ח. 57) עקב יא, יב. 58) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. 59) ראה פסיקתא רבתי פ"א (פ' שבת ור"ח), ג. ילקוט שמעוני ישעי' רמז תקג. לקו"ת פרשתנו (מסעי) פט, ב.

אגרות קודש

ב"ה, ה' תמוז, תשי"ז
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו מב' תמוז, בו כותב אודות השינויים שחלו בכתתו, ואשר מכמה טעמים לא נראים לו שינויים אלו, והתייעץ עם אחדים מהנמצאים בישיבה ובהנהלה וגם הם דעתם כדעתו, ושואל מה עליו לעשות.

והנה מובן וגם פשוט שכל עניני הישיבה יש לעשותם כהוראת ההנהלה שהרי בכל מוסד קיומו תלוי בהמשמעת להנהלת המוסד, אלא שבהנ"ל עליו לבאר להנהלה את הטעמים שלו, ובטח כבר עשה זה, וכך יכול לבקש את אלו שהתייעץ עמם שידברו ג"כ עם ההנהלה, אבל כל זה הוא בדרך הצעת דברים, ובהנוגע לפועל מוכרחת המשמעת וכנ"ל ענין עיקרי הוא.

המענה על מכתבו הקודם בטח נתקבל מכבר.

בברכה הצלחה ולבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

התוועדויות

בס"ד. שיחת ש"פ מטות-מסעי, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

1 א. בנוגע לשבת מברכים מנחם-אב יש מנהג בכמה קהילות שעושים בו שינויים לגבי שבת מברכים
2 דשאר חדשי השנה¹, בגלל הענינים הבלתי-רצויים שאירעו בהתחלת החודש ("חמשה דברים אירעו את
3 אבותינו .. בתשעה באב כו"²). אבל במנהגי חב"ד לא מצינו מנהג זה, אלא מתנהגים בו כמו בכל שבת
4 מברכים דשאר חדשי השנה, ולא עוד אלא שמוסיפים בשמחה (בכדי לשלול מנהג הנ"ל)³.

5 וטעם הדבר – לפי ששבת "אין עצב בה"⁴, ולכן, גם אם יום השבת הוא בזמן שבו אירעו ענינים
6 בלתי-רצויים כו', אסור שיהי' בו ענין של עצב כו', ועד שמצינו אפילו בנוגע לשבת חזון, שבתשעת
7 הימים, שרבינו הזקן לא הי' משנה בגדי השבת לגבי שאר שבתות השנה (ולא כפי שנהגו כמה גדולי
8 ישראל לשנות בגדי השבת)⁵, ועאכו"כ בנוגע לשבת מברכים מנ"א שלפני ר"ח, בודאי שאין לעשות בו
9 שינויים משאר שבתות השנה.

10 ב. ויש להוסיף, שהנהגה זו היא לא רק מצד ענין השבת, אלא גם מצד ענינו של חודש מנ"א:

11 ובהקדמה – שהתורה היא "תורת אמת", ואמיתית ענין האמת הוא באופן שהאמת היא בכל הפרטים
12 שבו, כמודגש בשם "אמת" (כידוע⁶ ששם הדבר מחי' את הדבר שנקרא בשם זה), כדאיתא בירושלמי⁷
13 בנוגע לג' האותיות דתיבת אמת: "אל"ף רישי' דאלפא ביתא, מ"ם באמצעיתה (כאשר מונים גם את
14 האותיות הסופיות מנצפ"ך⁸), תי"ו בסופה, לומר כו", שזה מורה שבכל מקום שנמצא הרי הוא באותו
15 אופן, והיינו, שבכל הפרטים שבו חדורה האמת.

16 ולכן, בהכרח לומר, ששלילת ענין העצבות ע"י ההוספה בשמחה בשבת מברכים מנ"א היא בכל
17 הפרטים שביום הש"ק זה, והיינו, לא רק מצד ענין השבת שבו, ש"מעלים" על ענינו של חודש מנ"א,
18 אלא גם מצד ענינו של חודש מנ"א שבו.

19 ג. וענין זה מתאים עם המנהג בכל תפוצות ישראל שקורין את חודש אב בשם "מנחם אב"
20 (ומקדימים הענין ד"מנחם" לפני "אב")⁹:

21 השם "מנחם" – לא מצינו בשאר החדשים, אפילו לא בחודש ניסן, ששמו מורה על ענין הנס (ולכן
22 היתה יצי"מ בחודש ששמו – שמורה על תוכנו – ניסן), כי אם בחודש אב דוקא.

23 והרי הענין ד"מנחם" מורה על עליו גדול יותר מענין ה"נס" (ענינו של חודש ניסן) – כי, ענין הנס¹⁰
24 שולל ומבטל ("ברעכט") הנהגת הטבע, והיינו, שלא ניכר בזה העילוי שאלקות (שלמעלה מהטבע) נמשך
25 בטבע; ואילו הענין ד"מנחם" הוא, שאפילו במקום שבו אירע ענין הפכי, ממשיכים את ענין הנחמה,
26 שזהו עילוי נעלה ביותר – כפי שאלקות שלמעלה מהטבע נמשך בעניני הטבע.

מנחם – התוועדויות חמ"ד ריש ע' 172. וש"נ.

(6) ראה תניא שעהיתוח"א פ"א.

(7) סנהדרין פ"א ה"א. וראה דבר"ר פ"א, יו"ד.

(8) חידושי הרש"ש לדבר"ר שם.

(9) ראה גם שיחת ש"פ מטו"מ, מבה"ח מנ"א תשל"ל בתחלתה

(תורת מנחם – התוועדויות חס"א ע' 102). וש"נ.

(10) ראה פס"ז בא יב, ב.

(1) ראה נטעי גבריאלי (להר"ג ציננער) הל' בין המצרים פכ"ה
סי"א-ב. וש"נ.

(2) תענית כו, סע"א (במשנה).

(3) ראה גם שיחת ש"פ מטות, מבה"ח מנ"א תשי"ד ס"ז

(תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 144 ואילך). וש"נ.

(4) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתוד"ה מ"ד –

מו"ק כג, ב.

(5) ראה ספר המנהגים חב"ד ע' 46 הערה 10. וראה גם תורת

- 1 וענין זה מביא לדרגא נעלית יותר בעבודה – שהרי ענין הנחמה הוא כלשון הכתוב¹¹ "וינחם ה'",
 2 היינו, שמתחרט ממה שעשה קודם, ועכשיו יעשה באופן טוב יותר, והו"ע התשובה, שלאחרי החטא
 3 מתחילה עבודה חדשה באופן של הוספה לגבי המעמד ומצב שלפני החטא.
 4 וכן הוא בחודש מנ"א, שדוקא לאחרי הענינים הבלתי-רצויים כו' באים לעילוי גדול יותר:
 5 איתא במשנה¹² "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב". ולכאורה אינו מובן: מהו היו"ט
 6 המיוחד שבט"ו באב?! – ישנו אמנם העילוי דחמשה עשר בחודש שבו "קיימא סיהרא באשלמותא"¹³,
 7 אבל עילוי זה ישנו גם בכל החדשים, ועאכו"כ בט"ו בניסן, יום ראשון של חג הפסח, וט"ו בתשרי, יום
 8 ראשון של חג הסוכות, וא"כ, מהי המעלה המיוחדת של ט"ו באב?!
 9 אך הענין הוא¹⁴ – שדוקא בגלל הענינים הבלתי-רצויים שאירעו בתשעה באב, נעשה הענין ד"קיימא
 10 סיהרא באשלמותא" כחמשה עשר באב בעילוי גדול ביותר, "כיתרון האור מן החושך"¹⁵, עד כדי כך
 11 ש"לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב".
 12 ומכל זה מובן, שענין השמחה שצ"ל בהוספה בשבת מברכים מנ"א הוא לא רק מצד ענין השבת,
 13 אלא גם מצד ענינו של חודש מנ"א.
 14 ד. ובזה גופא – יכול להיות העילוי של חודש מנ"א באופן נעלה יותר:
 15 ובהקדים – שבענין הרפואה מצינו ב' אופנים¹⁶: (א) שלאחרי שישנו מצב של חולי, נותנים רפואה
 16 כדי שיבריא, ואז נעשה עילוי גדול יותר, כמאמר הרופאים שלאחרי שאדם מתרפא מחולי אזי נעשה
 17 גופו מוגן מהחולי יותר מכמו שהי' לפני"ז, (ב) שלא ממתנינים עד שיחלה ואז ירפאוהו, אלא באופן של
 18 הקדמת רפואה למכה, והיינו, שהעילוי של הרפואה שבא בדרך כלל לאחרי המכה, נותנו הקב"ה גם ללא
 19 המכה, כך, שהרפואה שוללת את החולי מלכתחילה, כמ"ש¹⁷ "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים
 20 עליך (מלכתחילה) כי אני ה' רופאך".
 21 וכשם שהדברים אמורים בנוגע להקב"ה, "אני ה' רופאך", כן הוא גם בנוגע לכל אחד מישראל –
 22 להיותו "חלק אלקה ממעל ממש"¹⁸, וידועה תורת הבעש"ט¹⁹ שהעצם כשאתה תופס בחלקו אתה תופס
 23 כולו, ולכן יש אצלו ענין הנצחיות, כמארז"ל²⁰ "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר²¹ ועמך
 24 כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר" – שבכחו לפעול העילוי דהקדמת רפואה
 25 למכה, ולהמשיך את העילוי שיש ברפואה שלאחרי המכה, ללא מכה.
 26 וכפי שמצינו בנוגע לעבודת התשובה, כמארז"ל²² "אדם עבר עבירה כו' מה יעשה ויחי, אם הי' רגיל
 27 לקרות דף אחד, יקרא ב' דפים, לשנות פרק אחד, ישנה ב' פרקים וכו'", כפלים מכמו שהי' לפני"ז –
 28 שבשביל עילוי זה אין צורך לעבור עבירה ח"ו בפועל, אלא יכולים מלכתחילה להוסיף כפלים בלימוד
 29 התורה, כך, שענין התשובה הוא ע"ד ש"קוב"ה אתה לאתבא צדיקיא בתיובתא"²³.
 30 ועד"ז בנוגע למעלת חודש מנחם-אב – שעכשיו אין צורך לעבור את כל הענינים הבלתי רצויים של
 31 היפך הבנין כו', אלא מיד בשבת מברכים יכולים לבוא כבר לענין היותר נעלה דמנחם-אב, באופן ש"כל
 32 המחלה גו' לא אשים עליך כי אני ה' רופאך".

(18) תניא רפ"ב.

(19) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ז. וש"נ.

(20) סנהדרין ר"פ חלק.

(21) ישעי' ס, כא.

(22) תרב"א – הובא בתניא אנה"ת ספ"ט. וראה ויק"ר

רפכ"ה.

(23) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

(11) בראשית ו, ו.

(12) תענית כו, ריש ע"ב.

(13) ראה זהר ח"א קנ, רע"א. רכה, סע"ב. רמג, סע"א. ח"ב

פה, א. רטו, א. ח"ג מ, ב. מו, א. וראה גם שמו"ר פט"ו, כו.

(14) ראה תורת מנחם – סה"מ אב ע' קסו ואילך. וש"נ.

(15) קהלת ב, יג.

(16) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ע' 38.

(17) בשלח טו, כו.

1 וכן תהי' לנו בתוככי כלל ישראל בנוגע לפועל בשנה זו – שיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה²⁴,
2 בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

3 * * *

4 ה. דובר כמ"פ שיש ענינים שהם בשוה בכל שנה ושנה, ויש ענינים שבהם יש חידוש ושינוי משנה
5 לשנה. והחידוש המיוחד בקביעות שנה זו בנוגע לשבת מברכים מנ"א²⁵ הוא – שקריאת התורה היא
6 בפרשיות מטות-מסעי.

7 אבל עיקר החידוש הוא בנוגע לפ' מטות, כי, פ' מסעי קורין בכל שנה בחודש מנ"א עצמו (שבו
8 נרגש כבר ענין הגלות כו'), ועכ"פ בשבת מברכים מנ"א (שיש לו שייכות עם ענין הגלות, אלא שזהו
9 באופן ששבת אין עצב בה), ואילו החידוש בקביעות שנה זו הוא שבשבת מברכים מנ"א קורין גם פ'
10 מטות.

11 ובהקדים – שענין קרה"ת בשבת הוא גילוי דבר ה' שמתגלה עתה, ולהיותו דבר ה', הרי הוא פועל
12 פעולתו תמיד, מבלי הבט על מעמדו ומצבו של היהודי שקורא בתורה, אפילו יחיד, פשוט שבפשוטים,
13 שלומד כמה תיבות (ואפילו אות אחת) בתורה, ועאכו"כ בקריאת התורה ברבים (שבה חוזרים ומברכים
14 ברכת התורה לפני' ולאחרי', נוסף על הברכה בהתחלת היום, בברכות השחר), ופרשה שלימה – שבע
15 עליות ומפטיר. וכיון שכן, הרי בודאי שיכולים וצריכים ללמוד הוראה מהפרשה שקורין בתורה.

16 ו. והנה, בכל פרשה יש כמה ענינים,

17 – במכ"ש ממה שמצינו שרבי עקיבא הי' דורש תילין תילין של הלכות אפילו על קוץ אחד בתורה²⁶
18 [ומזה מוכח שביכלתו של כל אחד מישראל לעשות כן, ורק מצד קוצר המשיג אין זה בא בפועל],
19 ועאכו"כ בנוגע לפרשה שלימה בתורה –

20 אבל לכל לראש יש ללמוד הוראה משם הפרשה – שנקראת (לא ע"ש התיבה הקודמת: "ראשי",
21 ואפילו לא "ראשי המטות", כי אם) "מטות", כי, השם מורה על תוכן הדבר שנקרא בשם זה, וכיון שכל
22 הפרשה נקראת בשם "מטות", היינו, שעל כל ענין שבפרשה אומרים שענין זה הוא בפרשת מטות, הרי
23 מובן, שנוסף על הענין הפרטי שבו, יש לו שייכות לענין ד"מטות", שזהו שם הפרשה.

24 ובנוגע ללימוד משם הפרשה גופא, שיכול להיות בששים ריבוא אופנים בכל אחד מד' חלקי התורה
25 פשט רמז דרוש וסוד (כידוע מדברי האריז"ל²⁷ שכיון שכל אחד מששים ריבוא בני' שייך לכל ד' חלקי
26 התורה, הרי מובן, שיכול להיות בכל אחד מהם ששים ריבוא אופנים) – יש לבאר לכל לראש את ההוראה
27 באופן המובן לכל אחד מישראל שיש לו שייכות לקריאת התורה, כולל גם מי שלא ידע מאי קאמר,
28 שגם הוא עולה לתורה ומברך ברכת התורה²⁸.

29 ז. "מטות" – בפשטות – קאי על השבטים.

30 אך צריך להבין: מדוע נקראים כאן (ועד"ז במקומות נוספים) בשם "מטות", ולא כפי שנקראים בכ"מ
31 בשם "שבטים", "שבטי ישראל"²⁹, "שבטי י"ה"³⁰, וכיו"ב?

32 ויובן בהקדם החילוק בין "שבט" ל"מטה"³¹ – ש"שבט" הוא ענף של אילן שמחובר לשרשו באילן,

24) ראה ירמ' לא, יב. זכרי' ח, יט. רמב"ם הל' תעניות

בסוף שער מאמרי רז"ל להאריז"ל.

28) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב הי"ב. וש"נ.

29) ויחי מט, טז-כח. ועוד.

30) תהלים קכב, ד.

31) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 382 (גם משיחה

זו), ובהנסמן שם.

24) ראה ירמ' לא, יב. זכרי' ח, יט. רמב"ם הל' תעניות

בסוף.

25) מלבד הקביעות דר"ח, שבה תלוי' הקביעות של עניני

החודש – תשעה באב, שבת נחמו וחמשה עשר באב.

26) ראה מנחות כט, ב.

27) שער הגלגולים הקדמה יז. וכ"כ בש' רוה"ק בענין

היחודים על קברי צדיקים הקדמה ג' (קח, ב). לקוטי מהרח"ו

או שנחתך מהאילן זה עתה, כך, שיש בו עדיין החיות של האילן, ולכן הוא עדיין רך ואפשר לכופפו; ¹
 ואילו "מטה" הוא לאחרי משך זמן שנפסקה יניקתו מהאילן, ונתייבש ונעשה חזק וקשה. ²
 ובנוגע לחוזק וקושי של "מטה" – יש ב' קצוות: מחד גיסא, מצינו שענין ההכאה הוא במטה, ³
 כמארז"ל³⁴ "במה מייסרים את הכסיל – במטה, שנאמר³⁵ ושבת לגו כסילים"; ולאידך גיסא, המטה ⁴
 מסייע למי שקשה לו לילך ברגליו, שיוכל להשען על המטה ועי"ז יוכל לילך, ועד להליכה מחיל אל ⁵
 חיל. ⁶
 ח. וענין זה שייך במיוחד לשבת מברכים חודש מנ"א, שבקביעות שנה זו קורין בו (גם) פ' מטות: ⁷
 בנוגע לחודש אב – רואה יהודי שני הפכים: ⁸
 מחד גיסא – מודגש בחודש אב שמלבד זאת ש"אתם המעט מכל העמים"³⁶, נמצאים בני"י במעמד ⁹
 ומצב ש"גלינו מארצנו"³⁷, ¹⁰
 ונוסף על הגלות בגשמיות, הרי זה גם מעמד ומצב של ניתוק מהמקור כו' (בדוגמת ה"מטה" שניתק ¹¹
 ממקורו באילן), כיון שכללות ענין הגלות הוא כמשל המלך ששולח את בנו לגלות³⁸, והיינו, שאע"פ ¹²
 שבן המלך הוא בתכלית הקירוב אל המלך יותר אפילו משר הכי נכבד, מ"מ רצון המלך הוא לשלחו ¹³
 לגלות, ודוגמתו למעלה (שהרי "מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא"³⁹), שאע"פ שבנ"י הם בתכלית ¹⁴
 הקירוב להקב"ה (אפילו בשעת החטא כו'⁴⁰) יותר ממלאכים הכי עליונים⁴¹, מ"מ רצה הקב"ה לשלוח ¹⁵
 אותם לגלות, ¹⁶
 [והיינו, שענין הגלות אינו מצד שליטת הגוי ח"ו, שהרי ליהודי אין מה להתפעל מגוי כו', אלא רק ¹⁷
 בגלל שכן הוא רצונו של הקב"ה. וענין זה נוגע גם לגאולה, שלא תועיל שום השתדלות בדרך הטבע ¹⁸
 להוציא את בני"י מהגלות (ואדרבה: יש אזהרה "שלא יעלו ישראל בחומה כו'"⁴²), אלא הגאולה תהי' ¹⁹
 באופן שלמעלה מהטבע – ע"י הקב"ה בעצמו; בני"י יכולים רק להתפלל להקב"ה שיחליט לקיים כבר ²⁰
 את היעוד⁴³ "קץ שם לחושך", ולשוב בתשובה, שאז "מיד הן נגאלין"⁴⁴]. ²¹
 ולאידך גיסא – דוקא חודש אב נקרא בשם "מנחם", ובאופן שמקדימים "מנחם" ל"אב", היינו, שכל ²²
 המציאות של חודש אב (שמורה על הגלות כו') היא ענין הנחמה (גאולה). ²³
 וב' קצוות אלו מודגשים גם בשבת מברכים מנ"א – כי, כל הענין של שבת מברכים קשור עם ענין ²⁴
 הגלות, שכיון שבזמן הגלות לא יכולים לקדש את החודש ע"פ הראי', כפי שהי' בזמן שביהמ"ק קיים, ²⁵
 לכן מברכים את החודש בשבת שלפני ר"ח, זכר לקידוש החודש בזמן שביהמ"ק הי' קיים⁴⁵; ואעפ"כ, ²⁶
 הרי זה שבת מברכים חודש מנחם-אב, שבו מודגש ענין הנחמה, שזהו מעמד ומצב שלמעלה מגלות ²⁷
 כו'. ²⁸

(* אף שמצינו בכ"מ הכאה בשבט³², ויתירה מזה, מצינו הכאה גם בדברים³³.)

(32) משפטים כא, כ. משלי יג, כד. כג, יג-יד.
 (33) ירמיה' יח, יח. וראה תו"ש עה"פ (שמות ב, יב (אות קב)).
 (34) ויש"ג) "ויך את המצר".
 (35) שמור"ר פ"ט, ח.
 (36) משלי כו, ג.
 (37) ואתחנן ז, ז.
 (38) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.
 (39) ראה ברכות ג, סע"א. תדבאר פ"ד. מאמרי אדה"ז
 כתובים ח"ב (שה"ש) ע' סד. ועוד.
 (39) ברכות נח, א.
 (40) ראה גם תניא ספכ"ד.
 (41) ראה ירושלמי שבת ספ"ו. תנחומא בלק יד. דב"ר פ"א,
 יב. פרש"י בלק כג, כג.
 (42) כתובות קיא, רע"א.
 (43) איוב כח, ג.
 (44) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.
 (45) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ז ע' 241. וש"נ.

- 1 ולכאורה: איך מתאימים ב' קצוות אלו?!
- 2 והביאור בזה – ע"פ ההוראה מפ' מטות, שאע"פ שענין ה"מטה" מורה על הניתוק ממקורו, מ"מ,
- 3 דוקא עי"ז נעשה בו חזק ותוקף שאין ב"שבט" שמחובר לאילן; ועד"ז בנוגע לענין הגלות, שאע"פ
- 4 שבנ"י נמצאים במעמד ומצב של ריחוק מאלקות, נותן להם הקב"ה תוקף מיוחד שיוכלו להתגבר על
- 5 כל הקשיים כו'.
- 6 ותוקף המטה הוא – כפי שנאמר למשה "ואת המטה גו' תקח בידך אשר תעשה בו את האותות"⁴⁶,
- 7 היינו, שזהו "מטה" שעל ידו מראה הקב"ה אותות ומופתים לעיני כל עמי הארץ, ועד לאות ומופת של
- 8 יציאת בנ"י מהגלות באופן ש"ביד חזקה יגרשם (פרעה) מארצו"⁴⁷.
- 9 ט. ובענין זה יש גם הוראה בעבודתו הפרטית של כל אחד מישראל:
- 10 כאשר יהודי עוסק בעניני העולם, החל מאכילה ושתי', שבהם הוא דומה לבהמה⁴⁸, וכן בשעה שיוצא
- 11 לעולם כדי לעסוק במשא ומתן כו', הנה בשעת מעשה הוא אמנם במעמד ומצב של "מטה", שלא נראה
- 12 בו ענין של חיות, והוא מרוחק ומנותק מאלקות; אבל ביחד עם זה, יש לו תוקף של "מטה", כך,
- 13 שביכלתו לפעול גם בעולם כו', ובאופן שלא זו בלבד שאינו מתפעל מהגוי, אלא אדרבה, הוא פועל על
- 14 הגוי להיות במעמד ומצב ד"ויראו ממך", כפי שמצינו בנוגע לתפילין, שע"י נעשה הענין ד"וראו כל
- 15 עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך"⁴⁹.
- 16 ועוד ענין בזה – שתוקף המטה צריך להיות לא רק בנוגע לעצמו, אלא באופן ד"ואהבת לרעך
- 17 כמוך"⁵⁰, היינו, לעזור גם לזולת שיוכל להשען עליו כו'.
- 18 י. ועפ"ז מובנת השייכות של שבת מברכים מנ"א לפ' מטות – שהענין ד"מטות" מורה על ב' הקצוות
- 19 שבחודש זה, שגם בזמן הגלות נותן הקב"ה לבנ"י את התוקף הדרוש שיוכלו להתגבר על הגלות, ולפעול
- 20 את ענין הגאולה.
- 21 והסדר בזה – שקריאת פ' מטות היא בשבת מברכים שלפני ר"ח מנ"א, להורות שבכח ענין המטות
- 22 יכולים לברך את החודש (לאחר קריאת התורה) באופן של "מנחם אב".
- 23 * * *
- 24 יא. מאמר (כעין שיחה) ד"ה וידבר משה אל ראשי המטות וגו'.
- 25 * * *
- 26 יב. כרגיל ללמוד פירוש רש"י בפרשת השבוע – לבאר אמיתית הכוונה בפירושו, או לבאר מדוע
- 27 רש"י לא מפרש ענין מסויים, שבזה רואים הדיוק בפירוש רש"י באופן שלא חסר ולא יתיר.
- 28 ובנוגע לפרשתנו – יש להתעכב על מ"ש בסוף פרשת נדרים⁵¹ "אלה החוקים אשר צוה ה' את משה
- 29 וגו'", והיינו, שענין הנדרים נקרא בשם "חוקים".
- 30 וצריך להבין:
- 31 "חוקים" – הם המצוות שאינם מובנים בשכל, וכפי שפירש רש"י לפנ"ז (בפ' חוקת⁵²) על הפסוק
- 32 "זאת חוקת התורה", "לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה,
- 33 לפיכך כתב בה חוקה, גזירה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחרי".

(50) קדושים יט, יח.

(51) פרשתנו (מטות) ל, יז.

(52) יט, ב.

(46) שמות ד, יז.

(47) ס"פ שמות.

(48) חגיגה טז, א.

(49) תבוא כח, יו"ד. וראה ברכות ו, א. וש"נ.

ואינו מובן: היכן מצינו בנדרים ענין שלמעלה מטעם ודעת?!

- 1
2 הציווי "לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה"⁵³ – מובן ע"פ שכל, דכיון שישנו הציווי "מדבר שקר
3 תרחק" (כמ"ש לפני פרשתנו)⁵⁴, הרי מובן בשכל הפשוט שצ"ל קיום הבטחה, ובפרט "נדר לה" .. לאסור
4 אסר על נפשו"⁵⁵.
- 5 וכן בנוגע לנדרי אשה, שבעלה יכול להפר אותם – הרי זה מובן ע"פ שכל, ע"פ מ"ש כבר לפני^{55ז}
6 "והוא ימשול בך". ועד"ז בנוגע לנדרי בת, שאבי יכול להפר אותם – כיון שהיא ברשות אבי, עד כדי
7 כך שיכול לשדכה ולהשיאה על כל משך ימי חייה (כפי שמצינו בלבן שהיתה לו בעלות לשדך ולהשיא
8 את בנותיו ליעקב⁵⁶), ועאכו"כ שיש לו בעלות עלי' להפר את נדרי⁵⁷.
- 9 לכאורה אפשר לומר – כפי שדובר פעם⁵⁸ – שאמנם כללות ענין הנדרים מובן ע"פ שכל, אבל פרטי
10 הדינים שבזה – כמו ש"החכם בלשון התרה ובעל (ואב) בלשון הפרה .. ואם חלפו אין מותר ואין
11 מופר"⁵⁹, וכן שההפרה צ"ל דוקא "ביום שמעו"⁶⁰, ועוד כמה פרטים – אינם ע"פ שכל, אלא הם בגדר
12 חוק, ולכן נאמר "אלה החוקים גו".
- 13 אבל באמת אי אפשר לומר כן (ולפלא, שלמרות שעברו שבע שנים מאז שנתבאר כן, הנה עד היום
14 הזה לא העירו על כך)⁶¹, שהרי מצינו ריבוי מצוות שכללות הענין מובן בשכל, ופרטי הדברים אינם
15 מובנים ע"פ שכל, ואעפ"כ אינם נקראים בשם "חוקים", אלא בשם "משפטים".
- 16 ולדוגמא: "אם עבד יגח השור או אמה כסף שלושים שקלים יתן לאדוניו"⁶² – שכללות חיוב תשלום
17 עבור הנזק, מובן ע"פ שכל, אבל הפרט שהתשלום הוא "שלושים שקלים", "בין שהוא שוה אלף זוז
18 בין שאינו שוה אלא דינר", "גזירת הכתוב הוא"⁶³, ואעפ"כ, אין זה בכלל ה"חוקים", אלא בכלל
19 ה"משפטים", כיון שכללות הדין מובן ע"פ שכל.
- 20 ועד"ז בנוגע לענין הנדרים: אע"פ שיש פרטי דינים שאינם מובנים ע"פ שכל, מ"מ, כיון שכללות
21 הענין מובן ע"פ שכל, אין זה בגדר חוק, כיון שהעיקר הוא כללות הענין. וא"כ, אינו מובן מ"ש בסיום
22 פרשת נדרים "אלה החוקים וגו"?
- 23 ומ"ש בילקוט⁶⁴ בשם ספרי זוטא "מה הן החקים .. שעשה נדרים קלים כחמורים וכו'" – אין זה
24 שייך לבן חמש למקרא, שאינו אוחז עדיין בלימוד הספרי עד שיהי' בן חמש עשרה שנה, כך, שרש"י
25 לא יכול לסמוך על זה בפירושו לבן חמש למקרא.
- 26 יג. לכאורה אפשר לתרץ (ע"פ מ"ש הרא"ם בר"פ חוקת), שהכלל ש"חוקים" קאי על סוג מצוות
27 שאינן ע"פ שכל הוא רק כאשר תיבת "חוקים" נאמרה ביחד עם סוגים נוספים במצוות,
28 – כמו מ"ש באברהם "וישמור משמרתי מצוותי חוקתי ותורתי"⁶⁵, דכיון שנאמרו כמה לשונות,
29 עכצ"ל ש"חוקתי" הם חוקים דוקא ולא משפטים, ועד"ז בפסוק "זאת חוקת התורה" בר"פ חוקת, וכן
30 בפסוק "זאת חוקת התורה" שנאמר בפרשת גיעולי עכו"ם⁶⁶, שכיון שנאמרו ב' לשונות: "תורה"
31 ו"חוקת", עכצ"ל ש"חוקת" הו"ע של חוק שאינו ע"פ שכל –

(59) פרש"י פרשתנו שם, ב.

(60) שם, ו.

(61) ראה לקו"ש שם הערה 9 בסופה.

(62) משפטים כא, לב.

(63) פרש"י עה"פ.

(64) יל"ש פרשתנו עה"פ (רמז תשפה).

(65) תולדות כו, ה.

(66) פרשתנו (מטות) לא, כא.

(53) פרשתנו שם, ג.

(54) משפטים כג, ז.

(55) בראשית ג, טז.

(56) ויצא כט, יט ואילך.

(57) ראה גם כלי יקר כאן (ד"ה לא יחל). הובא לעיל

בהמאמר ספ"א (תורת מנחם – התועדויות ח"ג ע' 81).

(58) שיחת ש"פ מט"מ, מבה"ח מנ"א תשכ"ו ס"י (תורת

מנחם – התועדויות חמ"ז ע' 249) – נדפסה בלקו"ש השבועי

בתחלתו (ולאח"ז בלקו"ש ח"ג ע' 105 ואילך).

- 1 אבל כשנאמרה תיבת "חוקים" בפני עצמה, כמו "ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה"⁶⁷, הרי זה
 2 שם כללי על כל המצוות (גם אלו שהם בסוג דמשפטים). וכמו בפסוק "אלה המצוות אשר צוה ה' את
 3 משה גו'" שבסוף ספר ויקרא, שכולל את כל המצוות שבספר ויקרא, שביניהם יש גם חוקים, ואעפ"כ
 4 נקראים בשם כללי: מצוות.
- 5 ועד"ז י"ל בנוגע לפסוק "אלה החוקים גו'" שבסוף פרשת נדרים, שכיון שנאמר רק הלשון "חוקים",
 6 אין הכוונה שענינים אלו שייכים לסוג של חוקים דוקא, אלא זהו שם כללי לכל סוגי המצוות.
- 7 אבל באמת אי אפשר לתרץ כן, כי בהתחלת הפרשה נאמר "זה הדבר אשר צוה ה'", ועפ"ז ה' הכתוב
 8 צריך לומר בסיום הפרשה "אלה הדברים", וכיון שהכתוב משנה ומדייק "אלה החוקים גו'", עכצ"ל,
 9 שהכוונה היא ל"חוקים" דוקא, שאינם ע"פ שכל.
- 10 ועפ"ז נשאר השאלה היכן מצינו בנדרים ענין של חוקים!
 11 וכיון שרש"י אינו מתעכב על זה, עכצ"ל, שרש"י כבר הבהיר זאת באיזהו מקומן, או שאין צורך
 12 לבאר כיון שמובן מעצמו. וכפי שיתבאר לקמן.
- 13 יד. בנוגע להערות אאמור"ר – הנה על הזהר דפרשת השבוע אין הערות, אבל בהערות על הזהר דפ'
 14 שלח⁶⁸ מובא ענין השייך לפ' מטות, ש"במלחמת מדין, הקב"ה אמר נקום נקמת בני ישראל⁶⁹, ומשה
 15 אמר נקמת הוי"⁷⁰.
- 16 ובהקדים – שענין זה דורש ביאור גם ע"פ פשוטו של מקרא, ולכן מפרש רש"י⁷¹ "לפי שעמדו כנגד
 17 ישראל נחשבו הם כאילו עמדו כנגד הקב"ה".
- 18 ולהעיר, שרש"י לא מפרש כפירוש התרגום ש"נקמת ה'" היינו "עמא דה'", דכיון שתחילה נאמר
 19 "נקמת בני ישראל", הנה אם גם כאן היא אותה כוונה, למה שינה הכתוב לומר "נקמת (עמא ד)ה'",
 20 ולכן מפרש רש"י שכוונת הכתוב להוסיף ש"נחשבו הם כאילו עמדו כנגד הקב"ה".
- 21 וכל זה – ע"פ פשוטו של מקרא; אבל ע"פ פנימיות התורה מבאר אאמור"ר ש"הקב"ה חפץ ומדקדק
 22 על כבודן של ישראל יותר מכבודו, ומשה בהיפך, מדקדק על כבודו של הקב"ה יותר מכבודן של
 23 ישראל".
- 24 והנה, בנוגע לזה ש"הקב"ה חפץ ומדקדק על כבודן של ישראל יותר מכבודו", מציין אאמור"ר: "ועיין
 25 .. לקמן באדר"ז דרפ"ח רע"א", ששם מדובר אודות ירבעם בן נבט, "דהוה מקטר ומפלח לע"ז, וקוב"ה
 26 אוריך לי', וכיון דאוישטי ידי' לקבלי דעדו נביאה, אתייבש ידי', דכתיב⁷² ותיבש ידו וגו', ועל דפלח
 27 לע"ז לא כתיב, אלא על דאוישטי ידי' לעדו נביאה .. קוב"ה בעי ביקרא דילן כו".
- 28 ויש להוסיף ולהביא דוגמא גם בנוגע להנהגת משה (שכך צריכה להיות גם הנהגת בני") ש"מדקדק
 29 על כבודו של הקב"ה יותר מכבודן של ישראל" – ממה שמצינו בתורת המגיד⁷³ על מאמר המשנה⁷⁴
 30 "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש", שהתפלה צ"ל על כבוד ראש של השכינה (שנשבר ונדכה
 31 מזה שהשכינה שבראשו⁷⁵ אינה בגילוי כו'), היינו, שהחסרון דלמעלה כביכול נוגע לו יותר מאשר
 32 החסרון שלו.
- 33 כלומר: בקשתו בתפלה על בני חיי ומזוני רויחי, דירה נאה, פרנסה טובה ונחת אמיתי מבניו ובנותיו,
 34 היא, לא בגלל שאיכפת לו שחסר לו בזה, אלא בגלל שהחסרון בזה מפריע לו להתמסר יותר לעבודת
 35 ה'.

(72) מלכים-א יג, ד.

(73) או"ת ר"פ ויגש. וראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 217. וש"נ.

(74) ברכות רפ"ה.

(75) ראה זח"ג קפז, א. – הובא ונתבאר בתניא פל"ה.

(67) ואתחנן ו, כד.

(68) לקוטי לוי"צ הערות לזח"ג ע' שעז.

(69) לא, ב.

(70) שם, ג ובפרש"י.

(71) ראה שפ"ח כאן.

1 [ולהעיר⁷⁶, שהסיבה לכך שהחסרון בענינים אלו מפריע לו לעבודת ה', היא, בגלל שחסר אצלו בענין
2 ד"אתה חונן לאדם דעת", כי, אילו הי' לו דעת כדבעי, לא היו ענינים אלו תופסים מקום אצלו שיפריעו
3 בעבודתו, ורק בגלל שחסר אצלו בענין הדעת, חושב שחסר לו בענינים שנמנו לאחרי ברכת חונן הדעת,
4 כמו ברכת השנים (שהיא ברכה כללית) וכיו"ב].

5 ובכל אופן, רואים מכאן שיהודי צריך לדקדק על הצורך שלמעלה יותר מאשר צורך עצמו. ודוגמתו
6 בנדרו"ד, שמשא אמר "נקמת ה'", לפי ש"מדקדק על כבודו של הקב"ה יותר מכבודן של ישראל".
7 טו. אך עדיין צריך להבין:

8 איך יתכן שמשא – ש"שכינה מדברת מתוך גרונו"⁷⁷ – שינה מדברי הקב"ה שאמר לו "נקום נקמת
9 בני ישראל"?!?

10 וגם אם רצה לדקדק על כבודו של הקב"ה – הי' צריך לומר תחילה "נקום נקמת בני ישראל", ואח"כ
11 להוסיף גם בנוגע לכבודו של הקב"ה – "נקמת ה"?"

12 וכמו בתפלה, שגם כאשר הכוונה היא בנוגע לכבוד ראש דלמעלה, הרי לכל לראש ישנו ענין התפלה
13 כפשוטו, בנוגע לצרכי האדם⁷⁸, ולאח"ז ניתוסף גם הכוונה בנוגע לכבוד ראש דלמעלה.
14 וכפי שיתבאר לקמן.

15 * * *

16 טז. בנוגע ללשון הכתוב בסוף פרשת נדרים "אלה החוקים וגו'":

17 רש"י פירש כבר בהתחלת הפרשה מ"ש "וידבר משה אל ראשי המטות": "למד שהפרת נדרים ביחיד
18 מומחה, ואם אין יחיד מומחה מפר בשלשה הדיוטות", ומזה מובן, שלשיטת רש"י, ענינם של ראשי
19 המטות בשייכות לנדרים הוא לצורך הפרת נדרים, ולא כדי לסייע לעשות נדר (להביע לו יישר כח, ולומר
20 שממנו יראו וכן יעשו)⁷⁹.

21 ולכאורה הרי זה היפך השכל לגמרי:

22 ענינו של נדר "לאסור אסר על נפשו"⁸⁰ הוא – שיהודי מקבל על עצמו להוסיף בהתקשרותו עם
23 הקב"ה ע"י קיום הציווי "קדושים תהיו וגו'"⁸⁰ "והתקדשתם וגו'"⁸¹, "קדש עצמך במותר לך"⁸², והיינו,
24 למעט בהתעסקות בענינים גשמיים כו'.

25 ועפ"ז אינו מובן מהו הטעם שענינו של החכם הוא להפר את הנדר – דלכאורה איפכא מסתברא:
26 על ראשי המטות (חכם) לחזק החלטות ולעודדם ביראת שמים ותומ"צ וכו', וכאן – הפכו: הוא מקדש
27 עצמו, וראשי המטות מתירים לו!?

28 וכיון שעיקר ענינה של פרשה זו – שראשי המטות הם אלו שמפירים את הנדרים – הו"ע שאינו
29 מובן כלל ע"פ שכל, לכן נאמר בסיום הפרשה: "אלה החוקים וגו'".

30 יז. ויש להוסיף ולבאר הענין שדוקא חכם מתיר את הנדר⁸³:

31 תכלית הכוונה היא – לא לפרוש מענינים גשמיים, אלא דוקא להתעסק עמהם, כדי לבררם ולזככם,
32 עי"ז שמנצלים אותם ע"פ תורה.

76) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ט ע' 97 ואילך.

(80) קדושים יט, ב.

(81) שמיני יא, מד. קדושים כ, ז.

(82) יבמות כ, א. ספרי פ' ראה יד, כא. וראה תניא פ"ל (לט),

(א).

(83) ראה גם לקו"ש הנ"ל בסופו.

(77) נסמן בלקו"ש ח"ד ע' 1087.

(78) ראה רמב"ם הל' תפלה בתחלתן.

(79) ראה גם לקו"ש שבעה ע"ה 58.

- 1 וזהו גם מה שמצינו שמיד לאחרי שרבינו הזקן מאריך באגה"ת בגודל מעלת ענין התעניות והסיגופים
2 כו', ע"פ מ"ש בספרי המוסר ובראשם ספר הרוקח וס' חסידים⁸⁴ – ה"ה שולל זאת בנוגע ל"דורותינו
3 אלה", ומסיק ש"לכן נהגו עכשיו כל החרדים לדבר ה' להרבות מאד מאד בצדקה"⁸⁵.
- 4 וטעם הדבר, כיון שתכלית הכוונה היא לעסוק בכירור וזיכוך הענינים הגשמיים דוקא, וכידוע תורת
5 הבעש"ט⁸⁶ על הפסוק⁸⁷ "כי תראה חמור שונאך וגו'", שחומר הגוף – "חמור" – הוא "שונאך", ובשעה
6 שצריך לעסוק בעניני תומ"צ ה"ה ישן... "רובץ תחת משאו", ואינו רוצה לעסוק בזה, ואעפ"כ, צ"ל
7 העבודה באופן ד"עזוב תעזוב עמו", לברר ולזכך את הגוף כו'.
- 8 ועפ"ז מובן הטעם שענין הפרת נדרים הוא דוקא ע"י חכם, "ראשי המטות" – שזוהי הנתינת כח
9 למלא את הכוונה של בירור וזיכוך הענינים הגשמיים⁸⁸.
- 10 *
- 11 יח. דובר אודות "מיהו יהודי", ובין הדברים אמר:
- 12 צריך לעמוד על כך שגיוור מוכרח להיות דוקא ע"פ "דבר הוי" זו הלכה⁸⁹ (גם אם בגלל זה יחרפוהו
13 בראש כל חוצות...), ובלשון הכתוב בהתחלת פרשת השבוע: "זה הדבר (מראה באצבעו ואומר זה⁹⁰)
14 אשר צוה ה'".
- 15 ואם משנים מה"הלכה" – אין זה "דבר הוי", אלא היפך דבר ה'; ואלו משנים כו', הנה ככל שתגדל
16 מעלתם כו', אינם יכולים להקרא "ראשי המטות", שלהם אומר משה "זה הדבר אשר צוה ה'", במכ"ש
17 מזה שאפילו יהודי פשוט הי' מתפטר מהכסא במצב כזה!
- 18 וכפי שמצינו בנוגע לשלמה המלך, שלאחרי כל העילויים שנאמרו עליו, עד ש"וישב שלמה על כסא
19 ה"⁹¹, שפירושו, שהי' מכוין לפסוק הלכות ע"פ רצון ה', הנה אם ירצה לבטל ח"ו קוץ א' בתורה, אומר
20 הקב"ה⁹²: "שלמה (שאתמול אמרו עליו כל המעלות) ואלף כיוצא בו, יהיו בטלין, וקוצה ממך איני
21 מבטל!"
- 22 יט. דובר גם אודות ה"המצאה" החדשה – שאכן צריך לתקן את החוק, ומבטיחים לעשות זאת, אבל
23 יש לדחות זאת עד לאחרי הבחירות... (שזמנם לאחרי חודש אלול, חודש התשובה, לאחרי ר"ה, שבו
24 מכתירים את הקב"ה למלך על כל העולם, ולאחרי יוה"כ"פ שבו מכים "אשמנו כו'", ומבטיחים שלא
25 ישוּבו לכסלה עוד...), וכהסיפור הידוע⁹³ על א' שהחליט לחזור ליהדות, אבל לדחות זאת עד לאחרי חג
26 הפסח... ולעת-עתה אין לעשות דבר!
- 27 והגע עצמך: בתחילה אמרו שהחוק הנוכחי הוא "הישג דתי", ואילו עכשיו סותרים את עצמם,
28 באמרם, שצריך לתקן את החוק (אלא שיש לדחות זאת כו').
- 29 ועוד ועיקר – שגם לאחרי שמבטיחים שלאחרי הבחירות ידרשו לתקן את החוק, הנה באסיפה חשאית
30 מחליטים שבפועל יכנסו לקואליציה ללא תנאים, ובלבד שיקבלו את ה"כסאות"!

(90) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח טו, ב.

(91) דברי הימים א כט, כג. וראה מצו"ד עה"פ. מדרש תהלים

ושוח"ט ויל"ש (רמז תתה) עה"פ תהלים עב, א.

(92) שמו"ר רפ"ו. וש"נ.

(93) ראה "די וועלט דערציילט" (ג.י. תרפ"ח) סיפור 515 (ע')

275 (ואילך). וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ע' 323.

וש"נ.

(84) ספ"א.

(85) ספ"ג.

(86) ראה כש"ט בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום"

כח שבט).

(87) משפטים כג, ה.

(88) ראה גם שיחת ש"פ מטו"מ, מבה"ח מנ"א תשכ"ט ס"ח

(תורת מנחם – התוועדויות חנ"ז ע' 137). וש"נ.

(89) שבת קלח, ב.

1 כך היא דרכם – שאומרים דבר בחשאי, ולאחרי שנודע הדבר, אזי מכחישים זאת; וגם לאחרי שישנו
 2 פסק-דין, מכחישים זאת וכו'. וחושבים, שכיון שיש להם כסף – מתרומות שניתנו בעת אמירת "כל נדרי"
 3 – הרי הם "בעלי-בתים" לעשות כל מה שרוצים! ...
 4 וכמדובר כמ"פ ש"לאו עכברא גנב אלא חורא גנב"⁹⁴, והיינו, שהאשמים בדבר הם אלו שעומדים
 5 מסביב ושותקים!
 6 כ. דובר גם אודות המצב בירושלים העתיקה (ועד"ז בחברון, למרות שגם הגוי מודה ששייכת לבני"),
 7 שלאחרי שנתנה הקב"ה לבני" באופן נסי, אומרים יהודים שצריכים להראות ששם חיים יהודים יחד עם
 8 גויים (ערבים), אבל בפועל, שוטרים יהודיים לא מניחים ליהודים להתיישב שם⁹⁵ (בה בשעה שבירושלים
 9 החדשה מניחים לערבים להתיישב, ועד שיש בה יותר ערבים מאשר בירושלים העתיקה)⁹⁶,
 10 ועוד זאת, שבונים שם בתי-תפלה – לא רק לערבים, אלא גם לנוצרים⁹⁷ (אף שמספרם מועט ביותר),
 11 שזהו"ע של עבודה-זרה⁹⁸, ואח"כ יוצאים משם "מסיונרים" לכל העולם!
 12 כא. דובר גם אודות הענין ד"נקום בני ישראל גו"⁹⁹ (ובאופן ש"לא נפקד ממנו איש"⁹⁹) שהיא
 13 "נקמת ה"⁷⁰,
 14 – כיון שהקב"ה אומר ש"כל הנוגע בהן [כל אחד מישראל, יהי' מי שיהי', שהרי "אע"פ שחטא
 15 ישראל הוא"¹⁰⁰, ואפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון¹⁰¹] כאילו נוגע בבכת עינו¹⁰², "עינו"
 16 דייקא, שיש בזה חומר אפילו ביחס ללב, שאפילו נגיעה חיצונית בעין גורמת יסורים ומבלבלת הראי' –
 17 ובהתאם לכך צריכים גם בני" לנקום "נקמת ה"¹⁰³, ולשלול ענין של ע"ז כו'.
 18 * * *
 19 כב. היות¹⁰³ ונמצאים אנו בשבת מברכים החודש מנחם אב, הרי עתה הזמן לדבר ולעורר ע"ד
 20 הענינים השייכים לחודש זה. ואפילו אלה שכבר עושים בזה ובזריזות הדרושה – הרי אמרו חז"ל דמזוהים
 21 למזורזים (ואפילו ליהושע בן נון)¹⁰⁴:
 22 בפסוק¹⁰⁵ "ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה" – הסיום והחותם¹⁰⁶ דהפטרה האחרונה שבשבתות
 23 דבין המצרים – מבאר אדמו"ר הזקן¹⁰⁷ שמשפט הוא ענין התורה (כתרגומו ע"פ¹⁰⁸ "כמשפט הראשון"
 24 – כהלכתא קדמייתא), וצדקה היא כללות כל המצוות¹⁰⁹.
 25 וכיון שכל הענינים תלויים במעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות¹¹⁰ – צריך להוסיף בחודש מנחם-אב
 26 בשני ענינים הנ"ל: בלימוד התורה ובקיום המצוות בהידור (כמדובר כמ"פ בשנים האחרונות¹¹¹).

94 גיטין מה, רע"א. וש"נ.
 95 בענין זה נאמר גם שזוהי סטירת-לחי ליהודים שהוריהם
 ניספו באושוויץ כו'!
 96 ראה גם תורת מנחם – התועודיות חע"ב ס"ע 258.
 וש"נ.
 97 נזכר גם שמתפעלים מ"משומד" – שלפני שהשתמד לא
 התחשבו עמו כלל... – שכותב מכתב ל"אבי אבות כו".
 98 רמב"ם הל' ע"ז פ"ט ה"ד. פיה"מ (הוצאת קאפאח) לע"ז
 פ"א מ"ג.
 99 פרשתנו (מטות) לא, מט.
 100 סנהדרין מד, רע"א.
 101 חגיגה בסופה. וש"נ.
 102 רע"ז נז, רע"א – ע"פ זכר' ב, יב.
 103 מכאן עד סוסכ"ד – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א,
 ונרפס בהוספת ללקו"ש חיי"ג ע' 271 ואילך. במהדורא זו

נתיספו עוד איזה ציוני מ"מ וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.
 104 ספרי ר"פ נשא.
 105 ישע"י א, כז.
 106 ו"הכל הולך אחר החיתום" (ברכות יב, א).
 107 בד"ה זה. נרפס בלקו"ת דברים א, סע"ב ואילך. וראה
 אוה"ת שם.
 108 וישב מ, יג.
 109 ירושלמי פאה פ"א ה"א – וראה תניא פל"ז (מח, ב).
 וראה גם לקו"ת שם, ד (בענין "ושב" בצדקה): "כללות המצות
 שנקראו צדקה".
 110 תניא רפ"ז.
 111 ראה שיחת ש"פ דברים, שבת חזון, וא"ו מנ"א תשל"ג
 סט"ו ואילך (תורת מנחם – התועודיות חס"א ס"ע 131 ואילך).
 ש"פ פינחס, מבה"ח מנ"א תשל"א סט"ו ואילך (תורת מנחם –
 התועודיות חס"ה ע' 45 ואילך).

94 גיטין מה, רע"א. וש"נ.
 95 בענין זה נאמר גם שזוהי סטירת-לחי ליהודים שהוריהם
 ניספו באושוויץ כו'!
 96 ראה גם תורת מנחם – התועודיות חע"ב ס"ע 258.
 וש"נ.
 97 נזכר גם שמתפעלים מ"משומד" – שלפני שהשתמד לא
 התחשבו עמו כלל... – שכותב מכתב ל"אבי אבות כו".
 98 רמב"ם הל' ע"ז פ"ט ה"ד. פיה"מ (הוצאת קאפאח) לע"ז
 פ"א מ"ג.
 99 פרשתנו (מטות) לא, מט.
 100 סנהדרין מד, רע"א.
 101 חגיגה בסופה. וש"נ.
 102 רע"ז נז, רע"א – ע"פ זכר' ב, יב.
 103 מכאן עד סוסכ"ד – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א,
 ונרפס בהוספת ללקו"ש חיי"ג ע' 271 ואילך. במהדורא זו

- 1 כג. והוספה והדגשה מיוחדת בשנה זו,
- 2 – שהיא שנה השביעית, "שבת להוי"112, והקדמה ל"מקץ"113 שבע שנים גוי' הקהל את העם האנשים
- 3 והנשים והטף גוי' ובניהם אשר לא ידעו גוי" –
- 4 בענין החינוך, ובמיוחד של תינוקות (ילדים וילדות) שלא הגיעו עדיין לגיל מצוות, שבהם המעלה
- 5 ד"הבל שאין בו חטא"114 – לחנכם בחינוך כשר ובחינוך על טהרת הקודש. וידועה תקנת יהושע בן
- 6 גמלא – "שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה וכל עיר ועיר", ואמרו על זה שעי"ז "זכור
- 7 לטוב", ושאלמלא תקנה זו "נשתכחה תורה מישראל"115.
- 8 ויש להשתדל להביא ולהכניס לחינוך זה ילדים וילדות בריבוי הכי גדול. – בשכונה שניתן לפעול
- 9 ולהכניס מאה ואחד ילדים אין להסתפק, ח"ו, במאה.
- 10 ועל של פועל באתי: אלו שכבר עסקו בזה – בודאי ימשיכו, אלא – ביתר שאת ויתר עוז, ואלה –
- 11 שמאיזו סיבה שתהי' – עדיין לא עסקו בזה, צריכים להתחיל בזה במרץ עכשיו – בעצמם (בגופם
- 12 ובנשמתם), וגם לפעול על אחרים להשתתף בזה ולעשות בזה, ולשתף ולהכניס יותר ויותר ילדים וילדות,
- 13 יותר בכמות ויותר באיכות"116.
- 14 וכל המקדים הרי זה משובח. ואין לדחות לאחר זמן, אפילו לא לרגע אחד. ולהעיר, אשר אף שרגע
- 15 אחד הוא – הרי פעולה האמורה היא דבר שבקדושה, ונעשה ענין נצחי, כמבואר בתניא"117: "ויחוד זה
- 16 למעלה הוא נצחי לעולם ועד".
- 17 וכל זה יהי' מתוך שמחה וטוב לבב,
- 18 ויהי' שיקום בכל העוסקים: "מי שיש לו מנה רוצה מאתים כו' רוצה ד' מאות"118, כיון שהמאתים
- 19 כבר ישנם, ומוסיף ורוצה ומוסיף ועושה, והולך מחיל אל חיל.
- 20 ואין לדאוג מאין יהי' הממון להוצאות הקשורות בכהנ"ל – מאחר ובודאי יובטח ע"י נדיב לב,
- 21 ושיתנדבו בשמחה, ושמחה פורץ גדר"119.
- 22 כי כיון שהחינוך דבניו של מקום הוא ענין שהקב"ה ציווה עליו, הרי "לי הכסף ולי הזהב נאום ה'
- 23 צבאות"120, ובודאי לא יחסר כסף, ויכולים לקבץ ולהכניס ילדים וילדות בלי הגבלה כלל. וידוע
- 24 מחז"ל"121: "קצובים – חוץ מהוצאת בניו לת"ת".
- 25 כד. האמור לעיל – הוא בנוגע לעבודה עם הזולת, אבל נצטווה כאו"א "ומבשרך לא תתעלם" – גם
- 26 בקשר עם ציווי הקודמו: "כי תראה ערום (בתורה ומצות) וכיסיתו"122 – (נוסף על הנ"ל לימוד עצמו)
- 27 – דבר נכון וטוב הוא, שבכל מקום שם יש "כולל" (לאו דוקא כולל השייך לחב"ד, אלא כל מקום
- 28 בעולם שיש שם "כולל"), יוציאו לאור קובץ חדושי תורה – בנגלה ובחסידות, ובהקדם הכי אפשרי,
- 29 בכדי שיוכלו מיד ללמוד בהם. ונעשה עי"ז ת"ת דרבים.
- 30 ועד"ז בנוגע לישיבות – שהאברכים דכתות הגבוהות, בודאי שייכים להוציא לאור קובצי חדושי
- 31 תורה, ואפילו כתות הקטנות, ביכלתם עכ"פ להקשות ולשאול בפלפולא דאורייתא, ולהוציא לאור ענינים
- 32 אלה.

לכמות, הרי זה דבר הנראה לעינים כו' (מהנחה בלתי מוגה).
 (117) פכ"ה.
 (118) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי שרה. ועוד.
 (119) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.
 (120) תגי ב, ת. וראה קידושין בסופה.
 (121) ביצה טז, רע"א. וראה הל' ת"ת שם ה"ז.
 (122) ישעי' נח, ז. וראה תדב"ר פכ"ז.

(112) בהר כה, ב"ד.
 (113) וילך לא, יו"ד י"ג. וראה רמב"ן ואוה"ח שם.
 (114) שבת קיט, ב. זהר ח"ב רנה, סע"ב. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ג.
 (115) ב"ב כא, א. וראה הל' ת"ת שם. וראה גם תורת מנחם – התוועדיות חע"ג ע' 31 ואילך.
 (116) ובזה גופא – הנה בנוגע לאיכות הרי קשה להבחין כו', "כי האדם יראה לעינים וגוי" (שמואל-א טז, ז), אבל בנוגע

1 ואף תלמידים הקטנים ביותר, הרי כיון ששנה הבאה היא שנת "הקהל", בו כתוב¹¹³ "הקהל את העם
2 האנשים והנשים והטף גוי" – עליהם לדרוש ממוריהם (ובלשון חז"ל¹²³: "הטף – שכר למביאיהם")
3 שיוסיפו בשעורים הנלמדים אתם, וכן שיוסיפו בענינים אותם יוכלו ללמוד (אחר השיעור) בעצמם.
4 ודבר נכון וטוב הוא שהקובצים יצאו לאור קודם ר"ח אלול (ועכ"פ – לאמצע חודש אלול), בכדי
5 לסיים בזה שנת השמיטה (וכמבואר בספרים¹²⁴ שאחד מטעמי השמיטה הוא בכדי שבנ"י יוכלו להוסיף
6 בלימוד התורה מתוך מנוחה), אבל באופן ש(ע"י הזריזות בהנ"ל) לא לפגוע בשלימות הדבר.
7 וע"י כל זה נזכה לאופן לימוד התורה דימות המשיח, ויקויים היעוד¹²⁵ "ולא ילמדו עוד איש את
8 רעהו גוי" כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם", ועד לקיום היעוד¹²⁶ "כי מלאה הארץ דעה את ה'
9 כמים לים מכסים".

10 ויקויים הכתוב בפרשתנו¹²⁷: "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים"¹²⁸, וע"פ הדיוק
11 בלקו"ת¹²⁹ במ"ש מסעי לשון רבים, שבכל מסע ומסע היתה יציאה מארץ מצרים, ועד"ז בגלות האחרונה
12 – שהוקשה לגלות מצרים,
13 עד שבאים ל"ירדן ירחו"¹³⁰, הגילויים דלעתיד לבוא, והנאמר במשיח "והריחו ביראת ה' וגו'"¹³¹,
14 שיהי' "מורח ודאין"¹³², בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו בקרוב ממש.

* * *

15
16 כה. בנוגע לביאור בהערות אאמו"ר על הזהר – ובהקדם המדובר כמ"פ שבגלל הצמצום בנייר ודיו
17 הוכרח אאמו"ר לכתוב בקיצור הכי נמרץ, וסמך שכל השאר יתפסו לבד. ובנוגע לעניננו:

18 בודאי לא שינה משה רבינו ח"ו מדברי הקב"ה, אלא כן הוא סדר המשכת הענינים בתורה – שתחילה
19 ישנה ההמשכה באופן ד'וידבר ה' אל משה", ששם הרי זה באופן ד'נקום נקמת בני ישראל", ולאח"כ
20 כאשר ההמשכה היא באופן ד'וידבר משה אל העם", אזי מגיעים למעלה יותר, שנעשית גם "נקמת הוי"'.
21 והענין בזה:

22 החילוק בין הציווי למשה והדיבור אל בני"ה הוא ע"ד החילוק כפי שהתורה היא באצילות וכפי שהיא
23 בב"ע (כידוע מ"ש בכתבי האריז"ל¹³³ בענין "על תורתך – באצילות, שלמדתנו – בבריאה", שלכן
24 מתחילה התורה באות ב', כנגד עולם הבריאה).

25 והסדר בזה, שתחילה ישנו הענין ד'וידבר ה' אל משה" – כפי שמשה (ובנ"י) עומד(ים) בעולם
26 האצילות; ולאח"ז ישנו הענין ד'לאמר" – כפי שההמשכה מוכנה לירד לב"ע; ולאח"ז "וידבר משה
27 אל העם" – כפי שההמשכה יורדת בב"ע, ושם גופא – למטה ביותר, "אל העם", מלשון עוממות, שהם
28 דברים נפרדים כו'¹³⁴ [אע"פ שמדובר אודות בני"ה כפי שהם בדרגת צדיקים, כהמשך הכתוב⁷⁰ "החלצו
29 מאתכם אנשים" – "צדיקים", שלכן היתה המלחמה באופן ש"לא נפקד ממנו איש"⁹⁹], ועד כפי שנמשך
30 בעולם כולו.

התועודיות חס"א ע' 121. וש"נ) ש"בנוי ומשוכלל .. (ב)שמים" (רש"י ותוס' – סוכה מא, סע"א) – מהנחה בלתי מוגה.
129) ריש פרשתנו (פח, ג).
130) מסעי שם, מח.
131) ישע"י יא, ג.
132) סנהדרין צג, ב. ועיי' לקו"ת שם.
133) ראה הערה בסה"מ ה'ש"ת ע' 68.
134) ראה תניא שעהיחיה"א רפ"ז. ובכ"מ.

123) חגיגה ג, א. הובא בפרש"י עה"פ.
124) ספורנו בהר כה, ד. ועוד.
125) ירמ' לא, לג. וראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט.
126) ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם בסיום וחותם ספרו "משנה תורה" והל' מלכים.
127) ר"פ מסעי.
128) ומזה באים ל"אלה הדברים אשר דבר משה וגו'" (ר"פ דברים), שזוהי הקריאה ד"שבת חזון", שאז מראה הקב"ה לכל אחד מישראל את ביהמ"ק השלישי (ראה תורת מנחם –

- 1 והחילוק שביניהם – שכאשר ההמשכה היא רק בעולם האצילות, אזי יכולים לפעול רק הענין ד"נקמת
 2 בני ישראל", ולא "נקמת ה'"; ורק כאשר ההמשכה היא גם בבי"ע, אזי יכולים לפעול (לא רק הענין
 3 ד"נקמת בני ישראל", אלא) גם הענין ד"נקמת ה'".
- 4 ויש לבאר זה ע"פ הכלל ש"כל הגבוה יותר יורד למטה יותר"¹³⁵, שלכן, דוקא כאשר ההמשכה היא
 5 למטה ביותר, אזי יכולים לפעול הענין ד"נקמת ה' במדין", היינו, שגם למטה מטה ביותר נמשכת אחדות
 6 האמיתית, ופועלת ענין השלום לא רק בפמליא של מעלה אלא גם בפמליא של מטה¹³⁶.
- 7 כו. וענין זה צריך לפעול גם בנוגע להנהגת בני"י למטה:
- 8 לכל לראש – שצריכים לעמוד בתנועה של אהבת ישראל, כמבואר בדרך מצותיך¹³⁷, והיינו, שענין
 9 האחדות שנמשך מלמעלה למטה פועל שלילת וביטול ("דאָלאַי") כל הענינים של פירוד כו', ואין כאן
 10 המקום להאריך בזה, כיון שכבר נתבאר הענין בד"ה החלצו לרבינו הזקן¹³⁶, ובארוכה בד"ה החלצו לכ"ק
 11 אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע¹³⁸ עם הערות כ"ק מו"ח אדמו"ר¹³⁹.
- 12 וכן בנוגע להתעסקות בהפצת המעיינות חוצה – שמתפשטים ע"י משה רבינו שבדורנו – בכל העולם,
 13 עד שהעולם כולו יהי' מלא עם המעיינות של תורת החסידות.
- 14 ועי"ז פועלים את ענין הגאולה, שאז יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה²⁴, ובפרט בעמדנו בשבת
 15 מברכים חודש מנ"א, שבו נמשכת הברכה באופן של "ישועה ונחמה, ונאמר אמין"¹⁴⁰, ועד לאופן שלאחרי
 16 הגאולה יאמרו "אודך ה' כי אנפת ביי"¹⁴¹ (מצד ריבוי הטוב שיומשך אז), ובקרוב ממש.
- 17 [בסיום ההתוועדות אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
- 18 כיון שמחר יכולים עדיין לאכול בשר ולשתות יין וכו' – הנה בהמשך להתוועדות זו ישתדלו לערוך
 19 מחר התוועדות גדולה מתוך "שטורעם". ועי"ז יפעלו פריצת כל הגדרים, ועד "יעלה הפורץ לפנינו"¹⁴².
- 20 ונתן שיירי המזונות והיין עבור ההתוועדות, ואמר, שתהי' בשמחה וטוב לבב.
- 21 לאחר תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאָוואָ".]

(140) נוסח ברכת החודש.

(141) ישע"י יב, א.

(142) ע"פ מיכה ב, יג. וראה אגדת בראשית ספס"ג. ב"ד

פפ"ה, יד ובפרש"י שם.

(135) ראה לקו"ת ראה יט, ג. ובכ"מ.

(136) ראה לקו"ת פרשתנו (מטות) פה, סע"ד ואילך.

(137) סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל (כח, א ואילך).

(138) סה"מ תרנ"ט ס"ע נג [ע' רכה] ואילך.

(139) שם ע' ריא [רסט] ואילך.

החל ממחר בבוקר תתחילו לשלוח את הילדים – "בנערינו.. בבנינו
 ובבנותינו" – לבתי-ספר שבהם יתחילו ללמוד אל"ף-בי"ת של
 יהדות!

משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

לקוטי שיחות

פרשת מטות

כרך כג

מתורגם ללשון הקודש

המלחמה היתה לצורך התיישבות – לכבוש את הארץ⁸,¹⁹
 כפי שהם אמרו: "ואנחנו נחלץ חושים לפני בני ישראל עד
 אשר אם הביאונם אל מקומם" ויותר מכך: "לא נשוב אל
 בתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו"⁹.²²

ב.

דין בני לוי בנטילת ביזה

לפי זה, שמלחמת מדין לא היתה למטרת כיבוש²³
 ולקיחה לעצמם¹⁰ והתיישבות בארץ מדין, מתורצת שאלה
 שמעורר הראב"ד על הרמב"ם:

בקשר להלכה ש"כל שבט לוי מזהרין שלא ינחלו בארץ
 נענע... שלא יטלו חלק בביזה בשעה שכובשין את
 הערים"¹¹, אומר הרמב"ם¹²: "וראה לי שאין הדברים
 אמורים אלא בארץ שנכרתה עליה ברית לאברהם ליצחק
 וליעקב וירשוה בניהם ונתחלקה להם, אבל שאר כל הארצות
 שכובש מלך ממלכי ישראל הרי הכהנים והלויים באותן
 הארצות ובביזתן ככל ישראל". ושואל על כך הראב"ד:
 "והרי בביזת מדין לא נטלו חלק בישראל אלא בתרומה
 ובמצות יוצר הכל יתברך" – ואם כך, רואים מביזת מדין,
 שגם בכיבוש "שאר כל הארצות", אין הכהנים והלויים "ככל
 ישראל", ואין הם נוטלים נחלה בארץ וחלק בביזה.

א.

מלחמת מדין והמלחמה על ארץ ישראל

בפרשתנו מסופר על שתי מלחמות בין ישראל לבין
 אומות העולם. על המלחמה הראשונה, מלחמת מדין¹,
 מסופר כיצד התרחשה למעשה. ואילו על המלחמה השניה
 – המלחמה העתידה לכיבוש ארץ ישראל – מסופר כיצד
 בני גד ובני ראובן קבלו על עצמם להיות "חלוץ צבא לפני
 ה' למלחמה"².

ההבדל בין שתי המלחמות הללו מובן מן הפסוקים
 עצמם: מלחמת מדין היתה, כדברי ה': "נקום נקמת בני
 ישראל מאת המדיינים"¹, מטרת המלחמה היתה "ויהרגו
 כל זכר"³ כ"נקמה" על התנהגותם כלפי ישראל⁴. אך
 לא נאמר שישראל נלחמו בהם כדי להתיישב בעריהם,
 ולהיפך: "את כל עריהם במושבותם ואת כל טירותם
 שרפו באש"⁵, הם רק לקחו בשבי את "נשי מדין ואת
 טפם... ואת כל חילם בזו"⁶.

אך לא כן במלחמתם של בני גד ובני ראובן נגד
 העמים שחיו בארץ ישראל. אמנם אצל בני גד ובני ראובן
 היה זה רק "הורישו את אויביו מפניו"⁷, והם עצמם לא
 התיישבו שם, אלא בעבר הירדן מזרחה – אך מטרת

שלא יהושע כו' מי שרוצה לברוח יברח כו' מי שרוצה להשלים ישלים
 כו' (רמב"ם הל' מלכים פ"ו ה"ה. וש"נ. וראה שם בריש הפרק ובה"ד
 שם). וגרגשי עמד ופנה (ירושלמי שביעית פ"ו ה"א. ויק"ר פי"ז, ו. פ"ש"י
 תשא לג, ב. לד, יא. ועוד) וראה לקמן הערה 25, 29.
 משא"כ במדין שלא מצינו שפתחו להם לשלום. וצ"ע בלשון
 הרמב"ם שם רפ"ו "אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו
 שלום כו'". וראה לקמן בפנים סעיף ג.

(9) שם, יז"ח.
 (10) דכיבוש קונה (ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ד. שו"ע אדה"ז הל'
 הפקר והגשת גבול ס"ג).
 (11) הל' שמיטה ויובל פ"ג ה"י.
 (12) שם הי"א.

(1) לא, ב ואילך.
 (2) לב, כז.
 (3) לא, ז.
 (4) ראה פ"ש"י שם לא, ב. פינחס כה, יז"ח ובפרש"י.
 (5) לא, י.
 (6) שם, ט.
 (7) לב, כא.

(8) שאף שגם בו' עממין נצטוו (ועוד יותר) "לא תחי' כל נשמה כי
 החרם תחרימם גו'" (שופטים כ, טז"ז) – הרי מפורש שם (פסוק יח)
 שאין זה שייך לכיבוש הארץ* כ"א למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות
 ככל תועבתם", ומלחמת ז' עממין הוא לא בשביל לא תחי', הריגתם* כ"א
 בשביל כיבוש א"י. וכמוכח גם מזה שקראו להם לשלום ושלושה כתבים

(* וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ד) שמצות החרם תחרימם, לא תחי' כל נשמה בו' עממין. אינה שייכת דוקא (למצוה ד)כיבוש הארץ (אף שמאז דוקא נתחייבו
 בוה, כברמב"ם שם פ"ו ה"ד), שבה מדובר בפרשתנו. ראה רמב"ן בהשלמות לטה"צ מ"ע ד.

25 מלחמת מדין מהסוג של "צריך על עיר לתפשה" – כלומר,
26 למטרת כיבוש העיר –

27 ויותר מכך: אם המטרה היתה "רק לנקום נקמתם הרגו
28 אותם", מדוע "מניחין מקום לבורח ולכל מי שירצה
29 להמלט על נפשו"?

30 וכפי שאכן מבאר הגאון הרוגוטשובי²¹, ששתי הדעות
31 המובאות ב"ספרי"²² בנוגע ויצבאו, אם הקיפו מארבע
32 רוחות או רק משלושה²³, חולקין אם זה מלחמה או נקמה,
33 כי במלחמה ודאי צריך להקיף רק משלשה צדדים.

34 אמנם, גם המלחמה שהיא למטרת נקמה "להרוג
35 אותם" יש מקום להשאיר רוח רביעית בלתי נצורה לא כדי
36 לאפשר לאנשי העיר לברוח, אלא למען "ולא יתחזקו
37 לקראתנו"²⁴, כי בלית ברירה, בחוסר אפשרות בריחה,
38 הנצורים יתחזקו והם עלולים ח"ו לגרום לקרבנות אצל
39 ישראל²⁵.

40 [ולפי זה ניתן היה להסביר, שזוהי כוונת הרמב"ם
41 בשני הביטויים: הביטוי "ומניחין מקום לברוח"²⁶ אמור
42 לגבי מלחמת נקמה כמלחמת מדין, והביטוי "ולכל מי
43 שירצה להמלט על נפשו"²⁷ אמור לגבי מלחמות אחרות,
44 שבהן המטרה איננה להרוג אותם]²⁸

45 אך מכך שהרמב"ם כולל גם את מלחמת מדין בהלכה
46 "כשצריך על עיר לתפשה אין מקיפין..."²⁹, ויותר מכך,
47 שהדין כולו – "אין מקיפין..." – נלמד ממלחמת מדין,
48 מובן, שגם במלחמת מדין יש איזשהו פרט הזהה
49 למלחמות האחרות שמטרתן לכבוש את העיר²⁹.

1 בעל "כסף משנה" משיב על כך¹³: "וסובר רבינו
2 דאדרבא משם ראייה דמדחזינן דבארץ שנכרת עליה ברית
3 לא נטלו חלק בביזה כלל ובמדין נטלו¹⁴ אתא לגלוי'
4 דמדין כיון שלא נכרת עליה ברית לא היתה בכלל לא
5 יהיה לכהנים חלק בביזה, והוא הדין לכל שאר הארצות
6 שלא נכרת עליהן ברית ומה שלא נטלו במדין חלק שוה
7 עם ישראל גזירת הכתוב היתה הוראת שעה".

8 אך הסבר זה קשה ביותר, כי מה שנטלו בני לוי
9 במלחמת מדין לא היה חלק בביזה, אלא, כפי שמכנה זאת
10 הרמב"ם¹⁵, "תרומת המכס".

11 אך לפי האמור לעיל, שבמלחמת מדין "לא לקחו
12 את ארצם רק לנקום נקמתם הרגו אותם"¹⁶, שאין לכך
13 כלל קשר ל"שאר ארצות", שלגביהן קובע הרמב"ם
14 שהלוויים והכהנים נוהגים בהן ובביותן ככל ישראל –
15 כי הרמב"ם מדבר על מלחמה שמטרתה וניהולה הוא
16 באופן שהמלך נובש את הארץ, ואילו מלחמת מדין
17 שונה לגמרי מכך, ומטרתה אינה לכבוש את ארץ מדין,
18 אלא לנקום את "נקמת בני ישראל מאת המדינים".

ג.

מלחמת מדין דומה למלחמת כיבוש

19 אך על כך אפשר לשאול: הרמב"ם¹⁷ פוסק: "כשצריך
20 על עיר לתפשה¹⁸ אין מקיפין אותה מארבע רוחותיה אלא
21 משלש רוחותיה ומניחין מקום לבורח ולכל מי שירצה
22 להמלט על נפשו, שנאמר¹⁹: ויצבאו על מדין כאשר צוה
23 ה' את משה, מפי השמועה למדו שבכך צוהו"²⁰ –
24 מדברים אלו מובן בפשטות, שלדעת הרמב"ם היתה גם

(13) אבל ראה רדב"ז לרמב"ם שם.

(14) וראה רמב"ן פרשתנו לא, כח: גם המכס הזה מפני שהי' השלל הזה מנקמת ה' בארץ לא להם.

(15) בסהמ"צ שורש ג. וראה רדב"ז הנ"ל.

(16) לשון הרמב"ן פרשתנו לא, כג. אבל ראה לקמן הערה 30.

(17) ה' מלכים פ"ו ה"ז.

(18) וראה ספרי (שופטים כ, יט): לתפשה ולא לשבותה.

(19) פרשתנו לא, ז.

(20) ראה תיב"ע עה"פ "אקפה מתלת טריגונהא היכמא דפקיד ה' ית משה". וראה ספרי שהובא לקמן בפנים.

(21) צפע"ג עה"ת פרשתנו לא, ו.

(22) עה"פ שם.

(23) כ"ה בספרי לפנינו, שת"ק ס"ל שהקופה מארבע רוחותי' רבי נתן אומר נתן להם רוח רביעית כדי שיברחו. אבל ביל"ש ומדרש לקח טוב כאן, גם בודעת ת"ק: הקיפיה משלש רוחותי'. וכן הובא ברמב"ן בסהמ"צ השלמות למ"ע מ"ע ה סתם "דרשו בספרי". ולפ"ז ר"ע רק מפרש דברי ת"ק. ועפ"ז מתרצים דעת הרמב"ם שלא פסק כדעת ר"ע (ראה תולדות אדם לספרי כאן. ועוד).

(24) לשון הרמב"ן בסהמ"צ שם.

(25) בתולדות אדם שם כתב, שמתעם זה להרמב"ם גם במלחמת ז' אומות מקיפין רק משלש רוחות. וראה לקמן הערה 29.

(26) וכלשון הספרי כאן לענין מדין "שיברחו".

(27) להעיר שבקריית ספר על הרמב"ם ה' מלכים שם כתב רק "אלא מניחין רוח אחד כדי שיברחו" והשמיט "ולכל מי שירצה להמלט על נפשו".

(28) וגם מתאים לכאורה לב' הטעמים ברמב"ן בסהמ"צ שם: "כי בזה נלמוד להתנהג בחמלה אפילו עם אויבנו בעת המלחמה" – מתאים למלחמת רשות סתם: "ובו עוד תקון שנפתח להם פתח שיברחו ולא יתחזקו לקראתנו" – מתאים (גם) במלחמת נקמה כמלחמת מדין. ולהעיר מרדב"ז לרמב"ם שם: וכל זה מדרכי התורה אשר כל נתיבותי' שלום.

(29) דבפשטות, הדין ברמב"ם "כשצריך על עיר לתפשה כו" לא קאי במלחמת ז' עממין ועמלק דכשלא השלימו נצטוו החרם תחרימם לא תח"י כל נשמה (כברמב"ם שם פ"ה ה"ד), כ"א במלחמה שנלחם עם שאר העמים כו', כמ"ש ברדב"ז לרמב"ם שם. וראה רמב"ן שם "ואין זו מצות שעה במדין אלא היא מצוה לדורות בכל מלחמות הרשות וכ"כ הרב בחבורו הגדול בהלכות מלכים ומלחמותיהם". וכן מפורש בחינן (מצוה

25 ומכך לומדים בקל וחומר גם על מלחמות שהן אך ורק
26 לצורך כיבוש, "כשצריך על עיר לתפשה".
27 מצד שני, כיון שמלחמת מדין היתה בעיקר מלחמה
28 של נקמה³⁶, "הרגו כל זכר"³⁷ "וכל אשה יודעת איש",
29 ולא לצורך כיבוש - תוספת נכסים, קרקעות ומטלטלים,
30 ביזה³⁸ -
31 לפיכך ענין הביזה כאן אינו דומה לביזת "שאר כל
32 הארצות שכובש מלך", אשר "הכהנים והלויים באותן
33 הארצות ובביותן ככל ישראל", אלא תרומת המכס.
34 אך יש להבין: כיון שבעיקר היתה זו מלחמת נקמה,
35 לא צריך היה להפריש אפילו תרומת המכס לאלעזר הכהן
36 וללויים.

ה.

שבט לוי משתתף במלחמת נקמה

37 כדי להבין זאת, יש להקדים ולציין, שבמלחמת מדין
38 ישנו פרט מיוחד נוסף:
39 מן הפסוק³⁹ "לכל מטות ישראל תשלחו לצבא" לומד
40 רבי עקיבא⁴⁰ - "להביא את שבטו של לוי"⁴¹, שגם שבט
41 לוי השתתף במלחמת מדין, והגאון הרוגוטשובי²¹ מבאר,
42 שזהו הבסיס למחלוקת ב"ספרי" אם "שבט לוי הוא גם כן
43 במדין, וזה תליא דלמלחמה אין יוצאים⁴² כמו שכתב
44 הרמב"ם ז"ל אבל אם נקמה יוצאים".
45 צריך, אפוא, להבין: הרמב"ם אומר⁴³, שהסיבה לכך
46 ששבט לוי "לא עורכין מלחמה" היא משום ש"הובדלו
47 מדרכי העולם (ולפיכך) לא עורכין מלחמה כשאר ישראל".

1 ולפי זה שבה ומתעוררת קושית הראב"ד: אם מלחמת
2 מדין דומה למלחמות של "שאר כל הארצות שכובש מלך
3 ממלכי ישראל", שעליהן מדבר הרמב"ם, מדוע אנו רואים
4 ש"בביות מדין לא נטלו (הכהנים והלויים) חלק בישראל"?

ד.

מלחמה לצורך נקמה, אך מעין מלחמת כיבוש

5 ויש לומר, שלדעת הרמב"ם היו במלחמת מדין שתי
6 המטרות: היתה זו מלחמה לשם "נקמת בני ישראל", אך
7 יחד עם זאת היא היתה גם כעין מלחמת כיבוש, דומה
8 למלחמות של שאר הארצות שכובש המלך.
9 אמנם, בפשטות הפסוקים, אין נאמר שירשו את ארץ
10 מדין³⁰, אך הרמב"ם מסיק, שכיון שהתורה מספרת
11 ש"וישבו בני ישראל את נשי מדין ואת טפם ואת כל
12 בהמתם ואת כל מקניהם ואת כל חילם בזו, ויקחו את כל
13 השלל ואת כל המלקוח באדם ובבהמה"³¹, וטענת משה
14 היתה רק על אשר "החייטם כל נקבה", וציוה רק "הרגו
15 כל זכר בטף"³² - שלא כמלחמת עמלק³³ שבה היה
16 הציווי³⁴ "והחרמתם את כל אשר לו ולא תחמול עליו
17 והמתה מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה
18 מגמל ועד חמור"³⁵ - מכך מוכח שהיתה זו מלחמת
19 נקמה, אך לא מלחמה של מחיה מוחלטת, אלא מעין
20 מלחמת כיבוש.
21 ולכן, לגבי ההלכה אם צריך להקיף את העיר רק
22 משלשה צדדים, או מארבעה, הרי כיון שבמדין לא היה
23 הציווי להרוג את כל יושבי הארץ, פוסק הרמב"ם ש"אין
24 מקיפין אותה מארבע רוחותיה אלא משלש רוחותיה",

אין מניחין מהם נשמה (כבד' עממין) וכן הוא אומר בעמלק תמחה את זכר עמלק (וראה שם פ"ה ה). וברמב"ם שם שזהו דוקא באלו שלא השלימו היינו שגם בעמלק שואלים לשלום אם ישלימו. ואכ"מ.

36 ולהעיר מלשון רש"י פנחס (כה, יח): ואת מואב לא צוה להשמיד כו'.
37 לא, יז.

38 ולהעיר דכל השבי והמלקוח והשלל לא בזו לעצמן כ"א ויביאו אל משה ואל אלעזר הכהן גו" (לא, יב), ואח"כ ניתן להם בציווי ה' "וחצית את המלקוח גו" (לא, כז).

39 לא, ד.

40 בספרי עה"כ.

41 וכו"ה ברש"י עה"פ "לרבות שבט לוי".

42 לכאורה כוונתו לכל מלחמה לא רק מלחמת כיבוש הארץ. וראה רלב"ג כאן: זולת שבט לוי שלא היו יוצאי לצבא כי לא היה להם חלק בארץ. ובארבנאל: לפי שהם לא היו יוצאים בצבא ולא היו נוחלים בארץ, וגם לא בשלל מלחמה. וראה לקמן בפנים.
43 הל' שמיטה יובל של הי"ב.

תקנו) "במלחמת הרשות כו' ובמלחמת ד' עממין מקיפין אותם מכל צד כו". וראה מנ"ח שם, דכתב דהרמב"ם אינו מחלק בין מלחמת מצוה לרשות כיון דילפינן ממדין מנ"ל לחלק. ובפרט מלחמת מדין היתה ע"פ ציווי השי"ת כו'. ואכ"מ.

30 להעיר מרמב"ן בלק (כב, ד). פירושו בפרשתנו (כנ"ל הערה 16).
וראה ד"ה החלצו תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' נד). ואכ"מ.

31 לא, ט. יא.
32 לא, טריז.

33 ברמב"ן פרשתנו לא, ו: והנה משה לא צוה אותם מה יעשו רק אמר להם לתת נקמת ה' במדין וחשב שלא ישאירו בהם שריד ופליט כנקמת עמלק או כנקמת שבעה עממים. וכאשר ראה שהשאירו הנשים והטף והבהמה קצף על הנשים כו' וכיון שראה שהעם חפץ לשלל מחל על הטף בנשים ועל השלל ויתכן עוד כו' ושלח שם מועטים להכות בערי הפריזי כו' כמנהג השוללים, ולא צוה להם דבר רק להנמק מה שתמצא ידם כו'. אבל גם לפי הא' הרי רק חשב שלא ישאירו אבל לא נצטוו ע"ז מפורש כבעמלק וז' עממין.
34 שמואל-א טו, ג.
35 אלא שברמב"ם (הל' מלכים שם ה"ד) מפורש בנוגע לעמלק רק

1 ומדוע, איפוא, במלחמת נקמה, כמלחמת מדין⁴⁴, משתתף
2 גם שבט לוי⁴⁵?

ז.
"לא עורכין מלחמה ולא נוחלין"

24 אך יש להבין:
25 ההלכה ש"לא עורכין מלחמה" מופיעה ברמב"ם
26 בהמשך להלכה שהובאה לעיל, שאין הלויים נוטלים חלק
27 בארץ ובביזיה, בשונה משאר הארצות, ואלה דבריו: "ולמה
28 לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזיה עם אחיו, מפני
29 שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים
30 ומשפטיו הצדיקים... לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא
31 עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן
32 בכח גופן".

33 מדברי הרמב"ם בהמשך מובן ששתי הלכות אלו –
34 "לא עורכין מלחמה" ו"לא נוחלין" – קשורות ותלויות זו
35 בזו, וכפי שמוכח מסוף דבריו, כאשר הרמב"ם כוללן
36 יחדיו ואומר: "לפיכך הובדלו... לא עורכין מלחמה... ולא
37 נוחלין...". – ולפי זה יוצא, שבמלחמות של כיבוש שאר
38 הארצות, שאז "הכהנים והלויים באותן הארצות ובביזתן
39 ככל ישראל", גם הכהנים והלויים רשאים וצריכים
40 להשתתף במלחמה⁵⁶. ולכאורה, המלחמה בשאר הארצות
41 אינה "נקמת ה'", אלא לצורך כיבוש, ומדוע ישתתפו בה
42 בני שבט לוי?

43 כדי לבאר זאת, יש להקדים ולהבין מדוע מדייק
44 הרמב"ם ומרחיב בלשונו: "שאינן הדברים אמורים אלא
45 בארץ שנכרתה עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוה
46 בניהם ונתחלקה להם". שהרי, לכאורה, לשם מה חשובים
47 כל הפרטים והסימנים הללו? אילו אמר כאן הרמב"ם רק

ו.
"חיל ה'" נוקם "נקמת ה'"

3 ויש לומר, שההסבר לכך הוא⁴⁶:
4 כיון ששבט לוי⁴³ "הובדל לעבוד את ה' לשרתו
5 ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים...
6 לפיכך הובדלו מדרכי העולם... הם חיל השם", מובן,
7 שמלחמה כזו שאינה לשם כיבוש שטח נדרכי העולם
8 קשורה גם לשבט לוי, ומלחמה שכרוכה בשם "השם",
9 הרי דוקא שבט לוי צריך גם כן להשתתף בה בהיותו
10 "חיל השם".

11 מלחמת מדין היתה כדי "לתת נקמת ה' במדין"⁴⁷:
12 מהות המלחמה היא, שמשום שמדין עומד כנגד הקדוש-
13 ברוך-הוא⁴⁸, כנגד השם⁴⁹,

14 לכן צריך גם שבט לוי להשתתף במלחמה נגד מדין –
15 זהו תפקידו כ"חיל השם", לבצע את "נקמת ה'"⁵⁰.

16 ולפי זה מובן מדוע במלחמת מדין היה הציווי⁵¹
17 "והרמות מכס לה'... ונתת לאלעזר הכהן תרומת ה'",
18 ולאחר מכן "תקח אחד אחיו מן החמישים... ונתת אותם
19 ללויים": על ידי כך מובהר שמלחמה זו אינה ככל
20 המלחמות (לצורך שלל וביזה)³⁸ – אלא מלחמה למען
21 "נקמת ה'" – ולכן צריך היה להפריש (ולהרים⁵²) גם
22 מ"מלקוח השבי באדם ובבהמה"⁵³, ולתת⁵⁴ זאת לאלעזר
23 הכהן וללויים⁵⁵ בהיותם "חיל השם".

האחדות, היפך האחדות דשם הוי', ע"ש בארוכה.
(50) וכ"ה בפנימיות הענינים, כמרומו בשם "לוי" שהוא ע"ש (ויצא כט,
לד) "הפעם יזוה (אישי)", שהו"ע ההתחברות והאחדות ההיפך דפירוד
והתחלקות, וזהו מביא "לזוה אישי", התחברות ואחדות עם "השם".

(51) פרשתנו לא, כח.

(52) ראה זח"ג קפת, ב.

(53) לא, כו.

(54) ראה מפרשים לסהמ"צ להרמב"ם בסוף שרש ג' בגדר תרומת
המכס. ובמפרשי התורה כאן.

(55) ה' "והרמות מכס לה'" "תרומת ה'" (לא, כח. כט. לג ואילך)
נאמר רק במתנות אנשי צבא לאלעזר הכהן ולא במתנת העדה אחד אחיו
מן החמישים מה שנתנו ללויים. אבל גם בהנתינה ללויים מפורש בהכתוב
(לא, ל. וכן שם, מז) "ונתת אותם ללויים שומרי משמרת משכן ה'", שזהו
מה ששבט לוי "הובדל לעבוד ה' לשרתו" (ראה רמב"ם ה' כלי המקדש
פ"ג ה"א וה"ב). וראה אברבנאל פרשתנו בפסוקים הנ"ל. ולהעיר מתוד"ה
מתרומת (יומא כד, א).

(56) ראה (בענין השתתפות כהנים במלחמה) סוטה מד, א במשנה.
קדושין כא, ב (רמב"ם ה' מלכים פ"ח ה"ד). מרדכי גיטין ס"פ מי
שאחז. ברכי יוסף אבהע"ז ס' ו'. ועוד.

(44) ברא"ם פרשתנו לא, ד: והוצרך הכתוב לרבות שבט לוי שלא
תאמר כיון שאין לשבט לוי חלק ונחלה בארץ לא יהיו בכלל הלוהמים
קמ"ל. ובתולדות אדם לספרי שם הוסיף: ומ"מ הואיל ולהם ערי מגרש
לנחלה כשיטות ר' יוסי שיליה מסי מעשר שני ע"כ לא נמנע לשלוח
מאתם בערך נחלתם שאינו בשויו שאר שבטים.

וצ"ע מהי השייכות דמלחמת מדין לחלק ונחלה בארץ. ולומר
דמפרשים שהלימוד בהספרי ורש"י "להביא את שבט לוי" הוא בכל
המלחמות, גם במלחמת א"י – הוא חידוש גדול. וצע"ג. ואכ"מ.

(45) בתולדות אדם לספרי שם (וראה גם גר"א לפרש"י שם): ואפשר
לומר עוד דריבה את לויים לא למלחמה אלא לשאת את הארון כו'.

(46) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 376 ואילך הביאור בעבודה
ובפנימיות הענינים.

(47) לא, ג.

(48) ראה ספרי ורש"י עה"פ.

(49) וכידוע בפנימיות הענין דמדין ננגד לאחדות ה', כמבואר בארוכה
בלקו"ת פרשתנו (ד"ה החלצו וביאורו) ובד"ה החלצו תרנ"ט דמדין הוא
לשון מדין ומריבה ופירוד ובעבודת האדם ובפרט בין אדם לאדם ה"ז
ענין דשנאת חינוס ופירוד הלבבות, וזהו כל ענין קליפת מדין שהוא
הפירוד וההתחלקות שהוא ההיפך לגמרי מסטרא דקדושה שהוא בחי

20 אין צורך ליצור מציאות חדשה בארץ ישראל⁶¹. וארץ
21 זו נתחלקה להם. אין די ב"שבע שכבשו" אלא יש צורך
22 ב"שבע שחלקו", כי הארץ ניתנה להם לצורך "והורשתם
23 את הארץ וישבתם בה"⁶², התיישבות בה.

24 ולכן שבט לוי, בהיותו מובדל מדרכי העולם, אינו
25 נוטל חלק במלחמה זו.

26 אך לא כן לגבי "שאר כל הארצות שכובש מלך ממלכי
27 ישראל". אמנם, גם הן נעשות "כארץ ישראל שכבש יהושע
28 לכל דבר"⁶³, אך אין זה הכרחי לעם ישראל. המלך "נלחם
29 עם שאר העמים" לא כדי שיהיו לישראל ארץ בעולם ונחלה
30 – שדה וכרם – להתיישב בה, אלא "כדי להרחיב גבול
31 ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו"⁶⁴, שזוהי גם גדולת ה'
32 ושמעו⁶⁵. לפיכך קשורה המלחמה בארצות אלו גם לשבט
33 לוי, כחלק מתפקידם בהיותם "חיל השם".

ט.

העבודה הרוחנית של "חיל ה'"

34 ההוראה הנלמדת מכך לכל אחד בעבודתו הרוחנית:
35 יהודי אשר נדבה רוחו להיות בדרגה הרוחנית של שבט
36 לוי – כפי שפוטק הרמב"ם להלכה⁶⁶, שכל אחד יכול להגיע
37 לכך: "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש... אשר נדבה
38 רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו

1 "בארץ כנען", כפי שהוא עצמו אומר בהלכה הקודמת, כבר
2 היה מובן באיזו ארץ מדובר. ואף אם ברצונו לקשר את
3 הארץ עם האבות, משום ש"ירשוה" (בהיותם) בניהם, יכול
4 היה לומר "בארץ שניתנה לאברהם", כפי שאנו מוצאים
5 ביטוי זה במקום אחר ברמב"ם⁵⁷. מה מחדש הפירוט
6 "שנכרתה עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב", ובנוסף
7 לכך "וירשוה בניהם ונתחלקה להם"⁵⁸?

8 ויש לומר, שההסבר לכך הוא: בניסוח זה מודגש
9 ההבדל בין הארץ שנכרתה עליה ברית לבין שאר הארצות
10 שכובש מלך, כדלהלן.

ח.

ארץ ישראל – "שאר כל הארצות"

11 ארץ ישראל שונה משאר הארצות אף לפני המלחמה
12 בכך ש"נכרתה עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב". מאז
13 זוהי ארץ הקשורה במציאותה ומאחדת עם מקבל הארץ.
14 שהרי, זוהי משמעות הברית, שעוברים בין הבתרים
15 של דבר אחד – שניהם עוברים בתוך גוף אחד להיות
16 לאחדים⁵⁹,
17 כלומר, הארץ מאחדת עם אברהם יצחק ויעקב, והיא
18 מגיעה לבני ישראל למעשה באמצעות "וירשוה"⁶⁰ בניהם
19 ונתחלקה להם" –

והעיר מג' ערי מקלט שבעבר הירדן שניתנו ללוים (מסעי לה, ו) ועוד
שש ערים לשבת (רמב"ן שם לה, יד. ראה יהושע כא) – [כ"ז – באותו
הגדר שניתנו להם ערים בא"י] דלכאורה תמוה: הבקשה להשאר בעבר
הירדן – בלתי רצוי' (ראה יהושע כב, ט). והנה בני גד ובני ראובן דדשו
זה, משבט מנשה – עשו גם מעשה (סוף פרשתנו) ומלאו הדרישה ואעפ"כ
נאמר ע"ז נחלה מבוהלת גו' (במדבר"ר ס"פ מטות. וראה לקו"ת בחוקותי
ג, ב) ולשבט לוי ציווה השם להושיבם בעבר הירדן! ואכ"מ. וראה לקו"ש
חכ"ח ע' 216 ואילך.

59 ראה פרש"י לך טו, יוד. נצבים כט, יא. לקו"ת נצבים מד, ב.
60 שאין בירושה אלא שינוי מרשות לרשות.
61 ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 111 ואילך, הדבעלות
על א"י היא מימי האבות. וראה שם ע' 218 ואילך.
62 מסעי לג, נג.
63 רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ו. וראה רמב"ם הל' תרומות שם.
64 רמב"ם הל' מלכים רפ"ה.
65 ראה שם ספ"ד. ובארוכה – לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 303.
66 הל' שמיטה ויובל שם ה"ג.

57 הל' תרומות פ"א ה"ב.
58 לכאורה י"ל שבא לשלול קני קניזי וקדמוני שאף שניתנו בכריתת
ברית לאברהם (לך טו, יט ובפרש"י שם. רמב"ם הל' רוצח פ"ח ה"ד.
ועוד) לא ירשוה בניהם ולא נתחלקה להם. ולפ"ז הוא דלא כבספרי קרח
(יח, כד) שופטים (יח, ב), הובא בפרש"י (שופטים שם). ספרי זוטא
ויל"ש קרח שם. ראה מרגניאטא טבא לסהמ"צ להרמב"ם שורש יב בסופו.
וראה פרשת ריכים דרוש ו'. אבל ממ"ש הרמב"ם רפ"ג מהל' שמיטה
ויובל (וראה הל' רוצח שם) משמע לכאורה דגם בקני קניזי וקדמוני לא
יטלו. ראה מנ"ח מצוה תח ותקד. ועוד. – אבל ראה שיחת שמח"ת
תשמ"ו.

ויל"ע אם בלשון זה נתמעט גם עבר הירדן, דלכאורה תלוי בהשקו"ט
אם "נטלו מעצמם" (ספרי תבוא כו, ג) ואינו בכלל הארץ שנתן לאברהם
(אוה"ח פרשתנו לב, ז), או דהוי בכלל הברית לאברהם (ראה רש"י לך
שם. אוה"ח דברים ג, יג. וראה רמב"ן חוקת כא, כא. ועוד). ובספרי זוטא
ויל"ש שם, פרש"י שופטים שם (מספרי שם) מפורש דגם בעבר הירדן
אין נוחלין*. וכ"ה ברמב"ן פרשתנו לא, כח**. וכצ"ל לכאורה לפמ"ש
הרמב"ם רפ"ג שם, וכנ"ל. וראה פר"ד דרוש ח בתחלתו.

(* אבל להניח מאוה"ח פרשתנו שם, ג שטענת בני גד ובני ראובן שעבר הירדן יש לו דין כיבוש רבים שאו הוי כא"י (רמב"ם הל' תרומות פ"א ה"ב), והיינו כ"שאר
כל הארצות שכובש מלך כ"י המבואר ברמב"ם כאן.
וראה רמב"ם הל' רוצח פ"ח (ובס"ט שם) ורפ"ו (וכט"ט). וראה בארוכה ברכ"י אר"ח סתפ"ט שמיטיק בדעת הרמב"ם שעבר הירדן אינו בכלל א"י. וראה לקו"ש ח"ג
ע' 124 הערה 20. וש"נ.
(** וראה רמב"ן שופטים שם. מפורשי רש"י שם.)

17 ויותר מכך: עלולים לחשוב שיש להסתפק בפעילות
 18 בין יהודים, ורק דברים הקשורים ליהדות – תורה ומצוות
 19 –
 20 אך הנה ההוראה היא, שהכהנים והלוויים צריכים
 21 להשתתף גם בעבודה של הפיכת "שאר כל הארצות"
 22 לחלק מגבול ישראל. גם דברים בעולם, שכשלעצמם אינם
 23 קשורים בהכרח ליהדות, צריך בכל זאת להרחיב את גבול
 24 ישראל, ולהשתמש בהם בעבודת השם ולהרבות בגדולתו
 25 ושמעו.
 26 ועל־ידי כל זאת מחישים את ביטול הגלות, באמצעות
 27 ביטול הגורם היחיד לגלות – שמפני חטאינו גלינו
 28 מארצנו, ומיד נגאלין – בגאולה האמיתית והשלמה, שאז
 29 יקבלו ישראל את כל ארץ ישראל לגבולותיה, ואף ירחיבו
 30 את גבול ישראל – "ירחיב הוי' את גבולך"⁶⁸, גם את ארץ
 31 קני קניזי וקדמוני⁶⁹, וכן עתידה ארץ ישראל שתתפשט
 32 בכל העולם כולו⁷⁰, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.
 (משיחת ש"פ מטו"מ תשכ"ג)

1 ולעובדו...", שאז "הרי זה נתקדש קודש קדשים ויהיה ה'
 2 חלקו ונחלתו... כמו שזכה לכהנים וללוויים" – יהודי זה
 3 עלול להרהר בלבבו: כיוון שהוא מובדל מדרכי העולם
 4 וכדומה ועומד לפני ה' לשרתו, מה לו ולכל העולם סביבו?
 5 – על כך עונים לו, שאדרבה, דוקא בהיותו משבט לוי, הוא
 6 קשור – ואף יותר מכך: קשור באופן מיוחד – לפעילות
 7 ועבודה רוחנית של "נקמת הוי' במדין", לנצח ולבטל את
 8 המנגדים לקדוש־ברוך־הוא,
 9 המשמעות המיוחדת של פעילות זו בעבודת האדם
 10 היא לבטל לחלוטין ולשלול את המחלוקת ושנאת החנם
 11 שעלולה ח"ו להיות בין יהודים ר"ל, אשר זה גרם לחורבן
 12 בית המקדש ולגלות⁶⁷, כולל הגלות הזו האחרונה.
 13 ובהיותו "חיל השם" – עליו להפיץ ולהחדיר עד כדי
 14 אופן של "התיישבות", אהבת ישראל, אהבת חנם, בין
 15 יהודים, בין כלל ישראל, וזה קשור ומקשר כל יהודי לה'
 16 אחד.

שם. רש"י ורמב"ן שופטים שם. רש"י לך שם.

(70) פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג.

(67) יומא ט, ב.

(68) ראה יב, כ. שופטים יט, ח.

(69) רמב"ם הל' רוצח שם מספרי שופטים שם. וראה גם ספרי ראה

אגרות קודש

ב"ה, י"ט תמוז, ה'תשי"ז

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

... בשאלתו מה זה מנוחת הנפש, אינו מובן מה הוא הספק בדבר, ואם כוונתו באיזה דרך
 לבוא לזה, הנה בכלל תלוי זה במדת הבטחון ותוקפה, ובפרט על פי תורת הבעש"ט בענין דהשגחה
 פרטית. ומהנכון שילמד פעמים ושלש שער הבטחון בספר חובת הלבבות.

כבקשתו נשלח המכתב דחוף.

בברכה לבשוורות טובות,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לפלא שמקצר כל כך בתיאור ההתועדות דיום הגאולה בכפר חב"ד, ויה"ר שימלא עדי"ו

במכתבו הבא.

לקוטי שיחות

פרשת מטות-מסעי - מנחם-אב

כרך כג

מתורגם ללשון הקודש

- 14 מנחם⁶. יתר על כן: יש נוהגים שבכתובות ובשטרות
15 כותבים לכתחילה "מנחם" במקום "אב"⁷.
16 ויש לומר אחד הפירושים בזה ובהקדם:
17 אמרו רז"ל⁸ "שמות החדשים עלו בידם⁹ מבבל". נאמר
18 על כך במפרשים¹⁰, אשר נל¹¹ שמות החדשים אינם מילים
19 ב"לשון קודש" אלא לשון כשדים¹² (שמות פריים¹³).
20 ברם על פי זה מתעוררות כמה קושיות: מוצאים כמה
21 וכמה דרשות של רז"ל¹⁴ על שמות החדשים הקשורים
22 לפירושן של המילים בלשון הקודש [זאת בשונה מדברי
23 הגמרא לגבי¹⁵ "דשא – דרך שם", שם מובן כי הדבר
24 נאמר רק בדרך רמז, אך המילה "דשא" עצמה אינה מילה
25 בלשון הקודש, אמנם בדרשות רז"ל הנ"ל לגבי שמות
26 החדשים משמע, שזה אכן פירושה של המילה עצמה¹⁶.
27 ויש לומר ולכאורה הדבר פשוט עד שאין מקום
28 לקושיא: פירוש מאמר רז"ל "עלו בידם מבבל" הוא
29 כפשוטו – מתייחס לענין של "שמות החדשים" ותו לא.

א.

- הקשר בין פרשיות מטות ומסעי לחודש מנחם אב**
- 1 כאשר פרשיות מטות ומסעי מחוברות¹, הם נקראות
2 בשבת מברכים החודש מנחם אב, או בשבת הראשונה של
3 חודש מנחם אב.
4 ועל פי הידוע² כי לכל פרשיות התורה יש קשר לזמן
5 בו הן נקראות, מובן, כי לפרשיות מטות מסעי יש שייכות
6 לא רק לכללות הזמן של בין המצרים³, אלא גם (ובעיקר)
7 לחודש מנחם אב⁴.

ב.

- "מנחם אב" – מנחם את אבינו שבשמים**
- 8 מנהג ישראל אשר "תורה היא"⁵, לקרוא לחודש זה
9 (בברכת החודש) – "מנחם אב".
10 [וזה נוגע גם להלכה, בנוגע לכתובת שם החודש
11 בשטרות וכו': גם כאשר כותבים "מנחם אב" ויתירה מזו,
12 אפילו אם כתבו רק "מנחם" במקום "אב" הגט כשר,
13 משום ש"הדבר מפורסם וידוע דחודש אב קרו ליה חודש

(8) ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב. ב"ר פמ"ח, ט תוד"ה מדברי – ר"ה ז, א.
(9) בב"ר שם ליתא "בידים". וראה ב"ר הוצאת תיאודור אלבק
ובחילופי נוסחאות שם. וברמב"ן בא (יב, ב) "עלו עמנו מבבל".
(10) ראב"ע וחזקוני בא שם. וכן משמע ברמב"ן שם. וראה תו"ש בא
(ח"י – יא) מילואים ס"ד.
(11) לכאורה קשה משם "אב" – כדלקמן בפנים – וי"ל דהכונה לרוב
המכריע של השמות. ואולי י"ל בדוחק גדול, דמובא (ראה הנסמן בהערה
10) שנק' כן בבבל בל' פרס וכו' – ע"ש עניני תקופה זו בשנה כפי
שנקראים בפרסית וכו' – ולא משום תוכן פ"י אב בלה"ק.
(12) ראב"ע וחזקוני שם.
(13) רמב"ן שם.
(14) ראה פסיקתא זוטרתא בא שם: ניסן שבו נעשים נסים לישראל.
וראה מדרש שמות כל החדשים שהביא בתו"ש שם. ועוד. – ולהעיר
מהר"ת דהשם אלול (ראה לקמן הערה 20).
(15) שבת עז, ב. כתובות י, סע"ב.
(16) בתו"ש שם כתב דהשתדלו חז"ל ליהר את שמות החדשים
לדרשם ולהכניס בהם תוכן יהודי. וצע"ג למה נאמר שנשתנה משאר
מדרשי השמות דחז"ל. וראה מה שהביא ממדרש שכל טוב ויגש (מו,
ט).

(1) שכן הוא ברוב השנים, כי רק בב' קביעות בלבד (ודמעוברות)
הן נפרדות – ראה בלוחות שבטא"ר לאחר ה' ר"ח.
(2) של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א).
(3) ראה של"ה ריש פרשתנו (סשו, ב ואילך): ואלו שלוש הפרשיות
(מטות ומסעי ודברים) תמיד חלים בין המצרים כי הוא דבר בעתו (ועד"ז
הוא שם ע"א – בהכותרת). ומבאר השייכות בתוכנם. וראה בארוכה
לקו"ש ח"ח ע' 378 ואילך (וש"נ) – כמה פרטים בביאור השייכות. וראה
גם שם ע' 411 ואילך בהשייכות דפ' מסעי לבין המצרים.
(4) דישנה: 1) כללות הזמן דביהמ"צ, והיא 2) מתחלקת לימי תמוז
וימי מנ"א, שהם 3) מתחלקים לימי (תחלת) אב ושבוע שחל בו ת"ב,
שהוא 4) מתחלק (אבל לא תמיד) לימי השבוע, עת"ב, ת"ב, ת"ב שנדחה,
מוצאי ת"ב (ונפק"מ גם לפועל – כמבואר בשו"ע או"ח (סתקנ"א ואילך)
ונ"כ).
(5) ראה ירושלמי פסחים פ"ד ה"א. תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב.
ובכ"מ.
(6) גט פשוט אה"ע ס"י קכו סקל"ה. הובא בפתחי תשובה שם סקי"ב.
ובערוך השולחן שם ס"ז דאצלנו אין נוהגין כן (לכתוב רק מנחם) אבל
אם כתב מנחם אב כשר בדיעבד כיון שכן מברכין החודש בכל מדינותינו
וכן כותבין באגרות.
(7) גט פשוט שם.

22 זאת בהתאם למאמר רו"ל²⁴, כי הקדוש-ברוך-הוא
 23 אומר "מה²⁵ לו לאב שהגלה את בניו²⁶ (ואוי להם לבנים
 24 שגלו מעל שולחן אביהם)"²⁷, ועל כך, כביכול, מנחמים
 25 אותו.

ג.

נחמת הקב"ה מופיעה בפרשיות מטות ומסעי

26 על פי זה יובן הקשר בין חודש מנחם אב ופרשיות
 27 מטות מסעי²⁸: נקודה זו – שיהודי מרגיש כי הנחמה
 28 שהוא מאחל לעצמו בחודש זה היא לא רק נחמה עבור
 29 עצמו, אלא להיפך, (בעיקר) נחמה ממנו עבור ה"אב",
 30 אבינו שבשמים – מודגשת, הן בפרשת מטות והן בפרשת
 31 מסעי:

32 בפרשת מטות מסופר שהקדוש-ברוך-הוא ציוה למשה
 33 רבינו על מלחמת מדין, ואמר זאת בלשון "נקום נקמת בני
 34 ישראל מאת המדינים"²⁹; אך בשעה שמשה רבינו מסר את
 35 הציווי לעם ישראל, אמר "לתת נקמת ה' במדין"³⁰. נאמר
 36 על כך בספרי³¹, שמשה אמר לעם ישראל "לא נקמת בשר
 37 ודם אתם נוקמים אלא נקמת מ' שאמר וזיה העולם".
 38 ובדומה לכך מוצאים בפרשת מסעי, בה אומר הפסוק³²
 39 "ולא תטמא את הארץ גו' אשר אני שוכן בתוכה כי אני
 40 ה' שוכן בתוך בני ישראל", נאמר על כך בספרי³³:
 41 "חביבים ישראל שאף על פי שהם טמאים שכינה ביניהם³⁴

1 כלומר, הקשר של המילה המסוימת עם החודש (שהפכה
 2 לשמו) הוא נתחדש ועלה מבבל¹⁷, אך לא שהמילה עצמה
 3 היא מלשון בבל.

4 ובכל אופן, אפילו אם תמצא לומר כי כמה מהם הינן
 5 אכן מלשון בבל – בוודאי אי אפשר לומר זאת בנוגע
 6 לחודש "אב".

7 ועוד ועיקר – מכיוון שאלו שמות בהם¹⁸ משתמשת
 8 התורה¹⁹, מובן שהם מכילים את הפירוש כפי שהם
 9 משמשות ומתפרשות בלשון הקודש²⁰. ובפרט בעניינינו
 10 לגבי השם (מנחם) אב, שיש במשמעו של שם "אב"
 11 פירושה של מילת "אב" בלשון הקודש²¹.

12 מהאמור עולה, כי ב"מנחם אב" נכלל הפירוש:
 13 מנחמים את ה"אב", אשר בנוגע לבני ישראל הכוונה היא
 14 כלפי – אבינו שבשמים, מנחמים את הקדוש-ברוך-הוא
 15 כביכול.

16 – אילו היה החודש נקרא "אב מנחם", היה הפירוש
 17 שה"אב" – אבינו שבשמים – הוא שמנחם את עם
 18 ישראל²²; אך מכיוון שהשם הוא "מנחם אב", הכוונה
 19 איפוא שה"אב" הוא המתנחם²³ [בדומה ללשון (בכרכת
 20 נחם) "מנחם ציון", שהכוונה היא ש"ציון" מתנחמת
 21 (הקב"ה הוא מנחם ציון)] –

17 להעיר מלשון בהפירוש המיוחס לרש"י לב"ר שם "וקודם לכן
 לא נתגלו".

18 ועוד גם לפי המפרשים הנ"ל (הערה 10) דלשון כשדים (פרסיים)
 הם, י"ל עפ"מ "השל"ה (תט, ב): כשתראה בדברי רו"ל שמפרשים תיבה
 ואומרים שכן הוא לשון יוני או לשונות אחרים של גוי' כו' אל יעלה
 בדעתך שהתורה כתבה אלו הלשונות שאינם לשון קודש אלא הכי פירושו
 כשכבר הקב"ה עולמו לא ה' רק לשון הקודש, כו' וכשבלל הקב"ה
 הלשונות בדור הפלגה בא לשון הקודש ג"כ בשאר הלשונות והתיבות
 הנ"ל הם לשון קודש ונבללו בלשון יוני או בכתפי או באפריקי. וראה
 דברי תורה לבעהמ"ם מנח"א (מהדורא ב' ס"ז).

19 כמה מהם בתושב"כ (ראה ירושלמי ר"ה שם. ראב"ע בא שם).
 וראה – בנוגע ל"אב" – משנה תענית פ"ד מ"הו (ועוד). תרגום* שני
 למג"א ג, ז. תיב"ע שלח יג, כה.

20 ועפ"ז יובן מה שמצינו כו"כ ר"ת בלה"ק בשם "אלול" (ראה
 לקו"ש ח"ט ע' 296 ואילך. וש"נ. וראה לקו"ש ח"ט ע' 162). וראה
 אוה"ת (תרומה ע' א'תקכו) "אדר" – א' דר. ועוד. וראה תו"ש בא הנ"ל
 בהערה 10.

21 ראה ד"ה נחמו עת"ר פ"י. לקו"ש ח"ד ע' 1080 ואילך.
 22 ראה בהנסמן בהערה שלפנ"ז. ולהעיר ממהרי"ל ריש ה'ל' תשעה

באב "ירחמנו האב".
 23 ראה גם בהמובא בטעמי המנהגים עניני תשעה באב (סתרל"ב-ג)
 טעמי השם "מנחם אב".
 24 ברכות ג, סע"א.
 25 ראה דק"ס נוסח הכ"י "אוי לו". וכן הובא בכ"מ – כנסמן בדק"ס
 שם בהערה ל.
 26 בע"י מוסיף "לבין העובדי כוכבים".
 27 ראה טאו"ח סנ"ו. ושם: א) מקדים אוי לבנים לפני ומה לו לאב
 כו'. ב) בשניו לשון. ואכ"מ.
 28 וראה לקו"ש ח"ד שם ואילך. ספר הערכים-חב"ד ח"א ערך אב.
 וש"נ.
 29 לא, ב.
 30 שם, ג.
 31 עה"פ. וראה פרש"י עה"פ. במדב"ר פכ"ב, ב. תנחומא מטות ג.
 לקמן הערה 72.
 32 לה, לד.
 33 עה"פ (בס"פ מסעי).
 34 ראה גם פרש"י עה"פ.

(* כי אפ"ל שכן הוא גם בנוגע לתרגום כיון שניתן מסיני (ראה שו"ע אדה"א א"ח טרפ"ה ס"ב. וש"נ) במ"מ וציונים לשם. וראה תו"ש ח"י"ז מילואים סכ"ג אות ב. חכ"ד בתחלתו) – שכיין שחבאו בתרגום יש להם פ"י. כבלה"ק.

30 של דאגות הפרנסה מיצר ודוחק בגשמיות, שחסר לו בצרכי
31 הגוף בבני חיי ומזוני, שאינם באופן של רוויחה כפי
32 הנדרש להיות אצל יהודים –
33 כיצד אומרים שאצל יהודים כאלו נקרא החודש
34 "מנחם אב"?

ה.

השאלה על תורת המגיד שהתפילה היא על "חסרון
השכינה"

35 להבנת הענין, יש להקדים ביאור של שאלה דומה
36 בנוגע לתפילה:
37 ידועה תורת המגיד⁴¹ על מאמר חז"ל⁴² "אין עומדין
38 להתפלל אלא מתוך כבוד ראש", שצריך להתפלל לא עבור
39 חסרונו הפרטי, עבור צרכיו שלו, אלא על החסרון ב"רישא
40 דכל רישין (=ראש של כל הראשים)", על מה שחסר
41 כביכול לשכינה. ו"אף שמבקש בקשת צרכי עצמו יהיה
42 כוונתו שלא יחסר הדבר לעילא חס ושלום כ⁴³ הנשמה
43 היא חלק אלוהי ממעל והיא אבר מאברי השכינה וזהו
44 עיקר הבקשה שימולא וישפע לעילא"⁴⁴.

45 אף כאן לא מובן, בדומה לשאלה האמורה:
46 אלו שנמצאים בדרגא בה צרכי עצמם אינם תופסים
47 אצלם מקום, ובמילא אינם מרגישים את החסרון שלהם,
48 על כל פנים לא בתור עיקר – מובן שתפילתם היא על
49 החסרון לעילא.

50 אמנם אצל רוב בני ישראל, צרכי עצמם – הגוף ועניני
51 הגוף – תופסים מקום, הם חשים את חסרון הגוף וזה מה
52 שמצער אותם, מבלבל אותם מעיון בלימוד התורה וקיום
53 המצוות⁴⁵, ובמילא חלה עליהם מצות עשה להתפלל
54 לקדוש-ברוך-הוא שהוא ימלא חסרון זה⁴⁶ – כיצד איפוא
55 מתאים לומר על תפילה שכזו את תורת המגיד אשר "אין
56 עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש" של מעלה, על
57 החסרון ב"רישא דכל רישין"?

1 .. חביבים ישראל שבכל מקום³⁵ שגלו שכינה עמהם ..
2 וכשהם חוזרים שכינה עמהם". זאת אומרת שענין הגלות
3 אינו רק עבור בני ישראל, אלא גם עבור השכינה, שכינתא
4 בגלותא, ובמילא, גאולת בני ישראל היא (גם) גאולה עבור
5 השכינה, ומובן כי גאולת השכינה - חשובה יותר מאשר
6 גאולת בני ישראל.

ד.

מדוע כלל לא נזכרת נחמת בני ישראל?

7 ברם צריך להבין:
8 בשם "מנחם אב" מודגשת רק הנחמה עבור ה"אב",
9 ובכלל לא נזכרת הנחמה עבור ה"בן", בני ישראל. ואף על
10 פי כן, וזהו שם החודש כפי שהוא נקרא על-ידי כל עם
11 ישראל³⁶.
12 ואין מובן: אילו היה מדובר רק אודות צדיקים גדולים,
13 שעבודתם היא "לצורך גבוה" וכלל לא חושבים אודות
14 עצמם, אפילו לא "כדי לדבקה בו יתברך"³⁷ – מובן כי
15 אצלם מתבטא ענין הגלות בכך שהם חשים את גלות
16 השכינה;
17 אפילו יהודים שאינם נמצאים במדריגה של עבודה רק
18 לצורך
19 גבוה, אבל בעיקר נרגשת בהם גלות השכינה והחורבן
20 הרוחני – "אין אנו יכולים לעלות ולהשתחוות כו"³⁸ –
21 שאלקות אינה מאירה בעולם, וחסר גילוי אלקות
22 בנפשם³⁹, בלימוד התורה וקיום המצוות שלהם ובפרט
23 בעבודת התפילה (– להשתחוות),
24 אצלם נרגש הענין של "מנחם אב" לפחות בכך שהם
25 מנחמים את ה"חלק אלקה ממעל"⁴⁰ הנמצא בתוכם, חלק
26 האב שבהם.
27 אך כיצד יתכן לומר לגבי כל יהודי, ובכל מעמד ומצב,
28 אשר "ידע אינש בנפשיה" כי לו קואבת העובדה שנתונים
29 במצור ובשביה, שישנו עול גויים על צווארינו, מים רבים

תרס"ה ע' קצ וילך. המשך תערב ח"ב ע' תתקא. ובכלל – בכוכ"ד ד"ה
אין עומדין לרבותינו נשיאינו.
(42) ברכות רפ"ה.
(43) להעיר גם מתניא ספכ"ח.
(44) או"ת ר"פ ויגש.
(45) ראה בארוכה רמב"ם הל' תשובה רפ"ט.
(46) ראה רמב"ם הל' תפילה פ"א ה"ב: חיוב מצוה זו כך הוא . .
שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה. וראה נ"כ הרמב"ם שם
ה"א. סהמ"צ להצ"צ שורש מצות התפילה בתחילתו. וש"נ.

(35) ראה גם מגילה כט, א. פרש"י נציבים ל, ג. ועוד.
(36) ראה לעיל סעיף ב ובהנסמן שם.
(37) ראה תניא ספ"י שזוהי מדריגת "בני עלי".
(38) נוסח התפילה – מוסף דיו"ט.
(39) ראה לקו"ת ברכה צח, ב.
(40) איוב לא, ב. ובתניא רפ"ב מוסף "ממש".
(41) או"ת ר"פ ויגש. וראה גם שם אגדות חז"ל ד"ה אין עומדין (קח,
סעי"ג – הוצאת קה"ת); שם בסופו ד"ה אל תעש (קטו, ד). לקו"א להח"מ
סי"ב (בהוצאה הנ"ל). אוה"ת תשא (כרך ח') ע' גיצח ואילך. וראה סה"מ

28 שעה שגופו הוא קנינו של הקדוש-ברוך-הוא – הרי מצות
 29 עשה החלה עליו היא: להתפלל על החסרון שלו;
 30 ויתרה מזה – זהו פירוש המילות בתפילה, שפירוש
 31 המילות הוא עיקר בתפילה – והפירוש הוא כפשוטו,
 32 כמפורש במפרשי התפילות⁵¹.
 33 ואפילו במפרשי התפילות על פי כוונת האריז"ל וכו' –
 34 – מודגש על אתר כי אלו: כוונות, רמזים, סודות וכו'.
 35 אך לפי תורת המגיד הנ"ל במאמר רז"ל "אין עומדין
 36 להתפלל אלא מתוך כבוד ראש" נמצא – כי כל ענין
 37 התפילה צריך להיות רק כדי "שלא יחסר הדבר לעילא חס
 38 ושלום"⁵².
 39 חייבים אפוא לומר, כי אפילו יהודי כזה החושב
 40 בשעת מעשה רק אודות חסרונו הפרטי, הרי בפנימיות
 41 התפילה שלו הינה (גם) על החסרון ב"רישא דכל רישין".

ה.

דווקא בגוף קיימת הבחירה הבאה מעצמותו יתברך

42 והביאור בזה:
 43 קיימם⁵³ חילוק עיקרי בין הנשמה והגוף של יהודי:
 44 הנשמה היא "חלק אלקה מועל ממש"⁵⁴, לעומת זה הגוף
 45 "נדמה בחומריותו לגופי אומות העולם"⁵⁵, ולכן אומר
 46 רבינו הזקן⁵⁶ שענין הבחירה הוא דוקא בגוף. וטעם הדבר
 47 הוא: המושג בחירה יתכן רק בין דברים שוים זה לזה
 48 (ביחס לענין המבוקש); אך דברים שאין ביניהם צדדים
 49 שוים או תכונות משותפות כלשהם – לא מתאים להגדיר
 50 העדפה ביניהם כ"בחירה", שהרי זו העדפה הנובעת
 51 מהתכונה המבוקשת.
 52 לכן בחירה אמיתית תיתכן רק בנוגע לגוף שהוא
 53 "נדמה בחומריותו לגופי אומות העולם", מה שאין כן
 54 בנוגע לנשמה לא שייך המושג "בחירה".
 55 מצד זה גופא ישנה מעלה בגוף היהודי לגבי הנשמה,
 56 דוקא לגוף יש שייכות לעצמותו⁵⁷ של הקדוש-ברוך-הוא.
 57 הנשמה שייכת (כנשמה) בעיקר לבחינת האור והגילוי, מה

ו.

הסבר שהתפילה היא על "קנינו של הקב"ה"

1 בדרך הנגלה אפשר להסביר זאת (בדוחק על כל פנים)
 2 לפי פסק דינו של רבינו הזקן בשולחן ערוך שלו⁴⁷, ש"אין
 3 לאדם רשות על גופו כלל", משום שגוף האדם אינו שייך
 4 לו, אלא הוא קנינו של הקדוש-ברוך-הוא⁴⁸.
 5 על פי זה נמצא, כי בשעה שישנו חסרון בצרכי הגוף
 6 ובמילא – בגוף, יש בכך צער כביכול עבור בעל-הבית
 7 (האמתי) של הגוף, הקדוש-ברוך-הוא. ולכן אין זו סתירה
 8 שיהודי מתפלל שהקדוש-ברוך-הוא ימלא את החסרון
 9 בצרכי הגוף, וביחד עם זאת "כוונתו שלא יחסר הדבר
 10 לעילא" – כי כוונתו בתפילה שצרכי הגוף יתמלאו (אינה
 11 בכדי שהוא (האדם) לא יהיה חסר, אלא) בכדי שבקנינו
 12 של הקדוש-ברוך-הוא לא יהיה חסרון.

ז.

הביאור חייב לעלות בקנה אחד עם פירושן הפשוט של המילים בתפילה

13 אך ביאור זה אינו מספיק, כי
 14 [נוסף לזה שמלשון המגיד משמע שמדובר אודות
 15 ה"כבוד" והחסרון ב"רישא דכל רישין" עצמו, ולא בקנינו
 16 של הקדוש-ברוך-הוא];
 17 כבר דובר כמה פעמים, כי מכיון שחלק הנגלה בתורה
 18 וחלק הנסתר בתורה הינן תורה אחת – בלשון הזה⁴⁹:
 19 נשמתא דאורייתא וגופא דאורייתא (=נשמת התורה וגוף
 20 התורה) – לא יתכן שתחול ביניהן סתירה,
 21 אך בענינו עולה לכאורה, כי תוכן ענין התפילה כפי
 22 שהוא מבואר בנגלה – הפוך מתוכנו על פי תורת המגיד
 23 הנ"ל: הגדרת מצות עשה של תפילה על פי נגלה היא⁵⁰,
 24 שכאשר האדם מרגיש שחסר לו משהו עליו להתפלל
 25 לקדוש-ברוך-הוא שימלא את חסרונו. ולפי זה, אחד
 26 הנמצא בדרגא שאכפת לו רק, או על כל פנים בעיקר –
 27 מחסרונו שלו ומצרכיו הגשמיים שלו, ואינו מרגיש באותה

(47) חו"מ הל' נזקי גוף ונפש ודיניהם ס"ד.

(52) אור"ת ר"פ ויגש. ועיי"ש שמביא מזהר הקדוש (ראה ת"ז ת"ו – כב, א) ולא כאותן דעבדין לגרמיהו דצווחין הב הב.

(53) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש ח"י"ח ע' 409 בהערות 70, 71. וש"י.

(54) תניא רפ"ב.

(55) תניא פמ"ט (ע, רע"א).

(56) שם (סט, סע"א ואילך).

(57) ראה ספר השיחות תורת שלום ע' 11; 120; 122.

(48) ראה רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פ"א ה"ד. רדב"ז לרמב"ם הל' סנהדרין פ"ח ה"ו. אורח"ח קרח טז, כד.

(49) ח"ג קנב, א.

(50) ראה לעיל הערה 46.

(51) להעיר ממאמר הידוע (ש"ת ריב"ש סקנ"ו הובא בשורש מצות התפילה להצ"צ פ"ח): אני מתפלל לדעת זה התינוק. וי"ל שזהו רק בנוגע

דאליו ולא למדותיו (עיי"ן ב' הצ"צ שם פ"ז).

26 אמיתית ענינו – בחירת העצמות שישנה בגוף הגשמי
27 דוקא.
28 ולכן אומרים לכל יהודי, בכל מעמד ומצב שלא יהיה,
29 "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש", כי אצלו
30 יכול להיות ובמילא צריך להיות, גם כוונתו הגלויה⁶⁵, כי
31 יבקש את צרכיו (כולל גם צרכיו) הגשמיים, משום שחסר
32 כביכול ב"ממעל ממש" – ה"עצמות" שבו, כביכול.

תחושת הגלות אצל הן קשורה עם האב עצמו

33 בדרך דומה ניתן להבין את ענינו של "מנחם אב"⁶⁶:
34 מכיוון שכל יהודי הוא בן לקדוש-ברוך-הוא, ויתירה
35 מזו – בחירת העצמות היא בגוף דוקא, הרי העובדה
36 שיהודי מרגיש את הגלות (גם) בגשמיות באופן השייך
37 לגוף כפשוטו, נובעת בפנימיות מכך שזהו ענין של גלות
38 השכינה,
39 משום שענין הגלות באלקות כביכול, הוא לא רק
40 בבחינת השכינה "ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין
41 להחיותן ולקיימן"⁶⁷, אלא זה נוגע לאב, עד לעצמותו
42 יתברך כביכול – בשעה שחסר אצל יהודי בגשמיות צרכי
43 הגוף כפשוטם, נוצר מכך מעין ענין של גלות, כביכול
44 (באב, עד) עצמות⁶⁸ ומהות⁶⁹ ממש.

יא.

גילויי חביבות מול קשר עצמי של אב ובן

45 בכך יובנו דברי הספרי³³, שלאחר כל האריכות "בכל
46 מקום שגלו (ישראל) שכינה עמהם .. וכשהם חוזרים
47 שכינה עמהם", ומביא על כך ראיות מהפסוקים, הוא
48 ממשיך: "רבי אומר משל למה הדבר, דומה למלך שאמר

1 שאין כן הגוף וחומריותו של יהודי שבו בחד הקדוש-
2 ברוך-הוא – הריהו קשור עם עצמותו יתברך ממש,
3 משום שבחירה אמיתית באה רק מ"עצמות ומהות
4 שאין⁵⁸ לו עילה וסיבה שקדמה לו חס ושלום" (מה שאין
5 כן⁵⁹ מחוץ לעצמות, אפילו במדריגות הנעלות ביותר של
6 אור, הרי מצד אור⁶⁰ ישנה נטיה כלשהי, ובמילא מעין
7 הכרח כפי שנדרש מאותה נטיה, ובמילא לא שייך שם
8 בחירה חפשית לאמיתתה, בחירה אמיתית)⁶¹.

9 ועל אף שבחירה באה (לגמרי) מצד הבורח, לא מצד
10 הדבר הנבחר (הגוף), אמנם, מכיוון שהבחירה היא בחירת
11 העצמות, נעשית זאת, כביכול, מציאות הגוף, משום
12 שבמקום בו קיימת המשכח⁶² עצמותו יתברך, לא תיתכן
13 השארת (תפיסת) מקום לענין חוץ ממנו חס ושלום⁶³.

ט.

תפילה על צרכי הגוף נוגעת לעצמותו של הקב"ה

14 על פי זה מובן, שגם כאשר יהודי מתפלל ומבקש
15 מהקדוש-ברוך-הוא על צרכי הגוף הגשמיים והחומריים
16 שלו – אין זה בסתירה לתורת המגיד שהתפילה צריכה
17 להיות "מתוך כבוד ראש" של השכינה, על כך שחסר
18 ב"רישא דכל רישין", כי אם אדרבה: דוקא חסרון בגוף
19 הגשמי של יהודי, "נוגע" [לא (רק) בבחינת הגילוי של
20 אלקות (כפי שהדבר בשעת שחסר בצרכיה הרוחניים של
21 הנשמה), אלא] ב(אמיתית) "רישא דכל רישין", בעצמותו
22 ומהותו יתברך כביכול, שבחר בגוף הגשמי של יהודי.

23 ובמילא כאשר יהודי מרגיש את החסרון בצרכי הגוף
24 שלו וזה מביא אותו להתפלל לקדוש-ברוך-הוא, הרי זה⁶⁴
25 נובע בפנימיות ובאמיתיות מכך שהוא חש בפנימיות את

(58) ראה אגה"ק ס"כ (קל, סע"א ואילך).

(59) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1309. 1340. ואילך. ובכ"מ.

(60) שאפילו אור פשוט – ה"ז אור ולא עצם, שפע, חושך וכו'.

(61) ואע"פ שמבואר בכ"מ ענין הבחירה בנשי, דשורש האמיתי

דנשי הוא בהעצמות שהם בנים למקום (ראה סה"מ תרנ"ט ע' יד ואילך.

ד"ה וה' אמר המכסה תע"ב (בהמשך ר"ה), תורת שלום ע' 220. ועוד)

– הרי פשיטא שענין הבחירה בישראל פירושו – בני ישראל כמו שהם

נשמות בגופים, אלא שב' פרטים בהבחירה: שורש ענין הבחירה כמו"ש

בעצמותו, דשם אני הוא ולא אחר, דשם אין לאחר מקום כלל, הוא

בנשמות שהם בנים למקום – עצם האב (ראה לקמן בפנים סי"א"ב),

אבל בבחי' הנשמה כפי שנעשה בחי' מצאות ופרט כפי שירדה למטה,

אין ניכר בה ענין הבחירה שבעצמותו כ"א בחי' גילויים. וגילוי ענין

הבחירה הוא בהגוף שנדמה בחומריותו לגופי אוה"ע (ולהעיר מלקו"ש

חיי"ט ע' 282).

ולכן קביעת הבחירה בהגוף היא ע"י הנשמה דוקא – ראה לקו"ש

חיי"ח שם. ועצ"ע. ואכ"מ.

(62) "נמשך" בשם המושאל כי בעצמות אינו שייך ענין המשכה כו'.

וראה ד"ה תקעו תרצ"ד (נדפס בסה"מ תיש"א) פ"ב.

(63) ולהעיר מלקו"ש חיי"ט ע' 5 ואילך.

(64) ראה עדי"ו לקו"ש חיי"ט ע' 295 ואילך – ע"פ תורת הבעש"ט.

(65) להעיר מתניא ספמ"א.

(66) להעיר מסה"מ תרס"ח שם ע' קצג בהמשך הביאור בדברי המגיד

אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש: וז"ע תקן חצות שצ"ל קודם

התפילה שהוא להתמרמר על גלות השכינה כו'.

(67) תניא פמ"א (נז, ב).

(68) להעיר מקונטרס ומעין מאמר פ"ג. וש"נ.

(69) כי גלות ממש הוא רק בבחי' ה"א תתאה (אגה"ת פ"ו. ובכ"מ).

וראה לקו"ש ח"ט ע' 179 ואילך. ושם ס"ע 182 בביאור פרשי"י (נציבים

ל, ג) "הכתיב גאולה לעצמו" שמורה על עצמותו.

28 ולכן: (א) הוא מדגיש כי הדבר קיים "כל זמן שאתה
29 מבקשני", מכיוון שזה קשור עם העצמות לא שייך בזה
30 חילוק ושינוי⁷⁴. (ב) הוא מביא את הפסוק (ובדומה לכך
31 שאר הפסוקים) "השוכן אתם בתוך תומאתם" השייך לגוף
32 ועניונו, לא לנשמה ועניניה⁷⁵ – שהרי (אפילו) דברי תורה
33 אין מקבלין תומאה⁷⁶.

יב.

יהודים מנחמים את הקב"ה – "מנח האב" הקיים בהם
34 בהתאם לכיזור האמור בענין "מנחם אב" תוכן גם
35 שאלת נוספת:

עניינה של נחמה בכלל הוא – כאשר אצל מישו
36 מתרחש דבר בלתי רצוי, ואין ביכולתו למלאות את
37 החסרון, אזי מישו שני שאינו נמצא באותו מצב, מוצא
38 על כל פנים נחמה (אם בדברים ואם במעשה) עבור אותו
39 אחד.
40

אך בנדון דידן, כיצד שייך לומר שביכולתם של בני
41 ישראל לנחם את הקדוש-ברוך-הוא⁷⁷ - בשעה שהם עצמם
42 נמצאים בגלות. ואדרבה: עיקר ענין הגלות הוא אצל בני
43 ישראל, והגלות אצל הקדוש-ברוך-הוא היא רק תוצאה
44 מזה שהוא נמצא "עמיהם", עם בני ישראל?
45

והביאור בזה:

בנוגע לאב ובן אומרים חז"ל⁷⁸: "יפה כח הבן מכה
47 האב", וידוע כי בכך מודגשים שתי קצוות: כח הבן אכן
48 "יפה" מאשר "האב" ולאידך עובדה זו עצמה ("יפה")
49 באה "מנחם האב" – מן האב. כי, כל מה שיש לבן בא
50 מהאב; אלא, מכיוון שהבן נלקח מעצמותו של האב, לכן
51 יכול להיות "יפה כח הבן" מהאב – ביחס לכוחות הגלויים
52 שלו⁷⁹.
53

1 לעבדו אם תבקשוני⁷⁰ הריני אצל בני, כל זמן שאתה
2 מבקשני הריני אצל בני, וכן הוא אומר⁷¹ השוכן אתם בתוך
3 טומאתם.

4 ולכאורה אין מובן: מה מוסיף רבי על דברי ר' נתן
5 ש"חביבים ישראל שבכל מקום שגלו שכינה עמהם ..
6 כשהם חוזרים שכינה עמהם", הרי גם מדבריו מובן
7 שהקדוש-ברוך-הוא נמצא תמיד עם בני ישראל, בכל
8 מקום.

9 אלא, ההבדל בין דבריהם הוא:

10 "ר' נתן אומר חביבים ישראל שבכל מקום שגלו
11 שכינה עמהם": ר' נתן מדבר אודות נשמת היהודי כפי
12 שהיא קשורה עם ענין למעלה שהוא בדוגמת המכונה
13 בלשון בני אדם "רגש חביבות", שזה לא עצם הנפש אלא
14 רגש וגילוי – ומצד זה נראה בגילוי כי "חביבים ישראל",
15 שבזה הם מובדלים מכל אומות העולם; מצד "חביבות" זו
16 כלפי הנשמה אומרים כי "בכל מקום שגלו שכינה עמיהם",
17 – מכיוון שהנשמה מצד עצמה הריהי "חלק אלקה
18 ממעל ממש", בגלוי, די בכך ש"שכינה עמיהם" על מנת
19 שהגלות לא תשפיע עליה.

20 על כך מוסיף רבי כיצד הדבר קיים גם מבחינת הגוף,
21 ולכן מביא את המשל "למלך שאמר לעבדו אם תבקשוני
22 הריני אצל בני, כל זמן שאתה מבקשני הריני אצל בני,
23 וכן הוא אומר השוכן אתם בתוך תומאתם": אין המדובר
24 כאן אודות קשר של "חביבים" – כזה הנובע מרגש
25 וגילוי, אלא בענין עצמי, בדוגמת השייכות של אב ובן,
26 וזה קשור דווקא עם הגוף, בו קיימת בחירת העצמות⁷²
27 כנ"ל⁷³.

לזה שהתהוות יש מאין הוא בכח העצמו. ע"ש וראה שם ע' 122. ולהעיר
מסה"מ תרע"ח ע' קיג ואילך. ואכ"מ.

74 ואף שגם בדברי ר"נ אומר "שבכ"ו כו" – אינו דומה לנדוד כי
ר"נ מדגיש "כ"מ שגלו" ולא בכל זמן" כדברי רבי (ראה ספרי דבי רב
לספרי שם).

75 שהיא מעין גנים באר מים חיים (ראה ד"ה אז ישיר ישראל
(לקר"ת חוקת סב, ב. סה"מ תש"ב ע' 129 ואילך. ד"ה הנ"ל תשמ"ג).
וד"ה מעין גנים (סה"מ שם ע' 133. סה"מ קונטרסים ח"א ר, א. ועוד))
שאינם מקבלים תומאה ואדרבה מטהרים את הטמא.

76 ברכות כב, א.

77 להעיר ממ"ש בטעמי המנהגים (שבעה ערה 23) שהקב"ה מנחם
את עצמו כבי'.

78 שבעות מח, סע"א. וש"נ.

79 ראה המשך שמח תשמח תרנ"ז ע' 93 ואילך. ובכ"מ.

70 כ"ה בספרי דפוס ראשון. ובי"ש כאן "בקשתני". ובהגהות
הגר"א לספרי "מה תבקשני".

71 אחרי טז, טז.

72 ראה ד"ה ותי' אמר המכסה שם. לעיל ערה 61.

73 ויש לומר שזהו גם תוכן החילוק בפירוש "נקמת ה'" בין הספרי
לבמדבר (ותנחומא) שם: בכמדבר" (ותנחומא) מה שנק' נקמת ה' הוא
"בשביל תורה ומצוות שנתת לנו הלכך הנקמה שלך לתת נקמת ה'", היינו
מצד בחי' הגלויים, מצד היותם מקושרים בגילוי להקב"ה (ע"י תומ"צ),
וזה שייך בעיקר להנשמה; משא"כ בספרי הוא מצד עצם ענינם של
ישראל שקדמו לתורה, לא מצד התקשרות הגלוי' (שע"י תומ"צ), וזה
שייך בעיקר להגוף, שלכן: א) צריך לכאן לשלול אשר "לא נקמת ב"ו
אתם נוקמים". (ב) ממשיך בהחייב: אלא נקמת מי שאמר ותי' העולם –
שבענין "הי' העולם" נדמה הגוף דבני' לגופי אוה"ע.

ולהעיר שבת"ש שם (ע' 120) מוכח דבחירת העצמות בהגוף שייכת

22 ובפרט משנכנס אב, ההנהגות בקשר לחורבן בית
 23 אלקינו, שבזה "מנחם" את (עניני) אב, מחלישים את
 24 החורבן ומקריבים את הבנין.
 25 ולכן מיתוטפים דינים וכו', ובכלל צריך להשתדל
 26 בימים אלו להוסיף ככל היותר בתורה ומצוות ועבודת ה',
 27 ובפרט - הן בדינים והנהגות שממנעין כו' בימים אלו,
 28 והן לאידך, מה שמוסיפים בתורה אשר "פקודי ה' ישרים
 29 משמחי לב"⁸³,
 30 ובפרט - על פי המנהג⁸⁴ בכמה מקומות - לעשות
 31 בימים אלו סיום מסכת, אשר אז נעשה יום זה "יומא⁸⁵
 32 טבא לרבנן"⁸⁶,
 33 כלל להתלהט יותר בלימוד התורה המשמחת לב,
 34 וביחוד בלימוד של הלכות בית הבחירה - אודות בית
 35 המקדש, צורתו ומובאיו כו', שעל-ידי לימוד זה בעניני
 36 צורת הבית הרי "בנין ביתי" אינו בטל, ו"אני מעלה עליהם
 37 כאילו הם עוסקין"⁸⁷ בבנין הבית"⁸⁸,
 38 אשר בכל ענינים אלו, מעשינו ועבודתינו, מנחמים
 39 כביכול את אבינו שבשמים, וינחם הוי' (חרטה⁸⁹ כביכול),
 40 הקדוש-ברוך-הוא יוציא את בני ישראל מהגלות ויבנה את
 41 בית המקדש השלישי, מקדש אדני כוננו ידיך⁹⁰ -
 42 במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ מטו"מ תשמ"ב,
 ש"פ אמור תשל"ז)

1 נמצא, כי הקשר העצמי שישנו בין (עצם ה)אב ובן,
 2 ניכר בכך שכח הבן יפה מכח האב.
 3 כל ענין למטה - נשתלשל מענינו למעלה, וכך גם
 4 בענין זה: הענין ש"יפה כח הבן מכח האב" למטה -
 5 נשתלשל מכך ש"יפה כח הבן מכח האב" למעלה, כביכול,
 6 בין הקדוש-ברוך-הוא ובניו - בני ישראל:
 7 מצד זה שאצל בני ישראל למטה קיים כח העצמות,
 8 מתגלית בהם עצמות האב שאינה מתגלית בעולמות
 9 למעלה, אפילו בבחינות הכי עליונות באלקות.
 10 ובמילא אצל בני ישראל למטה - יפה כח הבן, קיים
 11 בהם כח העצם ממש, כדי "לנחם" כביכול את אבינו
 12 שבשמים⁸⁰.
 13 ובדומה למה שמצינו בנגלה דתורה ובגלוי כי הקדוש-
 14 ברוך-הוא אומר⁸¹ "נצחוני בני נצחוני"⁸².

ו.

הנחמה מתחילה כבר מתחילת החודש

15 מכיון אשר החודש נולד נקרא "מנחם אב", מובן, כי
 16 ענין הנחמה מתחיל (לא רק לאחר תשעה באב, כאשר
 17 מתחיל הזמן של "שבעה דנחמתא", אלא) כבר מהתחלת
 18 החודש.
 19 משום שענין הנחמה על הגלות נעשה על-ידי הנהגת
 20 בני ישראל בדברים שהינם היפך חטאינו - שהם הסיבה
 21 היחידה של גלינו,

(85) שבת קיח, סע"ב ואילך. רמ"א יו"ד סרמ"ו סכ"ו. וראה באר
 היטב שם. ועד שאוכלין בשר ושותים יין בסעודה זו גם בימים אלו (ראה
 רמ"א או"ח סתקנ"א ס"ז).
 (86) ראה שער יששכר (להרה"צ כו' רח"א ממונקאטש) מאמרי חודש
 תמוז אב אות ח: מה שנוהגים מהצדיקים ז"ע משורש תלמידי הבעש"ט
 זי"ע לעשות בימי אב סיום מסכת ולאכול בשר כו'.
 (87) לשון הוה, ובאופן דעסק - לא סתם עשי'.
 (88) תנחומא צו יד. וראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 412 ואילך
 ובהנסמן שם.
 (89) ראה פרשי' בראשית ו, ו.
 (90) בשלח טו, יז. ראה זח"ג רכא, א.

(80) ולהעיר מהמבואר בכ"מ (ראה המשך תער"ב ח"ב ע' א'אכג
 ואילך. ועוד) בענין התענוג מ"מה שנתקבלה העבודה והביטול בנבראים
 (והיינו בנש"י) בטוב ביתרון גדול גם על תחילת המחשבה כו'", "ויכול
 להיות . . בדרך הצלחה". וראה לקו"ש ח"ט ע' 384 ואילך.
 (81) ב"מ נט, ב.
 (82) וראה בארוכה של"ה שער הגדול (כט, ב ואילך) בהענין "דעבודה
 צורך גבוה".
 (83) ראה טושור"ע או"ח הל' ת"ב (ר"ס תקנד).
 (84) להעיר ממנהג אדני"ע שנתפרסם - "לעשות סיומים" בט' ימים
 שבין ר"ח לט' באב, אף שלא הי' סועד אח"כ בבשר ויין (ס' המנהגים
 - מנהגי חב"ד - מנהגי בין המצרים).

ילקוט לוי יצחק על התורה

(תרומה כה, כב) ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת .. בשלמא ארון תשעה דכתיב ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו, אלא כפורת טפח מנלן דתני רבי חנינא כל הכלים שעשה משה נתנה בהן תורה מדת ארכן ומדת רחבן ומדת קומתן כפורת מדת ארכה ומדת רחבה נתנה מדת קומתה לא נתנה צא ולמד מפחות שבכלים שנאמר (שם כה, כה) ועשית לו מסגרת טפח סביב מה להלן טפח אף כאן טפח . .

רב הונא אמר מהכא (אחרי טז, יד) על פני הכפורת קדמה ואין פנים פחות מטפח . . אמר רב אחא בר יעקב רב הונא פני פני גמר כתיב הכא אל פני הכפורת וכתיב התם (תולדות כז, ל) מאת פני יצחק אביו.

תולדות כז, ל

מדת קומתה לא נתנה. מדת עוביה היא קומתה שהיא היתה לארון ככסוי תיבה. מסגרת. שפה כעין לבזבזין סביב השלחן. ואין פנים. של אדם פחותין מטפח. פני פני גמר. גזירה שוה גמר.

רש"י

כתיב² ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת ותניא ארון תשעה וכפרת טפח הרי כאן עשרה, והיינו ונועדתי

(2) בסיומו זה יבוארו "שמונה" שאלות ודיוקים בהמאחז"ל, והם:
(א) "ארון תשעה וכפרת טפח הרי כאן עשרה", מה הטעם דהארון והכפרת היו בגובה "עשרה" טפחים דוקא?

(ב) מהו הענין של ה"ארון"?

(ג) מהו הענין של ה"כפרת"?

(ד) מהו ההדגשה בפסוק "ונועדתי לך שם", בנוסף למ"ש "ודברתי אתך", הרי יכול לומר "ודברתי אתך שם", מהו "ונועדתי"?

(ה) ה"כפרת" טפח לומדים – להמ"ד הראשון – מה"שולחן", מהו הקשר הפנימי בין ה"כפרת" וה"שולחן"?

(ו) ה' הונא לומד גז"ש פני פני מ"יצחק", מהו הקשר של ה"כפרת" ל"יצחק" במיוחד?

(ז) למה דרש זה "רב הונא" דוקא?

(ח) דיוק "ונועדתי לך" היינו ל"משה" דוקא, הי' יכול לומר "ונועדתי שם ודברתי אתך", מהו ההדגשה לך"?

שמות כה, כב - ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על ארון העדת את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל

טז

ביאור הגמ' (סוכה ה, א ואילך) מניין שהכפרת עביו טפח, ממסגרת ה"שולחן", ורב הונא לומד גז"ש מן (תולדות כז, ל) פני יצחק וכו'

ארון' תשעה וכפרת טפח הרי כאן עשרה. וכתיב

(1) [ז"ל, בתוספת הסבר דברי הגמרא]: ארון (ארון הברית עצמו, היה גובהו) תשעה (טפחים), שכן מפורש בתורה שהיה אמה וחצי, ובאמה שבה נמדדים כלי המקדש יש שישה טפחים, הרי תשעה טפחים) וכפרת (המכסה את הארון) טפח (עוביה, הרי כאן עשרה) טפחים, וכתיב (ונאמר) "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת" (תרומה כה, כב).

בשלמא (נניח) ארון תשעה (טפחים), דכתיב (שנאמר) "ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו" (שם כה, י). ומספר הטפחים באמה וחצי הוא תשעה, אלא (שעוביה של) כפורת טפח, מנלן (מנין לנו? והלא לא נתפרש הדבר בכתוב) דתני (ששנה) ר' חנינא: כל הכלים שעשה משה (במשכן) נתנה בהן (ה)תורה מדת ארכן ומדת רחבן ומדת קומתן, (ואילו) בכפורת, מדת ארכה ומדת רחבה נתנה (התורה, ואילו) מדת קומתה לא נתנה.

(ומשיבים): צא ולמד מפחות שבכלים (מן השיעור הקטן ביותר שנאמר באחד מכלי המשכן), שנאמר (בשולחן הפנים) "ועשית לו מסגרת טפח סביב" (תרומה כה, כה), מה להלן (במסגרת השלחן, שיעורה) טפח – אף כאן שיעור עובי הכפורת) טפח. (ומקשים): ונילף (ונלמד מן ה)כלים גופיהו (עצמם, שהקטן בשיעוריהם הוא אמה! ומשיבים): תפשת מרובה – לא תפשת, תפשת מועט – תפשת (כלומר, אם רוצים אנו ללמוד מידת דבר מה, מוטב ללמוד מן המועט שבשיעורים, שהרי בכלל השיעורים הגדולים נכלל אף שיעור קטן זה, ובעוד האחרים ספק, הרי זה ודאי).

רב הונא אמר (ראיה אחרת לעוביה של הכפורת), מהכא (מכאן, דכתיב בפסוק) "על פני הכפרת קדמה" (אחרי מות טז, יד), ואין פנים (של אדם) פחות מטפח (שהרי מן הכתוב משמע שעובי ("קומת") הכפורת יכול להקרא "פנים", ושיעור פנים של אדם הוא לפחות טפח).

(ומקשים: מדוע נאמר שפנים הם דוקא כפני אדם, אולי של יצורים שונים שהוא יותר מטפח), אמר רב אחא בר יעקב: רב הונא (יודע את הדבר מגזירה שווה של המילים) "פני" "פני" גמר (למד), כתיב הכא (נאמר כאן) "אל פני הכפרת", וכתיב התם (ונאמר שם) "מאת פני יצחק אביו" (תולדות כז, ל). ולמד שפני הכפורת הם כפני אדם, טפח). עיי"ש.

אותיות³ ונודעת, הוא בחי' דעת עליון⁴ שזה נתגלה למושה, כי משה זכה לדעת⁵ עליון⁶. והיינו, הארון הוא יסוד⁷ אבא והכפרת הוא יסוד אימא⁸

כמ"ש במאורי אור מעי' ארון ומעי'¹⁰ כפרת ע"ש. וארון תשעה וכפרת טפח הרי כאן עשרה, הוא, מה שהיסודות דאבא¹¹ ואימא מלובשים בדעת¹². ומה שהכפרת עביו טפח נלמד זה ממסגרת דשלחן שכתוב בו טפח, והוא:

כי מסגרת דשלחן רומז על יסוד אימא שהיא סגורה תמיד בדעת¹³ כמ"ש¹⁴ וה' סגר רחמה, ועיין בזה"ק פ'

(3) הכוונה: "ונועדתי" אותיות "ונודעתי" מלשון "דעה". [ראה לקוטי שיחות חלק ה' ע' 365].

(4) ראה ספר המאמרים תשל"ו ע' 123 וז"ל: משה הוא ד"ע, שזהו בחינת הדעת שלמעלה מחו"ב ולכן פועל בחו"ב, דאית רצון ואית רצון (ראה תו"א ויקהל פו, ד), אית רצון שע"פ השכל, ואית רצון שלמעלה מהשכל, ומדריגת משה היא הרצון שלמעלה ממדוה"ג (טו"ד), ואח"כ פועל בשכל ונמשך ע"י הדעת שענינה התקשרות והתחברות, כמבואר בתניא ספ"ג שע"י שיתקע מחשבתו בחו"ק וכו' יהי הולדת המדות, אהבה וענפי' ויראה וענפי' (שם פ"ד), דאהו"ר, הם השרש לכל המצוות, דאהבה היא שרש לרמ"ח מ"ע ויראה היא שרש לשם"ה מול"ת, כולל גם המצוות דרבנן (כמבואר בכ"ז) וכדאיתא בחינוך קטן (תניא דף עה, ב). עיי"ש.

(5) "כמ"ש בלקוטי תורה להאריז"ל פ' שמות בפסוק כי סר לראות ובע"ח שער ז"א פ"ג כמדומה [ראה עץ חיים שער (כה) דרושי הצלם דרוש ב] עיי"ש, זהו לך היינו למשה" (תורת לוי יצחק כאן).

ראה הביאור לעיל סי' טו.

(6) ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד סי' כ כל הביאור.

(7) יסוד אבא: ראה תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תש"כ עמוד עד וז"ל: יסוד הו"ע ההשפעה וכו' ויש בזה ריבוי מדריגות, בחי' יסוד ז"א המושפיע במלכות, ולמעלה יותר, בחי' יסוד אבא, שעל ידו היא ההשפעה מספירת החכמה שהיא ראשית האצילות. ולמעלה יותר בחי' יסוד אריך שהו"ע ההשפעה מבחי' הכתר שלמעלה מהשתלשלות. עיי"ש.

וראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד סימן קיז.

(8) יסוד אימא: היינו בחי' בינה. נמצא, דיש כאן בחי' חב"ד – "חכמה" (הארון), "בינה" (כפרת), "דעת" (ונועדתי), וזהו שמבאר הגם ב"מסגרת השולחן", וכן מהלימוד הגו"ש מ"יצחק" מורה על בחי' יהוד חב"ד.

(9) מאורי אור אות א' סעיף קכא וז"ל: ארון. נק' יסוד אבא, והתורה שבו הם אורותיו, ארון ע"ב קפ"ד עם הכולל עיי"ש.

בלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים ע' תז, מצייין גם לעץ חיים שער הארת המוחין (שער לב) פ"ח. וז"ל: מה שיוצא מיסוד דאבא מתוך יסוד דאימא ומתפשט חוץ ממנה למטה זהו ב' בחי' ארון והתורה כי הוא מתפשט באורך כדמות ארון וכן ארון גימטריא נז"ר והוא גימטריא ע"ב קפ"ד שהם אחוריים פשוטים ומלאים הדו"ה דידו"ן אשר ביסוד דאבא כנ"ל בענין אהרן הכהן*, נמצא כי כלי יסוד עצמו של אבא הוא הארון, והאורות שבתוכו הם לוחות התורה שבכתב והלבוש שלוקח מיסוד אבא כנ"ל הוא הכפרת הפרוש על הארון עיי"ש.

(* ראה הביאור לעיל סי' ט.

(10) מאורי אור אות כ' סעיף נא. וז"ל: כפרת יסוד אימא בבחי' עטרת היסוד העודף המלבישים יסוד דאבא עיי"ש.

ראה דרך מצותיך פו, ב וז"ל: והארון שבקדה"ק הוא בחי' כלי להלווחות הוא בחי' ג"ר כח"ב כי הלוחות הם מבחי' פנימי' הכתר כמ"ש במצוה שע"ט ע"פ הירושלמי שהיו נקראים מכל צד לפי שכולו פנים ואין בהם מבחי' אחוריים וס"ת שכתב משה שהי' מונחת בארון בחי' אור החכמה והארון הי' כלי לכ"ז.

והכפרת היא מחיצת יסוד אימא המלביש יסוד אבא כמ"ש באוצ"ח ע"פ טובה תוכחת מגולה מאהבה מסותרת (משלי כ"ז ה') שבחי' חסדים המכוסים ביסוד אי' נק' אהבה מסותרת והוא בחי' אהבה רבה שלמעלה מהשכל שעוברת דרך מעביר ע"י השכל ומתלבשת בו.

ושני הכרובים כרוב א' מקצה מזה וכרוב א' מקצה מזה (שמות כ"ה י"ט) הם בחי' זו"נ כי ז"א הוא סוף עולמות הא"ס וזהו מקצה מזה ונוק' היא מקור הנבראים ושורשם ונק' אי' תתאה וזהו מקצה מזה. . והכרובים יוצאים מן הכפרת בחי' יסוד אי' שנעשה כתר לזו"נ והוא בחי' סוכ"ע שכולל שניהם בשוה עיי"ש.

ראה גם אור התורה תרומה (שמות כרך ה) עמוד א'תנ.

(11) ראה אור התורה שם עמוד א'תמד וז"ל: ירושלמי פ"ו דשקלים ה"א ע"ד דר' מאיר דאמר באמה של ששה טפחים הארון עשוי ארכו של ארון חמשה עשר טפחים שנאמר אמתיים וחצי ארכו כו', לפמ"ש"ל דהארון הוא יסוד אבא וחז"ב הם תרין ריעין ע"כ ארכו חמשה עשר טפחים היינו בחי' י"ה יוד חכמה ה' בינה כו' עיי"ש.

(12) "שדעת הוא בחי' י', עיין במשנת חסידים מס' השכיבה פ"ב מ"ה ובקהלת יעקב מע' יהי עיי"ש. (וי"ל דעת נק' סר כמ"ש כי סר לראות, ובלשון תרגום סר הוא עשרה" (תורת לוי יצחק כאן). ראה הביאור לעיל סי' יד.

(13) ראה זהר תרומה (ספרא דצניעותא פ"א) דף קעז, ריש ע"א. פרי עץ חיים שער (טו) ק"ש שעל המטה פרק ג. מגיד דבריו ליעקב – לקוטי אמרים סימן רל. אור התורה נח (בראשית כרך ג) תקצו, ב ואילך. ויקהל (שמות כרך ו) עמוד ב'קכד ואילך. ביאורי הזהר להצמח צדק ח"א עמוד פח. ספר המאמרים א'ע"ר עמוד קא. שמואל-א, א, ה. (14

דעת²⁰.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס נמוך קפ

הצחוק ותענוג עליון שיתגלה לע"ל שהענין היינו פנימי עתיק וכמ"ש הרמ"ז ר"פ תולדות על מה"נ שם, ועפי"ז י"ל כי הנה התגלות עתיק הוא בבינה כמ"ש בלק"ת [דרושים לר"ה נו, א] סד"ה יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת וזהו שעיקר הצחוק והשמחה יהי מבחי' יצחק שהוא מלמטלמ"ע ר"ל עיקר הצחוק והשמחה היינו גילוי פנימי עתיק ועו"נ ישמח ה' במעשיו עיי"ש.

וראה לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד סט וז"ל: ידוע שבינה היא ספירה הח', וכמו יצחק שהוא בחי' בינה (וגבורה) הוא גימטריא ח' פעמים הוי'. משא"כ יעקב - הו' תחתונים, הוא גימטריא ז' פעמים הוי'. עיי"ש.

שם, אגרות קודש עמוד רלה וז"ל: יצחק בגי' ח' פעמים הוי' שקאי על בינה ספירה הח' מלמטה למעלה, גם היא הכוללת כל הז' שלמטה ממנו, עיי"ש.

ראה עוד בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סי' נג. חלק ג סי' קג. קו. חלק ד סי' צב.

20) בכתבי הרב המחבר מבואר (ראה לעיל סי' טו) דרב "הונא" מורה על בחי' "דעת", הן מצד ה"פירוש" של השם, והן מצד ה"גימטריא". הפירוש של "הונא" מלשון "הון", והוא בחי' "דעת", וכמ"ש (משלי כד, ד) "ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים", ומבואר שם, חד"ר ר"ת "חסד דין רחמים", ו"הון" הוא בחי' דעת המלוכש בהם עיי"ש. וכן "הונא" בגי' ב' פעמים "אל", רמז למ"ש "אל דעות ה'", כנגד ב' בחי' חסד וגבורה דדעת עיי"ש.

בראשית דף ל"א ע"א בד"ה והוא עלמא דאתי אתקרי מסגרת, ובמה שנרשם בגליון הזהר¹⁵ שם, ועיין בקה"י מע' מסגרת בשם הריקנטי¹⁶ שקאי על דעת ע"ש. והכל א', כי דעת¹⁷ הוא הסוגר יסוד אימא והרוחא דשיבק אבא בגווה¹⁸.

ויש עוד לימוד דכפרת עביו טפח שנלמד פני הכפרת מן פני יצחק אביו, כדאיתא בפ"ק דסוכה. והיינו יצחק הוא בינה כידוע¹⁹, והלימוד הזה אמרו רב הונא שהוא בחי'

15) מובא בלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית ע' ה. ראה לקמן סי' כ.

16) קהלת יעקב אות מ' ערך מסגרת (ב) וז"ל: מסגרת (ב). רומז גם כן אל הדעת שהוא סגור, כמו שכתוב הריקנטי פרשת תרומה על מסגרת השולחן שהוא סוד הדעת כמו שכתבתי בסמוך .. מסגרת השולחן הוא סוד הדעת והוא המשפיע לד' טבעות השולחן שהן חסד גבורה תפארת מלכות, והן המשפיעים לבדי השולחן שהן הד' חיות שנא' [שור* נשר ארי, ו' הוא אדם] ריקנטי פרשת תרומה. עיי"ש.

(* ראה תהלים - יהל אור מילואים ע' תרמג.

17) ראה גם לקמן סי' כ.

18) ראה לקוטי שיחות חלק לט סוף ע' 63 ואילך.

19) יצחק בחי' בינה: מבאר בזה כמה טעמים, והם:

- א) מצד "פירוש" השם, מלשון צחוק ותענוג המתגלה בבינה כדלקמן.
- ב) מצד "גימטריא", יצחק מספר "ח" פעמים "הוי" כדלקמן.
- ג) מצד "בחינתו" יצחק בחי' גבורה ששרשו מבינה כמ"ש "אני בינה לי גבורה".

ראה אור התורה פ' תולדות (בראשית כרך ד) תתי, א וז"ל: יצחק הו"ע

אגרות קודש

[תמוז תשי"ז]

... במש"כ בהגהות הרחי"ו לחי"ג (רלא, א) דקודם ריב"ז לא היו עושים ר"ה בא"י רק יום א', והרי לתוסי' ר"ה (יט, ב) גם בימי עזרא עשו כן.

גם לתוסי' הי' המאורע דעזרא יוצא מן הכלל בהחלט. וכחשי"ס שם: מימי עזרא לא מצינו כו'. ובהר מדבר ע"ד קביעות תמידית "בכל זימנא". - וראה לשון אדה"ז בלקו"ת רד"ה יחיינו מיומים.

במש"כ דעת הי"א לעשות בא"י גם עתה ר"ה רק יום א' - הרי אין הלכה כן (ולדעתם תתורץ פנימיות הדברים - ע"פ סגנון הרחי"ו, דבא"י אין פחד). וראה גם תשובת רה"ג בזה (נדפסה באוצר הגאונים ביצה פ"א).

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

לְאִיזָה עֲנִינִים שִׁכִּים יְלָדִים?

יש להחזיר את האמונה בגאולה ובביאת המשיח גם אצל ילדים רפים בשנים. כמוכן, יש להסביר את הדברים בהתאם לרמת ההבנה שלהם, אולם גם כאשר הם אינם מבינים את הדברים לאשורם - הקב"ה מחבב במיוחד את הבנות הילדים (גם אם היא אינה מלאה). בכלל, בדורות האחרונים נתנו כוחות נעלים מלמעלה, כדי שילדים יהיו שיכים לענינים רוחניים נעלים ביותר.

(לקוטי-שיחות חלק ט"ו ע' 133. מתוך לקראת-שבת)

ביאת המשיח - כפשוטו!

כבוד קדשת אדמו"ר מהר"ש שאל פעם את אביו, כבוד קדשת אדמו"ר הצמח צדק, בשנת תר"ח, מה נעשה עם ה"קץ" שרמזו על שנה זו [שבה יבוא המשיח]?

ענה על כך אביו: מה רוצה אתה? ביאת המשיח - זהו גלוי פנימיות הנשמה, והרי נדפס ספר "לקוטי תורה", שהוא גלוי פנימיות התורה, שעל ידי זה הוא גלוי פנימיות הנשמה.

נענה הרבי מהר"ש ואמר: אבל אנו רוצים את ביאת המשיח למטה מעשרה טפחים!

(לקוטי שיחות חח"י עמ' 490. מתוך לקראת שבת)

אי-הידיעה והחנונה לכהן - פוטרת מענש!

אם קימים בדורנו יהודים שמעולם לא עבר במחם הרהור תשובה - הרי אלו יהודים שלא אשמים במצבם. מדבר ביהודים שהם או הוריהם נשבו פתינוקות בין גויים, או שמסבות דומות לא קבלו כל משג על יהדותם.

אנשים כאלה פוטרת התורה מענש, וממילא לא יתכן שהגלות מתעכבת בגללם. מאידך גיסא, כאשר מי מהם מצליח לחזור בתשובה, או אפילו לקיים מצוה אחת - הרי זה יקר ביותר אצל הקדוש-ברוך-הוא!

(משיחת שבת פרשת ויחי תנש"א. מתוך לקראת שבת)

אליהו הנביא מגיע מדי יום

מפיון שמלך המשיח יכול לבא כל יום "אחכה לו בכל יום שיבא", ואליהו הנביא צריך להודיע יום קודם לכן על ביאת המשיח - מגיע אליהו הנביא לטבריא בפעל ממש בכל יום, ומודיע על ביאת המשיח (במיוחד) לאלו העומדים במעמד ומצב של "אחכה לו בכל יום שיבא".

(משיחת ז' תשרי תנש"א. מתוך לקראת-שבת)

"דניאל" - מגלות לגאולה

דניאל איש חמודות חי בבבל, בגלות, ודוקא בספר דניאל מצויים הרמזים המפורשים ביותר על הגאולה והשבון הקץ (שהוא חדוש לגבי שאר כתבי קדש, כולל של הנביאים בזמן הבית), שבענין זה נרמזת ההפכה של הגלות (תקופת דניאל) לגאולה (הרמזים בספרו).

מהפכה מגלות לגאולה, נרמז גם בשמו "דניאל" - שהוא אותיות 'דין א-ל', כלומר, הפיכת ענין הדין (של בבל והגלות בכללותה) לשם א-ל, מדת החסד.

(ע"פ תורת-מנחם תשמ"ט ח"ד, עמוד 169, הערה 47. מתוך לקראת-שבת)

מתקבצים בירושלים תחלה

לעתיד-לבא תהיה חלקה מחדשת של ארץ ישראל לפי השבטים. אולם בראש ובראשונה, יתאספו כל בני ישראל בקבוץ הגלויות בירושלים עיר הקודש (שלא נתחלקה לשבטים (מגלה כו, א)), ורק לאחר מכן ילך כל אחד אל נחלתו הפרטית.

(ע"פ התנצויות תשמ"ט ח"ד ע' 226. מתוך לקראת-שבת)

מוכנים לגאולה

תהליך הגאולה השלמה התאריך, כי הקב"ה רצה שכל בני ישראל, ללא יוצא מן הכלל, יהיו מוכנים להתגלות האלוהית שתהיה בימות המשיח. אולם, כיום, הבשלות הזו כבר קיימת, ולכן הגאולה צריכה לבא בכל רגע ממש.

(ע"פ תורת-מנחם תשנ"ב חלק א', עמ' 354. מתוך לקראת-שבת)

חומש יומי

פרשת מטות-מסעי

~ יום ראשון כ"ב תמוז ~

בומליל משה עם רישי שבטאי לכני ישראל למימר דין פתגמא די פקיד יי:

ל (ב) וידבר משה אל־ראשי המטות לכני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה:

חויץ (ויקרא יז) "זה הדבר", מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל, שנאמר: "דבר אל אהרן וגו'" אף זו נאמרה לכלן. זה הדבר • (ספר) משה נתנבא (שמות יא) ב"כה אמר ה' פחצות הלילה". והנביאים נתנבאו ב"כה אמר ה'", מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון "זה הדבר" (ספר. נדרים עז). דבר אחר: זה הדבר – מעוט הוא, לומר שהחכם בלשון "התרה", ובעל (ואב) בלשון "הפרה" בלשון הכתוב כאן, ואם חלפו – אין מתר ואין מופר.

כ"ט • ראשי המטות • חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה, ואחר-כך לכל בני ישראל. ומנין שאף שאר הדברות כן? תלמוד-לומר (שמות לה): "וישבו אליו אהרן וכל־הנשיאים בעדה, וידבר משה אליהם: ואחר־כן נגשו כל־בני ישראל". ומה ראה לאמרה כאן? למד, שהפרת נדרים ביחיד ממחה, ואם אין יחיד ממחה – מפר בשלשה הדיוטות. (ב"ב ק) או יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד? נאמר כאן "זה הדבר", ונאמר בשחויטי

ג גבר ארי ידר נדר קדם יי או יקנים קנים למסר אסר על נפשה לא יבטל פתגמה ככל דיפוק מפומיה יעבד:

(ג) איש כי ידר נדר ליהוה או־השבע שבעה לאסר אפר על־נפשו לא יחל דברו בכל־היצא מפיו יעשה:

תלמוד-לומר "לאסר אסר" – לאסר את המתר, ולא להתיר את האסור. לא יחל דברו • כמו "לא יחל דברו", לא יעשה דבריו חלין.

כ"ט • נדר • האומר: הרי עלי קונם, שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני. יכול אפלו נשבע שישאכל ובלות, אני קורא עליו "ככל־היצא מפיו יעשה"?

~ נקודות משיחות קודש ~

במלאכת התרישה וזריעה וכו' – ודוקא עבודה זו היא, כנ"ל, תכלית הפונה העליונה: לעשות לו יתברך דירה בפתחונים. ולכן כשעמדו להכנס לארץ ישראל ולהתעסק בה בעבודה זו, נאמרה להם פרשת הפרת נדרים, שגם תוכנה היא העבודה עם הענגנים הגשמיים כנ"ל.

התפרש (העיקרי) שבין עבודת בני ישראל במדבר לעבודתם בארץ ישראל הוא בזה, שבמדבר לא היו עסוקים בענגנים גשמיים, שהרי היו גיוזונים שם מ"לחם מן השמים" – מן, ושתו מים מבארה של מרים, וגם לא היה להם להתעסק באספקת לבושים, כי בגדיהם גדלו עמם; מה שאין כן בארץ ישראל הוצרכו לעסוק

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

להן דין אחר. ואותו פסוק קאי אמאי דכתיב בריש פרשת קרבנות (לעיל בח א) וידבר ה' אל משה לאמר: תורה ג

והשיב דכתיב לעיל מיניה (בט לט) אלה תעשו לה' במועדיכם לכו מנדריכם, כלומר מנדרים ונדבות שאדם נודר ונודב מדעתו, ויש נדרים אחרים שיש

ל (ב) וידבר משה אל ראשי המטות וגו' זה הדבר אשר צוה ה'. נשאל הרשב"ם, היכן מצינו שנצטווה משה על פרשת נדרים.

ומפנין שהוראה זו נרמזת בענין הנדרים עצמם, הרי מוכן שלכל אחד ואחד ישנו הפח לעבודה זו, גם למי שלא הגיע לדרגת הפרת נדרים, והטעם על זה פתוח להלן: "בין איש לאשתו, בין אב לבתו" - פי כל אחד ואחד מבני ישראל הוא בדרגת "אשתו" של הקב"ה, ו"בתו" של הקב"ה, ופודאי שהקב"ה נתן לו הפח לפעול עבודה זו, ולמלאות רצונו לעשות לו: תבדוק דינה בפתחונם. (לקוטי שיעות, פרשת מטות, כרך יג)

אמנם מפנין שבפועל פתוח גם בפרשה זו עצם הדין של נדרים - וגם זה נאמר להם סמוך לכניסתם לארץ ישראל ולהתעסקותם בענינים הגשמיים - מוכן שגם בזה יש הוראה באופן העבודה הזו: נקודת ענין נדרים הוא "לא יחל דברו" - הנינו ש"לא נעשה דבריו חולין" - וזהו אופן העבודה בענינים הגשמיים, לפעול שגם "דבריו" הגשמיים לא יהיו "חולין", אלא להמשיך בהם קדושה.

(ד) ואשה כיתדר נדר ליהוה ואסרה אפר בבית אביה בנעריה:
 ואתמא ארי תדר נדר קדם יי וחסר אפר בבית אביהא ברכיותהא:

בפותינו: בת י"א שנה ויום אחד נדריה נבדקין: אם ידעה לשם-מי נדרה ולשם-מי הקדישה - נדרה נדר. בת י"ב שנה ויום אחד, אינה צריכה להבדק.

כ"ט • **בבית אביה** • (ספרי) ברשות אביה, ואפלו אינה בביתו. **בנעריה** • ולא קטנה ולא בוגרת, שהקטנה אין נדרה נדר, והבוגרת אינה ברשותו של אביה להפר נדריה. ואי זו היא קטנה? (נדה מ"ה ב) אמרו

ה' וישמע אביהא ית נדרה ואסרה די אסרת על נפשה וישתוק לה אבוהא ויקומון כל נדרהא וכל אסרי די אסרת על נפשה: קומין:

(ה) ושמע אביה את נדרה ואסרה אשר אסרה על נפשה והחריש לה אביה וקמו כל נדריה וכל אפר אשר אסרה על נפשה יקום:

וואם אעדי אבוהא יתה ביומא דשמע כל נדרהא ואסרה די אסרת על נפשה לא יקומון ומן קדם יי לשתק לה ארי אעדי אבוהא יתה:

(ו) ואם הניא אביה אתה ביום שמעו כל נדריה ואסריה אשר אסרה על נפשה לא יקום ויהוה יסלח לה פיהניא אתה:

י: "וידעתם את-תנאותי" - את אשר סרתם מעלי. וה' יסלח לה • במה הפתוח מדבר? באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה, והיא לא ידעה ועוברת על נדרה ושוחה יין ומטמאה למתים, זו היא שצריכה סליחה, ואף-על-פי שהוא מופר. ואם המופרים צריכים סליחה, קל-וחמר לשאינן מופרים • (ספרי) •

כ"ט • **ואם-הניא אביה אתה** • אם מנע אותה מן הנדר, פלומר שהפר לה. "הנאה" זו איני יודע מה היא, פשהוא אומר: "ואם ביום שמע אישה יניא אותה והפר", הרי אומר: "הנאה" זו הפרה. ופשוטו: לשון מניעה והסרה; וכן (לקמן לב): "ולמה תניאון", וכן (תהלים קמא): "שמן ראש אל-יני ראשי", וכן (לעיל

(ז) ואם-היו תהיה לאיש ונדרה עליה או שפתיה אשר אסרה על נפשה:
 זואם מההו תהוי לגבר ונדרהא עלה או פרוש ספותהא די אסרת על נפשה:

ולא הפר הבעל, או הפר הבעל ולא הפר האב, הרי זה אינו מופר, ואין צריך לומר אם קים אחד מהם. ונדריה עליה • שנדרה בבית אביה, ולא שמע בהן אביה ולא הופרו ולא הוקמו.

כ"ט • **ואם-היו תהיה לאיש** • (נדרים טו) זו ארוסה; או אינו אלא נשואה? פשהוא אומר: "ואם בית אישה נדרה", הרי נשואה אמונה, וכאן בארוסה; וכאן לחלק בה, שאביה ובעלה מפירין נדריה. הפר האב

ח וְשָׁמַע אִישָׁה בְּיוֹם שְׁמֻעוֹ וְהַחֲרִישׁ לָהּ וְקָמוּ
נְדָרֶיהָ וְאִסְרָה אֲשֶׁר-אִסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ יִקְמוּ:
נִפְשָׁה יִקְוִמוּן:
נפשׁה יקומון:

(ח) וְשָׁמַע אִישָׁה בְּיוֹם שְׁמֻעוֹ וְהַחֲרִישׁ לָהּ וְקָמוּ
נְדָרֶיהָ וְאִסְרָה אֲשֶׁר-אִסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ יִקְמוּ:
נפשׁה יקומון:

כ"ט - וְשָׁמַע אִישָׁה וְגו' • הרי לך, שאם קיים הבעל, שהוא קיים.

ט וְאִם בְּיוֹם שְׁמֻעָה בְּעֵלָהּ אֲעִדִי יָתָהּ וּבִטְלָה
יָתָהּ נְדָרָהּ דִּי עָלָהּ וְיָתָהּ פְּרוּשׁ סְפוּתָהּ דִּי
אִסְרָתָהּ עַל נַפְשָׁהּ וּמִן קָדָם יִי יִשְׁתַּבֵּק לָהּ:
אסרת על נפשׁה ומן קדם יי ישתבק לה:

(ט) וְאִם בְּיוֹם שְׁמֻעָה בְּעֵלָהּ אֲעִדִי יָתָהּ וּבִטְלָה
יָתָהּ נְדָרָהּ דִּי עָלָהּ וְיָתָהּ פְּרוּשׁ סְפוּתָהּ דִּי
אִסְרָתָהּ עַל נַפְשָׁהּ וּמִן קָדָם יִי יִשְׁתַּבֵּק לָהּ:
אסרה על-נפשׁה ויהוה יסלח-לה:

כ"י - וְהִפְרֵה אֶת-נְדָרָהּ • יכול אפלו לא הפר האב? תלמוד-לומר "בנעריה בית אביה" - כל שבנעריה,
ברשות אביה היא (קידושין יא) •

י וְנָדַר אֶלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר-אִסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ
יִקּוּם עָלֶיהָ:
נפשׁה יקום עליה:

(י) וְנָדַר אֶלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר-אִסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ
יִקּוּם עָלֶיהָ:
נפשׁה יקום עליה:

מִן הָאָרוּסִין - מֵת הַבַּעַל, נִתְרוֹקְנָה וְחִזְרָה לְרִשׁוֹת
הָאָב.

כ"ג - כָּל אֲשֶׁר-אִסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ יִקּוּם עָלֶיהָ • לפי
שאינה לא ברשות אב ולא ברשות בעל; ובאלמנה
מן הנשואין - הכתוב מדבר, (נדריים טז) אָבֵל אֶלְמָנָה

יא וְאִם בֵּית בְּעֵלָהּ נְדָרָתָהּ אוֹ אִסְרָתָהּ אִסְרָה עַל
נַפְשָׁהּ בְּקִיּוּם:
נפשׁה בקיום:

(יא) וְאִם בֵּית בְּעֵלָהּ נְדָרָתָהּ אוֹ אִסְרָתָהּ אִסְרָה עַל
נַפְשָׁהּ בְּשִׁבְעָה:
נפשׁה בשבעה:

כ"ד - וְאִם-בֵּית אִישָׁה נְדָרָהּ • בנשואה, הכתוב מדבר.

יב וְשָׁמַע בְּעֵלָהּ וְיִשְׁתַּוֵּךְ לָהּ לֹא אֲעִדִי יָתָהּ
וּיִקְוִמוּן כָּל נְדָרָהּ וְכָל אִסְרָה דִּי אִסְרָתָהּ עַל
נַפְשָׁהּ יִקְוִמוּן:
נפשׁה יקומון:

(יב) וְשָׁמַע אִישָׁה וְהַחֲרִישׁ לָהּ לֹא הֵנִיא אֶתְהָ
וְקָמוּ כָּל-נְדָרֶיהָ וְכָל-אִסְרָה אֲשֶׁר-אִסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ
יִקּוּם:
נפשׁה יקומון:

יג וְאִם בְּטָלָה יָתָהּ בְּעֵלָהּ בְּיוֹם שְׁמֻעָה דִּי
שְׁמֻעָה כָּל אִסְרָתָהּ סְפוּתָהּ לְנְדָרָהּ וְלֹא אִסְרָה
נַפְשָׁהּ לֹא יִקְוִמוּן בְּעֵלָהּ בְּטָלָהּ וּמִן קָדָם
יִי יִשְׁתַּבֵּק לָהּ:
נפשׁה יקומון:

(יג) וְאִם-הִפְרֵה יָפַר אֶתְהָ אִישָׁה בְּיוֹם שְׁמֻעוֹ
כָּל-מוֹצָא שְׁפָתֶיהָ לְנְדָרֶיהָ וְלֹא אִסְרָה נַפְשָׁהּ לֹא יִקּוּם
אִישָׁה הַפְּרוֹם וְיִהְיֶה יִסְלַח-לָהּ:
נפשׁה יקומון:

יד כָּל נְדָר וְכָל קִיּוּמָתָהּ אִסְרָה לְסַגְפָּא נַפְשָׁהּ
בְּעֵלָהּ וּמִן קָדָם יִי יִשְׁתַּבֵּק לָהּ:
נפשׁה יקומון:

(יד) כָּל-נְדָר וְכָל-שְׁבֻעַת אִסְרָה לְעֵנַת נַפְשָׁהּ אִישָׁה
יִקְוִמוּ וְאִישָׁה יִפְרָנוּ:
נפשׁה יקומון:

”לענת נפשׁ” - אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש בלבד.
והם מפרשים במסכת נדרים (דף ע"ט) •

כ"ז - כָּל-נְדָר וְכָל-שְׁבֻעַת אִסְרָה וְגו' • לפי שאמר
שהבעל מפר, יכול כל נדרים במשמע? תלמוד-לומר

טו וְאִם מִשְׁתַּק יִשְׁתַּוֵּךְ לָהּ בְּעֵלָהּ מִיּוֹם לְיוֹם
וּיִקְוִמוּ יָתָהּ כָּל נְדָרָהּ אוֹ יָתָהּ כָּל אִסְרָהּ דִּי
עָלָהּ יִקְוִמוּ יָתָהּ אֲרִי שְׁתַּק לָהּ בְּיוֹם שְׁמֻעָה:
נפשׁה יקומון:

(טו) וְאִם-הִחֲרִישׁ יִחֲרִישׁ לָהּ אִישָׁה מִיּוֹם אֶל-יוֹם
וְהִקִּים אֶת-כָּל-נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת-כָּל-אִסְרֶיהָ אֲשֶׁר
עָלֶיהָ הִקִּים אֶתְהָ בְּיַחֲרִישׁ לָהּ בְּיוֹם שְׁמֻעוֹ:
נפשׁה יקומון:

שיעור יומי ליום ראשון כ"ב תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - לא - פרשת מטות-מסעי
 כז"י • מיום אֶל-יום • שלא תאמר מעת לעת, לךך נאמר "מיום אֶל-יום" – ללמדך שאין מפר אלא עד
 שתחשך.

(טז) וְאִם-הִפֵּר יִפְר אֶתֶם אַחֲרַי שְׁמַעוּ וְנִשְׂא אֶת-
 טז וְאִם בְּטָלָא יִבְטַל יִתְהוֹן בְּתַר דְּשַׁמְע
 וְיִקְבַּל יֵת חוּבָה :
עוֹנָה:

כז"י • אַחֲרַי שְׁמַעוּ • אַחֲרַי שְׁשַׁמְע וְקַיִם, שְׁאָמַר :
 "אֶפְשֵׁי בּוֹ" וְחִזַּר וְהִפֵּר לֵה אֶפְלוּ בּוֹ בַּיּוֹם. וְנִשְׂא
 אֶת-עוֹנָה • הוּא נִכְנַס תַּחְתֵּיהָ. לְמַדְנּוּ מִכָּאן, שֶׁהַגֹּרֵם
 תַּקְלָה לְחִבְרוֹ, הוּא נִכְנַס תַּחְתָּיו לְכָל עוֹנְשֵׁין.

(יז) אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ
 לְאִשְׁתּוֹ בֵּין-אָב לְבִתּוֹ בְּנִעֲרִיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ
 יז אֵלֶּיךָ קְנִינָא דִּי פְקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה בֵּין גְּבֵר
 לְאִתְתָּיה בֵּין אָבָא לְבִרְתָּיה בְּרִבּוּיָתְהָא בֵּית
 אָבוּיהָ א :

לא (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 א וּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר :

(ב) נָקַם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמְּדִינִים אַחַר
 תְּאֵסֶף אֶל-עַמּוּד:
 ב אֲתַפְרַע פְּרַעֲנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן מְדִינָאֵי
 בְּתַר כֵּן תִּתְקַנֵּשׁ לְעַמּוּד :

כז"י • מֵאֵת הַמְּדִינִים • וְלֹא מֵאֵת הַמוֹאָבִים,
 שֶׁהַמוֹאָבִים נִכְנְסוּ לְדָבַר מִחַמַּת יִרְאָה, שֶׁהָיוּ יִרְאִים
 מֵהֶם שֶׁהָיוּ שׂוֹלְלִים אוֹתָם, שְׁלֹא נֹאמַר אֶלֶּא (דְּבָרִים ב):
 "אֶל-תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה", אֲבָל מְדִינִים נִתְעַבְרוּ עַל רִיב
 לֹא לָהֶם. דְּבַר אַחַר: מִפְּנֵי שְׁתֵּי פְרִידוֹת טוֹבוֹת שֵׁשׁ
 לִי לְהוֹצִיא מֵהֶם: רוֹת הַמוֹאָבִיָּה וְנַעֲמָה הָעַמּוֹנִית.

(ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם לֵאמֹר הַחֲלִצוּ מֵאִתְּכֶם
 אֲנָשִׁים לְצָבָא וְיִהְיוּ עַל-מְדִינָן לְתַת נִקְמַת-יְהוָה
 בְּמְדִינָן:
 ג וּמְלִיל מֹשֶׁה עִם עַמָּא לְמִימַר זְרִיזוּ מִנְכוֹן
 גְּבָרִין לְחִילָא וְיִהוֹן עַל מְדִינָן לְמִיַּהֵב
 פְּרַעֲנוֹת דִּין עַמָּא דִּינֵי בְּמְדִינָן :

כז"י • וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְגו' • אַף-עַל-פִּי שְׁשַׁמְע
 שְׁמִיתָתוּ תְלוּיָהּ בְּדָבַר, עֲשֵׂה בְשִׁמְחָה וְלֹא אַחַר.
 הַחֲלִצוּ • בְּתַרְגוּמוֹ, לְשׁוֹן "חֲלוּצֵי צָבָא" מְדִינִים.
 אֲנָשִׁים • צְדִיקִים, וְכֵן (שְׁמוֹת טז): "בְּחַר-לָנוּ אֲנָשִׁים",
 וְכֵן (דְּבָרִים א): "אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְיָדְעִים". נִקְמַת-ה' •
 שֶׁהַעוֹמֵד כְּגַדּוֹ, פְּאֵלוּ עוֹמֵד כְּגַדּוֹ הַקְּדוֹשׁ-
 בְּרוּךְ-הוּא.

~ נקודות משיחות קודש ~

רְאִיָּה לְדָבְרֵינוּ. וְנִמְוֹקוּ עִמּוֹ – כָּאֵן הָרִי מִפְּרֵשׁ בְּפִתּוֹב נִקְמַת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל . . . נִקְמַת ה' (פְּסוּקִים ב-ג), וְאֵין צָרֵךְ בְּרִאָּה
 מִמָּקוֹם אַחַר. מֵה-שְׁאֵינֵכֶן בְּפִרְשַׁת בְּשִׁלַּח וּבְפִרְשַׁת
 בְּהַעֲלוֹתֵךְ כְּתִיב רַק 'קְמִיד', 'מְשַׁנְּאִיד', וְתוּ לֹא.
 (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 264)

שֶׁהַעוֹמֵד כְּגַדּוֹ יִשְׂרָאֵל פְּאֵלוּ עוֹמֵד כְּגַדּוֹ הַקְּבִ"ה (לא, ג)
 בְּשֵׁנֵי מְקוֹמוֹת אַחֲרִים מְבִיא רִש"י עֲנִין זֶה – בְּפִרְשַׁת
 בְּשִׁלַּח (טו, ז) וּבְפִרְשַׁת בְּהַעֲלוֹתֵךְ (י, לה), וְשֵׁם מְבִיא רְאִיָּה
 לְכַךְ מִפְּסוּק (תְּהִלִּים פג, ג-ד): כִּי הִנֵּה אוֹיְבֵיךָ יִהְיִינּוּ וּמִשְׁנִאֲדִיךָ
 נִשְׂאוּ רֹאשׁ, עַל עַמּוּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד. וְאֵלוּ כָּאֵן אֵינּוּ מְבִיא

(ד) אֵלֶּה לְמִפְּטָה אֵלֶּה לְמִפְּטָה לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל
 תִּשְׁלַחוּ לְצָבָא:
 כז"י • לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל • (ספרי) לְרִבּוֹת שְׁבֹט לְוִי.

(ה) וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלֶף לַמָּטָה שְׁנַיִם-עָשָׂר
 אֶלֶף חֲלוּצֵי צָבָא:

וּמִשְׁשֻׁמְעוֹ שְׁמִיתַת מֹשֶׁה תְלוּיָהּ בְּנִקְמַת מִדְּנָן, לֹא רָצוּ לְלַכֵּת עַד שֶׁנִּמְסְרוּ עַל פְּרָחָן.

כ"י • וַיִּמְסְרוּ • לְהוֹדִיעַ שְׁבַחָן שֶׁל רוּעֵי יִשְׂרָאֵל בְּפֹהֶם הֵם חֲבִיבִים עַל יִשְׂרָאֵל: עַד שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ בְּמִיתָתוֹ, מָה הוּא אוֹמֵר? (שמות טז): "עוֹד מֵעַט וּסְקַלְנִי",

וּשְׁלַח יְהוָה מֹשֶׁה אֶלֶף לַשְּׁבֻטָּא לְחִילָא יְהוָה וְיָת פִּינְחָס בַּר אֱלֵעָזָר בְּהִנָּא לְחִילָא וּמִנֵּי דְקוּדְשָׁא וְחֻצְצֵרַת נִבְכְּתָא בִּידָה:

(ו) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמָּטָה לְצָבָא אֹתָם וְאֶת-פִּינְחָס בֶּן-אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן לְצָבָא וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצֵרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ:

מִלְחָמָה. וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ • זֶה הָאָרוֹן וְהַצִּיץ, שֶׁהָיָה בְּלַעַם עֲמָהֶם וּמִפְּרִיחַ מַלְכֵי מִדְּנָן בְּכַשְׂפִּים וְהוּא עֲצָמוֹ פּוֹרַח עֲמָהֶם, הָרָאָה לָהֶם אֶת הַצִּיץ שֶׁהֵשֵׁם חִקוּק בּוֹ וְהֵם נוֹפְלִים, לְכַף נֶאֱמַר: "עַל-חֲלִיָּהֶם" בְּמַלְכֵי מִדְּנָן, שְׁנוּפְלִים עַל הַחֲלָלִים מִן הָאוּר, וְכֵן בְּבִלְעָם כְּתִיב: "אֶל-חֲלִיָּהֶם" בְּסִפְרֵי יְהוֹשֻׁעַ (יב). בְּיָדוֹ • בְּרִשׁוֹתָו; וְכֵן (במדבר כא): "וַיִּקַּח אֶת-כָּל-אֲרָצוֹ מִיָּדוֹ".

כ"י • אֹתָם וְאֶת-פִּינְחָס • מַגִּיד, שֶׁהָיָה פִּינְחָס שְׂקוּל כְּנֶגֶד כָּלֶם. וּמִפְּנֵי מָה הִלֵּךְ פִּינְחָס, וְלֹא הִלֵּךְ אֱלֵעָזָר? אָמַר הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: מִי שֶׁהִתְחִיל בַּמַּצָּוָה, שֶׁהִרְג כְּזָבִי בַת צוּר, יְגַמֵּר. דְּבַר אַחַר: שֶׁהִלֵּךְ לְנִקְמַת יוֹסֵף אָבִי אִמּוֹ, שְׁנֵאֲמַר (בראשית לו): "וְהַמְדַּנִּים מְכָרוּ אֹתוֹ" (סוטה ז). וּמִנֵּין שֶׁהִיָּתָה אִמּוֹ שֶׁל פִּינְחָס מִשָּׁל יוֹסֵף? שְׁנֵאֲמַר (שמות ו): "מִבְּנוֹת פּוּטִיאל" – מִזֶּרַע יִתְרוֹ שֶׁשָּׁפֵטֵם עַגְלִים לְעַבְדַּת אֱלִילִים וּמִזֶּרַע יוֹסֵף שֶׁשָּׁפֵטֵם בְּיָצְרוֹ. (סוטה מג) דְּבַר אַחַר: שֶׁהָיָה מִשׁוּחַ

ז וְאֶתְחִילוֹ עַל מִדְּנָן כְּמָא דִּי פִקִּיד וְיִ יָת מֹשֶׁה וְקָטְלוּ כָּל דְּכוּרָא:

(ז) וַיִּצְבְּאוּ עַל-מִדְּנָן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וַיַּהֲרֹגוּ כָּל-זָכָר:

ח וְיָת מַלְכֵי מִדְּנָן קָטְלוּ עַל קִטְלֵיהוֹן יָת אָוִי וְיָת רְקָם וְיָת צוּר וְיָת חוּר וְיָת רַבֵּעַ חֲמִשָּׁא מַלְכֵי מִדְּנָן וְיָת בְּלַעַם בַּר בְּעוּר קָטְלוּ בְּחֶרֶב:

(ח) וְאֶת-מַלְכֵי מִדְּנָן הָרְגוּ עַל-חֲלִיָּהֶם אֶת-אָוִי וְאֶת-רְקָם וְאֶת-צוּר וְאֶת-חוּר וְאֶת-רַבֵּעַ חֲמִשָּׁת מַלְכֵי מִדְּנָן וְאֶת בְּלַעַם בֶּן-בְּעוּר הָרְגוּ בְּחֶרֶב:

אֹתָם בָּאִים לְהִלָּחֵם? נִתְּנוּ לוֹ שְׂכָרוֹ מִשְׁלָם וְלֹא קִפְחוּהוּ. בְּחֶרֶב • הוּא בָּא עַל יִשְׂרָאֵל וְהִחְלִיף אֲמָנוֹתוֹ בְּאֲמָנוֹתָם, שְׂאִין נוֹצְחִים אֶלָּא בְּפִיָּהֶם עַל-יְדֵי תְּפִלָּה וּבִקְשָׁה, וּבָא הוּא וְתַפְשׂ אֲמָנוֹתָם לְקַלְלָם בְּפִיו, אִף הֵם בָּאוּ עֲלָיו וְהִחְלִיפוּ אֲמָנוֹתָם בְּאֲמָנוֹת הָאֲמוֹת שֶׁבָּאִין בְּחֶרֶב, שְׁנֵאֲמַר (בראשית כז): "וְעַל-חֶרֶבֶךָ תַּחֲזֶה".

כ"י • חֲמִשָּׁת מַלְכֵי מִדְּנָן • וְכִי אִינִי רוֹאֶה שֶׁחֲמִשָּׁה מִנֵּה הַכְּתוּב, לְמָה הִזְקַק לוֹמַר "חֲמִשָּׁת"? אֶלָּא לְלַמֵּד, שֶׁשְׁוֵי כָּלֶם בְּעֵצָה וְהַשְׁוֵי כָּלֶם בְּפִרְעָנוּת. בְּלַעַם הִלֵּךְ שָׁם לְטַל שְׂכָר עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעַת אֶלֶף שֶׁהִפִּיל מִיִּשְׂרָאֵל בְּעֵצָתוֹ, (ספרי) וַיִּצָּא מִמִּדְּנָן לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל וּמִשְׂאֵן עֵצָה רָעָה. אָמַר לָהֶם: אִם שֶׁהִיָּיתֶם שְׂשִׁים רְבוּא לֹא יְכַלְתֶּם לָהֶם, וְעַכְשָׁו בִּי"ב אֶלֶף

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

היא חֲרָבָה, וְלָמָּה שֶׁלַח פִּינְחָס, דְּמִי שֶׁהִתְחִיל בַּמַּצָּוָה אוֹמְרִים לוֹ גְּמוּר, וְהוּא הִפָּה הַמְדִּינִית לְפִיכָף יְגַמֵּר מִצְוֹתוֹ (במדבר כב ז): תורה ז

בָּהֶם שֶׁהֵם עֲשׂוּ לִי טוֹבַת הַנְּאֻה, כְּדֹאֲמֵי אֵינְשֵׁי בִּירָא דְשִׁתִּית מִיָּנָה מִיָּא לֹא תִשְׁדִּי בִּיה עִפְרָא. וַיֵּש אוֹמְרִים שְׂאִין זֶה מִדְּנָן שְׁנֵתְגַדֵּל בּוֹ מֹשֶׁה, שְׁזוֹ בְּצַד מוֹאָב וְעַד עַכְשָׁיו

(ו) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה. הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אָמַר לְמֹשֶׁה נִקְוֶם נִקְמַת, אִתָּה בְּעֵצָמְךָ, וְהוּא מִשְׁלַח אַחֲרֵיהֶם. אֶלָּא עַל יְדֵי שְׁנֵתְגַדֵּל בְּמִדְּנָן אָמַר אִינּוּ בְּדִין שְׂאֲבָגוּד

ט וישבו בני ישראל ית נשי מדן וית טפלהון וית פל בעירהון וית פל גיתיהון וית פל נכסיהון בזו:

(ט) וישבו בני ישראל את נשי מדן ואת טפם ואת פל בהמתם ואת פל מקניהם ואת פל חילם בזו:

י וית פל קרניהון פמותכניהון וית פל בית סגרתהון אוקידו פנירא:

(י) ואת פל עריהם פמושבתם ואת פל טירתם שרפו באש:

יא וישבו ית פל עדאה וית פל דברתא פאנשא ובכעירא:

יב ויקחו את פל השלל ואת פל המלקוח באדם ובבהמה:

יג וישבו ית פל עדאה וית פל דברתא פאנשא ובכעירא:

יג ויקחו את פל השלל וגו' מגיד, שהיו פשרים וצדיקים, ולא נחשדו על הגזל לשלח יד בפזא שלא ברשות, שנאמר: "את פל השלל וגו'", ועליהם מפרש בקבלה "שניף כעדר הרחלים וגו'", אף אנשי המלקוח שפך פלם צדיקים. שלל. הן מטלטלין

יד ויקחו את פל השלל וגו' מגיד, שהיו פשרים וצדיקים, ולא נחשדו על הגזל לשלח יד בפזא שלא ברשות, שנאמר: "את פל השלל וגו'", ועליהם מפרש בקבלה "שניף כעדר הרחלים וגו'", אף אנשי המלקוח שפך פלם צדיקים. שלל. הן מטלטלין

טו ויאמר משה להון משה הקנמתון פל גקבא:

(יג) ויקחו את פל השלל וגו' מגיד, שהיו פשרים וצדיקים, ולא נחשדו על הגזל לשלח יד בפזא שלא ברשות, שנאמר: "את פל השלל וגו'", ועליהם מפרש בקבלה "שניף כעדר הרחלים וגו'", אף אנשי המלקוח שפך פלם צדיקים. שלל. הן מטלטלין

~ יום שני כ"ג תמוז ~

יג ויקחו את פל השלל וגו' מגיד, שהיו פשרים וצדיקים, ולא נחשדו על הגזל לשלח יד בפזא שלא ברשות, שנאמר: "את פל השלל וגו'", ועליהם מפרש בקבלה "שניף כעדר הרחלים וגו'", אף אנשי המלקוח שפך פלם צדיקים. שלל. הן מטלטלין

(יד) ויקצף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות הפאים מצבא המלחמה:

טז ויאמר אליהם משה החייתם פל נקבה:

טז ויאמר אליהם משה החייתם פל נקבה:

יז ויאמר להון משה הקנמתון פל גקבא:

יז ויאמר להון משה הקנמתון פל גקבא:

טז הָא אַנּוּן הַוָּאָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵצַת בְּלָעַם לְשַׁקֵּרָא שְׁקֵר קָדָם יְיָ עַל עֶסֶק פְּעוֹר וְהוֹת מוֹתָנָא בְּכַנְשָׁתָא דִּינִי:

(מז) הֵן הִנֵּה הָיוּ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבֵּר בְּלָעַם לְמִסֵּר מַעַל בַּיהוָה עַל־דְּבַר פְּעוֹר וְהָתִי הַמְּגִפָּה בַּעֲרַת יְהוָה:

שְׁהָיוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת רַכָּב בַּחוּר? בּוֹאוּ וְאִשְׂיֹאכֶם עֲצָה: אֲלֵהֵיחֶם שָׁל אֱלוֹ, שׁוֹנָא זְמַה הוּא וְכוּ' כְּדֹאִיתָא ב'חֲלֵק' וּב'סְפָרִי'.

כ"ט"א הֵן הִנֵּה • מַגִּיד, שְׁהָיוּ מִפִּירִין אוֹתָן: זוּ הִיא שְׁנַכְשֵׁל פְּלוּנֵי בַּהּ. בְּדַבֵּר בְּלָעַם • אָמַר לָהֶם: אִפְלוּ אַתֶּם מִכְּנִיסִים כָּל הַמּוֹנוֹת (ס"א הָאֻמוֹת) שְׁבַעוּלָם, אִין אַתֶּם וְכוּלִים לָהֶם; שְׁמָא מְרַבִּים אַתֶּם מִן הַמְצָרִים

יז וְכַעַן קָטוּלוּ כָל דְּכוּרָא בְּטַפְלָא וְכָל אַתְתָּא דִּידְעַת גְּבַר לְמִשְׁכְּבֵי דְּכוּרָא קָטוּלוּ:

(יח) וְעַתָּה הִרְגוּ כָל־זָכָר בְּטָף וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הִרְגוּ:

אָנִי קוֹרָא: "הִרְגוּ כָל־זָכָר בְּטָף וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ... וְכָל הַטָּף בְּנָשִׁים וְגוֹ", אִינִי יוֹדַע אִם לְהַרְגַּ (וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת) עִם הַזְּכָרִים אוֹ לְהַחֲיוֹת עִם הַטָּף? לְכָךְ נֹאמַר "הִרְגוּ".

כ"ט"ב וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ • (יבמות ט) רֵאוּיָה לְהַבְעֵל, אַף־עַל־פִּי שְׁלָא נִבְעֵלָה. (יבמות טו) וְלִפְנֵי הַעֲבִירוֹם, וְהֵרֵאוּיָה לְהַבְעֵל פְּנִיָה מוֹרִיקוֹת. הִרְגוּ • (ספרי) לְמָה חִזַּר וְאָמַר? לְהַפְסִיק הַעֲנִין, דְּבַרִּי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל, שְׁאִם

יח וְכָל טַפְלָא בְּנָשִׁיא דִּי לֹא יֹדַעַת מִשְׁכְּבֵי דְּכוּרָא קָטִימוּ לְכוּן:

(יח) וְכָל הַטָּף בְּנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחֲיוּ לָכֶם:

יט וְאִתּוֹן שְׁרוּ מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא שְׁבַעַא יוֹמִין כָּל דִּי קָטַל נַפְשָׁא וְכָל דִּי קָרַב בְּקַטִּילָא תַדּוּן עֲלוּהִי בִּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבִיּוֹמָא שְׁבַעִיעָאָה אַתּוֹן וּשְׁבִיכוּן:

(יט) וְאַתֶּם חָנוּ מִחוּץ לְמַחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים כָּל הַרְגַּ נֶפֶשׁ וְכָל נִגְעַ בַּחֲלָל תַּתְּחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם:

בְּחֲלָל, מְקִישׁ הוֹרֵג לְנוֹגַע, מַה נּוֹגַע עַל־יְדֵי חַבּוּרוֹ, אַף הוֹרֵג עַל־יְדֵי חַבּוּרוֹ. תַּתְּחַטְּאוּ • בְּמִי נִגְדָה כְּדִין שְׂאָר טְמֵאֵי מִתִּים, שְׂאָף לְדַבְרֵי הָאוּמָרִים (יבמות טא) קַבְרֵי עוֹבְדֵי גִילּוּלִים אִינָן מִטְּמֵאִין בְּאֵהֶל, שְׁנֹאֲמַר (יחזקאל לד): "וְאַתָּן צֹאנֵי צֹאן מְרַעִיתִי אֲדָם אַתֶּם", אַתֶּם

כ"ט"ג מִחוּץ לְמַחֲנֶה • שְׁלָא יִכְנָסוּ לְעִזָּה. כָּל הַרְגַּ נֶפֶשׁ • (ספרי) רַבִּי מֵאִיר אוֹמַר: בְּהוֹרֵג בְּדַבֵּר הַמְקַבֵּל טְמָאָה, הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וְלִמְדוּךָ הַכְּתוּב: שְׁהַכְּלִי מְטָמֵא אֲדָם בְּחַבּוּרֵי הַמֵּת, כְּאֵלוּ נִגַע בְּמֵת עֲצָמוֹ. אוֹ כּוֹל אִפְּלִי וְרַק בּוֹ חֵץ וְהִרְגוּ? תְּלַמּוּד־לוֹמַר: "וְכָל נִגְעַ

~ נקודות משיחות קודש ~

עֲצָם מַעֲשֵׂה הַהִרְיָגָה מְטָמֵא. וּלְפִי־זֶה קָשָׁה: מִכִּיּוֹן שְׁנֵי־שָׁנָיִם כָּאִן גְּדַר חֲדָשׁ שָׁל טְמֵאָת מֵת, מִדּוּעַ לֹא נִזְכָּר דִּין זֶה לְעִיל בְּפִרְשַׁת חֻקַּת (יט, א וְאֵילָף), שֶׁם נֹאמְרוּ כָּל דִּינֵי טְמֵאָת מֵת? וְעַל זֶה מְתַרְץ שְׁהַטְּמָאָה הִיא פְּרַט בְּטְמֵאָת מַגְעַ, עֲלִיָּה כְּבָר לְמַדְנֵוּ לְעִיל, אֵלֶּא שְׁהַתּוֹרָה מְפָרֶטֶת וּמַחֲדָשֶׁת כָּאִן, שְׁהַנּוֹגַע בְּכָלִי הַנּוֹגַע בְּמֵת הִרִי זֶה כְּאֵלוּ נִגַעַ בְּמֵת עֲצָמוֹ.

בְּהוֹרֵג בְּדַבֵּר הַמְקַבֵּל טְמָאָה, הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וְלִמְדוּךָ הַכְּתוּב שְׁהַכְּלִי מְטָמֵא אֲדָם בְּחַבּוּרֵי הַמֵּת, כְּאֵלוּ נִגַעַ בְּמֵת עֲצָמוֹ (לא, יט) יֵשׁ לְשֵׁאל, הֲרִי בְּפִסּוּק נֹאמַר "כָּל הוֹרֵג נֶפֶשׁ", וּבְפִשּׁוּטוֹ שָׁל מְקִרָא מְשֻׁמַע שְׁהַכּוֹנֵה הֵן בְּחֶרֶב וְהֵן בַּחֵץ? וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה מִמָּה שְׁנֹאֲמַר "כָּל הוֹרֵג נֶפֶשׁ" מְשֻׁמַע, שְׁכָּל מִי שְׁהוֹרֵג אֲדָם נְטָמֵא בְּטְמֵאָת מֵת, הִנֵּנוּ שְׁהַטְּמָאָה אִינָה קְשׁוּרָה לְגִיעֵה בְּמֵת אוֹ עִם הַמְצָאוֹת בְּאֵהֶל הַמֵּת, אֵלֶּא

(ביאורים לפרוש רש"י ד עמ' 269)

שֶׁהַנְּכָרִים מְקַבְּלִין טְמֵאָה וְצָרִיכִין הַזָּאָה, אֲלֵא מָה אַתֶּם בְּנֵי-בְרִית, אֵף שְׂבִיכֶם, כְּשִׁיבֹאוּ לְבְרִית וְיִטְמְאוּ, צָרִיכִין הַזָּאָה.

קְרוּיִים אָדָם וְאִין עוֹבְדֵי גִילוּלִים קְרוּיִין אָדָם, מוֹדָה הוּא שֶׁהַעוֹבְדֵי גִילוּלִים מְטַמְּאִין בְּמַגֵּעַ וּבְכַמְשָׂא, שְׁלֵא נֶאֱמַר אָדָם אֲלֵא אֲצֵל טְמֵאת אֱהֲלִים, שְׁנֶאֱמַר (במדבר יט): "אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֱהֶל". אַתֶּם וּשְׂבִיכֶם • לֹא

כֹּה־לְבַבְךָ וְכָל לְבוּשׁ וְכָל מִן דְּמִשְׁחָה וְכָל עוֹבֵד מִעֲזֵי וְכָל מִן דְּעָא תְּדִין עֲלוּהִי:

(כ) וְכָל-בִּגְדוֹ וְכָל-כְּלֵי-עוֹר וְכָל-מַעֲשֵׂה עֵזִים וְכָל-כְּלֵי-פְלִיעֵץ תִּתְחַטְּאוּ: ׀

כ"ט • וְכָל-מַעֲשֵׂה עֵזִים • (כ"ח) לְהַבִּיא כְּלֵי הַקְּרָנִים וְהַטְּלָפִים וְהַעֲצָמוֹת.

כא וְאֶמַר אֲלֵעֶזֶר כִּינָא לְגַבְרֵי חִילָא דְאַתּוּ לְקַרְבָּא דָּא גְזֵרַת אֲוִרִיתָא דִּי פְקִיד יְיָ יְתֵ מִשְׁחָה:

(כא) וַיֹּאמֶר אֲלֵעֶזֶר הַכֹּהֵן אֶל-אַנְשֵׁי הַצֵּבָא הַבָּאִים לְמַלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:

אִיתְמַר" – בָּא לְכָלל כְּעַס, בָּא לְכָלל טְעוּת, וְכֵן (במדבר ט) בְּ"שְׁמַעוּ-נָא הַמְרִים": "וַיִּף אֶת-הַסֵּלַע" – עַל-יַדֵּי הַכְּעַס טְעָה. אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגו' • (ספרי) תִּלְהֵ הַהוֹרָאָה בְּרַבּוֹ.

כ"ט • וַיֹּאמֶר אֲלֵעֶזֶר הַכֹּהֵן וְגו' • לְפִי שָׂבָא מִשְׁחָה לְכָלל כְּעַס, בָּא לְכָלל טְעוּת, שְׁנִתְעַלְמוּ מִמֶּנּוּ הַלְכוֹת גְּעוּלֵי נְכָרִים, וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּשִׁמְיִנִי לְמַלּוּאִים, שְׁנֶאֱמַר (ויקרא ט): "וַיִּקְצַף (מֹשֶׁה) עַל-אֲלֵעֶזֶר וְעַל-

כב בְּרַם יְתֵ דְהִבָּא וְיְתֵ כְּסָפָא יְתֵ נְחֻשְׁתָּא יְתֵ פְרִזְלָא יְתֵ אֲכָצָא וְיְתֵ אֲכָרָא:

(כב) אַךְ אֶת-הַזֹּהֵב וְאֶת-הַכֶּסֶף אֶת-הַנְּחֹשֶׁת אֶת-הַפְּרִזָּל אֶת-הַבְּדִיל וְאֶת-הָעֶפְרַת:

הַמֵּת עַד שִׁיטְהֵרוּ מִבְּלִיעַת אֶסוּר נְבִלוֹת. וְרַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ: "אֵף אֶת-הַזֹּהֵב" לּוֹמַר, שְׁצָרִיד לְהַעֲבִיר חֲלָדָה שְׁלוֹ קָדָם שִׁיגְעִילָנוּ, וְזֶהוּ לְשׁוֹן "אֵף", שְׁלֵא יְהֵא שְׁם חֲלָדָה, אֵף הַמִּתְכַּת יְהִיָּה כְּמוֹת שֶׁהוּא.

כ"ט • אֵף אֶת-הַזֹּהֵב וְגו' • אֵף-עַל-פִּי שְׁלֵא הַזֹּהִיר לְכֶם אֲלֵא עַל הַלְכוֹת טְמֵאָה, עוֹד יֵשׁ לְהַזְהִיר לְכֶם עַל הַלְכוֹת גְּעוּל. וְ"אֵף" לְשׁוֹן מַעוּט, כְּלוּמַר מְמַעֲטִין אַתֶּם מִלְּהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַלִּים אֲפִלוּ לְאַחַר טְהָרְתֵן מִטְּמֵאת

כג כָּל מַדְעָם דְּמִתְעַל בְּנוֹרָא תַעֲבַרְגָּה בְּנוֹרָא וְיִדְפֵי בְרַם בְּמִי אֲדִיוִיתָא יְמַדֵּי וְכָל דִּי לֹא מִתְעַל בְּנוֹרָא תַעֲבַרְגָּה בְּמִיָּא:

(כג) כָּל-דְּבָר אֲשֶׁר-יָבֵא בְּאֵשׁ תַעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטָהַר אַךְ בְּמִי נִדְּהָ יִתְחַטְּאוּ וְכָל אֲשֶׁר לֹא-יָבֵא בְּאֵשׁ תַעֲבִירוּ בְּמִים:

"חטוי" זֶה לְטָהֳרוּ מִטְּמֵאת מֵת. אָמַר לְהֶם: צָרִיכִין הַכֵּלִים גְּעוּל לְטָהֳרָם מִן הָאֶסוּר, וְחַטוּי לְטָהֳרָן מִן הַטְּמֵאָה. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ מִכָּאן, שְׂאָף לְהַכְשִׁירֵן מִן הָאֶסוּר הַטְּעִינֵן טְבִילָה לְכָלִי מִתְכּוֹת, וְיָמִי נִדְּהָ הַכְּתוּבִין כָּאן, דְרָשׁוּ – מִיִּם הָרְאוּיִם לְטָבֵל בְּהֶם נִדְּהָ. וְכַמְּהָ

כ"ט • כָּל-דְּבָר אֲשֶׁר-יָבֵא בְּאֵשׁ • לְכַשֵּׁל בּוֹ כְּלוּם. תַעֲבִירוּ בְּאֵשׁ • (ע"ז ט) כְּדָרְךָ תִשְׁמִישׁוּ – הַגְּעַלְתּוּ, מָה שֶׁתִּשְׁמִישׁוּ עַל-יַדֵּי חַמִּין, יִגְעִילָנוּ בְּחַמִּין. וְיָמֵה שֶׁתִּשְׁמִישׁוּ עַל-יַדֵּי צְלִי, כְּגוֹן הַשְּׁפוּד וְהָאֶסְכָּלָה, לְבַנְּנוּ בְּאוּר. אַךְ בְּמִי נִדְּהָ יִתְחַטְּאוּ • לְפִי פְּשׁוּטוֹ,

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

שֶׁהַמְּלַחְמָה הִיָּתָה בְּמִדְּוָן וְשִׁלְלוּ הַבְּתִיִּים, הוֹצִרְכוּ לְהַזְהִיר עַל גִּיעוּלֵי עַכּוּ"ם: תוֹרָה כד

(כג) כָּל דְּבָר אֲשֶׁר יָבֵא בְּאֵשׁ. חִימָה, מִפְּנֵי מָה לֹא נִצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל עַל גִּיעוּלֵי עַכּוּ"ם בְּמַלְחַמַת סִיחוֹן וְעוֹג

הם? ארבעים סָאָה. וְכֹל אֲשֶׁר לֹא-יָבֵא בְּאֵשׁ • כֹּל | וְצִלוֹתֵיכֶם שֶׁתְּשַׁמְיֶשֶׁן בְּצוֹנָן וְלֹא בְּלַעַו אֲסוּר. דָּבָר שֶׁאֵין תְּשַׁמְיֶשׁוּ עַל-יְדֵי הָאוּר, כְּגוֹן כּוֹסוֹת | תַּעֲבִירוּ בְּמַיִם • מִטְבִּילוֹ וְדִיּוֹ, וְדוֹקָא כְּלֵי מַתְכוֹת.

כד ויתתורון לבושיכון ביומא שביעאָה ויתדפון ובתר כן תעלון למשריתא :
(כד) וְכַבֵּסְתֶּם בְּגֵדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּמְהֵרָתֶם וְאַחַר
תָּבֵאוּ אֶל-הַמַּחֲנֶה: ם

כ"ד ◀ אֶל-הַמַּחֲנֶה • לַמַּחֲנֶה שְׁכִינָה, שֶׁאֵין טְמֵא־מֵת טְעוֹן שְׁלוֹחַ מִמַּחֲנֶה לְוִיָּה וּמִמַּחֲנֶה יִשְׂרָאֵל.

כה ויאמר יהוה אל-משה לאמר: כה ויאמר יי למשה למימר:

כ"ו ויאמר יהוה אל-משה לאמר: כה ויאמר יי למשה למימר:
(כו) שָׂא אֶת רֵאשׁ מַלְקוֹחַ הַשְּׁבִי בְּאָדָם וּבְבַהֲמָה
אֹתָהּ וְאַלְעֹזֵר הַכֹּהֵן וְרֵאשֵׁי אַבּוֹת הָעֵדָה:
כ"ט ◀ שָׂא אֶת רֵאשׁ • קַח אֶת הַחֹשֶׁבּוֹן.

כ"ז ויאמר יהוה אל-משה לאמר: כה ויאמר יי למשה למימר:
(כז) וְחִצִּיתָ אֶת-הַמַּלְקוֹחַ בֵּין תַּפְשֵׁי הַמַּלְחָמָה
הַיְצְאִים לְצַבָּא וּבֵין כָּל-הָעֵדָה:
כ"ט ◀ וְחִצִּיתָ אֶת-הַמַּלְקוֹחַ בֵּין תַּפְשֵׁי הַמַּלְחָמָה וּגְו' • חֲצִיּוֹ לְאֵלוֹ וְחֲצִיּוֹ לְאֵלֹו.

כח ויאמר יהוה אל-משה לאמר: כה ויאמר יי למשה למימר:
(כח) וְהִרְמַתְּ מִכֶּם לִיהוָה מֵאֵת אַנְשֵׁי הַמַּלְחָמָה
הַיְצְאִים לְצַבָּא אֶחָד נֶפֶשׁ מִחֲמַשׁ הַמְּאוֹת מִן-הָאָדָם
וּמִן-הַבָּקָר וּמִן-הַחֲמֹרִים וּמִן-הַצֹּאן:
כ"ט ◀ וְהִרְמַתְּ מִכֶּם לִיהוָה מֵאֵת אַנְשֵׁי הַמַּלְחָמָה וּגְו' • חֲצִיּוֹ לְאֵלוֹ וְחֲצִיּוֹ לְאֵלֹו.

~ נקודות משיחות קודש ~

אחד מחמש-מאות בדיוק

וְהִרְמַתְּ מִכֶּם לִיהוָה . . אֶחָד נֶפֶשׁ מִחֲמַשׁ הַמְּאוֹת (לא, כח)
בְּפִרְשֵׁתְנוּ מִסְפָּר שֶׁהֵקֵב"ה צוּה לְמֹשֶׁה לְחַלֵּק אֶת הַמַּלְקוֹחַ
לְשְׁנֵי חֲלָקִים, מַחְצִית לְתֵת לְאַנְשֵׁי הַצֹּבָא וּמַחְצִית לְכָל
הָעֵדָה, וְהַלְפָרִישׁ מִכֶּם לַה' – אֶחָד מִחֲמַשׁ מְאוֹת מִחֲלֵק
אַנְשֵׁי הַצֹּבָא, וְאֶחָד מִחֲמַשִּׁים מִמַּחְצִית הַשְּׁנִיָּה. לְאַחַד
מִפְּרֹט הַכְּתוּב פְּמָה הִזָּה סְכוּם מַחְצִית הַמַּלְקוֹחַ, וְכַמָּה
הִזָּה סְכוּם אֶחָד מִחֲמַשׁ מְאוֹת שֶׁהִפְרִישׁוּ אַנְשֵׁי הַצֹּבָא.
וְהַקְּשָׁה ה'אֹר הַחַיִּים הַקְּדוּשׁ, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "צִל"ד לְמָה
הָאָרִיף כֹּל-כֶּף בְּכַרְטֵי הַחֹשֶׁבּוֹן בְּדָבָר שֶׁיִּכּוֹל כָּל הַבָּא
לְמִנּוֹת לִידַע כִּי כֶּף יַעֲלֶה לְמַחְצָה וְכֵן יַעֲלֶה לְמִכֶּס וּגְו',
גַּם בְּעִנְיַן מַחְצַת הָעֵדָה . . דֵּן אֲנִיכִי שְׁלֹא הִזָּה צָרִיף
לְאוֹמְרוֹ". וְכֵן הַקְּשׁוֹ הַרְמַב"ן וְעוֹד מִפְּרָשִׁים, וְתַרְצוּ
בְּאוֹפְנִים שׁוֹנִים.
וְיֵשׁ לְתַרְץ, דְּבִנְיָה בָּא הַכְּתוּב לְיִשָּׁב תְּמִיּהָה אֶפְשָׁרִית,

(ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 110 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

כט מפלגותיהון תסבון ותייב לאלעזר פהנא
אפרשתא קדם יי:
אפרשתא קדם יי:

לוימפלגות בני ישראל תסב חד דאתחד מן
חמשיין מן אנשא מן תורי מן חמרי ומן
ענא מפל פערדא ותייב יתהון ללואי נטרי
מטרת משפנא דיי:

לא ועבד משה ואלעזר פהנא קמא די פקיד
יי ית משה:

לכ ויהוה דברתא שאר בנא די בזו עמא די
נפקו לחילא ענא שית מאה ושבעין
וחמשיין אלפין:

ולכלל מכס, שהיה עורף על בו המטלטלין אשר
בזו עמ הצבא איש לו, ולא בא לכלל חלקה, מספר
הצאן וגו'.

לג ותורי שבעין ותריין אלפין:

לד וחמרי שתין וחד אלפין:

לה ונפשא דאנשא מן נשיא די לא ידעא
משפכי דכורא פל נפשתא תלתין ותריין
אלפין:

לו ונתת פלגותא חלק גבריא די נפקו
לחילא מגנן ענא תלת מאה ותלתין ושבע
אלפין וחמש מאה:

לז ויהוה נסיבא קדם יי מן ענא שית מאה
שבעין וחמש:

לח ותורי תלתין ושמה אלפין ונסיבהון קדם
יי שבעין ותריין:

(כט) מִמִּחְצִיתָם תִּקְחוּ וְנִתְּתָהּ לְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן הַרֹמֵם
יְהוָה:

(ל) וּמִמִּחְצֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תִּקַּח | אֶחָד | אֶחָד מִן
הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם מִן־הַבָּקָר מִן־הַחֲמִרִים וּמִן
הַצֹּאן מִפְּלֵה־הַבְּהֵמָה וְנִתְּתָה אֹתָם לְלוֹאִים שְׂמֵרֵי
מִשְׁמֵרֵת מִשְׁפַּן יְהוָה:

(לא) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה:

(לב) וַיְהִי הַמִּלְקוֹחַ יְתֵר הַבֶּזֶז אֲשֶׁר בְּזוּזוֹ עִם הַצֹּבָא
צֹאן שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף וְשֶׁבַעִים אֶלֶף וַחֲמִשָּׁת אֶלְפִים:

כט ויהי המלקוח יתר הבזז לפי שלא נצטוו
להרים מכס מן המטלטלין אלא מן המלקוח, כתב
את הלשון הזה: ויהי המלקוח, שבא לכלל חלקה

(לג) וּבָקָר שְׁנַיִם וְשֶׁבַעִים אֶלֶף:

(לד) וַחֲמִרִים אֶחָד וְשִׁשִּׁים אֶלֶף:

(לה) וְנַפְשׁ אָדָם מִן־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב
זָכָר כֹּל־נַפְשׁ שְׁנַיִם וְשִׁלְשִׁים אֶלֶף:

(לו) וְנִתְּתִי הַמִּחְצָה חֵלֶק הַיְצֵאוֹם בְּצֹבָא מִסְפַּר הַצֹּאן
שְׁלֹש־מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁלְשִׁים אֶלֶף וְשֶׁבַעֵת אֶלְפִים
וַחֲמִשׁ מֵאוֹת:

(לז) וַיְהִי הַמֶּכֶס לַיהוָה מִן־הַצֹּאן שֵׁשׁ מֵאוֹת חֲמִשׁ
וְשֶׁבַעִים:

(לח) וְהַבָּקָר שִׁשָּׁה וְשִׁלְשִׁים אֶלֶף וּמִכְסָם לַיהוָה
שְׁנַיִם וְשֶׁבַעִים:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(לג) ובקר שנים ושבעים אלף. צריך עיון, איך לא נזכרו בשלל מדן גמלים, וכימי גדעון כתיב (שופטים ו) ולגמליהם
אין מספר, אם לא נאמר שלאחר מכאן באו שם: תורה לד

(לט) וְחַמְרִים שְׁלֹשִׁים אֵלֶּף וְחַמֵּשׁ מֵאוֹת וּמִכָּסֶם לַיהוָה אֶחָד וְשֵׁשִׁים:
לט וְחַמְרֵי תְּלִיתֵי אֵלֶפֶיִן וְחַמֵּשׁ מֵאָה וְנִסְיֵבָהוֹן קָדָם יְיָ שְׁתֵּינִי וְחָד:

(מ) וְנִפְשׁ אָדָם שֵׁשֶׁה עָשָׂר אֵלֶּף וּמִכָּסֶם לַיהוָה שָׁנִים וְשֹׁלְשִׁים נֶפֶשׁ:
מ וְנִפְשָׁא דְאַנְשָׁא שְׁמָא עֶשֶׂר אֵלֶפֶיִן וְנִסְיֵבָהוֹן קָדָם יְיָ תְּלִיתֵי וְתֵרִין נִפְשֵׁיִן:

(מא) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־מִכָּס תְּרוּמַת יְהוָה לְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
מא וַיְהִיב מֹשֶׁה ית נְסִיב אֶפְרָשִׁיתָא קָדָם יְיָ לְאַלְעָזָר כֹּהֵנָא כְּמָא די פְּקִיד יְיָ ית מֹשֶׁה:

(מב) וּמִמַּחְצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חָצָה מֹשֶׁה מִן הָאֲנָשִׁים הַצְּבָאִים:
מב וּמִפְּלָגוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל די פְּלַג מֹשֶׁה מִן גְּבֻרָא די נִפְקוּ לְחֵילָא:

כס"א • וּמִמַּחְצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חָצָה מֹשֶׁה • לְעֵדָה, וְהוֹצִיא לָהֶם מִן הָאֲנָשִׁים הַצְּבָאִים.

(מג) וַתְּהִי מַחְצַת הָעֵדָה מִן־הַצָּאן שְׁלֹש־מֵאוֹת אֵלֶּף וְשֹׁלְשִׁים אֵלֶּף שִׁבְעַת אֵלֶּפִים וְחַמֵּשׁ מֵאוֹת:
מג וְהוֹת פְּלָגוֹת כְּנִשְׁתָּא מִן עֲנָא תַּלַּת מֵאָה וְתַלְתֵּינִי וְשִׁבְעָא אֵלֶפֶיִן וְחַמֵּשׁ מֵאָה:

כס"ב • וַתְּהִי מַחְצַת הָעֵדָה • כָּד וְכָד.

(מד) וּבִבְקָר שֵׁשֶׁה וְשֹׁלְשִׁים אֵלֶּף:
מד וְתוֹרֵי תְּלִיתֵי וְשְׁמָא אֵלֶפֶיִן:

(מה) וְחַמְרִים שְׁלֹשִׁים אֵלֶּף וְחַמֵּשׁ מֵאוֹת:
מה וְחַמְרֵי תְּלִיתֵי אֵלֶפֶיִן וְחַמֵּשׁ מֵאָה:

(מו) וְנִפְשׁ אָדָם שֵׁשֶׁה עָשָׂר אֵלֶּף:
מו מִן וְנִפְשָׁא דְאַנְשָׁא שְׁמָא עֶשֶׂר אֵלֶפֶיִן:

(מז) וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמַּחְצַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאֶחָז אֶחָד מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם לְלוֹיִם שְׂמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁפַּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
מז מִן וְנִסְיֵב מֹשֶׁה מִפְּלָגוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ית דְּאֶפְסֵד חָד מִן חַמֵּשִׁין מִן אֲנָשָׁא וּמִן בְּעִירָא וַיְהִיב יתְּהוֹן לְלוֹאֵי נְטָרֵי מִשְׁרֵת מִשְׁפָּנָא דִּי כְּמָא די פְּקִיד יְיָ ית מֹשֶׁה:

כס"ג • וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְגו'.

(מח) וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה הַפְּקֹדִים אֲשֶׁר לְאַלְפֵי הַצְּבָא שְׂרֵי הָאֵלֶּפִים וְשְׂרֵי הַמֵּאוֹת:
מח מִן וְקִרְבוּ לְוֹת מֹשֶׁה די קְמִנָן עַל אֵלֶפֶי חֵילָא רְבִגֵי אֵלֶפֶיִן וְרְבִגֵי מֵאוֹתָא:

כס"ד • הַפְּקֹדִים • הַמְּמַנִּים.

(מט) וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ נִשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בִּידֵינוּ וְלֹא־נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ:
מט מִן וְאָמְרוּ לְמֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ קְבִילוּ ית חֲשַׁפֵּן בְּגֵרֵי מְגִיחֵי קְרָבָא די עֲמָנָא וְלֹא שְׁגָא מִמֶּנָּא אִנְשׁ:

שיעור יומי ליום שלישי כ"ד תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - לב - פרשת מטות-מסעי

כ"י • וְלֹא־נִפְקַד • וְלֹא נִחְסַר, וְתִרְגְּמוּ "וְלֹא שָׁגָא", אֲפֹה הוּא בְּלִשׁוֹן אַרְמִי "חֲסָרוֹן", כְּמוֹ (בְּרֵאשִׁית ל א): "אֲנֹכִי אַחְסְנָה" תִּרְגְּמוּ: "דְּהַת שְׁגָיָא מִמְּנִינָא", וְכֵן (שְׁמוּאֵל א כ): כִּי יִפְקַד מוֹשֶׁבֶךְ – יִחְסַר מְקוֹם מוֹשֶׁבֶךְ, אִישׁ הַרְגִּיל לִישֵׁב שָׁם, וְכֵן (שם כ): "וַיִּפְקַד מְקוֹם דָּוִד" – נִחְסַר מְקוֹמוֹ וְאִין אִישׁ יוֹשֵׁב שָׁם.

(ג) וַנִּקְרַב אֶת־קִרְבְּנֵי יְהוָה אִישׁ אִשֶׁר מִצֵּא כְּלִי־זָהָב אֲצַעֲדָה וְצִמִּיד טַבַּעַת עָנִיל וְכוּמֹז לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה:

כ"י • אֲצַעֲדָה • אֵלּוּ צִמִּידִים שֶׁל רֶגֶל. וְצִמִּיד • שֶׁל יָד. עָנִיל • נְזָמִי אֶזֶן. וְכוּמֹז • דְּפוּס שֶׁל בֵּית הַרְחָם, לְכַפֵּר עַל הַרְהוּר הַלֵּב שֶׁל בְּנוֹת מִדְיָן.

(גא) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאֵתָם כָּל כְּלֵי מַעֲשֵׂה:

(גב) וַיְהִי כִּלְזָהָב הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הִרִימוּ לַיהוָה שֵׁשֶׁה עֶשֶׂר אֶלֶף שְׁבַע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שְׂרֵי הָאֶלְפִים וּמֵאֵת שְׂרֵי הַמֵּאוֹת:

(גג) אֲנָשֵׁי הַצָּבָא בָּזְזוּ אִישׁ לוֹ:

(גד) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאֵת שְׂרֵי הָאֶלְפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבֵאוּ אֹתוֹ אֶל־אַהֲל מוֹעֵד וּזְכָרוֹן לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יְהוָה: פ

~ יום שלישי כ"ד תמוז ~

לב (א) וּמִקְנֵה רֹב הָיָה לְבָנֵי רְאוּבֵן וּלְבְנֵי־גַד עֲצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת־אֲרִיץ יַעֲזֹר וְאֶת־אֲרִיץ גַּלְעָד וַהֲנִיחָם הַמְּקוֹם מְקוֹם מִקְנֵה:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר
וְאֵילָף, אֲסוּרָה וְאֶפִּילוּ בְּהַרְהוּר (ראה קידושין כב. ירושלמי מכות פ"ב ה"ז): תורה גא
(נג) אֲנָשֵׁי הַצָּבָא בָּזְזוּ אִישׁ לוֹ. הַבִּיזָה כְּגוֹן הַפְּלִים וְהַמְטַלְטְלִין וְהַבְּגָדִים, אֵת אֵלּוּ לֹא חִלְקוּ מֵהֶם לַעֲדָה, אֵלּא כָּל מֵה שֶׁבָּזְזוּ כָּל אִישׁ וְאִישׁ הָיוּ לוֹ: תורה נד
(ג) וַנִּקְרַב אֶת קִרְבְּנֵי אֶת קִרְבְּנֵי. פִּירֵשׁ רַש"י, בְּמִסְכַּת שִׁבְת (סד) מִיִּתִי אִם מִיִּדִי עֲבִירָה יִצְאָנוּ מִיִּדֵי הַרְהוּר לֹא יִצְאָנוּ. וְאִף עַל גַּב דִּיפֵת תוֹאֵר מוֹתֵרֵת אִף בְּבִיאָה, יֵשׁ לוֹמַר דֵּהֵינּוּ דְּוָקָא בְּבִיאָה רְאוּשׁוֹנָה וְאִשָּׁה אַחַת בְּלִבָּד, אֲבָל שְׂתִים, וְאֶפִּילוּ אַחַת מִבִּיאָה רְאוּשׁוֹנָה

~ נקודות משיחות קודש ~

ראובן רצו להשאיר בעבר הירדן ולעסוק במקנה, משום שבעבודת מרעה הצאן אין טרדות, ובעסוק זה יוכלו תמיד להיות קשורים להקב"ה. מוכן אם כן, שחבת המן, לחם מן השמים, הביאה לכך שלא רצו להפגס לארץ ישראל ולעסוק בעננים ארציים.

(לקוטי שיחות, כרך ט, עמ' 18)

ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד (לב, א) איתא בספרים ששני השבטים הללו חבבו את המן ולא אכלו מאכלים אחרים, ולפיכך לא שחטו את צאנם וקקרו, כשבטים האחרים, וכך היה להם מקנה רב. ויש לבאר את הקשר בין הסבה (חבת המן) למסוכב (הרצון להשאיר בעבר הירדן, שהוא מקום מקנה). דהנה, מבאר בחסידות שבני גד ובני

בואתו בני גד ובני ראובן ואמרו למשה ולא לעזר פהנא ולרברבי פנשתא למימר:

(ב) וַיִּבְאוּ בְנֵי־גַד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־נְשֵׂי־הָעֵדָה לֵאמֹר:

ג מכללתא ומלבשתא וכומרינ וביית נמרינ וביית חשבנא ובעלי דקבא (וסימא) וסיעת בית קברתא דמשה ובעון:

(ג) עֲטֹרוֹת וְדִבְנֵי וַיַּעֲזֵר וְנִמְרָה וְחֻשְׁבוֹן וְאֶלְעָלָה וּשְׁבָם וְנָבו וְבַעַן:

כ"ט - עטרות ודיבני וגו' • מארץ סיחון ועוג היו.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

לא קאמר, כי הדבר תלוי ברצונו של אדם, כדאמרין הכל בידי שמים חוץ מיצאת שמים. וזהו שאמר הכתוב אל תהלל חכם בחכמתו, שהרי נגזר עליו מיום שנוצר, כי אם בזאת תהלל המתהלל השכל וידע אותי, שנה לא נגזר עליו שנה בידו הוא. והשלישה הללו בזמן שאינן מאת הקדוש-ברוך-הוא סופן ליפסק ממנו. וכן שנו רבותינו ו"ל שני חכמים (היו והיו) [עמדו בעולם, אחד מישראל ואחד מעובדי כוכבים, אחיתופל מישראל ובלעם מאומות העולם, ושניהם נאבדו מן העולם, וכן שני עשירים עמדו בעולם, אחד מישראל ואחד מאומות העולם, קרח והמן, ושניהם נאבדו מן העולם (במדבר כב ז)]. וכן אמרו ו"ל (תנחומא משפטים ח) עשר שמור לבצעליו לרעתו (קהלת ה יב), זה עשרו של קרח ושל המן. וכל כך למה, לפי שלא היתה מתנתן מאת הקדוש-ברוך-הוא אלא חטפו אותן להם (במדבר ט:): תורה ב

גד ובני ראובן, מה כתיב למעלה (לא ג) אנשי הצבא בןזו איש לו, מאף שהביא הקדוש-ברוך-הוא על מדן נתעשרו בני גד ובני ראובן (במדבר ט:). וכן מאף שהביא הקדוש-ברוך-הוא על מצרים נתעשרו ישראל. וכן אמרו ו"ל (שם כב ז) שלש מתנות ברא הקדוש-ברוך-הוא בעולמו, חכמה וגיבורה ועושר, זכה לאחד מהם זכה לכולם, ואימתי, בזמן שהם באים מלח חכמת התורה ויראת השם, אבל בענין אחר אין גיבורה ועושר האדם מועיל לו כלום, וכך אמר רמיה (ט בבבא) אל תהלל חכם בחכמתו ואל תהלל הגבור בגבורתו [וגו'], כי אם בזאת תהלל המתהלל וגו': וגם אני שמעתי על זה מה שאמרו חז"ל במסכת נדה פרק כל הניד (טו), שמלאך אחד ממונה על ההריון ולילה שמו, ומביא הטיפה לפני הקדוש-ברוך-הוא ואומר טיפה זו מה תהא עליה, חכם או טפש, גבור או חלש, עני או עשיר, אבל רשע וצדיק

הכתוב (תהלים עה דח) כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים, כי אלהים שפט זה ישפיל וזה ירים. כלומר, כי מה שאדם עמל ויצא בסחורה, והולך ממזרח למערב ודוחק את השעה להתעשר, אינו נעשה עשיר בשביל זה, ואפילו ילך במדבריות ואל ההרים. מהו ולא ממדבר הרים, אמר רבי אבא כל הרים שבמקרא הרים ממש, חוץ מזה שהוא לשון הרמה, כלומר שאין האדם מתרומם בזה. כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים, נוטל נכסים מזה ונותנם לזה. ולמה נקרא שם נכסים, שהם נכסין מזה ונגלין לזה. ולמה נקרא שם זוזים, שהם זוזין מזה והולכין לזה. ולמה נקרא שם מומן, כלומר למה אתה מונה אותם. ולמה נקרא שם מעות, שמענותין את המשפט (במדבר כב ח): ועוד אמר רבי אבא, אמרה חנה (שמואל א' ב ז) ה' מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם, כלומר מאף שהוא מביא על זה מתרומם זה. וכן אתה מוצא בבני

ד ארעא די מחא יי ית יתבהא קדם כנשתא
דישראל ארע פשרא לבית בעיר היא
ולעבדיך אית בעיר :

(ד) הארץ אשר הפה יהוה לפני עדת ישראל ארץ
מקנה הוא ולעבדיך מקנה: ם

ה ואמרו אם אשפחנא רחמין בעיניך
תתייב ית ארעא הדא לעבדיך לאחסנא
לא תעברנא ית ירדנא :

(ה) ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך יתן את הארץ
הזאת לעבדיך לאחזה אל תעברנו את הירדן:

~ נקודות משיחות קודש ~

טעם רצון בני גד וראובן להשאר בעבר הירדן

הענינים הגשמיים ולעשות מהם דירה לו יתברך.
וע"ז היה מענה בני גד וראובן, ובהקדים:
הן אמת שעקר העבודה הוא קיום המצוות בדברים
גשמיים שעל ידי זה הוא המשכת העצמות למטה, "דירה
בתחתונים", אף בכל זאת יש צורך ב'מארי תורה' שעקר
עסקם הוא בתורה שהם מאירים את מעשה המצוות של
ה'מארי עובדין טבין', ועל ידם המשכת העצמות היא
בגלוי.

וַיֹּאמְרוּ אִם-מִצָּאנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ . . אֶל-תַּעֲבֹרנוּ אֶת-הַיַּרְדֵּן :
(לב, ה)
בתסירות מבאר, שהטעם שחפצו בני גד וראובן להשאר
בעבר הירדן ולעסק במקנה הוא, היות שבעבודה זו אין
רבוי הטובה, ויוכלו להתקשר ולהדבק באלקות באין
מפריע. וכדגמת האבות והשכטים שהיו רועי צאן מטעם
הנ"ל.

ולכן השוה משה את בקשתם, לחטא המרגלים, "כה
עשו אבותיכם בשלחי אותם וגו', היינו, שהנהגה זו היא
בלתי רצויה, כי קדם מתן-תורה היתה נתינת מקום
להנהגה זו של פרישות מעניני העולם, אבל לאחר
מתן-תורה – שהכונה של מתן-תורה היא לעשות את
העולם הגשמי כלי לאלוקות – צריכים להתעסק עם

ולכן בקשו שישארו הם בעבר הירדן, כדי שיוכלו
להתעסק בלמוד התורה, כי כדי להשלים הכונה יש צורך
גם במארי תורה. מה שאין-בן המרגלים שרצו שכל
ישראל ישארו במדבר שזה הפך הכונה.
(יעוין בארוכה בלקו"ש ח"ח עמ' 186 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

וואמר משה לבני גד ולבני ראובן
האחיכון יעלו לקרא ואתון תיתבון
הכא :

(ו) ויאמר משה לבני גד ולבני ראובן האחיכם יבאו
למלחמה ואתם תשבנו פה:

כ"ט • האחיכם • לשון תמיהה הוא.

ז ולמא תנוון ית לבא דבני ישראל מלמעבר
לארעא דיהב להון יי :

(ז) ולמה תניאון את לב בני ישראל מעבר אל-
הארץ אשר-נתן להם יהוה:

כ"י • ולמה תניאון • תסירו ותמנעו לבם מעבר, שיהיו סבורים שאתם יראים לעבר מפני המלחמה וחזק
הערים והעם.

ח כדיו עבדו אבהתכון פד שלחית תהיון
מרקם גיאה למחזי ית ארעא :

(ח) כה עשו אבותיכם בשלחי אתם מקדש ברנע
לראות את הארץ:

כ"י • מקדש ברנע • כך שמה, ושני "קדש" היו.

ט וסליקו עד נחלא דאתקלא וחזו זת ארעא ואוניו זת לבא דבני ישראל בדיל דלא למעל לארעא דיהב להון זי:

(ט) ויעלו עד נחל אשכול ויראו את הארץ ויניאו את לב בני ישראל לבלתיבא אל הארץ אשר נתן להם יהוה:

י ותקף רגזא דזי ביומא ההוא זקיים למימר:

(י) ויחראף יהוה ביום ההוא וישבע לאמר:

יא אם יחזון גבריא דסליקו ממצרים מבר עשרין שנין ולעלא זת ארעא די קמיית לאברהם ליצחק וליעקב ארי לא אשלימו בטר דחלתי:

(יא) אם יראו האנשים העלים ממצרים מכן עשרים שנה ומעלה את האדמה אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב כי לא מלאו אחרי:

יב אלהן כלב בר יפנה קנזאה ויהושע בר נון ארי אשלימו בטר דחלמא דזי:

(יב) בלתי כלב בן יפנה הקנזי ויהושע בן נון כי מלאו אחרי יהוה:

כ"א • הקנזי (סוטה יא) חורגו של קנז היה, וילדה לו אמו של כלב את עתניאל.

יג ותקף רגזא דזי בישראל וטרדנון במדברא ארבעין שנין עד דספ כל דרא דעביד דביש קדם זי:

(יג) ויחראף יהוה בישראל וינעם במדבר ארבעים שנה עדתם בלהדור העשה הרע בעיני יהוה:

כ"ב • וינעם • ויטלטלם, מן "נע ונד" (ס"א וטלטלם בנע ונד).

יד והא קמתין חלה אבהתכון תלמידי גבריא חבביא לאוספא עוד על תקוף רגזא דזי לישראל:

(יד) והנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים לספות עוד על חרון אפי יהוה אל ישראל:

כ"ג • לספות • כמו (ישעיה כט): "ספו שנה על-שנה" (ירמיה ז): "עלותיכם ספו וגו'" לשון תוספת.

טו ארי תתבוין מבתר דחלתה ויוסף עוד לאחיותהון במדברא ותחבלון לכל עמא דדין:

(טו) כי תשובן מאחרי ויוסף עוד להניחו במדבר ושחתם לכל העם הזה:

טז וקריבו לותה ואמרו חטין דען נבני לבעירנא חכא וקרוין לטפלנא:

(טז) ויגשו אליו ויאמרו גדרת צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו:

ט"ז • בננו לכם תחלה ערים לטפכם ואחר-כך גדרות לצאנכם.

כ"ד • נבנה למקננו פה • חסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם, שהקדימו מקניהם לטפם. אמר להם משה: לא כן, עשו העקר - עקר, והטפל -

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

דכתיב אם יראו האנשים העלים ממצרים מכן עשרים שנה ומעלה [וגו'], בלתי אם כלב בן יפנה (ראה ב"ב כאא): תורה יג

שקול ברוכה של סנהדרין, וזה היה לאחר מעשה דעכן. ויש לומר, הא אמרו ז"ל דלא נגזרה גזירת מרגלים על פחות מכן עשרים, וכן מוכח קרא

(יא"ב) בלתי כלב בן יפנה וגו'. תימה, ונחלא יאיר בן מנשה נכנס לארץ, כדדרשינן בסנהדרין (מד-) ויכו מהם אנשי העי כשלישים וששה איש (יהושע ז ט), זח יאיר בן מנשה שהיה

יז וַאֲנַחְנָא נִזְדַּרְזוּ מִכַּעֲיִן קַדְמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד
דִּי נַעֲלִינוּן לְאַתְרֵיהוֹן וַיִּתְּבוּן טַפְלָנָא בְּקִרְוֵין
בְּרִיבֵן מִן קַדְמֵי יְתָבֵי אַרְעָא:

(יז) וַאֲנַחְנּוּ נִחְלַץ חַשִׁים לְפָנֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר
אִם־הֵבִיאֲנֶם אֶל־מְקוֹמָם וַיֵּשֶׁב טַפְּנוּ בְּעָרֵי הַמִּבְצָר
מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ:

י"א וְאַצְרוּ אֶתְכֶם בְּעַת הַהוּא וְגו' חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לְפָנֵינוּ
אֲחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חֵיל". וּבִירִיחוֹ כְּתִיב (יהושע
ח: "וְהַחֲלוּץ הַלֶּחֶף לְפָנֵיהֶם". זֶה רְאוּבֵן וְגַד שֶׁקִּיְמוּ
תִּנְאָם. וַיֵּשֶׁב טַפְּנוּ. בְּעוֹדֵנוּ אֲצֵל אַחֵינוּ. בְּעָרֵי
הַמִּבְצָר. שְׁנִבְנָה עֲכָשׁוּ.

כ"ט וַאֲנַחְנּוּ נִחְלַץ חַשִׁים • נִזְדַּייִן מֵהִירִים, כְּמוֹ
(ישעיה ח): "מִהָר שָׁלַל חֵשׁ בּוֹ", (שם ח): "יְמַהֵר יַחֲשִׁיחַ".
לְפָנֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • בְּרֵאשֵׁי גְיוֹסוֹת, מִתּוֹךְ שְׁגֹבּוּרִים
הָיוּ, שֶׁכֵּן נֹאמַר בְּגֵד (דברים לג): "וְיִטְרַף זְרוּעַ אֶף־קֶדְקֵד".
וְאֶף מִשָּׁה חָזַר וּפִירֵשׁ לָהֶם בְּאֵלֶּה הַדְּבָרִים' (שם ג):

יח לֹא נָתִיב לְבִיתָנָא עַד דִּיחֲסִנוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
גָּבַר אַחֲסִנְתָּהּ:

(יח) לֹא נָשׁוּב אֶל־בֵּיתֵינוּ עַד הַתְּנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אִישׁ נִחְלָתוֹ:

יט אַרְי לֹא נַחֲסִין עִמָּהוֹן מַעֲבָרָא לִירְדָנָא
וְלִהְלֵא אַרְי קַבְלָנָא אַחֲסִנְתָּנָא לְנָא מַעֲבָרָא
לִירְדָנָא מִדִּינְחָא:

(יט) כִּי לֹא נִחְלַץ אֶתְּם מִעֲבַר לִירְדֵן וְהִלָּאָה כִּי בָּאָה
נִחְלָתְנוּ אֵלֵינוּ מִעֲבַר הַיַּרְדֵּן מִזְרַחָהּ: פ

כ"ט וְאַצְרוּ אֶתְכֶם בְּעַת הַהוּא וְגו' • כְּבָר קַבְלָנוּהָ בְּעֲבַר הַמִּזְרָחִי.

~ יום רביעי כ"ה תמוז ~

כא וַאֲמַר לְהוֹן מִשָּׁה אִם תַּעֲבְדוּן יַת פְּתֻגְמָא
הַדִּין אִם תִּזְדַּרְזוּן קַדְמֵי עֲמָא דִּי לְקַרְבָּא:

(כ) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה
אִם־תַּחֲלִצוּ לְפָנֵינוּ יְהוָה לְמַלְחָמָה:

כב וַיַּעֲבַר לְכוּן כָּל דְּמִזְרוּ יַת יִרְדָנָא קַדְמֵי
עֲמָא דִּי עַד דִּיתְרַף יַת בְּעָלֵי דְכְבוּהֵי מִן
קְדַמּוּהֵי:

(כא) וְעָבַר לָכֶם כָּל־חֲלוּץ אֶת־הַיַּרְדֵּן לְפָנֵינוּ יְהוָה עַד
הַזְרִישׁוּ אֶת־אִבּוֹ מִפְּנֵינוּ:

כג וַתִּתְּכַבֵּשׁ אַרְעָא קַדְמֵי עֲמָא דִּי וַיִּכְתֹּר כֹּן
תְּתוּבִין וְתַדּוּן זְבָאִין מִן קַדְמֵי יְיָ וּמִיִּשְׂרָאֵל
וַתְּהִי אַרְעָא הַדָּא לְכוּן לְאַחֲסָנָא קַדְמֵי יְיָ:

(כב) וַנִּכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לְפָנֵינוּ יְהוָה וְאַחַר תָּשׁוּבוּ וְהָיִיתֶם
נִקְיִים מִיְהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהָיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם
לְאַחֲזָה לְפָנֵינוּ יְהוָה:

כד וְאִם לֹא תַעֲבְדוּן כֹּן הָא חֲבָתוֹן קַדְמֵי יְיָ
וְדַעוּ חוֹבְתְכוֹן דִּי תִשְׁכַּח יְתְכוֹן:

(כג) וְאִם־לֹא תַעֲשׂוּן כֹּן הִנֵּה חֲטָאתֶם לַיהוָה וְדַעוּ
חֲטָאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם:

כה בְּנֵינוּ לְכוּן קְרוּיִן לְטַפְלָכוֹן וְחֲסְרִין לְעִנְכוֹן
וְדִיפּוּק מִפּוּמְכוֹן תַּעֲבְדוּן:

(כד) בְּנוֹ־לָכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם וְגִדְרֹת לְצִנְאֲכֶם וְהִיצֵא
מִפּוּכֶם תַּעֲשׂוּ:

למלחמה עד כבוש וחלוק; שמשוה לא בקש מהם אלא "ונכבשה ... ואחר תשבו", והם קבלו עליהם "עד התנחל", הרי הוסיפו להתעכב שבע שחלקו, וכן עשו.

כ"י • לצנאכם • תבה זו מגזרת (תהלים ח): "צנה ואלפים כלם", שאין בו אל"ף מפסיק בין נו"ן לצד"י. ואל"ף שָבָא פֶּאן אחר הגו"ן, במקום ה"א של 'צנה' הוא, מיסודו של רבי משה הדרשן למדתי פן. והיצא מפיכם תעשו • לגבה, שקבלתם עליכם לעבר

כה ויאמר בני גד ובני ראובן למשה למימר עבדיך יעבדון כמא די רבוני מפקד:

(כה) ויאמר בני־גד ובני ראובן אל־משה לאמר עבדיך יעשו כאשר אדני מצוה:

כ"י • ויאמר בני־גד • כלם כאיש אחד.

כו טפלנא ושאנא גיתנא וכל פערנא יהון תמן בקרוי גלעד:

(כו) טפנו נשינו מקננו וכל־בהמתנו יהו־שם בערי הגלעד:

כז ועבדיך יעבדון כל מזרו חילא קדם עמא די לקרבא כמא די רבוני ממלל:

(כז) ועבדיך יעברו כל־חלויץ צבא לפני יהוה למלחמה כאשר אדני דבר:

כח ופקיד להון משה ית אלעזר פהנא וית יהושע בר נון וית רישי אבהת שבטיא לבני ישראל:

(כח) ויצו להם משה את אלעזר הכהן ואת יהושע בן־נון ואת־ראשי אבות המטות לבני ישראל:

כ"י • ויצו להם • כמו "עליהם", ועל תנאם מנה אלעזר ויהושע. כמו (שמות יד): "ה' ילחם לכם".

כט ויאמר משה להון אם יעבדון בני גד ובני ראובן עמכון ית ירדנא כל דמזרו לקרבא קדם עמא ותתקבש ארעא קדמיכון ותתנון להון ית ארעא דגלעד לאחסנא:

(כט) ויאמר משה אליהם אם יעברו בני־גד ובני־ראובן אתכם את־הירדן כל־חלויץ למלחמה לפני יהוה ונכבשה הארץ לפניכם ונתתם להם את־ארץ הגלעד לאחזה:

ל ואם לא יעבדון מזוזין עמכון ויחסנון ביניכון בארעא דכנען:

(ל) ואם־לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתלכם בארץ כנען:

לא ואתיבו בני גד ובני ראובן למימר ית די מליל יי לעבדיך פן נעבד:

(לא) ויענו בני־גד ובני ראובן לאמר את אשר דבר יהוה אל־עבדיך פן נעשה:

לב נחנא נעבר מזוזין קדם עמא די לארעא דכנען ועמנא אחודת אחסנתנא מעברא לירדנא:

(לב) נחנו נעבר חלוצים לפני יהוה ארץ כנען ואתנו אחזת נחלתנו מעבר לירדן:

כ"י • ואתנו אחזת נחלתנו • כלומר, בדינו וברשותנו תהי אחזת נחלתנו מעבר הנה.

(ג) וַיִּתֵּן לָהֶם מִשֶּׁה לְבַנְיָגֵד וְלַבְּנֵי רְאוּבֵן וְלַחֲצִי שִׁבְטֵי מְנַשֶּׁה בְּיַד יוֹסֵף אֶת־מַמְלַכְתּוֹ סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְאֶת־מַמְלַכְתּוֹ עֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן הָאֲרִיז לְעָרֶיהָ בְּגַבְלַת עָרֵי הָאֲרִיז סָבִיב:

(ד) וַיִּבְנוּ בְּנֵי־גֵד אֶת־דִּיבֹן וְאֶת־עֶטְרוֹת וְאֶת עֶרְעֵר:

(ה) וְאֶת־עֶטְרוֹת שׁוּפָן וְאֶת־יַעֲזָר וַיִּגְבְּהָהּ:

(ו) וְאֶת־בֵּית נִמְרָה וְאֶת־בֵּית הָרֶן עָרֵי מְבָצָר וְגִדְרֹת צֹאן:

כ"ה עָרֵי מְבָצָר וְגִדְרֹת צֹאן • זֶה סוּף הַפְּסוּק, מוֹסֵב עַל תְּחִלַּת הַעֲנָן: "וַיִּבְנוּ בְּנֵי־גֵד" אֶת הָעָרִים הַלְלוּ לְהִיּוֹת "עָרֵי מְבָצָר וְגִדְרֹת צֹאן".

(ז) וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת־חֶשְׁבוֹן וְאֶת־אֶלְעָלָא וְאֶת קְרִיתִים:

(ח) וְאֶת־נָבוֹ וְאֶת־בְּעַל מְעֹן מוֹסַבְת שֵׁם וְאֶת־שִׁבְמָה וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁמֹת אֶת־שְׁמוֹת הָעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ:

כ"ה וְאֶת־נָבוֹ וְאֶת־בְּעַל מְעֹן מוֹסַבְת שֵׁם • נָבוֹ וּבְעַל מְעֹן – שְׁמוֹת עֲבוּדַת אֱלִילִים הֵם, וְהֵיוּ הָאֱמֹרִיִּים קוֹרִים עָרֵיהֶם עַל שֵׁם עֲבוּדַת אֱלִילִים שֶׁלָּהֶם, וּבְנֵי רְאוּבֵן הִסְבּוּ אֶת שְׁמֵם לְשֵׁמוֹת אַחֵרִים, וְזָהוּ "מוֹסַבְת שֵׁם" – נָבוֹ וּבְעַל מְעֹן, מוֹסַבּוֹת לְשֵׁם אַחֵר. וְאֶת־שִׁבְמָה • בָּנוּ שִׁבְמָה, (ס"א בְּשִׁמָּה, וְעֵינֵינוּ רַמְבַּ"ן) וְהִיא שִׁבְמָה הָאֱמֹרִי לְמַעְלָה.

(ט) וַיִּלְכְּדוּ בְנֵי מִכְיָר בֶּן־מְנַשֶּׁה גִלְעָדָה וַיִּלְכְּדוּ וַיִּזְרְשׁ אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־בָּהּ:

כ"ה וַיִּזְרְשׁ • כְּתַרְגוּמוֹ "וַתְּרִיד", שֶׁתִּבַּח 'רִישׁ' מִשְׁמַשֵּׁת שְׁתֵּי חֲלָקוֹת: לְשׁוֹן יִרְשָׁה וְלְשׁוֹן הוֹרְשָׁה, שֶׁהוּא טְרוּד וְתְרוּדָה.

(מ) וַיִּתֵּן מִשֶּׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמִכְיָר בֶּן־מְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁב בָּהּ:

מִיַּהֲב מִשֶּׁה יֵת גִּלְעָד לְמִכְיָר בֶּן מְנַשֶּׁה וַיִּתֵּב בָּהּ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר
 (לח) מוֹסַבְת שֵׁם. שֶׁבְּתִחִלָּה נִקְרְאוּ עַל שֵׁם עֲמוֹן וּמֹאָב, וְאַחַר כֵּן עַל שֵׁם סִיחֹן, וְלְכַסּוֹף עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל: חִסְלַת פְּרִשְׁת מִטוֹת

(מא) וַיֹּאִיר בֶּן־מִנְשֶׁה הֶלֶךְ וַיִּלְכָּד אֶת־חֹתֵיהֶם וַיִּקְרָא אֶתְהֶן חֹת יֹאִיר:
 מא וַיֹּאִיר בֶּן מִנְשֶׁה אָזַל וַיִּכְבֹּשׁ יְת פִּפְרֵיהוֹן וַיִּקְרָא יְתֵהֶן פִּפְרֵי יֹאִיר:

כ"ה - חֹתֵיהֶם • פִּפְרֵיהוֹן • וַיִּקְרָא אֶתְהֶן חֹת יֹאִיר • לפי שלא היו לו בנים, קראם בשמו לזכרון.

(מב) וַנִּבַּח הֶלֶךְ וַיִּלְכָּד אֶת־קַנְתָּ וְאֶת־בְּנֵיהָ וַיִּקְרָא לָהּ נִבְח בְּשֵׁמוֹ:
 מב וַנִּבַּח אָזַל וַיִּכְבֹּשׁ יְת קַנְתָּ וְיְת פִּפְרֵיהָ וַיִּקְרָא לָהּ נִבְח בְּשֵׁמָה: פ פ פ

כ"ה - וַיִּקְרָא לָהּ נִבְח • 'לה' אינו מפיך ה"א, וראיתי ביסודו של רבי משה הדרשן, לפי שלא נתקן לה שם זה, לפיכך הוא רפה, שמשמעות מדרשו כמו

ל"א'. ותמהני מה ירש בשתי תבות הדומות לה (ות) א: "ויאמר לה בעז", (וכריה ה) "לבנות לה בית":

קי"ב פסוקים, בקי"י יק"ב סימן. חסלת פרשת מטות

פרשת מסעי

לג (א) אֵלֶּה מַסְעֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מִצְרַיִם לְצִבְאוֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:
 א אליו מטלני בני ישראל די נפקו מארעא דמצרים לחיליהון בידיא דמשה ואהרן:

כ"ה - אֵלֶּה מַסְעֵי • למה נכתבו המסעות הללו? להודיע חסדיו של מקום, שאף-על-פי שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר, לא תאמר שהיו נעים ומטלטלים ממסע למסע כל ארבעים שנה ולא היתה להם מנוחה, שהרי אין כאן אלא ארבעים ושתים מסעות; צא מהם ארבעה עשר, שכלם היו בשנה ראשונה קדם גזרה, משנסעו מרעמסס עד שבאו לרתמה שמשם נשתלחו המרגלים, שנגמר (לעיל יב): "ואחר נסעו העם מתצרות וגו'", (שם יג): "שלח-לך אנשים וגו'". וכאן הוא אומר: "ויסעו מתצרות ויחנו

ברתמה", למדת, שהיא במדבר פארן. ועוד הוצא משם שמונה מסעות שהיו לאחר מיתת אהרן - מהר החר עד ערבות מואב בשנת הארבעים, נמצא שכל שמונה ושלישים שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות. זה מיסודו של רבי משה הדרשן. ורבי תנחומא דרש בו דרשה אחרת: משל למלך שהנה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו, כיון שהיו חוזרין, התחיל אביו מונה כל המסעות. אמר לו: כאן ישננו, כאן הוקרנו, כאן חששת את ראשך וכו' (במדבר רבה) *

נקודות משיחות קודש

א - הם עדין בתוך המצר והגבול של ארץ מצרים. לכן נאמר "מסעי" לשון רבים, כי מטרת כל המסעות היא לצאת מכל מצר וגבול, ולהגיע לגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו.

(לקוטי שיחות, כרך כג, עמ' 227)

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים (לג, א) נשאלת השאלה, הרי בני ישראל יצאו ממצרים במסע אחד בלבד (המסע מרעמסס לספח), ומדוע נאמר "מסעי" לשון רבים. ומבאר בבחסידות, דינה 'מצרים' היא לשון מצר וגבול, וכל עוד לא הגיעו בני ישראל לידין וריחו' (לקמן פסוק מח), רקמו למשיח ש'מורח ודאין' (סנהדרין צג,

(ב) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם:
 ב וכתב משה את מוצאיהם למסעיהם על-פי יי ואליו מטלניו למפקניהו:

ג ונטלו מרעמסס פירחא קדמאָה פחמשא
עשרא יומא לירחא קדמאָה מבתר פסחא
נפקו בני ישראל פריש גלי לעיני פל
מצראי:

(ג) ויסעו מרעמסס בחודש הראשון בחמשה עשר
יום לחודש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני
ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים:

ד ומצראי מקברין ית די קטל יי בהון פל
בוכרא ובטעותהון עבד יי דינין:

(ד) ומצרים מקברים את אשר הפה יהנה בהם
כל בכור ובאלהיהם עשה יהוה שפטים:
כש"י • ומצרים מקברים • טרודים באבלם.

ה ונטלו בני ישראל מרעמסס ושרו בסכת:

(ה) ויסעו בני ישראל מרעמסס ויחנו בסכת:

ו ונטלו מסכת ושרו באתם די בסטר
מדברא:

(ו) ויסעו מסכת ויחנו באתם אשר בקצה המדבר:

ז ונטלו מאתם ותב על פום חירתא די קדם
בעל צפון ושרו קדם מגדל:

(ז) ויסעו מאתם וישב על פי החירת אשר על פני
בעל צפון ויחנו לפני מגדל:

ח ונטלו מן פום חירתא ועברו בגו ימא
למדברא ואזלו מהלך תלתא יומין
במדברא דאתם ושרו במרה:

(ח) ויסעו מפני החירת ויעברו בתוך הים המדברה
וילכו דרך שלשת ימים במדבר אתם ויחנו במרה:

ט ונטלו ממרה ואתו לאילם ובאילם תרי
עשר מבויעין דמין ושבעין דקלין ושרו
תמן:

(ט) ויסעו ממרה ויבאו אילמה ובאילם שתים עשרה
עינת מים ושבעים תמרים ויחנו שם:

י ונטלו מאילם ושרו על ימא דסוף:

(י) ויסעו מאילם ויחנו על ים סוף:

יא ונטלו מימא דסוף ושרו במדברא דסין:

(יא) ויסעו מים סוף ויחנו במדבר סין:

יב ונטלו ממדברא דסין ושרו בדפקה:

(יב) ויסעו ממדבר סין ויחנו בדפקה:

יג ונטלו מדפקה ושרו באלוש:

(יג) ויסעו מדפקה ויחנו באלוש:

יד ונטלו מאלוש ושרו ברפידם ולא הנה
תמן מיא לעמא למשתי:

(יד) ויסעו מאלוש ויחנו ברפידם ולא היה שם מים
לעם לשותות:

טו ונטלו מרפידם ושרו במדברא דסיני:

(טו) ויסעו מרפידם ויחנו במדבר סיני:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

דיינים, כדאמר (שמות כב ז) ונקרב בעל
הבית אל האלהים: תורה ה

(ד) ובאלהיהם עשה ה' שפטים, לשון נופל על הלשון.
ולכן נאמר ובאלהיהם, והוא לשון
שפטים. כלומר, ובשופטיהם עשה

- (טז) וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרַת הַתְּאֵוָה:
- טז וּנְטְלוּ מִמִּדְבַּר דְּסִינַי וַיֵּשְׂרוּ בְּקִבְרֵי דְמִשְׁאֵלֵי:
- (יז) וַיִּסְעוּ מִקִּבְרַת הַתְּאֵוָה וַיַּחֲנוּ בַּחֲצֵרֹת:
- יז וּנְטְלוּ מִקִּבְרֵי דְמִשְׁאֵלֵי וַיֵּשְׂרוּ בַּחֲצֵרֹת:
- (יח) וַיִּסְעוּ מִחֲצֵרֹת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה:
- יח וּנְטְלוּ מִחֲצֵרֹת וַיֵּשְׂרוּ בְּרִתְמָה:
- יט וַיִּסְעוּ מִרִּתְמָה וַיַּחֲנוּ בְּרִמְזֵי פְּרָז:
- יט וּנְטְלוּ מִרִּתְמָה וַיֵּשְׂרוּ בְּרִמְזֵי פְּרָז:
- כ וַיִּסְעוּ מִרִּמְזֵי פְּרָז וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנָה:
- כ וּנְטְלוּ מִרִּמְזֵי פְּרָז וַיֵּשְׂרוּ בְּלִבְנָה:
- כא וַיִּסְעוּ מִלִּבְנָה וַיַּחֲנוּ בְּרִסָּה:
- כא וּנְטְלוּ מִלִּבְנָה וַיֵּשְׂרוּ בְּרִסָּה:
- כב וַיִּסְעוּ מִרִּסָּה וַיַּחֲנוּ בְּקַהֲלָתָה:
- כב וּנְטְלוּ מִרִּסָּה וַיֵּשְׂרוּ בְּקַהֲלָתָה:
- כג וַיִּסְעוּ מִקַּהֲלָתָה וַיַּחֲנוּ בְּהַר־שֹׁפֵר:
- כג וּנְטְלוּ מִקַּהֲלָתָה וַיֵּשְׂרוּ בְּטוֹרַא דְּשֹׁפֵר:
- כד וַיִּסְעוּ מִהַר־שֹׁפֵר וַיַּחֲנוּ בַּחֲרָדָה:
- כד וּנְטְלוּ מִטוֹרַא דְּשֹׁפֵר וַיֵּשְׂרוּ בַּחֲרָדָה:
- כה וַיִּסְעוּ מִחֲרָדָה וַיַּחֲנוּ בְּמִקְהֵלֹת:
- כה וּנְטְלוּ מִחֲרָדָה וַיֵּשְׂרוּ בְּמִקְהֵלֹת:
- כו וַיִּסְעוּ מִמִּקְהֵלֹת וַיַּחֲנוּ בְּתַחַת:
- כו וּנְטְלוּ מִמִּקְהֵלֹת וַיֵּשְׂרוּ בְּתַחַת:
- כז וַיִּסְעוּ מִתַּחַת וַיַּחֲנוּ בְּתָרַח:
- כז וּנְטְלוּ מִתַּחַת וַיֵּשְׂרוּ בְּתָרַח:
- כח וַיִּסְעוּ מִתָּרַח וַיַּחֲנוּ בְּמַתְקָה:
- כח וּנְטְלוּ מִתָּרַח וַיֵּשְׂרוּ בְּמַתְקָה:
- כט וַיִּסְעוּ מִמַּתְקָה וַיַּחֲנוּ בְּחִשְׁמֹנָה:
- כט וּנְטְלוּ מִמַּתְקָה וַיֵּשְׂרוּ בְּחִשְׁמֹנָה:
- ל וַיִּסְעוּ מִחִשְׁמֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּמִסְרוֹת:
- ל וּנְטְלוּ מִחִשְׁמֹנָה וַיֵּשְׂרוּ בְּמִסְרוֹת:
- לא וַיִּסְעוּ מִמִּסְרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּבִנְיַי יַעֲקֹן:
- לא וּנְטְלוּ מִמִּסְרוֹת וַיֵּשְׂרוּ בְּבִנְיַי יַעֲקֹן:
- לב וַיִּסְעוּ מִבִּנְיַי יַעֲקֹן וַיַּחֲנוּ בְּחַר הַגְּדֻד:
- לב וּנְטְלוּ מִבִּנְיַי יַעֲקֹן וַיֵּשְׂרוּ בְּחַר הַגְּדֻד:
- לג וַיִּסְעוּ מִחַר הַגְּדֻד וַיַּחֲנוּ בְּיַטְבֵּתָה:
- לג וּנְטְלוּ מִחַר הַגְּדֻד וַיֵּשְׂרוּ בְּיַטְבֵּתָה:
- לד וַיִּסְעוּ מִיַּטְבֵּתָה וַיַּחֲנוּ בְּעֵבְרָנָה:
- לד וּנְטְלוּ מִיַּטְבֵּתָה וַיֵּשְׂרוּ בְּעֵבְרָנָה:
- לה וַיִּסְעוּ מִעֵבְרָנָה וַיַּחֲנוּ בְּעֵצֵין גָּבֵר:
- לה וּנְטְלוּ מִעֵבְרָנָה וַיֵּשְׂרוּ בְּעֵצֵין גָּבֵר:

(מה) וַיִּסְעוּ מֵעֵיִם וַיַּחֲנוּ בְּדִיבֵן גָּד:

מה וַיִּנְטְלוּ מִמִּגְדָּא וַיִּשְׂרוּ בְּדִיבֵן גָּד:

(מו) וַיִּסְעוּ מִדִּיבֵן גָּד וַיַּחֲנוּ בְּעֵלְמֵן דְּבִלְתִּימָה:

מו וַיִּנְטְלוּ מִדִּיבֵן גָּד וַיִּשְׂרוּ בְּעֵלְמֵן דְּבִלְתִּימָה:

(מז) וַיִּסְעוּ מֵעֵלְמֵן דְּבִלְתִּימָה וַיַּחֲנוּ בְּהַרֵי הָעֵבְרָיִם
לִפְנֵי נָבוֹ:

מז וַיִּנְטְלוּ מֵעֵלְמֵן דְּבִלְתִּימָה וַיִּשְׂרוּ בְּטוּרֵי
דְּעֵבְרָאֵי דְקָדָם נָבוֹ:

(מח) וַיִּסְעוּ מִהַרֵי הָעֵבְרָיִם וַיַּחֲנוּ בְּעַרְכַת מוֹאָב עַל
יַרְדֵּן יַרְחוֹ:

מח וַיִּנְטְלוּ מִטוּרֵי דְעֵבְרָאֵי וַיִּשְׂרוּ בְּמִישְׂרָא
דְּמוֹאָב עַל יַרְדֵּנָא דִירְחוֹ:

(מט) וַיַּחֲנוּ עַל-הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיְשׁוּמֹת עַד אֲבֵל הַשָּׁטִיִם
בְּעַרְכַת מוֹאָב: ם

מט וַיִּשְׂרוּ עַל יַרְדֵּנָא מִבֵּית יְשׁוּמֹת עַד מִישַׁר
שְׁטִיִן בְּמִישְׂרָא דְמוֹאָב:

כ"ט - מִבֵּית הַיְשׁוּמֹת עַד אֲבֵל הַשָּׁטִיִם • כָּאֵן לְמִדָּרְךָ | תְּנָה: "לְיַדֵּי תַחֲוֵי לִי הֵהוּא אֲתָרָא וְכוּ": אֲבֵל
שְׁעוֹר מִחֲנָה יִשְׂרָאֵל י"ב מִיֵּל, דְּאָמַר רַבָּה בַר בַּר
הַשָּׁטִיִם • מִישׁוֹר שֶׁל שָׁטִיִם "אֲבֵל" שָׁמוּ.

~ יום חמישי כ"ו תמוז ~

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּעַרְכַת מוֹאָב עַל-יַרְדֵּן
יַרְחוֹ לֵאמֹר:

א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בְּעַרְכַת מוֹאָב עַל
יַרְדֵּנָא דִירְחוֹ לְמִימַר:

(בא) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם
עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶל-אֶרֶץ כְּנָעַן:

בא מֵלֵל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן אַרְי
אַתּוֹן עֹבְרִין יַת יַרְדֵּנָא לְאַרְעָא דְכְנַעַן:

כ"א - כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן וְגו' וְהוֹרֵשְׁתֶּם
וְגו' • וְהֵלֵא כִּמָּה פְעָמִים הִזְכַּרְתֶּם עַל כֶּךָ? אֵלֵא כֶּךָ
אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: כִּשְׂאֲתֶם עוֹבְרִים בְּיַרְדֵּן בִּיבְשָׁה,

על-מְנַת-כֶּן תַּעֲבְרוּ. וְאֵם לֹאוּ — מִיִּם כָּאֵין וְשׁוֹטְפִין
אַתְכֶּם; וְכֵן מְצִינֵנו שְׂאָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ בְּעוֹדָם
בְּיַרְדֵּן.

(גב) וְהוֹרֵשְׁתֶּם אֶת-כָּל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם
וְאַבְדֹתֶם אֶת כָּל-מִשְׁפֵּיתֶם וְאֶת כָּל-צִלְמֵי מִסְכַּתְכֶם
תֵּאבְדוּ וְאֶת כָּל-בָּמוֹתֶם תִּשְׁמִדוּ:

גב וְתַתְּרִכּוּן יַת כָּל יְתִבֵי אַרְעָא מִן קְדַמִּיכוֹן
וְתַבְדּוּן יַת כָּל בֵּית סִגְדַתְהוֹן וְיַת כָּל צִלְמֵי
מִתְכַתְהוֹן תַּבְדּוּן וְיַת כָּל בְּמַתְהוֹן תִּשְׁצוּן:

כ"ב - וְהוֹרֵשְׁתֶּם • וְגַרְשְׁתֶּם • מִשְׁפֵּיתֶם • כְּתַרְגוּמוֹ:
"בֵּית סִגְדַתְהוֹן", עַל שֵׁם שְׁהִיּוּ מִסְכְּכִין אֶת הַקְּרָקַע
בְּרִצְפַת אֲבָנִים שֶׁל שִׁישׁ לְהַשְׁתַּחֲוֹת עֲלֵיהֶם בְּפִשׁוּט

יָדִים וְרַגְלִים, כְּדַכְתִּיב (ויקרא כח): "וְאָבֵן מִשְׁפֵּית לֹא
תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהַשְׁתַּחֲוֹת עֲלֵיהֶם". מִסְכַּתְכֶם •
כְּתַרְגוּמוֹ: מִתְכַתְהוֹן.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(גב) וְאַבְדֹתֶם אֶת כָּל (צלמי) זְהוּ שְׂאָמַר הַכְּתוּב (איוב לה יא) מְלַפְּנוּ
מִשְׁפֵּיתֶם. אֵיתָא בְּמִדְרַשׁ (תנחומא ח), וְגו', מְלַפְּנוּ מִבְּהַמּוֹת אֲרָץ, הַקְּדוּשָׁה
כְּרוּךְ-הוּא מְלַמֵּד לָנוּ מִפְּרוֹ שֶׁל אֱלֹהֵינוּ
וְכוּ', מִיָּד בְּנָה אֱלֹהֵינוּ מִזְבֵּחַ, וְכַתִּיב

נפילה. ו'מדרש אגדה' אומר: על-ידי שהפיל הקדוש-ברוך-הוא שריהם של שבעים אמות מן השמים וכפתן לפני משה, אמר לו: ראה, אין בהם עוד כח!.

ז"ל « זאת הארץ אשר תפל לכם וגו' . לפי שהרבה מצוות נהגות בארץ ואין נהגות בחוצה לארץ, הצריך לכתב מצרני גבולי רוחותיה סביב. לומר לך: מן הגבולים הללו ולפנים, המצוות נהגות. תפל לכם . על שם שנתחלקה בגורל, נקראת חלוקה לשון

גויהי לכוון רוח דרומא ממדברא דצן על תחומי אדום ויהי לכוון תחום דרומא מסופי נמא דמלחא קדומא :

(ג) והיה לכם פאת-נגב ממדבר-צן על-ידי אדום והיה לכם גבול נגב מקצה ים-המלח קדמה:

דרך דרומה אל המדבר, והוא שקראו יחזקאל (יחזקאל c): "מדבר העמים", לפי שהיו כמה אמות יושבות בצדו והולכין אצל דרומו מן המערב כלפי מזרח תמיד, עד שבאו לדרומה של ארץ אדום, ובקשו ממלך אדום שניחם לעבר דרך ארצו ולהכנס לארץ דרך רחבה, ולא רצה. והצרכו לסבב את כל דרומה של אדום, עד בואם לדרומה של ארץ מואב, שנאמר (שופטים יא): "וגם אל-מלך מואב שלח ולא אבה". והלכו כל דרומה של מואב עד סופה, ומשם הפכו פניהם לצפון עד שסבבו כל מצר מזרחי שלה לרחבה; וכשפלו את מזרחה, מצאו את ארץ סיחון ועוג, שהיו יושבין במזרחה של ארץ פנען והירדן מפסיק ביניהם; וזהו שנאמר בפיפתח (ש): "וילך במדבר ויסב את-ארץ אדום ואת-ארץ מואב, ויבא ממזרח-שמש לארץ מואב". וכבשו את ארץ סיחון ועוג, שהיתה בצפונה של ארץ מואב, וקרכו עד הירדן, והוא כנגד מקצוע צפונית מערבית של ארץ מואב. נמצא, שארץ פנען שבעבר הירדן למערב - היה מקצוע דרומית-מזרחית שלה אצל אדום.

ז"ל « והיה לכם פאת-נגב . רוח דרומית אשר מן המזרח למערב. ממדבר-צן . אשר אצל אדום מתחלת מקצוע דרומית-מזרחית של ארץ תשעת המטות. פי' ש? שלש ארצות יושבות בדרומה של ארץ-ישראל זו אצל זו: קצת ארץ מצרים, וארץ אדום פלה, וארץ מואב פלה; ארץ מצרים במקצוע דרומית-מערבית, שנאמר בפ'שה זו: "מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאותיו הימה". ונחל מצרים היה מהלך על פני כל ארץ מצרים, שנאמר (יהושע י): מן-השיחור אשר על-פני מצרים. ומפסיק בין ארץ מצרים לארץ-ישראל, וארץ אדום אצלה לצד המזרח, וארץ מואב אצל ארץ אדום בסוף הדרום למזרח, וכשיצאו ישראל ממצרים, אם רצה המקום לקרב את בניסתם לארץ, היה מעבירים את הנילוס לצד צפון ובאין לארץ-ישראל, ולא עשה כן; וזהו שנאמר (שמות י): "ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים", שהם יושבים על הים במערבה של ארץ פנען - פנען שנאמר בפלשתים (צפניה ב): "ישבי חבל הים גוי כרתים". ולא נחם אותו הדרך, אלא הסבן והוציאם

ו'יחסר לכוון תחומא מדורומא למסקנא דעקרבים ויעבר לצן ויהון מסקנוהי מדורומא לרקם גיאה ויפוק לחצר אדר ויעבר לעצמן :

(ד) ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבים צנה והיו תוצאותיו מנגב לקדש ברנע ויצא חצר-אדר ועבר עצמנה:

ועקם לצד צפוננו של עולם באלכסון למערב ועובר המצר בדרומה של מעלה עקרבים. נמצא מעלה עקרבים לפנינו מן המצר. ועבר צנה . אל צין, כמו

ז"ל « ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבים . כל מקום שנאמר "ונסב" או "ויצא" מלמד שלא היה המצר שנה אלא הולך ויוצא לחוץ. יוצא המצר

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

דתרי הר החר הווי, לפי שמצינו בהר החר מת אהרן שלא עבר את הירדן (לעיל ב כח), והכא משמע שהוא מארץ [כנען] דכתיב תתאו לכם הר החר: תורה ה

דתרי קדש ברנע הווי, כדאיתא בפרק (ג) [שני] דמכות (י) אמר רב (יוסי) [יוסף] תרתי קדש הווי. וכן ביהושע טו א מונה אותו בעצירות שמעבר לירדן. וכן פירש (רש"י) [ר"ש] (שביעית פ"ז מ"א)

(ד) מנגב לקדש ברנע. תימה להרב בכור שור, דהכא משמע דקדש ברנע היתה מארץ פנען, והלא משה רבינו לא עבר הירדן, ומקדש ברנע שלח מרגלים דכתיב (יהושע יד ז) בשלח (אותם) [אתי] מקדש ברנע. ונראה לי

קדש ברנע. ורחב אותה רצועה שבלטה לצד צפון היתה מקדש ברנע עד עצמון, ומשם והלאה נחקצר המצר ונסב לצד הדרום ובא לו לנחל מצרים, ומשם לצד המערב אל הים הגדול, שהוא מצר מערבה של כל ארץ ישראל. נמצא, שנחל מצרים במקצוע מערבית דרומית.

"מצרימה". והיו תוצאתיו • קצותיו, בדרומה של קדש ברנע. ויצא חצר-אדר • מתפשט המצר ומרחיב לצד צפון של עולם, ונמשך עוד באלכסון למערב ובא לו לחצר-אדר ומשם לעצמון ומשם לנחל מצרים. ולשון "נסב" האמור כאן לפי שפכת "ויצא חצר-אדר", שהתחיל להרחיב משעבר את

(ה) ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאתיו הימה:

כ"ט • והיו תוצאתיו הימה • אל מצר המערב, שאין עוד גבול נגב מארץ לצד המערב משם והלאה.

(ו) וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול זה יהיה לכם גבול ים:

כ"ט • וגבול ים • ומצר מערבי מהו? והיה לכם הים הגדול • למצר. וגבול • הנסין שבתוך הים, אף הם מן הגבול, והם איים שקורין "איזל"ש.

(ז) וזה יהיה לכם גבול צפון מן הים הגדול תתאו לכם הור ההר:

כ"ט • גבול צפון • מצר צפון. מן הים הגדול תתאו לכם הור ההר • שהוא במקצוע צפונית מערבית וראשו משפיע ונכנס לתוך הים, ויש מרחב הים לפני היםנו וחוצה הימנו. תתאו • תשפיעו לכם

(ח) מהר ההר תתאו לבא חמת והיו תוצאת הגבל צדדה:

כ"ט • מהר ההר • תסבו ותלכו אל מצר הצפון לצד המזרח, ותפגעו ב"לבא חמת" זו אנטוכיא. תוצאת הגבל • סופי הגבול. כל מקום שנאמר "תוצאות הגבול", או המצר פלה שם לגמרי ואינו עובר להלן

(ט) ויצא הגבל זפרנה והיו תוצאתיו חצר עינן זה יהיה לכם גבול צפון:

כ"ט • והיו תוצאתיו חצר עינן • הוא הים סוף המצר הצפוני, ונמצאת חצר עינן במקצוע צפונית-מזרחית. ומשם התאיתם לכם אל מצר המזרחי.

(י) והתאיתם לכם לגבול קדמה מחצר עינן שפמה:

כ"ט • והתאיתם • לשון הסבה ונטיה, כמו "תתאו". שפמה • במצר המזרחי, ומשם הרבלה.

(יא) וַיֵּרֶד הַגְּבֹל מִשְׁפַּם הַרְבֵּלָה מִקְדָּם לְעֵין וַיֵּרֶד הַגְּבֹל וּמַחֵה עַל-פֶּתַח יַם-כְּנָנֶת קִדְמָה:

יא וַיְחַתּוּ תַחֲוּמָא מִשְׁפַּם לְרַבְלָה מִמְדִּנְחָ לְעֵין וַיְחַתּוּ תַחֲוּמָא וַיִּמְטִי עַל כַּיִף יַם גְּסֵר קִדְוּמָא:

מִן הַצָּפוֹן לְדָרוֹם בְּאֶלְכֶסוֹן נוֹטָה לְצַד מִזְרַח וּמִתְקַרֵּב לְצַד אֶרֶץ כְּנָעַן כְּנָגַד יַם כְּנָנֶת, וּמוֹשֵׁף לְצַד מִזְרַחָה שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל כְּנָגַד יַם כְּנָנֶת עַד שְׁנוּפֵל בְּיַם הַמֶּלַח, וּמִשָּׁם כָּלָה הַגְּבוּל בְּתוֹצְאוֹתָיו אֶל יַם הַמֶּלַח, שֶׁמִּמֶּנּוּ הִתְחַלַּת מִצָּר מְקוּצֵעַ דְּרוּמִית מִזְרַחִית, הָרִי סוֹכְבַת אוֹתָהּ לְאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ.

כ"י - מִקְדָּם לְעֵין • שֵׁם מְקוֹם, וְהַמִּצָּר הוֹלֵךְ בְּמִזְרַחוֹ. נִמְצָא הָעֵין לְפָנַיִם מִן הַמִּצָּר, וּמֵאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל הִיא. וַיֵּרֶד הַגְּבֹל • כֹּל שֶׁהַגְּבוּל הוֹלֵךְ מִצָּפוֹן לְדָרוֹם, הוּא יוֹרֵד וְהוֹלֵךְ. וּמַחֵה עַל-פֶּתַח יַם-כְּנָנֶת קִדְמָה • שִׁיחָא יַם כְּנָנֶת תוֹךְ לְגְבוּל בְּמַעֲרֵב, וְהַגְּבוּל בְּמִזְרַח יַם כְּנָנֶת, וּמִשָּׁם יוֹרֵד אֶל הַיַּרְדֵּן, וְהַיַּרְדֵּן מוֹשֵׁף וּבָא

יב וַיְחַתּוּ תַחֲוּמָא לְיַרְדֵּנָא וַיְהוֹן מִפְּקִנְוֵיהּ לְיִמָּא דְּמִלְחָא דָּא תְּהִי לְכוּן אֲרַעָא לְתַחֲוּמָהָא סְחֹר סְחֹר:

(יב) וַיֵּרֶד הַגְּבוּל הַיַּרְדֵּנָה וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו יַם הַמֶּלַח זֹאת תְּהִיָּה לְכֶם הָאָרֶץ לְגְבֻלְתֶּיהָ סְבִיב:

יג וּפְקִיד מִשָּׁה יַת כְּנִי יִשְׂרָאֵל לְמִימְרָ דָּא אֲרַעָא דִּי תַחֲסִנּוּן יַתָּה בְּעַדְכָּא דִּי פְקִיד יֵי לְמַתְּן לְתַשְׁעַת שְׁבֻטִין וּפְלָגוֹת שְׁבֻטָּא:

(יג) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּתְּנַחֲלוּ אֹתָהּ בְּגוֹרֵל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לְתַשְׁעַת הַמִּטּוֹת וְחֻצֵי הַמִּטָּה:

יד אַרְי קַבִּילוּ שְׁבֻטָּא דְּכְנִי רְאוּבֵן לְבֵית אַבְהִיתְהוֹן וְשְׁבֻטָּא דְּכְנִי גַד לְבֵית אַבְהִיתְהוֹן וּפְלָגוֹת שְׁבֻטָּא דְּמְנַשֶּׁה קַבִּילוּ אַחְסָנְתְהוֹן:

(יד) כִּי לָקַחוּ מִטָּה בְּנֵי הָרְאוּבֵנִי לְבֵית אֲבֹתָם וּמִטָּה בְּנֵי-הַגָּדִי לְבֵית אֲבֹתָם וְחֻצֵי מִטָּה מְנַשֶּׁה לָקְחוּ נַחֲלָתָם:

טו תְּרִין שְׁבֻטִין וּפְלָגוֹת שְׁבֻטָּא קַבִּילוּ אַחְסָנְתְהוֹן מִעֵבְרָא לְיַרְדֵּנָא דִּירְחוֹ קְדוּמָא מְדִינְחָא:

(טו) שְׁנֵי הַמִּטּוֹת וְחֻצֵי הַמִּטָּה לָקְחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרַחוֹ קִדְמָה מִזְרַחָה: פ

כ"ג - קִדְמָה מִזְרַחָה • אֶל פְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁהֵם בְּמִזְרַח, שְׂרוּחַ מִזְרַחִית קְרוּיָה "פָּנִים" וּמַעֲרַבִית קְרוּיָה "אַחֹר", לְפִיכֹף דָּרוֹם לְיָמִין, וְצָפוֹן לְשְׂמָאל.

~ יום שישי כ"ז תמוז ~

טז וּמְלִיל יֵי עַם מִשָּׁה לְמִימְרָ: (טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יז אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-יִנְחֲלוּ לְכֶם אֶת-הָאָרֶץ אֲלֻעֶזֶר הַכֹּהֵן וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן: (יז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-יִנְחֲלוּ לְכֶם אֶת-הָאָרֶץ אֲלֻעֶזֶר הַכֹּהֵן וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן:

יח תִּכְּנֵן לְפָרֵשׁ "לְכֶם" זֶה, כָּל "לְכֶם" שֶׁבְּמִקְרָא, שְׂאֵם-כֵּן הִזָּה לוֹ לְכַתֵּב "יִנְחִילוּ לְכֶם", "יִנְחֲלוּ" - מִשְׁמַע שֶׁהֵם נוֹחֲלִים לְכֶם בְּשִׁבְלֵיכֶם וּבְמִקוּמְכֶם, כְּמוֹ (שְׂמוֹת יד): "ה' יִלְחֶם לְכֶם".

כ"ד - אֲשֶׁר-יִנְחֲלוּ לְכֶם • בְּשִׁבְלֵיכֶם. כֹּל נָשִׂיא וְנָשִׂיא אֲפוּטְרוּפוּס לְשִׁבְטוֹ, וּמְחַלֵּק נַחֲלַת הַשְּׁבֻט לְמִשְׁפְּחוֹת וְלִגְבָרִים, וּבוֹרֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד חֵלֶק הַגּוּן. וּמַה שֶׁהֵם עוֹשִׂין, יְהִיָּה עֲשׂוּי כְּאֵלוֹ עֲשָׂאוֹם שְׁלוּחִים. וְלֹא

~ נקודות משיחות קודש ~

להיות נשיא שבטו, ומצד מנוי זה פעלתו כוללת גם את צרכי הפרט, שהרי הוא נשיאו של כל אחד ביחיד. והנה, בפסוק נזכרו אלעזר ויהושע, שקבלו מנוי מיחד מאת ה', ומזה למד רש"י שאף לגבי הנשיאים כף: מדבר במנוי מיחד מאת ה' להיות ממנים ו'בעלים' על כל עניני השבט. לכן מפרש רש"י שכל נשיא הוא אפוטרופוס לשבטו, והוא דואג לצרכיו של כל יחיד בפרט.

(ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 297)

כל נשיא ונשיא אפוטרופוס לשבטו, ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים ובדרך כלל אחד ואחד חלק הגון (לה. יז) יש לשאל, מנין לו לרש"י שהנשיאים חלקו את נחלת השבט למשפחות, ולא שחלקו את הארץ לשבטים? ויש לומר, דהנה תפקידו של הנשיא נחלק לשנים. א. מצד ישראל – הוא שלוחם של ישראל לספוק כל צרכיהם, ודאגתו מצד תפקיד זה היא בעקר לצרכי הכלל, וכדרך העולם, שכל קבוץ של אנשים ממנה מנהיג שדואג לצרכי הכלל. ב. מצד הקב"ה – הקב"ה מנה אותו (על דיי משה)

יח ורבא חד רבא חד משבטא תסבון לאחסנא ית ארעא:

(יח) וְנָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמִּטֵּה תִקְחוּ לְנַחַל אֶת־הָאָרֶץ:

ש"י «לנחל את-הארץ • שיהא נוחל וחולק אותה במקומכם.

יט ואליו שמחת גברינא לשבטא דיהודה כלב בר יפנה:

(יט) וְאַלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לְמִטֵּה יְהוּדָה כָּלֵב בֶּן־יִפְנֵה:

כו ולשבטא דבני שמעון שמואל בר עמיהוד:

(כ) וּלְמִטֵּה בְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן־עֲמִיהוּד:

כא לשבטא דבנמן אליד בר פסלון:

(כא) לְמִטֵּה בְנִימָן אֵלִיד בֶּן־פְּסִלּוֹן:

כב ולשבטא דבני דן רבא בקי בר יגלי:

(כב) וּלְמִטֵּה בְנֵי־דָן נָשִׂיא בְקִי בֶן־יְגִלִי:

כג לבני יוסף לשבטא דבני מנשה רבא חניאל בר אפד:

(כג) לְבְנֵי יוֹסֵף לְמִטֵּה בְנֵי־מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חֲנִיָּאל בֶּן־אֶפְדִּ:

כד ולשבטא דבני אפרים רבא קמואל בר שפץ:

(כד) וּלְמִטֵּה בְנֵי־אֶפְרַיִם נָשִׂיא קְמוּאֵל בֶּן־שַׁפְּטָן:

כה ולשבטא דבני זבולן רבא אליצפן בר פרנך:

(כה) וּלְמִטֵּה בְנֵי־זְבוּלָן נָשִׂיא אֱלִיצַפָּן בֶּן־פְּרָנֶךְ:

כו ולשבטא דבני יששכר רבא פלטיאל בר עזן:

(כו) וּלְמִטֵּה בְנֵי־יִשָּׁשְׁכָר נָשִׂיא פְּלִטְיָאל בֶּן־עֲזִין:

כז ולשבטא דבני אשר רבא אחיהוד בר שלמי:

(כז) וּלְמִטֵּה בְנֵי־אֲשֵׁר נָשִׂיא אַחִיהוּד בֶּן־שְׁלָמִי:

כח ולשבטא דבני נפתלי רבא פדהאל בר עמיהוד:

(כח) וּלְמִטֵּה בְנֵי־נַפְתָּלִי נָשִׂיא פְּדֵהָאֵל בֶּן־עֲמִיהוּד:

(כט) אֱלֹהֵי אֲשֶׁר צִוְּהָ יְהוָה לְנַחַל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: פ

כ"ט - לנחל את בני ישראל • שהם ינחילו אותה להם למחלקותיה.

לה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן
וַיֹּאמֶר:

א ומליל יי עם משה במישריא דמואב על
ירדנא דירחו למימר:

(ב) צוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַנוּ לְלוֹיִם מִנַּחֲלַת אֲחֻזְתָּם
עָרִים לְשֹׁבְתֵי וּמִגְרָשׁ לְעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ
לְלוֹיִם:

ב פקד ית בני ישראל ויתנון ללואי
מאחוסנת אחודתהון קרוין למתב ורנח
לקרנא סחרגניהון תתנון ללואי:

כ"ט - ומגרש • רנח מקום חלק חוץ לעיר סביב להיות לנוי לעיר, ואין רשאין לבנות שם בית ולא לנטע
פרם ולא לזרע זריעה.

(ג) וְהָיוּ הָעָרִים לָהֶם לְשֹׁבְתֵיהֶם וּמִגְרָשֵׁיהֶם יִהְיוּ
לְבִהְמָתָם וְלִרְכֻשָׁם וְלִכְל חַיְתָּם:

ג ויהון קרנא להון למתב ורוחיהון יהון
לבעירהון ולקנניהון ולכל חניתהון:

כ"ט - ולכל חיתם • לכל צרכיהם.

(ד) וּמִגְרָשֵׁי הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹיִם מִקִּוֵּר הָעִיר
וְחוּצָה אֵלָּה אִמָּה סְבִיב:

ד ורוחסי קרנא די תתנון ללואי מכתל קרמא
ולברא אלף אמין סחור סחור:

כ"ט - אלף אמה סביב • (עירובין כא) ואחריו הוא אומר:
"אלפים באמה". הא ביצד? אלפים הוא נותן להם

סביב, ומתם אלף הפנימיים למגרש והחיצוניים
לשדות וכרמים.

(ה) וּמִדֹּתָם מִחוּץ לְעִיר אֶת־פֶּאת־קִדְמָה אֲלֵפִים
בְּאִמָּה וְאֶת־פֶּאת־נֶגֶב אֲלֵפִים בְּאִמָּה וְאֶת־פֶּאת־יָם
אֲלֵפִים בְּאִמָּה וְאֶת־פֶּאת־צָפוֹן אֲלֵפִים בְּאִמָּה וְהָעִיר
בִּתְוֹךְ זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִגְרָשֵׁי הָעָרִים:

ה ומתשחון מקרא לקרמא ית רוח קדומא
תרין אלפין אמין וית רוח דרומא תרין
אלפין אמין וית רוח מערבא תרין אלפין
אמין וית רוח צפונא תרין אלפין אמין
וקרמא במציעא דין זתי להון רוחי קרנא:

(ו) וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹיִם אֶת־שְׁש־עָרֵי
הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָנֶס שְׂמֹה הַרְצָח וְעֲלֵיהֶם
תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר:

ו וית קרנא די תתנון ללואי ית שית קרוי
שכותא די תתנון למצרק תמן סטולא
ועליהון תתנון ארבעין ושתין קרוין:

(ז) כָּל־הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹיִם אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה
עִיר אֶתְהֶן וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהֶן:

ז כל קרנא די תתנון ללואי ארבעין וממני
קרוין זתהן וית רוחיהון:

ח וְקָרַנְיָא דִּי תַתְּנִין מֵאַחַדְתָּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן סְגִיאי תַסְגִּין וּמִן זַעֲרִי תַזְעִירוּן גְּבַר כְּפוּם אַחְסַנְתָּה דִּי יַחְסִנִין תַתְּן מִקְרוּוֹהֵי לְלוֹאי:

(ח) וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאַחַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הָרֶבֶל תִּרְבּוּ וּמֵאֵת הַמַּעֲט תִמְעִיטוּ אִישׁ כְּפִי נַחֲלָתוֹ אֲשֶׁר יִנְחָלוּ יִתְּן מֵעָרָיו לְלוֹיִם: פ

~ שבת קודש כ"ח תמוז ~

ט ומליל יי עם משה למימר:

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י מלל עם בני ישראל ותימר להון ארי אתון עברין ית ירדנא לארצא דקנען:

(י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶרְצָה כְּנָעַן:

יא ותזמגון לכוון קרוין קרוי שזכותא יהוין לכוון ויערוק לתמן קטולא דיקטול נפשא בשלו:

(יא) וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלַט תְּהִיְיֶנָּה לָכֶם וְגַם שָׁמָּה רִצַּח מִכַּה־נֶפֶשׁ בְּשֹׁגְגָה:

כט"י ◀ וְהִקְרִיתֶם • אין "הקריה" אלא לשון הזמנה; וכן הוא אומר (בראשית כז): "כי הקרה ה' אליהי לפני".

~ נקודות משיחות קודש ~

דקליפה, כמבאר בתסודות. בשגגה - ביהודי לא שיף חטא במזיד, שהרי כל יהודי רוצה לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות (רמב"ם הלכות גרושין פ"ב ה"כ). (ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 596)

וגם שמה רוצח מכה נפש בשגגה (לה, יא) נפש - רומז לנפש השנית בישראל (תניא ריש פ"ב), שהיא חלק אלוה ממעל ממש. מכה נפש - רומז לחטא ועון, שגורם לשפיכת הדם והחיות של 'אדם דקדושה' באדם

יב ויהוין לכוון קרוינא לשזבא מגאל דמא ולא ימות קטולא עד דיקום קדם כנשפא לדניא:

(יב) וְהָיוּ לָכֶם הָעָרִים לְמִקְלַט מִגֹּאֵל וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד־עֲמֹדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לְמוֹשֶׁפֶט:

כט"י ◀ מגאל • מפני גואל הדם, שהוא קרוב לנצח.

יג וקרניא די תתנון שית קרוי שזכותא יהוין לכוון:

(יג) וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ שִׁשְׁעָרֵי מִקְלַט תְּהִיְיֶנָּה לָכֶם:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

אחת פמה וכמה, וזהו שכתוב בתריה (שם פסוק ט) ידרף ענוים במשפט וילמד ענוים דרכו (תנחומא יא): תורה יב

שאמר הכתוב (תהלים כח) טוב וישר ה' על פן יורה חטאים בדרך, והלא דברים קל וחומר, ומה לרוצחים עשה שביל שיברחו וינצלו, לצדיקים על

לה (יא) וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים]. תכין לך הדרך (דברים יט א), כלומר שיכתוב 'מקלט' על פרשת דרכים כדי שיכיר הרוצח ויפנה לשם, וזהו

כ"ט • **שֵׁשׁ־עָרֵי מִקְלָט** • (מכות ט) מגיד, שֵׁשׁ־עַל־פִּי שֶׁהַבְּדִיל מִשֶּׁה בַחֲיֵיו שָׁלֹשׁ עָרִים בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן, לֹא

הָיוּ קוֹלָטוֹת עַד שֶׁנִּבְחָרוּ שְׁלֹשׁ שָׁנָתָן יְהוֹשֻׁעַ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן (ספרי).

(י) **אֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֶבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה:**

יד ית תלת קרויאת תתנון מעברא לירדנא וית תלת קרויאת תתנון בארעא דכנען קרוי שזכותא יהוון:

כ"ט • **אֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים וְגו'** • (מכות ט) אָף־עַל־פִּי שֶׁבְּאֶרֶץ כְּנָעַן תִּשְׁעָה שְׁבָטִים, וְכֹאן אֵינֶן אֵלָּא שָׁנִים וַחֲצִי, הַשּׁוּה מִנֵּן עָרֵי מִקְלָט שְׁלֵהֶם, מִשּׁוּם דְּבִגְלַעַד

נְפִישֵׁי רוֹצְחִים, דְּכִתִּיב (הושע ו): "גִּלְעָד קִרְיַת פְּעֻלֵי אֲוֹן עֲקָבָה מִדָּם".

(טו) **לְבַנְי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשֵׁב בְּתוֹכֶם תִּהְיֶינָה שֵׁשׁ־הָעָרִים הָאֵלֶּה לְמִקְלָט לָנוּם שְׁמָה כָּל־מִבְּחַר נֶפֶשׁ בְּשֹׁגְגָה:**

טו לבני ישראל ולגירא ולתושבא ביניכון יהוון שית קרויאת האלין לשזבא למערוק לממן כל דיקטול נפשא בשלוי:

(טז) **וְאִם־בְּכָלִי בְרוּזָל הִפְּהוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוֹמָת הַרְצִיחַ:**

טז ואם במן דפרוזלא מכהי וקטלה קטולא הוא אתקטלא יתקטל קטולא:

כ"ט • **וְאִם־בְּכָלִי בְרוּזָל הִפְּהוּ** • אין זה מדובר בהורג בשוגג הסמוך לו, אלא בהורג במזיד; וכא ללמד, ששהורג בכל דבר צריך שיהא בו שעור כדי להמית, שנאמר בכלם: "אשר־ימות בו" דמתרגמינן: "דהיא כמסת דימות בה", חוץ מן הברזל, שגלוי וידוע לפני הקדוש־ברוך־הוא, ששהברזל ממית בכל שהוא

אֶפְלוּ מַחֲט, לְפִיכֶךָ לֹא נִתְּנָה בּוֹ תוֹרָה שֶׁעוֹר לְכַתֵּב בּוֹ: "אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ". וְאִם תֹּאמַר בְּהוֹרֵג בְּשׁוּגָג - הַפְּתוּב מִדְּבַר, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר לְמַטָּה: "אוּ בְּכָל־אֶבֶן אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוּת וְגו'". לְמַד עַל הָאֲמוּרִים לְמַעְלָה, שֶׁבְּהוֹרֵג בְּמַזִּיד - הַפְּתוּב מִדְּבַר.

(יז) **וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ הִפְּהוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוֹמָת הַרְצִיחַ:**

יז ואם באבנא דמתנסבא בידי דהיא כמסת די ימות בה מכהי וקטלה קטולא הוא אתקטלא יתקטל קטולא:

כ"ט • **בְּאֶבֶן יָד** • (ספרי) שֵׁשׁ בָּהּ מֵלֹא יָד. אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ • שֵׁשׁ בָּהּ שֶׁעוֹר לְהַמִּית, כְּתִרְגוּמוֹ. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא): "וְהִפְּהוּ אִישׁ אֵת רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן" וְלֹא נִתַּן בָּהּ

שֶׁעוֹר. יָכוֹל כָּל שֶׁהוּא? לְכֶךָ נֶאֱמַר: "אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ".

(יח) **אוּ בְּכָלִי עֵץ־יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ הִפְּהוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוֹמָת הַרְצִיחַ:**

יח או במן דאע דמתנסב בידי דהיא כמסת די ימות בה מכהי וקטלה קטולא הוא אתקטלא יתקטל קטולא:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יד) **אֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים וְגו' מֵעֶבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים וְגו' בְּאֶרֶץ כְּנָעַן.** וּבִפְרָק שְׁנֵי דְמִכּוֹת (ט) מִקְלָטָה, בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן תִּלְתַּת וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תִּלְתַּת, וּמִשְׁנֵי בְּגִלְעָד שֶׁהוּא מֵעֶבֶר לַיַּרְדֵּן שְׂכִיחֵי רוֹצְחִים דְּכִתִּיב (הושע ו ח) גִּלְעָד קִרְיַת פְּעֻלֵי אֲוֹן עֲקָבָה מִדָּם, אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר שְׁהִי עוֹקְבִים לְהוֹרֵג נַפְשׁוֹת. וְקָשְׁיָא מֵאֵי קָא מִשְׁנֵי, וְהָא לֹא מִהֲנֵי עָרֵי מִקְלָט אֵלָּא לְהוֹרְגִים בְּשׁוּגָג, וּבְגִלְעָד דְּשְׂכִיחֵי רוֹצְחִים דְּקָאֲמַר הֵינֵינוּ בְּמַזִּיד. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּכִינּוֹן דְּשְׂכִיחֵי רוֹצְחִים בְּמַזִּיד הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְבִיא שָׁם רוֹצְחִים בְּשׁוּגָג בְּלֹא עֵדִים, כְּדִי שִׁיחְרְגוּ הַרוֹצְחִים בְּמַזִּיד וַיְהִי שָׁם עֵדִים וַיְגַלוּ, כְּדָאֲמַרִּינַן הֵתָם בְּסֻמוּף (מכות י) מְרַשְׁעִים יֵצָא רֶשַׁע (שמואל א' כד יא), בְּמַה הַפְּתוּב מִדְּבַר, בְּשִׁנֵּי בְנֵי אָדָם שֶׁחָרְגוּ אֵת הַנֶּפֶשׁ אֶחָד הָרַג שׁוּגָג וְאֶחָד הָרַג מַזִּיד, לָזָה אֵינֶן עֵדִים וְלָזָה אֵינֶן עֵדִים, הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְזַמְּנֵן לְפַנְדֵּק אֶחָד, זֶה שֶׁחָרְג מַזִּיד יוֹשֵׁב תַּחַת הַסּוּלָם, וְזֶה שֶׁחָרְג שׁוּגָג עוֹלָה בְּסוּלָם וְנֹפֵל עָלָיו וְהוֹרְגוּ, וְיֵשׁ שָׁם עֵדִים, זֶה נִחְרָג וְזֶה גוֹלָה: תורה טו

שיעור יומי לשבת קודש כ"ח תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - לה - פרשת מטות-מסעי
 עה | כ"י • או בכלי עץ-יד • לפי שְנַאֲמַר (שמות כא) : "וכי יִבְרַח אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ אוֹ אֶת-אִמּוֹ בְּשֶׁבֶט". יְכוּל כָּל

יט גָּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית אֶת-הַרְצֵחַ בְּפָגְעוֹ-בוֹ הוּא יִמְתְּנוּ:
 יט גָּאֵל דָּמָא הוּא יְקַטֹּל יֵת קְטוּלָא פִד אֶתְחַיֵּב לֵה מִן דִּינָא הוּא יְקַטֹּלָהּ:
 אֶתְחַיֵּב לֵה מִן דִּינָא הוּא יְקַטֹּלָהּ:

כ"י • בְּפָגְעוֹ-בוֹ • אֶפְלוּ בְתוֹךְ עָרֵי מִקְלָט.

כז וְאִם-בְּשֵׁנֵי יְהִדְפְּנוּ אוֹ-הַשְּׁלִיךְ עָלָיו בְּצִדִּיהָ וַיָּמָת:
 כז וְאִם בְּסַנְאָה דְּחָהֵי אוֹ רָמָא עֲלוּהֵי בְּכַמְנָא יְקַטֹּלָהּ:

כ"י • בְּצִדִּיהָ • כְּתַרְגוּמוֹ "בְּכַמְנָא" בְּמֵאֲרַב.

כ"א אוּ בְּדַבְּבוּ מִחֵהֵי בִידָה וְקִטְלָהּ אֶתְקַטֹּלָהּ יְקַטֹּטֵל מִחְיָא קְטוּלָא הוּא גָּאֵל דָּמָא יְקַטֹּל יֵת קְטוּלָא פִד אֶתְחַיֵּב לֵה מִן דִּינָא:
 כ"א אוּ בְּדַבְּבוּ מִחֵהֵי בִידָה וְקִטְלָהּ אֶתְקַטֹּלָהּ יְקַטֹּטֵל מִחְיָא קְטוּלָא הוּא גָּאֵל דָּמָא יְקַטֹּל יֵת קְטוּלָא פִד אֶתְחַיֵּב לֵה מִן דִּינָא:

כ"ב וְאִם בְּתַבְּרָא בְּלֵא דְּבָבוּ דְּחָהֵי אוֹ רָמָא בְּלֵא בְּלֵא כְּמִן לֵה:
 כ"ב וְאִם בְּתַבְּרָא בְּלֵא דְּבָבוּ דְּחָהֵי אוֹ רָמָא עֲלוּהֵי כָּל מִן בְּלֵא כְּמִן לֵה:

כ"י • בְּפִתְעָ • בְּאַנְסָ • וְתַרְגוּמוֹ "בְּתַכְיָף", שְׁהִיָּה סְמוּךְ לוֹ וְלֵא הִיָּה לוֹ שְׁהוּת לְהִזְהַר עָלָיו.

כ"ג אוּ בְּכָל-אֶבֶן אֲשֶׁר-יָמָת בָּהּ בְּלֵא רְאוּת וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמָת וְהוּא לֵא-אוּיָב לוֹ וְלֵא מִבְּקֵשׁ רַעְתּוֹ:
 כ"ג אוּ בְּכָל-אֶבֶן אֲשֶׁר-יָמָת בָּהּ בְּלֵא רְאוּת וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמָת וְהוּא לֵא-אוּיָב לוֹ וְלֵא מִבְּקֵשׁ רַעְתּוֹ:

כ"י • אוּ בְּכָל-אֶבֶן אֲשֶׁר-יָמָת בָּהּ • הִפְהוּ • בְּלֵא רְאוּת • שְׁלֵא רְאָהוּ • וַיִּפֹּל עָלָיו • (מכות יא) מִכָּאן אָמְרוּ: הַהוּרַג דְּרַף יְרִידָה, גּוֹלָהּ. דְּרַף עֲלֶיהָ, אֵינּוּ גּוֹלָהּ.

כ"ד וְשִׁפְטוֹ הָעֵדָה בֵּין הַמִּפְּהָ וּבֵין גָּאֵל הַדָּם עַל הַמְּשַׁפְּטִים הָאֵלֶּה:
 כ"ד וְיִדְוִנוּן פְּנִשְׁתָּא פִין מִחְיָא וּבֵין גָּאֵל דָּמָא עַל דִּינָא הָאֵלִין:

כ"ה וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת-הַרְצֵחַ מִיַּד גָּאֵל הַדָּם וְהִשִּׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל-עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר-נָס שָׁמָּה וַיֵּשֶׁב בָּהּ עַד-מֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר-מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֵׁמֶן הַקֹּדֶשׁ:
 כ"ה וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת-הַרְצֵחַ מִיַּד גָּאֵל הַדָּם וְהִשִּׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל-עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר-נָס שָׁמָּה וַיֵּשֶׁב בָּהּ עַד-מֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר-מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֵׁמֶן הַקֹּדֶשׁ:

כ"י • עַד-מֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל • שְׁהוּא בָּא לְהַשְׁרוֹת שְׂכִינָה בְּיִשְׂרָאֵל וּלְהַאֲרִיךְ יְמֵיהֶם, וְהַרְצֵחַ בָּא לְסַלֵּק אֶת הַשְּׂכִינָה מִיִּשְׂרָאֵל וּמִקְצֵר אֶת יְמֵי הַחַיִּים, אֵינּוּ כְּדָאֵי שְׂיָהָא לְפָנֵי כֹהֵן גָּדוֹל. דְּבָר אַחַר: לְפִי שְׁהִיָּה לוֹ לְכַהֵן גָּדוֹל לְהַתְּפַלֵּל שְׁלֵא תִּתְּרַע תְּקֵלָה זֹו לְיִשְׂרָאֵל

כ"י • אֲשֶׁר-מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֵׁמֶן הַקֹּדֶשׁ • לְפִי פְּשׁוּטוֹ, מִן הַמִּקְרָאוֹת הַקְּצָרִים הוּא, שְׁלֵא פִירַשׁ מִי מִשְׁחוֹ, אֶלָּא כְּמוֹ: "אֲשֶׁר מִשְׁחוֹ הַמּוֹשֵׁחַ אֹתוֹ בְּשֵׁמֶן הַקֹּדֶשׁ". וְרַבּוֹתֵינוּ דְּרַשׁוּהוּ בְּמִסְכַּת מִכּוֹת' לְרֵאֲיֵת דְּבָר, לְלַמֵּד שְׂאֵם עַד שְׁלֵא נִגְמַר דִּינוֹ, מֵת כֹּהֵן גָּדוֹל וּמְנוּ אַחַר

תפתיו, ולאחר מכן נגמר דינו, חוזר במיתתו של | לכהן, או הפכה משח אותו? אלא להביא את הנמשח שני, שנאמר: "אשר-משח אותו", וכי הוא משחו

כו ואם מפק יפוק קטולא ית תחום קרית | **וְאִם-יֵצֵא יֵצֵא הַרְצַח אֶת-גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר יָנוּם שָׁמָּה:** שזכותה די ערק לתמן:

כו וישפח יתה גאל דמא דמא מברא לתחום | **וּמֵצֵא אֹתוֹ גֹּאֵל הַדָּם מִחוּץ לְגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ וְרָצַח גֹּאֵל הַדָּם אֶת-הַרְצָח אִין לוֹ דָּם:** קרית שזכותה ויקטול גאל דמא ית קטולא לית לה דמא:

כ"י • אין לו דם • (מכות ז) הרי הוא כהורג את המת שאין לו דם.

כח ארי בקרית שזכותה יתב עד דימות | **כִּי אָרִי בְּקִרְיַת שְׁזִבּוּתָהּ יִתֵּב עַד דִּימוֹת פְּהִנָּא רְבָא וּבְתַר דִּימוֹת פְּהִנָּא רְבָא יִתּוּב וְאַחֲרֵי-מֹות הַפְּתִיחַ הַגְּדֹל יִשׁוּב הַרְצָח אֶל-אַרְץ אַחֲזוֹתוֹ:** פהנא רבא וכתר דימות פהנא רבא יתוב קטולא לארע אחסנתה:

כט ויהוין אלין לכוין לגזרת דין לדריכוון בכל | **וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקֹּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֵיכֶם:** מותבניכוון:

כ"י • בכל מושבתיכם • למד שתהא סנהדרין [קטנה] נוהגת בחוצה-לארץ כל זמן שנוהגת בארץ-ישראל.

ל כל דיקטול נפשא לפום סהדין יקטול ית | **לְכָל דִּיקְטוּל נַפְשָׁא לְפִי עֵדִים יִרְצַח אֶת-הַרְצָח וְעַד קְטוּלָא וְסַהֲדִי חַד לֹא יִסְהַד בְּאַנְשׁ לְמַקְטָל:** אהד לאיענה בנפש למות:

כ"י • כל-מפה-נפש וגו' • הבא להרגו על שהכה את הנפש. | **לְפִי עֵדִים יִרְצַח • שְׂעִידוֹ שְׁבִמְזִיד וּבְהִתְרָאָה הַרְגוּ.** שיעידו שבמזיד ובהתראה הרגו.

לא ולא תקבלוון ממון על אנש קטול די הוא | **וְלֹא-תִקְחוּ כֹפֶר לְנַפְשׁ רִצָּח אֲשֶׁר-הוּא רָשָׁע לְמֹות בְּיָמוֹת יוֹמָת:** קרב למקטל ארי אתקטלא יתקטל:

כ"י • ולא-תקחו כפר • (כתובות לו) לא יפטור בממון.

לב ולא תקבלוון ממון למערוק לקרית | **וְלֹא-תִקְחוּ כֹפֶר לָנוּם אֶל-עִיר מִקְלָטוֹ לְשׁוּב לְשִׁבְתָּ בְּאַרְץ עַד-מֹות הַפְּתִיחַ:** שזכותה למתוב למתב בארעא עד דימות פהנא:

כ"י • ולא-תקחו כפר לנוס אל-עיר מקלטו • למי | **בְּמִמּוֹן לִתֵּן כֹּפֶר לְשׁוּב בְּאַרְץ בְּטָרָם מֹות שָׁנָס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ, שְׁהָרַג בְּשׁוּגְגָא, אֵינּוּ נִפְטָר מִגְּלוֹת הַפְּתִיחַ. לָנוּס • כְּמוֹ לָנוּס (בְּשׁוּא וּבְקִיּוּ), כְּמוֹ (מִיכָה ב): "שׁוּבִי**

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כח) פי בעיר מקלטו ישב עד מות | מקלטו, ואומרים ראו זה שהרג הנפש ואין פהו גדול עושה בו נקמה ועליו הדבר חל, כדכתיב (דברים כו א) ובאת אל הפהן אשר יהיה בימים ההם. אבל הפהן הגדול. פשט, כדי שלא יהיו העולם מרננים על הפהן הגדול כשיראו הרוצח יוצא חוץ לעיר

מְלַחְמָה" – שָׁשְׁבוּ מִן הַמְּלַחְמָה. וְכֵן (צפניה א) "נוֹגֵי מְמוּעֵד", וְכֵן (יהושע ה) "כִּי מַלְיִם הָיוּ". פֶּאֶשֶׁר תֹּאמַר "שׁוֹב" עַל מִי שָׁשְׁבַּ כְּבָר, ו"מֹוֹל" עַל מִי שֶׁמָּל כְּבָר, כֵּן תֹּאמַר "לְנוּס" עַל מִי שֶׁנָּס כְּבָר, וְקוֹרְהוּ "נוּס",

כְּלוּמַר מְבָרַח. וְאִם תֹּאמַר "לְנוּס" – לְבָרַח, וּתְפַרְשֶׁהוּ: לֹא תִקְחוּ כְּפָר לְמִי שֵׁישׁ לוֹ לְבָרַח, לְפִטְרוֹ מִן הַגְּלוּת, לֹא יִדְעֵתִי הַיָּאָף יֹאמַר: "לְשׁוֹב לְשִׁבְתָּ בְּאֶרֶץ", הָרִי עֲדִין לֹא נָס, וּמֵהִיכָן יָשׁוּב?.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עז והדר

לְעָרֵי מִקְלָט מוֹתֵר לְלַקְחוֹ מִשֵּׁם וּלְהַרְגוֹ, שֶׁהָרִי אֶפִּילוֹ אֲחֻז בְּקִרְנוֹת הַמְּזֻבָּח אֲמַר רַחֲמָנָא (שמות כא יד) מֵעַם מִזְבְּחֵי תִקְחֻנּוּ לְמוֹת. וְכֵן מְצִאנוּ בְּיוֹאֵב שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א' ב כח) וַיִּנָּס יוֹאֵב אֶל אֹהֶל ה' וַיִּחְזַק בְּקִרְנוֹת הַמְּזֻבָּח, אֲתָה מוֹצֵא שְׁהִיָּה יוֹאֵב חֶסֶם גְּדוֹל וְרֹאשׁ סִנְהֶדְרִין שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב' כג ח) יֹשֵׁב בִּשְׂבָת תַּחֲכַמְנִי רֹאשׁ הַשְּׁלֵשִׁי, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ [שְׂבָתוֹ בַּתּוֹרָה] מֵעַם מִזְבְּחֵי תִקְחֻנּוּ לְמוֹת, אֲלֵא אֲמַר יוֹאֵב הָרוּגֵי בֵּית דִּין אֵין נִקְבְּרִין בְּקִבְרֵי אֲבוֹתֵיהֶם, מוּטָב שְׂאֵמוֹת וְאֶקְבֹּר בְּקִבְרֵי אֲבוֹתַי. מִיָּד וַיִּשָּׁב בְּנֵיהוּ אֶת הַמֶּלֶךְ (שלמה) לֹאמַר כֹּה דָבַר יוֹאֵב וְכֹה עָנְנִי, וַיֹּאמֶר [לוֹ הַמֶּלֶךְ] עֲשֵׂה פֶּאֶשֶׁר דָּבַר וּפְגַע בּוֹ וּקְבַרְתּוֹ (והסירותי את דמי עמשא) [והסירתי דְּמִי] חָנֵם אֲשֶׁר שָׁפַךְ [יוֹאֵב] מֵעַל וּמֵעַל בֵּית אָבִי (מלכים א' ב ל"א), וְלָמָּה נִהְרַג, שֶׁכֵּן צִיָּה דְּדוֹד דְּקִתִּיב (שם פסוק ה) וְגַם אֲתָה יִדְעַת אֶת אֲשֶׁר עֲשֵׂה לִי יוֹאֵב בֵּן צִרוּיָה, וּמָה עֲשֵׂה לוֹ, אֲתָה מוֹצֵא שֶׁבִשְׂעָה שֶׁכָּתַב דְּדוֹד לְיוֹאֵב (שמואל ב' יא טו) הִבִּי אֶת אוֹרְיָה (החתי) אֶל פְּנֵי הַמְּלַחְמָה וְגו', וְעֲשֵׂה בֵּן וְנִהְרַג אוֹרְיָה, נִתְקַבְּצוּ כָּל רֵאשֵׁי הַתְּחִילוֹת עַל יוֹאֵב לְהַרְגוֹ, שְׁהִיָּה רֹאשׁ הַגְּבוּרִים, שֶׁכֵּן כָּתוּב בְּסִפְרֵי שְׁמוּאֵל (ב' כג לט) (ואת) אוֹרְיָה הַחֲתִי כָּל (אלה) שְׁלֵשִׁים וְשִׁבְעָה, וְהָרָאָה לָהֶם הַתְּקַבֵּל אֲשֶׁר שָׁלַח דְּדוֹד, וְזֶהוּ 'אֲשֶׁר עֲשֵׂה לִי יוֹאֵב בֵּן צִרוּיָה', אֲשֶׁר גִּילָה סוּדוֹ (במדרש כג יא). וּמִיָּד כָּתוּב בְּשְׁמוּאֵל אַחֵר בֵּן (שם כד א) (ויחר) [וַיִּסְּף] אָף ה' (בעם) [לְחַרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל] וַיִּסַּת אֶת דְּדוֹד (למנות) [בָּהֶם] לֹאמַר לָךְ מִנָּה אֲתָּ [ב] יִשְׂרָאֵל. וַיִּפְרֹשׁ רִשְׁיִי לְשֵׁם, לֹא יִדְעֵתִי עַל מָה תִּרְהַ אֲפּוֹ. וַיֹּשׁ לֹאמַר שֶׁחָרָה אֲפּוֹ עַל אוֹרְיָה שֶׁנִּהְרַג.

וְהָיָה נִיחָא שְׁמוּנָה בְּשְׁמוּאֵל (ב' כג ח"לט) שְׁלֵשִׁים וְשִׁבְעָה גְבוּרִים לְדוֹד, וּבְדַבְרֵי הַיָּמִים (א' יא כ"רמז) חֲשִׁיב לְהוֹ טְפִי, אֲלֵא לְפִי שֶׁכְּסֹפֵר שְׁמוּאֵל כְּשֶׁהִגִּיעַ לְאוֹרְיָה הַפְּסִיק הַעֲנִין לֹאמַר שֶׁחָרָה לוֹ עַל יְדֵי כֵּן, וּבְדַבְרֵי הַיָּמִים הַשְּׁלִים הַחֲשֻׁבוֹן. מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁאֲמַר לְעַבְדְּךָ כְּתוּב לִי בְּאֶגְרַת כָּל הַגְּבוּרִים שְׁלִי וְכָל הַגְּבוּרוֹת שֶׁעָשׂוּ, וַיַּעֲשׂוּ כֵּן וַיִּבְיִאוּ לְפָנָיו אֶגְרַת וַיִּקְרְאוּ אוֹתָהּ בְּאֶזְנוֹ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נִזְכַּר בְּשֵׁמוֹ וְהָיָה שׁוֹאֵל הֵיכָן הוּא וּמָהוּ עוֹשֶׂה, עַד שֶׁהִגִּיעַ לְאֶחָד שֶׁנִּהְרַג בְּפִשְׁעָה מִחֲסָרוֹן עֵזֶר, שָׁאֵל הַמֶּלֶךְ וְהֵיכָן הוּא פְּלוּנֵי הַגְּבוּר, אָמְרוּ לוֹ נִהְרַג בְּדֶרֶךְ כָּף וְכָף, מִיָּד כְּעַס הַמֶּלֶךְ וַיִּטַּל הָאֶגְרַת מִיָּדָם וַיִּקְרָעָהּ, וְאָמַר לָהֶם: לְפִי שְׂמַת בְּפִשְׁעֵכֶם, שְׁלֹשָׁה אֲנִי נוֹטֵל עֲלֵיכֶם, אוֹ אֲרַעִיב אֶתְכֶם, אוֹ תִלְכוּ לְמַלְחָמָה בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה, אוֹ אֶפְהָ אֶתְכֶם מִכָּה רַבָּה. הַשִּׁיבוּ כָּלֶם נִפְלָה נָא בְּיַד אֲדוֹנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי רַבִּים רַחֲמָיו. לְאַחַר שֶׁלְקוֹ צִיָּה לְכָתוּב בְּאֶגְרַת אַחַת כָּל הַגְּבוּרִים וְכָל גְּבוּרָתָם. כָּף כֵּינֵן שֶׁהַתְּחִיל לְמִנּוֹת הַגְּבוּרִים אֲשֶׁר לְדוֹד, וְהִגִּיעַ לְאוֹרְיָה הַחֲתִי שֶׁנִּהְרַג בְּפִשְׁעֵת דְּדוֹד, הַפְּסִיק וְכָתַב וַיִּחַר אָף ה', וְאָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְדוֹד שֶׁלֹּשׁ אֲנִי נוֹטֵל עֲלֵיךְ, אוֹ רַעֲב שְׁבַע שָׁנִים, אוֹ מַלְחָמָה, אוֹ דָבַר (ראה שמואל ב' כד י"א). וּבְדַבְרֵי הַיָּמִים (א' כא יב) כְּתִיב 'אוֹ רַעֲב) [אִם] שְׁלוֹשׁ שָׁנִים [רַעֲב] (בארצך). וְאָמַר דְּדוֹד (שמואל ב' כד יד) נִפְלָה נָא בְּיַד ה' כִּי רַבִּים רַחֲמָיו. וַיַּחֲרַח בְּדָבָר כִּי הוּא שֶׁהוּא בְּעִשְׂרִים וּבְעֶנְיִים וּבְחֻלְשֵׁים וּבְגְבוּרִים, שְׁאִילוֹ בְּחַר בְּרַעֲב הָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים בְּעִשְׂרוֹ הוּא בּוֹטָח, וְאִילוֹ בְּחַר בְּמַלְחָמָה הָיוּ אוֹמְרִים בְּגְבוּרִים שְׁלוֹ הוּא בּוֹטָח. וְלְאַחַר שֶׁלְקוֹ נִתְקַבְּוּ

בְּדַבְרֵי הַיָּמִים כָּל מִנְּיַן הַגְּבוּרִים מְשֻׁלָּם. וּבְסוּפֵיהָ דִקְרָא דְלַעֲלִיל כְּתִיב (מלכים א' ב ח) אֲשֶׁר עָשָׂה לִי יוֹאֵב בֵּן צִרוּיָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְשִׁנֵּי שְׂרֵי צְבָאוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַכְנֹר כֵּן נָר וְלַעֲמֹשָׁא כֵּן יִתֵּר וַיַּהַרְגֵם, וּמָה עָנְנֵן זֶה לְזֶה, לְפִי שֶׁרָאָה שֶׁצִּיָּה דְּדוֹד לְיוֹאֵב לְהַרוֹג אֶת אוֹרְיָה, כְּסְבוּרִים שֶׁגַם אֵלוֹ צִיָּה דְּדוֹד לְהַרְגֵן לְפִי שֶׁהָיָה אַכְנֹר כֵּן דוֹדוֹ שָׁל שְׁאוּל, וּלְפִיכֵךְ עָמַד דְּדוֹד וְקָלַל אֶת יוֹאֵב וְאָמַר (שמואל ב' ג כט) [וְ]אֵל יִכְרַת מִבֵּית יוֹאֵב זָב וּמִצַּרְע וּמִחֲזִיק בְּפִלְאָךְ וּנְפֹל בְּחֶרֶב וְחֲסַר לְחֵם, וְאֵז יִדְעוּ יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא מָאֵת דְּדוֹד הָיָה לְהַרוֹג אֶת אַכְנֹר. וְצִיָּה דְּדוֹד לְשַׁלְמָה בְּנוֹ לְהַרוֹג אֶת יוֹאֵב, וְלֹא רָצָה הוּא לְהַרְגוֹ לְפִי שֶׁהָיָה בֵּן אַחֻתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים א' ב טו) וְאַחִיתֵיהֶם צִרוּיָה וְאַבְיָגַיִל. וּבִשְׂעָה שֶׁבָּא בְּנֵיהוּ לְהַרְגוֹ אָמַר לוֹ לָךְ וְאָמַר לוֹ לְשַׁלְמָה אֵל תְּדוּנֵי בְּשִׁנֵּי דֵינֵיךְ, אִם תִּהְרַגְנִי קִבַּל עֲלֵיךְ הַקְּלָלוֹת שֶׁקָּלַנִי דְּדוֹד אָבִיךָ, אוֹ הִנִּיחֵנִי בְּקַלְלוֹתַי, מִיָּד וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ עֲשֵׂה פֶּאֶשֶׁר דָּבַר וּפְגַע בּוֹ וּקְבַרְתּוֹ (מלכים א' ב לא). וְאָמַר רַב הַיְהוּדָה, כָּל הַקְּלָלוֹת שֶׁקָּלַל דְּדוֹד אֶת יוֹאֵב נִתְקַיְּמוּ בְּדוֹדוֹ. שֶׁל דְּדוֹד. 'זָב' מִרְחֻבְעִים, דְּקִתִּיב (מלכים א' יח) וְהַמֶּלֶךְ רַחֲמָנָא הַתְּאֲמֵן לְעֻלוֹת בְּמִרְכָּבָה, וְכִתִּיב (ויקרא טו ט) וְכָל הַמִּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַב עָלָיו הִזָּב. 'מִצַּרְע' מְעוּזָהוּ, דְּקִתִּיב (דברי הימים ב' כו כא) וְהָיָה הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּה מִצַּרְעַ עַד יוֹם מוֹתוֹ. 'מִחֲזִיק בְּפִלְאָךְ' מֵאָסָא, דְּקִתִּיב (מלכים א' טו כג) לַעֲת וְקָנְתוּ חִלָּה אֶת רִגְלֵיו, מִלְּמַד שֶׁאֲחֻזוֹתוֹ פְּדוּגְרָא. 'נוֹפֵל בְּחֶרֶב' מֵאִשְׁחֵהוּ, דְּקִתִּיב (דברי הימים ב' לה כג) וַיְרוּ הַיָּרִים לְמֶלֶךְ יִאֲשִׁיחֵהוּ, וּבְמִסְכַּת תַּעֲנִית (כב) מִסִּיק שֶׁנֶּעֱצוּ בּוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת לִהְבֵּיאֹת שֶׁל בְּרוֹל עַד שֶׁנֶּעֱשָׂה כָּל גּוֹפּוֹ כְּכַבְרָה. 'חֲסַר לְחֵם'

לג וְלֹא תַחֲבֹנּוּ יְת אַרְעָא דִּי אַתּוּן בְּה אַרְי
דְּמֵא הוּא מַחֲבֵב יְת אַרְעָא וְלֹא אַרְעָא לֹא
מִתְכַפֵּר עַל דָּם זְכִי דִאֲתַשֵּׁד בְּה אֶלְהֵן בְּדָם
אַשְׁדָּה :

(ג) וְלֹא תַחֲבֹנּוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הָדָם
הוּא יַחֲנִיף אֶת־הָאָרֶץ וְלֹא אֶרֶץ לֹא יִכְפֹּר לְדָם אֲשֶׁר
שָׁפַדְתֶּם בָּהּ כִּי־אִם בְּדָם שִׁפְכוּ:

כ"ט - וְלֹא תַחֲבֹנּוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הָדָם הוּא יַחֲנִיף אֶת־הָאָרֶץ וְלֹא אֶרֶץ לֹא יִכְפֹּר לְדָם אֲשֶׁר שָׁפַדְתֶּם בָּהּ כִּי־אִם בְּדָם שִׁפְכוּ.

לד וְלֹא תִסְאָבוּן יְת אַרְעָא דִּי אַתּוּן יְתַבִּין בְּה
דִּי שְׂכִינְתִי שְׂרָיָא בְּגוּה אַרְי אָנָא וְי דְשְׂכַנְתִּי
שְׂרָיָא בְּגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

(ד) וְלֹא תִטְמֵא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יוֹשְׁבִים בָּהּ
אֲשֶׁר אֲנִי שׁוֹן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי יְהוָה שׁוֹן בְּתוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

כ"ט - אֲשֶׁר אֲנִי שׁוֹן בְּתוֹכָהּ • שְׁלֵא תִשְׁכַּחֲנוּ אוֹתִי בְּטִמְאַתָּהּ • כִּי אֲנִי ה' שׁוֹן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • אִף
בְּזִמְן שְׁהֵם טְמֵאִים, שְׂכִינָה (שְׂרִינָה) בְּיַנְיָהֶם.

א וְקָרִיבוּ רִישֵׁי אַבְהָתָא לְזַרְעִית בְּנֵי גִלְעָד
בְּר מְכִיר בְּר מְנַשֶּׁה מְזַרְעִית בְּנֵי יוֹסֵף
וּמְלִילוּ קָדָם מִשָּׁה וּקְדָם וּבְרַבְכָּא רִישֵׁי
אַבְהָתָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל :

לו (א) וַיִּקְרְבוּ רֵאשֵׁי הָאָבוֹת לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גִלְעָד
בְּר־מְכִיר בְּר־מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי יוֹסֵף וַיִּדְבְּרוּ לְפָנָי
מִשָּׁה וּלְפָנָי הַנְּשִׂאִים רֵאשֵׁי אָבוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

ב וּבְאָמְרוּ יְת רַבּוּנֵי פְקִיד וְי לְמַתָּן יְת אַרְעָא
בְּאַחְסָנָא בְּעַדְכָּא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּרַבּוּנֵי
אַתְפַּקְד בְּמִימְרָא דְיָ לְמַתָּן יְת אַחְסָנָא
צְלַפְחָד אַחֲוִנָא לְבְנָתָהּ :

(ב) וַיֹּאמְרוּ אֶת־אֲדֹנָי צְוֶה יְהוָה לָתֵת אֶת־הָאָרֶץ
בְּנַחֲלָהּ בְּגוֹרָל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲדֹנָי צְוֶה בִּיהוָה לָתֵת
אֶת־נַחֲלַת צֶלְפַּחָד אַחֲוִינוּ לְבְנָתָיו:

ג וַיְהִי וְיָמֵן לְחַד מִבְּנֵי שְׂבָטֵי דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לְנִשְׂיָן וְתַמְנַע אַחְסָנָתְהוֹן מֵאַחְסָנָא
אַבְהָתָנָא וְתַתּוֹסֵף עַל אַחְסָנָא שְׂבָטֵי דִּי
תְהוֹנִן לְהוֹן וּמַעַדְב אַחְסָנָתָנָא יְתַמְנַע :

(ג) וְהָיוּ לְאַחַד מִבְּנֵי שְׂבָטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים
וַיִּגְרַעַה נַחֲלָתָן מִנַּחֲלַת אֲבֹתֵינוּ וְנוֹסֵף עַל נַחֲלַת
הַמִּטָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגֹּרֵל נַחֲלָתָנוּ יִגְרַע:

כ"ט - וְנוֹסֵף עַל נַחֲלַת הַמִּטָּה • שְׁהָרִי בְּנָה יוֹרְשָׁה, וְהִבֵּן מִתִּיחַס עַל שְׂבָט אָבִיו.

ד וְאִם יְהִי יוֹבֵלָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְתַתּוֹסֵף
אַחְסָנָתְהוֹן עַל אַחְסָנָא שְׂבָטֵי דִּי תְהוֹנִן
לְהוֹן וּמֵאַחְסָנָא שְׂבָטֵי דְאַבְהָתָנָא יְתַמְנַע
אַחְסָנָתְהוֹן :

(ד) וְאִם־יְהִיָּה הַיּוֹבֵל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסֵפָה נַחֲלָתָן
עַל נַחֲלַת הַמִּטָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנַּחֲלַת מִטָּה
אֲבֹתֵינוּ יִגְרַע נַחֲלָתָן:

כ"ט - וְאִם־יְהִיָּה הַיּוֹבֵל • מִכָּאן הִנֵּה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עֲתִיד הַיּוֹבֵל שִׁפְסֹק. וְאִם־יְהִיָּה הַיּוֹבֵל • כְּלוּמַר אֵין זוּ מְכִירָה שְׁחֹזְרָת בַּיּוֹבֵל, שְׁהַיְרִשָׁה אֵינָה חֹזְרָת, וְאִפְלוּ אִם יְהִיָּה הַיּוֹבֵל, לֹא תִחְזַר הַנַּחֲלָה לְשִׁבְטוֹ, וְנִמְצָא שֶׁנוֹסֵפָה עַל נַחֲלַת הַמִּטָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

מִיְהוּיָכִין, שְׁנֵאמַר (מַלְכִים ב' כה ל) וַאֲרַחְתוּ אַרְחַת תְּמִיד נִתְּנָה לוֹ מֵאֵת הַמֶּלֶךְ [דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ] כֹּל יְמֵי חַיָּו, מְשׁוּלְחָנוּ שֶׁל
אֵייל מְרוֹדֵךְ (בַּמְדַּבֵּר כג יב, תַּחֲנוּמָא ט' ט): תוֹרָה לֵג חֶסֶלַת פְּרֻשַׁת מַסְעֵי

ה ופקיד משה ית בני ישראל על מימרא דיי למימר יאות שבטא דבני יוסף ממליון :

(ה) ויצו משה את בני ישראל על פי יהוה לאמר פן מטה בני יוסף דברים :

ו דיין פתגמא די פקיד יי לבנת צלפחד למימר לדמקין בעיניהון תהוין לנשין פרם לזרעית שבטא דאבוהן תהוין לנשין :

(ו) זה הדבר אשר צוה יהוה לבנות צלפחד לאמר לטוב בעיניהם תהיינה הנשים אך למשפחת מטה אביהם תהיינה הנשים :

ז ולא תסחר אחסנא לבני ישראל משבטא לשבטא ארי גבר באחסנת שבטא דאבהתוהי ידבקון בני ישראל :

(ז) ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי איש בנחלת מטה אבתיו ידבקו בני ישראל :

ח וכל ברמא ירתת אחסנא משבטיא דבני ישראל לחד מזרעית שבטא דאבוהא תהי לאנתו בדיל די ירתון בני ישראל גבר אחסנת אבהתוהי :

(ח) וכל בית ירשת נחלה ממשות בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה למען יירשו בני ישראל איש נחלת אבתיו :

כט"א וכל בית ירשת נחלה • שלא היה בן לאביה •

ט ולא תסחר אחסנא משבטא לשבטא אחרנא ארי גבר באחסנתה ידבקון שבטא דבני ישראל :

(ט) ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר פי איש בנחלתו ידבקו משות בני ישראל :

י פמא די פקיד יי ית משה בן עבדו בנת צלפחד :

(י) כאשר צוה יהוה את משה בן עשו בנות צלפחד :

יא ותואה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה בנת צלפחד לבני אחי אבוהן לנשין :

(יא) ותהיינה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה בנות צלפחד לבני דיהן לנשים :

כט"ב מחלה תרצה וגו' • כאן מנאן לפי גדלתן זו מזו בשנים ונשאו כסדר תולדותן. וככל המקרא מנאן לפי חכמתן; ומגיד, ששקולות זו כזו.

יב מזרעית בני מנשה בר יוסף הוא לנשין ורות אחסנתהן על שבטא זרעית אבוהן :

(יב) ממשפחת בני מנשה בני יוסף היו לנשים ותהי נחלתן על מטה משפחת אביהן :

יג אליו פקודיא ודינא די פקיד יי בידיא דמשה לות בני ישראל במישריא דמואב על ירדנא דירחו : חזק

(יג) אלה המצוות והמשפטים אשר צוה יהוה ביד משה אל בני ישראל בערבת מואב על ירדן ירחו :

חזק חזק ונתחזק

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים ער - רעו

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ב תמוז < מפרק קו עד סוף פרק קז

יום שני, כ"ג תמוז < מפרק קח עד סוף פרק קיב

יום שלישי, כ"ד תמוז < מפרק קיג עד סוף פרק קיה

יום רביעי, כ"ה תמוז < פרק קיט, מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו

יום חמישי, כ"ו תמוז < פרק קיט, מפסוק צו עד סוף הפרק

יום שישי, כ"ז תמוז < מפרק קכ עד סוף פרק קלד

שבת קודש, כ"ח תמוז < פרק כ, מפרק קלה עד סוף פרק קלט

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון כ"ב תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צה, פרק ה. והנה... עד עמ' 190, כרלקמן):

מהמאמר "נעשה אדם", נמשכה מפתח פנימיות ומקור הדבור, הוא הכל העליון, המרמז באות ה"א תתאה – האות ה' האחרונה של שם הוי', כנזכר לעיל, – שייכותה של האות ה' ל"הבל", וכמו שכתוב: "ויפח באפיו נשמת חיים, ויהי האדם לנפש חיה", – הקב"ה נפח נשמה בגוף, שזו משמעות "ויהי האדם לנפש חיה", נשמה בגוף – "ויפח באפיו נשמת חיים" – שהיה זה באופן של "ויפח", ומאן דנפח וכו'. – הנופח – נופח מתוכיותו ומפנימיותו. הרי, שגם ההמשכה של הנשמה בגוף (חיצונית הנשמה) היא באופן של פנימיות, אלא שהמדובר

כאן הוא על פנימיות הדיבור, שהיא הפנימיות של החיצונית, שלא כפנימיות של הנשמה עצמה הבאה מהפנימיות שלמעלה ממש, וזוהו שכתוב: "כי חלק ה' עמו, יעקב חבל נחלתו", – כלומר, שישנן בנשמה שתי מדריגות: מדריגה אחת – "חלק מהוי'", פנימיות הנשמה, ומדריגה שניה – "חבל נחלתו", חיצונית הנשמה. פרוש, – המלה "חבל", הוא כמו חבל, על-דרך-משל, שראשו אחד קשור למעלה וקצהו למטה. – כך הנשמה, הקצה העליון של הנשמה קשור ב"למעלה" והקצה השני מלוכש בגוף. כי הנה, פשוט – פירוש, הכתוב: מה שכתוב – לגבי הנשמה: "ויפח", הוא להורות לנו, כמו שעל-דרך-משל כשהאדם נופח לאיזה מקום, אם יש איזה דבר חוצץ ומפסיק ביניהם – בין האדם הנופח לבין הדבר שעליו הוא נופח, אין חבל הנופח עולה ומגיע לכל לאותו מקום, – עליו הוא נופח⁴ ככה ממש – בנמשל, אם יש דבר חוצץ ומפסיק

ה. בפרק הקודם, פרק ד', הסביר רבנו הזקן, שנשמתו של יהודי, היא חלק משם הוי', כלומר, היא באה מפנימיות האלקות שהיא שם הוי', שלא כמו שאר הנבראים שבאים משם אלקים ומהדיבור שלמעלה, שהוא חיצוניות. אלא, כדי שתוכל הנשמה להתלבש בגוף שבעולם-הזה, היה עליה לרדת בסתר המדריגות, על-ידי ה"דיבור" שלמעלה, במאמר "נעשה אדם". כלומר, הנשמה גם כן עברה אחר-כך דרך הדיבור שלמעלה, אבל היא באה בתחילה מפנימיות האלקות. לכן כתוב על הנשמה הלשון "ויפח", שהכוונה ב"ויפח" היא, שזה בא

מהפנימיות, שכן "מאן דנפח מתוכיה נפח" (הנופח – נופח מתוכו ומפנימיותו). וכיוון שהנשמה היא חלק משם הוי', לכן קיימים גם בה עשרה כוחות, בדוגמה לעשר ספירות הכלולות בשם הוי'. בפרק הנוכחי יסביר רבנו הזקן, שגם מה שהנשמה נמשכת למטה בגוף (שעל כך הוסבר לעיל, שזה) על-ידי הדיבור "נעשה אדם", ודיבור הוא הרי חיצוניות, אך, מאיזו מדריגה בדיבור נמשכה הנשמה – מפנימיות הדיבור, שזה הענין של חבל (שלא כמו בשאר הנבראים, כולל מלאכים, שהם באים מחיצונית הדיבור), כך, שגם פנימיות הנשמה וגם חיצונית הנשמה באות מהפנימיות שלמעלה: פנימיות הנשמה באה מהפנימיות שלמעלה (שהיא שם הוי'), וחיצונית הנשמה באה מפנימיות הדיבור שלמעלה (כלומר, מהפנימיות של החיצונית, שכן, דיבור בכלל הוא הרי חיצוניות).

והנה, המשכת וירידת הנפש האלקית לעולם הזה להתלבש בגוף האדם, – שזה בא מהדיבור שלמעלה,

1. בראשית א, כו. 2. האזינו לב, ט. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היתור ל' פשט הכתוב כו' לנו" (מה הי' חסר בהבנת הענין - בהשמטתם?!) - י"ל דמבואר וגם מתרץ מה שלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנת"ל הסדר בהמשכת הנשמה מלמעל"ט - פנימיות החיות, אח"כ פני' הדבור (ושניהם נלמדים מל' ויפח - כנ"ל) ואח"כ אותיות הדבור (ולא בנפיהח) "נעשה אדם", ורק אח"כ "נעשה" בפועל - התלבשות הנשמה בגוף - היינו ד"באפיו" נמשך מדבור ולא מ"ויפח"! ולזה מבאר דפשוט הכתוב מה שבא להורות (דלכאורה הי' צ"ל "פירוש" "תוכנו" וכו"ב או להשמיט התיבה) - על השינוי גם לאחרי הפעולה ד"נעשה אדם", דגם אז (אף שאינו מפנימי) הי' ע"ד"מ כשאדם נופח כו' (משא"כ דיבורו נשמע - היינו מגיע - גם כשיש חציצה, ולכן בשאר הנבראים אין ענין הכרת וכו') וענין זה דויפח ישנו בכל הדרגות דהמשכת הנשמה עד לגוף וגם לאח"ז - כל משך היותם "אדם" נשמה וגוף יחד. 4. ב"אגרת

המקדש – כך יסביר להלן), מביא אז דבר זה למיתה גשמית של הגוף, וּכְמוֹ שְׁפָתוֹב בְּפִרְשֵׁת אָמְרִי: "וְנִכְרְתָה הַנְּפֶשׁ הַהִיא מִלְּפָנַי, אֲנִי ה'" – כלומר, משמעות ענין ה"כרת" היא, שהוא נכרת מהוה, ובלשון רבנו הזקן: "מִלְּפָנַי דִּיקָא. –

ממני דוקא, משמעות הכריתה היא שהוא נכרת מפנימיות האלקות, שהיא (כאמור לעיל) שם הוי'. וּבְשָׂאָר עֲבֻדוֹת שְׂאִין בְּהֵן פְּרָת – עַל-בְּלִי פְּנִים הֵן פּוֹגְמִין – את הַנְּפֶשׁ, פְּגוּדָע; וּפְגָם, הוּא מְלָשׁוֹן פְּגִימַת הַסְּפִין. – סכין שחיטה פגום, היינו שחסר משהו באותו מקום; כך גם בענייננו, שחסר משהו מחבל ההמשכה שמשם הוי' אל הנשמה, כפי שרבנו הזקן מסביר מיד להלן: וְהוּא עַל-דֶּרֶךְ מִשְׁלַל, מִחֻבֵּל עֵב שְׂוֹר מִתְרִיג – חֲבָלִים דְּקִיָּם, פְּכָה חֻבֵּל הַתְּמִשְׁכָּה הַנְּזוֹכְרִי לְעִיל כְּלוּל מִתְרִיג – 613, מְצוּתָא, – כל מצוה היא

חבל דק מהחבל הכללי, וּבְשַׁעֲוָבַר חֲסִי-וְשִׁלוֹם עַל אַחַת מִקְּהָנָה – על אחת מתרי"ג המצוות, נִפְסַק חֻבֵּל הַדָּבָר – שכנגד אותה מצוה, וְכוּ'. – וכשנפסקים מספר מרובה יותר של חבלים דקים, על-ידי שהוא עובר חסוֹ-שִׁלוֹם על כמה וכמה מצוות, נגרמת חלישות גדולה בחבל. ואילו "כרת" הוא ענין שהחבל כולו נכרת ונפסק רחמנא-ליצלן. אֲךָ גַם בְּחֻבֵּב פְּרָת וּמִיתָה, נִשְׂאָר עֲדִין בּוֹ הַרְשִׁימוֹ – הרושם, מִנְּפֶשׁוֹ הָאֱלֹקוֹת, וְעַל-יְדֵי-זוֹהַ וְכוּ' לְחַיּוֹת עַד נ' – אם הוא חייב כרת, אִם ס' – אם הוא חייב מיתה בידי שמים, שְׁנֵה וְלֹא יוֹתֵר – מזמן נקוב זה. (ומה שְׁפָתוֹב בְּשֵׁם הָאֲרִיזָל שְׁנִכְנַסָּה בּוֹ – במי שעובר על חטא שיש בו כרת או מיתה בידי שמים, בְּחִינַת הַמְּקִיף וְכוּ'. – כלומר, למרות שאין הוא יכול לקבל חיות פנימית, כי נשמתו נכרתה משרשה, אבל הרי הוא מקבל חיות מבחינת ה"מקיף", משם יכול הוא לקבל חיות

בין גוף האדם לבחינת הבל העליון. – אינו מגיע אז ההבל שלמעלה שעליו נאמר "ויפח". אֲךָ פְּאֻמַּת, אִין שׁוֹם דְּבַר נִשְׁמִי וְרוּחִי חוּצִין לְפָנָיו וְתַבְרָה, כִּי – הרי כתוב: "חֲלֵא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מֵלֵא", ו"מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", ו"לִית אֲתֵר פְּנֵי מִנְיָה", – אין מקום שהוא פנוי ממנו יתברך, "בְּשָׁמַיִם מִמְעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אִין עוֹד", – בלעדי הקב"ה, ו"אִיהוּ מִמֵּלֵא כָּל עֲלָמִין וְכוּ'", – הוא יתברך ממלא את כל העולמות וכו', הרי שהקב"ה נמצא בכל מקום ובכל דבר, כך שלא שייך שום דבר שיסתיר עליו יתברך, אֲלֵא כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בִּישְׁעִיהִי: "כִּי אִם עֲזוּתֵיכֶם הִיוּ מְבַדִּילִים בֵּינֵיכֶם לְבִין אֲלֹקֵיכֶם". וְהַשָּׁעַם, – מדוע יש בכוח העוונות לכסות ולהבדיל בין הנשמה לאלקות, הוא: לְפִי שְׁהָם – העוונות, נִגְדַּר רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן פְּרוּדָה הוּא הַמְּחִיָּה אֶת חֻבֵּל,

אגרת התשובה

בין גוף האדם לבחי' הבל העליון. אך באמת אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו ית' כי הלא את השמים ואת הארץ אני מלא ומלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיני' בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד ואיהו ממלא כל עלמין וכו' אלא כמ"ש בישעי' כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם. והטעם לפי שהם נגד רצון העליון כ"ה המח' את הכל כמ"ש כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ (וכמ"ש"ל שהוא מקור השפעת שם הוי' ונרמז בקוצו של יו"ד). וזהו ענין הכרת. שנכרת ונפסק חבל ההמשכה משם הוי' כ"ה שנמשכה מה"א התאה כנ"ל. וכמ"ש בפ' אמור ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני ה'. מלפני דייקא. ובשאר עבירות שאין בהן כרת עכ"פ הן פוגמין הנפש כנודע. ופגם הוא מלשון פגימת הסכין והוא עד"מ מחבל עב שזור מתרי"ג חבלים דקים ככה חבל ההמשכה הנ"ל כלול מתרי"ג מצות וכשעובר ח"ו על אחת מהנה נפסק חבל הדק וכו'. אך גם בחייב כרת ומיתה נשאר עדיין בו הרשימו מנפשו האלקי ועי"ז יכול לחיות עד נ' או ס' שנה ולא יותר (וכמ"ש בשם האריז"ל שנכנסה בו בחי'

כְּמוֹ שְׁפָתוֹב: "כֵּל אֲשֶׁר חָפֵץ ה' עָשָׂה בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ" – הכל, מהשמים עד הארץ, נברא ברצונו של הקב"ה, (וכמו שנתבאר לעיל, – בפרק ד', שהוא – הרצון העליון, מְקוֹר הַשְּׁפָעַת שֵׁם הַוְיָה, וְנִרְמָז בְּקוּצוֹ שֶׁל יו"ד). – של שם הוי', וכיוון ששם הוי' הוא מקור ההשפעה לכל הנבראים, הרי דבר שהוא נגד מקור ההשפעה של שם הוי' (והוא ענין העוונות), הוא מנוגד לחיות האלקית ומכסה עליה. ואם כך – הרי העוונות הם דבר המכסה ואינו נותן לחיות האלקית שמה"הבל העליון" (עליה נאמר "ויפח") להגיע אל גוף האדם. וזהו ענין הַכְּרָת, שְׁנִכְרַת וְנִפְסַק חֻבֵּל הַתְּמִשְׁכָּה מִשֵּׁם הַוְיָה פְּרוּדָה הוּא, שְׁנִכְנַסָּה מִה"א תַּתְּאָה – האות ה': האחרונה של שם הוי', כְּנִזְכָּר לְעִיל, – הרי שאין הנשמה שבגוף מקבלת חיות ממקורה שבשם הוי', ובשעה שחיותו של יהודי היא מהקדושה בלבד (כפי שהיה למשל בזמן בית

התשובה" מהדורא קמא, מביא כאן רבנו הזקן משל – כגון בריאה של בהמה" – מהניפוח ב"ריאה" של בהמה. הרבי שליט"א הסביר פעם, שבכך רוצה רבנו הזקן להביא משל מתורה (שכן, ע"פ תורה (ש"ע יו"ד רסל"ט) צריכה להיות בדיקת הריאה על ידי ניפוח). 5. ירמיה כג, כד. 6. ישעיה ו, ג. 7. נט, ב. 8. תהלים קלח, ו. 9. כב, ג. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש נפלא – דכאו"א מקבל חיות בפועל בעוה"ז ע"י תרי"ג חבלים, אף שמצות כהנים אין שייכות לזרים, כו"כ מצות א"א שתהיינה בב"א ועוד. ואולי מובן עממשנ"ת בקו"א ד"ה ולהבין פרטי הלכות (קנט, ב)".

ה"מקיף", או **בְּזִמְן הַזֶּה כְּדִלְקָמֶן**): – כפי שיוסבר להלן, שבזמן הזה, כשחיותו של יהודי באה על-ידי התלבשות בענינים שאינם קדושה, הרי ביכולתו לקבל ממילא את חיותו גם אז, כשנשמתו כרותה משרשה בשם הוי", שלכן בזמן הזה יכול גם מי שחייב כרת או מיתה, לחיות יותר מאשר חמשים או ששים שנה, ואז, חיות הקדושה שמוכרח שתהיה ליהודי, נמצאת בו מבחינת ה"מקיף" (כמאמר האריו"ל).

גם כשנשמתו נכרתה מההשפעה הפנימית של שם הוי" (ולכאורה, מבחינה זו, הרי היה יכול לחיות יותר מחמשים או ששים שנה? – אלא, האמור לעיל בשם האריו"ל) **אֵינוֹ עֲנִין לְחַיֵּי גְשָׁמִיּוֹת הַגּוֹף**¹¹, – שמבחינת ה"מקיף" יוכל לחיות גם כשלא נשאר שום רושם מהנפש האלקית, ו**מִיָּדֵי** – ומדובר, **עַד נ' שָׁנָה**, – כשעדיין קיים הרושם מהנפש האלקית, שבגלל כך הוא חי בגופו – אז ישנה בו בחינת

אגרת התשובה

המקיף וכו' אינו ענין לחיי גשמיות הגוף ומיירי עד נ' שנה או בזמן הזה כדלקמן):

~ יום שני כ"ג תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 190, פרק ו. אמנם זהו... עד עמ' צו, כנודע ל"ח.

"יעקב חבל נחלתו" שגם בחיצוניות הנשמה ישנו "חבל ההמשכה" של החיות הנמשכת מהנשמה בגוף; אך בשעה שישנו דבר המפסיק, במיוחד ענין של כרת רחמנא-ליצלן החותך את חבל ההמשכה – עלולה אז החיות שמה"ויפח" שלא להגיע לנשמה שבגוף, וממילא היה משפיע הדבר להיות "מת ממש", שמי שהיה חייב כרת מת ממש לפני שימלאו לו חמשים שנה,

או מי שהיה חייב מיתה בידי שמים היה מת לפני שימלאו לו ששים שנה. בפרק הנוכחי, פרק ו', יסביר רבנו הזקן, שכך היה רק בשעה שהשכינה שרתה בישראל בבית המקדש, אז היתה כל חיותם של בני ישראל רק מצד הקדושה, מהשפע הפנימי שהשפיע הקב"ה על-ידי שם הוי". ואילו בזמן הגלות, כשהשכינה בגלות, ואף חיותם של בני ישראל יכולה להימשך באמצעות "קליפה" (כלומר, שחיות הקדושה מתלבשת בלבוש של קליפה), אז, גם מי שחייב כרת או מיתה בידי שמים, מקבל חיותו, למרות שנכרת ונפסק חבל ההמשכה של שם הוי". ולכן אין בזמן הגלות הסדר של "מת ממש" בחייבי כריתות ומיתה בידי שמים. אלא אפשר הדבר שהם יאריכו ימים, דבר המאפשר, אגב, הזדמנות לחזור בתשובה ולתקן את ענין הכרת או המיתה בידי שמים, וכיוצא בזה.

אָמְנָם, וְזֶה בְּזִמְן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַדְרָגָה עֲלִיוֹנָה, בְּשִׁחְיֹתָהּ הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְאִזּוֹ לֹא הָיוּ מְקַבְּלִים חַיּוֹת לְגוֹפֵם רַק עַל-יְדֵי נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְבָדָה, מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַשֶּׁפַע שֶׁמְשַׁפֵּעַ אֵין-סוּף בְּרוֹדֵהוּא

פָּרָק ו. בפרק ד', בו החל רבנו הזקן לפרש ענין התשובה על פי דרך הסוד, הקדים להסביר מה שמהפסוק ומדברי חכמינו ז"ל אנו יודעים, שב"כרת" היה האדם מת לפני שימלאו לו חמשים שנה, וב"מיתה בידי שמים" היה מת ממש לפני שימלאו לו ששים שנה, ומתעוררת על כך השאלה: הרי ראינו הרבה חייבי כריתות ומיתה בידי שמים שחיו את שנותיהם באריכות ימים

אגרת התשובה

פרק ו אמנם זהו בזמן שהיו ישראל במדרגה עליונה כשהיתה השכינה שורה בישראל בבהמ"ק. ואז לא היו מקבלים חיות לגופם

ו"בנעימים"? כדי להבהיר שאלה זו, הסביר רבנו הזקן, שהנשמה היא חלק משם הוי", וגם פנימיות הנשמה וגם חיצוניותה הן שתיהן באופן של "ויפח" ("ויפח באפיו נשמת חיים"), כלומר, מפנימיות האלקות: פנימיות הנשמה באה מפנימיות שם הוי", ושם הוי" הוא הרי הפנימיות שבאלקות. וכן חיצוניות הנשמה הנמשכת (בגוף) על-ידי הדיבור "נעשה אדם", היא גם כן באה מפנימיות הדיבור. ושתייהן – פנימיות וחיצוניות הנשמה – הן באופן של "ויפח". שבזה נכללות כל מדרגות ההמשכה של הנשמה כפי שהיא נמשכת בגופו של יהודי, וכפי שהיא כבר נמצאת בתוך גופו של יהודי. על כל זה נאמר "ויפח". דבר המלמד אותנו, שאופן המשכת החיות של נשמה, הנמשכת מאלקות, היא באופן של "נפיחה". שבשעה שקיים דבר החוצץ ומפסיק בין הנופח לבין הדבר אליו הוא נופח, אין הבל הנופח מגיע למקום אליו הוא נופח (שלא כמו בדיבור, שגם אם יש דבר המפסיק, אפשר לשמוע את הדיבור, כלומר, הדיבור מגיע לתודתו למרות הדבר המפסיק). בכך הסביר רבנו הזקן ענין ה"כרת", בדרך כלל הרי

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקו"ת דברים סב, סע"ג. פג, סע"ב". 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וזהו מראה מדרי' ישראל אז". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זהו בכללות העולם, ובנוגע לשכינה, וכן בפרט ובנוגע לאדם - עוד ענין". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו גם כאו"א בפ"ע".

עלידי שם הוי"ה ברוך הוא, בנזכר לעיל. – וממילא, אם נפסק "חבל ההמשכה" משם הוי", לא היתה יכולת להמשיך לחיות, כאמור, שבשעה שעלידי ענין של כרת נכרת ונפסק "חבל ההמשכה" משם הוי' לנשמתו של יהודי, היה "מת

ממש", שכן לא היתה לו אפשרות לקבל חיותו. אך לאחר שמדרגתם, וגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה, – שהשכינה היא בגלות בקליפות וסטרא-אחרא, שזה ענין של סוד, כיצד יתכן הדבר שהשכינה תהיה בגלות בקליפות⁴, כמו שכתוב⁵: "ובפשעיהם שלחה אמכם"⁶, – "אמכם" היינו השכינה, "אם הבנים" (כמבואר בחלק א' ריש פרק נ"ב), כנסת ישראל, מקור נשמות ישראל, בחינת מלכות דאצילות. ובשם הוי' זה "ה' תתאה" של שם הוי' שכאמור לעיל – משם בא "חבל

אגרת התשובה

רק ע"י נפש האלקי לבדה מבחי' פנימי' השפע שמושפע א"ס ב"ה ע"י שם הוי' ב"ה כנ"ל. אך לאחר שירדו ממדרגתם וגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה כמו"ש ובפשעיהם שולחה אמכם דהיינו שירדה השפעת בחי' ה"א תתאה הנ"ל ונשתלשלה ממדרגה למדרגה למטה מטה עד שנתלבשה השפעתה בי"ס דנוגה המשפיעות שפע וחיות ע"י המזלות וכל צבא השמים והשרים שעליהם לכל החי הגשמי שבעוה"ז וגם לכל הצומח כמארו"ל אין לך כל עשב מלמטה שאין לו מזל וכו'. ואזי יכול גם החוטא ופושעי ישראל לקבל חיות לגופם ונפשם הבהמיות כמו שאר בע"ח ממש כמו"ש נמשל כבהמות נדמו. ואדרבה ביתר שאת ויתר עז עפ"י המבואר מוזה"ק פ' פקודי שכל שפע וחיות הנשפעת לאדם התחתון בשעה ורגע שעושה הרע בעיני ה' במעשה או בדיבור או בהרהורי עבירה וכו' הכל נשפע לו מהיכלות הסט"א המבוארים שם בזה"ק. והאדם הוא בעל בחירה אם לקבל השפעתו מהיכלות הסט"א או מהיכלות הקדושה שמהם נשפעות כל מחשבות טובות וקדושות וכו'. כי זה לעז"ז עשה

עשב מלמטה שאין לו מזל וכו'. – "למעלה – המכה בו ואומר לו גדל", המשפיע בו ענין הצמיחה מקטנות לגדלות. ומאחר שכל אלה מקבלים חיותם עלידי קליפת "נוגה", לכן – ואזי יכול גם החוטא ופושעי ישראל לקבל חיות

לגופם ונפשם הבהמיות – גם כן מקליפת "נוגה", כמו שאר בעלי-חיים ממש, – המקבלים חיותם על-ידי קליפת "נוגה", כמו שכתוב⁷: – שקיים מצב שהאדם הוא "נמשל בבהמות נדמו". – משולים ודומים לבהמות, ואדרבה – להיפך, לא זו בלבד שהוא גם יכול לקבל חיותו מקליפה, כמו בהמה ושאר דברים חיים או צומחים שבעולם הזה, אלא הוא מקבל חיותו משם ביתר שאת ויתר עז, – יותר מאלה, על-פי המבואר מזה"ק הקדוש פרישת פקודי, שכל שפע וחיות הנשפעות לאדם

ההמשכה" לנשמה, דהיינו שירדה השפעת פחינת ה"א תתאה – של שם הוי', הנזכר לעיל, ונשתלשלה ממדרגה למדרגה למטה מטה, עד שנתלבשה השפעתה בעשר ספירות דגנה, – בקליפת "נוגה" שהיא הקליפה שיש בה גם טוב, יש בה עשר ספירות לעומת עשר ספירות הקדושה⁸, המשפיעות שפע וחיות עלידי המזלות וכל צבא השמים והשרים שעליהם, לכל החי הגשמי שבעולם הזה, – שחיותם באה מקליפת "נוגה" עלידי המזלות וצבא השמים והשרים, וגם לכל הצומח, – שגם חיותם, המתבטאת בענין של צמיחה, שהם צומחים מקטן לגדול – באה גם כן מקליפת "נוגה" עלידי המזלות וצבא השמים והשרים, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה⁹: "אין לך כל

התחתון בשעה ורגע שעושה הרע בעיני ה' במעשה או בדיבור או בהרהורי עברה וכו'¹⁰ – בשלשה לבושי מחשבה דיבור ומעשה, הכל – כל השפע והחיות הללו, נשפע לו מהיכלות הסטרא-אחרא המבוארים שם בזה"ק הקדוש. – וישנם היכלות שונים של קליפה וסטרא-אחרא, מהם באה החיות למעשים, דיבורים ומחשבות השונים שחיותם היא מקליפה. והאדם הוא 'בעל בחירה' אם לקבל השפעתו מהיכלות הסטרא-אחרא, – זאת כשהוא חושב, מדבר או עושה ענינים של רע, או מהיכלות הקדושה¹¹ שמהם נשפעות כל מחשבות טובות וקדושות וכו', – כלומר, גם דיבורים ומעשים טובים, שכל אלה מקבלים חיותם מהיכלות הקדושה. פי 'זה לעמת זה עשה האלקים"

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועיין לקמן קמ, ב". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה אינו מובן מעשה בני אדם יבוא גלות השכינה? ! וע"ז מביא ראי' וגם ביאור (א) ראי' – שכן הוא (ב) ביאור – מפני שהיא אמכם". 6. ישעי' נ, א. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בפ"ד – בנוגע לכללות העולם. בפ"ה – בנוגע לנשמה דכא"א". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כבח"א פ"ו". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בלאה"כ (ולא ע"י הגלות שבנדוד, כי אם מחטא עה"ד. ראה קמ, רע"א)". 10. ב"ר פ"ג, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה צ"ל 'ופושע' ל' יחיד". 12. תהלים מט, יב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רוע"ק מאי מרבה ב'וכו" – ואולי הכוונה ל'וגם אם אינו כו' ("שבח"א פ"א) דל' 'וגם' משמע דאינו ענין בפ"ע לגמרי (דלכן אינו מפרטו בפ"ע – באגה"ת), אבל בכ"ז צריך ריבוי (ולכן מוסיף 'וכו'"). 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"? ! והביאור – שאדרבה הוא חידוש גדול, דאף דשולחה אמכם כו' ונתלבשה בי"ס דנוגה (כנ"ל), בכ"ז בבחירתו – יכול לקבל מהיכלות דקדושה!

משם אחרי ריבוי השתלשלות, הרע של היכלות ה"סטרא-אחרא", שמשם מקבל האדם שפע כשהוא עושה ענינים של רע במחשבה, דיבור או מעשה. להלן יסיביר רבנו הזקן, מדוע האדם החוטא – לא זו בלבד שהוא יכול לקבל חיות מ"סטרא-אחרא" כשאר בעלי חיים, אלא שהוא יכול לקבל זאת ביתר שאת ויתר עז, מפני שהוא ממשיך לקליפות תוספת יניקה מהשפעת הקדושה, ומפני שהוא הממשיך להן זאת, לכן הוא מקבל החלק הראשון מההשפעה שהן משפיעות לאחר מכן.

וכו¹⁵. – לעומת כל דבר שבקדושה, יש כנגדו בקליפה וסטרא-אחרא, והיכלות הסטרא-אחרא מקבלים ויונקים חיותם מהתלבשות והשתלשלות השפע דעשר ספירות דגנה, – איך השפע בא ויורד ממדריגה למדריגה עד שהשפע יורד בהיכלות ה"סטרא אחרא", הפלולה – קליפת "נוגה" כלולה, מבחינת טוב ורע, היא מבחינת "עץ הדעת" וכו', – בחינת "עץ הדעת טוב ורע", שיש בו טוב ורע, פגוע ליודעי חן. – יודעי חכמת הקבלה. הרי, כיוון שיש בו טוב ורע, נמשך

אגרת התשובה

האלקי' וכו'. והיכלות הסט"א מקבלים ויונקים חיותם מהתלבשות והשתלשלות השפע די"ם דנוגה הכלולה מבחי' טו"ר היא בחי' עה"ד וכו' כנודע לי"ח.

~ יום שלישי כ"ד תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צו, והנה יעקב... עד עמ' 192, נאמר וכו':

תוך היכלות הסטרא-אחרא כביכול, שמשם – מהיכלות הסטרא-אחרא, הוא מקבל מחשבותיו ומעשיו. – ולמרות שהסביר לעיל, שבחייבי כריתות נפסק "חבל ההמשכה" משם הוי', אס-כן כיצד הוא יכול על-ידי חבל זה להמשיך תוספת יניקה לסטרא-אחרא? – אלא שמוכא בחסידות, שרושם מהחבל (חיציניות החבל) נשאר, ולכן הוא יכול על-ידי-זה להמשיך תוספת יניקה ב"סטרא-אחרא". ומפני שהוא הוא הממשיך להם תהשפעה, לכן הוא נוטל חלק בראש, – חלק גדול יותר. אשר לכן, לא זו בלבד שהחוטא יכול לקבל

ובלשון רבנו הזקן: והנה, "יעקב חבל נחלתו"¹⁶ כתיב, – נשמתו של יהודי היא כמו חבל, על דרך-משל, כמו החבל שראשו אחד למעלה וראשו השני למטה, אם ימשך אדם בראשו השני – יענע וימשך אחריו גם ראשו הראשון כמה שאפשר לו להמשיך. וככה ממש בשרש נשמת האדם ומקורה מבחינת ה"א תהא – ה' אחרונה של שם הוי', הנזכר לעיל, – שבשעה שהוא עושה עבירה, הוא ממשיך ומוריד השפעתה – של ה' תתאה, משם שרשו ומקורו, על-ידי מעשיו הרעים ומחשבותיו עד

אגרת התשובה

והנה יעקב חבל נחלתו כתיב. עד"מ כמו החבל שראשו א' למעלה וראשו השני למטה אם ימשך אדם בראשו השני יענע וימשך אחריו גם ראשו הראשון כמה שאפשר לו להמשך. וככה ממש בשרש נשמת האדם ומקורה מבחי' ה"א תתאה הנ"ל הוא ממשיך ומוריד השפעתה ע"י מעשיו הרעים ומחשבותיו עד תוך היכלות הסט"א כביכול שמשם מקבל מחשבותיו ומעשיו. ומפני שהוא הוא הממשיך להם ההשפעה לכן הוא נוטל חלק בראש וד"ל. והוא שאמרו רז"ל

ואולי יש לבאר: דאז אף שנתלבשה בי"ס דנוגה – קליפת נוגה (הלבוש – בטל להמלוכש, מתהפך לטוב ו) נכללת בקדושה – עדמש"כ לעיל נד, סע"ב [וא"כ – אינו כמש"כ בס' הרר"י שי' קארף. רצ"ע]. ועוד י"ל (ואולי שייך יותר לכאן, ממש"כ לעיל אך לאחר כו' האדם הוא בעל בחירה כו') דרך כשירדו ממדרי' האדם בעל בחירה לקבל חיותו מהיכלות דסט"א, משא"כ בזמן הבית, וכדלעיל ספ"ה" 15. קהלת ז, יד. 16. האזינו לב, ט. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הסגנון דדבר חדש קמ"ל - קשה, שהרי כל הפרק שלפ"ז מדבר בענין זה? ! אבל באמת כן הוא, שבא לבאר ענין חדש ואף הפכי מהקודם - ועפ"ז מובנים כמה שינוים מפרק לפרק. - שזהו (כסיום הענין דהכתוב - ע"י) שיעקב - חבל נחלתו, סיום וקצה ההמשכה (ולכן קאמר ראשו כו' וקצהו), מלמעלמ"ט ע"י החבל. בפ"ו - הכתוב יעקב חבל נחלתו (כענין בפ"ע (ולכן הוסיף כאן: יעקב חבל נחלתו כתיב (ולכן בפמ"ה שא"צ לשלול ענין וביאור שקדמו - לא הוסיף "כתיב") והפכי מהנ"ל) - שהלמטה, "ראשו (בנוגע לפעולה) השני", פועל על הראש (בנוגע לחיות) דלמע' וממשיך (ועוד ענין חדש) ומוריד כו' (היכלות כו') (שבזה ב' פרטים חדשים: דהחבל ממשיך לאחריים (ולא כבפ"ה - ליעקב) - ירידה למטה מיעקב חבל - עד תוך היכלות כו' - שלזה מוכרח לתרץ: איך אפשר לחבל שתוריד למטה מהחבל? לזה כופל שמשם מקבל כו', היינו שבאותו ענין יעקב מקבל (למטה מהמשפיע כו')."

יְתַבְרַךְ. – יצטרך הקב"ה להשפיע להן תוספת השפעה, יותר מאשר הוקצב להן מראש לינוק מקדושה, וזאת – כדי שיהיה ענין הבחירה וענין העבודה. וּבְשֵׁהָאֲדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה – אִזּוּ מְסַלֵּק מֵהֶם – מהקליפות, הַהִשְׁפָּעָה שֶׁהַמְּשִׁיךְ – בהן, בְּמַעֲשָׂיו וּמַחֲשׁוֹתָיו, כִּי בְּתִשׁוּבָתוֹ מַחְזִיר הַשְּׁפָעָה הַשְּׂכִינָה לְמְקוֹמָהּ. – והריהו נוטל מהן ההשפעה שנמשכה בהן על-ידי "גלות השכינה" בתוכן. וְזֶהוּ – מה שהמלה "תשובה" היא "תשוב ה'" (כמובא לעיל בפרק ד' מהזהר הקדוש), ושובה של "ה'

תתאה"ה" היא "תשובה תתאה", תְּשׁוּבָה הִיא תְּתַבְרַךְ – שבה מְבַחֶנֶת גְּלוּת, וְכִמּוֹ שְׂכָתוֹב²¹: "וְיָשֵׁב ה' אֶלְקֵינוּ" – מקור נשמתך, אֵת שְׂבוּתְךָ", בְּלוֹמַר "עִם שְׂבוּתְךָ" – הוא עצמו ישוב עם שובך, וְכִמּוֹאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבְרָכָה²²: "וְהָשִׁיב לֹא נֹאמַר וְכוּ": – אלא "ושב", והכוונה היא שהוא עצמו ישוב מהגלות, על-ידי שיהודי שב מגלות, – שב "אלקין" מקור נשמתו, השכינה, מגלות.

תתאה"ה" היא "תשובה תתאה", תְּשׁוּבָה הִיא תְּתַבְרַךְ – שבה מְבַחֶנֶת גְּלוּת, וְכִמּוֹ שְׂכָתוֹב²¹: "וְיָשֵׁב ה' אֶלְקֵינוּ" – מקור נשמתך, אֵת שְׂבוּתְךָ", בְּלוֹמַר "עִם שְׂבוּתְךָ" – הוא עצמו ישוב עם שובך, וְכִמּוֹאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבְרָכָה²²: "וְהָשִׁיב לֹא נֹאמַר וְכוּ": – אלא "ושב", והכוונה היא שהוא עצמו ישוב מהגלות, על-ידי שיהודי שב מגלות, – שב "אלקין" מקור נשמתו, השכינה, מגלות.

השפעתו מקליפות וסטרא-אחרא, אלא הוא מקבל יותר השפעה וְדִי לְמַבִּין. – אלא, אף-על-פי-כן כתוב בחסידות¹⁸, שסוף סוף מן ההכרח שההשפעה תיפסק, כי יהודי יכול רק באופן זמני לקבל השפעתו מסטרא-אחרא, ולא לזמן ממושך,

כי אין זה המקום שממנו עליו לקבל חיות. הרבי שליט"א הזכיר דבר זה בשיחה קדושה, בשייכות לחיזוק שמירת שבת בבני ישראל, שיש להסביר ליהודי, שהריווח שהוא רואה ר"ל מחילול שבת, עליו לדעת, שהסוף של ריווח זה וניצול הריווח לא יכול להיות טוב, כי ברכה והצלחה בבני

ישראל הן דוקא על-ידי פרנסה בשמירת שבת ודיני התורה בכלל. וְזֶהוּ שְׂאֲמָרוֹ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבְרָכָה¹⁹: "אִין בְּיַדֵּינוּ לֹא מִשְׁלוֹת הַרְשָׁעִים וְכוּ"²⁰ – שהם חיים בטוב, "בְּיַדֵּינוּ" דְּדֹקָא, בְּלוֹמַר בְּזִמְן הַגְּלוּת אַחַר הַחֲרָפָה. – מפני שמקבלים אז חיות מהקליפות. וְזֶהוּ בְּחִינַת גְּלוּת הַשְּׂכִינָה בְּכִיבּוּל, – כש"מ"ה' תתאה" של שם הוי" נמשך בקליפות, לְהִשְׁפִּיעַ לְהִיכָלוֹת הַסְטְרָא־אֲחָרָא אֲשֶׁר שְׁנָאָה נַפְשׁוֹ

~ יום רביעי כ"ה תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 192, פרק ז. ואולם... עד עמ' צז, ונדחה וכו'.

וְאִוְלָם, דֶּרֶךְ הָאֱמֶת וְהַיִּשָּׁר לְבְּחִינַת תְּשׁוּבָה תְּתַבְרַךְ, הִיא תְּתַבְרַךְ, הַנְּזַכָּר לְעִיל – הֵם שְׁנֵי דְבָרִים דֶּרֶךְ כְּלָל. – הרבי שליט"א (באחת משיחות הקדוש) פירש דברי רבינו הזקן "דרך האמת והישר" – שדוקא וזוהי הדרך האמיתית והישרה

ל'תשובה תתאה' – על פי מה שלעיל (מיד בפרק א') אמר רבנו הזקן, שעיקר ענין התשובה הוא "עזיבת החטא", שאם האדם מחליט בלב שלם

שלא לחזור יותר על מעשה חטא זה, הרי זו כבר תשובה (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכאן – דורש עבודה והכנה ארוכות – אלא שאף שעזיבת החטא ה"ז כו'") אך אין זה "דרך

פְּרָק ז' בפרק הקודם, פרק ו', הסביר רבנו הזקן, ש"תשובה תתאה", שלפי פירוש הזהר הקדוש הכוונה היא להשיב את ה' תתאה של שם הוי" למקומה – היא השבת השכינה מגלותה, כי על-ידי חטאים ועוונות נעשה ענין גלות השכינה,

שההשפעה של ה' תתאה שמשם הוי" (היא בחינת השכינה), מקור הנשמה, נמשכת רחמנא-ליצלן אל היכלות הקליפה וה"סטרא-אחרא", ממנה מקבל האדם חיות בשעה שהוא עושה חטאים ועוונות, ועל-ידי תשובה מחזיר האדם את ההשפעה ומחזיר את השכינה מגלותה.

אגרת התשובה

פרק ז ואולם דרך האמת והישר לבחי' תשובה
תתאה ה"א תתאה הנ"ל הם ב' דברים דרך כלל. הא' הוא לעורר רחמים העליונים

18. קונטרס ומעין ע' 77-80. 19. אבות ד, טו. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלשני הפי" (דהרע"ב) קשה הבידינו דוקא: (1) דרך רשעים צלחה – ה"ז שאלת ירמי' (יב, א) ומרע"ה (ברכות ז, א). (2) השלוה דבשביל לטרוך כו' – למה זה לזמן הגלות דוקא? משא"כ להמבואר בפנים – דבזמן הגלות דוקא – הרשע מקבל חיות (וגם יכול להיות בנעימים – כדלעיל פר"ד –) ומקבל – בראש (וגם באיכות – היינו – שלוה) ובכ"ז אין בידינו כו' כלומר יצאנו כו'". ראה להלן עמוד 1239. 21. נצבים ל, ג. 22. מגילה כט, א.

בפרק הקודם, שעל-ידי חטאים ועוונות יורדת הנשמה בהיכלות הטומאה וה"סטרא-אחרא", ועל האדם לעורר עליה את הרחמים העליונים, ועל מקורה – של הנשמה, במקור החיים, הוא שם הוי"ה בפרק-הוא; - כאמור לעיל, ששם הוי"ה הוא מקור הנשמה, ועל-ידי ירידת הנשמה יורדת גם ההשפעה של שם הוי"ה בגלות של קליפות ו"סטרא-אחרא", הרי שהרחמנות היא גם על מקור הנשמה, הוא שם הוי"ה, וכמו שכתוב: "וישב אל הוי"ה וירחמהו", - "וירחמהו" הכוונה על שם הוי"ה, כלומר שיעורר רחמים על שם הוי"ה, פרוש – מה הכוונה לעורר רחמים על שם הוי"ה? – הרי זה:

לְעוֹרֵר רַחֲמִים עַל הַשְּׁפָעַת שֵׁם הַוַי"ה בְּרוֹדֵי-הוּא, שְׁנִשְׁתַּלְשֵׁל וְיִרְדֶּה תוֹךְ הַיְכָלוֹת הַסְטְרָא-אֲחֵרָא הַמְמָאִים לְהַחְיוֹתָם, - להמשיך בהן חיות, על-ידי מעשה אנוש – החטאים, וְתַחְבּוּלוֹתָיו, וּמַחְשְׁבוֹתָיו הָרְעוּת; - שכן, גם על-ידי מחשבות רעות בלבד, ממשיכים חיות ב"סטרא-אחרא", וכמו שכתוב: "מִלֶּךְ אֲסוּר בְּרַחֲמִים" – הקב"ה, מלך העולם, קשור ברהיטי, בְּרַהֲיִי מִהָא וכו', פירוש כ"ק אדמו"ר שליט"א: "די קארעטעס – אפטיילונגען פון מוח וואו עס לויפן די מחשבות (ע"ד רהטים שרצים במים)", כלומר, במחשבות החולפות של המוח, שגם על-ידי המחשבות החולפות במוח, אם הן מחשבות רעות, הנה על-ידי זה המלך אסור, זה מביא גלות להשפעה שמשם הוי"ה, הַיָּא בְּחִינַת גְּלוּת הַשְּׁכִינָה, - שהשכינה, בחינת מלכות דאצילות, באה על-ידי-זה בגלות, פְּנִיכָר לְעִיל. – בפרק הקודם. וְזִמְן הַמְסַגֵּל לָזֶה – שיוכל האדם להרגיש ברחמנות שעל נשמתו ועל מקורה, ולעורר רחמים העליונים, הזמן המסוגל לכך, הוא ב'תקון חצות', כְּמוֹ שְׁכָתוּב ב'סְדוּר' בְּהַעֲרָה, עֵינֵי שֵׁם בְּאַרְיֵבוֹת. וְזֶהוּ שְׁכָתוּב שָׁם: - ב'תיקון חצות" נִפְלָה עֲמַרְתָּ רֵאשִׁינוּ, אוֹי נָא לָנוּ כִּי חָמָאנוּ. – שעל-ידי חטאים, נופלת ה"עטרה", מקור הנשמה. וְלִכְּן נִקְרָא הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא "מִלֶּךְ עֲלוֹב" בְּפִרְקֵי הַיְכָלוֹת, כְּמוֹ שְׁכָתוּב הַרְמ"ק ז"ל, - רבי משה קורדובירו זכרונו-לברכה.

האמת", שהרי כשתשובה באה שלא בהכנה מתאימה (דבר שרבנו הזקן עומד להסביר בפרק זה), אפשר אכן שיתעורר בתשובה ויחליט בלב שלם על עזיבת החטא (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וה"ז תשובה וכו'"), אך לא תהיה לה קיום, וממילא אין זה אמת, כי אמת נקרא דבר שיש לו קיום, כמו שכתוב¹: "שפת אמת תכון לעד"², וכדי שהתשובה תהיה באמת (שהיה לה קיום) נדרשת ההכנה לתשובה, עליה ידון בפרק זה. לכן אומר רבנו הזקן, ש"דרך האמת" לתשובה תתאה - היא על-ידי ההכנה שהוא מסביר אותה להלן. ומה שרבנו הזקן אומר "דרך הישר" הוא, כי אפשר

שתהיה התעוררות תשובה באמת, אך שתבוא לא על-ידי דרך ישרה, אלא על-ידי איזו סיבה שהיא, סיבה שהיא עצמה יכולה להיות דבר שהוא היפך מהכנה לתשובה, כפי שהיה בתשובתו של ר' אלעזר בן דורדיא, שהסיבה להתעוררותו לתשובה היתה על-ידי ענין לא טוב ועל-ידי הדברים שאמרו לו אז, לכן אומר כאן רבנו הזקן, שה"דרך הישר" להגיע לתשובה היא על-ידי ההכנות שהוא מסביר אותן להלן. ושני הדברים הם: הַאֲחָד, - הדבר הראשון להגיע לענין התשובה, הוא לְעוֹרֵר רַחֲמִים הָעֲלִיּוֹנִים – של הקב"ה, מִמְּקוֹר הַרַחֲמִים – שכן, ישנן שתי בחינות – "אב הרחמן" ו"אב הרחמים"³: "אב הרחמן" היינו האב הרחום, האב שיש בו, כביכול, מדת הרחמים. ואילו "אב הרחמים" היינו האב של רחמים, מקור הרחמים, והכוונה היא, הרחמים שאינם מוגבלים ולמעלה ממדת הרחמים שהיא מדודה ושקולה - והפירוש כאן הוא שיעורר את המדה העליונה יותר של רחמים, "רחמים העליונים", עַל נִשְׁמָתוֹ וְנִפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית, שְׁנִפְלָה מֵאֲגָרָא רְמָה – מגג גבוה, כלומר ממדריגה עליונה ביותר, מ"אין-סוף" שהוא תַּיִי תַּיִים בְּרוּךְ-הוּא – ומשם נפלה הנשמה לְבִירָא עֲמִיקְתָּא – לבור עמוק. "איגרא" סתם, אלא מ"איגרא רמה", מדריגה גבוהה ביותר, ונפלה לא בבור סתם, שהוא מדריגה תחתונה, אלא בבור עמוק, הַן הַיְכָלוֹת הַמְמָאִה וְהַסְטְרָא-אֲחֵרָא, - כמוסבר

1. משלי יב, יט. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכב"ח"א ספיי"ג". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לקו"ת נשא כג, א. וש"נ". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' הש"ס חגיגה ה, ב. וברש"י שבש"ס נשמטה התיבה גג - ואיתא ברש"י דע"י". 5. ישעיה נה, ז. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שה"ש ז, ו. ועיין הצ"צ שם. וצ"ע". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הוס' לתקו"ת ת"ר". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויש לעיין בכ"ז בח"א פמ"ה (ובהגהות לשם – להצ"צ איכה ע' 22 [ואה"ת נ"ך ח"ב ע' א' גנ]) בהשינויים וכו'". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "פיי"ח".

וְלִהְיוֹת "נִבְזָה בְּעֵינֵינוּ נִמְאָם" וְכוּ', - שכן כפי שהוסבר בפרק כ"ט בחלק הראשון, עיקר האדם, גם בבנינו, ובפרט באדם החוטא – הוא נפשו הבהמית, ועל-ידי שהוא נשבר, נשברת הרי גם נפשו הבהמית (הבאה מקליפה), הרי שעל-ידי

זה הוא שובר ומכניע את

הקליפה ו"סטרא-אחרא".

וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזוֹרָה

הַקְדוּשָׁה¹² עַל פְּסוּק¹³:

"זָבְחֵי אֱלֹקִים רוּחַ

נִשְׁבְּרָה, לֵב נִשְׁבֵּר

וְנִדְבָה וְכוּ'", - מהו

הזבח לשם אלקים? –

כאשר יש "רוח נשברה",

נשברת רוח הסטרא-

אחרא, ועל-ידי מה

נשברת רוח זו? – על-ידי

"לב נשבר", על-ידיזה

שיש לאדם לב נשבר, כפי

שהוא מפרש מיד להלן,

כִּי כָּל קִרְבָּן מִן

הַבְּהֵמָה - הוּא לְשֵׁם

הַיְיִוָּה, הִיא מִדַּת הַרְחֵמִים, -

לכן תמיד נזכר בקרבנות שם

היוי: "אדם כי יקריב מכס קרבן להוי", "ריח ניחוח להוי"

וכדומה, אֲבָל לְשֵׁם אֱלֹקִים, הִיא מִדַּת הַדִּין -

אִין מִקְרִיבִין קִרְבָּן בְּהֵמָה, כִּי־אִם -

מהו כן ה"זבח" לשם אלקים (הערת

כ"ק אדמו"ר שליט"א: דכתב כאן "זבחי אלקים")? לְשֵׁם

וְלַהֲעֵבִיר רוּחַ הַטְּמֵאָה וְהַסְטְרָא־אֲחֵרָא, וְזוּהוּ "רוּחַ

נִשְׁבְּרָה" - זהו "זבחי אלקים", זבח לשם אלקים. וְהַאֲיֵךְ

"נִשְׁבְּרָה" רוּחַ הַטְּמֵאָה־אֲחֵרָא? בְּשֵׁה"לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְבָה"

כִּי אִין לָךְ עֵלְבוֹן גְּדוֹל מְזוּהָ¹⁰. - מגלות השכינה בהיכלות הטומאה וה"סטרא-אחרא". וּבִפְרָט בְּאֲשֶׁר יִתְבּוֹנֵן הַמְשַׁבֵּל בְּגִדְלַת אֵיין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא, מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין - מחיה כל העולמות בחיות פנימית מותאמת לנברא, וְסוֹכֵב כָּל עֲלָמִין,

- מקיף כל העולמות,

מחיה אותם בחיות

שלמעלה מהם, חיות זו

היא רק בכחינה של

"מקיף" על העולמות, כָּל

אֶחָד וְאֶחָד לְפִי שְׁעוֹר

שְׁכָלוֹ וְהִקְנָתוֹ - יתעמק

בגדולת "אין-סוף" ברוך-

הוא, וְתִמְרָמַר עַל זֶה

מְאֹד מְאֹד: - שכן,

בהבינו גדלותו של

הקב"ה, רק אז ירגיש את

הרחמנות הגדולה שעל

נשמתו ועל מקורה, ומיהו

ה"מלך" שנמצא בגלות

ומבוויש - הרי זה

משפיע עליו מרירות

אגרת התשובה

כִּי אִין לָךְ עֵלְבוֹן גְּדוֹל מְזוּהָ. ובפרט כאשר יתבונן המושכל בגדולת א"ם ב"ה ממכ"ע וסכ"ע כל א' וא' לפי שיעור שכלו והבנתו יתמרמר ע"ז מאד מאד: והב' לבמש ולהכניע הקליפה וסמ"א אשר כל חיותה היא רק בחי' גסות והגבהה כמ"ש אם תגביה כנשר וכו'. והביטוש וההכנעה עד עפר ממש זוהי מיתתה וביטולה. והיינו ע"י לב נשבר ונדכה ולהיות נבזה בעיניו נמאם וכו'. וכמ"ש בזה"ק ע"פ זבחי אלקי' רוח נשברה לב נשבר ונדכה וכו'. כי כל קרבן מן הבהמה הוא לשם הוי' היא מדת הרחמים. אבל לשם אלקים היא מדת הדין אין מקריבין קרבן בהמה כ"א לְשֵׁם וְלַהֲעֵבִיר רוּחַ הַטְּמֵאָה וְהַסְטְרָא־אֲחֵרָא וְזוּהוּ רוּחַ נִשְׁבְּרָה. והאיך נשברה רוח הסמ"א. כשהלב נשבר ונדכה וכו'.

גדולה. זה הראשון משני הדברים שהם "דרך האמת והישר" לתשובה תתאה. והב', - הדבר השני, הוא: לְכַפֵּשׁ וְלַתְּכַנִּיעַ הַקְּלִיפָה וְסְטְרָא־אֲחֵרָא, אֲשֶׁר כָּל חַיּוֹתָהּ הִיא רַק בְּחַיִּית גַּסוּת וְהִנְבָּהָה, - וממילא, כשמכניעים ושוברים אותה, נוטלים ממנה את חיותה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב¹¹: "אִם תִּגְבִּיחַ בְּנִשְׁר וְגו'", ולכן - וְהַכְפּוּשׁ וְהַתְּכַנִּיעַ עַד עֶפְר מְמַשׁ - זוהי מִיתָתָהּ וּבִטּוּלָתָהּ. - של הקליפה וה"סטרא-אחרא". וְהַיְיִוָּה, - על-ידי מה שוברים ומכניעים את הקליפה וה"סטרא-אחרא"? עַל־יְדֵי - שהאדם פועל בקרב עצמו "לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְבָה",

~ יום חמישי כ"ו תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צז, והאיך נשבר... עד עמ' 194, בתשובה כנודע).

הַרְבֵּה בְּדוֹר הַמְּלָחָה, -

שצם הרבה, ועל-ידיזה

הסיר לגמרי את נפשו

הבהמית שמצד הקליפה,

כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ

וְזָרוּנְסֵי־לְבָרְכָהּ¹⁵ עַל

אגרת התשובה

והאיך נשבר הלב ונדכה. הנה מעט

מועיר הוא ע"י סיגופים ותעניות בדורותינו אלה שאין

לנו כח להתענות הרבה כדוד המלך כמאמר רז"ל

וְהַאֲיֵךְ נִשְׁבֵּר הַלֵּב

וְנִדְבָה? הֵנָּה, מַעַט

מוֹעֵיר הוּא עַל־יְדֵי

סִיגוּפִים וְתַעֲנוּיֹת,

בְּדוֹרוֹתֵינוּ אֵלֶּה שְׁאִין

לָנוּ כַח לְהַתְּעַנּוֹת

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נקרא כו' גדול מזה (ר"ח ש' היראה ספ"י - בשם "מורי" היינו הרמ"ק - הובא בשל"ה ש' האותיות מע' הלל, ובס' משנת חכמים לר"מ חגיגי סי' קעג)". 11. 'רמיה מט, טז. עובדיה א, ד. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויקרא ה, א". 13. תהלים נא, יט. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג"כ - מהמובן מזה"ק". 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ירושלמי ברכות בסופה. ונזכר גם בח"א פ"א".

החיות שלהם, שהחיות עצמה היא ענין של מיתה, שְׁחִיָּהֶם נִמְשָׁכִים מִמְּקוֹם הַמּוֹת וְהַמָּאָה, - מהיכלות ה"סטר" אחרא", ענין של טומאה ומוות, היפך החיות של קדושה. (וְכַן מֵה שְׁכַת־וֹבֵב²⁰: "לֹא הַמֵּתִים יִחַלְלוּ גו'", אִינוּ כִּלְעֹג לְרֵשׁ"

חַס-וְשְׁלוֹם²¹, - אין

הכוונה למתים ממש,

שכן, כשאומרים על

מתים ממש שאין הם

יכולים להלל את ה', יש

בכך משום לעג להם,

אֲלֵא הַכּוֹנֵה עַל

הַרְשָׁעִים שְׁכַחֲיָהֶם

קְרוּיִים מֵתִים, - ועליהם

אומרים, שאין הם יכולים

להלל את ה',

שְׁמַכְלָלִים אוֹתָם

בְּמַחְשְׁבוֹת זְרוֹת בְּעוֹדָם

בְּרִשְׁעָם, וְאֵינָם חַפְצִים

בְּתַשׁוּבָה, בְּנוֹדָע). -

שגם בשעה שהרשע

רוצה להלל את ה',

מבלבלים אותו

במחשבות זרות,

שההילול לא יהא כרבעי, ומשום כך אומרים עליהם "לא

המתים יחללו גו'". הנה כל האמור, צריך להביא אותו להיות

"לב נשבר", כשהוא מתכוון שהוא כרת את נשמתו ונפשו

האלקית, מחיי החיים ברוך-הוא, והוריד אותה למקום מיתה

וטומאה – וזאת במי שעבר על איסור שיש בו כרת ומיתה

בידי שמים, שכפי שהוסבר לעיל, נכרתת על-ידי-זה הנפש

משרשה. להלן, מוסיף רבנו הזקן, שגם מי שלא עבר על איסור

שיש בו כרת או מיתה בידי שמים – יכול גם הוא למצוא את

עצמו, שכרת את נפשו האלקית מחיי החיים, בדוגמא כפי

שהדבר הוא בכרת או במיתה בידי שמים:

פְּסוּקִים¹⁶: "וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי" - שְׁהָרְגוּ בְּתַעֲנִית - שהרג את היצר-הרע בתענית, ואילו אנו, שאין בכוחנו לצום הרבה, רק מעט מזעיר בא על-ידי תעניות וסיגופים. אֲךָ עֵקֶר הַכְּנַעַת הַלֵּב, לְהוֹיֹת נִשְׁכָּר וְנִדְבָה וְהַעֲבַרְתָּ רוּחַ הַטְּמָאָה וְסִמְרָא־

אֲחָרָא, הוּא לְהוֹיֹת

מִ"מֵאֲרִי דְחֻשְׁבָּנָא"

בְּעֵמֶק הַדַּעַת, - לעשות

חשבון צדק, כפי שעושה

בעל החשבון, ה'בעל

הבית' עצמו, שנוגע לו

החשבון ביותר, לְהַעֲמִיק

דַּעַתוֹ וּבִינְתוֹ שְׁעָה

אֲחַת¹⁷ בְּכָל יוֹם אוֹ

לֵילָה לְפָנָי תִּקְוֶן

חַצוֹת/ לְהַתְּכוֹן מֵהַ

שְׁפַעַל וְעֵשָׂה בְּחַטָּאוֹ

בְּחִינַת גְּלוֹת הַשְּׂכִינָה,

בְּנוֹכַח לְעֵיל, - שעל-ידי

חטאים גורמים לגלות

השכינה, וְגַם [גַּרְם]

לְעֵקֶר נִשְׁמַתוֹ וְנִפְשׁוֹ

הָאֱלֹקִית מִחַי הַחַיִּים

בְּרוּךְ-הוּא, - מהקב"ה

שהוא חיי החיים, וְהוֹרִידָה לְמְקוֹם הַטְּמָאָה וְהַמּוֹת, הֵן

הַיְכָלוֹת הַסִּמְרָא-אֲחָרָא, וְנַעֲשִׂית - הנשמה, בְּבַחֲיִנַת

מְרַכְבָּה אֲלֵיהֶם - כמו שמרכבה בטלה לרוכב המנהיג אותה,

כך בטלה נשמתו לטומאה ולקליפות מהן היא מושכת את

חיותה, לְקַבֵּל מֵהֶם שְׁפַעַל וְחַיּוֹת לְהַשְׁפִּיעַ לְגוֹפּוֹ, בְּנוֹכַח

לְעֵיל. - שהשפע והחיות לגוף החוטא, באים מ'קליפה'

ו'סטר-אחרא". וכשהוא מתכוון ומתעמק בכל זה, נוצרת בו

הכנעת הלב ולב נשבר, שכפי שנאמר לעיל זהו הזבח¹⁸ לשם

אלקים. וְזֶהוּ שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכְרוֹנָם לְבָרְכָה¹⁹: "רִשְׁעִים

בְּחַיָּהֶם קְרוּיִים מֵתִים", בְּלוֹמַר - "בְּחַיָּהֶם", הכוונה בתוך

~ יום שישי כ"ז תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 194, ואף מי שלא עבר... עד עמ' צח, כנגד כולן:

אגרת התשובה

לְבַטְלָה וּכְהֵאֵי גּוֹנָא, -

וכדומה, אֲלֵא - עבר על

שְׂאָר עֲבֻרוֹת קְלוֹת,

אֲף-עַל-פִּי-כֵן מֵאַחַר

ואף מי שלא עבר על עון כרת וגם

לא על עון מיתה בידי שמים שהוא הוצאת ז"ל וכה"ג

אלא שאר עבירות קלות. אַעפ"כ מאחר שהן פוגמים

ואף מי שלא עבר על

עוֹן כְּרַת, וְגַם לֹא עַל

עוֹן מִיתָה בְּיַד שָׁמַיִם

שְׁהוּא הוֹצֵאת זְרַע

16. תהלים קט, כב. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אף שבדוחק י"ל שהכוונה שעה אחת וע"ד הש"י קודם התפלה". 18. על

מה שרבנו הזקן משתמש כאן במלה "זבח" (ולא "קרבן") מעיר הרבי שליט"א: "ראה בזה"ק שם – קרבן אלקים לא כתיב". 19. ברכות

יח, ב. 20. תהלים קטו, יז. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דאיסור גמור הוא ועד כ"כ שאחז"ל לא יחלך כו' (ברכות יח, א)".

עבה, או יותר מאשר מחיצה אחת עבה, ומכל־שכן – העוונות המפרסמות מדברי רבותינו זכרונם־לברכה, שהן ממש פעבדה־זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים, כמו²⁵ העלמת עין מן הצדקה, כמו שכתוב: "השמר

לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל גוי", -

להימנע מענין של צדקה, ו"בליעל", - אומרים

רבתינו ז"ל, היא עובדי

עבודת אלילים²⁷ וכו',

- הרי שהעלמת עין מן

הצדקה נחשבת כמו

עבודה־זרה; והמספר

בגנות חברו, היא לשון

הרע, השקולה

פעבדה־זרה וגלוי

עריות ושפיכות

דמים²⁸, וכל הפועם

כאלו עובד עבודה־

זרה²⁹, וכן מי שיש בו

גסות הרוח³⁰, וכהנה

רבות בגמרא, - למרות

שלגבי העונש אין עבירות

אלו דומות לעבודה־זרה

(עליה מגיע הרי מיתת

בית דין, מה־שאי־כן על

עבירות אלו), אך לגבי

הגם הרוחני שהן

פוגמות בנפש, הן דומות

לחטאים החמורים -

עבודה־זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, ותלמוד תורה -

העבירה של ביטול תלמוד תורה שקולה כנגד כלן - כנגד

כל העבירות האמורות, כמאמר רבותינו זכרונם־לברכה³¹:

"ויתר הקדוש־ברוך־הוא על עבודה־זרה וכו'". - גילוי

עריות ושפיכות דמים, ולא ויתר על עון ביטול תורה". הרי

שעלידי כל העבירות הללו - למרות שהן אינן עבירות שיש

בהן כרת או מיתה בידי שמים, אף־על־פי־כן הן מנתקות את

הנפש האלקית ממקורה בחיי החיים ברוך־הוא. ולכן סדרו

בקריאת שמע שעל המטה³², לקבל עליו ארבע מיתות

שהן פונמים בנשמה ונפש האלקית, וכמשל פגימת ופסיקת הכלים דקים, כנגד ליעל - בפרק ה', שחבל ההמשכה של הנשמה, הוא כמו חבל השזור מתרי"ג (613) פתילות, ובשעה שהוא עובר על אחת מתרי"ג המצוות, הרי

זה כניתוק פתילה אחת

מהחבל, הרי ברובי

החטאים יכול להיות

פגם כמו בלאו אחד

שיש בו פגם או מיתה,

ואפלו בכפילת חטא

אחד פעמים רבות

מאד³³, כמו שהמשיל

הנביא החטאים לענן

המאפיל - על, אור

השמש, כמו שכתוב³⁴:

"מחיתי קעב פשעך" -

הם עברות חמורות,

[המכדילים]

פגימת השפעת שם

הוי"ה ברוך־הוא לנפש

האלקית, כהבדלת ענן

עב והשנה, המכדיל בין

השמש לארץ ולדדים

עליה³⁵ על־דרך־משל;

- ומה שכתוב: "ובענן

המאריך" - כענן קל,

מחיתי, חטאתיך, - הן

עברות קלות שאדם

דש בעקביו, המכדילים

כהבדלת ענן קל

וקלוש על־דרך־משל. והנה, כמו שבמשל הזה, - מכיון

אור השמש, אם משים אדם נגד אור השמש כחלון

מחצות קלות וקלושות לרב מאד, - מחיצות רבות דקות,

הן מאפילות - על אור השמש, כמו מחצה אחת עבה,

ויותר - מכך, וככה ממש הוא כמשל - בעבירות

המשולות לעננים המעיבים על אור השמש, ככל עונות

שאדם דש בעקביו. - מפאת שהם אינם נחשבים בעיניו

כעבירות חמורות, אבל מפני שהוא עובר עליהם פעמים רבות,

הרי זה כמו הרבה מחיצות דקות המכסות כמו מחיצה אחת

אגרת התשובה

בנשמה ונפש האלקית וכמשל פגימת ופסיקת הכלים

דקים כנ"ל. הרי בריבוי החטאים יכול להיות פגם

כמו בלאו אחד שיש בו כרת או מיתה. ואפי' בכפילת

חטא אחד פעמים רבות מאד. כמו שהמשיל הנביא

החטאים לענן המאפיל אור השמש כמו ש מחיתי קעב

פשעך הם עבירות חמורות [המכדילים] בין פגימות

השפעת שם הוי"ה ב"ה לנפש האלקית. כהבדלת ענן

עב וחשוך המכדיל בין השמש לארץ ולדדים עליה

עד"מ. וכענן חטאתיך הן עבירות קלות שאדם דש

בעקביו המכדילים כהבדלת ענן קל וקלוש עד"מ.

והנה כמו שבמשל הזה אם משים אדם נגד אור

השמש כחלון מחיצות קלות וקלושות לרוב מאד הן

מאפילות כמו מחיצה אחת עבה ויותר. וככה ממש

הוא כמשל בכל עונות שאדם דש בעקביו ומכ"ש

המפורסמות מדברי רז"ל שהן ממש כע"ז וג"ע וש"ד.

כמו העלמת עין מן הצדקה כמו ש השמר לך פן יהי'

דבר עם לבבך בליעל כו' ובליעל היא עע"א וכו'.

והמספר בגנות חברו היא לה"ר השקולה כע"ז וג"ע

וש"ד וכל הכועס כאלו עע"ז וכן מי שיש בו גסות

הרוח. וכהנה רבות בגמרא. ות"ת כנגד כולן כמארו"ל

ויתר הקב"ה על ע"ז וכו'. ולכן סידרו בק"ש שעל

המטה לקבל עליו ד' מיתות ב"ד וכו'. מלבד שעפ"י

22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכידוע הראי' ע"ז מר"ן (לפס"ד - בשו"ע או"ח ששכ"ה סט"ז - דאדה"ז) דאיסור מה"ת פחות

מכשיעור אבל כמה פעמים - חמור מאיסור סקילה! (ומזה ראי' לא רק שהוא "כמו", אלא גם "ויותר" כדלקמן). 23. ישעיה מד,

כב. 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מיותר. וי"ל דזהו כבנמשל - ב' הענינים: ה"א תתאה (מל', ארץ), נפה"א (דרים

עלי'). 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כתובות סח, א". 26. ראה טו, ט. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"כ הוא ע"פ גמרא

שם וסנה' קיא, ב". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ערכין טו, ב". 29. זח"ב קפב, ב. רמב"ם הלכות דעות פ"ב ה"ג. 30. ראה

סוטה ה, א. 31. פתיחתא לאיכה רבה אות ב' (בתחלתה). ירושלמי חגיגה פ"א ה"ו. 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "השייכות

לאגה"ת (שאינן ענינה ב' התפלות) - כי קשעה"מ ענינה גם חשבון הנפש ותשובה (ראה ג"כ ח"א ספ"ו)".

חמורות שיש בהן מיתת בית-דין, ישנן גם עבירות אחרות שעל-פי "קבלה" פוגמות בנפש באותה מדה של העבירות החמורות שיש בהן מיתת בית-דין. ולכן על האדם לקבל על עצמו בקריאת שמע, ארבע מיתות בית-דין, כדי לתקן את הפגם שפגם בנפשו.

ומזה יבול המשפיל
ללמד - בקשר לשאר
עונות וחטאים, - הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"לאיזה אות שייכים -
ובמילא לאיזה מד' מיתות
ב"ד" - ובפול תורה
פנגד פלן: - הנה מכל
זה יכול האדם להגיע

ל"לב נשבר", בהתבוננותו בדעתו בפגם שפגם גם על-ידי חטאים אחרים (ולא רק על-ידי חטא שיש בו כרת ומיתה בידי שמים). זהו הדבר השני המביא ל"תשובה תתאה" - ה"לב נשבר" שיש לו, השובר ומסיר את "רוח הטומאה" וה"סטרא-אחרא", וממילא אפשר לו אז לחזור בתשובה ב"אמת", בחרטה על העבר וקבלה טובה על להבא.

בית-דין וכו'. - סקילה, שריפה, הרג וחנק, וזאת גם על מי שלא עבר אף פעם על עבירות שעונשן מיתת בית-דין, כי ישנן הרבה עבירות הפוגמות בנפש כמו העבירות שיש בהן עונש מיתת בית-דין; מלבד שעל-פי הסוד, - על-פי

ה"קבלה", כל הפגם
באות יו"ד של שם
הו"ה - באלו נתחייב
סקילה, והפגם באות
ה"א - הראשונה של שם
הו"ה, באלו נתחייב
שרפה, - והפגם ובאות
ו"ו - של שם הו"ה,
באלו נתחייב הרג, -
והפגם ובאות ה"א³³

אחרונה - של שם הו"ה, באלו נתחייב חנק; והמבטל
קריאת שמע - פוגם באות יו"ד, ותפלין - המבטל מצות
תפילין, פוגם באות ה"א, - הראשונה של שם הו"ה, וציצית
- המבטל מצות ציצית, פוגם באות ו"ו, - של שם הו"ה,
ותפלה - המבטל מצות תפילה, פוגם באות ה"א - אחרונה
של שם הו"ה, וכו'. - הרי, גם אם לא עבר על שום עבירות

אגרת התשובה

הסוד כל הפוגם באות יו"ד של שם הו"ה כאילו נתחייב סקילה והפוגם באות ה"א כאילו נתחייב שריפה ובאות ו"ו כאילו נתחייב הרג ובאות ה"א אחרונה כאילו נתחייב חנק. והמבטל ק"ש פוגם באות יו"ד ותפילין באות ה"א וציצית באות ו"ו ותפלה באות ה"א וכו'. ומזה יבול המשפיל ללמוד לשאר עונות וחטאים וביטול תורה כנגד כולן:

~ שבת קודש כ"ח תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צח, פרק ה. והנה... עד עמ' 196, למלכא וכו'.

התהלים שאומרים בשעת "תיקון חצות" וגם ב"קריאת שמע שעל המיטה", שלפניהם הוא הזמן המסוגל לחשבון הנפש (כפי שאמר לעיל). הרי אחרי חשבון הנפש שלפני 'תיקון חצות' או לפני קריאת שמע שעל המיטה, יכול האדם לבקש

באמת בקשה זו. כי אזי
תקבע בלבו באמת
גדל הרחמנות על
בחינת אלקות שבנפשו
ושלמעלה, - במקור
נשמתו, פנגד פלן. -
בפרק ז' - שהרחמנות
היא גם על נפשו האלקית
וגם על מקור נשמתו
למעלה. ובוה יעורר
רחמים העליונים מ"ג

מדות הרחמים, הנמשכות מרצון העליון פרוה"חוא,
הנרמז בקוצו של יו"ד, - של שם הו"ה, שלמעלה מעלה
מבחינת ההשפעה הנשפעת מאותיות שם הו"ה. -

פרק ח בפרק הקודם, פרק ז, הסביר רבנו הזקן שני דברים
המהווים הדרך האמיתית והישרה להגיע ל"תשובה תתאה": -
ההתבוננות ברחמנות הגדולה שעל נשמתו (ועל מקור
נשמתו); - וחשבון הנפש והתעמקותו בענין גלות השכינה,

שהוא גרם על-ידי

חטאיו; חשבון נפש זה,
מביא את האדם להיות
בעל "לב נשבר", שיש לו
לב שבור, וככך הוא
שובר את רוח ה"סטרא-
אחרא".

והנה, אחרי העמקת
הדעת בכל הנזכר
לעיל, - ברחמנות
הגדולה שעל נפשו

האלקית ועל מקורה, ובמה שגרם על-ידי חטאיו יוכל לבקש
באמת מעמקא דלבא - מעומק הלב, את הבקשה שבפסוק:
"כרב רחמיך מחה פשעי וגו'", - זה הרי פסוק בפרק

33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע שמביא כאן - ובב' הפעמים - הו"ה שבמילואו בגימ' נד. [בסידורו - מובא בלא מילוי]."

1. תהלים נא, ג.

כאמור בפרק הקודם, פרק ז', ישנן עבירות הפוגמות באות יו"ד של שם הוי' או באות ה"א וכו' - ועל-ידי הפגם, נפסקת ההשפעה משם הוי', שממנה באה חיות ליהודי, ונמשך ממנה חיות ל'קליפה' ו'סטרא-אחרא'. אך בשעה שהוא ממשך

רחמים העליונים מי"ג מדות הרחמים, שהן באות מהרצון העליון שלמעלה משם הוי' - בא על-ידי-זה התיוקן באותיות של שם הוי' ובהשפעת שם הוי' על נשמתו, כפי שרכנו הזקן מפרט מיד: וְלָבָן - מפני שהן באות ממדריגה זו, הי"ג מדות הַרְחָמִים מְנַקִּים כָּל הַפְּגָמִים, וְכִמוּ שְׁפָתוֹבֵי: - לגבי י"ג מדות הרחמים: "נִשְׂא עֵוֹן וּפְשַׁע וְנִקָּה", וְשׁוֹב אִין וְנִיקָה לְהַחְיֹזְנִים - לקליפות, אַחְרָא וְהַסְמְרָא מְהַשְׁפַּעַת ה"א תַּתְּאָה, כְּנֹזֵר לְעֵיל - שעל-ידי החטאים והעוונות, יש

להן יניקה מה' תתאה של שם הוי'. אך כאשר נמשך מי"ג מדות הרחמים - מנקה הדבר את העוונות והפשעים ואין להן יותר יניקה מה' תתאה. (וְכֹה תְּשׁוּב ה"א תַּתְּאָה לְמַקְוָה, לְהַתְיַחַד בִּיהוּ, וְדִי לְמַבִּין). - זוהי משמעות המלה "תשובה" - "תשוב ה'" - שהה"א האחרונה של שם הוי' שבה לשלוש האותיות הקודמות לה בשם הוי' להיות מאוחדת אתן. וְכֵן מִמֶּשׁ - נעשה לְמַטָּה כְּנֶפֶשׁ הַאֱלֹקִית שְׁבָאֲדָם, שׁוֹב אִין "עֲוֹנוֹתֵיכֶם מִבְּדִילִים", - בין הנפש לבין אלקות, וְכִמוּ שְׁפָתוֹבֵי: - לגבי י"ג מדות הרחמים: "וְנִקָּה" - מפרשים חכמינו ז"ל³ - "מְנַקֶּה הוּא לְשָׁבִים", לְרַחֵן וְלִנְקוֹת נִפְשָׁם מִלְּבוּשֵׁי הַצּוּאִים, הֵם הַחְיֹזְנִים - הקליפות המקיפות את האדם על-ידי חטאים ועוונות, כְּמוּ שְׁפָתוֹב כְּנֶמְרָא: "מִלְפַּתוֹ וְכוּ". - העבירה מלפפת ומקיפה את האדם ונעשית לבוש לאדם החוטא - והכוונה לטומאה של העבירה, המקיפה את האדם כמו לבוש - והתשובה מנקה אותו מלבושים צואים אלה. וּמֵאַחַר שְׂרוּת עֲבָרָה וְתַטְהָרִים⁵, - הרוח⁶ של מחילה וטהרה, עברה את

הנפש וטיהרה אותה, אִין תּוֹכַל נִפְשָׁם לְשׁוֹב עַד הַיּוֹ"ה בְּרוּךְ-הוּא מִמֶּשׁ, וְלַעֲלוֹת מַעְלָה מַעְלָה לְמַקְוָה, וְלִדְבָקָה בּוֹ וְתַבְרַךְ בִּיחּוּד נִפְלָא, כְּמוֹ שְׁהִיתָה מִיַּחַד בּוֹ וְתַבְרַךְ בְּתַכְלִית הַיּוֹד, כְּטָרַם שְׁנַפְחָה בְּרוּחַ פִּיּוֹ וְתַבְרַךְ לִירַד - לדרת, לְמַטָּה וְלְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף הָאָדָם - אז היתה הרי הנשמה מאוחדת בתכלית היחוד עם הקב"ה. (וְכִמוּ עַל-דְּרָגַת מִשָּׁל, כְּאָדָם הַנוֹפֵחַ בְּרוּחַ פִּיּוֹ, כְּטָרַם שְׂיִצְא הַרוּחַ מִפִּיּוֹ - הוּא מִיַּחַד כְּנֶפֶשׁוֹ). - כך גם הנשמה לפני שניתנה בגוף האדם באופן של "ויפח", אז היתה הרי מאוחדת בתכלית אתו יתברך, וגם כעת (אחרי התשובה) תהיה שוב מאוחדת בתכלית אתו יתברך. וְזוֹ הִיא תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה. - אופן התשובה, שהנשמה תהיה מאוחדת אתו יתברך בתכלית -

אגרת התשובה

וכמו"ש נושא עון ופשע ונקמה. ושוב אין יניקה להחיוזונים והסט"א מהשפעת ה"א תתאה כנ"ל (וכוה) תשוב ה"א תתאה למקומה להתייחד ביהו וד"ל). וכן ממש למטה בנפש האלקית שבאדם שוב אין עונותיכם מבדילים וכמו"ש ונקמה מנקה הוא לשבים לרחוץ ולנקות נפשם מלבושים הצואים הם החיוזונים כמ"ש בנ"ג מלפפתו וכו'. ומאחר שרוח עברה ותטהרם אזי תוכל נפשם לשוב עד הוי' ב"ה ממש ולעלות מעלה מעלה למקורה ולדבקה בו ית' ביחוד נפלא. כמו שהיתה מיוחדת בו ית' בתכלית היחוד כטרם שנפחה ברוח פיו ית' לירד למטה ולהתלבש בגוף האדם (וכמו עד"מ באדם הנופח ברוח פיו כטרם שיוצא הרוח מפיו הוא מיוחד כנפשו). - כך גם הנשמה לפני שניתנה בגוף האדם באופן של "ויפח", אז היתה הרי מאוחדת בתכלית אתו יתברך, וגם כעת (אחרי התשובה) תהיה שוב מאוחדת בתכלית אתו יתברך. וְזוֹ הִיא תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה. - אופן התשובה, שהנשמה תהיה מאוחדת אתו יתברך בתכלית -

היא תשובה שלימה. וְהִנֵּה, כְּחִינַת יְחוּד זֶה - היחוד שהנשמה מתאחדת שוב אתו יתברך כפי שהיתה לפני שניתנה בגוף האדם, וְתְּשׁוּבָה זו, הִיא כְּחִינַת 'תְּשׁוּבָה עֲלָאָה' - תשובה עליונה הבאה, שְׁלֵאֲחַר 'תְּשׁוּבָה תַּתְּאָה', - לאחר התשובה התחתונה שהתבארה לעיל. וְכִמוּ שְׁפָתוֹב בְּיַחַד הַקְדוּשׁ בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא פְּרִשְׁתָּ נִשְׂא, דְּתְּשׁוּבָה עֲלָאָה הִיא, דְּיִתְעַסֵּק פְּאוּרִיתָא בְּרַחִילוֹ וְרַחִימוֹ דְּרַךְ-שְׂאֵא-בְּרִידָא הוּא וְכוּ', - ש'תשובה עלאה' היא שיעסוק בתורה מתוך יראה ואהבה להקב"ה כו', דְּאִיהוּ בְּן י"ה - בִּינָה וְכוּ' - אז, אומר בוונה שם, הוא זוכה לאות ו' שהיא בחינת בן י"ה, בינה. בינה שהיא בחינת תשובה עלאה (שוכה של הה"א הראשונה ("עילאה") של שם הוי' המרמזת על מדרגת "בינה") מורכבת מ"בן י"ה" (האותיות שבמלה בינה), והכוונה היא לאהבה ויראה הנולדות מחכמה ובינה שהן כנגד י"ה של שם הוי'. (וּמַעֲלַת פְּעֵלֵי תְּשׁוּבָה עַל צְדִיקִים גְּמוּרִים בְּזֶה הִיא, - שלכאורה, הרי ענין לימוד תורה ביראת ה' ואהבת ה', אינו ענין המיוחד לבעלי תשובה, גם צדיקים

2. שלח יד, יח. 3. יומא פו, א. 4. סוטה ג, ב. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "איוב לו, כא. ופי' שהרוח מטהר השחקים מעננים". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמו במשל - שרוח מפזר ומבטל מציאות העננים - כך פעולת התשובה בהעב דפשו וכו'". 7. זח"ג קכג, א.

גמורים לומדים תורה ביראת ה' ואהבת ה', אס־כן במה מתבטאת מעלתם של בעלי תשובה לגבי צדיקים? – הרי זה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפֶתַח תְּקוּוֹת, פְּרָשֶׁת "תִּי שְׂרָה"⁸, דַּאֲיִנוֹן – בעלי התשובה, מְשֻׁבֵי עֲלֵיהֶוּ – ממשיכים על עצמם, פְּרָעוּתָא דְלִפְּא יִתִיר – דְּלִבָּא יִתִיר וּבְחֵילָא סְגִי לְאַתְקַרְבָּא לְמַלְכָּא וְכוּ'): – ביותר כוח, לְאַתְקַרְבָּא לְמַלְכָּא וְכוּ'): – להיות קרוב יותר להקב"ה, בכך מתבטאת מעלתם של בעלי התשובה, שהתקרבותם להקב"ה היא ברצון ובתוקף חזק יותר מאשר הדבר בצדיקים גמורים.

אגרת התשובה

8. קכט, ב.

אגרות קודש

ב"ה, י"א תמוז, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ט סיון, בו כותב אודות הישיבה בה לומר ואשר מדי שבת בא לשם אחד מחסידי חב"ד ולומד שיעור בתניא, ומסופק הוא אם להכנס ללמוד התניא ויש גם קס"ד אצלו לעשות זה כשיגיע לגיל ארבעים בערך וכו' וכו'.

ועד כמה גדול העלם והסתור דגלותנו זה דעקבתא דמשיחא אשר לאחרי המובא בכ"מ בזה (בהקדמת הרח"ו לשער ההקדמות, באגה"ק לרבנו הזקן בעל התניא והשו"ע, בקונטרס עץ חיים לאדמו"ר מוהרש"ב ועוד), אודות ההכרח דלימוד פנימיות התורה בדורותנו אלה, עדיין עומדים בספק בזה עד שישנו קס"ד להתחיל הלימוד בהגיע לגיל ארבעים שנה! וביותר תגדל הקושיא על יסוד מעשה רב, אשר רואים בפועל שבכדי לעמוד נגד רוחות בלתי מצויות אשר בעוה"ר מנשבים ברחוב ולעתים קרובות, מוכרח חסון מיוחד ולא די החסון שבדורות שלפנינו, וע"ד הודעת חז"ל הידוע רב בקעה מצא וגדר בה גדר, וע"ד תרופות בחולי הגוף שכשמתחדשת ר"ל מחלה חדשה, אין מסתפקים בסממני רפואה הישנים, הנה כן הוא גם בחולי הנפש, אשר בעקבתא דמשיחא דחוצפה יסגי וכו' וכו' אי אפשר להסתפק בלימוד חלק הנגלה דתורה, וגם אפילו כשמצרפים אליו לימוד תורת המוסר, ומוכרח הלימוד דפנימיות התורה אשר בדורותנו נתגלתה באופן דהבנה והשגה רק בתורת חב"ד, וכנראה במוחש.

ובהתבוננות אפילו לשעה קלה בדברי הרח"ו בהקדמתו לשער ההקדמות בהנוגע לעקבתא דמשיחא, ובהתבוננות אפילו לשעה קלה בדברי הקונטרס עץ חיים הני"ל, כל איש ישר הולך ואשר אין הרצון שליט על השכל תיכף יתחיל ויתמיד בלימוד זה, וכל המקדים בזה וכל המגדיל בזה ה"ז משובח.

ויהי רצון אשר יערה עליו רוח ממרום ויקבע עתים ללימוד הני"ל, קביעות לא רק בזמן אלא גם בנפש, ובמשך זמן לא ארוך יראה כי טוב הוא, טוב האמיתי כמרוז"ל טוב לשמים וטוב לבריות.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לוח היום יום ...

ה'תש"ג	כב תמוז	יום ראשון	יום ראשון
		<p>שיעורים. חומש: מטו"מ, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קורקו. תניא: פרק ה. והנה . . . כדלקמן.</p>	
		<p>אאמו"ר אמר: א חסידישער ווארט מאכט קלאָר די קאַפּ און ריין די האַרץ. א חסידישע הנהגה טובה מאַכט ליכטיג אין שטוב. א חסידישער ניגון שטאַרקט די תקוה ובטחון בריינגט שמחה און שטעלט אוועק די הויז מיט דער הויז געזינד אין קרן אורה.</p>	
		— תרגום —	
		<p>אַדני אָבי מוֹרי וְרַבִּי [הַרְש"ב] אָמַר: פִּתְגָם חֲסִידֵי מִבְּיַא לְרֹאשׁ צְלוּל' וּמְנַקָּה אֶת הַלֵּב. הִנְהִיגָה טוֹבָה חֲסִידֵית עוֹשֶׂה אֹרֶ בְּבֵית. נִגּוֹן חֲסִידֵי מְחַזֵּק אֶת הַתְּקוּהָ וְהַבְּטָחוֹן, מִבְּיַא שְׂמֵחָה וּמְעִמִּיד אֶת הַבֵּית וְאֶת בְּנֵי הַבַּיִת בְּקֶרֶן אֹרֶה.</p>	

ה'תש"ג	כג תמוז	יום שני	יום שני
		<p>שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שני עם פירש"י. תהלים: קח-קיב. תניא: פרק ו. אמנם . . . צו לי"ח.</p>	
		<p>כְּאֶשֶׁר מְטוֹת וּמַסְעֵי נִפְרָדוֹת, קוֹרִין – בְּמַנְחַת שַׁבָּת, ב', ה' – לְלוֹי עַד סוֹף כָּל הַמַּסְעוֹת.</p>	

ה'תש"ג	כד תמוז	יום שלישי	יום שלישי
		<p>שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שלישי עם פירש"י. תהלים: קיג-קיח. תניא: והנה יעקב . . . נאמר וכו'.</p>	
		<p>מִפְתַּגְמֵי הַצ"צ: א פְּנִימֵי אִיזו, אַז בַּעֲטֵעַן א בְּרַכָּה אוֹיף עֲבוּדָה אִיזו דאָס אַל יִשְׁעוּ בַּדְּבָרֵי הַבַּל, און עס דארף זיין תכבד העבודה על האנשים.</p>	
		— תרגום —	
		<p>מִפְתַּגְמֵי הַצְּמַח צְדָק: "פְּנִימֵי" הוּא – שְׁלִבְקֵשׁ בְּרַכָּה עֲבוּר 'עֲבוּדָה' הָרִי זֶה "אַל יִשְׁעוּ בַּדְּבָרֵי הַבַּל", וְנַחֲוֹץ שִׁיְהִיָּה "תְּכַבֵּד הָעֲבוּדָה עַל הָאֲנָשִׁים".</p>	

יום רביעי

יום רביעי

כה תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, רביעי עם פירש"י.
 תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
 תניא: פרק ז. ואולם . . . צו ונדכה כו'.

אין חסידות איז פאראן צוויי זייער כאראקטעריסטישע אויסשפראכען: א) א איד דערקענט ג-טליכקייט און פילט די איבערנאטירליכקייט און בעדארף אויף דעם קיין באויזען ניט האָבען. ב) א איד ניט ער וויל און ניט ער קען זיין אָפגעריסען פון ג-טליכקייט.

דער אמת איז אז די צוויי אוסשפראכען זיינען איין זאך: א איד דערקענט ג-טליכקייט און פילט דעם למעלה מן הטבע, דערפאר איז ניט ער וויל ניט ער קען זיין אָפגעריסען פון ג-טליכקייט.

תרגום

בְּחִסְדוֹת יְיָ שְׁנֵי בְטוּיִים מְאֹד אֶפְיָנִיִּים: א) יְהוּדֵי מְכִיר בְּאַלְקוֹת וְחָשׂ אֶת הַעַל-טָבְעִי וְאִינוֹ זְקוּק לְשׁוּם הוֹכָחוֹת עַל כִּפּוֹ. ב) יְהוּדֵי אִינוֹ רוֹצֵה וְאִינוֹ יְכוּל לְהִיֹּת מְנַתֵּק מֵאַלְקוֹת.

הָאֱמֶת הִיא, שְׁשְׁנֵי הַבְּטוּיִים חַד הֵם: יְהוּדֵי מְכִיר בְּאַלְקוֹת וְחָשׂ אֶת הַלְמַעְלָה מִן הַטָּבַע, לְכֵן אִינוֹ רוֹצֵה וְאִינוֹ יְכוּל לְהִיֹּת מְנַתֵּק מֵאַלְקוֹת.

יום חמישי

יום חמישי

כו תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, חמישי עם פירש"י.
 תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
 תניא: והאיך . . . בתשובה כנוודע.

אין לערנען איז די איבערגעגעבענקייט פון מענטשען צו א זאך, וועלכע ער וויל פארשטיין און פארשטייט. אין דאוונען איז די איבעגעגעבענקייט צו העכער ווי פארשטאנד.

אין לערנען תורה פילט זיך א איד ווי א תלמיד בא א רבי'ן, אין דאוונען - ווי א קינד בא א פאָטער.

תרגום

בְּלִמּוּד - הַתְּמָסְרוֹת הָאָדָם הִיא לְדַבֵּר שֶׁהוּא חָפֵץ לְהִבִּין, וּמִבִּין. בְּתַפְלָה - הַהִתְמָסְרוֹת הִיא אֶל הַנַּעֲלָה מִהֶהֱבֵנָה.

בְּלִמּוּד תּוֹרָה מְרַגֵּשׂ יְהוּדֵי אֶת עֲצָמוֹ כְּתַלְמִיד בְּפָנֵי רִבּוֹ, בְּתַפְלָה - כְּבֵן אֶצֶל אָבִיו.

יום שישי

יום ששי

כז תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, ששי עם פירש"י.
 תהלים: קכ"לד.
 תניא: ואף מי . . . כנגד כולן.

אָחד מִהַעֲלוּיִים הַמִּפְרָסְמִים, בַּעַל כְּשָׁרוֹן גָּדוֹל וְעִמְקוֹן גַּפְּלָא, בָּא לְלִיאֲזַנָּא וְשָׁקַד בְּלִמּוּד הַחֲסִידוֹת, וּבְגִדְל כְּשָׁרוֹנוֹתָיו רָכַשׁ לוֹ בְּמִשְׁךְ זְמַן קָצֵר יְדִיעָה גְּדוּלָּה וּרְחֵבָה בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת.

בִּיחִידוֹת הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁנִּכְנַס לְרַבְּנֵי הַזֶּקֶן שָׁאַל: רַבִּי, מַה חֶסֶר לִי? וַיַּעֲנֵהוּ רַבְּנֵי הַזֶּקֶן: אֵין חֶסֶר לְךָ מְאוּמָה, כִּי יֵרָא אֱלֹקִים אֶתָּה וְלַמֶּדֶן, רַק צָרִיךְ אֶתָּה לְהוֹצִיא אֶת הַחֶמֶץ שֶׁהוּא הַיְשׁוּת וְגִסּוֹת הַרוּחַ, וְלִהְיוֹת מְצֵה שֶׁהוּא בְּטוֹל. וְכִלִּי שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בַּיְשׁוּת, שֶׁנִּדְמָה לוֹ שֶׁהוּא אוֹר, כְּגוֹן שְׁפוּדִין, שְׁדוּחְקִין רַגְלֵי הַשְּׂכִינָה, דָּאֵין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִין לְדוֹר, צָרִיךְ לְבוֹן. וְהִלְבוֹן הוּא עַד שֶׁיְהִיו הַנְּיֻצוֹת דִּהְבְּרוּרִים נִתְזִין וְנִכְלָלִין בְּהָאוֹר הָאֲמִתִּי.

שבת קודש

שבת

כח תמוז

ה'תש"ג

מְבָרְכִים רֵאשׁ חֹדֶשׁ מְנַחֵם אָב. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה. יוֹם הַתּוֹעֲדוֹת. הַפְּטוּרָה: שְׁמַעוּ - אֱלֹקֵיךְ יְהוָה. אִם תָּשׁוּב - וְבו יִתְהַלְלוּ.
 שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שביעי עם פירש"י.
 תהלים: קלה-קלט.
 תניא: פרק ת. והנה . . . למלכא וכו'.

לְכָל אֶחָד מִהַרְבֵּיִים [=הַאֲדַמוּ"רִים] הָיוּ מְאֲמָרִים קְבוּעִים בִּיחִוּד בְּשִׁבְלֵי זֶה (לְטַהַר אוֹר הָעוֹלָם), אֲשֶׁר פָּעַם בְּשִׁתִּים אוֹ בְּשִׁלֹּשׁ שָׁנִים הָיוּ חוֹזְרִים עֲלֵיהֶם בְּרַבִּים. אֶחָד מִמְאֲמָרֵי רַבְּנֵי הַזֶּקֶן - "הַחֲלָצוֹ" שֶׁב־"לְקוּטֵי תוֹרָה" בְּלֵי הַהֲגָהוֹת. אֶחָד מִמְאֲמָרֵי אֲדַמוּ"ר הָאֲמִצְעִי - "יָפֵה שְׁעָה אַחַת", וְתַכְנֵנו עֲשֶׂרָה פְּרָקִים הָרֵאשׁוֹנִים דְּדַבְּרוּר־הַמַּתְחִיל "הִנֵּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד אוֹמֵר אֱלֹקֵי נְשָׁמָה" [ש]בְּסִפֵּר "דְּרַךְ הַחַיִּים". אֶחָד מִמְאֲמָרֵי הַ"צִּמְח צֶדֶק" - "מַה טָּבוֹ" שֶׁב־"לְקוּטֵי תוֹרָה". אֶחָד מִמְאֲמָרֵי אֲדַנִּי אָבִי זְקַנֵּי מוֹרֵי וְרַבִּי [מַהֲרַ"שׁ] - "מִי כְּמוֹכָה בְּאֵלִים". אֶחָד מִמְאֲמָרֵי אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] - "וַיִּדְעַת הַיּוֹם", מְאֲסָקוּאָ רַנ"ז.

אגרות קודש

[תמוז תשי"ז]

... במש"כ שרצוני שבכל בכניס חסידיים יפוצו המעינות - פשוט שלא דק כלל וכלל, כי עז חפצי ותשוקתי שנזכה לראות ב"ב ממש קיום היעוד שבכל בכניס בניי מבלי הבדל כלל ולמדו פנימיות התורה. ומקרא מלא הוא, ופס"ד **מפורש** (רמב"ם יסוה"ת פ"ב ה"ב: **ויראה** מהן חכי שאין לה ערך כו' **לידע השם הגדול** כו'. ויעוין רפ"ה מח"פ להרמב"ם ביאור ההלכה שהועתקה גם בטושו"ע או"ח סר"ל"א. דברים נפלאים ומבוארים בהחלט).

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"ב תמוז ~

תבואה שנשכחה בשדה – מתי יש לה דין 'שכחה'?

(ראה ערוך השלחן, זרעים סי' ט ה"ז).

וה'משנה ראשונה' (פאה שם ד"ה עמרו) פירש:

אם עמדו העניים בפני העומר והוא נשכח – אין זו 'שכחה', כי העניים הסתירו את העומר כדי שבעל השדה ישכח אותו וקנסו אותם חכמים ואין לו דין 'שכחה'. ולפי זה, הלכה זו שאם חיפוהו בקש ושכחו אינה שכחה, היא רק אם חיפוהו העניים וקנסו אותם, אבל אם התכסה העומר מאיליו בעפר או בקש ונשכח – הרי זו 'שכחה'. ואף שהעומר טמון ומוסתר, יש לו דין 'שכחה' (להלן ה"ח).

הלכות מתנות עניים פרק ה, הלכה ג: עָמְרו הָעֲנִיִּים בְּפָנָיו אוּ חִפּוּהוּ בְּקֶשׁ וְהוּא זֹכֵר אֶת הַקֶּשׁ... וְשָׁכְחוּ – אֵינּוּ שָׂכְחָה.

לדעת הרא"ש (פאה פ"ה מ"ז), עומר תבואה שנשכח בגלל שהעניים עמדו בפני העומר והסתירו אותו או בגלל שהעומר היה מוסתר ומחופה בקש – אינה 'שכחה', כיון שאין זו שכחה רגילה אלא נגרמה מסיבה צדדית (לא ראה את העומר כיון שהיה מוסתר). ולכן, דוקא אם היה 'זוכר את הקש' אינה 'שכחה', אבל אם שכח את הקש שהוא גלוי, הרי כשם ששכח את הקש היה שוכח גם את העומר, ואם-כן זו היא 'שכחה'.

~ יום שני כ"ג תמוז ~

הזנת בניו הגדולים מכספי מעשר

וכופים על קיום מצות-עשה (ראה ספר המצוות להרמב"ם, בהקדמת מנין המצוות).

אך ה'ברכי יוסף' (יור"ד שם סק"ח) הביא את דברי ה'אור החיים' ("הרב המופלא חסידא קדישא") החולק על הט"ז וסובר שהזנת בניו הגדולים, כיון שאינו חייב בה, היא צדקה מעולה ומטעם זה יש מקילים במעשר כספים כי לדעתם הזנת הבנים היא צדקה ממעות מעשר. אך העיר על דבריו שלדעת הפוסקים (ראה באר היטב שם סק"ב) מותר להוציא ממעות מעשר רק לצורך מצוה שאם לא היה לו כסף מעשר, לא היה מקיימה (כי אין עליו חיוב לעשותה, כגון מצות הכנסת כלה או קניית ספרים להשאלם לאחרים ללמוד בהם), ואילו הזנת ילדיו "דבר מוכרח לעשותו, אם מצד אהבתו וכרחם אב" ואם מצד תקנת אושא "שיהא אדם זן את בניו ואת בנותיו כשהם קטנים" (כתובות מט, ב). ואם-כן אין לזנום ממעות מעשר. וסיים ה'ברכי יוסף', שלכן "אי לא דחיקא ליה שעתא טובא – לא נכון לעשות כן".

הלכות מתנות עניים פרק י, הלכה טז: הַנּוֹתֵן מְזוֹנוֹת לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו הַגְּדוּלִים שְׂאִינּוּ חֵיב בְּמִזְוֹנוֹתֵיהֶם, כְּדִי לְלַמֵּד הַיְּוָכְרִים תּוֹרָה, וּלְהַנְהִיג הַכְּפָנוֹת בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל... הֲרִי זֶה בְּכֻלּוֹ הַצְּדָקָה.

וכתב הט"ז (יור"ד סי' רמט סק"א):

אף שהזנת בניו ובנותיו (הגדולים משש שנים) נחשבת לצדקה, אינו רשאי לזנום ממעות מעשר, כמו שכתב הרמ"א (שם) ש"אין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה, כגון נרות לבית הכנסת או שאר דבר מצוה, רק יתנו לעניים".

וה'באר שבע' (ש"ת סי' מא) הוסיף:

היות ואינו רשאי להוציא מכספי מעשר לדבר מצוה, כי 'צדקה' היא רק אם עושה דבר שאינו חייב בו, אינו יכול להוציא ממעות מעשר עבור בניו אף לצורך לימוד, שהרי חוב גמור על האב ללמדם תורה, כמו שכתב ב'הגהות מיימוניות' (הל' ת"ת פ"א) שכופים על האב ללמד את בנו או לשכור לו מלמד כי זו מצות-עשה ("ולמדתם אותם את בניכם")

~ יום שלישי כ"ד תמוז ~

ברכה על הפרשת תרומה

כגון המפריש מפירות טמאים שאין צורך לתת אותם לכהן מאחר ואסור ליהנות מהם, ובכל זאת מברכים על כך (מעדני ארץ כאן).

ויש שביארו: אמנם הפרשת תרומה חלה על ידי מחשבה, אולם על ידי מחשבה זו חל שינוי בפירות שמתקדשים בקדושת תרומה ונעשים ממון הכהנים ואין לך מעשה גדול מזה. ואין זה דומה לביטול חמץ שהמחשבה אינה פועלת דין על החמץ אלא האדם מסלק מחשבתו ממנו ומחשיבו כעפר (אמרי בינה, שבת סי' כ סק"ב).

ולפי־זה נמצא לכאורה שאף המפריש תרומה במחשבה בלבד מברך (שהרי כאמור, מעשה ההפרשה אינו חלק מהמצוה והברכה היא על המחשבה), וכן דעת כמה מהפוסקים (ראה שואל ומשיב מהר"ב ב, פו, והמצוין במעדני ארץ כאן), אולם ב'מעדני ארץ' כתב שהדבר תמוה שאדם יברך ולא יעשה לאחר מכן כלום והרי זה נראה כברכה לבטלה. ולכן, אע"פ שעיקר הברכה היא על תיקון הפירות לא יברך אלא כשעושה מעשה הפרשה ולא על מחשבה בלבד.

הלכות תרומות פרק ב, הלכה טז: וְכָל הַמְפָרֵשׁ תְּרוּמָה גְדוּלָה אוֹ תְרוּמַת מַעֲשֶׂר – מְבָרַךְ קֳדָם שְׂפָרֵשׁ כְּדָרָךְ שְׂמֹכְרִין עַל כָּל הַמְצוּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּכָרְבוֹת.

כתב ה'טור' (או"ח סי' תלו) כי אין מברכים על ביטול חמץ, משום שתיקנו ברכה רק על מצוות שבמעשה או בדיבור, אולם ביטול חמץ מתקיים אף במחשבה.

ולפי זה יש להבין: הרי גם הפרשת תרומה חלה במחשבה בלבד, כנלמד מהכתוב "וּנְחַשְׁבׁ לְכֶם תְּרוּמַתְכֶם" (ראה להלן פ"ד ה"ט), ואם כן, מדוע מברכים עליה? ואף אם עושה פעולת הפרשה, מאחר וקיום המצוה אינו תלוי במעשה אלא במחשבה, למה מברך על כך?

ויש שביארו: אמנם ההפרשה מתקיימת אף במחשבה, אולם בכך אין מסיימת המצוה שהרי צריך לתת את התרומה לכהן, ומאחר וסופה לבוא לידי מעשה, מברכים עליה מלכתחילה (שו"ת רעק"א סי' ל).

אך יש שפקפקו בתירוץ זה, שהרי מצאנו כמה אופנים שמברכים על הפרשת התרומה אף שאינה עומדת להינתן,

~ יום רביעי כ"ה תמוז ~

הפרשת תרומה במחשבה

מעשה אינה מועילה.

ומהר"י קורקוס כתב (דברי היסוף משנה) שלשיטת הרמב"ם תרומה ניטלת במחשבה בלבד בלא הפרשה במעשה. ומה שכתב 'הפריש תרומה' יש לומר שעצם נתינת עיניו בצד זה היא הפרשה במחשבה, ואף בלא פעולת 'הרמה' נעשית תרומה במחשבתו.

וכתב ה'ערוך השלחן' (תרומות סי' ס סל"ב, סה ס"א) כי מהרמב"ם אמנם אין הכרע האם מחשבה בלבד מועילה או צריך גם הפרשה בפועל, אך כיון שרש"י ותוספות פסקו שבמחשבה בלבד הרי זו תרומה, כך הוא העיקר. ובפרט, שלענין 'מדומע' מפורש (שבת קמב, ב) ש'נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר', הרי שלענין תרומה מחשבה היא כמעשה. והוסיף ה'מראה הפנים' (תרומות פ"ג ה"ג): התרומה אמנם ניטלת במחשבה, אבל צריך לציין במחשבתו מקום מסוים שבו היא נמצאת, כמו שכתב הרמב"ם (לעיל פ"ג ה"ח) לגבי המפריש בפיו "האומר: תרומת הכרי זה לתוכו, אם אמר בצפוניו או בדורו – קרא שם וחייב להפריש ממנו תרומתו, ואם לא עיין מקום לא אמר כלום".

הלכות תרומות פרק ד, הלכה טז: הַפְּרִישׁ תְּרוּמָה בְּמַחְשַׁבְתּוֹ, וְלֹא הוֹצִיא בְּשַׁפְתּוֹ כְּלוֹם – הֵרִי זוֹ תְרוּמָה, שְׂנֵאמַר: וְנִחְשַׁב לְכֶם הַתְּרוּמָתְכֶם, בְּמַחְשַׁבָה בְּלִבְךָ תִּהְיֶה תְרוּמָה.

תרומה ניטלת במחשבה (גיטין לא, א). ופירש רש"י (ד"ה ובמחשבה) שנותן עיניו בצד זה של הפירות ואוכל בצד אחר, והיינו שמייחד תרומה במחשבתו אף שלא עשה מעשה של הפרשה (וכן דעת התוספות שם). וכתב ה'כסף משנה' שכן היא דעת הרמב"ם שתרומה ניטלת במחשבה בלבד.

אמנם, ה'שער המלך' (תרומות כאן) הביא את דעת רבינו תם (בתוס' חולק ז, א ד"ה והתיר) שלא די בנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר אלא צריך להפריש בפועל, ו'מחשבה' שאמרו היינו שאינו קורא שם תרומה בדיבור ("לא הוציא בשפתיו"). ורק בדמאי התירו 'נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר', אבל בתרומה, בנוסף למחשבה, צריך להפריש בידיו.

והוסיף שכן סובר גם הרמב"ם שכתב "הפריש תרומה במחשבתו" ולא כתב יתירה מזו שמועיל גם אם רק נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר. ומכאן שמחשבה לבד בלא

~ יום חמישי כ"ו תמוז ~

האם מותר לישראל להרוויח מתרומה?

האחרים שהרי הוא יכול לבחור לתת אותה לכהן המשכיר (רש"י ע"ז שם ד"ה יאכילנה).

ועדיין יש להבין: הרי תרומה אסורה בהנאה לישראל, וכשמאכיל את הפרה שמזונותיה מוטלים עליו, מזון של תרומה הוא חוסך ממון שאינו צריך להאכילה משלו, ונמצא שנהנה מהתרומה!

והביאור הוא כי איסור הנאה מתרומה לישראל שונה משאר איסורי הנאה שאף ליהנות מדמיהם אסור (כגון חמץ בפסח שאסור למוכרו לגוי משום שנהנה מדמיו), אולם תרומה השייכת לישראל, מותר לו למכור אותה לכהן ולהשתמש בדמיו. והטעם הוא כי תרומה אינה אסורה בהנאה בעצמותה, אלא עיקר האיסור הוא משום שבנטילת ההנאה לעצמו הוא מונע אותה מהכהן שאליו היא מיועדת, אולם כאשר עצם ההנאה מהתרומה היא לכהן (שאוכלו בעצמו או שבהמתו אוכלת) אין איסור על הישראל להרוויח דמים מחמתה (ראה תוספות יבמות סו, ב ד"ה ישראל. אחיעזר ח"ג סי' פא סק"ט).

הלכות תרומות פרק ט, הלכה ז: **יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׂכַר בְּהֵמָה מִכֶּהֱן, מֵאֲכִילָהּ הִתְרוּמָה.**

יש אומרים שדין זה נאמר רק באופן שהוצאות מזונות הבהמה מוטלות על המשכיר, אולם אם הן מוטלות על השוכר (הישראל), אסור לו להאכילה מזון של תרומה שהרי התרומה היא ממונם של הכהנים וכאשר הוא משתמש בה כדי לפרוע את חובו הפרטי לזון את הבהמה, הרי זה כגזול מהכהנים (ראה תוס' ע"ז טו, א ד"ה ישראל, וריטב"א שם).

ויש הסוברים שאף כאשר מזונות הבהמה מוטלות על השוכר, מותר לו להאכילה תרומה, כי מן הסתם נוהג לכהן המשכיר שהשוכר יאכיל את הפרה ממזון תרומה שברשותו, כי מהתרומה יאכיל אותה בעין יפה יותר מאשר אם יאכיל אותה ממזון שלו. ואמנם תרומה זו איננה בבעלותו הפרטית של הכהן המשכיר אלא של כללות הכהנים, ומכל-מקום מועילה הסכמתו של כהן זה בלבד, כי מאחר וביד הבעלים לתת אותה לאיזה כהן שירצה, אין בכך הפסד לכהנים

~ יום שישי כ"ז תמוז ~

נתינת התרומה לכהן

(לעיל פ"ב הט"ז) ולא תקנו ברכה על הנתינה לכהן, ובפרט שיש הפסקה בין ההפרשה לנתינה?

ויתירה מזו כתב ה'קנאת סופרים': לדעת הרמב"ם עיקר המצוה במתנות כהונה היא ההפרשה, וראיה לזה מדברי הרמב"ם כאן, שאין ישראל חייבים להיטפל בתרומה ולהביאה לכהן "אלא כהנים יוצאין לגרנות וישראל נותנים להם חלקן שם, ואם לא יצאו הרי זה מפרישה ומניחה בגורן", ואם מצות הנתינה לכהן היא על הבעלים היה חייב להיטפל בה עד שיתננה לכהן, אלא ודאי שאין חיוב הנתינה כמו חיוב ההפרשה, ורק בתורת פקדון מוטל עליו להניחה בגורן כדי שתיתן לכהן כשיצא לגרנות ליטול חלקו.

והגרי"פ פרלא (בביאורו לסהמ"צ לרס"ג מ"ע סה) תמה:

במקור הדין בגמרא (חולין קלד, ב) מבואר שאף במתנות כהונה שאין בהן מצות הפרשה (כגון זרוע לחיים וקובה), שאף אם לא יפריש מותרת שאר הבהמה באכילה) אלא רק מצות נתינה, אינו צריך לטרוח ולחפש אחר כהן כדי לתת לו. וכך יש לומר אף בתרומה שאכן מצות נתינה היא חלק מהמצוה (ובהפרשה בלבד לא קיים את המצוה) אלא שהתורה חייבה את הנתינה רק כשיבוא הכהן ואינו צריך לטרוח ולחפש אחריו.

הלכות תרומות פרק יב, הלכה יז: **אִין יִשְׂרָאֵל תְּכַיֵּן לְהַטְפֵּל בְּתְרוּמָה, וְלִהְיֵי אֹתָהּ מִן הַגְּרוֹן לְעִיר, וּמִן הַמְּדַבֵּר לְיִשׁוּב - אֱלָא כְּהֵנִים יוֹצְאִין לְגִרְנוֹת, וְיִשְׂרָאֵל נּוֹתְנִים לָהֶם חֶלְקָם שָׁם; וְאִם לֹא יֵצְאוּ, הָרִי זֶה מִפְּרִישָׁה וּמְנִיחָה בְּגִרְוֹן.**

בדין מתנות כהונה, כתב הרמב"ם ב'ספר המצוות' (שרש ב): "היות הכהן לוקח מה שיש לו לקחת - הוא חלק מחלקי המצוה". וביאר ה'מגילת אסתר' (שם) כי לדעת הרמב"ם מצות תרומה היא מצוה אחת הכוללת שני חלקים: א. הפרשת התרומה (כדי לבטל איסור טבל) ב. נתינת התרומה לכהן, וכל זמן שלא נתן לכהן לא קיים את המצוה. ורק הכהנים שאינם צריכים לתת את תרומתם לכהנים אחרים, יוצאים ידי חובה בהפרשה בלבד.

אך לדעת הרמב"ן (בהשגותיו לספר המצוות שם), במצות תרומה נמנות שתי מצוות: א. הפרשתה, הנלמדת מהפסוק "תרימו תרומה לה'" (במדבר טו, יט). ב. נתינתה לכהן, הנלמדת מהפסוק "ראשית דגנך... תתן לו" (דברים יח, ד).

וב'קנאת סופרים' (בסהמ"צ שם) הקשה על הרמב"ן: אם נתינת התרומה לכהן היא מצוה בפני עצמה, מדוע תקנו ברכה על הפרשת התרומה, כדרך שמברכים על כל המצוות

~ שבת קודש כ"ח תמוז ~

אכילה שהיא עבודה

שהתרומה איננה שייכת למקדש, וכפי שהביא בספר המצוות (מ"ע פט) את דברי ה'ספרא' "עבודת מתנה אתן את כהונתכם" – "לעשות אכילת קדשים בגבולים כעבודת מקדש במקדש".

ולכן אע"פ שהרמב"ם כותב שיש מצוה באכילת תרומה, לא מנה זאת במנין המצוות שבתחילת ההלכות, כי אין זו מצוה בפני-עצמה אלא חלק מהמצוה הכללית של עבודת המקדש (מנחת חינוך, מנין המצוות שהוסיף הרמב"ן מצוה ב).

ויש שחידשו על-פי-זה כי למרות שאסור לאכול לפני קיום מצוה כשהגיע זמנה (ואפילו אכילה של מצוה, כגון סעודת שבת, אסור לאוכלה לפני קריאת שמע), אך אכילת תרומה מותרת, ולכן נאמר במשנה (ברכות א, א): "מאימתי קורין את שמע בערבית – משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתם", ומשמע שהכהנים מתחילים לאכול תרומה מיד כשהגיע זמן קריאת שמע, קודם שקראו, משום שאכילת מצוה שהיא כעבודה בבית המקדש, מותרת לפני קריאת שמע (צל"ח ברכות ב, א).

הלכות תרומות פרק טו, הלכה כב: **כָּל הָאוֹכֵל תְּרוּמָה – מִכֶּרֶךְ בְּרֵכֶת אוֹתוֹ מֵאֵל, וְאַחַר כֵּן מִכֶּרֶךְ: 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּקִדְּשָׁתוֹ שֶׁל אֱהָרֹן, וְצִוְּנוּ לְאָכַל תְּרוּמָה'. וְכֵן קִבְּלָנוּ וְרֵאִינוּם מִכֶּרֶכִּין, אִפְלוּ בְּחֵלֶת חוּצָה לְאָרֶץ – שְׁנֵם אֲכִילַת קִדְּשֵׁי הַגְּבוּל כְּעִבּוּדָה, שְׁנֵאמַר: "עֲבֹדַת מִתְּנֵה אֶתְּן אֶת בְּהֵנְתְּכֶם".**

במקור המצוה לאכול תרומה, יש כמה שיטות: יש שלמדו זאת מהכתוב במעשר ראשון הניתן ללויים "ואכלתם אותו בכל מקום אתם וביתכם", הרי שאכילת המעשר היא מצוה, וממעשר למדים גם לתרומה (פירוש רבינו הלל על ספרא אחרי מות, פז).

ויש שלמדו את המצוה מהכתוב "ושמרתם את משמרת תרומתי" המחייב לשמור על התרומה שלא תתקלקל, ומוטלת על הכהן מצוה לאוכלה כדי למנוע את הפסדה (רשב"א שבת צא, א).

ואילו מדברי הרמב"ם מבואר שאכילת התרומה היא חלק מעבודת הכהונה, כאכילת בשר הקרבנות במקדש ואע"פ

אגרות קודש

ב"ה, ח' מני"א, תשי"ז

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

במענה על הודעתו אודות מצב זוגי תחי'.

השי"ת ימלא ימי הריונה כשורה ובנקל ותלד זחוי"ק בעתה ובזמנה כשורה ובקל.

כבוד ובברכה לבשו"ט ואשר בעגלא דידן יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, כי יבוא מנחם לגאלנו, כי יכלו הנשמות שבגוף לחיים טובים ולשלום.

עתה נתקבלה יקרתו השני' - וזכות תמכין דאורייתא ובפרט ת"ת דרביס, תעמוד ל... בהמצטרך לו. וכזוה"ק (ח"ג נג, ב) דזכי לנביאי, נצח והוד כליות יועצות (עיי"ש הג' מהרח"ו, פרדס שעה"כ מע' כליות).

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

6 צריך-להיות: "ושכחהו", כלומר, בעל השדה שכח אותו אחר כך. 7 כיוון שסוף סוף שכחהו שניהם. 8 אף כאן צריך להיות: "ושכחהו", כלומר, בעל השדה. 9 כלומר, לפני ששכחהו הפועלים. 10 אבל זכור בעת ששכחהו הפועלים, שמיד זכתה לו שדהו, אינו שכחה, אף על פי ששכח הוא אחר כך. 11 שכיוון שאינו עומד בצד שדהו, שאינה משתמרת, לא זכתה לו. ומכיוון שאחרי כן שכח גם הוא הרי זו שכחה. 12 כלומר, בשדה - שכוח מעיקרו הרי זו שכחה, אבל זכור ולבסוף שכוח אינה שכחה, ואילו בעיר - אפילו זכור ולבסוף שכוח הרי זו שכחה. ואין לומר שגזירת הכתוב שבשדה יש שכחה ובעיר אין שכחה כלל, שהרי הכתוב אומר (שם): "לגר ליתום ולא למנה יהיה", ואמרו חז"ל (שם) "יהיה - לרבות שכחת העיר".

ג. עֲמְדוּ הָעֲנָיִים בְּפָנָיו¹³ או חֲפוּהוּ בְקִשׁוֹ¹⁴ וְהוּא זֹכֵר אֶת הַקֶּשׁ¹⁵, או שֶׁחֲזִיק בּוֹ לְהוֹלִיכוֹ לְעִיר וְהֵנִיחוֹ בְּשָׂדֵהוּ¹⁶ וְשָׁכְחוֹ - אֵינּוּ שָׁכְחָהוּ¹⁷. אֲבָל אִם נָטְלוּ¹⁸ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם¹⁹, אָף עַל פִּי שֶׁהֵנִיחוֹ סְמוּךְ לַגֶּפֶה²⁰ או לְגַדִּישׁ או לְבָקָר או לְפִלִּים²¹, וְשָׁכְחוֹ - הֲרִי זֶה שָׁכְחָה.

13 [=והסתירו לו] ועל ידי זה באו לידי שכחה. 14 ומתוך זה באו לידי שכחה. 15 שבאופן זה נגרמה השכחה על ידי החיפוי, ואינה שכחה. אבל אם שכח גם את הקש הרי זו שכחה. שיש שכחה בטמון. 16 כן מפורש בסוטה שם "אפילו בשדה נמי". 17 שכיוון שהחזיק בו להוליכו לעיר - זכה בו. 18 וכדברי ר' אליעזר ור' אלעזר בן עזריה בירושלמי שם, שבאופן זה נחלקו בית שמאי ובית הלל שם, ולדעת בית הלל - הרי זו שכחה, והלכה כבית הלל. 19 היינו שלא החזיק בו ולא גילה בדעתו שהעומר לא יהיה בו שכחה, אלא הניחו סתם ממקום למקום, לפיכך יש בו שכחה, אבל בכבא ראשונה שהחזיק בו להוליכו לעיר, שגילה בדעתו שהעומר לא יהיה בו שכחה, אם שכחו אחר כך אינו שכחה. 20 גפה הוא שער המגולה, והוא ממלת גיפוף הדלתות. 21 כלי חרישה.

ד. נָטַל עֹמֵר לְהוֹלִיכוֹ לְעִיר וְהֵנִיחוֹ עַל גְּבֵי חֲבָרֵי וְשָׁכַח אֶת שְׂנֵיהֶן: אִם זָכַר הָעֲלִיּוֹן²² קִדְּם שִׁפְטָע בּוֹ - אֵין הִתְחַתָּן שָׁכְחָה, וְאִם לֹא - הִתְחַתָּן שָׁכְחָה²³.

22 ירושלמי שם: "ר' זעירא אומר בזוכר את העליון" ואף על פי שהדברים אמורים שם לדעת רבי שמעון - כיוון שהירושלמי כרך דברי ר' זעירא עם דברי ר' יונה על מה שאמר "עמדו עניים בפניו או שחיפיהו בקש הרי זה אינו שכחה": "אתיא דר' זעירא כר' יונה, דר' יונה אמר בזוכר את הקשין, כן ר' זעירא אמר בזוכר את העליון". וטעמו של דבר, כמו למעלה בחיפיהו בקש, שאם זכר את העליון נמצא שהתחתון נשכח על ידי גרמא של העליון, שכיסוהו. 23 אבל העליון, לעולם אינו שכחה מאחר שנטלו להוליכו לעיר.

~ יום ראשון כ"ב תמוז ~

הַלְבוֹת מִתְּנוֹת עֲנָיִים

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1 יבאר העומר ששכחהו בעלים ולא פועלים, או איפכא. ודין עשה עמריו לתוך שדה חבירו ושכח שם עומר. הנוטל עומר ראשון ושלישי ושכח הרביעי, או שדה שעומריה מעורבבין ושכח. ודין הקוצר בלילה או הסומא. ותבואה שקצרה אגודות קטנות. שנים שהתחילו לקצור מאמצע השורה זה פניו לצפון וזה לדרום, ושכחו לפנייהם ולאחריהם. המפנה אלומות ממקום למקום ושכח. שתי כריכות המובדלות זו מזו אם הן שכחה. היו כל העומרים קב קב ואחד מד' קבין ושכחו. שכח אילן בין האילנות, מסויים או בלתי מסויים. היה כל שדהו זית נטופה. זית העומד באמצע השורות לבדו. איזהו שכחה בעריס. והמפקיר כרמו והשכים וזכה בו.

א. הָעֹמֵר שֶׁשָׁכְחָהוּ פּוֹעֲלִים וְלֹא שָׁכְחוּ בְעַל הַשָּׂדֶה², שָׁכְחוּ בְעַל הַשָּׂדֶה וְלֹא שָׁכְחָהוּ פּוֹעֲלִים, שָׁכְחָהוּ אֱלוֹ וְאֱלוֹ וְהָיוּ שָׁם אַחֲרַיִם עוֹבְרִין וְרוֹאִין אוֹתָן בְּעֵת שֶׁשָׁכְחָהוּ - אֵינָה שָׁכְחָה³, עַד שִׁישָׁכְחָהוּ כָּל אָדָם⁴. וְאֶפְלוּ עֹמֵר הַטְּמוּן⁵, אִם נִשְׁפַּח - הֲרִי זֶה שָׁכְחָה.

2 המדובר כשבעל השדה זוכרהו גם עכשיו. ובאופן ששכחו אחר כך - יש הברל בין עומד בעיר לבין עומד בשדה. 3 כששכחהו פועלים ולא שכחו בעל השדה, שנאמר "קצירך - ושכחת", שבעל הקציר ישכח. וכששכחהו בעל השדה ולא שכחהו פועלים, שנאמר "כי תקצור - ושכחת", שהקוצר ישכח. וכששכחהו אלו ואלו [=הפועלים ובעל השדה] ורואים אותו אחרים, אינה שכחה, שדרך בני אדם להזכיר לאחרים דבר ששכחו. 4 כן הוא בתוספתא פרק ג' לפי נוסחת כתב-יד וויין וכתב-יד בעל פני משה: "אפילו אחרים עוברים בדרך וראו את העומר ששכחהו אין שכחה". ומפרשה רבינו בששכחהו גם פועלים וגם בעל השדה. 5 כחכמים, ולא כר' יהודה. ולמדו כן ממה שנאמר (שם) "ושכחת עומר בשדה", "בשדה לרבות את הטמון". שהם מפרשים, "בשדה": בתוך השדה.

ב. הִיָּה בְעַל הַשָּׂדֶה בְּעִיר וְאָמַר: יוֹדַע אֲנִי שֶׁהַפּוֹעֲלִים שָׁכְחוּ עֹמֵר שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוּנִי, וְשָׁכְחָהוּ⁶ - הֲרִי זֶה שָׁכְחָה⁷. וְאִם הָיָה בְּשָׂדֵה וְאָמַר כֵּן, וְשָׁכְחָהוּ⁸ - אֵינָה שָׁכְחָה. שֶׁהַשְּׂכִיחַ מְעַקְרוֹ⁹ בְּשָׂדֵה - הוּא הַשָּׁכְחָה¹⁰; אֲבָל בְּעִיר, אֶפְלוּ זָכוֹר וְלִבְסוּף שָׁכַח - הֲרִי זֶה שָׁכְחָה¹¹; שֶׁנֶּאֱמַר: וְשָׁכַחְתָּ עֹמֵר בְּשָׂדֵה - וְלֹא בְּעִיר¹².

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. תבואה שְקָצְרָה³⁸ עד שלא נגמרה³⁹ להאכילה לבהמה, וכן אם קצרה אגדות קטנות⁴⁰ ולא עשאה עמרים, וכן השומים והבצלים שתלשן אגדות קטנות להמכר לשוק ולא עשאן עמרים להעמיד מהן גרן - אין להם שכחה⁴¹.

38) שם משנה י': "תבואה שנתנה לשחת וכו' אין להן שכחה". ופירש שם רבינו: "כבר בארנו, שחת הוא הגז הקצור לאכילת סוסים". ובירושלמי (שם הלכה ז'): "לא סוף דבר ניתנה אלא אפילו נורעה למאכל אדם, ואחר כך נמלך וקצרה להאכיל לבהמה אין לה שכחה. (39) כלומר, לא נגמרה לגמרי, אבל כבר הביאה שליש בישולה, שאם לא כן - אינה קציר כלל. (40) במשנה שם: "או לאלומה", ופירש רבינו שם: "ולאלומה הוא עומרים [קטנים], והעניין הוא שיקצצה כולה ויחלוק אותה לאלומות [ולא] יקבוץ מן האלומות ההם עומרים [גדולים], כי האלומות כשיתקבצו נעשים עומרים". (41) שהרי הוקשה שכחת קמה לשכחת קציר, (שנאמר: "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה", מה קציר שאין אחריו קציר אף עומר שאין אחריו עומר), ודרך הקוצרים לקצור לגרון, וכל שאינו עושה כן - אינו שכחה.

י. הקוצר שהתחיל לקצר מראש השורה ושכח לפניו ולאחרי: של אחריו - שכחה, ושלפניו - אינו שכחה; שנאמר: לא תשוב לקחתו - אינו שכחה עד שיעברו ממנו ויניחנו לאחרי. זה הפלל: כל שהוא בכל תשוב - שכחה, וכל שאינו בכל תשוב - אינו שכחה.

יא. שנים שהתחילו לקצר מאמצע השורה, זה פניו לצפון וזה פניו לדרום, ושכחו לפנייהם ולאחריהן: שלפניהם - שכחה⁴², מפני שכל אחד מהן זה שלפניו הוא לאחוריו של חברו⁴³; והעמר⁴⁴ ששכחהו ולאחריהן במקום שהתחילו ממנו - אינו שכחה, מפני שהוא מערב עם השורות שמן המזרח למערב, והן מוכיחין עליו שאינו שכחה⁴⁵. וכן השורות של עמרים שפנו אותן לגרן, והתחילו שנים מאמצע שורה, ושכחו עמר באמצע בין אחוריהן - אינו שכחה, מפני שהוא באמצע השורה שמן מערב למזרח, שעדין לא התחילו בה, והיא מוכחת עליו שאינו שכחה.

42) אף על פי שיחיד הקוצר ושכח לפניו - אינו שכחה. 43) ששניים אלו מוטל עליהם קצירת השדה, והרי הם כאיש אחד, וכיוון שאם היה בא ליטול מה ששכח חברו, היה צריך לחזור לאחוריו - קוראים אנו בו "לא תשוב לקחתו". ולפי זה מה שאמרו בסוף המשנה שם "זה הכלל כל שהוא בכל תשוב שכחה", זה מוסב גם על הבבא הראשונה כשיחיד שכח לאחוריו, וגם על הבבא השנייה כששניים שכחו לפנייהם. (44) צריך להיות: "והקמה" (רבב"ז).

ה. עפו עמריה ברוח חזקה לתוף שדה חברו ושכח שם עמר - אינו שכחה; שנאמר: קצירך בשדך. אבל אם פזר²⁴ העמרים בתוף שדהו ושכח - הרי זו שכחה.

(24) בעיא שם ונפשטה.

ו. הנוטל עמר ראשון ושני ושלישי ושכח הרביעי: אם היה שם ששי²⁵ - אין הרביעי שכחה עד שיטל החמישי²⁶; ואם היה חמשה בלבד²⁷ - משישהא פדי לטל החמישי²⁸ הרי הרביעי שכחה.

25) ואם כן נשאר שלושה עמרים. (26) שכיוון שנטלו ודילג על הרביעי הרי היא שכחה, אבל אם לא נטל החמישי, ייתכן כי לא דלג כלל על הרביעי ולא שכחו אלא חילק עבודתו שורות שורות: בתחילה שלושה שורה מצד זה, ואחר כך שלושה מצד שני. (27) שלא נשאר בצד שני רק שניים שאינם מהווים שורה, ואין סברא שיתחיל מצד שני כדלעיל בשלושה. (28) כלומר, משדלג על הרביעי והלך לחמישי זהו הזמן המוכיח על שכחה.

ז. שני עמרים מערפבין ושכח אחד מהן - אינה שכחה²⁹ עד שיטל את כל סביבותיו.

29) שמחמת הערבוביא לא נראה העומר, והרי זו שכחה מחמת דבר אחר. אבל צריך עיון הרי יש שכחה בטמון?

ח. הלוף³⁰ והשום והבצלים וכיוצא בהן, אף על פי שהן טמונין פארץ³¹ - יש להן שכחה. הקוצר פלילה ושכח קמה³², או שעמר פלילה ושכח עמר, וכן הסומא ששכח - יש להן שכחה³³. ואם היה הסומא או הקוצר פלילה מתפון לטל את הגס³⁴ - אין לו שכחה³⁵. וכל האומר: הריני קוצר על מנת מה שאני שוכח אני אטל - יש לו שכחה; שכל המתנה על מה שכתוב בתורה³⁶ - תנאו בטל³⁷.

30) והוא מין ממיני הבצלים. (31) "רוצה לומר: הנאכל מהן מתחתית לארץ". (32) שהחשיכה גרמה לו לשכוח. (33) ואינם דומים לעמדו עניים בפניו שאין זה שכחה, מפני שדבר אחר גרם לו לשכוח - אבל כאן שיוודע שעכשיו לילה ושהוא סומא, בוודאי בדק יותר. (34) הגדולים. (35) לקטנים, הואיל ולא כיוון לקצורם, ואין כאן "כי תקצור קצירך". (36) שאמרה: "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו". (37) [המדובר בתבואה שיש קוצרים אותה גם לבהמה, והוא קצרה לאדם, אבל פירש בתנאו שהוא קוצר להאכיל לאדם, על מנת שגם מה שישכח יהיה שלו, ואם יתפסק ההלכה שהשכוח הוא לעניים, אינו קוצר לאדם אלא להאכיל לבהמה, שאינה קצירה ואינה מחייבתו בשכחה, ועל זה אמרו שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה, שהרי אם השכחה היא שלו, הרי זו קצירה לאדם, כמו שאמר. וזה לא ייתכן כי התורה אמרה שאם קצר ושכח הרי זו שכחה והיא לעניים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו. שְׁנֵי צְבוּרֵי זֵיתִים וְחֲרוּבֵין הַמְּבַדְלִין זֶה מִזֶּה - שְׂכָחָה, וְשִׁלְשָׁה - אֵינָם שְׂכָחָה. שְׁנֵי הַצְּנִי פִּשְׁתָּן⁵⁴ - שְׂכָחָה, וְשִׁלְשָׁה - אֵינָם שְׂכָחָה.

(54) וכתב הרא"ש שם בפירושו: "הוצני פשתן כשעוקרים אותם הם כהוצני דקל. ולכן קרי ליה הוצני. ונראה לי דמיירי כשהוריעו, שאז הוא מאכל אדם כדאיתא בראש המוכר פירות, אבל שאר פשתן לא שייך ביה שחכה".

טז. שְׁתֵּי גִפְנִים, וְכֵן בְּשָׂר הָאֵילָנוֹת⁵⁵ שְׁנַיִם הַמְּבַדְלִין זֶה מִזֶּה - שְׂכָחָה, וְשִׁלְשָׁה - אֵינָן שְׂכָחָה. שְׁנָאֵמֶר: לְעֵנִי וְלִגְר תַּעֲזֹב אֹתָם - אֶפְלוּ הָיוּ שְׁנַיִם, אֶחָד לְעֵנִי וְאֶחָד לִגְר.

(55) לדעת הרשב"א גם בשחכה אינם חייבים אלא האילנות החייבים בפאה.

יז. הָיוּ כָּל הַעֲמִירִים שֶׁל קֶב קֶב וְאֶחָד שֶׁל אַרְבַּעַה קֶבִּין וְשִׂכְחוּ - הָרִי זֶה שְׂכָחָה⁵⁶; יְתֵר עַל הָאֲרַבְעָה - אֵינֹו שְׂכָחָה⁵⁷. וְכֵן אִם הָיוּ שְׁנֵי שְׁנֵי קֶבִּין וְאֶחָד יְתֵר עַל שְׁמוֹנֶה קֶבִּין - אֵינֹו שְׂכָחָה⁵⁸.

(56) כבית הלל שם. ואף על פי שיכול לחלקו לקב קב ויהיו ארבעה עומרים, ואין שחכה אלא בשניים - כל זמן שלא חולקו, יש להם שחכה. (57) מזה שלא אמרו במשנה אלא ארבעת קבין הם שחכה, למד רבינו שיתר מארבעת קבים הם דבר מסויים ואינו שחכה. (58) נלמד ממה שלמעלה (בדין יתר על הארבעה). ועוד ראייה מן הירושלמי (שם סוף הלכה א) שלא הסתפקו אלא באופן שכל עומרי השדה של שני קבים ואחד של שמונת קבין - הרי שביותר משמונת קבים, אינה שחכה. ונראה מדברי רבינו, שאם אין בו אלא שמונת קבים, הרי זו שחכה. ומה שאמרו בירושלמי שם: "רבי יונה בעי" אין "בעי" בירושלמי כ"בעי" בבבלי, אלא "בעי" היינו שרוצה לומר כן, כלומר סובר כן].

יח. הָעֵמֶר שֵׁישׁ בּוֹ סֵאתִים⁵⁹ וְשָׂחָו - אֵינֹו שְׂכָחָה; שְׁנָאֵמֶר: וְשְׂכָחָתָ עֵמֶר בְּשָׂדֶה - וְלֹא גְדִישׁ. אָף עַל פִּי שְׂפִלָן סֵאתִים סֵאתִים⁶⁰. שְׂכַח שְׁנֵי עֲמִירִים, אָף עַל פִּי שֵׁישׁ מְשֻׁנֵּיָהֶן סֵאתִים⁶¹ - הָרִי אֵלוֹ שְׂכָחָה⁶². וְכֵן יִרְאֶה לִי, שֶׁהֵן שְׂכָחָה אֶפְלוּ הֵיָה בְּשֻׁנֵּיהֶן יוֹתֵר מִסֵּאתִים⁶³.

(59) הם שנים עשר קבים. הם כשבעה עשר קילורגרם. (60) שהרי הוא כגדיש. (61) בכתב יד מעשה ורקח נוסף: "הואיל ואין בכל אחד מהם סאתיים". (62) שאינם מצטרפים והרי הם עמרים ולא גדיש, וכדעת חכמים במשנה שם ולא כרבן גמליאל. (63) פשוט הוא, שגם אלה אינם גדיש, אלא עמרים.

יט. קָמָה שֵׁישׁ בָּהּ סֵאתִים וְשְׂכָחָה⁶⁴ - אֵינָה שְׂכָחָה⁶⁵. אֵין בָּהּ סֵאתִים⁶⁶ - רוֹאִין אֶת הַשְּׂבָלִים הַדְּקוֹת פְּאֵלוּ הֵן פְּרִיאֹת וְאֲרָכוֹת, וְאֶת הַשְּׂדִיפוֹת פְּאֵלוּ הֵן מְלֹאוֹת, וְאִם הֵיָה רְאוּיָה (לְהֵיוֹת) הַקָּמָה

(45) כן הוא במשנה (ג"ד) שם: "ראשי שורות, העומר שכנגדו מוכיח - ואלו הן ראשי שורות: שניים שהתחילו מאמצע השורה, זה פניו לצפון וזה פניו לדרום, ושכחו לפניהם ולאחריהם כו' ואת שלאחריהם אינו שחכה". הרי שהטעם שלאחריהם אינו שחכה הוא מפני שהעומר שכנגדו מוכיח, שכיוון שהם שניים, לא מסתבר לומר ששניהם שכחו את העומר האמצעי, אלא וודאי הניחיהו בכוונה כדי שתהיה שורה ממזרח למערב. וראייה לכך מזה שלא התחילו זה מתחילת צפון וזה מתחילת דרום, אלא בכוונה עשו כן, והעומר שביניהם אינו שכוח כלל.

יב. הַקּוֹצֵר⁶⁶ וְאֵלֶם אֲלֵמוֹת אֲלֵמוֹת, וּפְנֵה אֲלֵמוֹת - וְהֵן הַנְּקֵרְאִין עֲמִירִים - מִמְּקוֹם זֶה לְמִקְוֹם אַחֵר, וּמִמְּקוֹם הַשְּׁנֵי לְמִקְוֹם הַשְּׁלִישִׁי⁶⁷, וּמִמְּקוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְגֵרָן, וְשִׂכַח הָעֵמֶר בְּשָׂעָה שֶׁפְּנֵה מִמְּקוֹם לְמִקְוֹם: אִם פְּנֵה הָעֲמִירִים לְמִקְוֹם שֶׁהוּא גְמֵר מְלֹאכָה וְשְׂכָחָם - יֵשׁ לוֹ שְׂכָחָה, וּכְשִׁיפְּנֵה⁶⁸ מִמְּקוֹם שֶׁהוּא גְמֵר מְלֹאכָה לְגֵרָן - אֵין לוֹ שְׂכָחָה⁶⁹; וְאִם פְּנֵה הָעֲמִירִים לְמִקְוֹם שֶׁאֵינֹו גְמֵר מְלֹאכָה וְשִׂכַח - אֵינֹו שְׂכָחָה, וּכְשִׁיפְּנֵה מִמְּקוֹם שֶׁאֵינֹו גְמֵר מְלֹאכָה לְגֵרָן - יֵשׁ לוֹ שְׂכָחָה.

(46) שם פרק ה משנה ח: "המעמר לכובעות ולכומסאות לחררה ולעומרים, אין לו שחכה, ממנו ולגורן יש לו שחכה. המעמר לגדיש יש לו שחכה, ממנו ולגורן אין לו שחכה. זה הכלל: כל המעמר למקום שהוא גמר מלאכה יש לו שחכה, ממנו ולגורן אין לו שחכה. למקום שאינו גמר מלאכה אין לו שחכה. ממנו ולגורן יש לו שחכה, שאין שחכה אלא בעימור שאין אחריו עימור. (47) כן מפרש רבינו מה שאמרו במשנה (שם) "לכובעות ולכומסאות לחררה" שהם מקומות שמביאים לשם את התבואה. (48) כלומר, אם נמלך לפנותה מכאן לגורן - נתברר שכאן לא היה מקום שהוא גמר מלאכה. (49) כלומר, זה שנשכח בעת שהולך למקום הזה כיוון שעתה נתברר שלא פינה למקום שהוא גמר מלאכה, אלא זה שמפנה מכאן לגורן הרי הוא שחכה.

יג. אֵי זֶהוּ מִקְוֹם שֶׁהוּא גְמֵר מְלֹאכָה? זֶה מִקְוֹם שֶׁדַּעְתּוֹ לְקַבֵּץ כָּל הָעֲמִירִין שֶׁם וְלִדּוֹשׁ אוֹתָן שָׁם⁵⁰ אוֹ לְהוֹלִיכֵן שָׁם לְמִקְוֹם גְּדִישׁ שֶׁהוּא הַגֵּרָן⁵¹. וּמִקְוֹם שֶׁאֵינֹו גְמֵר מְלֹאכָה הוּא הַמְּקוֹם שֶׁמְקַבְּצִין בּוֹ הָעֲמִירִים פְּדִי לַעֲשׂוֹת מִהֵן אֲלֵמוֹת גְּדוֹלוֹת פְּדִי לְהוֹלִיכֵן לְמִקְוֹם אַחֵר.

(50) ואינו מכוון לעימור חדש. (51) רוצה לומר, שדעתו שהמקום הזה יהיה גם גדיש וגם גורן.

יד. שְׁתֵּי פְּרִיכוֹת⁵² הַמְּבַדְלֹת⁵³ זו מִזֶּה - שְׂכָחָה, וְשִׁלְשׁ - אֵינָן שְׂכָחָה. שְׁנֵי עֲמִירִים הַמְּבַדְלִין זֶה מִזֶּה - שְׂכָחָה, וְשִׁלְשָׁה - אֵינָן שְׂכָחָה.

(52) הן אגודות קטנות יותר מהעומרים. (53) שאם הן מחוברות גם שלוש הן כאחת והיא שחכה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כג. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאֵילָן שְׂאִינוּ יָדוּעַ וּמְפָרְסִם בְּמִקּוֹם⁷⁶, כְּגֹן שְׁהִיה עֹמֵד בְּצַד הַגֶּת אוּ בְּצַד הַפְּרָצָה, אוּ בְּמַעְשֵׂיו⁷⁷, כְּגֹן שְׁהִיה עֹשֶׂה זֵיתִים הַרְבֵּה, אוּ בְּשֵׁמוֹ, כְּגֹן שְׁהִיה לוֹ שֵׁם יָדוּעַ, כְּגֹן זֵית הַנְּטוּפָה בֵּין הַזֵּיתִים, שְׁהוּא נוֹטֵף שְׁמֵן הַרְבֵּה, אוּ הַשְּׂפָכְנִי⁷⁸ אוּ הַבִּישְׁנִי⁷⁹; אֲבָל אִם הָיָה בּוֹ אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁה דְּבָרִים אֵלּוּ - אֵינוֹ שְׂכַחָה. שְׁנֹאֲמַר: וְשְׂכַחָתָּ עֲמָר בְּשָׂדֶה - עֲמָר שְׂאֵתָה שׁוֹכַח לְעוֹלָם וְאֵין אֶתָּה יוֹדֵעַ בּוֹ אֲלָא אִם תָּשׁוּב וּתְרָאֶהוּ; יֵצֵא זֶה, שְׂאֵתָה זֹכְרוֹ לְאַחַר זְמַן וְאֵף עַל פִּי שְׂלֵא תִפְגַּע בּוֹ, מִפְּנֵי שְׁהוּא יוֹדֵעַ וּמְפָרְסִם.

(76) ידיעתו מפני הגבלת מקומו. (77) ידוע לרוב זיתיו או לרוב שמנו. (78) שהיה מוציא שמן הרבה, ועל כן פירושהו שפכוני, ועניינו שפיכת שמן לרוב נגזר ממלת שפך. (79) הזיתים ההם לא היו עושים שמן הרבה, על כן נקרא שמו בישני לקוח מבושה.

כד. הִיָּה מְסִים בְּדַעְתָּ⁸⁰ - הֲרִי זֶה בְּמְפָרְסִם וְיָדוּעַ. הִיָּה עֹמֵד בְּצַד הַדְּקָל - הַדְּקָל מְסִימוֹ⁸¹. הִיָּה שְׁנִיָּהוּן זֵית נוֹטֵף - זֶה מְסִים אֵת זֶה⁸². הִיָּתָה כָּל שְׂדֵהוּ זֵית נוֹטֵף וְשָׂכַח אֶחָת מֵהֵן אוּ שְׂתִים - יֵשׁ לוֹ שְׂכַחָה⁸³. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שְׂלֵא הַתְּחִיל⁸⁴ בְּאֵילָן זֶה הַמְּפָרְסִם; אֲבָל אִם הַתְּחִיל בּוֹ וְשָׂכַח מִקְצָתוֹ - הֲרִי זֶה שְׂכַחָה, וְאֵף עַל פִּי שְׁהוּא מְפָרְסִם⁸⁵. וְהוּא שְׁנִיָּהוּן הַנְּשָׂאָר בּוֹ פְּחוֹת מְסֹאֲתִים; אֲבָל סֹאֲתִים - אֵינוֹ שְׂכַחָה⁸⁶, אֲלָא אִם כֵּן שָׂכַח כָּל הָאֵילָן⁸⁷, כְּמֹו שְׂבֹאֲרָנוּ.

(80) שהוא נחשב בעיניו של בעל האילן. (81) שם, שהרי הוא כעומד בצד הגת או בצד הפרצה וידוע במקום. (82) ואינם שכחה. (83) לפי שאז בטלה חשיבותם. (84) ושכחו כולו. (85) שכיוון שהתחיל בו בטלה חשיבותו, והרי זה דומה למה ששנינו בערלה פרק ג משנה ח, שאם נתפתחו החביות בטלה חשיבותן. (86) שכיוון שהתחיל בו ודאי יזכרנו. (87) שאפילו אם יש בו סאתיים - הרי זה שכחה, שכיוון שלא התחיל בו - עלול הוא לשכחו.

כה. זֵיתָה עֹמֵד בְּאֲמֻצֵּי הַשּׁוֹרוֹת לְבָדוֹ וְשֵׁלֵשׁ שׁוֹרוֹת שֵׁל זֵיתִים מְקִיפִין אוֹתוֹ מִשְׁלֵשׁ רוֹחוֹתָיו, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בְּכָל שׁוֹרָה מֵהֵן אֲלָא שְׁנֵי זֵיתִים, שְׂכַח אֶת הָאֲמֻצְעֵי - אֵינוֹ שְׂכַחָה, שְׁהֲרִי הַשּׁוֹרוֹת הַסְּתִירוֹהוּ⁸⁸. וְלָמָּה אֲמֹרִים⁸⁹ זֵיתָה לְבָדוֹ⁹⁰? מִפְּנֵי שְׁהִיָּה חָשׁוּב בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן⁹¹.

(88) שהרי זה כמו חיפואו בקש שאינו שכחה. אבל הדברים צריכים עיון: הרי יש שכחה בטמון כמפורש למעלה בהלכה א. ורק בחיפואו העניים אינה שכחה, לפי שקנסום חכמים. (89) החכמים במשנה. (90) הלא הוא הדין בשאר אילנות. וזה מוסב על כל מה שלמעלה, על הלכות כג"כ.

אֶחָד אֲמָדָן זֶה לְעֵשׂוֹת סֹאֲתִים וְשְׂכַחָה - אֵינוֹ שְׂכַחָה.

(64) כולה. (65) אף על פי ששכחת קמה נלמדה ממה שנאמר "בשדה" (=ושכחת עומר בשדה) - "לרבות את הקמה" ואין כאן לימוד למעט "גדיש" - למדו שכחת קמה משכחת עומר, שכשם שבעומר אמרו עומר ולא גדיש, כמו כן בקמה. (66) כלומר, אינה עושה סאתיים מחמת כחש השיבולים, אבל ראוייה היא לעשות סאתיים.

כז. שְׂכַח סֹאֲה תְּבוּאָה עֲקוּרָה וְסֹאֲה שְׂאִינָה עֲקוּרָה - אֵינֵן מְצֻטְרְפִים⁶⁷, וְשְׁנִיָּהוּם שְׂכַחָה. וְכֵן בְּשׁוּם וּבְכַצְלִים וּבְכַרְוֹת הָאֵילָן⁶⁸, אִם שְׂכַח מִקְצָתוֹ בְּקִרְקַע⁶⁹ וּמִקְצָתוֹ תְּלוּשׁ וּבְשְׁנִיָּהוּם סֹאֲתִים - אֵינֵן מְצֻטְרְפִין, אֲלָא שְׁנִיָּהוּם שְׂכַחָה.

(67) לשיעור סאתיים שאינו שכחה. (68) [במשנה שם: "וכן באילן", ורבינו שינה וכתב: "ובפירות האילן", לפי שיטתו להלן שבשוכח כל האילן, אפילו אם יש בו סאתיים הרי זו שכחה, לפיכך כתב, "ובפירות האילן", לומר שכאן מדובר כשהתחיל באילן, ושכח מקצת מפירותיו, שבאופן זה אם שכח סאתיים אין זה שכחה, ולא ששכח את כל האילן]. (69) כלומר, מחוברים לקרקע.

כח. הַשּׁוֹכַח עֲמָר בְּצַד הַקְּמָה⁷⁰ שְׂאִינָה שְׂכַחָה⁷¹ - אֵינוֹ שְׂכַחָה. שְׁנֹאֲמַר: פִּי תִקְצֹר וְשְׂכַחָתָּ עֲמָר; עֲמָר שְׂסָבִיבוֹתָיו קְצִיר⁷² - שְׂכַחָה, אֲבָל עֲמָר שְׂסָבִיבוֹתָיו קְמָה - אֵינוֹ שְׂכַחָה. וְכֵן אִם שְׂכַח קְמָה בְּצַד קְמָה שְׂאִינָה שְׂכַחָה, אֲפִלּוֹ קִלַּח אֶחָד⁷³ - הֲרִי זֶה מְצַלֵּת אֶת הַשְּׂכַחָה, וְיִהְיֶה מִתָּר לְקַחָתָּה. אֲבָל אִם שְׂכַח עֲמָר אוּ קְמָה בְּצַד עֲמָר שְׂאִינוֹ שְׂכַחָה, אֲפִלּוֹ הִיָּה בּוֹ סֹאֲתִים⁷⁴ - אֵינוֹ מְצִיל אוֹתָהּ, וְהֲרִי הַשְּׂכַחָה לְעֵנִיִּים. אֵין קְמַת חֲבָרוֹ מְצַלֵּת עַל עֲמָר שְׂלוֹ, וְאֵין קְמַת שְׁעוּרִים מְצַלֵּת עַל עֲמָר חֲטִים, עַד שְׁתִּהְיֶה הַקְּמָה מְמִין הָעֲמָר.

(70) שם פרק ו משנה ח: "הקמה (שלא שכחה) מצלת את העומר ואת הקמה, העומר אינו מציל לא את העומר ולא את הקמה". (71) יש אומרים שאפילו אם שכחה, אם יש בה סאתיים, שאינה שכחה, מצלת היא על העומר שבצידה. (72) שלא שכחה, שאם שכחה - כיוון שאינה מצלת עצמה, כל שכן שאינה מצלת אחרים. (73) שלא שכחו. (74) שדינו כגדיש אפילו שכחו אינה שכחה, ואף על פי כן אינו מציל את השכוח.

כט. הַשּׁוֹכַח אֵילָן בֵּין הָאֵילָנוֹת, אֲפִלּוֹ הִיָּה בּוֹ בְּמָה סֹאֲתִין פְּרוֹת⁷⁵, אוּ שְׂשַׂכָּה שְׁנֵי אֵילָנוֹת - הֲרִי הֵן שְׂכַחָה; שְׂלִשָּׁה - אֵינֵן שְׂכַחָה.

(75) שאף על פי שבקמה ובעומרים אמרנו שאם יש בהם סאתיים, אינה שכחה - אין זה אלא בקמה ובעומרים, שסאתיים שלהם חשובים, אבל אילן שיש בו סאתיים אינו חשוב כל כך.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. וזהו סדר תרומות ומעשרות: אחר שקוצר זרע הארץ או אוסף פרי העץ ותגמר מלאכתו⁹¹ מפריש ממנו אחד מן החמשים⁹², וזהו הנקרא תרומה גדולה⁹³, ונותנה לכהן. ועל זה נאמר בתורה: ראשית דגנך תירשך ויצהרך. ואחר כך מפריש מן השאר אחד מעשרה, וזהו הנקרא מעשר ראשון, ונותנו ללווי. ועל זה נאמר בתורה: פי את מעשר בני ישראל וגומר; ונאמר: ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר בישראל⁹⁴.

3) אבל לפני גמר מלאכה אין תורמין לכתחילה (פ"ה מהלכות תרומות הלכות ד-ה). וראה בפ"ג מהלכות מעשרות הלכה ח ובהוספה שם. 4) היא תרומה בינונית (פ"ג מהלכות תרומות הלכה ב). 5) נקראת כן ביחס לתרומת מעשר, שאינה אלא אחד ממאה. וראה בספר המצוות (עשה ככו, והערה תקס). 6) כן כתב גם בפ"א מהלכות מעשר הלכה א (עיי' שם), ובפירוש המשנה בדמאי פ"ז משנה ד. 7) ראה בהלכות מעשר שם.

ג. ואחר כך מפריש מן השאר אחד מעשרה, והוא הנקרא מעשר שני, והוא לבקליו, ואוכלין אותו בירושלים. ועליו נאמר: ואם גאל גאל איש ממעשרו. ועליו נאמר: עשר תעשר ואכלת לפני יי אלהיך במקום אשר יבחר⁹⁵.

8) מן השמונים ושמונה הנתרים אחרי הפרשת תרומה גדולה ומעשר ראשון. 9) ראה גם בספר המצוות, עשה קכח.

ד. על הסדר הזה מפרישין בשנה ראשונה מן השבוע⁹⁶ ובשניה ובכביעת ובחמישית. אבל בשלישית ובששית מן השבוע, אחר שמפרישים מעשר ראשון מפריש מן השאר מעשר אחר ונותנו לעניים, והוא הנקרא מעשר עני. ואין בשתי שנים אלו מעשר שני, אלא מעשר עני⁹⁷. ועליו נאמר: מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההיא והנחת בשערך ובא הלוי. ועליו נאמר: פי תכלה לעשר⁹⁸.

10) משבע שנות השמיטה. 11) שנאמר "כי תכלה וגו' שנת המעשר" - "שאי' בה אלא מעשר אחד - מעשר ראשון ומעשר עני" (ראש השנה יב:). 12) וגומר: "את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר, ונתתה ללוי לגר ליתום ולא למנה".

ה. שנת השמיטה פלה הפקר, ואין בה לא תרומה ולא מעשרות כלל, לא ראשון ולא שני ולא מעשר עני⁹⁹. ובחוצה לארץ, שאין בה שמטת קרקע¹⁰⁰ - מפרישין בארץ מצרים¹⁰¹ ובצמון ובמואב¹⁰² מעשר ראשון¹⁰³ ומעשר עני¹⁰⁴; מפני שהארצות אלו קרובות לארץ ישראל, פדי שיהיו עניי ישראל נסמכין

91) בזמן אדריאנוס שהחריב הזיתים. ולדעת רבי יוסי אין אז שכחה ביתים - מאותו הטעם.

כו. איזהו שקחה? בעריס⁹² - כל שאינו יכול לפשט את ידו ולטלה⁹³. ובפרס⁹⁴ - משיעבר מן הגפן ומן הגפנים⁹⁵ וישפח אותה. בדלית ובדקל⁹⁶ - משירד הימנו⁹⁷. ושאר כל האילנות - משיפנה וילף לו. במה דברים אמורים? שלא התחיל בו⁹⁸; אבל אם התחיל בו⁹⁹ ושכחו - אינה שקחה עד שיבצר את כל סביביו.

92) הוא הנוטע גפנים וערסם על גבי כותל גבוה. 93) פירוש: אם שכחה ועבר ממנה כל כך, שאם היה נזכר באותו מקום לא היה יכול לפשוט ידיו וליטלה. 94) במשנה: "וברגליות", ויהם הגפנים השטוחים על הארץ, שהרגל נוגעת בהם כמו הכרמים כולם, והוא גזור ממלת רגל". 95) היינו שתי גפנים שהן שכחה. 96) והיא גפן גדולה המודלית על גבי עצים גדולים או על גבי אילנות אחרים. 97) שכן היה הדרך לעלות עליו ולבצרו. 98) תוספתא שם. ולפי זה צריך לפרש בכל האמור למעלה "כל שאינו יכול לפשוט", "משיעבור", "משירד" - שבצר גפן אחרת, ועוד לא התחיל בו. 99) שאז הוא עלול להיזכר בו יותר.

כו. המפקיר את פרמו, והשפים בבקר וזכה בו לעצמו ובצרו - חייב בפרט ובכוללות ובשקחה ובפאה; שהרי שדך ו'כרמך' אני קורא בו¹⁰⁰, מפני שהיה שלו והרי הוא שלו. אבל אם זכה מן ההפקר בשדה של אחרים - הרי זה פטור מן הכל. ובין כך ובין כך - פטור מן המעשרות, כמו שיתבאר.

100) בכבא קמא שם למדו זאת ממה שכתוב "תעזוב" מיותר במתנות עניים לרבות המפקיר את כרמו וכו'. אבל זה אינו אלא לדעת חכמים אבל לוי ישמעאל דרשו מ"תעזוב" הנ"ל למי שעבר וקצר ולא עזב פאה שחייב ליתן אפילו לאחר אפיה. ולפיכך הוצרך ללמוד מ"שדך" ו"כרמך".

פרק ששי

1) יבאר מעשר עני וסדר תרומות ומעשרות. שנת השמיטה שפטורה מכל המעשרות. בעל השדה שעברו עליו עניים והיה לו מעשר עני, כמה נותן לכל אחד. היה לו מעשר בגורן ורוצה ליתנו לעני קרובו או מידוע. שני עניים שקבלו שדה באריסות, אם יקחו מעשר עני. המקבל שדה לקצור אם מותר בלקט שכחה ופאה ומעשר עני. המוכר שדהו קרקע ופירות והעני. ואם פורעים חוב ממעשר עני.

א. מתנה אחרת ששית² יש לעניים בזרע הארץ, והוא המעשר שנותנין לעניים, והוא הנקרא מעשר עני.

2) חוץ מחמש המתנות שזכרו למעלה: לקט, שכחה, פאה, פרט ועוללות (רדב"ז).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ישראל). (28) [כן הוא בירושלמי ובספרי שם. אבל ודאי הכוונה לפסוק אחר בדברים (יד, כט) "בשעריך ואכלו ושבעו" המדובר במעשר עני שבשדה. ואילו הפסוק בדברים כו, יב "ואכלו בשעריך ושבעו" מדובר במעשר עני שבבית. וכן צריך לומר גם להלן הלכה יב. ועיין משנה ראשונה].

ח. פְּדֵי שְׂבָעוּ פְּמָה? אִם מִן הַחֲטִיִּים²⁹ נֹתְנָן - לֹא יִפְחַת מִחֲצֵי קֶבֶץ³⁰. וְאִם מִן הַשְּׂעוּרִים - לֹא יִפְחַת מִקֶּבֶץ. וְאִם מִן הַפְּסָמִין³¹ - לֹא יִפְחַת מִקֶּבֶץ³². וּמִן הַגְּרוּגְרוֹת³³ - לֹא יִפְחַת מִקֶּבֶץ. וְאִם מִן הַדְּבָלָה³⁴ - לֹא יִפְחַת מִמִּשְׁקַל חֲמֹשׁ וְעֶשְׂרִים סָלַע³⁵. וְאִם מִן הַיֵּין - לֹא יִפְחַת מִחֲצֵי לֶגַל. וְאִם מִן הַשְּׂמֶן - לֹא יִפְחַת מִרְבִּיעֵית³⁶. וְאִם מִן הָאֲרִז - רִבַּע הַקֶּבֶץ³⁷. נִתְּן לוֹ יֶרֶק - נֹתְנָן לוֹ מִשְׁקַל לִטְרָא³⁸, וְהוּא מִשְׁקַל חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים דִּינָר. מִן הַחֲרוּבִין - שְׁלֹשָׁה קֶבֶץ³⁹. מִן הָאֲגוּזִים - עֶשְׂרֵה⁴⁰. מִן הָאֲפְרִסְקִין - חֲמִשָּׁה. מִן הַפְּרוֹת - לֹא יִפְחַת מִפְּדֵי שְׂמִינִים וְיִקַּח בְּדַמְיָהוּן מִזֶּן שְׁתֵּי סְעֻדוֹת⁴¹.

(29) משנה פאה שם. (30) הקב הוא ארבעה לוגים, והלוג ארבע ביצים, נמצא הקב עשרים וארבע ביצים, וחצי קב שתים עשרה ביצים, ואחרי שינכה מזון שתי סעודות, כדלהלן (עירובין פב:). (31) חיטה מדברית, והיא מחמשת מיני דגן (פירוש המשנה שם). (32) במשנה שם: "קב וחצי כוסמין". וצ"ע. (33) תאנים יבשים (פירוש המשנה שם). (34) תאנים הנדבקים זה עם זה עד שנעשו גוף אחד (שם). (35) במשנה שם: "מנה דבלה" והיינו הך, כי המנה היא מאה דינרים, והסלע ארבעה דינרים, נמצא מנה עשרים וחמשה סלעים. (36) של לוג (פירוש המשנה). (37) ירושלמי. (38) ירושלמי. וכן בבבלי עירובין כט. (39) ירושלמי. (40) ירושלמי ובבלי עירובין שם, וכן נזכרו שם ושם אפרסקים, רימונים ואתרוג. (41) משנה שם. וראה בשולחן-ערוך אורח-חיים סימן תט סעיף ז. שלענין עירובי תחומין חושבים לכל אחד ואחד לפי מזונו.

ט. הֲיֵיה לֹא דָבָר מוּעָט⁴² וְהַעֲנִיִּים מִרְבִּין וְאִין בּוֹ פְּדֵי לִתְּן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד פְּשֻׁעוֹר - נֹתְנָן לְפִגְיָהֶם וְהֵן מִחֲלָקִין בְּיָגִיהֶם.

(42) שם משנה ו.

י. וּמַעֲשֵׂר עֲנֵי הַמִּתְחַלֵּק בְּגֵרָן - אִין בּוֹ טוֹבַת הַנָּאָה לְבַעֲלִים⁴³, אֶלָּא הַעֲנִיִּים בָּאִים וְנוֹטְלִין עַל פְּרָחוֹ. וְאֶפְלוּ עֲנֵי שְׂבִיטָאֵל - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ⁴⁴. אֶבֶל הַמִּתְחַלֵּק בְּבֵית - יֵשׁ לוֹ טוֹבַת הַנָּאָה לְבַעֲלִים⁴⁵ וְנוֹתְנָנוּ לְכָל עֲנֵי שְׂבִיטָה⁴⁶.

(43) לפי שנאמר בו (דברים יד, כח) "והנחת", ולא נאמרה בו נתינה (נדרים פד:). (44) כן הוא בתוספתא פאה פ"ב (הוצאת ליברמן עמוד 84 72 לפי כתב-יד עהרפורט) והיינו שאין לעני זכות לתתו לעני אחר למען יחזיק לו טובה. אבל

עֲלֵיהָ¹⁹ בְּשָׂבִיעֵית²⁰. וְהִלְכָה לְמִשְׁה מְסִינֵי²¹, שְׂוִיָּהּ מִפְּרִישִׁים בְּאֶרֶץ עֲמוּזָן וּמוֹאֵב מַעֲשֵׂר עֲנֵי בְּשָׂבִיעֵית. אֶבֶל בְּאֶרֶץ שְׂנַעֲרָ²² - מִפְּרִישִׁין בְּשָׂבִיעֵית מַעֲשֵׂר שְׁנִי²³, כְּסֹדֶר רַב הַשָּׁנִים²⁴.

(13) ספרי פרשת ראה (לדברים יד, כח). (14) פ"ד מהלכות שמיטה ויובל, הלכות כה-כז. (15) שהחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות בה תרומות ומעשרות (פ"א מהלכות תרומות הלכה א, והמקור בידים פ"ד משנה ג). (16) שאף הן בכלל התקנה הנ"ל (הלכות תרומות וידים שם). והמדובר בעמון ומואב שלא טיהרו בסיחון, ושמעולם לא כבשום אף עולי מצרים, ובהן אין שמיטת קרקע נוהגת כלל, אבל עמון ומואב שטיהרו בסיחון וכבשום עולי מצרים - שמיטת קרקע נוהגת בהן מדרבנן, עיין הלכות שמיטה ויובל שם הלכות כז-כח. וחזר בו רבינו כאן ממה שכתב בפירוש המשנה בידים שם, שהמדובר בעמון ומואב של סיחון, ראה בפאת השולחן סימן כג ס"ק כז, והלכות תרומות שם. (17) במשנה שם לא נזכר אלא מעשר עני, אבל למדו רבינו מן הסברה שוודאי לא שינו משאר השנים, שבהן אין מעשר עני בלי מעשר ראשון, ועיין רדב"ז. (18) משנה שם, כדעת רבי טרפון, רבי ישמעאל ורבי יהושע, ודלא כר' אלעזר בן עזריה. (19) על כל ארץ וארץ מהארצות הנ"ל. (20) מדברי רבי טרפון שם. (21) במשנה שם: "מקובל אני מרבן יוחנן בן זכאי, ששמע מרבו ורבו מרבו עד הלכה למשה מסיני, שעמון מעשרין מעשר עני בשביעית". וכתב הר"ש שם שהלכה למשה מסיני לאו דוקא, שאין זה מן התורה, אלא כהלכה למשה מסיני. ועיין כסף-משנה. (22) היא בכל שנביאים תיקנו בה הפרשת תרומות ומעשרות (ידים שם, ופ"א מהלכות תרומות שם). (23) לפי שהיא רחוקה מארץ ישראל. (24) משנה שם.

ו. מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁלֵקַח הַלְוִי - מִפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ אֶחָד מַעֲשֵׂרָה וְנוֹתְנָנוּ לְפָהֵן, וְהוּא הַנְּקִיָּא תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר. וְעֲלֵיו נְאֻמָּר: וְאֵל הַלְוִיִּם תִּדְבֹּר.

ז. בַּעַל הַשְּׂדֵה שְׂעֵבְרוּ עֲלָיו עֲנִיִּים, וְהָיָה לוֹ שֵׁם²⁵ מַעֲשֵׂר עֲנֵי - נֹתְנָן לְכָל עֲנִי²⁶ שְׂעֵבְרוּ עֲלָיו מִן הַמַּעֲשֵׂר פְּדֵי שְׂבָעוֹ²⁷; שְׂנֵאמָר: וְאָכְלוּ בְּשַׁעְרֵיךָ וְשָׂבַעוּ²⁸.

(25) בשדה. וראה להלן יב בדין מעשר עני המתחלק בבית. (26) אף-על-פי שמעשר עני שבגורן אין בו טובת הנאה לבעלים, והעניים באים ונוטלים בעל-כרחו (להלן הלכה י) - אינו כפאה שהעניים בוזים אותה (למעלה פ"ב הלכה טו), אלא בעל הבית מניח ומחלק להם, שהרי לא נאמר בה "תעזוב" כמו בפאה, אלא "והנחת", וכן לשון הגמרא (נדרים פד:): "במעשר עני המתחלק בתוך הגרנות" (וכן לשון רבינו להלן הלכה י) - הרי שאף הוא מתחלק (משנה ראשונה). (27) ירושלמי פאה פ"ח הלכה ד, על משנה ה שם. וכן הוא בספרי פר' כ"תבוא (לדברים כו, יב) היינו כדי שביעה של יום אחד - שתי סעודות, כדלהלן (תפארת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעשר עני שנאמר בו (דברים כו, יב) "לגר", אסור לעני לקחת מעשר עני שלו (חולין קלא:).

יד. שְׁנֵי עֲנִיִּים⁵⁵ שֶׁקָּבְלוּ שְׂדֵה בְּאֵרִיסוֹת⁵⁶ - זֶה מִפְּרִישׁ מֵעֵשֶׂר עֲנִי מִחֲלָקוֹ וְנוֹתְנוֹ לַחֲבֵרוֹ⁵⁷, וְכֵן חֲבֵרוֹ מִפְּרִישׁ מִחֲלָקוֹ וְנוֹתֵן לוֹ.

55 פאה פ"ה משנה ה. (56) "ופירוש אריסות השותפות בתבואת הארץ, ושם השותף בענין ההוא אריס, והוא שיקח הארץ לעבוד אותה ולהתעסק בעניניה" (פירוש המשניות). 57 אבל מחלקו אסור, שהאריס נעשה כבעל הבית, והעני מוזהר על שלו (חולין גיטין שם).

טו. הַמְּקַבֵּל שְׂדֵה לְקָצֵר⁵⁸ - אָסוּר בְּלֶקֶט שִׁכְחָה וּפְאָה וּמֵעֵשֶׂר עֲנִי. אֵימְתִּי? בְּזִמְן שֶׁקָּבְלָה מִמֶּנּוּ לִקַּח חֶלֶק בְּכָל הַשְּׂדֵה, פְּגוּן שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁלִישָׁה אוֹ רְבִיעֵה בְּשִׂכְרוֹ⁵⁹. אָבָל אִם אָמַר לוֹ בְּעַל הַשְּׂדֵה: שְׁלִישׁ מֵה שְׂאֵתָה קוֹצֵר בְּלֶבַד הוּא שְׁלֶף אוֹ רְבִיעֵה מֵה שֶׁתְּקַצֵּר - הֲרִי זֶה אֵין לוֹ כְּלוּם עַד שִׁיקְצֵר⁶⁰, וּבְשַׁעַת הַקְּצִיר הוּא עֲנִי, לְפִיכָף מִתֵּר בְּלֶקֶט שִׁכְחָה וּפְאָה. וְאָסוּר בְּמֵעֵשֶׂר עֲנִי; שְׂאִין מִפְּרִישֵׁין מֵעֵשֶׂר עֲנִי אֲלָא אַחַר שֶׁקְצֵר, וְהֲרִי זֶה בְּחֲלָקוֹ שֶׁקְצֵר⁶¹.

58 פאה שם. 59 שנעשית השדה כולה ברשותו ובחזקתו, לפיכך אסור (פירוש המשנה שם). וכרבי יהודה שם, שאמר בלשון אמיתי, ולפרש דברי חכמים בא (כסף משנה). 60 כלומר, לאחר הקצירה. 61 מוזהר על שלו.

טז. הַמוֹכֵר אֶת שְׂדֵהוֹ⁶² קָרַקַע וּפְרוֹת⁶³ וְהָעֲנִי⁶⁴ - הֲרִי זֶה מִתֵּר בְּלֶקֶט שִׁכְחָה וּפְאָה וּמֵעֵשֶׂר עֲנִי שְׁלָהּ. וְהַלּוֹקֵחַ אָסוּר בְּהוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא נָתַן דְּמִים⁶⁵. וְאִפְלוּ לָוֶה הַדְּמִים וּלְקַחָהּ⁶⁶ - הֲרִי זֶה אָסוּר בְּמַתְּנוֹת עֲנִיִּים.

62 שם משנה ו: "המוכר את שדהו, המוכר מותר והלוקח אסור". 63 ירושלמי על המשנה שם: "כשמכר לו שדה וקמתה, אבל אם מכר לו קמה ושייר לו שדה, זה אני קורא שדך, ואצל זה אני קורא קצירך", כלומר, שניהם אסורים. וראה למעלה פ"ד הלכה יא. 64 שאם לא כן, אסור אף-על-פי שאינו בעל השדה. 65 אלא קנה אותה בחזקה בלבד (ראה בפ"א מהלכות מכירה הלכה ח והערה לא, שחזקה בלבד קונה בלי נתינת מעות) וזקף עליו הדמים במלוה, שאם לא כן אלא כבר נתן דמים עבור השדה, הרי הוא עשיר ובוודאי אסור בלקט שכחה ופאה ומעשר עני. 66 שאף באופן זה אינו עשיר, כיון שחייב לאחר, אותם הדמים. וראה להלן פ"ט הלכה יג.

יז. מֵעֵשֶׂר עֲנִי⁶⁷ - אֵין פּוֹרְעִין מִמֶּנּוּ מְלֻוֶה⁶⁸, וְאֵין מְשֻׁלְמִין מִמֶּנּוּ אֶת הַתְּגֻמוֹלִין⁶⁹; אָבָל מְשֻׁלְמִין⁷⁰ מִמֶּנּוּ דָּבָר שֶׁל גְּמִילוֹת חֲסִדִים⁷¹. וְצָרִיף לְהוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא מֵעֵשֶׂר עֲנִי⁷². וְאֵין פּוֹדִין בּוֹ שְׁבוּיִים⁷³, וְאֵין

במתחלק בבית, יכול ליתן לכל מי שירצה, וראה להלן. 45) חולין קלא. שנאמר בו (שם כו, יב): "ונתתי ללוי לגר וגו'" (נדרים שם). 46) ואי אפשר להוציא מידו בעל-כרחו. ומה שאמרו בחולין שם: "ואפילו עני שבישראל מוציאין אותו מידו", אין פירושו כמו למעלה, אלא כמו שפירושו שם קלא: שאין העני לוקח לעצמו את המעשר-עני, אלא נותנו לעני אחר. וזה נכלל במה שכתב רבינו להלן הלכה יד (תוספתא כפשוטה).

יא. הִיָּה לוֹ מֵעֵשֶׂר בְּגֵרָן⁴⁷ וְרָצָה לְתַנּוּ לְעֲנִי קְרוֹבוֹ אוֹ מִידְעוֹ - יֵשׁ לְהַפְרִישׁ מִחֻצָּה לְתַנּוּ לוֹ, וְהַחֲצִי מִחֲלָקוֹ לְכָל עֲנִי שִׁיעֵבֵר כְּשֶׁעוֹר שֶׁאִמְרָנוּ.

47 במשנה שם: "היה מציל, נוטל מחצה ונותן מחצה", וכפירושו של רבי יונה בירושלמי שם, כשיש לו מעשר עני יותר מכשיעור. וכן כתב בפירוש המשנה שם.

יב. בְּמֵה דְבָרִים אֲמוּרִים שְׂאִינוֹ נוֹתֵן לְעֲנִי אֲלָא פְּדִי שִׁבְעוֹ? בְּשִׂדָּה⁴⁸; אָבָל אִם הָיָה הַמֵּעֵשֶׂר בְּבֵית - מִחֲלָקוֹ לְכָל הָעֲנִיִּים אִפְלוּ פְּזִית פְּזִית⁴⁹. שְׂאִינוֹ מִצָּוָה לְתַן פְּדִי שִׁבְעוֹ אֲלָא בְּשִׂדָּה, שֶׁהֲרִי אֵינוֹ מוֹצֵא שָׁם לִקַּח; שְׂנֵאֲמַר: וְאֲכָלוּ בְּשַׁרְיָהּ וּשְׁבִיעוּ⁵⁰.

48) תוספתא פאה פ"ד (הוצאת ליברמן עמוד 65 5). 49) שמעשר עני המתחלק בתוך הבית כתוב בו נתינה, ואין נתינה פחות מכזית (כריתות ו: ופ"א מהלכות כלי המקדש הלכה י - משנה-למלך). ובתוספתא שם: "נותן כל שהוא", וכל שהוא לאו דוקא, שהרי צריך כזית, אלא בא להוציא שיעור שביעה (משנה-למלך). 50) [ראה למעלה הלכה ז הערה כו, כי הכוונה לפסוק בדברים יד, כט: "והאאלמנה אשר בשערך ואכלו ושבעו" המדבר במתחלק בגורן. אבל עדיין קשה, למה לא נתחייב גם במתחלק בתוך הבית לתת כדי שביעה, שהרי גם בו נאמר "ואכלו בשערך ושבעו". ועיין במשנה ראשונה לפ"ח משנה ה].

יג. בְּאֵין אִישׁ וְאִשָּׁה לְבֵית⁵² - נוֹתְנִין לְאִשָּׁה תַּחֲלָה וּפּוֹטְרִין אוֹתָהּ וְאַחַר כֵּן נוֹתְנִין לְאִישׁ. אָב וּבִנּוֹ⁵³, אִישׁ וְקְרוֹבוֹ, שְׁנֵי אַחִין, שְׁנֵי שְׁתָּפִין, שֶׁהֵיָה אַחַד מֵהֶן עֲנִי - נוֹתֵן לוֹ הָאֶחָר מֵעֵשֶׂר עֲנִי שְׁלוֹ⁵⁴.

51) יבמות ק. 52) כן מפורש שם "ובמקום שחולקין, נותנין לאשה תחילה ופוטריין אותה, מאי קאמר? הכי קאמר: מעשר שני המתחלק בתוך הבית (כן גרס הב"ח) נותנין לאשה תחילה. מאי טעמא משום זילותא" שבשנתה של אשה מרובה (פכ"א מהלכות סנהדרין הלכה ו). [ונראה שאין בשתה מרובה אלא כשבאה לבית, אבל בשדה (כשמצויים בה בני אדם ואין חשש לייחוד) אינה בושח כל כך, וכן נראה במאירי שם]. 53) קידושין לב. תוספתא מעשר שני פרק ד, וירושלמי פאה פ"ה הלכה ד. 54) אף-על-פי שלעצמו אסור לו לקחת מעשר עני שלו, ולמדו כן בגזירה-שוה "לגר-לגר": נאמר בלקט (ויקרא יט, י) "לא תלקט, לעני ולגר תעזוב אותם" שמכאן למדו "לא תלקט לעני" שהעני עצמו לא ילקט את שלו (גיטין יב.), כמו כן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. לפי מה שפסקר העניי אַתָּה מַצֵּה לָתֵן לוֹ: אִם אֵין לוֹ כְּסוּת - מְכַסִּים אוֹתוֹ, אִם אֵין לוֹ פְּלִי בֵּית - קוֹנֵין לוֹ, אִם אֵין לוֹ אִשָּׁה⁵ - מְשִׂיאִין אוֹתוֹ. וְאִם הִיתָה אִשָּׁה - מְשִׂיאִין אוֹתָהּ לְאִישׁ⁶. אִפְלוּ הִיָּה דְרָפוֹ⁷ שֶׁל זֶה הָעֵנִי לְרַכֵּב עַל הַסּוֹס וְעָבַד רֵץ לְפָנָיו, וְהָעֵנִי וַיֵּרֶד מִנְכָסָיו - קוֹנֵין לוֹ סוֹס לְרַכֵּב עָלָיו וְעָבַד לְרוֹץ לְפָנָיו; שְׁנֵאמַר: דֵּי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יַחְסֵר לוֹ. וּמַצֵּה אֶתָּה לְהַשְׁלִים חֲסֻרוֹנָהּ⁸, וְאֵין אֶתָּה מַצֵּה לְעֶשְׂרֵי.

(4 כתובות טז, ב. 5) שם: "אשר יחסר לו, זו אשה, וכן הוא אומר: אעשה לו עזר כנגדו". (6) במשנה, שם. וראה להלן פ"ח ה"טז. (7) כתובות, שם. (8) שם.

ד. יתום שפא להשיאו אשה⁹ - שוכרין לו בית ומציעים לו מטה וכל פלי תשמישו ואחר כך משיאין לו אשה.

(9) שם.

ה. בא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת - נותן לו פפי השגת ידו¹⁰. וכמה? עד חמישית נכסיו - מצוה¹¹ מן המבחר; ואחד מעשרה נכסיו - בינוני¹²; פחות מכאן - עין רעה. ולעולם לא ימנע עצמו משלישית השקל¹³ בשנה, וכל הנותן פחות מזה - לא קיים מצוה. ואפלו עני המתפרנס¹⁴ מן הצדקה - חייב לתן צדקה לאחר.

(10) בבא מציעא לא, ב: "נתון תתן, אין לי אלא מתנה מרובה, מתנה מועטת (אם אי-אפשר לו ליתן מתנה מרובה - רש"י) מניין? תלמוד יומר: נתון תתן" (אור פני מלך). (11) כתובות נ, א. "באושא התקינו: המבזבז אל יבזבו יותר מחומש". וכן הוא ב"ירושלמי" פאה פ"א ה"א. (12) שנאמר (דברים יד, כב) "עשר תעשר", ולמדו מכאן ב"ספרי" (הובא ב'תוספות' תענית ט. ד"ה עשר) למעשר כספים. (13) בבא בתרא ט, א. (14) גיטין ז, ב.

ו. עני שאין מכירין אותו ואמר: רעב אני, האכילוני - אין בודקין¹⁵ אחריו שפא רמאי הוא, אלא מפרנסין אותו מיד¹⁶. הנה ערם ואמר: פסוני - בודקין אחריו שפא רמאי הוא. ואם היו מכירין אותו - מכסין אותו לפי פבודו מיד¹⁷, ואין בודקין אחריו.

(15) בבא בתרא, שם. (16) שהרי יש לו צער רעב. ונאמר (ישעיה נח, ז) "פרוס לרעב לחמך" - פרוס מיד (שם). (17) "ירושלמי" פאה פ"ח ה"ו. ובבבלי בבא בתרא שם: "כי תראה ערום וכסיתו. כשיראה לך", פירושו שאתה מכירו.

ז. מפרנסין ומכסין¹⁸ עניי עובדי כוכבים ומזלות עם עניי ישראל¹⁹, מפני דרכי שלום²⁰. ועני המחזר על הפתחים - אין נזקקין לו למתנה מרבה, אבל נותנין

עושיין בו שושבינות²⁴, ואין נותנין ממנו דבר לצדקה, ונותנין אותו לחבר עיר בטובת הנאה²⁵. ואין מוציאין²⁶ אותו מהארץ לחוץ לארץ, שנאמר: והנחת בשעריך, ונאמר: ואכלו בשעריך ושבעו.

(67) תוספתא פאה פ"ד (הוצאת ליברמן עמ' 59 51) כגירסת כתב-יד עהרפורט. (68) כלומר, העני אינו רשאי לפרוע בו חובו, שלא ניתן לו אלא לצרכו בלבד, ראה בפ"ז מהלכות זכיה ומתנה, כמו שכתב הראב"ה (הובא באור-זרוע הלכות צדקה סימן יא) [וראה בהלכות זכיה ומתנה שם הלכה יד והערה נוספת נז, ובפ"ג מהלכות עבדים הלכה טו והערה קיג]. (69) שאם חבירו נתן לו מעשר עני, והוא מחזיר לו עכשיו כתשלום טובה (תוספתא כפשוטה). (70) בכתבי יד תימן "משלחין" (תוספתא כפשוטה). וכן הוא בתוספתא שם. וכן הוא להלן בפ"ו מהלכות שמיטה ויובל הלכה י. וראה בפ"ג מהלכות מעשר שני הלכה כא. (71) כלומר, נותנו לעני אחר בתור חסד, ובלי ציפיה לתשלום גמול. (72) שיידע שאינו מצפה ממנו לתשלום גמול (פאת-השולחן בשם בית-יוסף). ועוד שיידע שלא להוציאו מהארץ לחוצה לארץ, כדלהלן. וראה בהלכות מעשר שני שם, ובהלכות שמיטה ויובל שם. (73) שלא ניתן אלא לצרכו של העני, כנ"ל. (74) שהכוונה שגם חבירו יחזיר לו שושבינות (הלכות זכיה ומתנה שם הלכה ב) [ואף-על-פי שרק במעות הדין כן, ולא בפירות (עיינן שם הלכות ב-טו)] - אין זה אלא בעשיר הנותן, אבל עני הנותן אף בפירות דעתו למתנת על-מנת להחזיר, ראה שם הלכה טו והערה נוספת נז]. (75) כלומר, נותנים אותו לרב העיר כמתנה ואין זה בזיון התורה, אבל לשלוח לו צדקה גנאי הוא לו (אור-זרוע שם סימן כו, וראה ברדב"ז והגרא"א ביו"ד סימן רנא ס"ק כג). (76) ספרי פר' ראה (לדברים כו, יב).

פְּרָק שְׁבִיעִי

1) יבאר שמצות-עשה ליתן לעני צדקה כפי מה שראוי לעני ודין לעולם לא ימנע אדם עצמו משלישית השקל. ואם בודקין אחר העני. אם מפרנסין ומכסין עניי גויים עם עניי ישראל. עני המחזיר על הפתחים, והעובר ממקום למקום. עני שאינו רוצה ליקח צדקה, ומי שאינו רוצה ליתן. אם פוסקין צדקה על יתומים. וגבאי צדקה אם לוקחים מהנשים. עניי ביתו קודמים לעניי עירו. והאומר תנו מאתיים זוז לבית הכנסת.

א. מצות עשה לתן צדקה לעניים², כפי מה שראוי לעני, אם היתה יד הנותן משגת. שנאמר: פתח תפתח את ירך לך. ונאמר: והחזקת בו גר ותושב³ וחי עמך. ונאמר: וחי אחיך עמך.

2) ראה להלן ה"ז, שמשום דרכי שלום מפרנסים גם עניי גויים עם עניי ישראל. (3) ראה בפ"ג מהל' זכיה ומתנה ה"א, שגם גר תושב מצוה להחיות.

ב. וכל הרוצה עני מבקש והעלים עיניו ממנו ולא נתן לו צדקה - עבר בלא תעשה, שנאמר: לא תאמין את לבבך ולא תקפץ את ירך מאחריך האביון.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו מתנה מועטת²¹. ואסור להחזיר את העני ששאל ריקם, ואפלו אתה נותן לו גרוגרת אחת²²; שנאמר: אל ישוב דך נכלם.

37 בבא-בבא ת, ב. 38 שם: "רבא אכפיה לרב נתן בר אמי, ושקיל מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה". אף-על-פי שצדקה היא מצות-עשה שמתן שכרה בצדה (דברים טו, ח"ו). וכדעת ה"ירושלמי" בבא-בבא סוף פ"ה, שכל מצוה שמתן שכרה בצדה אין בית-דין נענשין עליה, אבל מוזהרים עליה, וכן פסק רבינו בפ"ה מהל' ממרים הט"ו, שיש לבית-דין להכות מכת מרדות על ביזוי אב ואם, ולהעניש כפי מה שראוי, אף-על-פי שגם כיבוד אב ואם, היא מצוה שמתן שכרה בצדה (שמות כ, יב). וכן מפורש בחולין קמא, ב - שהלקו על מצות שילוח הקן, שגם היא מתן שכרה בצדה (דברים כב, ז). ומה שאמרו שם קי, ב - בזה שכפוהו על כיבוד אב - "שבקוהו", היינו שאינם נענשים עליה כעל שאר מצות-עשה. ומה שאמרו שם "אין בית-דין שלמטה מוזהרין עליה", "מוזהרין" לאו דוקא, אלא "נענשין", כמו שאמרו ב"ירושלמי" שם (תשובות מיימוני לספר קנין סי' רז). 39 אבל שלא בפניו - לא [כמפורש בכתובות מח, א: "מי שהלך למדינת הים כו', בית-דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו, אבל לא כו' דבר אחר". ודבר אחר, היינו צדקה, כמפורש שם]. 40 בבא-בבא ת, שם.

יא. אדם שזעו⁴¹ שהוא נותן צדקה יתור מן הראוי לו, או שפוצר לעצמו ונותן לגבאים כדי שלא יתפישו - אסור לתבעו ולגבות ממנו צדקה. וגבאי שפוצר לזכותו ושואל ממנו - עתיד להפצע ממנו; שנאמר: ופקדתי על כל לחציו.

41 בתענית כד, א - אמרו על אלעזר איש בירתא שהיה נותן כל ממונו לצדקה, והיו הגבאים בורחים ממנו שלא יראם. וכן הוא בבבא-בבא ת, שם, שמי שאינו אמיד - אסור ללחצו על הצדקה.

יב. אין פוסקין צדקה⁴² על יתומים⁴³ ואפלו לפדיון שבויים, ואף על פי שיש להם מומן הרבה⁴⁴. ואם פסק הדין עליהם כדי לשום להן שם - מתר⁴⁵. גבאי צדקה⁴⁶ לוקחין מן הנשים ומן העבדים⁴⁷ ומן התינוקות דבר מועט, אבל לא דבר מרבה; שחזקת המרבה גנבה או גזל משל אחרים. וכמה הוא מועט שלהן? הכל לפי עשר הפעלים ועניותן⁴⁸.

42 בבא-בבא ת, שם. 43 קטנים, שאינם חייבים במצוות. 44 כן אמרו שם על היתומים של בר מריון, שהיה עשיר גדול. 45 שם. 46 בבא-קמא קיט, א. 47 עבדים כנענים, שכל מה שקנו - קנה רבם (פ"ג מהל' זכיה ומתנה ה"ג). 48 כן הוא בסוגיא שם: "הני (= צמידים ושרשרות זהב) לבני מחווא, דבר מועט נינהו", שבני מחווא היו עשירים, ותכשיטים קטנים אלה הם אצלם דבר מועט.

יג. עני שהוא קרובו⁴⁹ - קודם לכל אדם. עניי ביתו⁵⁰ קודמין לעניי עירו. עניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת. שנאמר: לא אחיד לעניי ולא בלנד בארצך.

18 ברייתא בגיטין סא, א: "מפרנסים עניי גויים עם עניי ישראל", וכסות בכלל פרנסה (רדב"ז). [וראה פאה פ"ח מ"ז: "לן נותנין לו פרנסת לינה", והיינו מיטה וכסת, כדלהלן בהלכה הסמוכה. ועי' רש"י כתובות מה. ד"ה מפרנסין]. 19 לשון הברייתא בגיטין שם. ומשמע דווקא ביחד עם ישראל, וראה למעלה פ"א ה"ט. 20 ראה שם נט, ב - "שמפני דרכי שלום" דאורייתא היא. 21 ב"ב שם. וראה בתוספות ד"ה לא, שהמדובר בגבאי צדקה, אבל לדעת רבינו אף היחיד מחויב (רדב"ז). 22 [ב"ירושלמי" פאה פ"ח ה"ה: "המסכבין על הפתחים אין נזקקין להם לכל דבר. אמר רבי יונה, ובלחוד דלא יפחות ליה מן ארגודן דיליה", ויתכן כי רבינו גורס שם "מן גרוגרת דיליה"].

ח. אין פוחתין לעני²³ העובר ממקום למקום מפני אהד הנמכר בפונדיון²⁴ קשהו החטים ארבע סאין²⁵ בסלע²⁶. וכבר בארנו²⁷ כל המדות. ואם לן - נותנין לו מצע לישן עליו, וכסת לתן תחת מראשותיו²⁸, ושמן וקטנית²⁹. ואם שבת³⁰ - נותנין לו מזון שלש סעודות, ושמן וקטנית, ודג וירק³¹. ואם היו מכירין אותו³² - נותנין לו לפי כבודו³³.

23 פאה פ"ח מ"ז. 24 חצי מעה. 25 שהם עשרים וארבעה קבין. 26 שהוא עשרים וארבע מעות, ונמצא קב חטים נמכר במעה, וחצי קב בפונדיון (= חצי מעה). אבל מאחר שהחנווני מנכה שכרו, אינו מוכר בפונדיון אלא ככר של רובע הקב, דהיינו מזון שתי סעודות. ראה למעלה פ"ו ה"ח. 27 [בפ"א מהל' עירובין הלכות יב"ג]. 28 במשנה שם: "לן, נותנים לו פרנסת לינה", ומפרשת הסוגיא בבבא-בבא ת, שם, שהם מצע וכסת. 29 תוספתא פאה פ"ד (הוצאת ליברמן עמ' 57..) פרנסת לינה, שמן וקטנית. היינו חוץ מפרנסת לינה, שהוא מיטה וכסת כנ"ל, נותנים לו גם שמן וקטנית (תוספתא כפשוטה). 30 במשנה, שם. 31 תוספתא, שם. 32 שהוא עני בן טובים. 33 כתובות סו, ב. ולמדו כן מ"רי מחסורו אשר יחסר לו" (למעלה ה"ג).

ט. עני שאינו רוצה³⁴ לקח צדקה - מערימין עליו ונותנין לו לשם מתנה³⁵ או לשם הלוואה. ועשיר המרעיב³⁶ את עצמו ועינו צרה בממונו שלא יאכל ממנו ולא ישטה - אין משגיחין בו.

34 כתובות, שם. 35 כלומר, פותחין לו לשם מתנה, ואם אינו רוצה - נותנים לו לשם הלוואה (כחכמים שם, ולא כרבי מאיר). 36 36 שם, כדעת רבי שמעון.

י. מי שאינו רוצה³⁷ לתן צדקה או שיתן³⁸ מעט ממה שראוי לו - בית דין כופין אותו ומפיין אותו מפת מרדות עד שיתן מה שאמדהו לתן. ויורדין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. הצדקה הרי היא בכלל הנדרים. לפיכך, האומר: הרי עלי² סלע לצדקה, או הרי סלע זו³ צדקה - חיב לתנה לעניים מיד. ואם אחר - עבר בכל תאחר; שהרי בידו לתן מיד, ועניים מצויין הן. אין שם עניים - מפריש ומניח⁵ עד שימצא עניים. ואם התנה שלא יתן עד שימצא עני - אינו צריך להפריש⁶. וכן אם התנה בפשה שגדר בצדקה או התנדב אותו שיהיו הגבאים רשאים לשנותה ולצרפה בזבז⁷ - הרי אלו מתרין.

(2) לשון נדר בקרבנות, והיינו "אמר ולא הפריש". (3) לשון נדבה בקרבנות, והיינו הפריש ולא הקריב. (4) "כי תדור נדר - לא תאחר לשלמו". (5) שאף על פי שאינו יכול לקיים הנתינה, יקיים לפחות את ההפרשה. והרי עבירת "בל תאחר" יש בין אמר ולא הפריש ובין הפריש ולא נתן. (6) שתנאו קיים. (7) שאלמלא התנה, אינם רשאים.

ב. המתפיס בצדקה - חיב, כשאר הנדרים. כיצד? אומר: הרי סלע זו פזו - הרי זו צדקה. המפריש סלע ואמר: הרי זו צדקה, ולקח סלע שניה ואמר: וזו - הרי שניה צדקה, ואף על פי שלא פריש⁸.

(8) וזו לצדקה, הרי זו צדקה משום יד, שכיוון שאמרו שם: "אם תמצי לומר יש יד לצדקה", נפשטה הבעיא.

ג. הנודר צדקה ולא ידע כמה נדר - יתן עד שיאמר לא לקח נתפונתי⁹.

(9) למד כן ממשנה בפרק בתרא דמנחות קו: שאם אמר: "פרשתי (נדרתי זהב למקדש) ואיני יודע מה פירשתי, יהא מביא עד שיאמר לא לכך נתכוונתי", והוא הדין לנדרי צדקה.

ד. אהד האומר סלע זו צדקה, או האומר הרי עלי סלע לצדקה והפרישו, אם רצה לשנותו באחר¹⁰ - מתר. ואם משהגיע ליד הגבאי - אסור לשנותו. ואם רצו הגבאים לצרף¹¹ המעות ולעשותן דינרין - אינן רשאים¹²; אלא אם אין שם עניים לחלק - מצרפין לאחרים, אבל לא לעצמין¹³.

(10) כלומר: ללוות סלע זה ולפרוע אחר במקומו, אבל לשנותו למצוה אחרת אסור. (11) "גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פורטין וכו'". הרי שרק אם אין להם עניים מותר לפרוט, אבל אם יש להם עניים אסור. (12) שמה יחסרו, ולפירוש רש"י שמה יפרטו ויקנו הדינרים ביוקר. (13) שמה יחשדום שהחסירו מעט בצירוף או שפרטו בזול.

ה. הנה לעניים הנאה בעפוב המעות ביד הגבאי כדי לעשות¹⁴ לאחרים לתן - הרי אותו הגבאי מתר ללוות אותם המעות של עניים ופורע; שהצדקה אינה פהקדש שאסור להנות בו.

(14) לכוף. שאומר להם שאין לו מעות לחלק לעניים.

(49) ב'ספרי' פרשת ראה, על הפסוק (דברים טו, ז) "כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך" - "מאחד אחיך, מלמד שאחיך מאביך קודם לאחיך מאמך; באחד שעריך, יושבי עירך קודמין ליושבי עיר אחרת", ועי' 'כסף משנה' ורדב"ז. (50) הם המקורבים אליו ובאים תמיד לביתו [ראה אבות פ"א מ"ה]. ונראה שכן פירש רבינו, מה שאמרו בבבא-מציעא ע"א, א: "ענייך ועניי עירך, ענייך קודמין". ודלא כפירוש רש"י שם.

יד. מי שהלך⁵¹ בסחורה⁵² ופסקו עליו⁵³ אנשי העיר שהלך שם צדקה - הרי זה נתן לעניי אותה העיר⁵⁴. ואם היו רבים⁵⁵ ופסקו עליהן צדקה - נוהגין, וכשבאין - מביאין אותה עמהן ומפרישין בה עניי עירם. ואם יש שם חבר עיר - יתנוה לחבר עירו⁵⁶, והוא מחלקה פמו שיראה לו.

(51) מגילה כז, א. (52) [כלומר, לישיבת עראי ולא לישיבת קבע (ראה בפ"ה מהל' מלכים ה"ח), שאם דעתו להשתקע שם, חייב הוא בכל הצדקות שבעיר ההיא לעניי אותה העיר, כמפורש בשו"ע יו"ד סי' רנו ס"ה, ועי' ב'חושן משפט' סי' קסג ס"ב, וראה להלן]. (53) [אף-על-פי שמן הדין אי-אפשר לפסוק עליו כל זמן שלא ישב שם שלשה חדשים לפחות, להלן פ"ט ה"ב]. (54) שכיון שכר פסקו עליו והוא יחיד, בטל הוא לגבי אותה העיר, ואינו יכול לתבוע מהם בחזרה ולהביא לעניי עירו, כמו ברבים להלן. (55) היינו רוב אנשי אותה העיר (רדב"ז). (56) לתלמיד-חכם המתעסק בצרכי ציבור (רש"י שם).

טו. האומר: תנו מאתים דינר⁵⁷ לבית הפנסת, או תנו ספר תורה לבית הפנסת - יתנו לבית הפנסת שהוא רגיל בו⁵⁸. ואם הנה רגיל בשנים - יתנו לשניהן⁵⁹. האומר תנו מאתים דינרין לעניים - יתנו לעניי אותה העיר⁶⁰.

(57) תוספתא בבא-קמא פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 370..). (58) בעיר שהוא דר שם (שו"ע יו"ד סי' רנח ס"ד). (59) חצי לזה וחצי לזה (רדב"ז וש"ך שם סק"ו). ובספר-תורה יקראו בו אלו זמן מה ואלו זמן מה (רדב"ז). (60) שהוא דר בה (שו"ע יו"ד שם ס"ה). שכיון שאמר סתם "לעניים", ודאי שאין דעתו לעניים קרובים בלבד ולא לאחרים (רדב"ז).

~ יום שני כ"ג תמוז ~

פרק שמיני

(1) יבאר שהצדקה היא בכלל הנדרים, והמתפיס בצדקה. הנודר צדקה ולא ידע כמה נדר, ואם מותר לשנות הנדבה. אם מקבלין צדקה מן הגוי בפרהסיא. וגוי שנדר לבדק הבית. אין לך מצוה רבה כפדיון שבוים, וקודמת לכל דבר. אם פודין השבוים ביותר משוויין. ואם מבריחין אותם. עבד שנשבה וישראל שבוי שנעשה מומר למצוה אחת. יתום ויתומה שבאו להשיאם מי קודם למי. באשה שקודמת לאיש לכל דבר, ובאנשים מי קודם למי.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומזלות בצנעה - הרי זה מתר. ומלך או שר²⁵ מן העובדי פוכבים ומזלות ששלח ממון לישראל לצדקה - אין מחזירין אותו לו, משום שלום מלכות²⁶; אלא נוטלין ממנו, וינתן לעניי עובדי פוכבים ומזלות בסתר, כדי שלא ישמע המלך²⁷.

(24) בסנהדרין כו: "אמר רב נחמן אוכלי דבר אחר פסולים לעדות. הני מילי בפרהסיא אבל בצניעה לא, ובפרהסיא נמי לא אמרן אלא דאיפשר ליה לאיתווי (=לקבל ממנו מזון) בצניעה וקא מבזי נפשיה בפרהסיא, אבל לא איפשר ליה (=לקבל בצניעה) - חיותיה הוא (=פרנסתו היא)". ופירשו שם ש"דבר אחר" הוא קבלת צדקה מן הגוי, ולא רק היחידים אסורים בזה, אלא גם גבאי צדקה אין להם לקבל מהגויים, ורק משום שלום מלכות מותר. (25) שם. במעשה של איפרא הורמיז אמו של שבור מלכא. (26) אבל אלולא זה אסור משום שנאמר "ביבש קצירה תשברנה", כלומר, כשתכלה זכות הצדקה של הגויים יישרבו. (27) ויקפיד. אבל רש"י שם יא. דיבור המתחיל דלא סיימוה, כתב שבמעות המתחלקות לעניים אין גניבת דעת, שאף הם יודעים שישראל רגילים לפרנס עניי נכרים כמו שאמרו: "מפרנסין עניי גויים עם עניי ישראל".

י. פדיון שבוים קודם²⁸ לפרנסת עניים ולכסותן. ואין לה מצוה גדולה כפדיון שבוים, שהשבויה הרי הוא בכלל הרעבים והצמאים והערמים ועומד בסכנת נפשות²⁹. והמעלים עיניו מפדיונו - הרי זה עובר על לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ידך, ועל לא תעמד על דם רעך³⁰, ועל לא ירדנו בפרך לעיניך³¹. ובטל מצות פתח תפתח את ידך לו, ומצות וחי אחיך עמך, ואהבת לרעך כמוך³², והצל לקחים למות, והרבה דברים פאלו³³. ואין לה מצוה רבה כפדיון שבוים.

(28) סברת רבינו היא, מאחר שהשבויה הוא ככלל הרעבים והצמאים וגם עומד בסכנת נפשות. (29) שם: "שבי קשה מכולם דכולהו איתנהו ביה", שהוא ביד הגוי לעשות בו כל חפצו, אם למות, אם לחרב, אם לרעב. (30) שעומד בסכנת נפשות. (31) כי בשבי מעבידים אותו בעבודת פרך. (32) שהוא כולל המצוות שבין אדם לחברו. (33) כמו: "הלא פרוס לרעב לחמך ... כי תראה ערום וכסיתו", ועוד.

יא. אנשי העיר שגבו מעות לבנין בית הכנסת, ויבא להן דבר מצוה³⁴ - מוציאין בו המעות. קנו אבנים וקורות - לא ימכרום לדבר מצוה, אלא לפדיון שבוים. אף על פי שהביאו את האבנים וגדרו³⁵, ואת הקורות ופסלו, והתקינו הפל לבנין - מוכרין הפל לפדיון שבוים בלבד. אכל אם בנו וגמרו - לא ימכרו את בית הכנסת³⁶, אלא יגבו לפדיון מן הצבור.

(34) שם ג: "לא ליסתור אינש בי כנישתא עד דבני בי

ו. מי שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת - אסור לשנותה. ואם לדבר מצוה - מתר לשנותה¹⁵, אף על פי שלא נשתקע שם בעליה מעליה, אלא אומרים: זו המנורה או נר של פלוני. ואם נשתקע שם הבעלים מעליה - מתר לשנותה אפילו לדבר הרשות¹⁶.

(15) והיינו דווקא בני העיר. אבל הגבאי אסור לשנות. (16) כן נראה בסוגיית הגמרא שם: "גוי שהתנדב וכו' משנשתקע כו' מותר. למאי? אילימא לדבר הרשות - אפילו ישראל נמי", הרי שאם נשתקע מותר גם לדבר הרשות.

ז. במה דברים אמורים? בשהיה המתנדב ישראלי; אבל אם היה עובד פוכבים ומזלות - אסור לשנותה אפילו לדבר מצוה עד שישתקע שם בעליה מעליה¹⁷; שמא יאמר העובד פוכבים ומזלות: הקדשתי דבר לבית הכנסת של יהודים ומכרוהו לעצמן.

(17) ואז מותר אפילו לדבר הרשות.

ח. עובד פוכבים ומזלות שהתנדב לבדק הבית - אין מקבלין ממנו לכתחלה; ואם לקחו ממנו - אין מחזירין לו¹⁸. היה הדבר מסים, כגון קורה או אבן - מחזירין לו, כדי שלא יהא להן דבר מסים במקדש; שנאמר: לא לכם ולנו וגומר¹⁹. אבל לבית הכנסת - מקבלין מהן לכתחלה²⁰. והוא שיאמר: כדעת ישראל הפרשתי. ואם לא אמר - טעון גניזה, שמא לבו לשמים²¹. ואין מקבלים מהם לחומת ירושלים²² ולא לאמת המים שבה; שנאמר: ולכם אין חלק וזכרון בירושלים²³.

(18) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם: "תני חדא גוי שהתנדב נדבה לבדק הבית מקבלים הימנו, ותניא אידך אין מקבלין - לא קשיא הא בתחילה הא בסוף". (19) "לבנות בית לאלוקינו". (20) אפילו דבר מסויים. לפי שמהפסוק "לא לכם ולנו", אין ללמוד אלא לבית המקדש בלבד. וכן הוא בכרייתא שם: "גוי שהתנדב קורה וכו' בודקין אותו אם אמר כדעת ישראל הפרשתי וכו' ואם לאו - טעונה גניזה, שמא בלבו לשמים" ומכיוון שקורה היא דבר מסויים, כמבואר למעלה, על כרחנו שכאן אין המדובר בבית המקדש אלא בבית הכנסת. (21) לשם הקדש, שאסור בהנאה. (22) וברור הדבר כי דינם כדן בדק הבית, שלכתחילה אין מקבלים מהם שום דבר, ובדיעבד מחזירים דבר מסויים, ודבר שאינו מסויים אין מחזירים. (23) רבינו קיצר הפסוק, כי שם נאמר: "ולכם אין חלק וצדקה וזיכרון בירושלם".

ט. אסור לישראל²⁴ לטל צדקה מן העובדי פוכבים ומזלות בפרהסיא. ואם אינו יכול לחיות בצדקה של ישראל, ואינו יכול לטלה מן העובדי פוכבים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והאשה קודמת לאיש לכסות ולהוציא מבית השביי. ובברייתא בכתובות אמרו: "יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסין את היתומה ואחרי כן מפרנסין את היתום, מפני שהאיש דרכו לחזור על הפתחים ואין אשה דרכה לחזור על הפתחים", הרי שכסות במשנה היא לאו דווקא. והוא הדין מזונות ו"להחיות", היינו באופן שיש סכנת נפשות ואז האיש קודם. (46) במשנה שם: "בזמן ששניהם עומדים בקלקלה", האשה לזנות והאיש למשכב זכור.

טז. יתום ויתומה שָׁבְאוּ לְהִשְׂאָא אוֹתָן - מְשִׂיאֵין הָאִשָּׁה קֹדֵם לְאִישׁ, מִפְּנֵי שְׁבֻשְׁתָּהּ שֶׁל אִשָּׁה מְרֻבָּה. וְלֹא יִפְחָתוּ לָהּ מִמְשַׁקְלָהּ שֶׁשָּׂה דִּינָרִים וּרְבִיעֵ דִּינָר⁴⁷ שֶׁל כֶּסֶף טְהוֹר. וְאִם יֵשׁ פְּכִיס שֶׁל צְדָקָה - נִוְתָנִין לָהּ לְפִי כְבוֹדָה.

(47) "ולא יפחתו לה מחמישים זוז", כלומר, חמישים דינרים.

יז. הָיוּ לְפָנֵינוּ עֲנִיִּים הֲרַבָּה אוֹ שְׁבוּיִים הֲרַבָּה, וְאִין בְּפִיס כְּדֵי לְפָרְנָס אוֹ כְּדֵי לְכַסּוֹת אוֹ כְּדֵי לְפָדוֹת אֶת בְּלִין - מִקְדִּימִין אֶת הַפְּהִין לְלוּי, וְלוּי לְיִשְׂרָאֵל, וְיִשְׂרָאֵל לְחֵלְל⁴⁸, וְחֵלְל לְשִׁתּוּקִי⁴⁹, וְשִׁתּוּקִי לְאַסּוּפִי⁵⁰, וְאַסּוּפִי לְמַמְזָר⁵¹, וּמַמְזָר לְנִתְיָן⁵², וְנִתְיָן לְגֵר, שֶׁהִנְתִּין גְּדֹל עֲמָנוּ בְּקִדְשָׁהּ⁵³. וְגֵר קוֹדֵם לְעֶבֶד מְשֻׁחָרֵר, לְפִי שֶׁהָיָה בְּכָלֵל אֲרוּר⁵⁴.

(48) חלל הוא זה שנולד מאיסור כהונה, כגון כהן שנשא גרושה, חללה וזונה. וקדימה זו של ישראל לחלל ושתי הקדימות שלאחריה: חלל לשתוקי ושתוקי לאסופי, לא נזכרו במשנה, אבל חידשם רבינו מדעתו וכן כתב בפרוש המשניות שם. ובטעם קדימת ישראל לחלל כתב שם: "לפי שבת חלל פסולה לכהונה ובת ישראל כשרה לכהונה". (49) "שמכיר את אמו ואינו מכיר את אביו ודאי". (50) שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא את אמו. (51) "לפי שהמזור ודאי והאחרים (=השתוקי והאסופי) ספק". (52) נתין הוא מן הגבועונים שנתנם יהושע לחוטבי עצים ושואבי מים ודוד גזר עליהם ואסרם לבוא בקהל ישראל. והטעם מבואר בברייתא הוריות שם: "זה בא מטיפה כשרה וזה בא מטיפה פסולה". (53) שהרי אבות אבותי נתגיירו. (54) לפני שנשתחרר כשהיה עבד, ועבד הוא בכלל ארוור, שנאמר "ארוור כנען, עבד עבדים יהיה לאחיו".

יח. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶן שְׁוִין בְּחֻמְקָה; אֲבָל אִם הָיָה פֶּהָן גְּדוֹל⁵⁵ עִם הָאָרֶץ וּמַמְזָר תִּלְמִיד חֻמְקָה⁵⁶ - תִּלְמִיד חֻמְקָה קוֹדֵם. וְכָל הַגְּדוֹל בְּחֻמְקָה⁵⁷ - קוֹדֵם אֶת חֻבְרוֹ. וְאִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן רַבּוֹ אוֹ אֶבּוֹ, אָף עַל פִּי שֵׁיִשׁ שֶׁם גְּדוֹל מֵהֶן בְּחֻמְקָה - רַבּוֹ אוֹ אֶבּוֹ שֶׁהוּא תִלְמִיד חֻמְקָה⁵⁸ קוֹדֵם לְזֶה שֶׁהוּא גְדוֹל מֵהֶם בְּחֻמְקָה.

(55) שהוא קודם לכהן הדייט. (56) כן הוא במשנה שם.

כנישתא אחריתי - משום פשיעותא" שמא יארע אונס ויפגעו ולא יבנו אחרת - "גבו זוזי ומחתי מאי (=גבו כספים והם מונחים למטרה זו מה הדין)? דילמא מיתרמי מילתא דמצוה ומפקי להו". (35) [אולי צריך להיות "וגררום", כעין "ופסלום" שלהלן]. (36) כן הוא שם: שדירתו של אדם אין מוכרין לפדיון שבויים, ולא שיש איסור בדבר שהרי ספר תורה שקדושתו גדולה מקדושת בית הכנסת, התיירו למכרו לפדיון שבויים, אלא שכיוון שאפשר לגבות פדיון מן הצבור, אין למכור את בית הכנסת, ואולם, אם אין אפשרות לגבות מן הצבור, מוכרים אותו.

יב. אִין פּוֹדִין אֶת הַשְּׁבוּיִים בְּיָתֵר עַל דְּמֵיהֶן³⁷. מִפְּנֵי תַקּוּן הָעוֹלָם, שְׁלֹא יִהְיוּ הָאוֹיְבִים רוֹדְפִין אַחֲרֵיהֶם לְשִׁבוּתָם³⁸. וְאִין מְבַרְיָחִין אֶת הַשְּׁבוּיִים, מִפְּנֵי תַקּוּן הָעוֹלָם³⁹, שְׁלֹא יִהְיוּ הָאוֹיְבִים מְכַבְּדִין עֲלֵיהֶן⁴⁰ אֶת הָעַל וּמְרַבִּים בְּשִׁמְרָתָן.

(37) ושמים אותם כעבד הנמכר בשוק. (38) כפי הלשון השנייה שם: "דלא ליגרבו ולייתו טפיי". ולא משום דוחק הציבור כפי הלשון הראשונה שם. ולפי זה אפילו אם בא אחד מן הקרובים לפדותו יותר מכדי דמיו, אין מניחים לו. וכן נראה בכתובות נב. באשה שנשבת, שאין הבעל פודה אותה אלא בכדי דמיה. (39) כדעת תנא קמא ואפילו אם אין כאן אלא שבוי אחד. (40) היינו על שבויים אחרים.

יג. מִי שֶׁמְכַר עֲצָמוֹ וּבָנָיו לְעוֹבְדֵי פוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, אוֹ שְׁלוֹה מֵהֶן וְשָׁבוּ אוֹתָן אוֹ אֶסְרוּהוּ בְּהַלְוֹאתָן: פְּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנֵיָה - מַצָּה לְפָדוֹתָן, שְׁלִישִׁית - אִין פּוֹדִין אוֹתָן. אֲבָל פּוֹדִין אֶת הַבָּנִים לְאַחַר מִיתַת אֲבֵיהֶן⁴¹. וְאִם בְּקִשְׁוֵהוּ לְהַרְגוֹ - פּוֹדִין אוֹתוֹ מִיָּדָם אֶפְלוֹ אַחַר פְּמָה פְּעָמִים.

(41) שלא יוטמעו בין הגויים וילמדו מעשיהם, אבל בחיי אביהם, הוא שומר עליהם.

יד. עֶבֶד שֶׁנִּשְׁבָּה⁴², הוֹאִיל וְטָבֵל⁴³ לְשֵׁם עֲבֹדוֹת וְקָבַל עָלָיו מְצוֹת - פּוֹדִין אוֹתוֹ כִּיִּשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁבָּה. וְשְׁבוּי שֶׁהִמִּיר לְעֲבֹדַת פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, וְאֶפְלוֹ לְמַצָּה אַחַת, פְּגוֹן שֶׁהָיָה אוֹכַל נְבִלָה לְהַכְעִיס וּכְפִיּוּצָא בּוֹ - אֶסְוֵר לְפָדוֹתוֹ⁴⁴.

(42) שם לז: "כשם שמצוה לפדות בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים". (43) לאחר שכל. (44) שהוא אפיקורוס, ומצוה להרגו.

טו. הָאִשָּׁה קוֹדֵמַת לְאִישׁ לְהֵאָכִיל⁴⁵ וּלְכַסּוֹת וּלְהוֹצִיא מִבֵּית הַשְּׁבִי; מִפְּנֵי שֶׁהָאִישׁ דָּרְכוּ לְחַזֵּר, לֹא הָאִשָּׁה, וּבְשֻׁבָהּ מְרֻבָּה. וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם בְּשֻׁבָהּ וְנִתְבַּעַו שְׁנֵיהֶן לְדַבֵּר עֲבָרָה⁴⁶ - הָאִישׁ קוֹדֵם לְפָדוֹת, לְפִי שֶׁאִין דָּרְכוּ לְכַף.

(45) שם שנינו: "האיש קודם לאשה להחיות ולהשיב אבדה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה יב. (8) שהרי רשאים בני העיר לעשות תמחוי קופה, כמבואר להלן הלכה ז (רדב"ז).

ד. **בַּתְעֲנִיּוֹת מִחֻלְקִים מְזוֹנוֹת לְעֲנִיִּים. וְכָל תְּעֲנִיּוֹת שֶׁאֲכָלוּ הָעָם וְלָנוּ וְלֹא חִלְקוּ צְדָקָה לְעֲנִיִּים - הָרִי אֱלוֹ כְּשׁוֹפְכֵי דָמִים¹⁰, וְעַלֵּיהֶם נֹאמַר בְּקִבְלָהּ: צְדָק וְלִין בָּהּ, וְעַתָּה מְרַצְחִים. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֵׁלָא נְתָנוּ לְהֵן הַפֶּת¹¹ וְהַפְּרוֹת שֶׁאֲזָלִים בָּהֶם הַפֶּת, כְּגוֹן תְּמָרִים וְעֲנַבִּים¹²; אָבָל אִם אַחֲרוּ הַמְעוֹת אוֹ הַחֲטִיִּים¹³ - אֵינָן כְּשׁוֹפְכֵי דָמִים.**

(9) סנהדרין לה. (10) שנמצאו העניים רעבים, שהרי נשענו על כך (רש"י שם). (11) שם. (12) שם. שהם דברים המוכנים לסעודה ועליהם סמכו העניים, ולא הכינו דברים אחרים. (13) שם. שעל זה לא סמכו העניים לסעודתם אחרי התענית.

ה. **הַקֶּפֶה אֵינָה נִגְבֵּית אֲלָא בְּשִׁנֵּים¹⁴, שְׂאִין עוֹשִׂים שְׂרָרָה עַל הַצָּבוּר בְּמִמּוֹן פְּחוֹת מְשִׁנִּים. וַיִּמְתֵּר לְהֶאֱמִיץ¹⁵ לְאַחַד הַמְעוֹת שֶׁל קֶפֶה. וְאֵינָה נִחְלָקֶת אֲלָא בְּשִׁלְשָׁה¹⁶, מִפְּנֵי שֶׁהִיא פְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, שְׁנוֹתֵנִים לְכָל אֶחָד דֵּי מַחְסוּרוֹ לְשִׁבְתָּ. וְהַתְּמַחֵי נִגְבֵּה בְּשִׁלְשָׁה, שְׂאִינוּ דְבַר קְצוּב¹⁷, וּמִתְחַלֵּק בְּשִׁלְשָׁה.**

(14) בבא בתרא שם. ואינה צריכה שלשה, לפי שהיה ידוע כמה סכום שעל כל אחד ליתן, ואין כאן דין (תוספות שם). (15) שם. (16) שם. (17) כן הוא בבביתא שם: "תמחוי נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה, שגבויה וחלוקה שוים", וכפירוש התוספות שם.

ו. **הַתְּמַחֵי¹⁸ נִגְבֵּה בְּכָל יוֹם, וְהַקֶּפֶה - מְעַרְבֵי שִׁבְתָּ לְעַרְבֵי שִׁבְתָּ. וְהַתְּמַחֵי - לְעֲנִי עוֹלָם, וְהַקֶּפֶה לְעֲנִי אוֹתָהּ הָעִיר בְּלִבָּד.**

(18) שם.

ז. **רְשָׁאִין בְּנֵי הָעִיר¹⁹ לְעֲשׂוֹת קֶפֶה תְּמַחֵי, וְתְּמַחֵי קֶפֶה, וְלִשְׁנוֹתָן לְכָל מָה שֶׁיִּרְצוּ מְצָרְכֵי צָבוּר²⁰, וְאִף עַל פִּי שֵׁלָא הִתְנוּ כֵּן בְּשַׁעֲהָ שְׁגָבוּ. וְאִם הִיא בְּמִדְיָנָה²¹ חָכָם גְּדוֹל, שֶׁהַפֶּל גּוֹבֵין עַל דַּעְתוֹ²² וְהוּא יִחְלַק לְעֲנִיִּים כְּפִי מָה שֶׁיִּרְאֶה - הָרִי זֶה רְשָׁאִי לְשִׁנוֹתָן לְכָל מָה שֶׁיִּרְאֶה לוֹ מְצָרְכֵי צָבוּר.**

(19) שם. (20) לדעת רבינו תם (בתוספות שם ד"ה ולשנותה) מותר לבני העיר לשנות אפילו לדבר הרשות. (21) (כלומר, בעיר, ועיני מגילה ב: וראה להלן הלכה יב). (22) בבא בתרא ט. מעשה של רב אשי.

ח. **גְּבֵאֵי צְדָקָה אֵין רְשָׁאִין לְפָרֵשׁ²³ זֶה מְזָה בְּשׁוּק, אֲלָא פְּדֵי שִׁיחָהּ זֶה פּוֹרֵשׁ לְשַׁעֲרָה וְזֶה פּוֹרֵשׁ לְחֲנוּת וְגוֹבֵין²⁴.**

(23) שם ח: שלא יאמרו זה הגובה יחידי, דעתו לגנוב (רש"י שם). (24) ובלבד שייראו שניהם כאחד (שם).

וכנראה שרק ממזר תלמיד חכם שבא מטיפה כשרה, קודם לכהן גדול עם הארץ, אבל נתין שבא מטיפה פסולה - לא. (57) כן נראה בהוריות יד. ששאלו: "סיני (=בקי) ועוקר הרים (=חריף) הי מינייהו עדיף". (58) שבאופן זה הוא קודם אפילו לרבו.

פְּרָק הַתְּשִׁיעִי

(1) יבאר שבכל עיר שיש בה ישראל מעמידין גבאי צדקה. ודין תענית שמחלקים בו מעות לעניים. הקופה בכמה נגבית ובכמה מתחלקת. ודין גבאי צדקה אם רשאי לפרוש זה מזה. ואם מצא הגבאי מעות בשוק. אם מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה. מי שישב במדינה ל' יום כופין אותו ליתן צדקה. מי שהיה בידו מעות והרי הן עליו חוב. מי מקבל מן הקופה ומן התמחוי. מי שהיה הולך ממקום למקום ותמו לו המעות. מי שהיו לו בתים שדות וכרמים אם מחייבים אותו למכור.

א. **כָּל עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יִשְׂרָאֵל - תִּבְיָן לְהַעֲמִיד² מְהֵם גְּבֵאֵי צְדָקָה, אֲנָשִׁים יְדוּעִים³ וְנֹאמְנִים⁴, שִׁיחֵי מַחְזִירֵין עַל הָעָם מְעַרְבֵי שִׁבְתָּ לְעַרְבֵי שִׁבְתָּ⁵ וְלוֹקְחֵין מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד מָה שֶׁהוּא רְאוּי לְתַן וְדָבָר הַקְּצוּב עָלָיו. וְהֵן מִחֻלְקֵין הַמְעוֹת מְעַרְבֵי שִׁבְתָּ לְעַרְבֵי שִׁבְתָּ, וְנוֹתְנֵין לְכָל עֲנִי וְעֲנֵי מְזוֹנוֹת הַמְּסַפִּיקֵין לְשִׁבְעָה יָמִים. וְזוֹ הִיא הַנְּקִירָתָה קֶפֶה.**

(2) סנהדרין יז: "כל עיר שאין בה עשרה דברים הללו וכו' וקופה של צדקה - אין תלמיד-חכם רשאי לדור בתוכה". (3) בירושלמי קידושין פ"ד הלכה ה: "מנין לרבות שוטי הרבים וגבאי צדקה (= שלא יהיו אלא מן המיוחסין) וכו' תלמוד-לומר מקרב אחיך תשים עליך מלך, כל שתמניהו עליך, לא יהא אלא מן הברורין שבאחיך" (אור פני מלך). (4) בבא בתרא י: "לא יתן אדם פרוטה לארנקי של צדקה, אלא-אס-כן ממונה עליה כרבי חנינא בן תרדיון" - פירוש: נאמן כמותו (תוספות שם ד"ה אלא, ולהלן פ"ה הלכה ח). (5) שם ח:

ב. **וְכֵן מְעַמְדִין גְּבֵאִין שְׁלוֹקְחֵין בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִכָּל חֶצֶר וְחֶצֶר פֶּת וּמִיָּנִי מְאָכָל אוֹ פְּרוֹת אוֹ מְעוֹת מְמִי שְׁמַתְנִיד לְפִי שַׁעֲהָ, וּמִחֻלְקֵין אֶת הַגְּבוּי לְעַרְבֵי בֵין הָעֲנִיִּים, וְנוֹתְנֵין לְכָל עֲנִי מִמֶּנּוּ פְּרִנְסַת יוֹמוֹ. וְזֶה הַנְּקִירָתָה תְּמַחֵי⁶.**

(6) שם.

ג. **מְעוֹלָם לֹא רְאִינוּ וְלֹא שְׁמַעְנוּ בְּקֶהַל מִיִּשְׂרָאֵל שְׂאִין לְהֵן קֶפֶה שֶׁל צְדָקָה; אָבָל תְּמַחֵי - יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנְּהַגוּ בוֹ, וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁלֹּא נְהַגוּ בוֹ. וְהַמְּנַהֵג הַפְּשׁוּט הַיּוֹם, שִׁיחֵי גְּבֵאֵי הַקֶּפֶה מַחְזִירֵין בְּכָל יוֹם וּמִחֻלְקֵין מְעַרְבֵי שִׁבְתָּ לְעַרְבֵי שִׁבְתָּ⁸.**

(7) כן נראה בסנהדרין שם, שעיר שאין בה קופה של צדקה אסור לתלמיד-חכם לדור בתוכה, ולא מנו גם "תמחוי" (אור פני מלך, וראה להלן בסמוך בדברי הרדב"ז). ועינין להלן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִן הַתְּמָחוּי⁴⁰. הָיָה לוֹ מְזוֹן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה סְעוּדוֹת - לֹא יִטֵּל מִן הַקֶּפֶה⁴¹. הָיָה לוֹ מְאֵתִים זָוִי⁴², אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בֵּהֶם, [אוּ שְׂיֵשׁ לוֹ חֲמִשִּׁים זָוִי וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בֵּהֶם]⁴³ - הָרִי זֶה לֹא יִטֵּל לְקֹט שִׁקְחָה וּפְאָה וּמַעֲשֵׂר עֲנִי. הָיָה לוֹ מְאֵתִים חֶסֶר דִּינָר, אֶפְלוֹ אֶלֶף⁴⁴ נֹתְנִין לוֹ כְּאֶחָד - הָרִי זֶה מִתֵּר לְקָח⁴⁵. הָיָה בְּיָדוֹ⁴⁶ מְעוֹת וְהָרִי הֵן עָלָיו חֹב⁴⁷ אוּ שְׁהִיּוּ מְמַשְׁפְּנִים לְכַתְּבַת אֲשֶׁתוֹ⁴⁸ - הָרִי זֶה מִתֵּר לְקָח.

(39) פאה פרק ח משנה ז. (40) הואיל ושתי סעודות הוא מאכל ליום אחד, לא יקח מן התמחוי שיחלקו בכל יום (פירוש המשניות). (41) שיקצבו בכל שבוע, שיש שלש סעודות בשבת, ואחת עשרה בימים הנשואים, שתי סעודות בכל יום, אחת ביום ואחת בלילה, מלבד ערב שבת סעודה אחת ביום, וסעודת מוצאי-שבת לא יצטרך אליה בשביל שאכל במנחה יום השבת, והוא השלמת שלש סעודות של שבת (פירוש המשניות). (42) שם משנה ח. (43) נוסף לפי ספרים אחרים, והוא שם במשנה ט. ואמרו שם בירושלמי שחמשים העושים (ריוח) טובים מן מאתים (חסר פרוטה) שאינם עושים. (44) שם. (45) כיון שבעת הנתינה אין לו מאתים זוו. (46) משנה שם. (47) שהוא חייב לאחרים, ומשמע שאינם ממושכנים, ורק בכתובה אמר ממושכנים. ואילו במשנה שם אמרו: "היו ממושכנים לבעל חובו או לכתובת אשתו, הרי זה יטול", הרי שאפילו בבעל-חוב צריך שיהיו ממושכנים. וצריך עיון. [אבל דברי רבינו בנויים על יסוד הסוגיא בכתובות פו. שדין בעל-חוב לגבות ממעות, ודין האשה לגבות כתובתה מקרקע, וראה בפ"ז מהלכות אישות הלכה ד, ולפיכך כתב ממושכנים רק באשה ולא בחוב]. (48) שעשה אותם אפותיקי, שתגבה רק מהם (ט"ז ביו"ד סימן רנג ס"ק ג).

י.ד. עֲנִי שְׂצָרִיךָ וַיֵּשׁ לוֹ חֶצֶר וּכְלֵי בַּיִת, אֶפְלוֹ הָיָה לוֹ כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ⁴⁹ לְמַכֵּר אֶת בֵּיתוֹ וְאֶת כְּלֵי תְּשֻׁמִּישׁוֹ, אֲלֵא מִתֵּר לְקָח, וּמַצְרָה לְתַן לוֹ⁵⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּכֵלֵי אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה⁵¹ וּמְלָבוּשׁ וּמַצְעוֹת וּכְיֹצֵא בֵּהֶן; אֲבָל אִם הָיָה כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב כְּגוֹן מְגֻרְדָּת⁵² אוּ עֲלִי⁵³ וּכְיֹצֵא בֵּהֶן - מוֹכְרֵן וְלוֹקְחֵן פְּחוֹת מֵהֶן⁵⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁵⁵? קֹדֶם שְׂיֵגִיעַ לְגִבּוֹת מִן הָעָם⁵⁶; אֲבָל אַחַר שְׂגִבָּה הַצְּדָקָה⁵⁷ - מְחִיבִים אוֹתוֹ לְמַכֵּר כְּלָיו וְלְקָח אַחֲרֵים פְּחוֹתֵינ מֵהֶם וְאַחַר כֵּן יִטֵּל.

(49) פאה שם משנה ח. (50) שהרי אדרבה, אם אין לו, שוכרין לו בית ומציעין לו מטה וכל כלי תשמישו (למעלה פ"ז הלכות ג"ד). (51) דברים שהגוף נהנה מהם, שכיון שנתרגל בכלים חשובים, אינו יכול להסתגל לפחותים מהם, והם מאוסים עליו (כתובת סח.). (52) שמגרדים בה במרחץ, שבזה לא שייך לומר שמגרדת פשוטה מאוסה. (53) לכתוש בו חטיים. ואף בו אין טענת מיאוס. (54) שם. (55) שם, לדעת רב פפא. (56) אלא הוא מתפרנס מן

ט. מְצָא הַגִּבְּאֵי מְעוֹת בְּשׁוּק²⁵ - לֹא יִתְּנֵם לְתוֹךְ כִּיסוֹ²⁶, אֲלֵא לְתוֹךְ אֲרָנְקֵי שֶׁל צְדָקָה, וּכְשִׁיגִיעַ לְבֵיתוֹ יִטֵּלֵם.

(25) גמרא שם. (26) שלא יאמר: מעות של צדקה הוא גונב (רש"י שם).

י. הָיָה הַגִּבְּאֵי נוֹשֵׂה²⁷ בְּחִבְרוֹ מְנָה, וּפְרַעַו בְּשׁוּק - לֹא יִתְּנֵם לְתוֹךְ כִּיסוֹ²⁸, אֲלֵא לְתוֹךְ אֲרָנְקֵי שֶׁל צְדָקָה, וּכְשִׁיגִיעַ לְבֵיתוֹ יִטֵּלֵם. וְלֹא יִמְנֶה מְעוֹת הַקֶּפֶה שְׁנִים שְׁנִים²⁹, אֲלֵא אֶחָד אֶחָד, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד³⁰; שְׁנֵאמַר: וְהִייתֶם נִקְיִים מִיָּי וּמִיִּשְׂרָאֵל³¹.

(27) גמרא שם. (28) משום חדש, כנ"ל. (29) שם. (30) שלא יאמר: שתיים הוא נוטל, ואינו מונה אלא אחת (רש"י שם). (31) יתכן כי זה מוסב לכל מה שלמעלה.

יא. גִּבְּאֵי צְדָקָה שְׂאִין לָהֶם עֲנִיִּים לְחֻלְקָ³² - מְצָרְפִין הַמְּעוֹת דִּינְרִין³³ לְאַחֲרִים, אֲבָל לֹא לְעֲצָמָן³⁴. גִּבְּאֵי תְּמָחוּי³⁵ שְׂאִין לָהֶם עֲנִיִּים לְחֻלְקָ - מוֹכְרִים לְאַחֲרִים, וְאֵין מוֹכְרִים לְעֲצָמָם. וְאֵין מְחַשְׁבִּים בְּצְדָקָה³⁶ עִם גִּבְּאֵי צְדָקָה, וְלֹא כְּהַקְדֵּשׁ עִם הַגְּזָבְרִין; שְׁנֵאמַר: אֵף לֹא יִחַשְׁבֵּן אֶתֶם הַכֶּסֶף הַנִּתֵּן עַל יָדֶם, כִּי בְּאִמוּנָה הֵם עוֹשִׂים.

(32) גמרא שם. (33) פורטים המעות הקטנות לדינרים, שהם גדולים יותר. וראה למעלה פ"ח הלכה ד. (34) פן יחדשם שפורטים בזול. (35) בבא בתרא שם. (36) שם ט. כלומר, אין מבקשים מהם דין-וחשבון מהכספים שחילקו.

יב. מִי שְׂיֵשֵׁב בְּמִדְיָנָה³⁷ שְׁלֹשִׁים יוֹם - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְתַן צְדָקָה לְקֶפֶה עִם בְּנֵי הַמְּדִינָה. יֵשֵׁב שָׁם שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְתַן הַתְּמָחוּי. יֵשֵׁב שָׁם שְׁשָׁה חֳדָשִׁים - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְתַן צְדָקָה בְּכֶסֶת שְׁמֻכְסִים כֶּה עֲנִי הָעִיר³⁸. יֵשֵׁב שָׁם תְּשַׁעָה חֳדָשִׁים - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְתַן צְדָקָה לְקְבוּרָה שְׁקוּבְרִין כֶּה אֶת הָעֲנִיִּים, וְעוֹשִׂין לָהֶם כָּל צָרְכֵי קְבוּרָה.

(37) כן הוא שם ח. לפי כתב-יב מינכן וכתב-יד פריז "שלשים יום לקופה, שלשה חדשים לתמחוי", וכן הביא מהרי"ק שורש יז (ראה ברדב"ז) בשם שני ספרים בגמרא שם. וכן הוא בר"ף וביד רמ"ה. וכן הוא בתוספתא פאה פ"ד (הוצאת ליברמן עמ' 75 82) לענין קופה, שדי בשלשים יום, והובאה בירושלמי בבא בתרא פ"א הלכה ד. והטעם בזה מפני שהקופה מוכרחת יותר מן התמחוי, שאין לך מקום שאין בו קופה, ויש מקומות שלא נהגו בתמחוי. ראה למעלה הלכה ג (כסף משנה למעלה הלכה ו). (38) [גם כאן פתח במדינה וסיים בעיר, כי היינו הך. וראה למעלה הלכה ז].

יג. מִי שְׂיֵשׁ לוֹ מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת³⁹ - אֶסוּר לוֹ לִטֵּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- לְעֵנִיִּים. מוֹתֵר שְׁבוּיִים - לְשְׁבוּיִים. מוֹתֵר שְׁבוּי - לְאוֹתוֹ שְׁבוּי. מוֹתֵר מֵתִים⁷⁰ - לְמֵתִים⁷¹. מוֹתֵר הַמֵּת⁷² - לְיוֹרְשָׁיו⁷³.

(69) שקלים פ"ב משנה ה. (70) שגבו לצורך מת סתם והותירו. (71) לקבורת אחרים. (72) גבו לצורך קבורת מת זה והותירו. (73) משנה שם, כדעת תנא-קמא.

יט. עֲנִי שֹׁנֵן פְּרוּטָה⁷⁴ לְתַמְחוּי או פְּרוּטָה לְקָפָה - מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ; וְאִם לֹא נָתַן - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְתַן⁷⁵. נָתַנוּ לוֹ בְּגָדִים חֲדָשִׁים וְהַחֲזִיר לָהֶן אֶת הַשְּׂחָקִין⁷⁶ - מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ; וְאִם לֹא נָתַן - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְתַן.

(74) תוספתא פאה פ"ד. (75) שמה שאמרנו למעלה (פ"ז הלכה ה), שאפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן צדקה, אין זה אלא כשיש לו כדי פרנסתו. אבל אם אין לו, אינו חייב ליתן (ש"ך יו"ד סימן רנג ס"ק יא). (76) הבגדים הישנים שנשחקו.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

1) יבאר שחייבין אנו להזהר במצות הצדקה יותר מכל המצוות. ודין המעלים עיניו מן הצדקה או הנותנה בסבר פנים רעות. יבאר שיש שמונה מעלות בצדקה זו למעלה מזו. ושידחק האדם עצמו ואל יצטרך לבריות. ומי שאינו צריך ליטול ומרמה את העם.

א. חִיבִין אָנוּ לְהִזְהַר בְּמִצְוַת צְדָקָה יוֹתֵר מִכָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה². שֶׁהַצְּדָקָה סִימָן לְצַדִּיק זֶרַע אֲבָרָהִם אֲבִינוּ³; שְׁנֵאמַר: כִּי יִדְעִיתוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצְיָה אֶת בְּנֵי לְעִשׂוֹת צְדָקָה⁴. וְאֵין פֶּסַס יִשְׂרָאֵל⁵ מִתְפַּנֵּן וְדַת הָאָמֶת עוֹמֶדֶת אֵלָּא בְּצְדָקָה; שְׁנֵאמַר: בְּצְדָקָה תִּכּוֹנְנִי. וְאֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין⁶ אֵלָּא בְּצְדָקָה; שְׁנֵאמַר: צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדֶּה, וְשָׁבִיָּה בְּצְדָקָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין ישראל נגאלין אלא בצדקה; שנאמר: ציון במשפט תפדה, ושביה בצדקה".

וציינו המפרשים למקורו מהגמרא (שבת קלט, א.) ששם נכתב "אין ירושלים נפדה אלא בצדקה כו", ובכתי"י פריז הגירסא היא "אין ירושלים נפדה אלא במשפט". וכן משמע מהפסוק "ציון במשפט תפדה", היינו שירושלים היא הנפדית.

ויש לומר שהגירסא שהיתה מצוייה אצל הרמב"ם היא "אין ירושלים נפדה אלא במשפט", ולכן בנוגע למעלת הצדקה כתב "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה" כפשוט הכתוב שירושלים שהיא ציון היא הנפדית במשפט, אבל שבי' (ישראל) יהיו נפדין בצדקה.

(על-פי 'יין מלכות' ספר זרעים, סימן ט')

היחידים ולא מיד הגבאי, אז אין מחייבין אותו למכור כליו אלא יטול. (57) כלומר, שמתפרנס מקופה של צדקה שבא לידי גבאי. וכן פירש הר"ף שם.

טו. בעל הבית שהיה מהלך לעירו⁵⁸ ותמו לו המצעות בדרך ואין לו עתה מה יאכל - הרי זה מתר לקח לקט שכחה ופאה ומעשר עני ולהנות מן הצדקה. ולכשיגיע לביתו - אינו חוב לשלם⁵⁹, שהרי עני היה באותה שעה. הא למה זה דומה? לעני שהעשיר, שאינו חוב לשלם.

(58) פאה פ"ה משנה ד. (59) שם, כחכמים.

טז. מי שהיו לו⁶⁰ פתים⁶¹ שדות וקרמים⁶², ואם מוכרין⁶³ בימי הגשמים מוכרין בזול⁶⁴, ואם הניחן עד ימות החמה מוכרין בשיניהן⁶⁵ - אין מחייבין אותו למכור⁶⁶, אלא מאבילין אותו מעשר עני עד חצי דמיהן⁶⁷, ולא ידחק עצמו וימכר שלא בזמן מכירה.

(60) ברייתא בבבא קמא ז. לפי דעת הר"ף שם (כסף-משנה). (61) שאינו דר בהם, שהרי אין מחייבים אותו למכור ביתו. כמפורש בפאה פ"ח משנה ח, ראה למעלה הלכה יד (תוספות בבא קמא שם ד"ה מי שהיו). (62) ושיום יותר ממאתיים זוז, וראו להלן, שכן מוכח בגמרא שם, לפי נוסחת הר"ף, ולכן הסמיך רבינו הלכה זו להלכה הקודמת "בעל הבית שהיה מהלך וכו'", לפי שגם כאן מדובר בעשיר שהוא עני באותה שעה (רדב"ז). (63) כדעת רבה (שם ז:). (64) לפי שלא יספיק הקונה לזרעם בחורף זה (רש"י שם). (65) לפי שיכול להספיק לחרוש ולזרוע בתחילת החורף (שם). (66) ולהפסיד. (67) כלומר, נותנים לו מעשר עני עד חצי השיווי של נכסיו, שאף אם ימכור נכסיו בחצי המחיר אינו מפסיד כלום, שהרי השלימו לו במעשר עני, שכן אדם מוכר לפעמים בחצי המחיר, אבל לא בפחות מזה. ובדעת הר"ף יש מפרשים שנותנים לו מעשר עני בלי מדה ושוי, עד הזמן שיוכל למכור נכסיו בחצי המחיר.

יז. היו שאר האדם לוקחין בלקר, והוא אינו מוצא שיקח ממנו אלא בזול מפני שהוא דחוק וטרוד - אין מחייבין אותו למכור⁶⁸, אלא אוכל מעשר עני והולך עד שימכר בשהו וידעו הפל שאינו דחוק למכור.

(68) כנוסחת הר"ף שם: "אי דוול ארעתא דכולי עלמא, ודיליה נמי זולא בהדייהו, אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה (הר שמדובר בשווים יותר ממאתים זוז), ואלא דאייקור ארעתא דכולי עלמא, ודיליה אידיד דעייל ונפיק אזוזי זלא ארעיה, אפילו טובא נמי ליספו לה". והשמיט רבינו את הבבא הראשונה, באופן שהוזלו השדות - לפי שפשוט הוא, שאינו נוטל מעשר עני (כסף-משנה).

יח. עני שגבו לו⁶⁹ פדי להשלים מחסורו והותירו על מה שהוא צריך - הרי המותר שלו. מותר עניים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בבבא בתרא י, א: "כל המעלים עניו מן הצדקה, כאילו עובד עבודה-זרה, כתיב הכא השמר לך וגו' בני בליעל וגו'". (12) לא נמצא במקרא, אך באיוב (לד, כח) כתוב: "וצעקת עניים ישמע". והוא בנוסח ברכת השיר "נשמת" של הספרדים (הגהה בדפוסים).

ד. פל הנותן צדקה לעני בסכר פנים רעות ופניו כבושות בקרקע, אפלו נתן לו אלף זהובים - אבד זכותו¹³ והפסידה; אלא נותן לו בסכר פנים יפות ובשמחה. ומתאונן עמו על צרתו, שנאמר: אם לא בכיתי לקשה יום, עגמה נפשי לאכיון. ומדבר לו דברי תחנונים ונחומים, שנאמר: ולב אלמנה ארנן.

(13) אין כוונתו שאבד זכותו לגמרי, שהרי להלן הי"ד כותב "פחות מזה שיתן בעצב", משמע שאף בזו יש מצוה.

ה. שאל העני ממך ואין בידך פלוס לתן לו - פיסהו בדברים¹⁴. ואסור לגער בעני¹⁵ או להגביה קולו עליו בצעקה, מפני שלבו נשבר ונדכא. והרי הוא אומר: לב נשבר ונדכה אלהים לא תבוזה. ואומר: להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים. ואוי למי שהחלים את העני, אוי לו. אלא יהיה לו פאב בין ברחמים בין בדברים, שנאמר: אב אנכי לאכיונים.

(14) בבא-בתרא ט, ב. (15) כן הוא במשלי (יג, ז): "כופר נפש איש עשור, ורש לא שמע גערה". וראה ביכר הקמח' אות צדקה.

ו. הפופה¹⁶ אחרים לתן צדקה ומעשה אותן - שכרו גדול משכר הנותן¹⁷; שנאמר: והיה מעשה הצדקה שלום¹⁸. ועל גבאי צדקה וכיוצא בהם אומר: ומצדיקי הרבים פפוכבים¹⁹.

(16) בבא-בתרא ט, א. (17) כלומר, אפילו מהנותן צדקה ברצונו, שלא בכפייה (ט"ז יו"ד סי' רמט ס"ק ב). (18) ואילו בעבודת הצדקה, כלומר, בנתינתה, לא נאמר אלא "השקט ובטח", ושלוס גדול מהם (מהרש"א שם). (19) שם ה, ב.

ז. שמנה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו: מעלה גדולה שאין למעלה ממנה - זה המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו מתנה או תלוואה, או עושה עמו שתפוח²⁰, או ממציא לו מזלכה, כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאל. ועל זה נאמר: והחזקת בו, גר ותושב וחי עמך. כלומר: החזק בו עד שלא יפל ויצטרך.

(20) רבינו מונה ממטה למעלה, כי המלוה היא מעלה יותר גדולה מהמתנה, ועושה שותפות היא מעלה יותר גדולה ממלוה, כמו שאמרו בשבת סג, א: "א"ר שמעון בן לקיש, גדול המלוה (שאינן העני בוש בה - רש"י) יותר מן העושה צדקה, ומטיל בכיס (עושה שותפות) יותר מכולם".

(2) שהרי שקולה צדקה כנגד כל המצוות, כמפורש בבבא-בתרא ט, א. ('אור פני מלך'). (3) [הרמב"ן בסוף דרשתו לקהלת, הביא: "לצדיקי זרע אברהם". וכן הלשון ב'מדרש הגדול' פרשת לך-לך (בראשית ז, ז), ראה ב'אור פני מלך']. (4) יבמות עט, א: "שלשה סימנים יש באומה זו, הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים כו' דכתיב למען אשר יצוה את בניו וגו'". (5) הוא מלכות. ראה במלכים-א ח, כה; י, ט. (6) שבת קלט, א: "אמר עולא, אין ירושלים נפדה אלא בצדקה, שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה". ונראה שרבינו גורס שם אין ישראל נפדה (הגר"י פיק שם) ונבטנהדרין צח. לפי כת"י פריז "אין ירושלים נפדה אלא במשפט". וכן נכון לפי הפסוק "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה".

ב. לעולם אין אדם מעני מן הצדקה⁷, ואין דבר רע ולא הזק נגלל בשביל הצדקה; שנאמר: והיה מעשה הצדקה שלום⁸. פל המרחם - מרחמין עליו; שנאמר: ונתן לך רחמים ורחמך והרפך. וכל מי שהוא אכזרי ואינו מרחם - יש לחוש ליחסו¹⁰; שאין האכזריות מצויה אלא בעובדי כוכבים ומזלות, שנאמר: אכזרי המה ולא ירחמו. וכל ישראל והנלוה עליהם - פאחים הם, שנאמר: בנים אתם ליי אלהיכם; ואם לא ירחם האה על האה - מי ירחם עליו? ולמי עניי ישראל נושאין עיניהן? הלעובדי כוכבים ומזלות ששונאין אותן ורודפין אחריהן? ! הא אין עיניהן תלויות אלא לאחיהן.

(7) ואדרבה מתעשר (תענית ט. ו'תוספות' שם ד"ה עשר). ונאמר (משלי כח, כז) "נותן לרש אין מחסור" ('אור שמח'). (8) נראה שסומך על סופו של אותו פסוק "ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם", שהרי "מעשה הצדקה" נדרש על גבאי צדקה הכופה אחרים ליתן, כמבואר להלן בה"ו. (9) שבת קנא, ב. (10) ששלשה סימנים יש באומה זו: רחמנים וביישנים וגומלי חסדים (יבמות שם, וראה למעלה ה"א). וכן הוא בביצה לב, ב: "וכל מי שאינו מרחם על הבריות, בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו" ('אור פני מלך').

ג. פל המעלים עניו מן הצדקה - הרי זה נקרא בליעל¹¹, כמו שנקרא עובד עבודת כוכבים ומזלות בליעל. ובעבודת כוכבים הוא אומר: יצאו אנשים בני בליעל; ובמעלים עניו מן הצדקה הוא אומר: השמר לך פן יהיה דבר עם לביעל. ונקרא רשע, שנאמר: ורחמי רשעים אכזרי. ונקרא חוטא, שנאמר: ונקרא עליך אל יי והיה בך חטא. והקדוש ברוך הוא קרוב לשועת עניים, שנאמר: שועת עניים אתה תשמע¹². לפיכך צריך להזהר בצעקתם, שהרי ברית פרותה להם; שנאמר: והיה פי יצעק אלי ושמעתי פי חנון אני.

(11) כן פירש רבינו את מאמרו של רבי יהושע בן קרחה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּמְשַׁקָּה עֲנִיִּים וּיְתוּמִים עַל שְׁלַחְנוּ - הָרִי זֶה קוֹרָא אֶל יְיָ וַיַּעֲנֶהוּ וַיִּמְתְּעֶנּוּ; שְׁנֵאמַר: אִזּוּ תִּקְרָא וַיְיָ עֲנָה³⁵.

31) יותר ממש שנים (כסף-משנה). ומקור הדברים בכתובות ג, א. ולמדו זאת ממה שנאמר (תהלים קו, ג): "עושה צדקה בכל עת". 32) שמצד מצות כיבוד אב ואם, אינו מחוייב לפרנסם אלא מכספם הם, כמו שפסק רבינו בפ"ו מהל' ממרים ה"ג. 33) ראה ב'תוספות' קידושין לב. ד"ה אורו. 34) ראה למעלה פ"ז הי"ג. 35) וגומר (שם נח, יד): "אז תתענג על ה'".

יז. צוּו חֲכָמִים³⁶, שִׁיְהִיו בְּנֵי בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם עֲנִיִּים וּיְתוּמִים בְּמָקוֹם הַעֲבָדִים³⁷. מוּטָב לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאֵלוֹ, וַיְהִנוּ בְּנֵי אֲבֵרָהֶם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב מִנְכָסְיוֹ, וְלֹא יִהְיוּ בָּהֶם זֶרַע חֵם. שְׁכָל הַמְרַבָּה עֲבָדִים - בְּכָל יוֹם וַיּוֹם מוֹסִיף חֲטָא וְעוֹן בְּעוֹלָם³⁸; וְאִם יִהְיוּ עֲנִיִּים בְּנֵי בֵּיתוֹ - בְּכָל שָׁעָה וְשָׁעָה מוֹסִיף זְכִיּוֹת וּמַצּוֹת.

36) אבות פ"א מ"ה. 37) הכנענים. וראה בפירוש המשניות, שם. 38) באבות פ"ב מ"ז: "מרבח שפחות - מרבח זימה, מרבח עבדים - מרבח גזל".

יח. לְעוֹלָם יִדְחַק³⁹ אָדָם עֲצָמוֹ וַיִּתְגַּלְגַּל בְּצַעַר וְאֵל יִצְטַרֵּף לְבָרִיּוֹת וְאֵל יִשְׁלִיף עֲצָמוֹ עַל הַצָּבוּר. וְכֵן צוּו חֲכָמִים וְאָמְרוּ: עֲשֵׂה שְׂבִתָּךְ חַל וְאֵל תִּצְטַרֵּף לְבָרִיּוֹת. וְאִפְלוּ הִיָּה חֲכָם וּמְכַבֵּד וְהָעֲנִי - יַעֲסֹק בְּאֲמָנוֹת, וְאִפְלוּ בְּאֲמָנוֹת מְנוּגָלָת, וְלֹא יִצְטַרֵּף לְבָרִיּוֹת. מוּטָב לְפָשֵׁט עוֹר בְּהִמּוֹת נְבִלוֹת, וְלֹא יֵאמַר לְעַם⁴⁰: חֲכָם גְּדוֹל אָנִי, כִּי אֲנִי, פְּרִנְסוֹנִי. וּבְכֵף צוּו חֲכָמִים. גְּדוֹלֵי הַחֲכָמִים הִיוּ מֵהֶם חוֹטְבֵי עֲצִים⁴¹ וְנוֹשְׂאֵי הַקּוֹרוֹת⁴² וְשׂוֹאֲבֵי מַיִם⁴³ לְגַנּוֹת וְעוֹשֵׂי הַבְּרִזָּל וְהַפְּחָמִים⁴⁴, וְלֹא שְׂאָלוּ מִן הַצָּבוּר, וְלֹא קָבְלוּ מֵהֶם כְּשֶׁתָּנּוּ לָהֶם.

39) פסחים ק"ב, א. 40) כן הוא שם קיג, א. "פשוט נבילתא בשוקא ושקיל אגרא, ולא תימא כהנא אנא, וגברא רבא אנא". 41) הלל הזקן (רבינו בפירוש המשנה, אבות פ"ד מ"ה. ועי' יומא לה:). 42) רב ששת, בגיטין סז, ב (כסף-משנה). 43) רב הונא, בכתובות קה, א. (כסף-משנה, וראה בפירוש המשנה, אבות שם). אולם רש"י מפרש שם, שהיה משקה שדות שלו. 44) רבי יהושע, בברכות כח, א. (כסף-משנה).

יט. כָּל מִי שְׂאִינוּ צָרִיף לְטַל וּמְרַמָּה אֶת הָעָם וְנוֹטֵל - אֵינּוּ מֵת מִן הַזְּקָנָה⁴⁵ עַד שִׁיִּצְטַרֵּף לְבָרִיּוֹת. וְהָרִי הוּא בְּכָלֵל אֲרוּר הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם. וְכָל מִי שְׂצָרִיף לְטַל וְאֵינּוּ יָכוֹל לַחְיּוֹת אֶלָּא אִם כֵּן נוֹטֵל, כְּגוֹן זֶקֶן אוֹ חוֹלָה אוֹ פֶּעַל יְסוּרִין, וּמִגִּיס דַּעֲתוֹ וְאֵינּוּ נוֹטֵל - הָרִי זֶה שׁוֹפֵף דְּמַיִם⁴⁶, וּמִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, וְאִין לוֹ בְּצַעְרוֹ אֶלָּא חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת. וְכָל מִי

ח. פְּחוֹת מְזָה - הַנּוֹתֵן צְדָקָה לְעֲנִיִּים, וְלֹא יָדַע לְמִי נָתַן, וְלֹא יָדַע הָעֲנִי מִמִּי לָקַח; שְׁהָרִי זֶה מְצוּה לְשִׁמְהָ²¹. כְּגוֹן לְשִׁבְתַּת חֲשָׁאִים²² שְׁהִיתָה בְּמִקְדָּשׁ, שְׁהִיוּ הַצְּדִיקִים נוֹתְנִין בָּהּ בְּחֲשָׁאִי, וְהָעֲנִיִּים בְּנֵי טוֹבִים מִתְּפָרְסִין מִמֶּנָּה בְּחֲשָׁאִי²³. וְקָרוֹב לָזֶה - הַנּוֹתֵן לְתוֹךְ קָפָה שֶׁל צְדָקָה²⁴. וְלֹא יִתֵּן אָדָם לְתוֹךְ קָפָה שֶׁל צְדָקָה, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדַע שֶׁהַמְּמַנֶּה נֶאֱמָן וְחָכָם וַיּוֹדַע לְהַנְהִיג בְּשׁוּרָה כְּרַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן תְּרַדְיוֹן²⁵.

21) אף-על-פי שגם אם עושה שלא לשמה, הרי זה צדיק גמור (בבא-בבא י:). 22) שקלים פ"ה מ"ו. 23) כלומר, לוקחים בעצמם ואין איש יודע. 24) בבא-בבא, שם. 25) שם, ועי' ב'תוספות' ד"ה אלא, וראה למעלה פ"ט ה"א.

ט. פְּחוֹת מְזָה²⁶ - שִׂידַע הַנּוֹתֵן לְמִי יָתַן, וְלֹא יָדַע הָעֲנִי מִמִּי לָקַח. כְּגוֹן גְּדוֹלֵי הַחֲכָמִים²⁷, שְׁהִיוּ הוֹלְכִין בְּסִתְרָה וּמְשַׁלְּכִין הַמַּעֲוֹת בְּפִתְחֵי הָעֲנִיִּים. וְכֵזָה רְאוּי לַעֲשׂוֹת, וּמַעֲלָה טוֹבָה הִיא, אִם אִין הַמְּמַנֶּה בְּצְדָקָה נוֹתֵן בְּשׁוּרָה.

26) בבא-בבא, שם. 27) מר עוקבא. וראה בכתובות סז, א.

י. פְּחוֹת מְזָה²⁸ - שִׂידַע הָעֲנִי מִמִּי נָטַל, וְלֹא יָדַע הַנּוֹתֵן. כְּגוֹן גְּדוֹלֵי הַחֲכָמִים²⁹, שְׁהִיוּ צוֹרְרִים הַמַּעֲוֹת בְּסִדְיָהֶן וּמְשַׁלְּכִין לְאַחוּרֵיהֶן, וּבְאִין הָעֲנִיִּים וְנוֹטְלִין, כְּדִי שְׂאֵל הִיָּה לָהֶן בּוֹשָׁה.

28) בבא-בבא, שם. 29) רבי אבא, וראה בכתובות, שם.

יא. פְּחוֹת מְזָה - שִׂיתֵן לוֹ בִּידוֹ קָדָם שִׁישְׂאֵל.

יב. פְּחוֹת מְזָה - שִׂיתֵן לוֹ אַחַר שִׁישְׂאֵל.

יג. פְּחוֹת מְזָה - שִׂיתֵן לוֹ פְּחוֹת מִן הָרְאוּי בְּסִבְרָה פְּנִיִּם יְפוֹת.

יד. פְּחוֹת מְזָה - שִׂיתֵן לוֹ בְּעֶצֶב.

טו. גְּדוֹלֵי הַחֲכָמִים³⁰ הִיוּ נוֹתְנִין פְּרוּטָה לְעֲנִי קָדָם כָּל תְּפִלָּה וְאַחַר כֵּן מִתְּפַלְּלִין; שְׁנֵאמַר: אֲנִי בְּצְדָקָה אֲחַזֶּה פְּנִיָּךְ.

30) רבי אלעזר - בבא בתרא, שם.

טז. הַנּוֹתֵן מְזוֹנוֹת לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו הַגְּדוֹלִים³¹ שְׂאִינוּ חַיִּב בְּמִזוֹנוֹתֵיהֶן, כְּדִי לְלַמַּד הַזְּכָרִים תוֹרָה וּלְהַנְהִיג הַבָּנוֹת בְּדַרְךְ יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיוּ מְבוֹזוֹת; וְכֵן הַנּוֹתֵן מְזוֹנוֹת לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ³² - הָרִי זֶה בְּכָלֵל הַצְּדָקָה³³. וְצְדָקָה גְּדוֹלָה הִיא, שֶׁהַקְּרוֹב קוֹדָם³⁴. וְכָל הַמַּאֲכִיל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לארץ ישראל יותר מארצות אחרות]. (9) במשנה שם: "מצרים מעשה זקנים". ואף עמון ומואב מעשה זקנים. ולפי שלא היו רוב ישראל הולכים לשם, לא תקנו בה הנביאים. (10) שלא נכבשו על ידי סיחון ולא נתקדשו מעולם בקדושת ארץ ישראל. (11) כלומר, קרובים לארץ ישראל.

ב. ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות¹² שפכשו מלך ישראל¹³ או נביא¹⁴ מדעת רב ישראל¹⁵. וזהו הנקרא כבוש רבים. אבל יחיד מישראל או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמן¹⁶ מקום, אפלו מן הארץ שנתנה לאברהם - אינו נקרא ארץ ישראל פדי שניהגו בו כל המצות. ומפני זה חלק יהושע ובית דינו כל ארץ ישראל לשבטים אף על פי שלא נכבשה, פדי שלא יהיה כבוש יחיד¹⁷ פשיעלה כל שבט ושבט וכבש חלקו.

(12) כולל גם הארץ שנתנה לאברהם. (13) בספרים אחרים נוסף "או שופט". (14) כמו שמצאנו שמואל הנביא הוציא את ישראל למלחמה בפלשתים. (15) אבל שלא מדעת רוב ישראל, אינו אלא כיבוש יחיד, ואינו כיבוש, וכדעת רבי יוסי בעבודה זרה כא. (16) שלא מדעת רוב ישראל. (17) [שכיוון שחלקו לכל שבט חלקו כשהלכו לכבוש, הרי זה מדעת רוב ישראל].

ג. הארצות שפכש דוד חוץ לארץ פנעז, פגון ארם נהרים וארם צובה ואחלב¹⁸ וכיוצא בהן, אף על פי שמלך ישראל הוא ועל פי בית דין הגדול הוא עושה¹⁹ - אינן פאראן ישראל לכל דבר ולא פחוצה לארץ לכל דבר, פגון בכל ומצרים; אלא יצאו מפלל חוצה לארץ, ולהיותן פאראן ישראל לא הגיעו. ומפני מה ירדו ממעלת ארץ ישראל? מפני שפכש אותם קדם שפכש כל ארץ ישראל, אלא נשאר בה משכבה עממים; ואלו תפס כל ארץ פנעז לגבולותיה ואחר כך פכש ארצות אחרות²⁰ - הנה כבושו פלו פאראן ישראל לכל דבר. והארצות שפכש דוד הן הנקראין סוריא.

(18) [אין זו אחלב שנזכרה בספר שופטים "אשר לא הוריש את יושבי עכו וגו' ואת אחלב", שההיא אינה חוצה לארץ. (19) [שהרי מלחמה זו היא מלחמת הרשות ולמלחמת הרשות אין המלך מוציא אלא על פי בית דין הגדול של שבעים ואחד, אבל במלחמת ארץ ישראל שהיא מלחמת מצוה אין צורך בבית הדין הגדול, ולפיכך לא הזכיר רבינו בהלכה הקודמת אלא רוב ישראל]. (20) על פי בית דין הגדול, אבל שלא על פי בית דין הגדול אינו מתקדש בקדושת ישראל, לא יהא אלא ארץ ישראל גופה, שאף היא אינה מתקדשת אלא בכיבוש שהיא מדעת רוב ישראל. ולא כדעת התוספות בגיטין שם שאף אם כבשה יחיד מתקדשת.

ד. סוריא - יש דברים שהיא בהן פאראן ישראל²¹, ויש דברים שהיא בהן פחוצה לארץ²². והקונה בה

שפריה לטל, וצער ודחק את השעה וקיה חיי צער פדי שלא יטריח על הצבור - אינו מת מן הזקנה עד שפירנס אחרים משלו⁴⁷. ועליו ועל כל פיוצא בזה נאמר: פרוץ הגבר אשר יבטח בפי.

(45) גירסת המשנה בירושלמי פאה פ"ח מ"ט. (46) כן הוא שם. ועי' בר"ש שם. (47) משנה שם, ועיי"ש בר"ש, שאף הוא חילק כן, בין אם אינו יכול להספיק לפרנסתו, שהוא שופך דמים, לבין אם יכול להספיק, שהוא בכלל "ברוך הגבר אשר יבטח בה".

סלקו להו הלכות מתנות עניים פסיעתא דשמיא

~ יום שלישי כ"ד תמוז ~

הלכות תרומות

יש בכללן שמונה מצות. שתים מצות עשה, ויש מצות לא תעשה, וזה הוא פרטין: א) להפריש תרומה גדולה¹. ב) להפריש תרומת מעשר. ג) שלא יקדים תרומות ומעשרות זה לזה אלא פריש על הסדר. ד) שלא יאכל זר תרומה. ה) שלא יאכל אפלו תושב פהן או שכירו תרומה. ו) שלא יאכל ערל תרומה. ז) שלא יאכל פהן טמא תרומה. ח) שלא תאכל חללה תרומה ולא מורם מן הקדשים². ובאור מצות אלו בפסקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר התרומות והמעשרות היכן נוהגים. אי זו היא ארץ ישראל וסוריא וחוצה לארץ. גוי שקנה קרקע בארץ ישראל, ופירות הגוי שגדלו בקרקע שקנה מארץ ישראל. הקונה שדה בסוריא או הקונה קרקע מן הגוי בסוריא. ישראל שהיה לו קרקע והוריד לה ארס ושלה לו פירות. ישראל וגוי שלקחו שדה בשותפות. ופירות ארץ ישראל שיצאו לחוצה לארץ, או איפכא. ודין אילן שנוטה לארץ ועומד בחוצה לארץ, או איפכא. תרומות ומעשרות בזמן הזה אם הם מן התורה. (2) ובכלל הפרשה גם הנתינה. (3) היינו חזה ושוק של קדשים קלים.

א. התרומות והמעשרות אינן נוהגין מן התורה אלא בארץ ישראל⁴, בין פני הבית בין שלא פני הבית⁵. ונביאים התקינו⁶, שיהו נוהגות אפלו בארץ שנערה, מפני שהיא סמוכה לארץ ישראל⁸ ורב ישראל הולכין ושבין שם. והתקמים הראשונים⁹ התקינו, שיהיו נוהגות אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב¹⁰, מפני שהם סביבות לארץ ישראל¹¹.

(4) שכל מצוה שהיא תלויה בארץ (היינו חובת קרקע), אינה נוהגת אלא בארץ. (5) ודווקא בזמן שכל ישראל שם. (6) ידים פרק ד משנה ג: "בכל מעשה נביאים". (7) בכל. (8) ואף על פי שרחוקה היא יותר ממצרים ועמון ומואב ולפיכך תקנו בה מעשר שני בשביעית - סמוכה היא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גם אחרי שעשה כל יחיד ויחיד מהגויים קניין פרטי בקרקע שזכה בה, כיוון שהקניין הזה אינו אלא קניין יחיד, כמבואר למעלה, אין קניין לגוי להפקיע את ארץ ישראל מקדושתה. (29) כלומר, לא כבשום ולא קדשום. (30) כלומר, מעשר עני. (31) ואף על פי ששביעית נהגת בהם מדרבנן - חייבים בתרומה ובמעשר עני בשביל העניים. (32) הוא רבי - רבי יהודה הנשיא. (33) ופטרה מן מעשרות, כמו אשקלון. והיינו "מפני שלא היו ישראל מצויין שם כל כך והיו מקומות רחוקים מעיקר מקומות הישוב של כיבוש שני". (34) שלא כבשוה עולי בבל. (35) כן מפורש בירושלמי שם, שרבי השתתף בעת שפטרה מן המעשרות.

ו. נמצא פל העולם לענין מצות התלויות בארץ נחלקת לשלש מחלוקות: ארץ ישראל, וסוריא, וחוצה לארץ. וארץ ישראל נחלקת לשנים: פל שהחזיקו עולי בבל - חלק אחד; וכל שהחזיקו עולי מצרים בלבד - חלק שני. וחוצה לארץ נחלקת לשנים: ארץ מצרים ושנעיר³⁶ ועמון ומואב - המצות נהגות בהם מדברי סופרים ונביאים; ושאר הארצות - אין תרומות ומעשרות נהגות בהן.

(36) היא נזכרת בתורה: "ותהי ראשית ממלכתו בבל וארך ואכד וכלנה בארץ שנער".

ז. אי זו היא ארץ שהחזיקו בה עולי מצרים? מרמז שהיא במזרח ארץ ישראל עד הים הגדול³⁷; מצפון³⁸. הנה מהלך מעפז לכזיב³⁹: פל הארץ שעל מינו, שהוא מזרח הדרך⁴⁰ - הרי היא בחזקת חוצה לארץ⁴¹, וטמאה משום ארץ העמים⁴², ופטורה מן המעשר ומן השביעית, עד שיודע לה שאותו המקום מארץ ישראל⁴³; וכל הארץ שעל שמאלו, שהוא מערב הדרך - הרי היא בחזקת ארץ ישראל, וטהורה משום ארץ העמים, ותיבת במעשר ובשביעית, עד שיודע לה שאותו מקום חוצה לארץ. וכל ששופע ויורד מטורי אֲמָנום⁴⁴ ולפנים⁴⁵ - ארץ ישראל⁴⁶; מטורי אֲמָנום ולחוצה⁴⁷ - חוצה לארץ. והנסיים שפיים⁴⁸ - רואין אותן פאלו חוט מתוח עליהם מטורי אֲמָנום ועד נחל מצרים⁴⁹, מן החוט ולפנים⁵⁰ - ארץ ישראל, מן החוט ולחוצה⁵¹ - חוצה לארץ. וזו היא צורתה:

(37) שהוא הגבול שבמערב, שנאמר: "וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול". (38) לדעת הרמב"ן נכבשה עכו על ידי עולי מצרים ולמד כן ממה שנאמר "אשר לא הוריש את יושבי עכו וגו' וישב האשרי בקרב הכנעני". ואף על פי שמפורש נאמר: "לא הוריש" - גם בבית שאן נאמר כן "ולא הוריש מנשה את יושבי בית שאן וגו'", ואף על פי כן אמרו בחולין ז. שהיא מארץ ישראל. אבל מדברי רבינו (כאן ולהלן הלכה ט), נראה שלא כבשוה גם עולי מצרים,

קרקע - פקונה בארץ ישראל לענין תרומות ומעשרות ושביעית. והפל בסוריא מדברי סופרים²³.

(21) שאוירה טהור ושהקונה בה בית מן הגוי, מותר לו לומר לגוי לכתוב שטר אפילו בשבת ולענין תרומות ומעשרות ושביעית. (22) שעפרה טמא, והמביא גט מסוריא כמביא מחוצה לארץ וצריך לומר: בפני נכתב ובפני נחתם. והמוכר עבדו לסוריא כמוכר לחוצה לארץ. (23) שמן התורה "כיבוש יחיד לאו שמיא כיבוש".

ה. פל שהחזיקו²⁴ עולי מצרים ונתקדש קדשה ראשונה - פיון שגלו בטלה קדשתן; שקדשה ראשונה, לפי שהיתה מפני הכפוש בלבד²⁵, קדשה לשענה ולא קדשה לעתיד לבוא. פיון שעלו בני הגולה²⁶ והחזיקו במקצת הארץ²⁷, קדשה קדשה שניה העומדת לעולם, לשענה ולעתיד לבוא²⁸. והניחו אותם המקומות שהחזיקו בהם עולי מצרים ולא החזיקו בהם עולי בבל כשהיו²⁹, ולא פטרום מן התרומה והמעשרות³⁰, פדי שישמכו עליהם עניים בשביעית³¹. ורבנו הקדוש³² התיר בית שאן מאותם המקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל³³. והוא נמנה על אשקלון³⁴ ופטרה מן המעשרות³⁵.

(24) כלומר, קנו בכיבוש. (25) "וכיוון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש". (26) בימי עזרא. (27) ש"היבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל". (28) בהלכות בית הבחירה שם כתב: "וכיוון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקודש היום ואף על פי שנלקח הארץ ממנו". והכסף משנה שם תמה: "איני יודע מה כח חזקה גדול מכ כבוש, ולמה לא נאמר בחזקה גם כן משנלקחה הארץ מידינו בטלה חזקה, ותו בראשונה שנתקדשה בכיבוש וכי לא היה שם חזקה". ? [אולם הדברים מתבארים על פי ההקדמות שלפנינו: א. הכסף משנה כתב, שמלך גוי קונה קניין הגוף בכיבוש מלחמה, משום "דינא דמלכותא דינא", ב. בשיטה מקובצת כתב, ש"דינא דמלכותא" אינו הקנאה ליחיד, אלא הוא צריך לעשות קניין. הרי שכיבוש אינו אלא קניין כללי, למלכות הכובשת, אבל לא ליחידים שבאותה מלכות. ג. רבינו פוסק להלכה, שאין קניין לגוי להפקיע את ארץ ישראל מקדושתה. מעתה הדברים מבוארים: הקדושה הראשונה הייתה על ידי הכיבוש הכללי, ואף על פי שהיו אחר כך חזקות של כל אחד ואחד לקנות חלקו, כמפורש בקידושין כו. בברייתא של ר' ישמעאל - לא נתכוונו לקדש בהן את הארץ, מאחר שכבר נתקדשה על ידי הכיבוש הכללי, ומכיוון שהכיבוש הזה, הכללי, בטל על ידי הכיבוש, הקניין הכללי של הגויים - בטלה הקדושה, אבל הקדושה השנייה שלא היה בה כיבוש כלל, אלא חזקה ברשיון המלך כורש, ועל ידה נתקדשה הארץ - אף על פי שנכבשה, כיוון שלא בטלו קנייני החזקות של כל אחד ואחד מישראל על ידי הכיבוש הכללי - לא בטלה הקדושה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֵינָהּ כְּכַבּוּשׁ יְחִיד⁶³, אֲלֵא מְפָרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת וּמְבִיא בְּפוּרִים. וְהַכֹּל מִן הַתּוֹרָה, כְּאֵלוֹ לֹא נִמְכְּרָה לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת מְעוֹלִים⁶⁴. וְיֵשׁ קִנְיָן לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּסוּרְיָא⁶⁵ לְהַפְקִיעַ מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת⁶⁶ וּמִן הַשְּׂבִיעִית, כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאֵר.

61) שאין קניין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר. 62) [שאם קנה הישראל מפירותיה חייב הוא להפריש מהם תרומות ומעשרות מן התורה]. 63) שאינו כיבוש ואינו חייב שם במעשר מן התורה. 64) [לענין תרומות ומעשרות אין צורך שיקנה ממנו בחזרה את הקרקע, ואפילו אם לא קנה אלא את הפירות ומרחם, חייב להפריש תרומות ומעשרות מן התורה ואם קנה אותם לפני עונת המעשרות, חייבים גם בנתינה. ומה שכתב רבינו, "חזר ישראל ולקחה ממנו" אינו אלא משום כיכורים, שאף הלוקח פירות מישראל אינו מביא כיכורים, אלא אם קנה גם גוף הקרקע. וכן כתב רבינו "המוכר שדהו לגוי וחזר ולקחה ממנו הרי זה מביא ממנה כיכורים מן התורה". 65) שהכל בה מדברי סופרים. 66) אם קנה הפירות בלבד, ולא קנה הקרקע.

יא. פְּרוֹת הַעוֹבֵד כּוֹכְבִים שֶׁגָּדְלוּ בְּקִרְקַע שֶׁקָּנָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: אִם נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּם בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְרַחֵן⁶⁷ הַעוֹבֵד כּוֹכְבִים - פְּטוּרִין מִכְּלוּם⁶⁸; שְׁנֵאמַר: דִּגְנָךְ - וְלֹא דִגְן עוֹבֵד כּוֹכְבִים⁶⁹. וְאִם לָקַחן יִשְׂרָאֵל אַחַר שֶׁנִּתְלָשוּ קִדְּם שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתָּן, וּגְמָרן יִשְׂרָאֵל⁷⁰ - חֵיבִין בְּכָל מִן הַתּוֹרָה. וּמְפָרִישׁ תְּרוּמָה גְדוּלָּה וְנוֹתְנָה לַכֹּהֵן, וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וּמוֹכְרָה לַכֹּהֵן⁷¹, וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן הוּא שְׁלוֹ. מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמֵר לְלוֹי בְּמַעֲשֵׂר וְלַכֹּהֵן בְּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר: אֲנִי בְּאֵתִי מִכֶּחַ אִישׁ שָׂאִין אֶתֶם יְכוּלִין לְטַל מִמֶּנּוּ כְּלוּם. וּמִפְּנֵי מַה אָמְרוּ לֹא יִתֵּן תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר לַכֹּהֵן בְּתְרוּמָה גְדוּלָּה⁷²? לְפִי שֶׁנֵּאמַר בְּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר: כִּי תִקַּח מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר⁷³; טָבֵל שְׂאֵתָה לֹקַח מִיִּשְׂרָאֵל - אֶתָּה מְפָרִישׁ מִמֶּנּוּ תְרוּמַת מַעֲשֵׂר וְנוֹתְנָה לַכֹּהֵן, אָבֵל טָבֵל שְׂאֵתָה לֹקַח מִן הַעוֹבֵד כּוֹכְבִים - אִין אֶתָּה נוֹתֵן לַכֹּהֵן תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁהַפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ, אֲלֵא מוֹכְרָה לַכֹּהֵן וְלֹקַח דְּמִיָּה.

67) הוא גמר מלאכה. 68) [כיוון שנגמרה מלאכתם ברשות הגוי ועל ידי הגוי, אבל אם מירחם הגוי כשהם ביד ישראל הם חייבים במעשר מדבריהם, וכמו כן אם מירחם הישראל כשהם ביד גוי אף הם חייבים]. 69) רוצה לומר: ולא דיגון עובד כוכבים, כמו שאמרו בגיטין מז. "דגנך ולא דיגון גוי" (כלומר, ולא מירוח גוי) וכתב רבינו בתשובה "בענין מירוח הגוי יראה לי שמירוח הגוי שגזרו חכמים עליו והוא חייב במעשרות מדבריהם (משום גזירת בעלי כיסין) שיש להם קרקעות הרבה וחסים על רוב מעשרות ויקנוהו לגוי וימירחום הגוי ומפקע ליה ממעשר" הוא דגן ישראל שמכרו ישראל לגוי אחר שבא לעונת המעשרות -

וכפשטות הפסוק הנ"ל, ורק בית שאן שנאמר בה (שם) "וישם את הכנעני למס" - זהו כיבושה, אבל בעכו שלא נאמר כן, אין זה כיבוש. וכמו כן לא נכבש על ידי עולי מצרים כל השטח שמעכו ואילך לצפון מזרח (כדלהלן, שהמהלך מעכו לכזיב - כל הארץ שהמזרח בה היא חוצה לארץ), ולצד מערב עד טורי אמנום כבשו עולי מצרים, ואילו עולי בבל לא כבשו משטח זה אלא עד כזיב בלבד]. 39) היא אכזיב שנזכרה בשופטים שם, והיא צפונה מעכו. 40) שכיוון שהולך מעכו לכזיב צפונה, לעולם ימינו הוי למזרח הדרך. 41) שלא כבשוה גם עולי מצרים. 42) היא תקנת יוסי בן יעזר ויוסי בן יוחנן איש ירושלים. 43) שכבשוה גם עולי בבל. 44) הוא הר הנזר בספר במדבר בגבולה הצפונית של ארץ ישראל ותרגם יונתן שם: "טוורוס אומנים". 45) לדרום. 46) [פרט למקומות שבצפון מזרח לעכו, שהם חוצה לארץ]. 47) היינו לצפון. 48) איי הים שבמערב. 49) והוא תחום ארץ ישראל, כמו שנאמר: "ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים". ומהו נחל מצרים? - יש אומרים שהוא הנילוס, ויש אומרים שהוא "וואדי אל עריש". אבל צריך עיון שהרי למעלה כתב שהגבול הדרומי הוא אשקלון. 50) לצפון. 51) לדרום.

ח. מַהֵיכֵן הַחֲזִיקוּ עוֹלֵי בְּבֵל? מִפְּזִיב וְלִפְנֵים⁵² כְּנַגְדַּי הַמְּזוּרָח⁵³. וּמִפְּזִיב⁵⁴ וְלַחֲזִיץ⁵⁵ עַד אֲמָנָה, וְהִיא אֲמָנָה, וְעַד הַנְּהַר⁵⁶, וְהוּא נַחַל מִצְרַיִם - לֹא הַחֲזִיקוּ בּוֹ⁵⁷. וְכִזְבִּי עֲצָמָה - לֹא הַחֲזִיקוּ בָּהּ.

52) היינו לדרום. וכן מפורש בשביעית שם: "כל שהחזיקו עולי בבל מארץ ישראל ועד כזיב". 53) [היינו לצד מערב]. 54) כלומר, אבל מכזיב. 55) היינו לצפון. 56) בדרום. 57) כלומר, לא החזיקו בו עולי בבל, אלא עולי מצרים.

ט. אִי זֹו הִיא סוּרְיָא? מְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלִמְטָה⁵⁸ כְּנַגְדַּי אֲרָם נְהָרִים וְאֲרָם צוּבָה, כֹּל יַד פְּרַת עַד בְּבֵל, כְּגוֹן דְּמִשְׁקָא וְאַחֲלָב וְחֵרֶן וּמִגְבַּת וְכִיּוּצָא בְּהֵן עַד שְׁנַעַר. וְצַהַר - הַרִי הִיא פְּסוּרְיָא. אָבֵל עַפּוֹ - חוּצָה לְאֶרֶץ⁵⁹, כְּאֶשְׁקֵלוֹן⁶⁰, וְהֵם תְּחוּמֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

58) [כלומר, מחוצה לה. וכתב "למטה" לפי שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות]. 59) כן הוא במשנה גיטין שם (שרבינו מפרש לענין כיבוש עולי מצרים): "ועכו כצפון", הרי שגם עולי מצרים לא כבשוה. 60) במשנה שם: "ואשקלון כדרום". ולדעת רבינו, היינו שלא כבשוה אפילו עולי מצרים, כנ"ל לגבי עכו. אבל כבר העירו התוספות מהפסוק המפורש: "וילכו יהודה וגו' ואת אשקלון". ואולי היו שני אשקלון (רדב"ז). אבל מה שכתב רבינו "עכו חוצה לארץ כאשקלון", שמשמע שבאשקלון פשוט לו יותר שהיא חוצה לארץ, צריך עיון מניין לו זה.

י. עוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת שֶׁקָּנָה קִרְקַע בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - לֹא הַפְּקִיעָה מִן הַמְּצוּוֹת⁶¹, אֲלֵא הַרִי הִיא בְּקַדְשֶׁתָּהּ⁶². לְפִיכָךְ, אִם חָזַר יִשְׂרָאֵל וְלָקַחָה מִמֶּנּוּ -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המעשרות, ופירות ישראל שנתמרחו ביד גוי חייבים מדרבנן. (78) משום גזירת בעלי כסיסין.

יד. מְכַר עוֹבֵד פּוֹכְכִים לְיִשְׂרָאֵל פְּרוֹת מְחַבְּרִין אַחַר שָׂבָאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת, וּמְרַחֵן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים⁷⁹ בְּרִשּׁוֹת יִשְׂרָאֵל - אֵינָן חֲבִיבִין בְּתְרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת; הוֹאִיל וְכֵּן לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת בְּרִשּׁוֹת עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְרַחֵן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּרִשּׁוֹת יִשְׂרָאֵל.

(79) הרי הם כפירות הגוי (מאחר שהיו בידו בעת עונת המעשרות) שמירחן גוי, שפטורים מכלום.

טו. הַקּוֹנֶה שְׂדֵה בְּסוּרְיָא⁸⁰ - חֵיב בְּתְרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת מְדַבְּרִיהֶם כְּמוֹ שְׂיִתְחַיֵּב מִן הַתּוֹרָה הַקּוֹנֶה בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁸¹. אֲבָל הַקּוֹנֶה פְּרוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים⁸² בְּסוּרְיָא, בֵּין תְּלוּשִׁין בֵּין מְחַבְּרִים, אִפְלוּ קָדָם שָׂבָאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת, אָף עַל פִּי שְׂמִרְחָן יִשְׂרָאֵל, הוֹאִיל וְאֵינוֹ מְקַרְקַע שְׁלוֹ - פְּטוּר.

(80) וזרעה הישראל, שאפילו היו בה פירות שלא הגיעו לעונת המעשרות - חייב לעשר. (81) [למעלה הלכה ד, שאף שיש קניין לגוי בסוריא להפקיע מידי מעשרות - כיוון שחזר וקנה ממנו הקרקע, נתחייבה, שאף על פי שקניין זה אינו אלא ככיבוש יחיד, חייב על כל פנים מדרבנן, שהרי כל עיקר חיובה של סוריא מדרבנן היא מטעם כיבוש יחיד. (82) [במעשרות פרק ה משנה ה: "הלוקח שדה ירק בסוריא וכו'" ורבינו שינה וכתב "פירות", וייתכן כי טעמו משום שאמרו בירושלמי וכן פסק רבינו, שאין מפרישין תרומות ומעשרות על הירק בחוצה לארץ ואפילו במקומות שמפרישים בהם מעשרות].

טז. קָנָה קָרְקַע מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים בְּסוּרְיָא וּפְרוֹת מְחַבְּרִין בָּהּ: אִם הִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת בְּיַד הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים - פְּטוּרִין; וְאִם עֲדִין לֹא הִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת, הוֹאִיל וְקָנָה אוֹתָם עִם הַקָּרְקַע - חֵיב לְעֶשֶׂר.

יז. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא אָרִיס לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים בְּסוּרְיָא - פְּרוֹתָיו פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת; לְפִי שְׂאִין לוֹ בְּגוֹף הַקָּרְקַע כְּלוֹם⁸³, וְיֵשׁ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים קִנְיָן בְּסוּרְיָא לְהַפְקִיעַ מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ. וְכֵן הַחוּבֵר וְהַמְקַבֵּל וְהַשׁוֹכֵר⁸⁴ שְׂדֵה מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים בְּסוּרְיָא - פְּטוּר מִן הַתְּרוּמוֹת וּמִן הַמַּעֲשָׂרוֹת.

(83) והרי הוא כקונה פירות. (84) ששכירות אינה קניין הגוף.

יח. יִשְׂרָאֵל שֶׁלָּקַח בְּסוּרְיָא שְׂדֵה מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים עַד שֶׁלֹּא הִבִּיֵּאָה שְׁלִישׁ, וְחִזַּר וּמְכָרָהּ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים מֵאַחַר שֶׁהִבִּיֵּאָה שְׁלִישׁ, אִם חִזַּר יִשְׂרָאֵל וּלְקַחָהּ⁸⁵

חייב - משום בעלי כסיסין וכו' אבל דגן הגוי עצמו שמרחו הגוי, מעולם לא נגזרה עליו גזרה, אלא פטור הוא לגמרי כדאמרינן התם וכו' דגגן ולא דגון גוי וכו' וכל אלו הדברים מבוארים הן בתחילת הלכות תרומה מחיבור זה שהוא משנה תורה" (70) [כלומר, דווקא אם נתמרחו זה שהוא ברשות ישראל, ועל ידו, אז הם חייבים במעשר מן התורה, אבל אם נתמרחו על ידי גוי כשהם ברשות הישראל, אינם חייבים אלא מדבריהם, וכמו כן אם נתמרחו על ידי ישראל כשהם ברשות גוי אינם חייבים במעשר מן התורה אלא מדרבנן. וכן כתב רבינו בתשובה "ואם היה ישראל הוא אשר מרח אותם הטבלים וביד ישראל נגמרו, הוא חייב" (71) לפי שהיא שלו כמו המעשר, אלא שאסורה לו באכילה, ולפיכך מוכרה לכהן. (72) בנתינה, אלא מוכרה. (73) וגומר "והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר". אבל תרומה גדולה, שלא נזכרה באותו פסוק - דינה בנתינה לכהן.

יב. מְכַר הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים הַפְּרוֹת שְׁלוֹ לְיִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהֵן מְחַבְּרִין בְּקָרְקַע: אִם עַד שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת וְנִגְמְרוּ בְּיַד יִשְׂרָאֵל - חֲבִיבִין כָּלֵל, וְנוֹתֵן הַתְּרוּמוֹת וְהַמַּעֲשָׂרוֹת לְבַעָלִים⁷⁴; וְאִם מְכָרָן אַחַר שָׂבָאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת - מְפָרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וּמַעֲשֵׂר, וְנוֹתֵן מֵהֵן לְבַעָלִים לְפִי חֲשָׁבוֹן⁷⁵. פִּיצַד? לְקַח תְּבוּאָה זְרוּעָה מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים אַחַר שֶׁהִבִּיֵּאָה שְׁלִישׁ וְנִגְמְרָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל - מְפָרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ, וְנוֹתֵן שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַמַּעֲשֵׂר לְלוֹי וְשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר לַכֹּהֵן, וּמוֹכֵר לוֹ הַשְּׁלִישׁ.

(74) התרומה ותרומת מעשר לכהן והמעשר ללוי. ומקור הלכה זו במעשרות פרק ה משנה ה, שהלוקח שדה ירק בסוריא עד שלא בא לעונת המעשרות - חייב, הרי שגם בסוריא שיש בה קניין לגוי להפקיע מידי מעשרות אם קנה הישראל לפני שהגיע לעונת המעשר - נתחייבו ביד ישראל. והוא הדין לארץ ישראל לענין חיוב נתינה לכהן. (75) גם זה נלמד מהמשנה הנ"ל בסוריא, שרבי אומר שאם בא לעונת המעשרות חייב לעשר לפי חשבון והוא הדין בארץ ישראל לענין נתינה לכהן. ותרומה גדולה נותן כולה לכהן.

יג. יִשְׂרָאֵל שֶׁמְכַר פְּרוֹתָיו לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים קָדָם שְׂבִיבָאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת וּגְמָרָן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים - פְּטוּרִין מִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַמַּעֲשָׂרוֹת⁷⁶. וְאִם אַחַר שָׂבָאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת, אָף עַל פִּי שְׂגִמְרָן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים - חֵיב כָּלֵל מְדַבְּרִיהֶם⁷⁷. וְכֵן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים שְׂגִמְרַת פְּרוֹת יִשְׂרָאֵל, הוֹאִיל וְדִגְוִנָן בְּיַד עוֹבֵד פּוֹכְכִים - אֵינָן חֲבִיבִין בְּתְרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת אֲלָא מְדַבְּרִיהֶן⁷⁸.

(76) שהם כפירות הגוי שמרחן הגוי, שפטורים מכלום. (77) הרי הם כפירות ישראל, מאחר שהיו בידו בעת עונת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תִּיבִין בֵּין בְּפִרוֹת הָאָרֶץ בֵּין בְּפִרוֹת חוּצָה לָאָרֶץ. וְאִם נִקְבְּעוּ לְמַעֲשָׂר⁹⁷ בִּיד יִשְׂרָאֵל⁹⁸ אַחַר שֶׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ - תִּיבִין בְּמַעֲשָׂרוֹת מִדְּבָרֵיהֶם⁹⁹.

94) לפני המירוח, ובחלה - לפני הגלגול. אבל אם נתחייב במעשרות ובחלה בארץ ישראל, שוב לא נפטרו בחוצה לארץ. 95) דמאי פרק ו משנה יא: "המוכר פירות בסוריא ואמר משל ארץ ישראל הן חייב לעשר". 96) במעשרות - לפני המירוח, ובחלה - לפני הגלגול. 97) והוא הדין לחלה. 98) בחוצה לארץ. 99) בין במעשר ובין בחלה. ואם נקבעו בארץ ישראל חייבים בכל מן התורה.

כג. עפר חוצה לארץ שפא בספינה¹⁰⁰ לארץ, בזמן שהספינה גוששת¹⁰¹ לארץ - הרי הצומח בו חייב בתרומה ומעשרות ושביעית פצומח בארץ ישראל עצמה.

100) של עץ, שאף על פי שאינה נקובה, דינה כנקובה, לפי שהרטיבות עוברת דרך העץ. 101) "רבקה בארץ גוש - כמו עפר".

כד. אילן שעומד בחוצה לארץ ונופו נוטה לארץ, או עומד בארץ ונופו נוטה לחוצה לארץ - הפל הולך אחר העקר¹⁰². היו מקצת שרשיו בארץ ומקצתן חוצה לארץ, אפלו היה צחיח סלע מבדיל ביניהן¹⁰³ - הרי טבל וחלין מערבין זה בזה¹⁰⁴.

102) שאם העיקר בחוצה לארץ אף על פי שנופו נוטה לארץ, פטור הוא מתרומות ומעשרות. ואף על פי שאחר המירוח בארץ, הם חייבים בתרומות ומעשרות מן התורה - לפני המירוח הם פטורים לגמרי ואף אם תרם מהם בעודם בשיבולים, אין תרומתו תרומה כמו בפירות של גוי. ואם העיקר בארץ ישראל, אף על פי שנופו נוטה לחוצה לארץ - דינו כארץ ישראל, ואם הפריש בשיבולים, תרומתו תרומה ומעשרותיו מעשר. אלא שאם מירח בחוצה לארץ, פטור הוא מתרומות ומעשרות. 103) וכל אחד מובדל מחבירו. 104) כרבי שם. שלמעלה האוויר מבלבלם ומערבם, וכדבר שהוא מן התורה אמרו: "אין ברירה" וכן אמרו בשותפות גוי וישראל, שטבל וחלין מעורבין זה בזה.

כה. עציץ נקוב שהיה בו זרע שלא השריש¹⁰⁵, והיה עקרו בארץ ונופו חוצה לארץ - הולכים אחר הנוף.

105) חוץ לנקב בתוך קרקע ארץ ישראל, שאם השריש בוודאי הולכים אחר העיקר.

כו. התרומה בזמן הזה, נאפלו במקום שהחזיקו עולי בבל, ונאפלו בימי עזרא - אינה מן התורה, אלא מדבריהן¹⁰⁶. שאין לה תרומה של תורה אלא בארץ ישראל בלבד, ובזמן שכל ישראל שם; שנאמר: פי תבואו - ביאת פלכם, פשהו בירשה ראשונה וכמו שהן עתידין לחזור בירשה שלישית, לא פשהו

פעם שניה - הרי זה חייב בתרומות ומעשרות, שהרי נתחייבה ביד ישראל⁸⁶.

85) כלומר, לקח הקרקע. 86) כיוון שהקרקע ביד ישראל, וגם עונת המעשרות והמירוח בידו, אבל אם לא חזר ולקח הקרקע ממנו, אין הישראל חייב לעשר, שהרי זה כלוקח פירות מן הגוי קודם שבאו לעונת המעשרות, שפטור אף על פי שמירחם הישראל.

ט. ישראל שהיה לו קרקע בסוריא והוריד לה ארס, ושלח לו הארס פרות⁸⁷ - הרי אלו פטורים; שאני אומר: מן השוק לקחן. והוא שהיה אותו המין מצוי בשוק⁸⁸.

87) בירושלמי שם נוסף: "ואמר הרי אלו מעושרין". 88) ואפילו יש מאותו המין בשדהו, שספק דרבנן לקולא.

כ. שתפות העובד פוכבים - תיבת בתרומות ומעשרות. פיצד? וישאל ויעובד פוכבים שלקחו שדה בשתפות, אפלו חלקו שדה בקמתה⁸⁹, ואין צריך לומר אם חלקו גדיש⁹⁰ - הרי טבל וחלין⁹¹ מערבין בכל קלח וקלח מחלקו של עובד פוכבים, אף על פי שמרחן העובד פוכבים. וחייבם מדבריהם⁹², כמו שבארנו.

89) שיש מקום לומר שהובר הדבר למפרע שחצייה זה של ישראל וחצייה זה של גוי, אף על פי כן אמרו אין ברירה. 90) שבזה גם רבן שמעון בן גמליאל מודה שאין ברירה, שהרי נתערבו השיבולים. 91) המדובר כשהגוי מירח, ואם כן שלו פטור לגמרי, ושל הישראל חייב מדרבנן. 92) וקיימא לן בדרבנן יש ברירה - כיוון שעיקר חיוב הפירות בארץ ישראל הוא מן התורה, אין בהם ברירה, כמו בדבר שהוא מן התורה.

כא. במה דברים אמורים? בארץ ישראל, שהמעשרות של תורה, ובשל תורה אין בררה; אבל אם לקחו שדה בסוריא, הואיל והמעשרות שם מדבריהם, אפלו חלקו הגדיש - חלקו של עובד פוכבים פטור מכלום⁹³.

93) שבדרבנן יש ברירה, וכאילו הובר מתחילה שחלק שלקח הגוי לא היה מעולם של ישראל. [ולא הזכיר כאן רבינו מי מרח את הפירות. וייתכן כי אם מירחם הגוי, גם חלקו של ישראל פטור, שלא חייבו מירוח הגוי בפירות של ישראל משום גזירת בעלי כיסין, אלא בארץ ישראל שחייבת מן התורה].

כב. פרות ארץ ישראל שניצאו חוצה לארץ⁹⁴ - פטורין מן החלה ומן התרומות ומן המעשרות; שנאמר: אשר אני מביא אתכם שמה - שמה אתם תיבין, בחוצה לארץ - פטורין. ואם יצאו לסוריא - תיבין מדבריהם⁹⁵. וכן פרות חוצה לארץ שנכנסו לארץ⁹⁶ - תיבין בחלה; שנאמר: שמה - שמה אתם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אוכלים אתם, שאם לא כן, חייבים במעשר כחרובין (להלן פ"א מהלכות מעשר שם). 10) שלשה אלו הם עשבים שצומחים בגנות ובבתים מבלי שיזרעו אותם (פירוש המשניות מעשרות פ"ג משנה ט). 11) נדה נא. 12) מינים הראויים גם למאכל אדם וגם למאכל בהמה. 13) המחשבה שחושב האדם בשעה שהזרע מחובר לקרקע. 14) שם. 15) ואם כן, זהו "נשמר", וחייב במעשרות. 16) שהם הפקר.

ג. זרעוני גנה¹⁷ שאינן נאכלים, כגון זרע לפת וזרע צנון וזרע בצלים וכיוצא בהן¹⁸ - פטורין¹⁹ מן התרומה ומן המעשרות, מפני שאינן אכל אדם. אכל הקצוח²⁰ - חיבב²¹ בתרומה ובמעשרות.

17) שאינם ראויים למאכל אדם, והפרי של אותו הזרע מאכל אדם" (פ"א מהלכות כלאים הלכה ח). 18) זרע שומים וזרע חציר (שם). 19) מעשרות פ"ה משנה ח. 20) נזכר בישיעה כח, כה: "והפיץ קצח וכמון". 21) כבית-הלל בעוקצין פ"ג משנה ו.

ד. תמרות²² של תלתן ושל חרדל ושל פול הלכן ושל צלף²³ והקפרסין²⁴ של צלף - פטורין, מפני שאינן פריים²⁵. בפה דברים אמורים²⁶ בשזרען לזרע; אבל זרען לירק - הרי אלו חיבים. וכן האבינות²⁷ של צלף - חיבים, מפני שהן פרי.

22) פרחים (פיה"מ מעשרות פ"ד משנה ו). שכשמתחיל לצמוח נראה במקום צמיחתו כמין גרגיר (רע"ב). 23) מין אילן ששמו בערבית "אל נכר" (פירוש המשנה שם). 24) הוא השומר לפרי הצלף (ברכות לו:). 25) כלומר, אינם עיקר הפרי. משנה שם לדעת רבי עקיבא, שאמר "אין מתעשר אלא אבינות מפני שהן פרי". וסובר רבינו שבא לחלוק גם על תמרות של תלתן ושל חרדל ושל פול הלכן, שלדעת תנא-קמא חייבים הם במעשרות, ועל זה אמר ר"ע שאין מתעשר אלא עיקר הפרי. 26) ירושלמי שם הלכה ה (כסף-משנה). 27) שהן עיקר הפרי, כנ"ל.

ה. כספר²⁸ שזרעה לזרע - ירק²⁹ פטור מן התרומה ומן המעשרות³⁰; זרעה לירק - מפריש תרומות ומעשרות מן הירקות ומן הזרע³¹. וכן השבת³² שזרעה לזרע - ירקה פטור; זרעה לירק - מתעשרת זרע וירק, ואינה מתעשרת זרין³³. זרעה לזרין³⁴ - מפריש תרומה ומעשרות מן הזרע ומן הירק ומן הזרין. וכן³⁵ השתלים³⁶ והגרגר³⁷ שזרען לזרע³⁸ - מתעשרין זרע וירק. פיצד מתעשרין לזרע ולירק? שאם לקט הירק לאכלו - מפריש תרומה ומעשרות ואחר כך יאכל; וכשייבש ויאסס הזרע שלו - מפריש מן הזרע.

28) מעשרות שם משנה ה. והוא זרע גד הנזכר בתורה (פירוש המשנה בדמאי פ"א משנה א). 29) צ"ל: "ירקה". וכן הוא להלן בענין שבת. וכן במשנה שם. והיינו הנכרת

בירשה שניה שהיתה בימי עזרא, שהיתה באת מקצתו, ולפיכך לא חיבה אותו מן התורה. וכן יראה לי, שהוא הדין במעשרות¹⁰⁷, שאין חיבין בזמן הזה אלא מדברייהם פתורמה¹⁰⁸.

106) כן הוא בפסחים מד. "הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן". 107) שהרי הוקשו התרומות והמעשרות אלו לאלו. 108) וכן כתב רבינו בפירושו לתלמוד מסכת שבת סח. ש"מעשר בזמן הזה חיובו מדרבנן". ומה שכתב רבינו בתחילת הפרק, שהתרומות והמעשרות נוהגות בין בפני הבית בין שלא בפני הבית, היינו לומר שאינם תלויים בבית המקדש, אבל תלויים בכיאת כולם.

פרק שני

1) יבאר הדברים שחייבים בתרומה. לקט ושכחה ופאה אם חייבים בתרומה. וכל הפטורים ממנה, ומן המעשר. ודין אם מוציאין תרומה מהארץ לחוצה לארץ או איפכא.

א. כל אכל אדם², הנשמר³, שגדוליו מן הארץ⁴ - חיבב בתרומה, ומצות עשה להפריש ממנו⁵ ראשית לפנה. שנאמר: ראשית דגנך תירשף ויצהרך תתן לו; מה דגן תירוש ויצהר - מאכל בני אדם וגדוליו מן הארץ ויש לו בעלים, שנאמר 'דגנך', אף כל פיוצא בהן⁶ חיבב בתרומות וכן במעשרות⁷.

2) ולא מאכל בהמה. במעשרות פרק א משנה א, נאמר: "כלל אמרו במעשר כל שהוא אוכל", ובשבת סח. אמרו: "מעשר במאכל אדם איתא, במאכל בהמה ליתא". 3) למעט הפקר. 4) מעשרות שם, למעט כמהין ופיטיריות, שאינם גדלים (= יונקים) מן הארץ (פירוש המשנה שם, וראה למעלה פ"ב מהלכות מתנות עניים הלכה ב). 5) כלומר: חוץ מאיסור אכילה שיש עליו, כתוצאה מזה שחייב בתרומה, יש בו גם מצות-עשה להפריש. ועיין רש"י גיטין מז: ד"ה מדאורייתא. 6) הרי דעת רבינו, שכל הפירות חייבים בתרומה מדאורייתא (כסף-משנה). וראה להלן פ"א מהלכות מעשר הלכה ט. 7) בירושלמי מעשרות שם, למדו כן ממה שנאמר במעשר (דברים יד, כב): "עשר תעשר את כל תבואת זרעך". וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם, וצריך עיון.

ב. הפרשינין⁸, אף על פי שאינם מאכל אדם⁹, הואיל ואוכלין אותן בשני רעבון - חיבין בתרומה ומעשרות. הסיאה והאזוב והקורנית¹⁰ שזרען מתחלה לאדם¹¹ - חיבין במעשר. וכן כל פיוצא בהן¹². זרען למאכל בהמה, אף על פי שגמלף והשב עליהן לאדם כשהן מחברין - פטורין; שמתחשבת חבורה¹³ אינה פלום¹⁴. עלו מאליהן בחצר: אם היא חצר המשמרת פרותיה¹⁵ - הרי אלו חיבין, שסתמן לאדם; ואם אינה משמרת פרותיה - פטורין¹⁶.

8) ירושלמי חלה פ"ד סוף הלכה ד. שגזרו עליהם בשלש שנות הרעב בימי דוד. 9) כלומר, אף ימעוט בני אדם אינם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה ז): "התלתן והכרשנים של תרומה הואיל ואינו מאכל אדם, הרי זה מותר לעשות את כל מעשיהם בטומאה" (מקורו במעשר שני פ"ב משנה ג). (50) שאם לא כן, לא היו מחייבים אותה בתרומות ומעשרות. וראה להלן. (51) מפורש במעשרות פ"א משנה ג "התלתן משתצמח" (וראה למעלה הלכה ד שהתמרות של התלתן אינן חייבות במעשר לפי שאינן פרי). ויש אומרים שאינם חייבים אלא כל זמן שלא הוקשו (מראה הפנים בירושלמי מעשרות פ"ד הלכה ה, ד"ה מה פליגין).

ט. וְאֵלוּ פְּטוּרֵי מִן הַתְּרוּמָה⁵² וּמִן הַמַּעֲשֵׂרוֹת: הַלֵּקֶט וְהַשְּׂכָחָה וְהַפֶּאֱהָ⁵³ וְהַפֶּרֶט וְהַעוֹלָלוֹת⁵⁴, אֶפְלוּ הַעֲמִיד מִהֶן⁵⁵ פְּרִי⁵⁶. וְאִם עָשָׂה מִהֶן גֵּרֵן בְּשָׂדֵה - הַקֶּבֶעוּ לַמַּעֲשֵׂרוֹת⁵⁷, וּמִפְּרִישׁ מִהֶן תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת. אֲבָל אִם עָשָׂה הַגֵּרֵן בְּעֵיר - פְּטוּרֵי⁵⁸; שֶׁהָרִי קוֹל יוֹשֵׁ לָהֶן, שֶׁהֶפֶל יוֹדְעֵין שֶׁהֵן לֵקֶט אוֹ שְׂכָחָה אוֹ פֶּאֱהָ.

(52) חלה פ"א משנה ג. (53) כל אלה הם הפקר לעניים, והפקר פטור ממעשרות. ולמדו כן ממה שנאמר במעשר (דברים יד, כט): "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך" - יצא הפקר, שידך וידו שוין (ירושלמי שם). (54) הפרט והעוללות לא נזכרו במשנה שם, אבל הואיל והם ממתנות עניים, הרי יש לעני חלק בהם, והרי הם ממועטים מהפסוק הנ"ל "כי אין לו חלק ונחלה עמך", יצאו אלו שיש לעני חלק בהם. (55) העני. (56) אף-על-פי שבירושלמי (כלאים פ"ו הלכה ב) אמרו "העושה כרי מן הלקט וכו' חייב וכו' מפני מראית העין" - פסק רבינו כדעת הבבלי (ברכות מ: וסוטה מג:). שלא הזכירו כרי אלא גורן (כסף-משנה). [רוצה לומר, שאין לחייבו אלא כשמירח פני הכרי, שאז הוא גמר מלאכה לכל העולם, ואז יש כאן מראית העין. אבל אם העמיד כרי ולא מירחו, אף-על-פי שאין דעתו למרחו, שמן הדין זהו גמר מלאכה לחייב בתרומות ומעשרות (פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג) - מראית העין אין כאן, שאולי דעתו עוד למרחו]. (57) נתחייבו במעשר מדרבנן, שהרואה חושב שגדלו בשדהו (רש"י סוטה שם). (58) שם.

י. הַלֵּקֶט וְהַשְּׂכָחָה⁵⁹ וְהַפֶּאֱהָ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזוֹלוֹת - חֵיבִין בְּתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת⁶⁰, אֲלֵא אִם פֶּן הִפְקִיר⁶¹. וְכֵן הַתְּבוּאָה וְהַזֵּיתִים⁶² שֶׁלֹּא הִבִּיאוּ שְׁלִישׁ - פְּטוּרֵין מִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַמַּעֲשֵׂרוֹת. וּמִנֵּין יוֹדֵעַ⁶³? פֶּל שְׁזוּרְעָה וּמִצְמַחַת⁶⁴ - בְּיָדוּעַ שֶׁהִבִּיָּא שְׁלִישׁ. עֶבֶר וְהִפְרִישׁ מִתְּבוּאָה וְזֵיתִים שֶׁלֹּא הִבִּיאוּ שְׁלִישׁ - אֵינָה תְּרוּמָה⁶⁵.

(59) פאה פ"ד משנה ט. (60) שאין הגוי חייב בלקט שכחה ופאה, ואם השאירם לעניים הרי זה כהפקר לעניים ולא לעשירים, שאינם הפקר (שם פ"ו משנה א). והרי הם פירות של גוי שחייבים בתרומות ומעשרות אם לא נתמרחו אצלו, שהרי אין קנין לגוי להפקיע הארץ מקדושתה (למעלה פ"א הלכות י"א). (61) לעניים ולעשירים, ואז הוא הפקר ופטור מתרומות ומעשרות (בהלכה הסמוכה). (62) מעשרות פ"א משנה ב: "התבואה והזיתים משיכניסו

מן העלין (פירוש המשנה שם). (30) שכיון שזרעה לזרע, אין הירק חשוב. (31) כנראה שהוא מאכל אדם (ראה למעלה הלכה ג). (32) משנה שם, והוא מין תבלין הנקרא "אנעס". (33) גבעולים. ירושלמי שם כדעת חכמים. ודלא כר' אליעזר במשנה שם, שאמר שמתעשרת גם זירים. (34) ירושלמי שם. (35) כלומר, כשם שהשבת אינה מתעשרת זירין, כמו כן שחלים אינם מתעשרים זירים, אף-על-פי שדינם שונה לענין ירק, אם זרעם לזרע. (36) הוא מין ירק. משנה שם כדעת חכמים. (37) כן שמו גם בערבית (פירוש המשנה שם). (38) ירושלמי שם.

ו. הִירְקוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן מֵאֲכָל אָדָם - אֵינֵן חֵיבִין בְּמַעֲשֵׂרוֹת אֲלֵא מִדְּבָרֵיהֶן³⁹. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּמַעֲשֵׂר: תְּבוּאֹת זֵרַע⁴⁰ - תְּבוּאָה וְכִיּוּצָא בָּהּ; אֲבָל הִירְקוֹת אֵינֵן בְּכֻלָּל הַתְּבוּאָה. וְכֵן יִרְאֶה לִי, שֶׁהוּא הַדִּין בְּתְרוּמָה⁴¹. שֶׁהָרִי נֶאֱמַר בָּהּ: דִּגְגָן תִּירֶשֶׁף וְיִצְהַרְךָ - פֶּל הַדוּמָה לְאֵלוֹ; אֲבָל תְּרוּמַת הִירְק - מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמַעֲשֵׂר.

(39) ירושלמי מעשרות פ"א הלכה א, ובבלי ראש השנה יב. (40) ירושלמי שם. (41) צריך עיון: הרי זה מפורש בירושלמי חלה פ"ד הלכה ד "אבל לירקות אפילו לתרומה גדולה לא חשו כהדא דתני איסי בן עקביא למעשרות לירקות מדבריהם". וכן הוא בבבלי זבחים עו. "בתרומת ירק דרבנן".

ז. אֵין מִפְּרִישֵׁין⁴² תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת מִן הַיֶּרֶק בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, וְאֶפְלוּ בְּמִקְוֹמוֹת⁴³ שֶׁאֲמַרְנוּ⁴⁴ שֶׁמִּפְּרִישֵׁין בְּהֵן מַעֲשֵׂרוֹת. וְכֵן יֶרֶק הֵבֵא מְחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ, אִף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עֶפֶר בְּעֶקְרֵיהָ⁴⁵ - הָרִי זֶה פְּטוּר⁴⁶, וְלֹא גִזְרוּ עֲלֵיוֹ⁴⁷. הַתְּבוּאָה וְהַקִּטְנִית⁴⁸ שֶׁזֶרַעֵן לְיֶרֶק - בְּטֻלָּה דַּעְתוֹ אֲצֵל פֶּל אָדָם, וְהַיֶּרֶק שֶׁלָּהֶן פְּטוּר, וְהַיֶּרֶע חֵיב בְּתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת.

(42) ירושלמי חלה שם. (43) כגון שנער, מצרים, עמון ומואב. ולענין סוריא, ראה למעלה פ"א הלכה טו. (44) שם גם הלכה א. (45) וממשיך להוסיף גידולין בארץ. (46) כן הוא בירושלמי שם סוף הלכה (הג"א ב"ד סימן שלא, ס"ק יב). (47) אף-על-פי שפירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבים במעשרות (למעלה פ"א הלכה כב) - בירק לא גזרו. (48) תוספתא שביעית פ"ב, אלא שהנוסחא שם משובשת (כסף-משנה). וכן בעירובין כט. "הפול והשעורים שזרען לירק בטלה דעתו, זרען חייב וירקן פטור".

ח. הַתְּלָתָן, אִף עַל פִּי שֶׁאֵינוּ אֲכָל אָדָם בְּשִׂיקְשׁוֹ⁴⁹, הוֹאִיל וְרֵב הָאָדָם אוֹכְלִין אוֹתוֹ בְּתַחֲלָתָן⁵⁰ - הָרִי הֵן חֵיבִין בְּתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂר⁵¹.

(49) כן כתב גם להלן (פ"א הלכה ט): "ומפני מה הותרו הכהנים לחוף שערן בתלתן, מפני שאינו ראוי למאכל אדם" (מקור מהתוספתא תרומות פ"י). ועוד כתב להלן (פ"ב)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולפיכך חששו למראית העין גם בעיר (וראה למעלה הלכה ט בלקט שכחה ופאה). ומכיון שאחר המירוח תתחייב בתרומות ומעשרות - גם לפני מירוח, ואף-על-פי שפטור, אם עבר והפריש הרי זו תרומה ככל מפריש תרומה בשבלים (להלן פ"ג הלכה יג). וכל זה בהפקיר קמה, אבל הפקיר שבלים, שההפקר היה בשעה שיש חלות של הפרשת תרומה, הפקר זה הוא הפקעת חיוב, ואף-על-פי שאחר המירוח יתחייב כנ"ל, כל זמן שלא מירח, אין תרומתו תרומה. וראה למעלה פ"א הלכה כד, בדין תורם מפירות גוי לפני שמירחם הישראל. (72) מעשרות פרק ה משנה ח. ובפירושו המשנה שם: "שומין חריפים מאד ואינם ראויים לאכילה, והאוכלן עיניו יורדות דמעות, ולפיכך נקרא בעל בכי" (וראה להלן). (73) שם. ו"הוא בצל שאין לו אלא גלד אחד חריף מאד כשיקרב אל עין האדם מדמע דמעות רבות, תרגום חשרת מים (שמואל-ב כב, יב) רכפת מיא, ואולי הם מיוחסים למקום מן המקומות" (פיה"מ שם). [ראה בפירוש רבינו אליהו מלונדריש שם, שכתב שבעל בכי, שם מקום, על דרך "בוכים" בשופטים ב, א]. (74) במשנה שם: "וגריסין הקלקין". ופירש רבינו שם: "ומן הפולים, מין אחד שהגרגרים שלו גדולים מרובעין מיוחסים למקום, והוא הידוע כגרים הקלקין". (75) "הם העדשים שהקצה האחד שלהם חד, ואלו המינים הם מדבריות, אינם נזרעים בגנות, וחזקתם מן ההפקר, ולפיכך פטורין מן המעשרות" (שם). (76) עוד מינים המנויים שם במשנה ובתוספתא [וראה להלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה א, ובפ"ח מהלכות שמיטה ויובל הלכה יב].

יג. נְתַעֲרַב דְּבָרַי שְׁחִיב בְּתְרוּמָה בְּדָבָר שְׁאִינוּ חֵיב, כְּגוֹן זֵיתֵי נְקוֹף⁷⁷ שְׁנִתְעַרְבוּ בְּזֵיתֵי מְסִיק⁷⁸ וְעִנְבֵי עוֹלָלוֹת בְּעִנְבֵי בְצִיר: אִם יֵשׁ לוֹ פְּרוֹת אַחֲרוֹת⁷⁹ - מוֹצֵיאַ עַל הַחֵיב לְפִי חֻשְׁבוֹן⁸⁰; וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא אֵלוֹ - מְפָרִישׁ תְּרוּמָה וְתְרוּמַת מַעְשֵׁר עַל הַפֶּלֶא⁸¹, וְכֵאלֹו הַכֹּל חֵיב בְּתְרוּמָה, וּמְפָרִישׁ⁸² מַעְשֵׁר רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי לְפִי חֻשְׁבוֹן דְּבָרַי הַחֵיב⁸³.

(77) חלה פ"ג משנה ט. ובפיה"מ שם: "זיתי נקוף הם הזיתים שמלקטים העניים (והם זיתים של פאה - מלאכת שלמה שם. וכן נראה בערוך, ערך נקף ב). וזיתי נקוף העוללות אינם חייבים במעשרות". (78) "הם הזיתים שמלקטים בעלי בתים וכו', כי לקיטת הזיתים יקרא בלשון חכמים מסיקה" (שם). (79) מלבד אותן המעורבות. (80) לפי מה שיש באותו הדבר המעורב מזיתי מסיק בלבד. (81) המדובר כשמפריש התרומות והמעשרות לאחר שעשה מהם יין ושמן, שאז הכל בלול, ובכל טיפה וטיפה חיוב ופטור כפי מדת התערובת, ראה ראש השנה יג: (ר"ש, מלאכת שלמה, תפארת ישראל ומשנה ראשונה). וראה להלן פ"ג הלכה ד. (82) ממה שישאר בדבר המעורב. (83) "לפי מה שיש באותו הדבר המעורב מזיתי מסיק בלבד" (פירוש המשנה שם). היינו שמפריש מעשר ראשון ושני ועני על הכל, ומפריש ממעשר ראשון תרומת מעשר על הכל, אבל אינו חייב לתת ללוי ולעני, ולא לפדות מעשר

שליש". והביאה רבינו גם בפ"ב מהלכות מעשר הלכה ה. וכתבה כאן בכדי להשלים את רשימת הפטורים מתרומות ומעשרות שהתחיל בה בהלכה ט. (63) ירושלמי שם הלכה ב. (64) [לא כתב "שזורעם ומצמיחים", מפני שדין צמיחה לא נאמר אלא כתבואה ולא ביתים, שבהם הדבר תלוי ב"פרי" ולא בצמיחה, ראה בהלכות מעשר שם הלכה ג והלכה ה]. (65) קידושין סב:

יא. וְכֵן הִהְפֵּקֶר - פְּטוּר⁶⁶ מִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַמַּעְשָׁרוֹת, וְאֶפְלוּ הַפְּקִירוֹ הַעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת⁶⁷. אֲבָל הַזּוֹרֵעַ שְׂדֵה הַפְּקֶר - חֵיב⁶⁸ בְּתְרוּמָה וּמַעְשָׁרוֹת.

(66) תרומות פ"א משנה ה, ומעשרות שם משנה א. (67) כמבואר בהלכה הקודמת מהמשנה בפאה (פ"ד משנה ט). [והשמיענו בזה, שאף-על-פי שהפקר הוא כמו נדר (נדריים פ"ב הלכה יד), וגוי אינו בדיני נדרים, ואינו מצווה על "בל יחל" (ירושלמי נזיר פ"ט הלכה א), ובכל זאת הפקירו הפקר. ועיין כסף-משנה וראה להלן. והנה בדפוס רומי איתא: "הפקירו הכל" (ועיין כסף-משנה). ואולי צ"ל "הפקירו הכרי", היינו שהפקיר לאחר שעשה כרי בלי מירוח, שאינו גמר מלאכה, (פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג) אבל לאחר מירוח אין ההפקר פוטר מן המעשרות, כמפורש בפאה פ"א משנה ו, ולהלן בהלכות מעשר שם הלכות כ"כא]. (68) ירושלמי מעשרות שם הלכה א. והמדובר כשלא נתכוין לזכות בשדה על ידי הזריעה, שהיא אחת מקניני החזקה (פ"א מהלכות מכירה הלכה טז, ועיין בפ"ב מהלכות זכיה ומתנה הלכה א), ואף-על-פי-כן חייב במעשר, כיון שהתבואה אינה הפקר (רב"ם).¹

יב. הַפְּקִיר קְמָה⁶⁹ וְזָכָה בָּהּ, וְעָבַר וְהִפְרִישׁ מִמֶּנָּה תְּרוּמָה⁷⁰ - הִרִי זוֹ תְּרוּמָה. אֲבָל אִם הַפְּקִיר שְׂבָלִים וְזָכָה בָּהֶן, וְעָבַר וְהִפְרִישׁ מִהֶן תְּרוּמָה - אֵינָה תְּרוּמָה⁷¹. וְכֵן כָּל הַמְּפָרִישׁ מִדְּבָר שְׁאִינוּ חֵיב תְּרוּמָה - אֵינָה תְּרוּמָה. וְכֵן בְּמַעְשָׁרוֹת. דְּבָרִים שְׁאֵין דְּרָךְ רַב בְּנֵי אָדָם לְזָרְעַן בְּגוֹת וּבְשָׂדוֹת, אֶלָּא חֲזַקְתָּן מִן הַהֶפְקֶר - פְּטוּרִים מִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַמַּעְשָׁרוֹת. כְּגוֹן הַשּׁוֹם בַּעַל פְּכִי⁷², וּבְצֵל שֵׁל רִכְפָּה⁷³, וְגָרִיס הַקֶּלְקֵלִי⁷⁴, וְעֵדְשִׁים הַמְצָרִיזוֹת⁷⁵, וְכִיּוֹצָא בָּהֶן⁷⁶.

(69) ירושלמי שם. (70) שהרי מין הדין היא פטורה, כמפורש בפ"ה מהלכות מתנות עניים הלכה כז, שהמפקיר כרמו וזכה בו פטור מן המעשרות. (71) בירושלמי שם (הובא בראב"ד): "מה בין קמה לשבלים? קמה עד שלא הפקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה (וכשהפקירה לא הפקיע כלום - ראב"ד), שבלים עד שלא הפקירו עבר והפריש מהן תרומה, הרי זו תרומה" (וכשהפקירם - הפקיע אותם מן התרומה ונפטרו - ראב"ד). [וטעם הדבר נראה על-פי מה שכתב הראב"ד בסוף דבריו, שאם עשה מהם גורן חייבים אפילו בעיר, והיינו משום שהכל יודעים שהקמה שלו ואין הכל יודעים שהפקיר,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרֶק שְׁלִישִׁי

1) יבאר שיעור תרומה גדולה מן התורה ומדרבנן. התרומה שאין הכהנים מקפידין עליה. המתכוון לתרום אחד מעשרה ועלה בידו אחד מששים. המפריש מקצת התרומה או מקצת מכרי זה ומקצת מכרי אחר. תרומת מעשר ומי מפריש אותה, ואם מפרישין אותה מאומד. ישראל שהפריש מעשר ראשון כשהוא בשבלים, או בן לוי שלקח מעשר בשבלים. אם תורמים שלא מן המוקף. ודין אם תורם ממין אחד על הכל. הרוצה להפריש תרומה גדולה ותרומת מעשר כאחד.

א. תְּרוּמָה גְדוֹלָה - אֵין לָהּ שְׁעוּר² מִן הַתּוֹרָה; שְׁנֵאמַר: רֵאשִׁית דְּגָנְךָ - כָּל שֶׁהוּא.³ אֶפְלוּ חֲטָה אַחַת פּוֹטְרַת הַכֹּרֵי. וּלְכַתְּחִלָּה⁴ לֹא יִפְרִישׁ אֶלָּא בְּשְׁעוּר שְׁנֵתְנֵנו חֲכָמִים. וּבְזִמְנֵן הִזָּה, שֶׁהֵיא עוֹמֶדֶת לְשִׁרְפָה⁵ מִפְּנֵי הַטְּמְאָה - יֵשׁ לוֹ לְהַפְרִישׁ כָּל שֶׁהוּא לְכַתְּחִלָּה.⁶

2) חולין קלז, ב. 3) 'ירושלמי' תרומות פ"ד סוף ה"ב. 4) מדרבנן. חולין, שם. 5) כלומר, עלולה לבוא לידי שריפה, שיש לפעמים שעור לא הוכשרה, ולכשתוכשר תטמא ('אור שמח', וראה להלן). 6) שאם יפריש כשיעור, יבוא אחר-כך לטמא תרומה ולשרפה, לכן מפרישים רק כלשהו. אבל חלה שנילושה הרי הוכשרה ונטמאה כבר. ולכן מפרישים גם בזמן הזה אחד ממ"ח, כמפורש בפ"ה מהל' ביכורים ה"ט ('אור שמח'), ובזמן שהיתה תרומה טהורה בישראל, החמירו גם בטמאה להפריש אחד מששים, כדלהלן ה"ג.

ב. וְכַמָּה הוּא שְׁעוּרָה שְׁנֵתְנֵנו חֲכָמִים? עֵין יָפָה - אֶחָד מְאַרְבָּעִים⁷, וְהַבְּיֹנְיָת - אֶחָד מִתְּמָשִׁים, רְעָה - אֶחָד מִשְׁשִׁים. וְלֹא יִפְחַת⁸ מְאַחַד מִשְׁשִׁים.

7) תרומות פ"ד מ"ג. 8) חולין, שם.

ג. כָּל תְּרוּמָה שֶׁאֵין הַכֹּהֲנִים מְקַפְּדִין עָלֶיהָ⁹, כְּגוֹן תְּרוּמוֹת הַתְּרוּבִין¹⁰ וְהַקְּלִיסִין¹¹ - נִשְׁלַת לְכַתְּחִלָּה אֶחָד מִשְׁשִׁים. וְאֵלֹו נִשְׁלִין¹² אֶחָד מִשְׁשִׁים: תְּרוּמַת גְּדוּלֵי תְּרוּמָה¹³ וְעֵרוּבֵי תְּרוּמָה¹⁴, וְתְּרוּמָה טְמְאָה¹⁵ שֶׁהִיְתָה הַטְּמְאָה בְּאֵנֶס אוֹ בְּשִׁגְגָה¹⁶, וְתְּרוּמַת הַקְּדָשׁ¹⁷, וְתְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ, וְתְּרוּמַת הַקְּצֵחַ וְהַקְּלִיסִין וְהַתְּרוּבִין וְהַגְּמִזִּיּוֹת¹⁸ וְהַתְּרוּמָוֶסִין וְשְׁעוּרִים אֲדוּמִיּוֹת וְכִיּוּצָא בְהֵן, וּפְרוֹת עֲצִין שְׁאֵינוֹ נְקוּבִים¹⁹. וְכֵן הָאֶפְטוֹרְפִסִין, כְּשֶׁתּוֹרְמִין פְּרוֹת יְתוּמִים²⁰ - תּוֹרְמִין אֶחָד מִשְׁשִׁים.

9) תוספתא תרומות פ"ה. 10) מדובר כאן בחרובים רגילים שחייבים במעשרות מן התורה, כמפורש בפ"א מהל' מעשר שני ה"ג, ואף-על-פי-כן אין הכהנים מקפידים על תרומה זו, אבל חרובי צלמונה שאינם חייבים במעשר אלא מדרבנן, אין צורך להשיענו, שהרי הם בכלל עציץ שאינו נקוב (משנה-למלך). 11) מין קטניות ('מלאכת שלמה' תרומות פ"א מ"ד, עיי"ש). 12) כל זה בתוספתא, שם.

שני אלא לפי חשבון. אבל תרומה ותרומת מעשר, שהן במיתה, נותן הכל, גם החולין המעורבים בהם - לכהן.

יד. הַתְּרוּמָה - לְכַהֵן, בֵּין טְהוֹרָה בֵּין טְמְאָה⁸⁴. אֶפְלוּ נִטְמָא הַדְּגָן אוֹ הַתִּירוֹשׁ כְּלוֹ קֶדֶם שִׁיפְרִישׁ⁸⁵ - הֵרִי זֶה חֲזֵב לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה בְּטְמְאָה וְלִתְנָה לְכַהֵן; שְׁנֵאמַר: וְאֵני נִתְתִי לָךְ אֶת מִשְׁמַרְתְּ תְּרוּמָתִי - אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טְמְאָה. הַטְּהוֹרָה - נֶאֱכָלֶת לְכַהֲנִים, וְהַטְּמְאָה - יִהְיֶנוּ בְּשִׁרְפָתָה. אִם הִיָּה שְׁמֵן - מְדַלִּיקִין אוֹתוֹ⁸⁶, וְאִם הִיָּה דְגָן וְכִיּוּצָא כּו - מְסִיקִין בּוֹ אֶת הַתְּנוּרָה⁸⁷.

84) שבת כה. 85) כלומר: נטמא לאחר שנתלש, לפני ההפרשה, שהיתה לו שעת הכושר להפרישה בטהרה - אין תרומתו תרומה (רדב"ז) להלן פ"ה הלכה ה, מהסוגיא דפסחים (לג.). 86) תרומות פ"א משנה י. 87) אבל אסור לתת אותו לבהמה, לפי שמצות התרומה הטמאה בשריפה (תוספות ביצה כג: ד"ה ועל).

טו. וְכֵן תְּרוּמַת מְעַשֵּׂר, אִם נִטְמָאת אוֹ נִטְמָא הַמְעַשֵּׂר - מִפְּרִישִׁין אוֹתָהּ⁸⁸ בְּטְמְאָה, וְנִתְּנַת לְכַהֵן לְהֵנוֹת בְּשִׁרְפָתָה.

88) את תרומת המעשר.

טז. כָּל הַמְּפָרִישׁ תְּרוּמָה גְדוֹלָה אוֹ תְּרוּמַת מְעַשֵּׂר - מְבָרְךָ⁸⁹ קֶדֶם שִׁיפְרִישׁ, כְּדָרְךָ שֶׁמְבָרְכִין עַל כָּל הַמְּצוֹת⁹⁰, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּכִרְכוֹת⁹¹.

89) ראה להלן פ"א מהלכות מעשר הלכה טז, והמקור מהתוספתא ברכות פ"ו. 90) עובר לעשייתן. 91) פ"א הלכה ג והלכה יב.

יז. אֵין מוֹצִיאִין תְּרוּמָה מִהָאֶרֶץ לְחוּצָה לְאֶרֶץ, אֶפְלוּ טְמְאָה⁹². וְאֵין מְבִיאִין תְּרוּמָה מְחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ⁹³. וְאִם הִבִּיא - לֹא תֵאָכֵל⁹⁴, מִפְּנֵי שֶׁהֵיא טְמְאָה בְּאֶרֶץ הַכּוֹתִים⁹⁵; וְלֹא תִשְׂרָף, שְׁלֹא יֵאמְרוּ: רֵאִינוּ תְּרוּמָה שְׁלֹא נִטְמָאת נִשְׂרָפָת; וְלֹא תִחְזוּר לְחוּצָה לְאֶרֶץ, שְׁמָא יֵאמְרוּ: מוֹצִיאִין תְּרוּמָה לְחוּצָה לְאֶרֶץ. אֶלָּא מְנִיחִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתְּטַמָּא⁹⁶ טְמְאָה יְדוּעָה לְכָל, אוֹ עַד שֶׁיּוּבֹא עָרֵב הַפֶּסַח⁹⁷, אִם הִיְתָה חֲמִין, וְתִשְׂרָף.

92) שעומדת לשריפה, מפני שעשו מעלה ששריפתה תהיה בארץ, כמו שמצאנו בקדשים פסולים ששורפים אותם במקומם (שביעית פ"ו משנה ה, ור"ש ורע"ב שם). 93) שם משנה ו. שלא ירדפו הכהנים אחריה ויצאו לחוצה לארץ (ירושלמי שם). 94) ירושלמי חלה פ"ד תחלת הלכה ה. 95) שגזרו עליה טומאה. 96) [אבל לטמא אותה בידים אסור, שלא יאמרו: ראינו תרומה נטמאת. ורק בחוץ לארץ מותר לטמאה אף בידים, כמפורש להלן פ"ב הלכה א]. 97) ירושלמי שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא שאין צורך למדוד, ואם רוצה לתרום באומד יצא ידי חובתו, שהרי אפילו אם לא יכוין כשיעור, ויתן פחות חיטה אחת - פוטרת את כל הכרי (וכן כתב גם בגיטין לא, א. וכן הביא הרמב"ן שם, בשם רבים שאומרים כן). וראה להלן. וממה שכתב "אין תורמין וכו'", אין ראייה שאסור לתרום במדה, שהרי זוהי לשון המשנה, ויש לפרשה: אין צורך לתרום במדה, וכן"ל. ולפי זה יש לקיים הגירסא שלפנינו "אחד מששים", והשמיענו בזה, שלא רק התורמים בעין יפה ובעין בינונית אינם צריכים לחשוש שמא יפחתו כנ"ל, אלא אפילו התורם בעין רעה אחד מששים, שאם יעלה בידו פחות מששים, צריך לתרום פעם שניה כדי להשלים השיעור (כדלהלן ה"ו) - כשהוא תורם אינו צריך לחשוש כך, כיון שמן התורה אין לה שיעור, וחיטה אחת פוטרת את כל הכרי (וכן כתב רש"י בביצה, שם). אלא שאם אירע שעלה בידו פחות מששים, כיון שתרם במחשבה להפריש כשיעור, נתחייב לתרום כמחשבתו וצריך להשלים במדה, ראה להלן ה"ו. אולם ב'פירוש המשניות' שם כתב רבינו שאסור להוציא תרומה גדולה במדה. וכן נקט ה'מאירי' בגיטין שם כדעת רבינו. (26) שמודדים אותו הדבר שהוא חייב בתרומה [ולא התרומה עצמה] ומוציאין ממנו באומד (פירוש המשנה, שם). (27) משנה, שם. (28) בדפוס רומי "שחציה", וכן נכון.

ה. המרבה בתרומה²⁹, הואיל ושייר מקצת חליץ³⁰ - הרי זו תרומה. אבל אם אמר: כל הפרות האלו תרומה - לא אמר פלוס³¹. המתפונן לתרם אחד מעשרה³², ועלתה בידו אחד מששים - תרומתו תרומה³³. נתפונן לתרם אחד מששים, ועלתה בידו אחד מחמשים - אינה תרומה³⁴.

(29) תרומות פ"ד מ"ה, כרבי טרפון ורבי עקיבא. (30) "למאמר השם יתעלה (במדבר טו, כא) מראשית ולא כל ראשית" (פירוש המשנה שם, והוא ב'ירושלמי' שם ה"ד). (31) חלה פ"א מ"ט: "האומר כל גרני תרומה... לא אמר כלום עד שישיר מקצת". (32) תוספתא תרומות פ"ה. (33) שהרי נתקיימה מחשבתו, שעלה בידו שיעור שהוא פחות ממה שחשב, ובכלל מאתים מנה (כסף-משנה). (34) שלא נתקיימה מחשבתו, שהרי עלה בידו יותר ממה שחשב (שם).

ו. המפריש³⁵ תרומה ועלתה בידו אפלו אחד מעשרים - תרומתו תרומה. תרם ועלתה בידו אחד מששים³⁶, ויחזר והוסיף לשם תרומה - אותה התוספת תיכתב במעשרות, ומפריש ממנה הפהן המעשרות ואחר כך יאכלנה. תרם³⁷ ועלתה בידו אחד מששים³⁸ ואחד - הרי זו תרומה, ויחזר ויתרם פעם שנייה כדי להשלים השיעור שבדעתו³⁹. והתוספת הזאת יש לו להפרישה⁴⁰ במקדה או במשקל או במנין, אבל לא יפרישנה אלא מן המקנה⁴¹ פראשונה⁴².

(13) חכמים גזרו שכל הגידולים הם תרומה (להלן פי"א הכ"א) ואף-על-פי-כן חייבים בתרומה ובמעשרות (שם הכ"ז), ומכיון שכל הגידולים לכהן, ונמכרים לו בזול (ראה 'תוספות אנשי שם' תרומות פ"ט מ"ד), לא חייבו חכמים להפריש תרומה גדולה יותר מששים ('תוספתא כפשוטה'). וראה בהערה הסמוכה. (14) תרומה שנתערבה בטבל. ומכיון שלא אמרו "מדומע" אלא "עירובי תרומה", נראה שהמדובר אפילו אם נתערבה סאה תרומה במאה סאה של טבל, שאין כאן איסור מדומע, אלא מוציא סאה ונותן לכהנים והשאר טבל גמור ומפרישו כדין ומותר ('תוספתא כפשוטה' ו'מעדני ארץ' על-פי דברי הראב"ד). אלא כיון שחייבוהו חכמים להוציא סאה לכהן, משום גזל השבט (להלן פי"ג ה"א), לא החמירו עליו בהפרשת תרומה גדולה יותר מששים, וראה בהערה הקודמת. (15) ראה למעלה בתרומה בזמן הזה. (16) אבל בנטמאה במזיד - לא הקילו. וראה חלה פ"ב מ"ז. (17) כגון המקדיש טבלו לאחר מירוח, שלא פקע ממנו חיוב תרומות ומעשרות, והגזבר חייב להפריש, כמו שנראה ב'ירושלמי' תרומות פ"א ה"א ('תוספתא כפשוטה'), ולפי שהקדש הוא המפריש, הקילו חכמים להפריש אחד מששים. (18) מין שקמים (= תאנים רעים) - רש"י בפסחים נה, ב. (19) שאינו חייב בתרומה אלא מדרבנן, ראה להלן פ"ה ה"ט"ז. (20) ויש להם רשות לכך (גיטין נב.), ואף-על-פי-כן אינם רשאים לתרום אלא אחד מששים, כמו גזבר של הקדש, שהרי נכסי יתומים הם כהקדש (שם - 'תוספתא כפשוטה').

ד. אין תורמין²¹ תרומה זא²² לא במקדה ולא במשקל ולא במנין, לפי שלא נאמר בה שיעור²³, אלא אומד²⁴ ומפריש בדעתו כמו אחד מששים²⁵; אבל תורם הוא את המדוד²⁶ ואת השקול ואת המנוי. ולא יתרם בסל ובקפה שמדתן ידועה²⁷; אבל תורם הוא בהן חצין או שלישן. ולא יתרם בסאה חציה, שחציה²⁸ מדה.

(21) תרומות פ"א מ"ז. [וראה להלן, אם אסור לתרום במדה]. (22) תרומה גדולה. אבל תרומת מעשר אין מפרישים אותה אלא במדה (להלן ה"י"א). (23) [מהלשון הזו נראה, שאין איסור, וראה להלן]. (24) ב'ירושלמי' שם: אליעזר בן גימל אומר: מנין שאין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין? תלמוד לומר: ונחשב לכם תרומתכם, במחשבה אתה תורם ואין אתה תורם במדה ובמשקל ובמנין". "ואע"פ שזה הכתוב מדבר בתרומת מעשר [והיא ניטלת דוקא במדה, כדלהלן], נאמר בו העיקר הידוע אצלנו - אם אינו ענין לתרומת מעשר, תנהו ענין לתרומה גדולה. ומה שלא נסמך על זה הפסוק בתרומת מעשר, לפי ששיעורה ידוע, והקפידה התורה על שיעורה ואמרה מעשר מן המעשר" ('פירוש המשניות' שם). (25) בציטטה שהביא הראב"ד, כתוב "אחד מחמשים". וכן הגיה הר"י קורקוס (הובא בכסף-משנה), שזוהי עין בינונית, וכל אדם צריך לנהוג כבינוני לא בעין רעה. [ויתכן כי דעת רבינו כדעת רש"י בביצה יג, ב - שאין איסור לתרום במדה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְקוֹם שְׁנֵי תְרוּמָתוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן, שֶׁם נִסְתַּיְמָה תְרוּמָתוֹ שֶׁל שְׁנֵי.

(49) 'ירושלמי' שם פ"ג ה"ג. (50) וסימן את המקום בצפונה של הכרי או בדרומו (כספ-משנה). (51) כן הוא בדפוסים חדשים, והיא נוסחת ה'כסף משנה' והרדב"ז. והיינו שהתפיס את תרומת הכרי השני בתוכו (של הכרי השני), בתרומת הכרי הראשון. ואף-על-פי שלא סיים מקום לתרומת הכרי השני, נסתיים מקומה כתרומת הכרי הראשון, כדין מתפיס בנדר (ראה בפ"א מהל' נדרים). [ואף-על-פי שהאומר: הרי הפירות הללו עלי כתרומה - לא אמר כלום (שם הי"א) - זה אינו אלא במתפיס פירות של חולין בתרומה שאינה באה בנדר ובנדבה, כמו שכתב רבינו שם, אבל כאן הוא מתפיס סיום מקום של הפרשת תרומה זו בהפרשת תרומה זו]. אולם בדפוס רומי, הנוסחא בדברי רבינו "בוה", וכן הוא ב'ירושלמי' שם. ולפי זה, פירש 'מראה הפנים' שם, שקובע בכרי הראשון תרומתו ותרומת הכרי השני, ובאותו מקום (בצפון או בדרום) שנסיימה תרומת הכרי הזה, בו במקום, באותו כרי, על ידו, נסיימה גם תרומת הכרי השני.

י. תְרוּמַת מַעְשֵׂר - אֵין מִפְרִישִׁין אוֹתָהּ בְּאֵמֶד, אֶלָּא מִדְּקָדֵק בְּשַׁעוֹרָה⁵², וְאֶפְלוּ בְּזִמְנֵי הַזֶּה, שֶׁהָרִי שַׁעוֹרָה מִפְרָשׁ בַּתּוֹרָה.

(52) 'ירושלמי' שם פ"א ה"ד (הובא למעלה בה"ד, עיי"ש), לפי המשנה שם פ"ד מ"ו. ודלא כאבא אלעזר בן גמלא, גיטין לא, א.

יא. דְּבַר שְׁדַרְפּוֹ לְמִדָּד - מוֹרְד, וְדָבַר הַנְּשַׁקֵּל - שׁוֹקֵל, וְדָבַר שְׁאֶפְשֵׁר לְמִנְתּוֹ - מוֹנֵה. הִיָּה אֶפְשֵׁר לְמִנְתּוֹ וּלְשַׁקְלוֹ וּלְמִדָּדוֹ - הַמוֹנֵה מְשַׁבַּח, וְהַמוֹרְד מְשַׁבַּח מְמַנֵּה, וְהַשׁוֹקֵל מְשַׁבַּח מְשַׁגְּיֵהוּ⁵³.

(53) בתרומות, שם: "משובח משלשתן". ואמרו ב'ירושלמי' שם ה"ה "משובח בשלשתן", והיינו "משובח משניהם" שכתב רבינו.

יב. מִצּוֹת תְרוּמַת מַעְשֵׂר - שִׁפְרִישׁ אוֹתָהּ⁵⁴ בְּן לֹוֹי מִמַּעְשָׂרוֹ; שְׁנַאֲמַר: וְכִי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הַמַּעְשֵׂר. וַיֵּשׁ לְיִשְׂרָאֵל לְהַפְרִישׁ⁵⁵ אוֹתָהּ וּלְתַנְּנָהּ לַפְּהִיז, וַיִּתֵּן הַמַּעְשֵׂר לְלוֹוֵי אַחַר שִׁפְרִישׁ מְמַנֵּה תְרוּמָתוֹ, שֶׁהִיא מַעְשֵׂר מִן הַמַּעְשֵׂר.

(54) את התרומות - מעשר. (55) היינו שיש לישראל רשות להפריש, אבל המצוה מוטלת על הלוי. וכדעת אבא אלעזר בן גמלא במס' גיטין שם, שלמד כן ממה שנאמר בתרומות מעשר (במדבר יח, כז): "ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן" - הוקשה תרומת מעשר לתרומה גדולה, "כשם שיש לו רשות לבעל הבית לתרום תרומה גדולה, כך יש לו רשות לבעל הבית לתרום תרומת מעשר", ואף-על-פי שלדעת אבא אלעזר בן גמלא, הוקשו גם בענין הפרשה באומד, ואין הלכה כמותו (ראה למעלה ה"י) - לענין רשות לישראל

(35) כתובות צט, ב. (36) תרומות פ"ד מ"ג. (37) בכונה לתרום כשיעור שאמרו חכמים, כדלהלן בדברי רבינו. (38) משנה, שם. (39) במשנה, שם: "כמות שהוא למוד". ופירש הר"ש: כפי השיעור שהוא רגיל בו: אחד מארבעים, מחמשים או מששים, ועיי"ש בפירוש רבינו. והתוספת הזאת אינה חייבת במעשרות, כהתוספת של המפריש ועלתה בידו אחד מששים (ראה למעלה), שהרי תרם על דעת לתרום כשיעור, ועלה בידו פחות מכשיעור ('משנה ראשונה' שם). (40) [כלומר, צריך להפרישה. שאף-על-פי שבראשונה אינו צריך להפריש במדה, לפי שלא נאמר בה שיעור (למעלה ה"ד) - כיון שכבר הפריש בכונה לתרום כשיעור, נתחייב לתרום כמחשבתו, ולפיכך צריך לתרום התוספת הזו במדה, שלא יפחות. אולם בפירוש המשנה שם, כתב רבינו לפי דעתו שם (שבראשונה אסור להוציא תרומה גדולה במדה), שמתור לו להוציא תוספת זו במדה, ולא כמו שכתבנו, וראה למעלה]. (41) דלא כרבי יהודה, שם. [כלומר, אף-על-פי שבענין מדה אין דין הפרשת תוספת זו כדין הפרשת התרומה בראשונה, וראה ב'כסף משנה' בפ"א מהל' מעשר ה"ו, שכל עיקר הצורך לתרום במקום אינו אלא מאחר שתורמים באומד - בכל זאת תורם מן המוקף (כבראשונה)]. (42) שאין תורמין תרומה גדולה אלא מן המוקף (להלן הי"ז).

ז. הַמִּפְרִישׁ מִקְצַת הַתְרוּמָה⁴³ - אוֹתוֹ הַמִּקְצַת אֵינוֹ תְרוּמָה, וְהָרִי הוּא כְּחֵלֶק הַפְּרִישׁ⁴⁴. וְאֵף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ תְרוּמַת אוֹתוֹ מִקְצַת מְמַנֵּה, וְלֹא יִפְרִישׁ עָלָיו מִפְרוֹת אַחֲרוֹת⁴⁵.

(43) שם מ"א, שהיה בדעתו להפריש עוד. ואין זה דומה למה שכתב (בהלכה הקודמת) בתרם ועלתה בידו אחד מששים ואחד, ששם לא ידע שעלה בידו פחות, ולא היה אז בדעתו להוסיף, ולכן תרומתו תרומה. (44) והרי הוא טבל (פירוש המשנה, שם). (45) במשנה, שם: "אבל לא למקום אחר", אבל רבינו גרס: "אבל לא ממקום אחר", ופירש: "כיון שזה שהוציא, הוציא לדעת שהוא קצת תרומה". ועי' בפ"א מהל' מעשר הט"ו.

ח. הַמִּפְרִישׁ מִקְצַת תְרוּמָה מִפְרִי זֶה וּמִקְצַת תְרוּמָה מִפְרִי אַחַר מְמַנֵּה - הָרִי זֶה לֹא יִתְרֵם מִזֶּה עַל זֶה⁴⁶. הָאוֹמֵר⁴⁷: תְרוּמַת הַפְּרִי זֶה לְתוֹכוֹ, אִם אָמַר: בְּצַפּוֹנוֹ אוֹ בְּדְרוֹמוֹ - קָרָא שֵׁם, וְתִיב לְהַפְרִישׁ מְמַנֵּה תְרוּמָתוֹ; וְאִם לֹא צִיָּן בְּמִקּוֹם - לֹא אָמַר כְּלוּם⁴⁸.

(46) היינו מ"מקצת תרומת כרי זה" על "מקצת תרומת כרי אחר", 'ירושלמי' תרומות פ"ד ה"א. והטעם כמבואר בהלכה הקודמת, שלא יפריש עליו מפירות אחרות, אלא ממנו. (47) שם פ"ג מ"ה. (48) שכתרומה נאמר (דברים יח, ד): "ראשית דגנך", וצריך שיהיו שיריה ניכרים (עירובין לז:). ואם לא ציין המקום, לא ניכר איפה התרומה ואיפה השיריים (= החולין).

ט. אָמַר⁴⁹: תְרוּמַת הַפְּרִי זֶה⁵⁰, וְהַפְּרִי הַזֶּה בְּזֶה⁵¹ -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה כמותו, לפי שרב אשי, שהוא בתרא, סובר כמותו, בגמרא שם (רדב"ז).

יג. **יִשְׂרָאֵל שֶׁהִפְרִישׁ מֵעֵשֶׂר** ⁵⁶ **רֵאשׁוֹן כְּשֶׁהוּא שְׂבָלִים, קֶדֶם שֶׁיְדוּשׁ וַיִּפְרִישׁ תְּרוּמָה גְדוּלָה, וַיִּנְתְּנוּ לְלוֹי - אֵין הַלוֹי חֵיב לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְרוּמָה גְדוּלָה אַחַר שֶׁיְדוּשְׁנוּ, אֲלָא תְרוּמַת מֵעֵשֶׂר בְּלִבְדִּי ⁵⁷. אָבֵל אִם דָּשׁ יִשְׂרָאֵל ⁵⁸ וְהִפְרִישׁ הַמֵּעֵשֶׂר מִן הַדָּגָן קֶדֶם שֶׁיִּפְרִישׁ תְּרוּמָה גְדוּלָה [וַיִּנְתְּנוּ לְלוֹי - חֵיב הַלוֹי לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְרוּמָה גְדוּלָה] וְתְרוּמַת מֵעֵשֶׂר; מֵאַחַר שֶׁנַּעֲשֶׂה דָגָן נִתְחַיֵּב בְּתְרוּמָה, שְׁנֵאמַר: רֵאשִׁית דְּגָנְךָ ⁵⁹.**

טז. **תְּרוּמַת מֵעֵשֶׂר** ⁷⁰ **שֶׁהִיָּה בְּהָ אֶחָד מִשְׂמוֹנֵה בְּשִׁמְיֵינִי ⁷¹ - מוֹלִיכָה לִפְנֵי; פִּחּוֹת מִכֶּן - אֵינוֹ מִטְּפֵל לְהוֹלִיכָה, אֲלָא מִשְׁלִיכָה בְּאוֹר וְשׁוֹרְפָה ⁷². וּבִיָּין וּבְשִׂמְן ⁷³, אֶפְלוּ כֹל שֶׁהוּא - מוֹלִיכָה לִפְנֵי. וּבְלִבְדִּי שֶׁתְּהֵא תְרוּמַת מֵעֵשֶׂר וְדֵאִית וְטָהוּרָה ⁷⁴; אָבֵל אִם הִיתָה טְמֵאָה ⁷⁵ אוֹ שֶׁהִיתָה שֶׁל דְּמָאִי ⁷⁶, אִם אֵין בְּהָ בְּשַׁעוֹר - אֵינוֹ מִטְּפֵל בְּהָ, אֲלָא שׁוֹרְפָה.**

(70) תוספתא תרומות פ"י (הוצ' ליברמן עמ' 17-19 161). וראה להלן. (71) של הלוג (פירוש המשניות' בתרומות פ"א מ"ח), והיינו קורטוב (תפארת ישראל). ומדובר בתרומת מעשר של שאר פירות, ולא ביין ושמן (ראה להלן), ולא בפירות עצמם אלא במשקין היוצאים מהן, ראה להלן. (72) כן הוא בתוספתא שם: "בתרומת מעשר שבשאר כל הפירות, אם יש כשיעור הזה (= האמור למעלה שם, דהיינו אחד משמונה בשמינית) נותנה לכהן, ואם לאו - משליכה לאור ושורפה". [ונראה שכיון שמדובר במים היוצאים מן הפירות (וכן כתב הראב"ד), שאינם אלא זיעה בעלמא (ראה להלן פ"א ה"ב), לא חששו להפסידם בשיעור מועט כזה]. (73) תרומתם מן התורה. (74) בתוספתא שם (עמוד 14 160): "כמה יהא בתרומת מעשר של דמיי ויוליכנה לכהן, אחד משמונה בשמינית. במי דברים אמורים [= שצריך שיעור] בשל דמיי (ראה להלן מן המשנה בתרומות], אבל בשל ודיי הרי זה אסור [כלומר: אפילו בכל שהו], במי דברים אמורים [= שאסור אפילו בכל שהו] בטהורה, אבל בטמאה (אפילו כל שהו - רבינו לא גרס מלים אלו, 'תוספתא כפשוטה') וכן אתה אומר בתרומת מעשר שבשאר כל הפירות, אם יש כשיעור הזה נותנה לכהן וכו', וראה למעלה. הרי מפורשים כאן כל דברי רבינו: הרישא של התוספתא מדברת ביין ושמן, וכן נראה מהא דלהלן ("בתרומת מעשר שבשאר כל הפירות"). וכן נראה במשנה מס' תרומות (פ"א מ"ח, ראה להלן), ואם היא של ודאי וטהורה, אסור בכלשהו. ואם היא של דמאי, או אפילו של ודאי והיא טמאה, שיעורה אחד משמונה בשמינית, כתרומת מעשר שבשאר כל הפירות. (75) תוספתא שם בסיפא, כנ"ל. (76) תוספתא שם ברישא, וכן הוא במשנה שם: "הרכינה (= הטת החבית) ומיצה - הרי זו תרומה, וכמה תהא בתרומת מעשר של דמאי ויוליכנה לכהן, אחד משמונה לשמינית". ונראה מן התחלת

שם למדו כן ממה שנאמר (שם, כו): "והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר", "מעשר מן המעשר אמרתי לך, ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר". (58) וגם מירח (כסף-משנה), וכן כתב רבינו בפירוש המשנה בכרכות פ"ו מ"א. וכן בגמרא שם: "אי הכי, אפילו הקדימו בכרי נמי וכו'". (59) שם למדו כן ממה שנאמר (שם, כט): "מכל (מעשרותיכם) [מתנותיכם] תרימו את כל תרומת ה'" - הרי שחייב להפריש את כל התרומות, וגם תרומה גדולה בכלל. והיינו, כשהפריש אחר המירוח.

יד. **בֶּן לֹוי שֶׁלְקַח מֵעֵשֶׂר שְׂבָלִים ⁶⁰ - לֹא יִתֵּן תְּרוּמָתוֹ לְכֹהֵן שְׂבָלִים, אֲלָא קוֹנְסִין ⁶¹ אוֹתוֹ לְדוּשׁ וְלִזְרוֹת וְלִתֵּן לוֹ מֵעֵשֶׂר מִן הַמֵּעֵשֶׂר מִן הַדָּגָן, וְאֵינוֹ חֵיב לִתֵּן לוֹ מֵעֵשֶׂר מִן הַתֶּבֶן אוֹ הַעֲצָה ⁶². וְאִם הִפְרִישׁ תְּרוּמַת מֵעֵשֶׂר שְׂבָלִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ - הֵרִי זֶה פּוֹתֵשׁ וְנוֹתֵן לְכֹהֵן אֶת הַזֶּרַע וְאֶת הַתֶּבֶן ⁶³. וּמִפְּנֵי מָה קִנְסוּהוּ לְכֹתֵשׁ ⁶⁴? מִפְּנֵי שֶׁלְקַח הַמֵּעֵשֶׂר שְׂבָלִים וְהִפְקִיעַ מִמֶּנּוּ תְרוּמָה גְדוּלָה ⁶⁵.**

יז. **בֶּן לֹוי שֶׁלְקַח מֵעֵשֶׂר שְׂבָלִים ⁶⁰ - לֹא יִתֵּן תְּרוּמָתוֹ לְכֹהֵן שְׂבָלִים, אֲלָא קוֹנְסִין ⁶¹ אוֹתוֹ לְדוּשׁ וְלִזְרוֹת וְלִתֵּן לוֹ מֵעֵשֶׂר מִן הַמֵּעֵשֶׂר מִן הַדָּגָן, וְאֵינוֹ חֵיב לִתֵּן לוֹ מֵעֵשֶׂר מִן הַתֶּבֶן אוֹ הַעֲצָה ⁶². וְאִם הִפְרִישׁ תְּרוּמַת מֵעֵשֶׂר שְׂבָלִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ - הֵרִי זֶה פּוֹתֵשׁ וְנוֹתֵן לְכֹהֵן אֶת הַזֶּרַע וְאֶת הַתֶּבֶן ⁶³. וּמִפְּנֵי מָה קִנְסוּהוּ לְכֹתֵשׁ ⁶⁴? מִפְּנֵי שֶׁלְקַח הַמֵּעֵשֶׂר שְׂבָלִים וְהִפְקִיעַ מִמֶּנּוּ תְרוּמָה גְדוּלָה ⁶⁵.**

60) ברייתא ביצה יג, א. ומשנה תרומות פ"י מ"ו. 61) את הלוי שלקח מעשר בשבילים קודם הדישה והפסיד לכהן תרומה גדולה שיש באותו מעשר (פירוש המשניות' שם, וכן כתב בסמוך. ועי' רש"י בביצה שם). 62) משנה, תרומות, שם: "ומפריש את הזרע ואינו צריך להפריש את העץ", שאינו אוכל ואינו חייב בתרומות ומעשרות. ומכיון שאינו מפריש מהם, אינו חייב ליתנם לכהן, אלא הרי הם שלו, וראה להלן. 63) משנה, שם: "אם הפריש, לא יאמר אכתוש ואטול את העץ ואתן את הזרע אלא נותן העץ עם הזרע", שכיון שקרא עליו שם תרומה, צריך ליתנו לכהן" (רע"ב שם). 64) זה מוסב על מה שלמעלה ש"קונסין אותו לדוש ולזרות". 65) כן כתב בפירוש המשנה שם, ראה למעלה.

טו. **בֶּן יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לְלוֹי ⁶⁶: כֶּךָ אָמַר לִי אָבֵא: מֵעֵשֶׂר לָךְ בְּדִי - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְתְרוּמַת מֵעֵשֶׂר שְׂבָו ⁶⁷; שֶׁהִרִי אָבִיו הִפְרִישׁ תְּרוּמָתוֹ, וּלְפִיכָךָ צָנְהוּ שָׂהָה הַמֵּעֵשֶׂר לְפָלוּנֵי הַלוֹי ⁶⁸. וְאִם אָמַר לוֹ: כֶּךָ אָמַר**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגֵרֶן קָיָם⁹⁷; אֵין עֶקֶר הַגֵרֶן קָיָם⁹⁸ - תּוֹרֵם מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד⁹⁹.

90) תוספתא תרומות, שם. 91) אגודות ירק. 92) שכל הגינה אחד, כמו שאמרו ב'ירושלמי' תרומות (פ"ב הלכה א): "כל בית הגיתות אחד, כל בית הגרנות אחד". 93) צריך לומר: "מין אחר" - הגר"ש ליברמן. 94) תוספתא תרומות, שם. 95) אף שהם מין אחד, מפני שדבר אחר מפסיק. 96) שם. 97) שהגורן מחברם. כרבי יהודה שם, שבא לפרש דברי חכמים. 98) שכבר פינה מן הגורן, ונשארו אלו חמשה צבורים. 99) שאין זה מן המוקף, משום שעתידי לפנות גם את אלה למקום אחר.

כ. תְרוּמַת מַעְשֵׂר - מִפְּרִישֵׁין אוֹתוֹ שְׁלֵא מִן הַמִּקְּוֶה¹⁰⁰. שְׁנֵאמַר: מִכָּל מַעְשְׂרוֹתֶיכֶם תְּרִימוּ תְרוּמָה¹⁰¹; אֶפְלוּ מַעְשֵׂר אֶחָד בְּמַדִּינָה זֹאת¹⁰² וּמַעְשֵׂר אֶחָד בְּמַדִּינָה אַחֶרֶת - מִפְּרִישׁ תְּרוּמָה מֵאֶחָד עַל הַכֹּל. וְתִלְמִידֵי חֻכְמַיִם¹⁰³ אֵין תּוֹרְמִין אֲלָא מִן הַמִּקְּוֶה וְאֶפְלוּ תְרוּמַת מַעְשֵׂר.

100) ביכורים פ"ב מ"ה. 101) במדבר יח, כב. "תרימו תרומה" אין בפסוק. 102) ב'ירושלמי' תרומות פ"ב ה"א: "אחד ביהודה ואחד בגליל". 103) גיטין ל, ב. ועיי"ש ב'תוספות' ד"ה וכי נחשדו.

כא. בֶּן לְוִי¹⁰⁴ שֶׁהָיָה לוֹ מַעְשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁלֵא נִטְלָה מִמֶּנּוּ תְרוּמָתוֹ, וְהֵנִיחוֹ לְהִיּוֹת מִפְּרִישׁ עָלָיו וְהוֹלֵךְ הוּא בְּטַבְלוֹ¹⁰⁵ - מֵה שֶׁעָשָׂה עִשׂוּי¹⁰⁶. שְׁנֵאמַר: פִּי אֶת מַעְשֵׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִרְמּוּ לָהּ תְרוּמָה - מְלַמֵּד, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֶת כָּלוּ תְרוּמָה לְאַחַר.

104) 'ספרי' זוטא (כסף-משנה). ומפרשה רבינו בתרומת מעשר, ודלא כהר"ש (תרומות פ"א מ"ה) שגורס בה "תרומה גדולה". 105) כלומר, שמניח אותו כולו בטבלו, ולא התכוין בהפרשה גם עליו. 106) ויכול להפרישו כולו כתרומת מעשר על מקום אחר.

כב. הַפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ¹⁰⁷ תְרוּמַת מַעְשֵׂר תַּחֲלָה וְאַחַר כֵּן הֵנִיחוֹ לְהִיּוֹת מִפְּרִישׁ עָלָיו וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּלוּ תְרוּמַת מַעְשֵׂר וְיִתְּנוּ לַכֹּהֵן - לֹא עָשָׂה כָּלוּם¹⁰⁸. שְׁנֵאמַר: אֶת מִקְדָּשׁוֹ מִמֶּנּוּ; בְּזִמְן שֶׁקָּדְשׁוֹ בְּתוֹכוֹ - עוֹשֶׂה אוֹתוֹ תְרוּמָה לְאַחֲרֵים, אֵין קָדְשׁוֹ בְּתוֹכוֹ - אֵינוֹ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ תְרוּמָה לְאַחֲרֵים. וְכֵן הַמְּנִיחַ פְּרוֹת לְהִיּוֹת מִפְּרִישׁ עָלֵיהֶם תְרוּמָה גְדוֹלָה - צָרִיף שֶׁהָיָה טְבוּלִין לְתְרוּמָה¹⁰⁹. וְאִם הֵנִיחוֹ לְהִיּוֹת מִפְּרִישׁ עָלֵיהֶן מַעְשֵׂר - צָרִיף שֶׁהָיָה טְבוּלִין לְמַעְשֵׂר¹¹⁰.

107) 'ספרי' שם (כסף-משנה). 108) ואינו יכול לעשותו תרומת מעשר על אחר. 109) שאין תורמין מן הפטור על החיוב (להלן פ"ה ה"ב). 110) שאין מעשרין מן הפטור על החיוב (להלן פ"א מהל' מעשר ה"ז).

כג. כְּשֶׁמִּפְּרִישֵׁין תְרוּמָה וּמַעְשֵׂר - מִפְּרִישֵׁין אוֹתָן

המשנה, שמדובר בתבואת מעשר של יין ושמן, כנ"ל, ואף-על-פי-כן אם היא של דמאי, היא צריכה שיעור, כנ"ל.

יז. אֵין תּוֹרְמִין תְרוּמָה גְדוֹלָה⁷⁷ אֲלָא מִן הַמִּקְּוֶה⁷⁸. כִּיצַד? הֵיוּ לוֹ חֲמִשִּׁים סָאָה בְּבֵית זֶה וְחֲמִשִּׁים סָאָה בְּבֵית אַחֶר - לֹא יִפְרִישׁ מֵאֶחָד מֵהֶן שְׁתֵּי סָאָים עַל הַמָּאָה, שְׁנִמְצָא מִפְּרִישׁ מִמְּקוֹם זֶה עַל מְקוֹם אַחֶר. וְאִם הַפְּרִישׁ שְׁלֵא מִן הַמִּקְּוֶה - תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה⁷⁹. וְהוּא שֶׁהָיָה הַמִּפְּרִישׁ שְׁמור; אֲבָל אִם הָיָה טְעוֹן פְּדֵי יִיזָן⁸⁰ אוֹ שְׁמֶן וְרָאָה שֶׁמִּשְׁתַּבְּרִין וְאָמַר: הֲרִי הֵן תְרוּמָה עַל פְּרוֹת שְׁבִיטֵי - לֹא אָמַר כָּלוּם⁸¹.

77) ראה להלן ה"כ, בדין תרומת מעשר. 78) חלה פ"א מ"ט. "ופירש מוקף, קרוב וסמוך" (רע"ב שם). 79) כן נראה מהא דלהלן בכדים שנשתברו (כסף-משנה). וכן נראה בעירובין לב, א. וביבמות צג, א - התירו לתרום בערב יום-טוב שלא מן המוקף (עי' ב'תוספות' שם: ד"ה אלא). הרי שבדיעבד תרומתו תרומה. 80) בבא-קמא קטו, ב. 81) שכיון שעומדים להשתבר, הרי הם כמו שאינם בעולם, ולא חילקו כאן בין אם יכול להציל על-ידי הדחק לבין אם אינו יכול להציל, כמו שחלקו להלן פ"ד מהל' מעשר שני הי"ב לגבי ראה אנס בא כנגדו, לפי ששם לא נעשתה עוד פעולת ההיזק בגוף המעות, ואילו כאן כבר נעשתה פעולת השבירה ('תוספתא כפשוטה' פ"א ממעשר שני).

יח. פְּרוֹת הַמִּפְּזְרִין⁸² בְּתוֹךְ הַבֵּית, אוֹ שְׁתֵּי מַגוּרוֹת⁸³ שְׁבִיטֵי אֶחָד - תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַכֹּל⁸⁴. שֶׁקִּי תְבוּאָה⁸⁵ וְעִגּוּלֵי דְבָלָה וְחִבִּיּוֹת שֶׁל גְּרוּגְרוֹת, אִם הֵיוּ בְּהַקְּפָה אַחַת⁸⁶ - תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַכֹּל. חִבִּיּוֹת שֶׁל יִיזָן⁸⁷: עַד שְׁלֵא סָתַם אֶת פִּיָּהֶן - תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַכֹּל⁸⁸; מִשְׁפָּתָם - תּוֹרֵם מִכָּל אַחַת וְאַחַת⁸⁹.

82) תוספתא תרומות פ"ג. 83) אוצרות. 84) שבבית אחד וברשות אחת, הרי הם כאילו סמוכים ומוקפים זה לזה. ואם כי בתוספתא שלפנינו שם כתוב: "שתי מגורות בעליה אחת, תורם מכל אחת ואחת", - כנראה שרבינו היתה לו גירסא אחרת בתוספתא (כסף-משנה ורדב"ז). [ניתכן כי יש לחלק בין בית שאוכלים בו, ושתי המגורות עשויים להצטרף, לבין עליה שאינה משמשת אלא לאוצר, ושם לא יצטרפו לעולם. אבל צריך-עיון מהיכן שאב רבינו את מקור ההלכה שלן]. 85) תוספתא שם (כסף-משנה). 86) כלומר, סמוכים זה לזה. 87) מעשר שני פ"ג מ"ב. 88) שכולן נחשבות כמעורבות (פירוש המשנה, שם). 89) שכל חבית סתומה, נחשבת רשות בפני עצמה.

יט. הָיָה מִלְּקַטָּו⁹⁰ גְּפִי יִרְקָה⁹¹ וּמְנִיחַ בְּגִנָּה - תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַכֹּל⁹². הֵבִיא מִין אֶחָד⁹³ בְּנִינְיָה - תּוֹרֵם מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד. הֵבִיא מִינֵין הַרְבֵּה⁹⁴ בְּקָפָה, כְּרוֹב מְלַמְעָלָה וְכְרוֹב מְלַמְטָה וּמִינֵין אַחַר בְּאִמְצַע - לֹא יִתְרֵם מִן הָעֲלִיוֹן עַל הַתַּחְתּוֹן⁹⁵. וְאִם הִקִּיף חֲמִשָּׁה צְבוּרִים⁹⁶ בְּגֵרֶן - תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַכֹּל, בְּזִמְן שֶׁעֶקֶר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואינו יודע אם תרם אם לאו. פירות השותפין אם חייבים בתרומה, ואם צריך ליטול רשות זה מזה. ודין אריס שתרם ובא בעל הבית ועכב. והפועלים אם יש להם רשות לתרום. הגוי שהפריש תרומה משלו. והמתכוון לומר תרומה ואמר מעשר. המפריש תרומה על תנאי. והתורם את הגורן מה צריך שיכוון בלבו.

א. עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות; שגאמר: כן תרימו גם אתם - לרבות שלוחכם. ואין עושין שליח עובד כוכבים ומזלות, שגאמר: גם אתם; מה אתם - בגי ברית, אף שלוחכם - בגי ברית.

~ נקודות משיחות קודש ~

"עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות; שגאמר: כן תרימו גם אתם - לרבות שלוחכם."

תוכן מצות תרומה הוא לקיחת ענין חולין והפיכתו לקדושה, שעל-ידו ראוי שיחיה האדם. והיא הוראה ליהודי בכל ענייניו בחולין, שמכולם צריך לעשות ענייני קדושה. ובנוסף, מהלכות תרומות ישנה הוראה באהבת ישראל, וכשמדובר על ציווי הקב"ה, הרי שכל יהודי מתאחד עם יהודי אחר, הגם שיש ששים ריבוא נשמות ישראל וכולם שונים בדרגתם, אעפ"כ כל אחד יכול להיות שליח שהוא דבר אחד עם המשלח.

עצם ענין השליחות הוא בכל אחד ובכל הדרגות בשווה, על-דרך שלמרות ההבדלים שבין בני אדם - בין עשרים לכח ובין חמשים ("תשש כוחו"), בכל זאת יש בכלם צד השווה, היינו עצם נקודת החיים. וענין זה מתבטא גם בהלכה בדין פיקוח-נפש שאפילו ספיקו דוחה את כל התורה כולה, ללא הברל אם מדובר על תינוק בן יומו או על בן תשעים או בן מאה ש"כאילו מת ועבר ובטל מן העולם."

על-דרך-זה הוא ברוחניות, שמצד אחד ישנם חילוקי דרגות בחיוב לימוד התורה, ומצד שני נוגע לימוד התורה לכל אחד מישראל, וכולם חייבים בלימוד התורה "בין עשיר בין עני, בין שלם בגופו בין בעל יסורין כו" שגאמר "והגית בו יומם ולילה".

(על-פי "יין מלכות" ספר זרעים, סימן י"א)

ב. חמשה לא יתלמו, ואם תלמו - אין תרומתן תרומה: החרש², והשוטה, והקטן, והעובד כוכבים ומזלות שתתם את של ישראל ואפלו ברשותו³, והתורם את שאינו שלו שלא ברשות הבעלים⁴. אבל התורם משלו על של אחרים - הרי זו תרומה⁵ ותקן פרותיהם. וטובת הנאה - שלו⁶, שנותנה לכל כהן שירצה.

(2) שאינו שומע ואינו מדבר והרי הוא כשוטה. ואף על פי

על הסדר. כיצד? מפריש בפורים תחלה¹¹¹ לכל, ואחר כך תרומה גדולה, ואחר כך מעשר ראשון, ואחר כך מעשר שני או מעשר עני. והמקדים שני לראשון¹¹², או מעשר לתרומה, או תרומה לכפורים, אף על פי שעבר על לא תעשה - מה שעשה עשוי. ומנין שהוא בלא תעשה¹¹³? שגאמר: מלאתך ודמעך לא תאחר - לא תאחר דבר שראוי להקדימו¹¹⁴. ואין לוקין על לאו זה¹¹⁵.

(111) בתרומות פ"ג מ"ז: "ומנין שיקדמו הבכורים לתרומה? זה קרוי תרומה וראשית, וזה קרוי תרומה וראשית? אלא יקדמו ביכורים שהם ביכורים לכל, ותרומה לראשון היא ראשית, ומעשר ראשון לשני שיש בו ראשית", וכתב רבינו שם: "קרא השי"ת התרומה ראשית, באמרו (דברים יח, ד): "ראשית דגנך תירושך ויצהרך", וקראה תרומה באמרו (במדבר יח, ח): "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי", וקרא הביכורים ראשית, באמרו (דברים כו, ב): "ולקחת מראשית כל פרי האדמה", וקראם תרומה, באמרו (שם יב, ו): "והבאתם שמה . . . ואת תרומת ידך", ואמר ב'ספרי': ותרומת ידך, אלו הביכורים - מעשר ראשון יש בו ראשית, ר"ל תרומת מעשר, שבו אמר השי"ת (במדבר יח, כו): "והרמתם ממנו תרומת ה'", וכבר ביארנו כי התרומה נקראת ראשית". (112) שם מ"ו. (113) שם. (114) "מלאתך אלו ביכורים, ודמעך זו תרומה, והוא בכלל לא תאחר" (ר"ש שם). (115) תמורה ד, ב. משום שהוא לאו הניתק לעשה, שיכול לתקן ולהפריש מחדש על הסדר, וכל לאו הניתק לעשה - אין לוקים עליו.

כד. הרוצה להפריש¹¹⁶ תרומה גדולה ותרומת מעשר כאחד - מפריש אחד משלשה ושלשים ושלשים¹¹⁷ ואומר: אחד ממאה שיש כאן¹¹⁸ - הרי הוא בצד זה שהפרישתי והרי הוא חלין¹¹⁹; והנשארו¹²⁰ מזה שהפרישתי - הוא תרומה על הכל. והמעשר שראוי להיות למאה חלין אלו¹²¹ - הרי הוא בצד זה שהפרישתי; וזה הנשארו יתר על התרומה¹²² ממה שהפרישתי - הרי הוא תרומת מעשר על הכל¹²³.

(116) דמאי פ"ה מ"ב. (117) שהם שלשה חלקים ממאה, שהתרומה חלק מחמישים, שהם שני חלקים ממאה, ותרומת מעשר אחד ממאה. (118) בכלל. (119) כלומר, הרי הוא חולין עד שיפריש התרומה (ראב"ד). (120) שני החלקים. (121) מאה לאו דוקא, שהרי חסרו מהם שנים, ועי' רב"ז. (122) היינו האחד ממאה. (123) ונמצא מפריש כסדרם: תרומה, ואחר-כך מעשר, ואחר-כך תרומת מעשר.

~ יום רביעי כ"ה תמוז ~

פרק רביעי

(1) יבאר אם עושה אדם שליח לתרום, ומי הוא הראוי לתרום. והתורם שלא ברשות. האומר לשלוחו צא ותרום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14) ו"עונת נדרים הוא הזמן שנדרי האדם קיימים בו, והוא שיהיה בזכר מבין שנים עשרה ויום אחד, והנקבה בת עשרה עשרה שנה ויום אחד".

ו. האומר לשלוחו: צא ותרם לי, והלך לתרם, ואינו יודע אם תרם ואם לא תרם, ובא ומצא פרי תרם - אין חזקתו תרם. שאין אומרים פאסורין חזקת שליח עושה שליחותו להקל, אלא להחמיר; וחושש שמא אחר תרם שלא ברשות¹⁵.

15) ואין תרומתו תרומה.

ז. האומר לשלוחו: צא ותרם - תרם פדעתו של בעל הבית: אם היה יודע בזה¹⁷ שהוא בעל עין רעה - מפריש אחד מששים; ואם היה¹⁸ בעל נפש שבועה¹⁹ - מפריש אחד מארבעים. ואם אינו יודע דעתו - מפריש לו בינונית, אחד מחמשים. נתפון לבינונית, ועלתה בידו אחד מארבעים או אחד מששים - תרומתו תרומה²⁰. ואם נתפון להוסיף על הבינונית²¹ ותרם אפלו אחד מתשעים ותשעה - אין תרומתו תרומה.

16) השליח. 17) בבעל הבית. 18) בעל הבית. 19) ביטוי לעין יפה. 20) כיוון שיש תורם אחד מארבעים ויש תורם אחד מששים, יכול השליח לאמר לו: בכך אמדתיך. ודווקא שליח, אבל בעל הבית בעצמו שתורם, אפילו עלתה בידו אחד מעשרים - תרומתו תרומה. 21) כשאינו יודע דעתו של בעל הבית, שדינו בבינונית.

ח. פרות השתפין - חיבות בתרומה ומעשרות; שנאמר: מעשרתיכם - אפלו של שנים. והשתפין אינן צריכין לטל רשות²² זה מזה, אלא כל התורם מהן - תרומתו תרומה. תרם אחד מהן, ובא השני ותרם תרומה שניה, שהרי לא ידע שחברו תרם: אם היה ממחין²³ זה על זה - תרומת השני אינה תרומה²⁴; ואם לא היה ממחין²⁵, ותרם הראשון בפשעור - (אין תרומת השני תרומה; לא תרם הראשון בפשעור²⁶) - תרומת שניהן תרומה²⁷.

22) ומה שאמרו "אתם ולא השותפין" אין הלכה כן, אלא "השותפין תורמין אחד בלא רשות חברו". 23) וממחין הוא מלשון המחאה כמו "המחאה אצל חנווני", כלומר, שכל אחד מהם סומך על מה שעושה חברו. 24) שאילו ידע שחבירו תרם, לא היה הוא תורם. 25) כלומר, לא ידוע שהם סומכים זה על זה. 26) כלומר, כשיעור שתורם חברו. 27) שכיוון שלא תרם הראשון כשיעורו של השני, בוודאי אין השני מסכים לתרומתו ואינו שליח לתרום על שלו, וגם הראשון אינו מסכים לתרומתו של השני, נמצא כל אחד ואחד מפריש על חלקו.

ט. האומר לשפתו או לבן ביתו²⁸ או לעבדו²⁹ או לשפחתו לתרם, והלכו לתרם, ובטל שליחותו קדם

שחרש בלשוננו הוא שאינו שומע - חז"ל קוראים גם לזה שאינו שומע ואינו מדבר בשם "חרש", "לפי שסיבת האלמות היא חרשות יתחדש בעובר בעודו בבטן אמו ולא ישמע, מה שמדברים לו". וכשנולד האדם החרשות אחר ששמע (ואם כן הוא מדבר) או נשתק אחר שהיה מדבר (ואם כן הוא שומע), תרומתם תרומה. [נמה שכתב שם משנה ב "מותר לו לתרום", לאו דווקא הוא ורוצה לומר שתרומתו תרומה]. 3) שאין הגוי נעשה שליח. 4) והמדובר כשלא היה אחר כך גילוי דעת מהבעלים [=שהם מסכימים למעשיו]. 5) שזכות היא לבעל הפירות, שמתקנים פירותיו והרי הוא כשלוחו, שזכייה מטעם שליחותו. 6) של התורם.

ג. התורם שלא ברשות, או שיירד לתוך שדה חברו ולקט פרות שלא ברשות פדי שיקחם ותרם: אם בא בעל הבית ואמר לו: בלך אצל פות, אם היו שם פות ממה שתתרם - תרומתו תרומה, שהרי אינו מקפיד⁷; ואם לא היו שם פות - אין תרומתו תרומה, שלא אמר לו אלא על הרף מחוי⁸. ואם בא בעל הבית ולקט והוסיף, בין יש לו פות מהן בין אין לו - תרומתו תרומה.

7) ואינו חושש משום גזל. ואם כן כשתרם בשביל בעל הבית תרומתו תרומה וכשלקחם לעצמו הרי הם כשלו וממילא תרומתו תרומה. 8) כלומר, דרך מחאה: אילו מצאת פות מאלו היית גוזלך.

ד. חמשה לא יתרמו, ואם תרמו - תרומתן תרומה: חרש מדבר ואינו שומע⁹, מפני שאינו שומע והברכה¹⁰; והאלם, ששומע ואינו מדבר, והעורם, מפני שאינן יכולין לברך¹¹; והשכור¹² והסומא, מפני שאינן יכולין לכון ולהפריש את היפה¹³.

9) שם משנה ב. ואף על פי שבמשנה ו שם נאמרו חמישה: "האלם והשיכור והעורם והסומא ובעל קרי" - השמיט רבינו בעל קרי, מפני שאמרו בברכות כב. "בטלה לטבילותא דבעל קרי" - ומותר לו לברך, ואם כן יכול לתרום גם לכתחילה. 10) וכל הברכות כולן צריך שישימע לאזנו מה שהוא אומר". 11) האלם שאינו מדבר, והעורם משום שנאמר: והיה מחניך קדוש ולא ייראה בך ערוות דבר", בשעה שאתה מדבר בו לא ייראה בך ערוות. 12) שאינו יכול לדבר בפני המלך. אבל לא הגיע לשכרותו של לוט, שאם הגיע לשכרותו של לוט הרי הוא כשוטא. 13) "ודין התרומה לברור מן היפה למאמר השם ית': את כל חלבו".

ה. קטן שהגיע לעונת נדרים¹⁴, אף על פי שלא הביא שתי שערות ולא נעשה גדול, אם תרם - תרומתו תרומה, ואפלו בתרומה של תורה; הואיל ונדריהן והקדשן קיימין מן התורה, כמו שבארנו בגדלים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְהֵן וְהָאֵמִינָן עַל פְּנֵי 41 - הָרִי הֵן פְּשְׁלוּחֵינָן 42, וְאֵם תְּרֹמֶו - תְּרֹמֶתָן תְּרֹמָה.

(40) שמותר להם לתרום, והיינו שהלכו בו שתי וערב. (41) [כלומר, האמינם על כך, שלא יטמאן]. (42) לתרום, אם יראו צורך בכך, לפני שיבוא לידי טומאה.

יֵד. פּוֹעֵל שְׂאֵמֶר לֹו בְּעַל הַבֵּית: פֶּנֶס לִי גִרְנִי וְתָרֶם, וְתָרֶם וְאַחַר כֵּן פֶּנֶס - תְּרֹמֶתָו תְּרֹמָה 43.

(43) שאף על פי שאמר לו "כנוס ותרום", וודאי אינו מקפיד שיתרום קודם, שהרי כן הוא הדרך, וכמו שמסיים שם: "שאינ הגורן נכנס אלא אם כן נתרום". ושם: "ואם אמר לו בעל הבית כנוס לי גרני, תרומתו תרומה". ולא נזכר שאמר לו "כנוס - ותרום". ועיקר החידוש הוא שאף על פי שלא אמר לו במפורש לתרום - תרום, כיוון שאין הגורן נכנס אלא אם כן נתרום.

טו. הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֹלוֹת שֶׁהִפְרִישׁ תְּרֹמָה מִשְׁלוֹ 44 - דִּין תּוֹרָה שְׂאֵינָה תְּרֹמָה, לְפִי שְׂאֵינָן תְּבִיבִין; וּמִדְּבָרֵיהֶן גְּזֵרוּ 45 שֶׁתִּהְיֶה תְּרֹמֶתָו תְּרֹמָה, מִשּׁוּם בְּעַלֵי פִיסִין, שְׁלֵא יִהְיֶה זֶה הַמְמוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּלָה אוֹתוֹ בְּעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֹלוֹת כְּדִי לְפַטְרוֹ 46. וּבּוֹדְקִין אֵת הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֹלוֹת שֶׁהִפְרִישׁ תְּרֹמָה 47: אִם אָמַר: בְּדַעַת יִשְׂרָאֵל 48 הִפְרַשְׁתִּיהָ - תִּנְתֵּן לָפָה; וְאִם לֹאוֹ - טְעוּנָה גְּנִיזָה 49, שְׂמָא בְּלָבוֹ לְשִׁמְיִם 50. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל; אֲבָל עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֹלוֹת שֶׁהִפְרִישׁ תְּרֹמָה בְּחוּצָה לְאַרְצֵי - לֹא גְזֵרוּ עָלֶיהָ. וּמִדְּעִינָן אוֹתוֹ שְׂאֵינָו צְרִיף וְאֵינָה תְּרֹמָה כָּלָל.

(44) כן הוא בגיטין שם. שאם תרום של ישראל, אינה תרומה כלל. (45) היינו אף על פי שגדלו בידו והגיעו לעונת המעשרות אצלו והוא מירחם, שאינם חייבים כלל בתרומות ומעשרות. ולא גזרו חכמים אלא בפירות ישראל שמירחם הגוי - אם תרום הגוי, גזרו משום בעלי כיסין, ואמרו שתרומתו תרומה. (46) שהרי רואים שגם תרומת הגוי תרומה. ושתי גזירות היו בזה מאותו הטעם: א. אם מירח הגוי פירותיו של ישראל - שחייבות בתרומות ומעשרות. ב. אם תרום הגוי מפירותיו, שפטורים לגמרי מתרומות ומעשרות - שתרומתו תרומה. והכל כדי שלא ימסרו לגוי למרחם ולהפקיעם מחיוב תרומות ומעשרות. (47) היינו: משלו, כמו שכתב למעלה. (48) "שלמקום שתרומת ישראל הולכת תלך זו". (49) ואסורה בהנאה. (50) לשם הקדש. ובזמן הזה עסקינן בהקדש אסור בהנאה.

טז. הַמִּתְפַּנֵּן לֹומֶר תְּרֹמָה וְאָמַר מַעְשֶׁר, מַעְשֶׁר וְאָמַר תְּרֹמָה - לֹא אָמַר כְּלוּם, עַד שֶׁיִּהְיֶה פָּיו וְלָבוֹ שׁוֹיִן. הִפְרִישׁ תְּרֹמָה בְּמַחְשַׁבְתּוֹ וְלֹא הוֹצִיא בְּשַׁפְּתָיו כְּלוּם - הָרִי זֹו תְּרֹמָה; שְׂנֵאָמַר: וְנִחְשַׁב לְכֶם תְּרֹמֶתְכֶם בְּדָגָן מִן הַגֵּרָן - בְּמַחְשַׁבָה בְּלִבְד תִּהְיֶה תְּרֹמָה.

שְׂיִתְרָמוּ: אִם לֹא שָׁנָה הַשְּׁלִיחַ - תְּרֹמֶתָו תְּרֹמָה 30; וְאִם שָׁנָה, כְּגוֹן שְׂאֵמֶר לֹו: תָרֶם מִן הַצֶּפּוֹן, וְתָרֶם מִן הַדָּרוֹם, הוֹאִיל וּבִטֵּל שְׁלִיחוֹתוֹ מִקְדָּם 31 - אֵינָה תְּרֹמָה.

(28) משמשו. (29) עבד כנעני, שנעשה שליח לתרומה, מפני שהוא בן ברית. (30) במשנה שם: "ביטל אם עד שלא תרום בטל, אין תרומתו תרומה, ואם משתרם ביטל תרומתו תרומה". (31) אבל אם לא ביטל שליחתו, אף על פי ששינה בזה תרומתו תרומה, שאין דרכו של אדם להקפיד על זה.

י. אָרִיס שְׂתָרֶם 32, וּבָא בְּעַל הַבֵּית וְעֵבֵב: אִם עַד שְׁלֵא תָרֶם עֵבֵב - אֵין תְּרֹמֶתָו תְּרֹמָה 33, וְאִם מִשְׂתָרֶם עֵבֵב - תְּרֹמֶתָו תְּרֹמָה. וְהָאֶפּוֹטְרוֹפְסִין תּוֹרְמִין 34 מִנְכָּסֵי תוֹמִים.

(32) שיש לו חלק בתבואה, תמורת עבודתו. (33) ומה שאמרו "אתם ולא אריסין" אין הלכה כן. ובתוספתא שם נוסף: "אבל אין רשאי להוציא מעשר אלא על חלקו בלבד" ורבינו השמיט כל זה. וייתכן כי הכוונה למצוות נתינה, שאף על פי שהפרשתו קיימת, אינו רשאי להוציא ולתת, אלא על חלקו. (34) "כדי להאכילן, שאין מאכילין את היתומים דבר האסור, אבל לא יעשרו ולא יתרומו כדי להניח פירות מתוקנין".

יא. הַגֵּבֵב וְהַגְּזֵלָן וְהָאֲנָסִס 35 - תְּרֹמֶתָן תְּרֹמָה 36. וְאִם הָיוּ הַבְּעָלִים רוֹפְסִין אַחֲרֵיהֶן 37 - אֵין תְּרֹמֶתָן תְּרֹמָה.

(35) שהכריח את חבירו לתת לו. (36) ממה שכתב רבינו בסמוך "ואם היו הבעלים רודפין", משמע שכאן המדובר כשלא היו רודפין אחריהם, ואם כן נתייאשו. ויש כאן גם יאוש בעלים וגם שינוי השם: מעיקרא (=מקודם) חולין, והשתא (=ועכשיו) תרומה. (37) תוספתא שם. שכיוון שרודפין אחריהם וודאי לא נתייאשו.

יב. הֵבֵן וְהַשְּׁכִיר וְהָעֹבֵד וְהָאִשָּׁה - תּוֹרְמִין עַל מַה שֶׁהֵן אוֹכְלִין; אֲבָל לֹא תְרָמוּ עַל הַפֶּל, שְׂאֵין אָדָם תוֹרֶם דָּבָר שְׂאֵינָו שְׁלוֹ. הֵבֵן כְּשֶׁאוֹכֵל עִם אֲבִיו 38 וְהָאִשָּׁה בְּעִסְתָּהּ 39 - תּוֹרְמִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּרִשׁוֹת.

(38) היינו שהוא סמוך על שולחן אביו. והבן שהזכיר למעלה ואינו תרום אלא מה שהוא אוכל, היינו באינו סמוך על שולחן אביו. (39) אין לפרש שקמצה מעיסתה, כלומר מן המזונות שלה, - שאלו הם שלה, ואינה צריכה רשות הבעל. אלא עיסתה היינו כל העיסה של הבית, והמדובר בחלה, שכיוון שזוהי המצוה שלה בוודאי נותן לה רשות ומפרישה גם שלא מדעת.

יג. הַפּוֹעֵלִים - אֵין לְהֵן רִשׁוֹת לְתָרֶם שְׁלֵא מִדַּעַת בְּעַל הַבֵּית, חוּץ מִן הַדּוֹרְכִין בְּגֵת 40; שְׂאִם יִרְצוּ לְטַמֵּא אֵת הַיַּיִן - הָרִי הֵן מְטַמְּאִים מִיָד, וְלִפִּי שְׂמֶסֶר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למטה. 61] נראה שהמדובר בתורם את המנורה (=אוצר של תבואה), ומשמיענו בזה שאוכל ממה שלמעלה או ממה שלמטה, ואינו חושש לדימוע. שאף על פי שנתערבו כמה חטים בחולין, ולא יהיו בתערובת, מאה של חולין כנגדם - כיוון שאיסור דימוע אינו אלא מדרבנן, יש לסמוך כאן על "ברירה" שהחטים שלמעלה או שלמטה, שיפריש לבסוף, הם הם התרומה ולא יותר. שהרי באיסורי דרבנן סומכים על ברירה.

כא. התורם את הגרן - צריך שיכונן את לבו שתהיה זו תרומה על הפרי ועל מה שפקטעין⁶² ועל מה שפבצדין⁶³ ועל מה שפבתוך התבון⁶⁴. התורם את היקב⁶⁵ - צריך שיכונן את לבו לתורם על מה שפבתרצין⁶⁶ ועל מה שפבגין⁶⁷. התורם את הבור של יין - צריך שיכונן את לבו לתורם על מה שפבגפת⁶⁸. ואם לא נתבון, אלא תרם סתם - נפטר הכל; שתנאי בית דין הוא, שתתרומה על הכל. התורם לפלגה של תאנים ונמצאו תאנים בצד הפלגה - הרי אלו פטורין, מפני שבלבו לתורם על הכל.

62) שיבולים קטועות שלא נידושו. 63) שבצידי הכרי. 64) שאי אפשר בלא חטיין, כלומר, מוציא על כל הנגלה והנסתר. 65) הבור שלפני הגת שהיין יורד לתוכו. 66) שבגרעינים. 67) שבקליפות. 68) היא פסולת של זיתים. וצריך עיון הרי מדובר בבור של יין.

פרק חמישי

1) יבאר מה זה תורם, מן המתקיים או מן היפה. אם תורם ממין על שאינו מינו. ומאימתי תורמין את הגרן. מאימתי תורמין את הגת ואת הזיתים. אם תורמין מן הטהור על הטמא. ודין אם תורמין מן המחובר על התלוש או איפכא. אם תורמין מן הלח על היבש ומן החדש על הישן. אם תורמין מפירות הארץ על של חוצה לה, או איפכא. המפריש תרומה ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו על פירות אחרים. עציץ נקוב, והתורם מן הדמאי, והדברים שתורמין זה על זה. תרם חבית של יין ונמצאת מגולה. בשלשה פרקים בשנה צריך לבדוק את היין שהניחו להפריש עליו.

א. אין תורמין אלא מן היפה², שנאמר: בהרימכם את הלבב ממינו. ואם אין שם פהן - תורם מן המתקיים³, אף על פי שיש שם יפה שאינו מתקיים. כיצד? תורם תאנים על הגרוגרות⁴, ובמקום שאין שם פהן - תורם גרוגרות על התאנים⁵. ואם רגיל לעשות תאנים גרוגרות⁷ - תורם מן התאנים על הגרוגרות אפלו במקום שאין שם פהן. אכל במקום שיש בו פהן⁸ - אין תורמין מן הגרוגרות על התאנים אפלו למקום שדרבן לעשות תאנים גרוגרות.

יז. המפריש תרומה על תנאי: אם נתקיים התנאי - הרי היא תרומה, ואם לאו - אינה תרומה. וכן המפריש תרומה ומעשרות⁵¹ ונתנם עליהן - הרי זה נשאל להכבם ומתיר לו, כדרך שמתירין לו שאר גדרים, ותחזור חלין כמו שהיתה, עד שיפריש פעם שניה אותה שהפריש תחלה או פרות אחרות.

51) ועוד לא נתנם לכהן או ללוי, שאם כבר נתנם - אינו יכול להישאל עליהם.

יח. התורם בור של יין ואמר: הרי זה⁵² תרומה על מנת שתעלה שלם - [צריך שתעלה] שלם מן השכר ומן השפיכה⁵³, אכל לא מן הטמאה⁵⁴. ואם נשברה - אינה מדמעת⁵⁵. הניחה במקום שאם תשבר שם או תתגלגל לא תגיע לבור⁵⁶ - הרי זה מדמעת, שפכר נתקיים התנאי⁵⁷.

52) דלי יין שמעלה מן הבור. 53) שאלו אדם מעלה על דעתו כשמעלה מן הבור, שמא יישבר או יישפך וידמע את החולין שנשארו בבור. 54) שטומאה אינה מצוייה ולא עלה על דעתו. 55) כלומר, אינה אוסרת בדימוע, לפי שאינה תרומה שהרי לא נתקיים התנאי. 56) לא תיפול אל הבור. 57) שזה נקרא כבר עלה מן הבור.

יט. במה דברים אמורים? בתרומה גדולה⁵⁸; אכל בתרומת מעשר, שמתר לתורם שלא מן המקף - פיון שעלתה נתקיים תנאו⁵⁹, והרי היא תרומת מעשר ואף על פי שנשברה או שנשפכה, ואין צריך לומר שנטמאת.

58) שניטלת מן המוקף. 59) כלומר: רק בתרומה גדולה, שאינה ניטלת אלא מן המוקף, ולא היה יכול להוציא את דלי היין לתרומה מן הבור ולקרוא עליו שם תרומה במקום שלא יהיה חשש של שבירה ושפיכה שיגרמו דימוע היין שבבור, - רק בה מסתבר שמה שאמר "על מנת שתעלה שלם", שכוונתו שיעלה שלם למקום שאם תישבר ותתגלגל לא תגיע לבור, ואם נשבר או נשפך אל הבור, לא נתקיים תנאו. אבל תרומת מעשר, שרק תלמידי חכמים תורמים אותה מן המוקף, אבל מן הדין היא ניטלת אף שלא מן המוקף, אם כוונתו למנוע דימוע היה לו להוציא דלי היין למקום שלא יחשוש לגלגול לתוך הבור ולדימוע ולקרוא לו שם בשם תרומת מעשר, ומכיוון שלא עשה כן, נראה שלא הייתה כוונתו למנוע דימוע. ולפיכך מיד כשעלה מן הבור הרי זו תרומה אף על פי שנשבר אחר כך.

כ. האומר: שלמעלה תרומה ושלמטה חלין, או שלמעלה חלין ושלמטה תרומה - דבריו קמין, שהדבר תלוי⁶⁰ בדעת התורם⁶¹.

60) לקבוע מקום תרומתו, בצפון או בדרום, למעלה או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מן הגורן שלו, ומלאה (= יין) מן היקב שלו, כל אחד על מינו (וראה להלן הלכה ד). ובבכורות נג: למדו זאת ממה שנאמר (במדבר יח, יב): "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן" - "תן חלב לזה, וחלב לזה". ועיין רדב"ז. וראה 'תוספות יום טוב' תרומות שם משנה ו, ומראה הפנים בירושלמי שם הלכה ד, ד"ה זה אחד.

ג. הקשות¹³ והמלפפון - מין אחד¹⁴, פל מין חטים¹⁵ - אחד, פל מין תאנים¹⁶ וגרגרות ודבלה - אחד, ותורם מזה על זה. וכל שהוא פלאים¹⁷ פחברו - לא יתורם מזה על זה, אפלו מן היפה על הרע. פיצד? היו לו חמשים סאה חטין וחמשים סאה שעורים פבית אחד, והפריש על הפל שני סאין חטין - אינן תרומה¹⁸. וכל שאינו פלאים פחברו - תורם מן היפה על הרע, אכל לא מן הרע על היפה; ואם תרם - תרומתו תרומה¹⁹. חוץ מן הזונין²⁰ על החטים, מפני שאינן אכל אדם²¹.

13 שם משנה ו, כדעת תנאקמא ולא כר' יהודה. קישות היא "פאקוס" בערבית (רע"ב שם). 14 שכן גם לענין כלאים הן מין אחד (כלאים פ"א משנה ב), וראה להלן. 15 שחורה ולבנה. שם משנה ד. 16 משנה שם. 17 שם משנה ו. 18 [כלומר, אינם תרומה אפילו על החטים. וכן מפורש בתרומות פ"א משנה ד: "אין תורמין זיתים על השמן ולא ענבים על היין. ואם תרמו, בית שמאי אומרים תרומת עצמן בהם, ובית הלל אומרים אין תרומתן תרומה". "הואיל ונתכוין לתרום גם על השמן, אין כאן תרומה לא על הזיתים ולא על השמן, והרי הוא כאילו לא תרם כלל" (רע"ב שם). שתרומה היא כמו נדר, ונדר שהותר מקצתו הותר כולו", כמפורש בנדרים כה: לדעת בית הלל (משנה ראשונה), והוא הדין לתורם חטים על חטים ושעורים. וראה בתוספת אנשי שם, ובחזון איש כאן]. 19 תרומות שם. ולמדו זאת (יבמות פט:): ממה שנאמר (שם, לב): "ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו" - הרי שאם אינו מרים מן היפה, יש עליו חטא. ואם אין תרומתו תרומה, איזה חטא יש עליו - הרי שבדיעבד תרומתו תרומה. 20 מין ממיני החיטה, גרוע ונפסד. 21 בתרומות פ"ב משנה שם: "מפני שאינן אוכל", ומפורש רבינו שאינם אוכל אדם. וראה למעלה בפרק ב הלכות א-ב.

ד. אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו²² על דבר שלא נגמרה מלאכתו, ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו; שנגמרו²³: פדגן מן הגרן וכמלאה מן היקב - מן הגמור על הגמור. ואם תרמו - תרומתן תרומה²⁴.

22 שם פ"א משנה י. ורבינו שינה קצת מסדר המשנה, עיין 'תוספות יום טוב' שם. 23 כן הוא בספרי פרשת קרח. 24 משנה שם. וראה להלן הלכה יח. ואף-על-פי שלמעלה הלכה ב למד רבינו מהפסוק הנ"ל, שאין תורמין ממין על

נקודות משיחות קודש

"אין תורמין אלא מן היפה, שנגמרו בהרימכם את חלבו ממנו".

כתב הרמב"ם בסוף הלכות תמורה "רוב דיני התורה אינן אלא... לתקן הדעות וליישר כל המעשים", וכך גם בהלכה זו יש ללמוד הוראה כללית בעבודת ה', שגם את הזמן היותר מובחר ביום, יש להקדיש לענייני קדושה, ובשעות הפחות "יפות" - לעסוק בענייני החולין שגם הן משרתות את הקדושה, הגם שאינן 'קדושה' כשלעצמן. עניין זה מרומז גם במילה "עריסותיכם" מלשון עריסה, היינו מיטה, כי "ראשית עריסותיכם" מרמז על זמן הקימה מהמיטה, היינו שעות הבוקר שהן השעות היותר יפות, שאותן יש להקדיש ללימוד תורה תפילה וצדקה.

תרומה בכלל, מלמדת על אחדות ישראל, שהרי ממנה נלמד דין שליחות בכל ענין: "כן תרימו גם אתם, לרבות שלוחכם". וגם בעניין התרומה מן היפה והטוב, מודגש ענין האחדות שמתבטא דווקא בין חלקי היום שאינם שווים, ושאותם ברא הקב"ה, כי דווקא בצירוף ובשיתוף שבין הדברים השונים במהותם, נגרמת האחדות בשלימותה.

(על-פי יין מלכות' ספר זרעים, סימן י"ג)

2 תרומות פ"ב משנה ד. 3 כתנאקמא שם, ולא כר' יהודה. והיינו שיתקיים עד ששיגענו ליד הכהן (פירוש המשניות שם). ואף-על-פי שאמרה תורה "בהרימכם את חלבו" - כיון שאם תרם בדיעבד מן הרעה, תרומתו תרומה (להלן הלכה ג), תורם כאן לכתחלה מן הרעה, שהרי הוא כמו דיעבד, כיון שהיפה אינו מתקיים (משנה ראשונה). 4 שתאנים לחות, יותר יפות מגרגרות יבשות. 5 שהגרגרות מתקיימות יותר. 6 מנחות נה. 7 ואם כן, לא יתקלקלו. 8 שם.

ב. תורמין פצל שלם⁹, אף על פי שהוא קטן; אכל לא יצוי פצל, אף על פי שהוא גדול. בכל מקום¹⁰ אין תורמין ממין על שאינו מינו¹¹; שנגמרו: פדגן מן הגרן וכמלאה מן היקב¹². ואם תרם - אין תרומתו תרומה.

9 תרומות שם משנה ה', כדעת תנאקמא ולא כרבי יהודה. 10 [בדפוסים חדשים, מחוברות שתי מלים אלו להלן "בכל מקום אין תורמין ממין על שאינו מינו" וכך הוא בפירוש הרדב"ז. אבל הר"י קורקוס והכסף-משנה חיברו אותן למה שלמעלה, ופירושו: "בכל מקום. כלומר בין שיש כהן, בין שאין כהן". וכן כתב בפירוש המשנה שם: "בצל קטן שלם, לדעת תנאקמא שוה יותר, בין במקום שיש כהן לפי שהוא אצלו יפה, בין במקום שאין כהן לפי שהוא מתקיים". וראה בר"י קורקוס יישוב דברי רבינו עם סוגיית הגמרא בברכות לט:). 11 תרומות שם משנה ד. 12 כלומר, תורמין דגן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכל זה בתרומה גדולה, אבל תרומת מעשר ניטלת מן הטהור על הטמא (בסוף ההלכה). (34) משנה שם. ובירושלמי שם שואל: "מערתה לא היא תרומתו תרומה? - ממנו כתיב". שנאמר (שם, כו): "והרמותם ממנו תרומת ה" - שמכל מקום תרומתו תרומה, אפילו אם תרם מן הטהור על הטמא. (35) במשנה שם נאמר: "באמת אמרו, העגול של דבילה וכו'". וכתב רבינו בפירושו המשנה "וכל מקום שאמר באמת, הוא הלכה למשה מסיני". ועיין ברע"ב ור"ש שם. (36) "ככר גדול שעושים מן התאנים היבשים ונקראת דבלה" (פיה"מ). (37) "לפי שהיא מחוברת מחלקים רבים, לא נחשב אותם כגוף אחד שיהא חיבור ומקבל טומאה כולה" (שם). (38) "שהם גופים מחולקים ואין שם ידוע לכל האגודה" (שם). (39) "כרי של חטים שהיא יותר פחותה מן האגודה בדבוק" (שם). (40) ובדיעבד - תרומתו תרומה, כמו שכתוב למעלה בתחילת ההלכה. (41) ירושלמי שם. (42) כן הוא שם, היינו שתמיד תקח מן הטהור שבו - אף אם יש בו טמא.

ח. אין תורמין⁴³ מן הטמא על הטהור⁴⁴. ואם תרם: בשוגג - תרומתו תרומה⁴⁵; במזיד - לא תקח את השירים⁴⁶, וזה שהרים - תרומה⁴⁷, ויחזור ויתרם⁴⁸. במה דברים אמורים⁴⁹? שלא ידע בטמאה⁵⁰; אבל אם ידע ושגג שמתה לתרם⁵¹ מן הטמא על הטהור - הרי הוא במזיד. וכן בתרומת מעשר⁵².

(43) תרומה גדולה. ולענין תרומת מעשר - בסוף ההלכה. (44) תרומות פ"ב משנה ב. (45) דוקא אם היתה לה שעת הכושר להפרשה בטהרה, אבל אם נטמאה בעת שנתלשה מן המחובר, אין תרומתו תרומה (רדב"ז כאן ע"פ הסוגיא בפסחים לג. וכן כתב רבינו בפירושו המשנה שם, וראה למעלה פ"ב הלכה יד). (46) את הטבל. (47) שהרי מן התורה תרומתו תרומה, אפילו במזיד (יבמות ז. כרבי נתן ברבי אושעיא). (48) כדי לתקן את השירים. (49) שבשוגג תרומתו תרומה. (50) כדי יהודה בתרומות שם. וחזר בו מפירושו במשנה, ששם כתב שאין הלכה כר' יהודה, ועיין 'תוספות יום טוב' (הגהה ברמב"ם דפוסיים חדשים). (51) ירושלמי שם הלכה א (כסף משנה). (52) כן הוא בירושלמי שם: "תרומת מעשר ניטלת מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא, מן הטהור על הטמא ואינה ניטלת מן הטמא על הטהור". וכן הוא במשנה שם: "וכן בן לוי שהיה לו מעשר טבל וכו'".

ט. אין תורמין מן המחבר על התלוש, ולא מן התלוש על המחבר⁵³. כיצד? הרי לו פרות תלושין⁵⁴ ואמר: פרות אלו יהיו תרומה על פרות אלו המחברים⁵⁵, אפלו אמר לכשיתלוש⁵⁶; או שהיו לו שתי ערוגות⁵⁷ ואמר: פרות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פרות ערוגה זו מחברים⁵⁸; או שאמר: פרות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פרות ערוגה זו תלושין⁵⁹ - לא אמר כלום⁶⁰. אבל אם אמר: פרות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פרות

שאינו מינו, ושם אין תרומתו תרומה אף בדיעבד - לענין מין בשאינו מינו לא מצאנו פסוק מיוחד שילמדנו שתורמתו תרומה, כמו שלמדנו בדין שאינו גמור (ועיין ש"ך י"ד סימן שלא, ס"ק פ). ומאורו הטעם אין להקשות על מה שאמרו (חלה פ"ב משנה ה) "המפריש חלתו קמה אינה חלה", שגם שם אין לימוד מיוחד שתהא חלתו חלה (עיין ר"ש ומלאכת שלמה שם).

ה. מאימתי²⁵ תורמין את הגרין? משפיר²⁶. פיר מקצת - תורמין מן הפרור על שאינו פרור. המכניס שבלים²⁷ לתוך ביתו לעשותן מלילות - הרי זה תורם²⁸ מן שבלים²⁹.

(25) תוספתא תרומות פ"ג. (26) בכמה ספרים "משיכבור" (מהר"י קורקוס, כסף משנה, מעשה רוקח, תוספתא כפשוטה). ויש מגיהים "משיכבור" (מהר"י קורקוס וכסף משנה). וכן הוא בתוספתא שם לפי נוסחת דפוס ראשון, והיינו העמדת ערימה (להלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג). (27) ביצה יג. כדעת רבי ולא כרבי יוסי ב"ר יהודה. (28) צ"ל: מן. (29) שזו היא גמר מלאכתן, שאין סופן לבוא לידי גורן אחר, וזהו גרן (רש"י שם). וראה להלן.

ו. מאימתי³⁰ תורמין את הגת? משיהלכו בה שתי וערב³¹. מאימתי תורמין את הזיתים? משיתענו³².

(30) תוספתא שם ונהנה רבינו לא הזכיר כאן אלא גורן, יקב וגת. וזה מתאים למה שאמרו בירושלמי (תרומות פ"א הלכה ה) "אין לך איסור מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, אלא גורן ויקב בלבד". וראה להלן הלכה יח, שתורמים יין על ענבים העומדים לעשותן צמוקים]. (31) לדרוך בה. (32) כלומר, משישימו הקורה על הזיתים.

ז. אין תורמין מן הטהור³³ על הטמא; ואם תרם - תרומתו תרומה³⁴. והלכה למשה מסיני³⁵, שעגול של דבילה³⁶ שנטמא מקצתו - תורמין לכתחלה מן הטהור שבו על הטמא שבו³⁷. ולא העגול בלבד, שהוא גוף אחד, אלא אפלו אגדה של ירק³⁸, אפלו ערמה של חטים³⁹, שנטמאה מקצתה - תורמין מן הטהור שבה על הטמא שבה. אבל היו שני עגולים או שתי אגדות או שתי ערמות, אחת טמאה ואחת טהורה בצדה - לא יתרם מן הטהור על הטמא לכתחלה⁴⁰. ותורמין תרומת מעשר⁴¹ מן הטהור על הטמא לכתחלה; שנאמר: את מקדשו ממנו - טל מן המקדש שבו⁴².

(33) תרומות פ"ב משנה א. ובירושלמי שם למדו כן ממה שנאמר "ונחשב לכם תרומתכם כדגן וכו' מן היקב", - "מה גורן ויקב (אי) איפשר שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור, וזה אף על פי שאפשר, למדין אפשר משיא אפשר". כלומר: מה שתם יהא כולו טמא או כולו טהור כדי שיתרום מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא (ר"ש).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאִם תָּרַם - אֵינָהּ תְּרוּמָה⁶⁶; שְׁנֹאמֵר: שְׁנֵה שְׁנֵה⁶⁷. לֶקֶט⁶⁸ יִרְקָה⁶⁹ עֲרַב רֹאשׁ הַשְּׁנֵה⁷⁰ עַד שֶׁלֹּא בָּאָה הַשְּׁמֶשׁ, וְחִזְרָה וְלֶקֶט אַחַר שְׂבָאָה הַשְּׁמֶשׁ - אֵין תּוֹרְמִין מִזֶּה עַל זֶה; שְׂנֵה חֲדָשׁ, וְזֶה יִשָּׁן. וְכֵן אִם לֶקֶט⁷¹ אֶתְרוּגָה⁷² בְּעֶרְבַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשֶׁבֶט עַד שֶׁלֹּא בָּאָה הַשְּׁמֶשׁ, וְחִזְרָה וְלֶקֶט אֶתְרוּגָה אַחַר מְשַׁבָּאָה הַשְּׁמֶשׁ - אֵין תּוֹרְמִין מִזֶּה עַל זֶה. מִפְּנֵי שְׂאֵחַד בְּתִשְׁרֵי - רֹאשׁ הַשְּׁנֵה לְמַעֲשְׂרוֹת תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וְיִרְקוֹת⁷³, וְחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשֶׁבֶט⁷⁴ - רֹאשׁ הַשְּׁנֵה לְמַעֲשְׂרוֹת הָאֵילָן⁷⁵.

(65) תרומות פ"א משנה ה, ותוספתא שם פ"ב. (66) משנה שם. (67) "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה". עיין בכורות נג: וספרי פרשת ראה שם. (68) תוספתא שם, והובאה בראש השנה יב. (69) שבו הולכים אחר לקיטה (פ"א מהלכות מעשר שני הלכה ד). (70) אחד בתשרי, שהוא ראש השנה למעשר התבואה והירקות (להלן). (71) ראה השנה יד: (72) שהוא כירק לענין זה, שהולכים בו אחר לקיטה (שם הלכה ה). (73) משנה שם ב. (74) כבית-הלל במשנה שם (75) גם אתרוג בכלל. ואף-על-פי שלענין לקיטה דינו כירק, - לענין שנת המעשר, דינו כאילן (שם טו.).

יב. אֵין תּוֹרְמִין פְּרוֹת הָאֶרֶץ עַל פְּרוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ⁷⁶, וְלֹא מִפְּרוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ עַל פְּרוֹת הָאֶרֶץ. [וְלֹא מִפְּרוֹת הָאֶרֶץ עַל פְּרוֹת סוּרְיָא⁷⁷, וְלֹא מִפְּרוֹת סוּרְיָא עַל פְּרוֹת הָאֶרֶץ]. וְלֹא מִפְּרוֹת שְׂאֵינָן חֲזִיבִין בְּתְרוּמָה⁷⁸, כְּגוֹן לֶקֶט שְׂכָחָה וּפְאָה⁷⁹, אוּ פְּרוֹת שְׁנֹתְרָמָה תְּרוּמָתָן עַל פְּרוֹת שְׂחִיבִין בְּתְרוּמָה, וְלֹא מִפְּרוֹת שְׂחִיבִין בְּתְרוּמָה עַל פְּרוֹת הַפְּטוּרִין. וְאִם תָּרַם - אֵינָהּ תְּרוּמָה.

(76) תרומות פ"א משנה ה. וכתב בפירוש המשנה שם: "הטעם בזה אמרו: 'וכל מעשר הארץ מזרע הארץ' (ויקרא כו, ל), ואף-על-פי שאלו הכתובים שהביאו ראייה מהם, יש מהם שבאו במעשר, ויש מהם שבאו בתרומת מעשר, אין בזה קושיא לפי שאנחנו נביא ראיות מן הפסוקים שבאו בתרומות על המעשרות, ובפסוקים שבאו במעשרות על התרומות, לפי שענין אחד כולל אותם, והוא שיוציא מזה מה שחייב בו מן החק". ויש אומרים שאפילו אם באו לארץ לפני מירוח ונתמרחו בארץ שחייבים במעשרות מן התורה (ראה למעלה פ"א הלכה כב) - אין תורמים בהם על פירות ארץ ישראל, ולא מפירות ארץ ישראל עליהם (משנה ראשונה שם). (77) תוספתא תרומות פ"ב. (78) משנה שם. (79) שם. ושם נוסף גם "הפקר".

יג. הַמְּפָרֵישׁ⁸⁰ תְּרוּמָה⁸¹ מִמַּעֲשֵׂר רֹאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ⁸² אוּ מִמַּעֲשֵׂר שְׁנִי⁸³ וְהִקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ⁸⁴ עַל פְּרוֹת אַחֲרוֹת - אֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה.

(80) תרומות פ"א משנה ה "אין תורמין כו' ממעשר ראשון שלא ניטלה (כנוסחת ספרים אחרים) תרומתו, ולא ממעשר

עֲרוּגָה זו לְכַשְׂיִתְלָשׁוּ⁸⁵, וְנִתְלָשׁוּ, הוּאֵיל וּבִידוֹ לְתִלְשָׁן - אֵינוּ מְחַסֵּר מַעֲשֵׂה, וְלְכַשְׂיִתְלָשׁוּ שְׁנֵיהֶם - דְּבָרָיו קְרִיבִין⁸⁶. וְהוּא שְׂבִיבָאוּ שְׁלִישׁ⁸⁷ בְּעַת שְׂאֵמֵר.

(53) תרומות פ"א משנה ה. ובספרי פרשת קורח (לבמדבר יח, כו) למד זאת ממה שנאמר "והרמותם ממנו" - "שלא יתרום מן המחובר על התלוש ולא מן התלוש על המחובר". ועיין בתוספות קידושין סב. ד"ה אין (וראה להלן פי"א הלכה כו). (54) כלומר, הפירות התלושים הם שלו, ואילו הפירות המחוברים, שעליהם הוא מפריש, אינם שלו, וראה להלן. (55) שאינם שלו. ואילו היו תלושים, ותרם עליהם משלו, תרומתו תרומה, כמפורש למעלה פ"ד הלכה ב]. (56) שכיזין שהמחוברים אינם שלו, אין בידו לתלשם. והרי זה מחוסר מעשה, וראה להלן. (ועיין בר"י קורקוס, בכסף-משנה ובאור-שמח). ולא כתב רבינו גם "פירות מחוברים על פירות תלושים", שבאופן זה, שהמחוברים שלו - בידו לתלשם ותרומתו תרומה. (57) קידושין סב. (והיינו שתי הערוגות הן שלו, גם המחוברת וגם התלושה). (58) עכשיו לפני שיתלשו. (59) עכשיו בעודם מחוברים. (60) שכיזין שעכשיו אינו יכול לתרום, ואין בידו לתלוש, הרי זה כדבר שלא בא לעולם (קידושין שם). (61) לדעת הכסף-משנה נשמטה כאן בבא שלמה, ויש להשלים: "או שאמר פירות ערוגה זו מחוברים, יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו". וכן נראה ממה שכתב רבינו בסמוך: "ולכשיתלשו שניהם". ועוד שבקידושין שם אמרו הלכה זו על האומר "פירות ערוגה זו מחוברת, יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו". ושם ע"ב נאמרה על שתי הבבות. (62) כלומר, תרומתו משנתלשו ולמפרע. שם, על האור: מחוברים על תלושים, ותוספתא תרומות פ"ב (הובאה בגמרא שם), על האומר: תלושים על מחוברים. (63) שאם לא הביאו שלישי, פטורים הם מתרומות ומעשרות (למעלה פ"ב הלכה י). ואפילו אם הפריש מהם תרומות ומעשרות, אין דבריו קיימים (ירושלמי תרומות תחילת פרק ט). ואף-על-פי שאמר: לכשיתלשו שיביאו שלישי, הרי אין זה בידו לגמרם, ודלא כר' אליעזר בן יעקב בקידושין שם, הסובר שגם באופן זה תרומתו תרומה, משום שסובר, אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

י. אֵין תּוֹרְמִין מִן הַלֵּחַ עַל הַיֵּבֶשׁ, וְלֹא מִן הַיֵּבֶשׁ⁸⁵ עַל הַלֵּחַ; וְאִם תָּרַם - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. בְּיַעַד? לֶקֶט יִרְקָה הַיּוֹם וְלֶקֶט מִמָּנוּ לְמָחָר - אֵין תּוֹרְמִין מִזֶּה עַל זֶה, אֲלֹא אִם כֵּן דְּרָפוּ לְהַשְׁתַּמֵּר שְׁנֵי יָמִים. וְכֵן יִרְקָה שְׂדֵרְפוּ לְהַשְׁתַּמֵּר שְׁלֹשָׁה יָמִים, כְּגוֹן הַמְּלַפְפֹּנּוֹת, כֹּל שֶׁלֶקֶט בְּשִׁלְשֵׁת יָמִים - מִצְטָרֵף, וְתוֹרֵם מִזֶּה עַל זֶה. יִרְקָה שְׂדֵרְפוּ לְהַשְׁתַּמֵּר יוֹם אֶחָד בְּלִבְדוֹ, וְלֶקֶט בְּשַׁחֲרִית וְלֶקֶט בְּעֶרְב - תוֹרֵם מִזֶּה עַל זֶה.

(64) תוספתא שם פ"ד.

יא. אֵין תּוֹרְמִין מִפְּרוֹת שְׁנֵה זו⁸⁵ עַל פְּרוֹת שְׁנֵה שְׂעֵבְרָה, וְלֹא מִפְּרוֹת שְׁנֵה שְׂעֵבְרָה עַל פְּרוֹת שְׁנֵה זו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַנְּקוּב - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה⁹⁶, וַיִּחְזֹר וַיִּתְּרֵם⁹⁷. תָּרַם מִן הַנְּקוּב עַל שְׂאֵינוֹ נְקוּב - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה⁹⁸, וְלֹא תֵאָכֵל⁹⁹ עַד שְׂיוֹצִיא עָלֶיהָ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת מִמָּקוֹם אַחֵר¹⁰⁰.

94) דמאי שם. 95) ששניהם מן התורה. 96) ואין צריך להוציא עליה תרומות ומעשרות, כמו בהלכה השניה, מפני שמן התורה אינו חייב בתרומות ומעשרות כלל (רע"ב). 97) על הנקוב, לפי שהפריש מן הפטור (שאינן העציץ שאינו נקוב מחוייב בתרומות ומעשרות מן התורה) על החייב. 98) ואין צריך לחזור ולתרום ולהפריש ממה שאינו נקוב, שתרומה שלו מדרבנן היא, והרי הפריש כבר (רש"י ביבמות פט:). 99) לכהן, לפי שהוא כמו טבל ואסור לכהן לאכול, שכל דבר בגדל בעציץ שאינו נקוב אינו חייב בתרומה מן התורה (פירוש המשניות). 100) כן הוא ביבמות שם, וקידושין מו: ואין להפריש ממנה עצמה, שיש לחשוש שמא יאכלו זרים את השיריים, ובאמת כולה תרומה מדרבנן, ואסורה לזרים (תוספות יבמות שם, ד"ה ממקום אחר).

יז. הַתְּרֵם¹⁰¹ מִן הַדְּמָאֵי עַל הַדְּמָאֵי¹⁰² וּמִן הַדְּמָאֵי עַל הַנְּדָאֵי - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה¹⁰³, וַיִּחְזֹר וַיִּתְּרֵם¹⁰⁴ מִפֶּלֶא אֶחָד וְאֶחָד בְּפָנָי עֲצֻמוֹ¹⁰⁵. תָּרַם מִן הַנְּדָאֵי עַל הַדְּמָאֵי - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה¹⁰⁶, וְלֹא תֵאָכֵל¹⁰⁷ עַד שְׂיוֹצִיא עָלֶיהָ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת¹⁰⁸.

101) דמאי שם משנה יא. והיינו תרומת מעשר, שהרי על תרומה גדולה לא נחשדו עמי הארץ, ולא גזרו עליה גזירות דמאי, כמפורש להלן פ"ט מהלכות מעשר הלכה א (תפארת ישראל שם). 102) שאפשר ששניהם פטורים, ואפשר ששניהם חייבים, ואפשר שאחד מהם פטור ואחד מהם חייב. 103) ומותר באכילה לכהן. ב"דמאי על הודאי" מותרת ממה־נפשך: אם היא פטורה (שהופרשו ממנו תרומות ומעשרות) הרי היא מותרת באכילה, ואם היא חייבת בתרומות ומעשרות, הרי היא תרומה ותקנה גם את הודאי (משנה ראשונה). וב"דמאי על הדמאי" גם כן מותרת, אף־על־פי שיש לחשוש שמא היא חייבת והשניה פטורה - כיון שאיסור דמאי אינו אלא מדרבנן, כי מן התורה סומכים על "רוב עמי הארץ מעשרין הן" - כיון שנקרא עליה שם תרומה לא החמירו חכמים לאסרה לכהן, כפי שלא גזרו איסור דמאי על חלת עם הארץ, כמפורש בדמאי פ"א משנה ג, ולהלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג (תוספת הגרע"א שם). 104) שמא היתה התרומה פטורה, והרי זה מן הפטור על החיוב. 105) מן הודאי על הודאי, ומן הדמאי הזה (הנתרם) עליו ממנו ולא מדמאי אחר עליו. 106) והדמאי מתוקן לאכילה ממה־נפשך: אם הוא טבל, הרי הוא נפרש. ואם היה פטור, הרי הוא פטור. 107) לכהן. 108) שמא היה הדמאי פטור, ונמצא שהפריש מן החיוב על הפטור שאין תרומתו תרומה (למעלה הלכה יב). [וכאן לא כתב רבינו "ממקום אחר", כי רק בתורם מעציץ נקוב על שאינו נקוב אין לתרום ממנו עצמו, שמא

שני והקדש שלא נפרו (כנוסחת ספרים אחרים)". וראה להלן. 81) היינו תרומה גדולה. 82) היינו תרומת מעשר. והמדובר במעשר ראשון שהפריש מן הכרי לפני שהפריש תרומה גדולה, שחייב להפריש ממנו גם תרומה גדולה וגם תרומת מעשר (למעלה פ"ג הלכה יג) ומכיון שניטלה ממנו תרומת מעשר, אינו יכול להפריש ממנו תרומה גדולה, לפי שיש לכהן באותו מעשר חוק וזכות והיא תרומת מעשר. אבל אם ניטלה ממנו תרומת מעשר, יכול להפריש ממנו תרומה גדולה. ועיין ראב"ד וכסף־משנה ופירוש המשנה ו'תוספות יום־טוב' שם. 83) שהפרישו לפני שהפריש תרומה גדולה. 84) שהקדש פטור מן המעשרות, וגם מעשר שני ממון גבוה הוא (פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה יז). אבל אם נפרו, מפריש מהם תרומה גדולה, ראה להלן פ"ז מהלכות מעשר הלכה ג.

יד. אֵין תְּרִמִּין מְדַבֵּר שֶׁהוּא חַיֵּב מִן הַתְּרֵה⁸⁵ עַל דְּבַר שֶׁהוּא חַיֵּב מְדַבְּרִיהוּ, וְלֹא מִן הַמְּחַיֵּב מְדַבְּרִיהוּ עַל הַחַיֵּב מִן הַתְּרֵה; וְאֵם תָּרַם⁸⁶ - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה⁸⁷, וַיִּחְזֹר וַיִּתְּרֵם⁸⁸.

85) נלמד מדמאי פ"ה משניות י"א, גבי עציץ נקוב ואינו נקוב, ודמאי וודאי, המובאות להלן הלכות טז"ז (כסף־משנה ורדב"ז). 86) זה מוסב רק על הדין השני, כשתרם מן המחויב מדרבנן על המחויב מן התורה (כסף־משנה, וראה להלן). 87) שהכהן מותר לאכלה ואין צורך להוציא עליה תרומות ומעשרות, הואיל וכל חיובה אינו אלא מדרבנן. 88) על החייב בתרומה מן התורה, שהרי מדאורייתא אין תרומתו תרומה, מאחר שהפריש מזה שאינו מחויב אלא מדרבנן. ואילו מן התורה הוא פטור, והרי זה כמפריש מן הפטור על החיוב. ואם הפריש מדבר שהוא חייב בתרומה מן התורה על דבר שהוא חייב מדבריהם - הרי זו תרומה, והדבר שחייב מדבריהם מותר באכילה, אבל התרומה עצמה אסורה באכילה, מאחר שהיא חייבת בתרומה מן התורה, ותרומה זו אינה אלא מדרבנן ואינה פוטרת את זה שהוא טבל מן התורה, כמפורש להלן הלכה טז.

טו. עֲצִיץ נְקוּב⁸⁹ - הֲרִי הוּא בְּאֶרְץ⁹⁰. וְכַמָּה יֵהָא בְּנֵקֵב? בְּדֵי שֶׁרֶשׁ קִטְוִן⁹¹, וְהוּא פְּחוֹת מִפְּזִית⁹². זֶרַע תְּבוּאָה בְּעֲצִיץ שְׂאֵינוֹ נְקוּב⁹³ וְהִבִּיאָה שְׁלִישׁ, וְאַחֵר כֶּף נְקֵבוֹ וְנִגְמְרָה תְּבוּאָה וְהוּא נְקוּב - הֲרִי הוּא בְּצוּמֵחַ בְּשְׂאֵינוֹ נְקוּב, עַד שְׂיִקְבְּנוּ קִדְּם שְׂיִבִיא שְׁלִישׁ.

89) דמאי שם משנה י. 90) כאילו צמח הפרי בארץ. 91) עוקצין פ"ב משנה י. 92) כן נראה בשבת זה: 93) מנחות ע. וירושלמי מעשרות פ"ה הלכה ב (כסף־משנה).

טז. הַתְּרֵם מִפְּרוֹת הַגְּדֻלִּין בְּאֶרְץ⁹⁴ עַל הַגְּדֻלִּין בְּעֲצִיץ נְקוּב, אוּ מִפְּרוֹת עֲצִיץ נְקוּב עַל הַגְּדֻלִּין בְּאֶרְץ - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה⁹⁵. תָּרַם מִשְׂאֵינוֹ נְקוּב עַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא הטוב והיפה שבו, כמו שאמר ואכלו את חלב הארץ". (121) וזהו מן הרע על היפה, ואסור לתרום (למעלה שם). (122) משנה שם. (123) שיין שאינו מבושל, טוב יותר מן המבושל. (124) כן הוא בתוספתא תרומות פ"ד (הוצאת הגר"ש ליברמן עמוד 123 10) לפי הנוסחאות שלפנינו (ועיין בכסף-משנה). (125) כשיש שם כהן (למעלה הלכה א). (126) מנחות נד: וירושלמי תרומות פ"ב הלכה ד, וכן יש להגיה בתוספתא שם תחילת פרק ד. ואינו תורם תאנים על הגרורות במדה, כדלהלן, לפי שהנפח של התאנים גדול יותר מן הנפח של הגרורות, ונמצא ממעט בתרומה. [ואין הכוונה שמודר ומונה גם את התרומה וגם את הדבר הנתרם, שהרי "אין תורמין תרומה זו (= תרומה גדולה) לא במדה, לא במשקל ולא במנין" (למעלה פ"ג הלכה ד), אלא שמודר ומונה את התרומה בלבד, אבל לא את הדבר הנתרם, ונמצא שתורם באומדן]. (127) שגרורות שהן יבשות עולות במדה יותר, ונמצא תורם בעין יפה. (128) תוספתא שם. לדעת הכסף-משנה שהיינו משום שחייטים יפות הן לגבי פת, שהרי יכול לעשות מהם מה שירצה, ועוד שמתקיימות יותר (וראה למעלה הלכה א). ואינו ממעט בתרומה, בניגוד לתורם מן הפת על החייטים דלהלן. (129) בספרי רבינו המגוהים "אלא לפי חשבון" (כסף-משנה). וכן הוא במעשה רוקח בשם כ"י, וכ"ה בעוד כמה כתבי-יד (תוספתא כפשוטה). וכן הנוסחא בתוספתא שם. והיינו, שתורם לפי חשבון החייטים שבפת, ולא לפי חשבון הנפח של הפת עצמו, ונמצא תורם בעין יפה. (130) שהרי התורם ועלה בידו אחד משישים ואחד - תרומתו תרומה (למעלה פ"ג הלכה ו), וגם התורם מן הרע על היפה - תרומתו תרומה (למעלה הלכה ג).

יט. אין תורמין¹³¹ שֶׁמֶן על הזיתים הנכתשין¹³², ולא יין על ענבים הנדרכות¹³³; שֶׁזֶה דומה לתורם¹³⁴ מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו. ואם תרם - תרומתו תרומה, ויחזור ויתרם¹³⁵ מן הזיתים והענבים בפני עצמן. הראשונה מדמעת¹³⁶ בפני עצמה¹³⁷, והאוכלה¹³⁸ - חיב עליה פשאר תרומות גמורות¹³⁹; אבל לא מן השנייה¹⁴⁰.

(131) תרומות פ"א משנה ח. (132) היינו שנכתשו במכתש לעשות מהן שמן, ולא נגמרה מלאכתן. (133) שנדרכו לעשות יין, ולא נגמרה מלאכתן. (134) בזה רצה רבינו להבדיל בין התורם משמן על זיתים הנכתשין, ויין על ענבים הנדרכות, שתרומתו תרומה ויחזור ויתרום, כדלהלן, לבין התורם מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, שתרומתו תרומה (למעלה הלכה ד) ולא אמרו שיחזור ויתרום, שבדבר שלא נגמרה מלאכתו כלל, לא חששו חכמים שמא יוסיף לעשות כן, שהרי הכל יודעים שאין תורמין על דבר שלא נגמרה מלאכתו, אבל הזיתים הנכתשים והענבים הנדרכות, שכבר התחילה בהם מלאכת השמן והיין עלולים לבוא בהם לידי טעות, ולתרום עליהם לפני שנגמרה כל מלאכתם (משנה ראשונה). (135) משנה שם. וראה למעלה. (136) אם נתערבה בחולין, ואין שם

יבואו זרים לאכול את השיריים, כי יחשבו שזו חייבת וזו פטורה לגמרי, ובאמת זו חייבת מן התורה וזו חייבת מדרבנן, ואם כן כולה תרומה מדרבנן ואסורה לזרים (ראה למעלה הלכה טז), אבל בדמאי ספק הוא, לא יבואו להתיר השיריים, כי ידעו שחזורים ותורמים רק מספקן. ואדרבה אם יתרום ממקום אחר לא יצא לעולם מידי תקלה, כי מאחר שזה ספק, אם-כן התרומה שממקום אחר אף היא ספק ויצטרכו להפריש עליה שוב ממקום אחר וכו' (תוספות חדשים).

יח. אין תורמין¹⁰⁹ שְׁבֵלִים על החטים¹¹⁰, וזיתים¹¹¹ על שֶׁמֶן, וענבים¹¹² על יין. ואם תרם - אינה תרומה¹¹³; גזרה שֶׁמֶן יטריח הכהן לדרף ולכתש¹¹⁴. אבל תורמין שֶׁמֶן¹¹⁵ על הזיתים הנכתשין¹¹⁶, ויין על ענבים לעשותן צמקין¹¹⁷. למה זה דומה? לתורם משני מינין¹¹⁸ שאינן פלאים זה בזה מן היפה על הרע¹¹⁹. וכן תורמין מזיתי שֶׁמֶן על זיתי כֶּבֶשׂ¹²⁰, אבל לא מזיתי כֶּבֶשׂ¹²¹ על זיתי שֶׁמֶן. מין שאינו מבושל¹²² על המבושל¹²³, אבל לא מן המבושל על שאינו מבושל. מן הצלול¹²⁴ על שאינו צלול, אבל לא משאינו צלול על הצלול. מתאנים על גרורות¹²⁵ במנין¹²⁶, מגרורות על התאנים במדה¹²⁷, אבל לא תאנים על גרורות במדה, ולא גרורות על התאנים במנין, פדי שיתרם לעולם בעין יפה. ותורמין חטים על הפת¹²⁸, אבל לא מן הפת על החטים לפי חשבון¹²⁹. ובכל אלו, אם תרם - תרומתו תרומה¹³⁰.

(109) תרומות פ"א משנה ד. (110) לאחר שנגמרה מלאכתן. "ולשון ספרי (פרשת קרח, במדבר יח, כז) שומע אני יתרום שבלים על חטים וענבים על יין וזיתים על שמן, תלמוד-לוומר כדגן מן הגורן, מן הגמור" (פירוש המשניות שם). (111) העומדים לשמן. (112) העומדים לעשות מהן יין. (113) משנה שם, כדעת בית-הלל. (114) ירושלמי שם. ומה שכתב למעלה הלכה ד, שאם תרם מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו, תרומתו תרומה - שם המדובר כשעשה כן מדעתו של הכהן (ר"ש שם). (115) תרומות שם משנה ט. (116) השרויים במים ובמלח. (117) בירושלמי (פ"א הלכה ה) מקשה: "הא תנינן הפרד הצמקים והחרובין, משיעמיד ערימה (וראה להלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה יב) רבי יוסי בן יוסי בשם רבי יצחק בן לעזר, אין לך אסור מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו אלא גורן ויקב בלבד", וראה למעלה הלכה ד. (118) שהרי ענבים ויין הם שני מינים (עבודה זרה טו). (119) שתורמין מזה על זה (למעלה הלכה ג). (ועיין "משנה ראשונה" בתרומות שם מ"ד, ודבריו צריכים תיקון). (120) שם פ"ב מ"ו. "וז"ל רבינו בפירוש המשנה שם: "זיתי שמן הם הזיתים המוכנים להוציא שמנם, כי שמנם הרבה, וטוב משמן הזיתים שאינם ראויים אלא לכבישה, למיעוט שמנם, וה' יתברך אמר בהרימכם את חלבו ממנו, וחלבו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כב. התורם חבית של יין¹⁵¹ על היין, ונמצא חמין: אם יודע שהיתה חמין עד שלא תרמה - אינה תרומה¹⁵²; ואם אחר שתרמה החמיצה - הרי זו תרומה¹⁵³; ואם ספק - תרומה¹⁵⁴, ויחזר ויתרם. וכן התורם קשות ונמצאת מרה¹⁵⁵, אבטיח ונמצא סרוח, או שנמצאו נקורין¹⁵⁶. תרם חבית¹⁵⁷ של יין ונמצאת מגלה שאסור לשותה¹⁵⁸ - תרומה, ויחזר ויתרם¹⁵⁹ שניה. ואין אחת משתייהן מדמעת בפני עצמה, והאוכל אחת משתייהן - אינו חייב חמש.

(151) תרומות פ"ג משנה א. (152) שהתרומה היתה בטעות, הואיל והוא נתכוין ליין, וראה בהלכה הקודמת. (153) שבשעת הרמה היה יין. (154) כל איסורי תרומה עליה מספק, אך הטבל לא נתקן בזה, שמא היתה חומץ עד שלא נתרמה. (155) משנה שם. ומשמע מלשון רבינו שדין אחד להם, כמו בתורם יין ונמצא חומץ, שאם היתה מרה עד שלא תרמו אין תרומתו תרומה, אלא שכאן מדובר בספק, אם היתה מרה בשעת הרמת התרומה, או שנעשית מרה אחר כך, מחמת עיפוש. ועיין בתוספות יבמות פט. ד"ה קישות, שכתבו שהמדובר אפילו בידוע שהיתה מרה קודם, תרומתו תרומה. וחילקו בין יין וחומץ שהם שני שמות, לפיכך היא טעות יותר ואינה תרומה, לבין קישות ונמצאת מרה שאינה טעות כל כך. (156) שיש בו נקב ויש בו חשש שמא נקר בו הנחש והטיל ארס (ירושלמי שם). (157) תוספתא תרומות פרק ד (הוצ' ליברמן עמ' 421). (158) מפני הסכנה (פי"ב מהלכות רוצה הלכה ב). (159) לפי הביאור שלמעלה, זהו במקרה שלא ידוע אם הפגמים היו לפני הרמת התרומה או לאחריה, ולפיכך מספק הרי היא תרומה ויחזור ויתרום.

כג. כיצד? נפלה אחת מהן¹⁶⁰ על החלין - אינה מדמעת¹⁶¹; ונפלה שניה למקום אחר - אינה מדמעת; ונפלו שתייהן למקום אחד - מדמעות בקטנה שבשתייהן¹⁶². וכן אם אכל זר שתייהן - משלם בקטנה שבשתייהן וחמשה¹⁶³. וכיצד הוא עושה בשתייהן? נותן לכהן אחד ונוטל מן הפהן דמי הגדולה¹⁶⁴.

(160) תרומות פ"ג משנה ב. (161) אפילו אם נפלה בפחות ממאה חלקים מחולין. (162) "אם היתה כו' האחת גדולה מן האחרת ויהיה האחת על דרך הדמיון סאה ובשניה סאתים, ונפלו השלש סאין בחולין צריכים אלו לדעת שיעור אותן חולין, ונחשב כי סאה תרומה נפלה בהם והיא קטנה שבשתייהן, ואם היו באותה חולין מאה סאין תעלה במאה ואחד, ואם הוא פחות יהיה הכל מדומע" (פירוש המשנה שם). (163) שהשיעור הקטן בכל אופן תרומה ומשלם חומש. (164) שהכהן אינו יכול להוציא ממנו את הגדולה מספק, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

כד. הבודק את החבית¹⁶⁵ והניחה להפרישה תרומה על אחרים עד שתעשה פלה תרומה ויתגנה לפהן,

מאה כנגד התרומה, הכל תרומה, ראה להלן פ"ג הלכה ב. (137) כן הוא במשנה [נהכוונה להוציא ממה שנאמר בפ"ג שם משנה א, בתורם חבית של יין ונמצאת של חומץ: "אם ספק (אם החמיצה לפני ההפרשה או לאחריה) תרומה ויחזור ויתרום, הראשונה אינה מדמעת בפני עצמה וכו' וכן השניה" (הובא להלן הלכה כב) - שכוין ששתי התרומות הן ספק, אין כל אחת ואחת מהן מדמעת בפני עצמה, עד שיפלו שתייהן לתוך אותם החולין (להלן הלכה כג), אבל בנידון שלפנינו, שאין כאן ספק, ושהראשונה תרומה מן התורה והשניה אינה אלא מדרבנן - הראשונה מדמעת בפני עצמה והשניה אינה מדמעת כלל]. (138) זר האוכלה. (139) להלן פ"ו הלכה ו. (140) שאינה אלא מדרבנן כנ"ל.

כ. מי שתתם שמן¹⁴¹ על זיתים שדעתו לאכלן¹⁴², או זיתים על זיתים ודעתו על הפל לאכילה, או שתתם יין על ענבים שהם לאכילה, או ענבים על ענבים והפל לאכילה, ונמלך לדרבן¹⁴³, ודרבן הזיתים והענבים שפבר תרם עליהם - אינו צריך לחזור ולתתם¹⁴⁴.

(141) תרומות פ"ג משנה ט. (142) והרי נגמרה מלאכתם, כיון שאין רוצים להוציא מהם שמן. (143) שאותם הזיתים חזרו כאילו לא נגמרה מלאכתם (פיה"מ שם). (144) פעם שניה, לפי שכשהוציא התרומה כל אחד מהם נגמרה מלאכתם היה באותה שעה לפי כוונתו (שם).

כא. אין תורמין חמין על יין¹⁴⁵, אכל תורמין יין על חמין; שהיין והחמין מין אחד הן¹⁴⁶. (היה¹⁴⁷ בלבן לתתם מן היין על היין, ונמצא בידו חמין - אינה תרומה.)¹⁴⁸ היה בלבן לתתם חמין על חמין¹⁴⁹, ונמצא החמין שתתם יין - תרומתו תרומה¹⁵⁰.

(145) תוספתא תרומות פ"ד. שזהו תורם מן הרע על היפה ואין תורמין כן לכתחילה, כמבואר למעלה הלכה ג. ועיין בבא בתרא פד: (146) כחכמים שם ולא כרבי. וראה למעלה שם, שהכל תלוי בכלאים. (147) בספרים אחרים אין קטע זה. אבל זו היא הגירסה הנכונה. כמו שכתב הסכף-משנה, וכן הוא בתוספתא תרומות שם, ועיין בבא בתרא צו. (148) אף-על-פי שיש וחומץ מין אחד, כיון שנתכוין לתרום מן היפה ועלה בידו מן הרע, הרי היא תרומה בטעות ואינה תרומה (כסף-משנה). וכן כתבו התוספות שם פד: ד"ה יין וחומץ. (149) "כך היא הגירסה הנכונה בדברי רבינו, והוא גם כן שם בתוספתא, אלא שהיא כתובה בשיבוש" (כסף-משנה). (150) כיון שהיה בלבו לתרום מן הרע על הרע, ועלה בידו מן היפה על הרע, והרי הם מין אחד (שם). אבל צריך עיון ממה שכתב רבינו למעלה פ"ג הלכה ה: "נתכוין לתרום אחד מששים ועלתה בידו אחד מחמשים - אינו תרומה". הרי שאם נתכוין לתרום בעין רעה ועלה בידו במדה טובה הימנה, אינה תרומה. [ואם נתכוין לתרום אחד מעשרה ועלתה בידו אחד מששים (= עין רעה), תרומתו תרומה (למעלה שם), ואילו למעלה בתרם מן החומץ על היין בטעות - אינה תרומה].

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גְּדוּלִים בֵּין קִטְנִים, בֵּין זָרְעִים בֵּין נִקְבוֹת, הֵם וְעֲבֵדֵיהֶם הַפְּנֻעִים³ וּבְהֶמְתָּן; שְׁנֹאמֵר: וְכֵהָן פִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן פֶּסֶף וְגוֹמֵר. עֶבֶד פֶּהָן שְׁפָרַח⁵ וְאַשְׁתּוֹ פֶּהָן שְׁמֶרְדָּה⁶ - הָרִי אֵלּוֹ אוֹכְלִין⁷.

וְלֹאֲחֵר זְמַן פְּדֻקָּה וּמִצָּאָה חֲמִיץ: מֵעַתָּה שְׁפָדְקָה תַּחֲלָה עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים - וְדַאי יֵינן, וְכָל יֵינן שֶׁחָשַׁב אוֹתָן הַיָּמִים שֶׁהִתְרוֹמָה שְׁלוֹ בְּבֵית זֶה - הָרִי הוּא מִתְקֵן; מִפָּאן וְאֵילָף - סִפְסִף¹⁶⁶, וְצָרִיף לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְרוֹמָה שְׁנֵיָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"תְרוֹמָה וּתְרוֹמַת מַעֲשֵׂר נֹאכַלֶת לִפְנֵינִים, בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קִטְנִים... הֵם וְעֲבֵדֵיהֶם הַפְּנֻעִים וּבְהֶמְתָּן; שְׁנֹאמֵר: וְכֵהָן פִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן פֶּסֶף".

ומוסיף: "עבד שברח ואשת כהן שמרדה, הרי אלו אוכלין". ועניינו בפנימיות העניינים הוא שהקב"ה נקרא כהן (סנהדרין ט). וכל יהודי הוא עבד כהן, ולכן גם אם מסיבה כלשהי תקפו יצרו והביאו למצב של "עבד כהן שברח", עד שנדרמה לו שאינו תחת אדונו עוד, בכל זאת "הרי אלו אוכלין" כי "ישראל אע"פ שחטא, ישראל הוא". ולא עוד אלא שזה שאוכל משל הקב"ה, גורם שניצוצי הקדושה שבזה יעוררוהו ויפעלו עליו לחזור למצבו הקודם. ובזה מודגש גם-כן עניין האחדות שבתרומה - אחדותם של בני ישראל עם הקב"ה בכל מעמד ומצב שבו יהיו.

(על-פי "יין מלכות" ספר זרעים, סימן י"ד)

2) פשוט בכמה מקומות (כסף-משנה). 3) 'ספרא' פרשת אמור פ"ה ה"א. 4) יש אומרים שלא הותר לה אלא כרשיני תרומה שעיקרם למאכל בהמה (ראה למעלה פ"ה ה"ב), אבל דבר שעיקרו למאכל אדם, אסור לתת לבהמה. וכן הוא ב'ספרא' שם ה"ו, על הפסוק 'ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו' - "הם אוכלים ואין בהמה אוכלת, יכול לא תאכל בכרשינים? תלמוד לומר: נפש". ועי' ר"ש ורע"ב בתרומות פ"א מ"ט. וראה ב'משנה למלך' כאן. וראה להלן פ"ט ה"ז, ופי"א הכ"ח. 5) גיטין יב, ב. ותוספתא תרומות פ"ג. 6) על בעלה (גיטין, שם). 7) בתרומה, שהם קנינו של כהן.

165) תוספתא שם, והובאה בכבא בתרא צו. וכדעת רבי יוחנן שם. 166) שמא כבר החמיץ, ונמצא שהפריש תרומה מן החומץ על היין בטעות, ואינה תרומה.

כה. בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים¹⁶⁷ צָרִיף לְבִדְקָה¹⁶⁸ אֶת הַיֵּינן שֶׁהֵנִיחוֹ לְהַפְרִישׁ עָלָיו שְׁמַא הַחֲמִיץ. וְאֵלּוֹ הֵן: בְּקָדִים שֶׁל מוֹצָאֵי הַחֶגְג¹⁶⁹, וּבְהוֹצָאת הַסֶּמֶדְר¹⁷⁰, וּבִשְׁעַת כְּנִיסַת מַיִם לְבִסְרִי¹⁷¹. וְיֵינן מִגְּתוֹ - מִפְּרִישֵׁינן עָלָיו בְּחֻזְקַת שְׁהוּא יֵינן [עַד] אֲרָבְעִים יוֹם¹⁷².

167) גיטין לא. במשנה. 168) שמא החמיץ ואין תורמין מן החומץ על היין, אבל בשאר ימות השנה מפריש עליו בחזקת שהוא יין. 169) כשמנשבת רוח קדים במוצאי חג הסוכות. 170) "כתום (ה)פרח וענביו נראים באשכול כסדרן" (רש"י שם). 171) משנה שם, כנוסחת הערוך ורש"י ותוספות שם. ורצה לומר: כשלחלוהית נכנסת וגדילה בתוך הבוסר (שהוא כפול הלבן) שיכול לעצור מהן כל שהוא, היינו כניסת מים. לשון אחר, היו כותשים הענבים כשהן בוסר, ונותנין לתוכן מים ונעשים חומץ לטיבול (רש"י שם). 172) כן צריך להיות. וכן הוא בתוספתא שם, ובירושלמי גיטין סוף פרק ג, והיינו משום שאינו רגיל להחמיץ תוך ארבעים יום (כסף-משנה).

כו. הַמְנִיחַ פְּרוֹת¹⁷³ לְהִיּוֹת מִפְּרִישׁ עָלֵיהֶן עַד שְׁעֵשְׁוֹ¹⁷⁴ תְרוֹמָה, אָף עַל פִּי שְׁאִין מִפְּרִישֵׁינן לְכַתְחָלָה אֲלָא מִן הַמִּקְרָף¹⁷⁵, אִם הַפְּרִישׁ¹⁷⁶ - הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת קְיָמִין¹⁷⁷. מִצָּאָן שְׁאֲבָדוּ - הָרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ לְכָל מַה שֶׁתִּקֵּן שְׁמַא לֹא הַפְּרִישׁ עָלֵיהֶן אֲלָא אַחֵר שְׁאֲבָדוּ. לְפִיכָף מִפְּרִישׁ תְרוֹמָה שְׁנֵיָה¹⁷⁸.

173) משנה שם. 174) כולם. 175) בסמוך, ראה למעלה פ"ג הלכה יז. 176) בדיעבד. [וימה שאמרנו במשנה שם: "מפריש עליהם", דהיינו לכתחילה, אינו אלא במעשר שני שנזכר שם, שלדעת רבינו אין צורך במוקף אלא בתרומה גדולה (שם) ובתרומת מעשר לתלמידי חכמים (שם) הלכה כ(, אבל מעשר ראשון מפריש אף שלא מן המוקף (פ"א מהלכות מעשר הלכה ו) ופשוט שהוא הדין למעשר שני (ועיין בכסף-משנה בהלכות מעשר שם). ואמנם שם פ"ז הלכה ד, העתיק רבינו כלשון המשנה: "מפריש עליהם", ועיין תוספות שם ד"ה המניח]. 177) ותרומתו תרומה. 178) מספק. ראה להלן. שם.

פְּרָק שְׁשִׁי

1) יבאר מי הם הראויים לאכול תרומה ותרומת מעשר, והראוי להאכיל ולפסול.

א. תְרוֹמָה וּתְרוֹמַת מַעֲשֵׂר נֹאכַלֶת לִפְנֵינִים², בֵּין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דאורייתא (שם). (26) שהיא אשת איש גמורה מן התורה (פ"ג מהל' אישות הי"א). (27) ונישואי חרש אינם תופשים אלא מדרבנן (שם פ"ד ה"ט). (28) תרומה דאורייתא, שהרי תרומה דרבנן היא אוכלת (יבמות, שם). [ובגמרא שם הקשו על זה: "ולכול, קטן אוכל נבלות הוא [ואין מצווין להפרישן]", ומתוך: "גזירה שמא יאכיל חרש בפקחת". אבל לפי הסוגיא שם קיד, א - שאף למי שסובר קטן אוכל נבילות אין בית-דין מצווין להפרישו, להאכילו בידיים אסור (וכן פסק רבינו בפי"ז מהל' מאכלות אסורות הכ"ז) - אין מקום לקושיית הגמרא הנ"ל, שהרי על-ידי הנישואין שתיקנו חכמים לחרש וחרשת היא אוכלת תרומה, והרי זה כאילו חכמים נותנים לה בידיים (ועי' ריטב"א שם). ועי' כסף משנה ר'מעשה רוקח'].

ה. הָזָר אֲסוּר לֵאכֹל תְּרוּמוֹת²⁹, שְׁנֵאֲמַר: וְכָל זָר לֹא יֵאכַל קֹדֶשׁ. אֲפֹלוּ הִינּוּ תוֹשֵׁב בְּהֵן אֹו שְׂכִיר, שְׁנֵאֲמַר: תוֹשֵׁב בְּהֵן וְשְׂכִיר לֹא יֵאכַל קֹדֶשׁ. תוֹשֵׁב - זֶה שְׂכִיר עוֹלָם³⁰, שְׂכִיר - זֶה שְׂכִיר שְׁנַיִם³¹. וְעַבְד עֵבֶר³² - הָרִי הוּא פְתוּשֵׁב וְשְׂכִיר³³. וְכֹהֵנֹת אֲשֶׁת הָזָר - הָרִי הִיא בְּזָרָה³⁴; שְׁנֵאֲמַר: וְכָל זָר - בֵּין הוּא בֵּין אֲשֶׁתוֹ³⁵.

(29) סנהדרין פג, ב. (30) יבמות ע, א. והיינו עבד עברי שמכר עצמו ליתר על שש שנים, שאינו יוצא בשש (פ"ב מהל' עבדים ה"ג) - 'אור שמח'. (31) יבמות, שם. והיינו עבד עברי שמכר עצמו סתם, שיוצא בסוף שש שנים ('אור שמח'). (32) [כלומר, תושב ושכיר שלמעלה הם עבדים עבריים שמכרו עצמם (ראה ב'אור שמח'), שכן קראה אותם התורה (ויקרא כה, ל"ט-מ): "וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך וגו' כשכיר כתושב וכו'", ואילו "עבד עברי" הוא זה שמכרוהו בית-דין, שכן קראתו התורה (שמות כא, ב): "כי תקנה עבד עברי"']. (33) אף-על-פי שהוא קבוע אצלו יותר מהם (= מעבדים שמכרו עצמם), שזה שמכר עצמו אסור בשפחה כנענית (פ"ג מהל' עבדים ה"ג) ואילו מכרוהו בית-דין - רבו מוסר לו שפחה כנענית (שם) - 'אור שמח'. (34) משנה, יבמות פה, ב. (35) שם סח, א.

ו. זָר שְׂאֲכַל תְּרוּמָה בְּזָרוֹן³⁶ - בֵּין שֶׁהָיָה טָמֵא בֵּין שֶׁהָיָה טָהוֹר, בֵּין שְׂאֲכַל תְּרוּמָה טְהוֹרָה בֵּין שְׂאֲכַל טָמֵא³⁷ - חֵיב מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם; שְׁנֵאֲמַר: וּמָתוּ בּוֹ פִי יִחְלָלְהוּ³⁸. וְלוֹקָה עַל אֲכִילָתָהּ³⁹. וְאִינוּ מְשַׁלֵּם דְּמֵי מָה שְׂאֲכַל, שְׁאִינוּ לוֹקָה וּמְשַׁלֵּם⁴⁰. וְאֵם אֲכַל בְּשֶׁגְגָה - מוֹסִיף הַמָּשׁ; שְׁנֵאֲמַר: וְאִישׁ פִּי יֵאכַל קֹדֶשׁ בְּשֶׁגְגָה וְיָסַף חֲמִשִּׁיתוֹ וְגוֹמֵר.

(36) סנהדרין פג, א. (37) [כן הוא בתוספתא תרומות פ"ו: "באוכלי תרומה לזרים, טהור שאכל את הטהור, וטהור שאכל את הטמא, וטמא שאכל את הטהור, וטמא שאכל את הטמא, כולם במיתה". וכן הוא בפרה פ"א מ"א: "והאוכלה (= תרומה טמאה) חייב מיתה", והיינו זר האוכלה. ועיי"ש ב'מלאכת שלמה'. ועי' ברש"י גיטין נד, א - ד"ה דאכל, ובגליון הש"ס שם. ובתוספתא כריתות פ"א: "זוור שאכל תרומה טהורה", וטעות-סופר היא, שהרי בתוספתא זבחים

"אמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מנין שאין נותנים מתנה לכהן עס-הארץ? שנאמר (דברי הימים-ב לא, ד): "ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלויים למען יחזקו בתורת ה'", כל המחזיק בתורת ה' - יש לו מנת. ושאינו מחזיק בתורת ה' - אין לו מנת". אבל בחלה פ"ד מ"ט "ואלו ניתנין לכל כהן, החרמים והבכורות וכו' ושמן שריפה", וביירושלמי' שם על המשנה הקודמת (בחלת חוצה לארץ) "ונינתת לכל כהן" - אמרו: "בין לכהן חבר, בין לכהן עס-הארץ", ואם כן גם "ניתנין לכל כהן" שבמשנה השניה, היינו בין כהן חבר בין כהן עס-הארץ. ומתוך זה למד רבינו, שמה שאמרו אין נותנין מתנות אלא לכהן חבר, אינו אלא על דרך הטוב והיפה, אבל שיהיה אסור לתתם לעם הארץ, לא שמענו, וכן פירש במשנה שם. ומתוך זה שהזכירה המשנה שם רק דברים שאין בהם טומאה וטהרה, ובכללם גם שמן שריפה, היינו שמן של תרומה טמאה, למד רבינו שתרומה גדולה, תרומת מעשר וחלה טהורות, אסור לתתם לכהן עס-הארץ, שמא יטמאם ויאכלם בטומאה, עיי"ש בפירוש המשנה. (14) ויטמאנה ואחר-כך יאכלנה. [נאף-על-פי שתרומה טמאה אין עס-הארץ חשוד לאכלה (ראה להלן) - עס-הארץ אינו מחזיק עצמו לטמא, וראה להלן - 'אור שמח']. (15) בחלה, שם: "ואלו ניתנין לכל כהן וכו' ושמן שריפה", היינו שמן של תרומה טמאה. וכל כהן, היינו בין כהן חבר בין כהן עס-הארץ, כמבואר למעלה. והראב"ד חולק על זה, ודעתו כדעת ה'תוספות' בחולין שם ד"ה מנין, ונאף-על-פי שעס-הארץ אוכל תרומה טהורה שנטמאה על ידו, לפי שאינו סבור שהוא טמא (ראה למעלה) - אינו חשוד לאכול תרומה טמאה ממש, וראה ב'כסף משנה' ('אור שמח').

ג. יִשְׂרָאֵלִית¹⁶ שְׁנֵשְׂאֵת¹⁷ לְכֹהֵן, אֲפֹלוּ קִטְנָה בַת שְׁלֹשׁ שָׁנַיִם וְיוֹם אֶחָד¹⁸ - תֵּאכַל בְּתְרוּמָה¹⁹ וְחִזָּה וְשׂוֹק²⁰. וְדִין תּוֹרָה²¹ שְׂתֵאכַל מִשְׁנֵתֶּאֱרָסָה, שְׂהָרִי הִיא קִנְיָנוּ²²; אֲבָל אֲסוּרוֹ חֲכָמִים שְׂתֵאכַל עַד שְׂתַפְּנֹס לַחֲפָה, גְּזֵרָה שְׂמָא תֵּאכִיל²³ תְּרוּמָה לְאִבִּיהָ וּלְאִחֶיהָ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה בְּבֵית אָבִיהָ.

(16) משנה, נדה מד, ב. (17) על-ידי אביה (ראה בהלכה הסמוכה) שהיא אשת איש מן התורה (פ"ג מהל' אישות הי"א). (18) אבל לפני כן, אין ביאתה ביאה (נדה, שם). (19) אפילו בתרומה דאורייתא, אם נישאה על-ידי אביה. (20) המורמים מקרבן השלמים, שהם נאכלים לכהנים ולנשיהם ולעבדיהם (משנה זבחים נה, א. ופ"י מהל' מעשה הקרבנות ה"ה). (21) כתובות נו, ב. (22) ונאמר (ויקרא כב, יא): "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, הוא יאכל בו" (שם). (23) כדעת עולא, שם.

ד. חֲרֻשֶׁת²⁴ וְשׂוֹטָה שְׁנֵשְׂאֵת לְכֹהֵן - אֵינָה אוֹכֶלֶת בְּתְרוּמָה²⁵, אֲפֹלוּ הִשְׂיָאָה אָבִיהָ²⁶; גְּזֵרָה שְׂמָא יִשְׂא חֲרֻשׁ בְּהֵן חֲרֻשֶׁת²⁷ וְיֵאכִילָנָה²⁸, לְפִיכָף גְּזָרוּ שְׂלֵא תֵאכַל חֲרֻשֶׁת בַּת יִשְׂרָאֵל כָּלָל.

(24) יבמות קיג, א. (25) בין בתרומה דרבנן ובין בתרומה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

48) שחורת לתרומה, ואף-על-פי-כן אינה חוזרת לחזה ושוק. והפסוק מתפרש לפי"ז: כי תהיה לזר - כי תנשא לישראל, בתרומת הקדשים - במורם מן הקדשים, לא תאכל.

ח. אָכַל⁴⁹ הַתְּרוּמָה - אוֹכַלְתָּ אַחַר שִׁגְרָשָׁה הַיִּשְׂרָאֵל אוֹ מֵת, אִם לֹא הִנִּיחַ בֶּן מִמֶּנָּה; שְׁנֵאמֶר: וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אֶלְמִנָּה וּגְרוּשָׁה וְזָרַע אֵין לָהּ, וְשִׁבְחָה אֶל בֵּית אֲבִיהָ כְּנַעֲנִיָּה, מִלֶּחֶם אֲבִיהָ תֹאכַל.

49) שם.

ט. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּ⁵⁰: מִלֶּחֶם - וְלֹא כָּל לֶחֶם; חוֹזֵרֶת הִיא לְתְרוּמָה, וְלֹא לְחִזָּה וְשׁוֹק.

50) שם. ושם למדו כן גם מהפסוק "בתרומת הקדשים לא תאכל", שהביא רבינו למעלה ה"ז.

י. וְלֹא הִפְחֵנְתָּ בְּלֶבְדְּךָ, אֶלֶּא אֶפְלוּ לִוְיָהּ וַיִּשְׂרָאֵלִית⁵¹ שְׁנִבְעָלָהּ לְאֶסוּר לָהּ, הוֹאִיל וְנַעֲשִׂית זֹנָה⁵² - אֶסוּרָה לְאָכַל בְּתְרוּמָה לְעוֹלָם, וְאֵף עַל פִּי שֵׁישׁ לָהּ זָרַע מִפֶּהָ.

51) שם סח, א. 52) [למעלה ה"ז, כתב גם "חללה", וצריך-עיון למה השמיטה כאן].

יא. לְפִיכֶף הַשְּׁבוּיָה אֵינָה אוֹכַלְתָּ בְּתְרוּמָה⁵³, וְאֵף עַל פִּי שְׂאוֹמֶרֶת טְהוֹרָה אֵינִי. וְכָל שְׁבוּיָה שְׁנֵאמַנְתָּ לֹאמַר טְהוֹרָה אֵינִי⁵⁴, אוֹ שֵׁישׁ לָהּ עַד⁵⁵ כְּדֵי שִׁתְּהִיָּה מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ - הָרִי זֹ אוֹכַלְתָּ בְּתְרוּמָה. וְהַנְּבִיעַת לְבַהֲמָה⁵⁶ - לֹא נִפְסָלָה מִן הַפְּחֵנָה וְאוֹכַלְתָּ.

53) שמא נטמאה. עדיות פ"ג מ"ו, וכתובות לו, ב. 54) שנינו במשנה עדיות שם: "יש שבויה אוכלת, ויש שבויה שאינה אוכלת. כיצד? האשה שאמרה נשבית וטהורה אני - אוכלת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם יש עדים שנשבית, והיא אומרת טהורה אני - אינה אוכלת".

וכן שנינו בכתובות כב, א - להתירה לבעלה. 55) אפילו עד אחד, שבשבויה הקילו להאמין עד אחד שלא נטמאה, כמבואר בפ"ח מהל' אישות ה"ז. 56) יבמות נט, ב.

יב. יִשְׂרָאֵלִית שֵׁישׁ לָהּ זָרַע מִפֶּהָ⁵⁷ - אוֹכַלְתָּ בְּשִׁבְלֵי בְּנֵה, בֵּין זָכָר בֵּין נְקִיבָה, וְאֶפְלוּ טְמֵטוֹם וְאֶנְדְּרוּגִינוֹס⁵⁸, וְאֶפְלוּ זָרַע הִזְרַע עַד סוּף כָּל הָעוֹלָם; שְׁנֵאמֶר: וְזָרַע אֵין לָהּ⁵⁹.

57) משנה, שם פו, ב. 58) שם עב, א - אמרו שמאכיל את עבדיו, והוא-הדין שמאכיל את אמו. 59) ודרשו חכמים (שם ע.ו.) "עייני עליה", כלומר, חפש לה בן עד סוף כל הדורות, וראה בהלכה הסמוכה.

יג. כִּשְׁם שִׁזְרַע יִשְׂרָאֵל⁶⁰ מִפְּחֵנְתָּ פּוֹסֵל אוֹתָהּ⁶¹, כִּף זָרַע כֹּהֵן מִיִּשְׂרָאֵלִית מֵאֲכִיל אוֹתָהּ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא זָרַע פּוֹסֵל⁶². כִּיצַד? בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂאָת לְכֹהֵן אוֹ

פ"ב ליתא "טהורה", וראה 'תוספתא כפשוטה' שם לעמוד 137 24]. 38) ואחריו נאמר: "וכל זר לא יאכל קודש" (סנהדרין, שם). וי"ו של "וכל" מוסיפה על הענין הראשון, ומחברת את הפסוק "ומתו בו" גם לאכילת זר - 'חסדי דוד' בתוספתא כריתות, שם. ודלא כרב שאמר (סנהדרין, שם), שאינו חייב מיתה, מפני ש"אני ה' מקדשם" הפסיק הענין. ואף-על-פי שמהפסוק הנ"ל "ומתו בו כי יחלוהו", למדו חז"ל (שם) שכהן טמא שאכל תרומה אינו חייב מיתה (ראה להלן פ"ו ה"א), מפני שתרומה טמאה היא מחוללת ועומדת, וכאן חייבו מיתה מאותו הפסוק גם בתרומה טמאה - יש הבדל בין כהן לזר, שלגבי כהן שהוא קדוש ואוכל בתרומה טהורה, זו הטמאה נקראת מחוללת, אבל זר שאינו קדוש, לגביו גם תרומה טמאה אינה מחוללת (רדב"ז כאן, ולחם-משנה בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ב). [וזהו מה שאמר הכתוב (שם) "ומתו בו כי יחלוהו, אני ה' מקדשם" - מפני שאני ה' מקדשם, לכהנים (וראה ב'ספורנו' שם), אינם חייבים מיתה על תרומה מחוללת, שלגבם אינה קדושה. אבל "וכל זר לא יאכל קודש" - לגביו כל תרומה, ואפילו טמאה, היא קודש. ומטעם זה אמרו בתרומות פ"ו מ"א, ש"אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה - משלם חומשה" (ראה להלן פ"י ה"ב), שגם בפסוק "ואיש כי יאכל קודש בשגגה", תרומה טמאה בכלל. ועיי"ש ב'משנה ראשונה']. 39) כן אמר רב בסנהדרין שם, אלא שלדבריו אינו חייב מיתה בידי שמים, ובוזה אין הלכה כמותו, ראה למעלה. וראה ב'ספר המצוות' ל"ת קלג. 40) 'ירושלמי' תרומות פ"ז ה"א. אבל אם אכל במזיד בלי התראה שאינו לוקה, חייב הוא לשלם את הקרן (להלן פ"י ה"ה), ומיתה בידי שמים אינה פוטרתו, כדעת רבא בכתובות ל, ב. אבל צריך עיון, שהרי שם מבואר שלא אמרו "אינו לוקה ומשלם", אלא כשבאו המלקות והמזון בבת אחת, כגון שתחב לו חבירו בבית הבליעה, ורבינו השמיט זאת (משנה-למלך).

ז. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר, הִיא בְּתְרוּמַת הַקְּדָשִׁים לֹא תֹאכַל. שְׁנֵי עֲנִינִים⁴¹ נִכְלְלוּ בְּלֹא זֶה: שְׂאֵם תִּבְעַל⁴² לְאֶסוּר לָהּ וְתַעֲשֶׂה זֹנָה⁴³ אוֹ חֲלָלָה⁴⁴, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲנָנוּ בְּהִלְכוֹת אֶסוּרֵי בִיאָה⁴⁵ - הָרִי הִיא אֶסוּרָה לְאָכַל בְּתְרוּמוֹת לְעוֹלָם, כְּדִין כָּל חֲלָל, שֶׁהַחֲלָל פְּזָר לְכָל דְּבָר⁴⁶. וְאִם תִּנְשָׂא לְיִשְׂרָאֵל⁴⁷ - הָרִי הִיא אֶסוּרָה לְאָכַל בְּמִזִּיד מִן הַקְּדָשִׁים, שֶׁהוּא חִזָּה וְשׁוֹק, לְעוֹלָם, אֵף עַל פִּי שִׁגְרָשָׁה אוֹ מֵת⁴⁸.

41) יבמות סח, ב. 42) שם. 43) אם נבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו איסור השהו לכל (פ"ח מהל' איסורי ביאה ה"א). 44) כגון שהיתה גרושה ונבעלה לכהן (שם פ"ט ה"א). 45) שם ושם. 46) פרט לעבודה במקדש, שהרי החלל אינו מחלל עבודתו (פ"ו מהל' ביאת מקדש ה"י). וכן נראה בפ"ט שם הט"ו, שלא מנה חלל בין שמונה-עשר פסולי עבודה. והפסוק מתפרש לפי"ז: כי תהיה לאיש זר - כי תבעל לפסול, בתרומת הקדשים - בתרומה, לא תאכל. 47) יבמות, שם. ומשנה, שם פז, א.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

73) משנה, שם סט, ב. 74) נדחק ונדבק, לשון מכבש, ולשון גנאי הוא (רש"י שם). 75) וכל-שכן על הגויה (רדב"ז), וראה להלן. 76) שוולד שפחה כמותה (רש"י). וכן ולד גויה (קידושין סח:). 77) ולפיכך אינו פוסל ואינו מאכיל. נואין כוונתו למה שאמרו ביבמות סב, א: "הכל מודים בעבד שאין לו חיים" (וכן כתב רבינו בפט"ו מהל' אישות ה"ו "שהעבד אין לו יחוס"), - שלא אמרו כן אלא בעבד שנשתחרר, ואילו בגוי שנתגייר, בניו מתייחסים אחריו, אבל בישראל - בין אם בא על הגויה ובין אם בא על השפחה, אין הוולדות מתייחסים אחריו.

יז. פת ישראל⁷⁸ שנסאת לכהן ומת, ולה ממונו בן, וחררה ונסאת לישראל - לא תאכל בתרומה⁷⁹. מת ולה ישראל⁸⁰ ממונו בן - לא תאכל בתרומה מפני בנה שמישראל⁸⁰. מת בנה מישראל - אוכלת בשביל בנה הראשון.

78) משנה, יבמות פו, ב. 79) מפני שנישאת לישראל, ונתקה מזרע הכהן. 80) אף-על-פי שיש לה גם בן מכהן, שהרי נתקה ממנו עם נישואיה לישראל.

יח. פת כהן שנסאת לישראל⁸¹ ויש לה ממונו בן, וחררה ונסאת לכהן - תאכל בתרומה⁸². מת ולה ממונו בן - תאכל בתרומה⁸³. מת בנה מכהן - אסורה לאכל מפני בנה שמישראל. מת בנה שמישראל - חוזרת לבית אביה פנעוריה, ואוכלת בתרומה, לא בתה ושוק⁸⁴.

81) משנה, שם. 82) שנתקה מזרע של הישראל. 83) אף-על-פי שיש לה גם בן ישראל, שהרי נתקה ממנו עם נישואיה לכהן. 84) כמבואר למעלה בהלכה ז-ט. וכתב הכסף משנה: "דוקא בחזרת לבית אביה, אסורה בחזה ושוק, אבל כשמת בנה מישראל והיא חוזרת לאכול בשביל בנה מכהן - חוזרת אף לחזה ושוק, וכן מפורש בגמרא שם.

יט. פת ישראל שנסאת לישראל תחלה ויש לה ממונו בן, וחררה ונסאת לכהן - אוכלת בתרומה. מת ולה ממונו בן - אוכלת מפני בנה האחרון, שהרי הוא מאכילה כמו שהאכילה אביו.

~ יום חמישי כ"ו תמוז ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יבאר אם הטמאין אוכלים בתרומה עד שיעריב שמשן. ודין רוכבי גמלים ומשמשת שלא נתהפכה. ותרומת חוצה לארץ אם היא אסורה באכילה. כהן ערל או משוך ונשיהן ועבדיהן. ואנדרוגינוס שנבעל. פצוע דכא וזרות שפכה וחרש שוטה וקטן שקנו להם עבדים. בת ישראל שנישאת לכהן והכניסה לו עבדים.

א. פהן טמא אסור לאכל תרומה, בין טמאה בין

כהנת לישראל, וילדה ממנו פת, ופא על הפת מי שהוא ערוה עליה או שנסאת לממזר, ומתה הפת והרי הממזר קיים⁶³. היתה אם אמו פת ישראל לכהן - תאכל בתרומה; פת כהן לישראל - לא תאכל.

60) זה מחובר להלכה הקודמת: "שנאמר וזרע אין לה, כשם שזרע ישראל וכו'" (משנה-למלך). 61) משנה, שם פו, ב. 62) משנה, שם סט, ב. [נאף-על-פי שלימוד זה (של בת ישראל לכהן, מבת כהן לישראל) נדחה ב'ספרא' פרשת אמור (פ"ה ה"ו), שכן אמרו שם: "מניין לבן שיאכיל את אמו בתרומה, ודין הוא אם זרע כאב לפסול, נעשה את הזרע כאב להאכיל, הין אם עשה את הזרע כאב לפסול, שמדת הפסול מרובה וכו' תלמוד לומר (ויקרא כב, יא) ויליד ביתו [הם יאכלו] יאכיל" (וכן הוא גם בנדה מד, א: "קרי ביה יאכילו בלחמו") - לאחר שכבר למדו מ"יליד ביתו", למדו גם מ"זרע אין לה" הנאמר בבת כהן, שכשם שבה אין הבדל בין זרע כשר לבין זרע פסול, כמו כן בבת ישראל, וכן מפורש ביבמות ע.]. 63) ומאכיל את אמו, ע"י במשנה, שם.

יד. הא למדת, שהיא אוכלת בשביל זרעה ואף על פי שאותו הזרע פסול, ואפלו אינו לישראל⁶⁴. ואין צריך לומר, שאם היתה לה פת מכהן, אף על פי שהפת נשואה לישראל⁶⁵, ואפלו נתחלה⁶⁶ - הרי אמה אוכלת בשביל הפסולה.

64) [אולי רוצה לומר "מאינו ישראל", והכוונה לנישאת לגוי, שנפסלה מלאכול בתרומה, ואף-על-פי-כן אמה אוכלת עבורה, כמפורש ב'ספרא' שם ה"ו, ובמשנה יבמות, שם]. 65) והבת אינה אוכלת. 66) ונעשית זרע פסול לכהונה.

טו. פיוצא בו, הנהנת שאינה אוכלת מפני זרעה שמישראל אף על פי שאותו הזרע פהנים. פיצד? פת כהן⁶⁷ שנסאת לישראל וילדה ממנו פת⁶⁸, והלכה הפת ונסאת לכהן וילדה ממנו בן - הרי זה ראוי להיות כהן גדול, מאכיל את אמו⁶⁹ ופוסל את אם אמו, ואף על פי שמתה אמו⁷⁰. וזאת⁷¹ אומרת: לא כהן בתי⁷² כהן גדול, שהיא פוסלני מן התרומה.

67) משנה, שם סט, ב. 68) שהיא ישראלית ופוסלת את אמה אף-על-פי שמת אביה. 69) לאחר מות אביו הכהן. 70) שכל זמן שהיא חיה, היא עצמה פוסלת את אמה, שהרי אביה ישראל. 71) אם אמו. 72) במשנה, שם: "כבני". אבל בכרייתא שם ע, א - כלשון רבינו.

טז. העבד - אינו פוסל⁷³ משום זרע ואינו מאכיל. פיצד? כהנת שנסאת לישראל או ישראלית שנסאת לכהן, וילדה ממנו בן, והלך הכהן ונכבש⁷⁴ על השפחה⁷⁵ וילדה ממנו עבד⁷⁶, ומת הכהן והרי העבד קיים: היתה אם אביו של עבד זה פת ישראל לכהן - לא תאכל בתרומה; היתה פת כהן לישראל - תאכל. שאין זה זרע, שהעבדים אין להם יחוס⁷⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תיכף ומיד. ועל-ידי-זה בא לשלימות העבודה, שאז יכול לאכול גם קדשים ממש, ועד לקדשי-קדשים, חטאת וכו' הקשורים עם שלימות הטהרה והקדושה של מי חטאת - שלימות הטהרה והקדושה - "זורקתי עליכם מים טהורים".

(על-פי "יין מלכות" ספר זרעים, סימן ט"ו)

7) בגמרא שם נאמר: "צאת הכוכבים" ובשבת לה: אמרו: "כוכב אחד יום, שני כוכבים בין השמשות, שלושה לילה". ושם אמר ר' יוסי: "לא כוכבים גדולים הנראים ביום ולא כוכבים קטנים שאינם נראים אלא בלילה, אלא בינונים". 8) וזה העת כמו שליש שעה אחר שקיעת החמה. 9) בברכות שם: "מאי וטהר טהר יומא, כדאמרי אינשי איערב שימשא ואדכי יומא". וברש"י שם: "אדכי לשון עבר, נתפנה העולם מן השמש".

ג. פֶּהֶן טְהוֹר שְׁאֵכַל תְּרוּמָה טְמֵאָה - אֵינוֹ לֹקֵה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּעֵשָׂה¹⁰; שְׁנֵאָמַר: וְאַחַר יֵאָכַל מִן הַקִּדְשִׁים - מְדַבֵּר שֶׁהוּא בְּקִדְשָׁתוֹ הוּא שֵׁיאֵכַל כְּשֵׁיטְהֵר, אֲבָל דְּבַר טְמֵא לֹא יֵאָכַל אִף עַל פִּי שֵׁיטְהֵר; וְלֹא הֵבֵא מְקַלֵּל עֲשָׂה - עֲשָׂה הוּא.

10) כלומר, מפני שאין בו לאו אלא עשה.

ד. מִי שֶׁהִיָּה אוֹכֵל בְּתְרוּמָה וְהִרְגִישׁ שֶׁנִּגְדַּעְזָעוּ אֵיבָרָיו¹¹ לְהוֹצִיא שִׁכְבַת זֶרַע - אוֹחֵז בְּאֶמְתָּה¹² וּבוֹלֵעַ אֶת הַתְּרוּמָה.

11) שנעקר זרע מגופו. 12) "שלא יצא הזרע עד שיבלע את התרומה שבפיו, דתנן: הזב ובעל קרי אין מטמאים עד שתצא טומאתן לחוץ".

ה. הַחֵרֵשׁ וְהַשׁוֹטֵה - מְטַבְּלִין אוֹתָן וּמְאֲכִילִין אוֹתָן תְּרוּמָה אַחַר שֶׁהֵעֲרִיב שִׁמְשׁוֹן. וּמְשַׁמְרִין אוֹתָן שְׁלֹא יִישָׁנוּ אַחַר הַטְּבִילָה; שְׁאֵם יִשְׁנוּ - טְמֵאִים, אֲלֵא אִם כֵּן עָשׂוּ לָהֶם כִּיס שֶׁל נְחֹשֶׁת¹³, שְׁמָא יֵרָאוּ קָרִי.

13) וכשירצו להאכילו תרומה יבדקו בכיס. ומדוע של נחשת? מפני שאינו בולע, וכשיראה קרי יהיה ניכר בכיס.

ו. רוֹכְבֵי גְמָלִים אֲסוּרִין לְאָכַל בְּתְרוּמָה עַד שֵׁיטְבְּלוּ וַיַּעֲרִיב שִׁמְשׁוֹן; שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת טְמֵאָה מִפְּנֵי הַחַמּוּם, שֶׁהִרְכִּיבָה עַל עוֹר הַגְּמָל¹⁴ מוֹצִיא טְפָה שֶׁל שִׁכְבַת זֶרַע.

14) כלומר, בלא אוכף.

ז. הַמְשַׁמֵּשֵׁת מְטַטָּה, אִם לֹא נִתְהַפְּכָה בְּשַׁעַת תְּשִׁמְשֶׁהָ¹⁵ - טוֹבֵלֶת וְאוֹכֵלֶת בְּתְרוּמָה לְעָרֵב; וְאִם נִתְהַפְּכָה בְּשַׁעַת הַתְּשִׁמְשִׁישׁ - הִרִי זֶה אֲסוּרָה לְאָכַל בְּתְרוּמָה כֹּל שְׁלֵשָׁה יָמִים¹⁶; שְׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ שְׁלֹא תִפְּלֹט וְתִהְיֶה טְמֵאָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוֵאוֹ¹⁷.

טְהוֹרָה; שְׁנֵאָמַר: אִישׁ אִישׁ מְזַרַע אֶהְרֵן וְהוּא צְרוּעַ אוֹ זָב, בְּקִדְשִׁים לֹא יֵאָכַל - אִי זֶהוּ קִדְשׁ שְׁאוּכָלִין אוֹתוֹ כֹּל זֶרַע אֶהְרֵן, זְכָרִים וְנִקְבּוֹת? הֲוֵי אוֹמַר: זֶה תְּרוּמָה. אֲלֵא שֶׁכֹּל טְמֵא הָאוֹכֵל תְּרוּמָה טְהוֹרָה - חֵיב מִיתָה בְּיַדֵי שְׁמַיִם³, וְלִפְיֵךָ לֹקֵה⁴; שְׁנֵאָמַר: וְשִׁמְרוּ אֶת מִשְׁמְרֵתִי וְלֹא יִשָּׂאוּ עָלָיו חֵטָא. וְטְמֵא שְׁאֵכַל תְּרוּמָה טְמֵאָה, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּלֹא - אֵינוֹ לֹקֵה⁵, שֶׁהִרִי אֵינָה קִדְשׁ⁶.

2) פרט לקדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, ובגמרא שם הוסיפו שתרומה נאכלת גם לחוזרת, היינו בת כהן שנישאת לישראל ומת, פרט לחזה ושוק, שאינה חוזרת אליהם. 3) שנאמר "ומתו בו כי יחללוהו". 4) שכל חייבי מיתות בידי שמים, לוקים. 5) אבל איסור יש לאכול תרומה טמאה, ועיין ביבמות עג: הא איסורא איכא ופירש רש"י לאכול תרומה טמאה. ודורשים זה מהפסוק "בשערך תאכלנו", לזה ולא לאחר, ולא הבא מכלל עשה, עשה. 6) שנאמר "ומתו בו כי יחללוהו", פרט לזו שמחוללת ועומדת.

ב. אִין הַטְּמֵאִים אוֹכֵלִין בְּתְרוּמָה עַד שֶׁיַּעֲרִיב שִׁמְשׁוֹן וַיַּצָּאוּ שְׁלֵשָׁה פּוֹכְבִים אַחַר שִׁקִּיעַת הַחֶמְדָּה⁸; שְׁנֵאָמַר: וְבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהַר - עַד שֵׁיטְהֵר הַרְקִיעַ מִן הָאֵוֶר⁹, וְאַחַר יֵאָכַל מִן הַקִּדְשִׁים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין הטמאים אוכלין בתרומה עד שיעריב שמשון ויצאו שלשה פוכבים אחר שקיעת החמה.. בו".

ומקור ההלכה הוא בגמרא בברכות ש"מאימתי קורין את שמע בערבית" משמעו הוא "טהר יומא" ולא "טהר גברא", היינו שטהרתו של הטמא תלויה בהערב שמש. ויש לבאר זאת בפנימיות העניינים: כדאיחא בזוהר, ש'תרומה' אותיות תורה מ', התורה שניתנה לארבעים יום. ואכילת תרומה משמעה שהתורה נעשית מאכלו של כל אחד ואחד מישראל, שהרי היא "לחם ומזון הנפש... כמו שהלחם הגשמי זן את הגוף.... להיות דם ובשר כבשרו". 'כוכבים' קאי על עם ישראל, כמובא בירושלמי שכל יהודי נקרא בשם כוכב, ושלושה כוכבים הם שלושת בחינותיהם של האבות שישנם בכל אחד ואחד מישראל, ושלושה כוכבים בינוניים מרמזים על דרגת ה"בינוני" שהיא "מדת כל אדם, ואחריה כל אדם ימשוך". ונפסק להלכה, שכאשר ישנם שלושה כוכבים בינוניים, יכולים הכהנים לאכול בתרומה עוד לפני ש"טהר גברא", ובכל מעמד ומצב יש בכחו של יהודי ללמוד תורה באופן שנעשית דם ובשר כבשרו, ומכיון שיש אצלו ג' כוכבים בינוניים אינו צריך להמתין לעבודה מיוחדת (טהרה וכו') אלא יכול לאכול בתרומה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאמרו שאיסור אכילת תרומה לערל הוא מן התורה ולפיכך מנאו רבינו ללא תעשה. (25) שנמשכה ערלתו וכסתה את העטרה. (26) מלשון רבינו נראה שלא אסרוהו חכמים לאכול בתרומה, אלא הטילו עליו חובת מילה, כדי שייראה כמהול.

יא. הַנּוֹלֵד מֵהוּל - אוֹכֵל בְּתְרוּמָה²⁷. וְהִטְמִיטוּם - אֵינוֹ אוֹכֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֶפֶק עֶרְל. וְאֲנִדְרוּגִינוּס - מֶל אוֹכֵל²⁸.

(27) [ואף על פי שצריך להטיף ממנו דם ברית - כיון שאין כאן חיוב למול ככלל ערלה, אלא להטיף דם ברית בלבד, ובוה יוצא ידי חובה - אינו נקרא ערל אף לפני הטפת דם ברית]. (28) מל הזכרות שבו ואוכל בתרומה, ממה נפשך: בין שהוא איש בין שהוא אשה בין שהוא בריה בפני עצמה, ודעו של כהן הוא.

יב. הָעֶרְל וְכֹל הִטְמִיאוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אֲסוּרִין לְאָכֵל בְּתְרוּמָה - נְשִׂיהֵן וְעַבְדֵיהֶן אוֹכְלִין²⁹.

(29) שאף על פי שהם אסורים בתרומה - יש בהם קדושת כהונה.

יג. פְּצוּעַ דֶּפֶא³⁰ וְכִרּוֹת שִׁפְכָה³¹ - הֵם וְעַבְדֵיהֶן אוֹכְלִין, וְנְשִׂיהֶן לֹא יֹאכְלוּ³². וְאִם לֹא יָדַע³³ אֵת אֲשֶׁתוֹ מִשְׁנַעֲשֶׂה פְּצוּעַ דֶּפֶא וְכִרּוֹת שִׁפְכָה³⁴ - הָרִי אֵלוֹ יֹאכְלוּ. וְכֵן אִם נִשָּׂא בַת גֵּרִים - הָרִי זֶה אוֹכֵל³⁵.

(30) שנפצעו הביצים שלו. (31) שנכרת הגיד ושוב אינו יורה קילוח זרע, אלא שופך ושותת, ואינו מוליד. ושניהם אסורים לבוא בקהל. (32) שהן נעשות חללות בביאתם מכיוון שנבעלות לפסול להן. (33) לא בא עליה, מלשון "והאדם ידע את חוה אשתו". (34) כן היא לשון המשנה ומשמע שהייתה נשואה לו קודם לכן, וכן פירש רש"י שם. ולכן היא אוכלת בתרומה, אף על פי שהיא משתמרת, כלומר עומדת, לביאה פסולה, מאחר שכבר אכלה. אבל אם נישאה והוא פצוע דכא, אפילו לא ידעה, אינה אוכלת, מאחר שהיא משתמרת לביאה פסולה דאורייתא. (35) שאין בהם איסור נישואין כלל, לא משום "לא יבוא פצוע דכא בקהל ה'" - שגירות אינה בכלל קהל ה'. ולא משום זונה לכהן - שפצוע דכא אינו בקדושת כהונה ואינו אסור בה.

יד. פְּצוּעַ דֶּפֶא פֶּהֶן שֶׁקָדַשׁ בַּת פֶּהֶן - אֵינָה אוֹכֵל³⁶. סְרִיס חֲמָה³⁷ - הוּא וְאֲשֶׁתוֹ וְעַבְדֵי אוֹכְלִין³⁸. טְמִיטוּם וְאֲנִדְרוּגִינוּס - עַבְדֵיהֶן אוֹכְלִין, אֲבָל לֹא נְשׂוֹתֵיהֶן³⁹.

(36) כיוון שמשתמרת לביאה פסולה, נתחללה ופסולה מלאכול אפילו בתרומת בית אביה, ואפילו אם רק קידש אותה, ולא ידעה משנעשה פצוע דכא. ומה שמתורת לאכול בתרומה אם נישאה קודם שנעשה פצוע דכא, משום שהייתה אוכלת קודם, אין זה אלא שתחילת אכילתה הייתה על ידי נישואין אלו שהיו כשרים אז, ואף על פי שעכשיו

(15) הראב"ד השיג ממה שאמרו שם בגמרא: והוא שהטבילה במטה שלא זזה ממקומה, אבל אם הלכה לטבילה, חוששין שמא נשתייר ממנו ופלתה. ונראה שרבינו גורס בגמרא "אלא לא קשיא כאן במתהפכת כאן בשאינה מתהפכת", ואם כן חזרו ממה שאמרו קודם, ולפי זה אין צורך להטבילה במטה. (16) לא ג' ימים שלמים אלא עד היום השלישי. (17) ושם כתב שאינה מטמאה אלא שלוש עונות, ועונה היא יום או לילה, ואם שמשה בליל שבת היא מטמאה ביום השבת, בליל יום א וביום א, ולא יותר.

ח. תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ, הוֹאֵיל וְעִקְרָה מִדְּבָרֵיהֶן - אֵינָה אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה אֲלֵא לְפָנֶי שִׁטְמָאָה יוֹצֵאָה עָלָיו מְגוּפוֹ, וְהֵן: בְּעֵלֵי קָרְיִין וְזָבִין וְזָבוֹת וְנָדוֹת וְיוֹלָדוֹת. וְכֹל שִׁטְכָלוֹ - מִתְרִין לְאֲכִילָה אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא הָעֵרִיב שִׁמְשָׁם¹⁸. אֲבָל טְמֵאֵי מִגַּע טְמֵאוֹת¹⁹ - בֵּין שְׁנַעַע בְּמַת, שָׂאֵי אֶפְשָׁר לָנוּ הַיּוֹם לְשַׁהַר מִמֶּנּוּ²⁰, בֵּין שְׁנַעַע בְּשָׂרָךְ - אֵינוֹ צָרִיךְ לְטַבֵּל לְתְרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ.

(18) אף על פי שלתרומה של ארץ ישראל אינו ראוי אלא לאחר הערב שמש - לעניין תרומה של חוצה לארץ הוא ראוי לאחר טבילה, שכיוון שטבל טהר מטומאה היוצאת מגופו, וחלה עליו טומאה קלה של טבול יום, שאינו אלא שני לטומאה, ואינה אלא כטמא מגע בלבד שאוכל בתרומת חוצה לארץ. (19) שאין טומאה יוצאה מגופן. (20) שאין לנו היום אפר פרה, להזות שלישי ושבועי.

ט. לְפִיכָף, פֶּהֶן קָטָן שֶׁעֲדִין לֹא רָאָה קָרִי וְקִטְנָה שֶׁעֲדִין לֹא רָאָתָה דָם נְדָה - אוֹכְלִין אוֹתָהּ תָּמִיד בְּלֹא בְדִיקָה²¹, שֶׁחֲזָקָתָן שֶׁלֹא יִצָּאָה טְמָאָה עֲדִין עָלֵיהֶם. וְהַמְצָרַע - הָרִי הוּא כְּמֵי שִׁטְמָאָה יוֹצֵאָה עָלָיו מְגוּפוֹ²². וְהוּא שִׁיטְמָא אוֹתוֹ פֶּהֶן מִיָּהִס²³; אֲבָל קֶדָם שִׁיטְמָאָנוּ הַפֶּהֶן - טְהוֹר הוּא.

(21) אבל גדול הוא בחזקת טומאה עד שיטבול. (22) כן נראה בפסחים סז: שמצורע הרי הוא כזב לעניין זה. (23) ולא כהן מוחזק. ו"איזהו כהן מיוחס? כל שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן ופלוני בן פלוני הכהן עד איש שאינו צריך בדיקה, והוא הכהן ששימש על גבי המזבח." ו"מי שהעידו עליו שני עדים שראוהו שהיה אוכל בתרומה של תורה הרי זה מיוחס".

י. פֶּהֶן עֶרְל אֲסוּר לְאָכֵל בְּתְרוּמָה מִדִּין תּוֹרָה. שֶׁהָרִי נֹאמַר תּוֹשֵׁב וְשִׁכִּיר בְּתְרוּמָה, וְנֹאמַר תּוֹשֵׁב וְשִׁכִּיר בְּפֶסֶח; מֵה תּוֹשֵׁב וְשִׁכִּיר הָאָמוֹר בְּפֶסֶח - עֶרְל אֲסוּר בּוֹ, אֵף תּוֹשֵׁב וְשִׁכִּיר הָאָמוֹר בְּתְרוּמָה - עֶרְל אֲסוּר בּוֹ. וְאִם אֲכָל - לוֹקָה מִן הַתּוֹרָה²⁴. מִשּׁוּב²⁵ מִתָּר לְאָכֵל בְּתְרוּמָה וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּרְאָה פְּעֶרְל. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שִׁמְלוּ²⁶ פְּעַם שְׁנֵי עַד שִׁירָאָה מֵהוּל.

(24) שאף על פי שדבר הנלמד מגזירה שווה, אינו מן התורה לדעת רבינו (ספר המצוות שורש ב) - מצאנו לחכמים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) [כלומר, כל השותפין היו כהנים כשרים, שאוכלים תרומה ומאכילים לעבדיהם, ואחד מהם היה פסול שאינו מאכיל עבדו בתרומה]. (47) בירושלמי שם: "מניין לכהן שקנה עבד ולישראל בו שותפות, אפילו אחד ממאה בו, שאינו מאכילו בתרומה תלמוד לומר וכהן כי יקנה" משמע שכולו קנוי לכהן המאכיל.

יח. **בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂאָת לְכֹהֵן וְהִכְנִיסָה לוֹ בֵּין עֲבָדֵי מְלוֹג⁴⁸ בֵּין עֲבָדֵי צֹאן בְּרִזְל⁴⁹ - הָרִי אֵלּוּ יֹאכְלוּ⁵⁰. וְכֵן עֲבָדֵי כְּהֵן שֶׁקָּנוּ עֲבָדִים וְעֲבָדֵי אִשְׁתּוֹ שֶׁקָּנוּ עֲבָדִים - יֹאכְלוּ; וְשֶׁנֶּאֱמַר: כִּי יִקְנֶה נָפֶשׁ קָנָן כֶּסֶף - אִפְלוּ קָנָן הַקָּנָן⁵¹. וְקָנָן הָאוֹכֵל - מֵאֲכִיל (אַחֲרֵים), וְקָנָן שְׂאִינוֹ אוֹכֵל⁵² - אִינוֹ מֵאֲכִיל.**

48) שהבעל משתמש בעבודתם כאכילת פירות. 49) שהכניסה בדונייאה והבעל קיבל אחריותם עליו. 50) עבדי צאן ברזל יאכלו לפי שהם ברשותו. ועבדי מלוג ששייכים לה יאכלו, שזהו קניינו שקנה קניין. והמדובר כשהקנו להם העבדים והתנו עמהם שאינם קנויים להם אלא לכך וכך, שבאופן זה אינם קנויים לאדון כלל. 51) עבדים שקנו עבדים וקניין קניינו של הקניין (=עבדי אשתו שקנו עבדים). 52) כגון אלמנה לכהן גדול שאינה אוכלת בתרומה, שהרי היא חללה.

יט. **בַּת כְּהֵן שֶׁנִּשְׂאָת לְיִשְׂרָאֵל וְהִכְנִיסָה לוֹ בֵּין עֲבָדֵי מְלוֹג בֵּין עֲבָדֵי צֹאן בְּרִזְל - הָרִי אֵלּוּ לֹא יֹאכְלוּ⁵³.**

53) עבדי צאן ברזל לא יאכלו, מפני שהם של הבעל. ועבדי מלוג, לפי שהם שלה, ואף היא נפסלה מן התרומה על ידי נישואיה עם הישראל.

כ. **אֶלְמְנָה לְכֹהֵן גְּדוּלָה⁵⁴, גְּרוּשָׁה וְחִלוּצָה⁵⁵ לְכֹהֵן הַדְּיוּט, בֵּין כְּהֵנָת⁵⁶ בֵּין יִשְׂרָאֵלִית, וְכֵן שְׂאָר חֲתִיבֵי לְאוּיִן⁵⁷, וְהִכְנִיסָה לוֹ עֲבָדֵי מְלוֹג וְעֲבָדֵי צֹאן בְּרִזְל - עֲבָדֵי מְלוֹג לֹא יֹאכְלוּ⁵⁸, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חֲתִיב בְּמִזְוֹנֹתָם; וְעֲבָדֵי צֹאן בְּרִזְל יֹאכְלוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵם שָׁל בְּעַל⁵⁹. נִשְׂאָ שְׂנֵי⁶⁰ - הִיא אוֹכֵלֶת⁶¹, וְעֲבָדֵי מְלוֹג שְׁלָה לֹא יֹאכְלוּ⁶².**

54) [והיינו בנישואין, שהרי מדובר כאן גם בבת ישראל, שאף בנישואין כשרים אינה אוכלת אלא לאחר נישואין]. 55) גרושה או חלוצה, ששתיהן אסורות לכהן. [ואף על פי שחלוצה אינה אסורה אלא מדרבנן, ואינה נעשית זונה, כיוון שהיא מאיסורי כהונה היא נעשית חללה על ידן]. 56) שאפילו בת כהן האוכלת בתרומת אביה, נתחללה ונפסלה מתרומה בנישואי איסור. 57) נישואי איסור שיש בהם לאו, שאף על ידם נעשית זונה ואסורה בתרומה. ונקט חייבי לאוין, לפי שבחייבי כריתות, אין קידושין תופסין כלל. 58) מפני שהם שלה וקניין שאינו אוכל אינו מאכיל, והיא עצמה פסולה בתרומה, שנעשית זונה או חללה. 59) הכהן, לפי שהם באחריותו. 60) שנייה לעריות, האסורה מדרבנן. ומכיוון שאמר "נשא", וודאי המדובר בבת ישראל שאינה אוכלת מן האירוסין אלא מן הנישואין.

נעשה פצוע דכא, כיוון שאותם הנישואין שהכשירוה לאכילה קיימים עוד, אוכלת גם עכשיו, מאחר שכבר אכלה. אבל כאן מה שאכלה מבית אביה, נפקע לגמרי על ידי הקידושין, שאז יצאה מרשות אביה. 37) שנולד סריס מבטן אמו והוא על ידי שנתחממה אמו ביום הצהריים וחום התנור ששתתה משקה חזק. 38) שסריס חמה שלא נסתרס בידי אדם, אלא בידי שמים, אינו אסור לבוא בקהל. 39) שמא נקבה הוא ואין קידושיו קידושין. ואנדרוגינוס שהוא ברייה בפני עצמה ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה, ולפיכך אינו מאכיל בתרומה על ידי קידושיו.

טו. **חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן שֶׁקָּנוּ לָהֶן עֲבָדִים - אִינָן אוֹכְלִין⁴⁰. אֲבָל אִם קָנוּ לָהֶם בֵּית דִּין אוֹ אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס אוֹ שֶׁנֶּפְלוּ לָהֶן בִּירֶשָׁה⁴¹ - הָרִי אֵלּוּ אוֹכְלִין.**

40) מפני שאין לחרש שוטה וקטן קניין אלא על ידי בית דין או אפוטרופוס. ואין אני קורא בו "קניין כספו הוא יאכל בו". 41) שקטן נוחל.

טז. **אֲנֶדְרוּגִינוֹס שֶׁנִּבְעַל לְפֶסוּל מִן הַתְּרוּמָה, בֵּין דְּרָף זְכָרוֹתוֹ בֵּין דְּרָף נְקֻבוֹתוֹ - נִפְסַל מִלְּאֲכֹל בְּתְרוּמָה, כְּנִשְׂיָם⁴². וְאִין עֲבָדֵי אוֹכְלִין⁴³. וְכֵן אִם נִבְעַל לְאֲנֶדְרוּגִינוֹס אַחַר שֶׁהוּא פּוֹסֵל בְּבִיאָתוֹ לְאִשָּׁה⁴⁴ - נִפְסַל, וְאִינוֹ אוֹכֵל וְלֹא מֵאֲכִיל עֲבָדֵי. וְהוּא שֶׁיִּבְעַל אוֹתוֹ דְּרָף נְקֻבוֹתוֹ⁴⁵; אֲבָל דְּרָף זְכָרוֹתוֹ - אִין זָכָר פּוֹסֵל זָכָר מִן הַכְּהֵנָה.**

42) ירושלמי יבמות פרק ח הלכה ו' (נבעל (האנדרוגינוס) נפסל מן התרומה כנשים", פירוש אם נבעל לפסול מן התרומה. שאם היה כשר לתרומה, אינו פוסלו, ממה נפשך: מצד דין נקבות של שניהם, אין כאן ביאה כלל. מצד דין זכרות של שניהם - אין זכר פוסל זכר. ומצד שהבועל זכר והנבעל נקבה, בוודאי שאינו פוסלה, שהרי ביאה כשרה היא. ומכיוון שאמר "כנשים", נראה שנפסל בין בדרך נקבותו ובין בדרך זכרותו, שהרי האשה נפסלת בין בכדרכה ובין שלא כדרכה. 43) שהרי נתחלל מן הכהונה. 44) שאם הוא כשר - אינו פוסל. 45) ירושלמי שם: "רבי ניחא ברבי סבא ר' יונה בשם רב המנונה, אפילו מין במינו (=אנדרוגינוס שבעל אנדרוגינוס) כל שהוא (= בין שבעלו דרך נקבותו בין שבעלו דרך זכרותו), וקשיא אם זכר הוא (=כלומר, אם אנדרוגינוס דינו כזכר, ואם כן שניהם דין אחד להם) אין זכר פוסל זכר, אם נקבה היא (= כלומר, לשניהם דין נקבה) אין נקבה פוסלת נקבה, צד זכרותו של זה פוסלת צד נקיבתו של זה". ולדעת רבינו היינו אם בעלו בדרך נקבותו, הוא פוסלו, מפני שצד זכרותו של זה פוסלת צד נקיבתו של זה. שאז אנו דנים את הבועל כזכר ואת הנבעל כנקבה. אבל אם בעלו בדרך זכרותו אומרים ממה נפשך: אם זה זכר אף זה זכר, ואין זכר פוסל זכר, ואם שניהם נקבות - אין ביאתו ביאה כלל.

יז. **עֶבֶד שֶׁל שְׂנֵי שְׂתָפִין, שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן כְּהֵן אִינוֹ מֵאֲכִיל⁴⁶ - הָרִי זֶה הָעֶבֶד אֶסוּר לְאֲכֹל⁴⁷. וְכָל הַמֵּאֲכִיל בְּתְרוּמָה - מֵאֲכִיל בְּחֻזָּה וְשׁוֹק.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אוכלת באירוסין. (75) שהן משתמרות לביאה פסולה מדרבנן. (76) בתרומת בית אביה, שהמשתמרת לביאה פסולה מדרבנן אינה נפסלת. אבל חלוצה שנישאת - נתחללה. ושנייה שנישאת היא אוכלת, אבל עבדי מלוג שלה אינם אוכלים, ובנתארסה גם עבדיה אוכלים. (77) משנה ביבמות סא. ודלא כר' יהודה שאמר שכיוון שאינה לפריה ורביה הרי היא כזונה. ונקט "כהן הדיוט" לפי שלר' יהודה אסורה גם לכהן הדיוט, אבל להלכה הוא הדין בכהן גדול.

פָּרָק שְׁמִינִי

1) יבאר שהעובר והיבם והאירוסין והחרש ובן תשע שנים ויום אחד פוסלין ולא מאכילין. מי שנישאת לכהן שוטה או שאנס ופיתה אותה. אשת איש שהעידו עליה עדי קינוי ועדי סתירה, ואשת כהן שאמרה טמאה אני.

א. הָעֶבֶר וְהִיבָם² וְהָאִרוּסִין וְהַחֲרָשׁ³ וּבֶן תְּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - פּוֹסְלִין וְלֹא מְאָכִילִין.

2) לשון המשנה ביבמות סז: והולך ומפרש אותם בהלכות הבאות. (3) שאינו שומע ואינו מדבר (ראה למעלה בפ"ד הלכה ב, ובפ"ב מהלכות אישות הלכה כו).

ב. הָעֶבֶר כִּיצַד? בֵּית יִשְׂרָאֵל⁴ הַמְעַבְרַת מִכֶּהֵן⁵ - לֹא תֹאכְל⁶ בְּשִׁבִיל הָעֶבֶר. וּבֵית כֶּהֵן⁷ הַמְעַבְרַת מִיִּשְׂרָאֵל⁸ - אֲסוּרָה לְאָכְל⁹ מִפְּנֵי הָעֶבֶר; שְׁנֵאמַר: וְשָׁבָה אֶל בֵּית אֲבִיהָ בְּנַעֲוִיָּהּ - פָּרַט לְמַעַבְרָתָהּ¹⁰.

4) גמרא שם. (5) ומת הבעל. (6) בגמרא שם: "ילוד מאכיל, שאינו ילוד אינו מאכיל". שנאמר (ויקרא כב, יא): "ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו" - "קרי ביה יאכילו בלחמו" (נדה מד. וספרא פר' אמור פרשה ה הלכה ה), הרי שרק ילוד מאכיל (רש"י שם). (7) גמרא שם. (8) ומת הישראל. (9) מתרומת בית אביה. (10) שאינה דומה לנעוּרִיהָ (רש"י שם).

ג. בֵּית כֶּהֵן¹¹ שָׁבָא עֲלֶיהָ יִשְׂרָאֵל¹² - אֵין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא נְתַעְבְּרָה, אֲלֵא טוֹבְלַת¹³ וְאוֹכְלַת לְעֶרְב¹⁴. הֵיתָה נִשְׁוֹאָה¹⁵ לְיִשְׂרָאֵל וּמַת בַּעֲלָהּ - טוֹבְלַת וְאוֹכְלַת בְּתַרוּמָה לְעֶרְב עַד אַרְבָּעִים יוֹם¹⁶. וְאִם הִפֵּר עֶבְרָה¹⁷ - הָרִי זֹ מְקַלְקֶלֶת לְמַפְרָע¹⁸ עַד אַרְבָּעִים יוֹם¹⁹. שְׁפַל הָאֲרַבְעִים יוֹם אֵינוֹ עֶבֶר, אֲלֵא מִמֶּם בַּעֲוָלָם²⁰ הוּא חָשׁוּב.

11) משנה יבמות סט. (12) לשם זנות. (13) שם: לענין נישואין, ראה להלן. משום שנאמר (שם טו, יח): "ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע ורחצו במים וטמאו עד הערב" (רש"י שם). (14) ואין חוששים שמא נתעברה, שהרי אשה זונה מתהפכת, שלא תתעבר (יבמות לה. ופי"ג מהלכות גירושין הלכה כב). ואפילו לאחר ארבעים יום אינה חוששת, ראה להלן. (15) כברייתא שם סט: (16) ויום הארבעים בכלל היתר, ראה להלן. שאף אם נתעברה - עד ארבעים יום אינו עובר כלל, ראה להלן. אבל

61) ביבמות פה. "שניות מדברי סופרים - היא כשרה וולדה כשר". שאינה נעשית זונה, כיוון שאינה אסורה עליו מן התורה. ואינה נעשית חללה, כיוון שאינה מאיסורי כהונה. (62) ירושלמי שם. ושם: "עבדי שניות - היא אוכלת ועבדיה אינם אוכלים" ומפרשה רבינו בניחותא, ולא בתמיהה, כמו שפירשו המפרשים שם. ולא נתברר למה אינם אוכלים, הרי היא אוכלת, וקניין האוכל - מאכיל. ועבדי צאן ברזל אוכלים, שהם של הבעל.

כא. כֶּהֵנָּה אֲלֻמְנָה⁶³ שְׁנַתְאַרְסָה לְכֶהֵן גְּדוֹל או גְּרוּשָׁה לְכֶהֵן הַדְּיוֹט⁶⁴, הוֹאִיל וְהֵן מְשֻׁמְרוֹת⁶⁵ לְבִיאַה פְּסוּלָה שֶׁל תּוֹרָה - הָרִי אֵלוֹ לֹא יֹאכְלוּ. וְכֵן אִם נִכְנְסוּ לְחֻפָּה בְּלֹא אִרוּסִין - אֵינָן אוֹכְלוֹת, שֶׁהַחֻפָּה⁶⁶ פּוֹסְלֶתָן⁶⁷ מְלֻאָכֵל. נִתְאַלְמְנוֹ אוֹ נִתְגַּרְשׁוּ: מִן הָאִרוּסִין - חֲזָרוּ לְהִשְׁרֵן⁶⁸ וְאוֹכְלוֹת; מִן הַנִּשְׁוֹאִין - לֹא יֹאכְלוּ, שֶׁקָּבַר נִתְחַלְלוּ⁶⁹.

63) וכתב "כהנת" לפי שהמדובר כאן בנתארסה, ובת ישראל לכהן אינה אוכלת אלא אם כן נישאה. (64) במשנה שם נזכרה גם "חלוצה" אבל אין זו אלא "שיגרא דלישנא" אגב גרושה, שהרי חלוצה אינה פסולה אלא מדרבנן, ולפיכך השמיטה כאן רבינו, וכתב להלן (הלכה כג) שמוותרת. (65) מצפות, כלומר עומדות לכך. (66) בלא קידושין. (67) אף על פי שחופה אינה קונה - כיוון שנכנסה לחופה לשם ביאה, הרי היא משתמרת לביאה פסולה. (68) שהרי לא נבעלו, ומעתה אינן משמרות עוד לביאה פסולה. (69) מכיוון שנבעלו לפסול, אבל אם נכנסו לחופה ולא נבעלו, אף על פי שדינין כבעולות - לא נתחללו מן התרומה, שהרי כן אמרו בפצוע דכא, שאם לא ידע את אשתו לאחר שנעשה פצוע דכא, הרי אלו יאכלו. [וכל שכן שאם נכנסו לחופה בלא אירוסין, שכל פסולה אינו אלא מפני שמשתמרת לביאה פסולה, שוודאי לא נתחללו].

כב. כֶּהֵנָּה⁷⁰ שְׂמַת בַּעֲלָהּ כֶּהֵן וְנִפְלָה לְפָנָי יְבָמִים שְׂיִישׁ בֶּהֵן חָלָל - לֹא תֹאכְל מִפְּנֵי זִקַּת הַחָלָל⁷¹. וְאִפְלוּ עֲשָׂה בֵּה אֶחָד מִן הַפְּשָׁרִים מֵאֲמָר⁷², שְׂאִין הַמְאָמָר קוֹנֶה בִּיבְמָה קָנִין גָּמוּר.

70) בת כהן ואשת כהן. (71) שזוקקה גם לו, כשם שזוקקה לכל האחים, לייבום או לחליצה. (72) הוא קידושי כסף שהיבם מקדשה.

כג. כֶּהֵן שְׁנַתָּן גִּט לִיבְמָתוֹ הַכֶּהֵנָּה, שֶׁהָרִי נֹאסְרָה עֲלָיו וְעַדִּין זָקָתוֹ עֲלֶיהָ - הָרִי זֹ אוֹכְלַת בְּתַרוּמָה⁷³, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְשֻׁמְרַת לְבִיאַה פְּסוּלָה שֶׁל דְּבָרֶיהֶן, שְׂאִין הֵגֵט פּוֹסֵל הִיבְמָה אֲלֵא מִדְּבָרֶיהֶן. וְכֵן כֶּהֵנָּה⁷⁴ חֲלוּצָה אוֹ שְׁנִיָּה שְׁנַתְאַרְסָה⁷⁵ לְכֶהֵן - אוֹכְלַת⁷⁶. כֶּהֵן הַדְּיוֹט שְׁנִשָּׂא אִילוּנִית⁷⁷ - הָרִי זֹ אוֹכְלַת בְּתַרוּמָה.

73) היינו בתרומת בית אביה, שהרי היא כהנת, אבל בת ישראל אינה אוכלת, בשביל היבם שהוא כהן. (74) לפי שהמדובר באירוסין נקט "כהנת" שהרי בת ישראל אינה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ריבתה התורה ביאת שוגג ביבם שקונה יבמתו (= יבמה יבוא עליה, בין בשוגג בין במזיד - שם נד.) אלא להעמידו במקום הבעל, אבל להעדיפו לא שמענו. ולפי שגם הבעל אינו מאכיל ארוסתו (בהלכה הסמוכה) גם היבם הזה, שא על יבמתו בשוגג, אינו מאכיל. וכל זה אינו אלא מדרבנן, שהרי מן התורה ארוסה אוכלת בתרומה (למעלה פ"ו הלכה ג.) ואף-על-פי שלא אמרו כן אלא על ביאת שוגג, שלא נתרבתה אלא ביבום בלבד, כתבה רבינו גם לענין העראה, וכן הוא בירושלמי שם, וכן נראה מדברי הר"ף (כסף-משנה). [ואף-על-פי שהעראה קונה גם באיש ואשה (ראה בפ"ג מהלכות אישות הלכה ה והערה כז) - כיון שעיקר היבום הוא להקים שם (דברים כה, ז), לא היה מן הדין שהעראה, שאינה ראויה להקים שם, תהא מועילה ביבום, אם לא שריבתה התורה, והרי זה כמו ביאה בשוגג, שהחמירו בה שלא יהא אלא עומד במקום אחיו ולא עדיף ממנו, ועיין מאירי. ולפי זה, גם בביאה שלא כדרכה, אף-על-פי שקנה אותה, כמבואר בהלכות יבום שם, כיון שאינה ראויה להקמת שם אינה אוכלת בתרומה, כנ"ל.] שגם הבעל אינו מאכיל את ארוסתו בתרומה, כנ"ל. (39) אף-על-פי שהיא ביאה גרועה, שמעמידה היא את היבם במקום הבעל (יבמות שם, לפי הלשון הראשון לדברי הכל, ולפי הלשון השני כרב, ולא כשמואל, שהקשו עליו מברייתא).

ז. הארוסין פיצד? 41 בת פהן שנתאָרסה לישָׁרְאֵל - אַסוּרָה לְאָכֵל; שְׁהָרִי יֵשׁ לוֹ בַּהּ קִנְיָן. 42 וּבַת יִשְׂרָאֵל 43 שְׁנַתְאָרְסָה לְכֹהֵן - לֹא תֹאכֵל עַד שֶׁתִּפְגַּס לְחַפְּהָ; שָׂמָא תֹאכִיל לְבָנֵי בֵית אָבִיהָ, כְּמוֹ שְׁבָאָרְנוּ. 44

(41) פוסלים ולא מאכילים, למעלה הלכה א. (42) בגמרא שם: "בת כהן לישראל - פסיל לה, דהא קנייה בהויה", ופירש"י "משעת הויה איפסלה, כדכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר". ועיין תוספות שם. (43) שם סח. (44) למעלה פ"ו הלכה ג.

ח. יִשְׂרָאֵל שָׂאֲמַר לְכֹהֵנָת: הָרִי אֶת מְקַדְשֶׁת לִי אַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם 45 - הָרִי זֹו אוֹכֵלַת בְּתֵרוּמָה כָּל הַשְּׁלֹשִׁים, שְׁעַדִּין לֹא נִתְאָרְסָה. וְאִם אָמַר לָהּ: הָרִי אֶת מְקַדְשֶׁת לִי מְעַכְשָׁו וְלֹא אַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם 46 - הָרִי זֹו אַסוּרָה לְאָכֵל מִיָּד 47. וְכֵן שָׂאָר הַתְּנָאִים 48 פִּיּוּצָא בְּזָה.

(45) שאינה מקודשת אלא אחר שלשים יום (פ"ו מהלכות אישות הלכה י, ומשנה בקידושין נח:). (46) שספק הוא בדינו אם זה תנאי, ולכשיעברו שלשים יום היא מקודשת למפרע. או שזוהי חזרה, ואינה מקודשת אלא אחר שלשים יום (שם הלכה יב). (47) מספק, שמה זהו תנאי ונמצאת מאורסת לישראל לאחר שלשים יום ומעכשיו למפרע. (48) כגון שאמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו בדינו זה, אם אתן לך מאתים זוז, ולאחר זמן נתן לה מאתים זוז, שהרי היא מקודשת לו למפרע משעת הקידושין (שם פ"ו הלכה טז).

לאחר ארבעים יום - אסורה לאכול מספק, שמה נתעברה. (17) ברייתא שם. וראה להלן. (18) היינו לענין שתהא אסורה בתרומה מודאי, ותהא חייבת לשלם קרן וחומש, כדין זר האוכל תרומה (רש"י שם). (19) כלומר, לאחר ארבעים יום (שם). (20) כלשון הגמרא שם.

ד. בַּת יִשְׂרָאֵל 21 שְׁנַשְׂאָת לְכֹהֵן, וּמַת 22 וְהַנִּיחָה מְעַבְרַת - לֹא יֹאכְלוּ עֲבָדֶיהָ 23 בְּתֵרוּמָה כְּשֶׁבִיל הָעֵבֶר; שְׁהֵילִיד הוּא שְׂמֵאֲכִיל, שְׂאִינוּ לָלוּד - אִינוּ מֵאֲכִיל 24. לְפִיכֶן 25, אִם הָיָה הָעֵבֶר חָלָל - אִינוּ פּוֹסֵל הָעֲבָדִים 26, אֲלֵא אוֹכְלִין בְּגֻלַּל אַחֵיו הַפְּשָׁרִים, עַד שְׁיִלֹּד זֶה הַחָלָל וְיֹאסְרוּ הָעֲבָדִים מִלְּאָכֵל.

(21) שם סז. (22) בלי בנים, ושאר הקרובים הם חללים (חזון איש). (23) (בין עבדי צאן ברזל ובין עבדי מלוג, שכיון שגם היא אינה אוכלת (למעלה הלכה ב) - גם עבדי מלוג שלה אינם אוכלים. ולכן נקט רבינו "בת ישראל", שאילו בת כהן, שהיא עצמה אוכלת - גם עבדי מלוג שלה אוכלים). (24) כדעת חכמים שם, שאין קנין לעובר. ואף-על-פי שבמתנה אמרו: "דעתו של אדם קרובה אצל בנו", וקנה העובר (פכ"ב מהלכות מכירה, הלכה י) - בירושה שאין שם דעת אחרת המקנה לו - לא קנה (עיין רדב"ז). (25) כלומר, לפי שאין לעובר קנין, כנ"ל. (26) נדה מד.

ה. הַיֵּבֶם פִּיצַד? 27 בַּת יִשְׂרָאֵל 28 הַזְּקוּקָה לְיָבָם 29 פֶּהֶן - לֹא תֹאכֵל; שְׁנַאָמַר: וְכֹהֵן פִּי יִקְנֶה נַפְשׁ, וְזֶה עֲדִין לֹא קִנְיָנָה 30. וּבַת פֶּהֶן הַזְּקוּקָה לְיִשְׂרָאֵל - אַסוּרָה 31 מִפְּנֵי יָבִמָה; שְׁנַאָמַר: וְשָׂבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כְּנַעֲוִיָּה - פָּרַט לְשׁוּמְרַת יָבָם 32.

(27) הוא פוסל ולא מאכיל, ראה למעלה הלכה א. (28) יבמות סז: (29) זקוקה להתייבם, שאין לה בנים. ואפילו אם היבם עודנו קטן, שלא הגיע לתשע שנים ויום אחד (שם סח). (30) בגמרא שם: "קנין כספו אמר רחמנא, והאי קנין דאחיו הוא". (31) בתרומות בית אביה. (32) היינו הזקוקה ליבם, שאינה ברשותה לשוב, שהרי היא קשורה ביבם (רש"י שם).

ו. יָבָם פֶּהֶן 33 שְׂבָא עַל יְבִמְתָּא 34 בְּאִנְס אוּ בְּשִׁגְגָה, אוּ שְׁהֵעֵרָה בַּהּ 35 וְלֹא גָמַר, אָף עַל פִּי שְׁקִנְיָנָה כְּמוֹ שְׁבָאָרְנוּ בַּהֲלֹכּוֹת יָבוּם 36 - אִינוּ מֵאֲכִילָה בְּתֵרוּמָה 37 עַד שְׁיִבְעֵל בְּעִילָה גְמוּרָה בְּרִצּוֹן 38. בְּמָה דְּחָרִים אֲמוּרִים? שְׁנַתְאָלְמְנָה מִן הָאָרוּסִין; אָבֵל 39 מִן הַנְּשׂוּאִין, הוֹאִיל וְהִיתָה אוֹכֵלַת - תֹּאכֵל בְּבִיאָה זֹו 40.

(33) שם נו. (34) בת ישראל. (35) שהכניס ראש העטרה בלבד. (שם נה: ופ"א מהלכות איסורי ביאה, הלכה י). (36) פ"ב הלכה ג. (37) לפי הלשון השני שם, אין חולק בזה, ולפי הלשון הראשון זהו כשמואל, וראה להלן. (38) ביבמות שם אמרו: "כי רבי רחמנא [ביאת שוגג] לאוקמי במקום בעל, לאולמי מבעל לא". כלומר: לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

69) שקטן אינו בן דעת, ואפילו חכמים לא תיקנו לו נישואין (יבמות קיב:). (70) משנה שם סז: כלומר, זה האסור לה (שם סח.). (71) משנה שם. והנה רש"י שם פירש, שהמדובר בבת כהן שנתארסה לישראל שפוסלה בתרומה מספק. אבל רבינו שכתב "נשאת" ולא כתב "נתארסה", כנראה שמפרשה בבת ישראל לכהן, שאילו היה ברור שהביא שתי שערות, היה מאכילה, כדן בת ישראל שנישאת לכהן, ועכשיו מספק הוא - אינו מאכילה. "חזקה דרבא" ש"כל קטנה שהגיעה לכלל שנותיה, אינה צריכה בדיקה, חזקה הביאה סימנים" (נדה מו.). אינה אלא לחומרא (פ"א מהלכות גירושין הלכה ד), אבל לא לקולא. (72) והרי הוא כקטן (פ"ב מהלכות אישות הלכה יא).

יב. כל אלו, פשם שאין מאכילין בתרומה של תורה, כן אין מאכילין בתרומה של דבריהם; גזרה שפא יאכילו בשל תורה.⁷³

(73) יבמות קיג.

יג. ואלו לא פוסלין⁷⁴ ולא מאכילין⁷⁵: האונס, והמפתה⁷⁶, והשוטה שפשא⁷⁷ אשה. אלא אם כן היתה אסורה⁷⁸ להן, שהן פוסלין אותה בפיותם, מפני שנעשית זונה וחללה, כמו שבארנו⁷⁹.

(74) את בת כהן מתרומת בית אביה, אם הם ישראלים. (75) את בת ישראל, אם הם כהנים. (76) כיון שבעלו לשם זנות, ולא לשם אישות. (77) שלשוטה לא תיקנו נישואין (שם קיב:). (78) משנה שם סט. (79) למעלה פ"ו הלכה א.

יד. מי שפשא⁸⁰ לכהן שוטה, או שאנס אותה או שפטה אותה פהן, וילדה - אוכלת בשביל בנה⁸¹. ואף על פי שהדבר ספק, הואיל ובלא קדושים היא, שפא מאחר נתעברה - הרי הולד בהזקת זה שפא עליה. והוא שלא יצא עליה קול⁸² עם אחר, אלא הכל מרננין אחריה בזה הכהן. וכן כהנת⁸³ שפא עליה ישראל שוטה או שאנסה או פטה אותה ונתעברה - אינה אוכלת מפני העברה⁸⁴. נתחתף העברה⁸⁵ - הרי זו תאכל.

(80) משנה שם: (81) שהוא כהן. (82) שם, כרובא ולפי הלשון הראשון. (83) משנה שם. (84) שעובר פוסל, כמבואר למעלה בהלכה ב. (85) משנה שם.

טו. אשת איש⁸⁶ שפאו עליה עדי קנוי⁸⁷ ועדי סתירה⁸⁸ - הרי זו אסורה לאכל בתרומה עד שתשתה מי המרים, מפני שהיא ספק זונה. מת בעלה⁸⁹ קדם שישקנה, או שהיתה מן הנשים שאינן שוות⁹⁰ ולא נוטלות כתבה - הרי זו אסורה לאכל בתרומה לעולם⁹¹. וכל אשת פהן שאמרה טמאה אני⁹² - הרי זו אסורה לאכל בתרומה⁹³.

(86) משנה בסוטה ו: "ואלו אסורות מלאכול בתרומה -

ט. החרש פיצד⁴⁹ כהנת⁵⁰ שפשא⁵¹ לישראל⁵¹ חרש - לא תאכל; שהרי קונה בתקנת חכמים שתקנו לו נישואין⁵². ובת ישראל שפשא⁵² לכהן חרש - לא תאכל; שאינו קונה מן התורה⁵³, שאינו בן דעת.

(49) הוא פוסל ואינו מאכיל (למעלה הלכה א). (50) יבמות סח. (51) [בבת כהן לישראל (למעלה הלכה ז) כתב "שנתארסה", וכאן כתב "שנשאת". ויתכן כי "נישואין" תיקנו חכמים בחרש, אבל "אירוסין" לחדר לא תיקנו, ואינם קונים אפילו מדרבנן. (52) שם קיב: ופ"ד מהלכות אישות הלכה ט. (53) בגמרא שם: "קנין כספו אמר רחמנא, והאי לאו בר קנין הוא".

י. נתארסה⁵⁴ לכהן פקח⁵⁵, ולא הספיק לכנסה⁵⁶ עד שנתחרש - אינה אוכלת⁵⁷. מת⁵⁸ ונפלה לפני יבם חרש⁵⁹ ויבמה - אינה אוכלת⁶⁰. אבל אם נשאה כשהוא פקח ונתחרש - הרי זו אוכלת⁶¹. מת⁶² ונפלה לפני יבם חרש ויבמה - הרי זו אוכלת, הואיל והיתה אוכלת בתחלה⁶³. ואשת חרש שילדה ממנו - הרי זו אוכלת בשביל בנה⁶⁴.

(54) שם נו. (55) שהוא שלם בדעתו, ואינו לא חרש ולא שוטה (שם פ"ב הלכה כו). (56) לחופה בתורת נישואין. (57) שארוסה אינה אוכלת בתרומה, ונישואי חרש אינם אלא מדרבנן, ואינם מאכילים בתרומה, כמבואר למעלה. (58) זה שנתחרש. (59) שאף-על-פי שאין נישואיו אלא מדרבנן - לענין יבום, ביאתו ביאה מן התורה (פ"ו מהלכות יבום וחליצה הלכה ג). (60) שאף-על-פי שביאתו ביאה מן התורה - אינה טובה יותר מביאה בשוגג, שאינה מאכילה בתרומה אם לא אכלה עוד בחיי בעלה, כמבואר למעלה הלכה ו (יבמות שם). (61) שהרי הנישואין היו בפקחותו. (62) זה שנתחרש. (63) שביאת יבם חרש קונה לאוקמי היבם כבעל, וכל שהבעל האכיל, גם היבם מאכיל (גמרא שם). (64) שם.

יא. בן תשע שנים ויום אחד פיצד⁶⁵ מי שנבעלה⁶⁶ לאסור לה והוא בן תשע שנים ויום אחד, הואיל וביאתו ביאה - נפסלה מן הפהנה ואסורה מלאכל בתרומה, מפני שנעשית זונה או חללה, כמו שבארנו⁶⁷. אפלו היה שחוף⁶⁸. ובת ישראל שפשא⁶⁸ לכהן בן תשע שנים ויום אחד, אף על פי שביאתו ביאה - אינה אוכלת בשביל הקטן, לפי שאינו קונה עד שנגדיל⁶⁹. ספק שהוא בן תשע שנים ויום אחד⁷⁰ ספק שאינו; נשאת לבן שלש עשרה שנה ויום אחד⁷¹, ספק שהביא שתי שערות ספק שלא הביא⁷² - הרי זו אסורה לאכל.

(65) הוא פוסל ואינו מאכיל (למעלה הלכה א). (66) כלומר, בת כהן. שם סח. (67) למעלה בפ"ו הלכה ז. (68) סוטה כו: "הוא האיש שאינו מתקשה ואינו מוליד" (פ"א מהלכות סוטה הלכה א, ועיין שם בהערה ח).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עַד שֶׁיִּגְיַע שְׁלִיחַ לְאוֹתוֹ מְקוֹם⁸. שְׁלַחַה שְׁלִיחַ לְהֵבִיאָהּ לָהּ גִטָּה⁹ - אוֹכֵלֶת בְּתְרוּמָה עַד שֶׁיִּגְיַע גִּט לְיָדָהּ. הָאוֹמֵר לֹאֲשֶׁתוֹ¹¹: הֲרֵי זֶה גִטָּךְ שֶׁעָשָׂה אַחַת קֶדֶם לְמִיתָתִי - אֲסוּרָה לְאָכַל בְּתְרוּמָה מִיָּד¹².

2) בת ישראל שנישאת לכהן. 3) משנה, גיטין סה, א. 4) שמשגייע הגט לידו, מיד היא מתגרשת (פ"ו מהל' גירושין ה"א). 5) כגון שזקק לה הבעל הגט, ספק קרוב לו ספק קרוב לה (שם פ"ה הי"ג). או כגון שעשתה שליח לקבלה, שאסורה לאכול בתרומה מיד, שמא קיבל הגט מיד, כדלהלן. 6) אף-על-פי שבעלה חייב במזונותיה (פ"ח מהל' אישות הכ"ה) - באכילת תרומה אסורה, שמא גרושה היא. 7) חזקה שליח עושה שליחותו, ושמא כבר קיבל השליח את הגט (גיטין, שם). ומובן שהיינו מעת שתהיה לו שהות לקבל הגט. 8) כחכמים של רבי אליעזר (משנה, שם), שאם קיבל במקום אחר אינה מגורשת, שהאשה מקפידה שיקבל הגט דוקא באותו מקום. 9) זהו "שליח להבאה". 10) שאינה מתגרשת אלא כשהגיע גט לידה (פ"ו מהל' גירושין ה"ד-ה). 11) שם כח, א. 12) שעל כל שעה ושעה, יש ספק שמא זו היא השעה הסמוכה למותו, שאף-על-פי ששמא מת לא חששו (ראה בהלכה הסמוכה) - שמא ימות, חששו (גמרא שם).

ב. עיר¹³ שֶׁהִקִּיפוּהָ¹⁴ פְּרָקוּם¹⁵, וְסָפִינָה הַמְטַרְפֶּת בֵּינֵם¹⁶, וְהִיּוֹצֵא לְדוּן¹⁷ - הֲרֵי אֵלוֹ בְּחֻזְקַת קְרִימִין¹⁸; וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר מִפְּרִשׁ¹⁹ וְיֹצֵא בְּשִׂירָא²⁰. אֲכָל עִיר שֶׁכִּבְשׁוּהָ פְּרָפּוֹם, וְסָפִינָה שֶׁאֲבָדָה בֵּינֵם, וְהִיּוֹצֵא לְהַרְגַּ מִבְּתֵי דִינֵי עוֹבְדֵי פּוֹכְבֵימ²¹, וּמִי שֶׁגָּרְרָתוֹ חֵיהָ²² אוֹ נִפְלָה עָלָיו מִפְּלֶת אוֹ שִׁטְפוֹ נֶהַר - נוֹתֵינִן לוֹ חֻמְרֵי מֵתִים וְחֻמְרֵי חַיִּים. לְפִיכָךְ, אִם הָיוּ נִשְׁוֹתִינֵן בַּת כֶּהֵן לְיִשְׂרָאֵל אוֹ בַת יִשְׂרָאֵל לְכֶהֵן - הֲרֵי אֵלוֹ לֹא יֵאָכְלוּ²³. אֲכָל מִי שֶׁנִּגְמַר דֵּינוֹ בְּבֵית דִּין²⁴ וְהִנִּיחוּהוּ בְּבֵית הַסְּקִילָה²⁵ לְהַרְגוֹ - הֲרֵי זֶה בְּחֻזְקַת מֵת²⁶, וְלֹא תֵאָכַל אֲשֶׁתוֹ²⁷.

13) משנה, שם, ב. 14) אבל לא כבשונה. 15) "מצור" (דברים כ, כ) תרגם אונקלוס "כרקומין" (רש"י גיטין, שם). 16) ועדיין לא טבעה (שם). 17) בדיני נפשות (שם). 18) ואם היו כהנים - נשותיהם אוכלות בתרומה. 19) לים. 20) למדברות. ששניהם (= המפרש לים והיוצא בשיירה) אינם כלי-כך בסכנה ככל הנ"ל. 21) שמקבלים שוחד, ושמא השאירוהו בחיים, אבל היוצא ליהרג בבתי דינים של ישראל - הרי הוא בחזקת מת (גמרא שם, לפי הלשון השני של רב יוסף), וראה להלן. 22) "ירושלמי" גיטין פ"ג ה"ד. 23) בבת כהן לישראל, שמא הוא חי ולא תאכל בתרומת אביה, ובת ישראל לכהן שמא הוא מת. 24) של ישראל. 25) בגמרא שם, לא הזכירו אלא "גמר דין". אבל סבור רבינו שעד שלא הניחוהו בבית הסקילה, אפשר הדבר שימצאו לו זכות (כסף-משנה). ועיי"ש דף כט, א - ב'תוספות' ד"ה אבל. 26) ודאי ולא מצד חומרא

והאומרת איני שותה". 87) היינו שהעידו שאמר לה הבעל בפני עדים, אל תסתרי עם איש פלוני (פ"א מהלכות סוטה הלכה א). 88) שהעידו שנסתרה עם אותו האיש שאמר לה אל תסתרי עמו בפני שני עדים (שם הלכה ב). 89) שאינה שותה (משנה שם כד. כדעת בית הלל, וכן הוא שם בפ"ב הלכה ז). 90) חמש עשרה הן במספר, ומנויות שם הלכה ב. 91) שהן ספק זונה (רדב"ז). 92) זניתי תחתך. 93) אף-על-פי שלאוסרה לבעלה אינה נאמנת, שמא עיניה נתנה באחר (נדרים ז: ופכ"ד מהלכות אישות הלכה כג) - לענין תרומה נאמנת. וכדעת רבא שם. והמדובר בלא קינוי וסתירה (כסף-משנה), שאילו היה קינוי וסתירה, משנה מפורשת בסוטה ו. "ואילו אסורות מלאכול בתרומה - האומרת טמאה אני לך" וראה בתוספות שם ד"ה האומרת.

טז. קִטְנָה בַת יִשְׂרָאֵל⁹⁴ שֶׁנִּשְׂאָת לְכֶהֵן שְׁלֹא מִדַּעַת אָבִיהָ, בֵּין בְּפָנָי אָבִיהָ בֵּין שְׁלֹא בְּפָנָי⁹⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁקִּדְּשָׁה אָבִיהָ⁹⁶ - אֵינָה אוֹכֵלֶת בְּתְרוּמָה; שְׂאֵם מְחָה - תַּעֲשֶׂה זָרָה לְמַפְרַע⁹⁷, וְזֶה שְׂרוּאָה וְשׁוֹתֵק - כּוּעֵס הוּא, לְפִי שֶׁנִּשְׂאָת שְׁלֹא לְדַעַתָּה⁹⁸.

94) קידושין מה: 95) כגון שהלך אחרי הקידושין למדינת הים. 96) וכל-שכן אם גם הקידושין היו שלא לדעת - שאינה אוכלת, ראה להלן. 97) מפני שבטלו הנישואין והאירוסין. 98) בגמרא שם שלש פלוגתות: א. נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים, ועמדה ונישאה, לרב - אוכלת, ולרב אסי - אינה אוכלת שמא יבוא אביה וימחה. והיתה עובדה, וחש רב לדעת רב אסי, ולפיכך הלכה כרב אסי. ב. נתקדשה לדעת אביה, ואביה כאן ונישאת שלא לדעתו, לרב ירמיה בר אבא - אוכלת, ולרב הונא - אינה אוכלת, ואף-על-פי שהיה כאן ושתק - כועס הוא, ולפיכך הוא שותק, והלכה כרב הונא, שהוא רבו של רב ירמיה בר אבא. ג. נתקדשה שלא מדעת האב ונישאת שלא מדעתו והוא כאן, לרב הונא - אוכלת, שכל כך (שגם נתקדשה שלא מדעתו) לא היה שותק מתוך כעס, אלא ודאי הסכים לכך. ולרב ירמיה בר אבא - איה אוכלת, ולפי שאמר עולא נראין דברי תלמיד (= רב ירמיה בר אבא) - הלכה כדבריו, ועיין כסף-משנה.

פֶּרֶק הַיְשִׁיעִי

1) יבאר האשה שעשתה שליח לקבל גיטה אם אוכלת בתרומה. עיר שהקיפוח כרכום וספינה הנטרפת ביים. מי שהניחה בעלה גוסס במדינה אחרת. ואם אחד אומר מת ואחד אומר לא מת. מי שנגמר דינו בבית דין. המשחרר את עבדו. וישראל ששכר בהמה מכהן אם מאכילה תרומה. כהן שמכר פרתו לישראל ולקח הדמים ולא משך.

א. הָאִשָּׁה² אוֹכֵלֶת בְּתְרוּמָה³ עַד שֶׁיִּגְיַע גִּט לְיָדָהּ אוֹ לְיָד שְׁלוּחָהּ שֶׁעָשְׂתָהּ לְקַבְּלָהּ⁴. וְכָל שֶׁהִיא סִפֵּק גְרוּשָׁה⁵ - הֲרֵי זֶה לֹא תֵאָכַל⁶. הָאִשָּׁה שֶׁעָשְׂתָה שְׁלִיחַ לְקַבֵּל לָהּ גִטָּה - אֲסוּרָה לְאָכַל בְּתְרוּמָה מִיָּד⁷. וְאִם אָמְרָה: קָבַל לִי גִטִּי בְּמְקוֹם פְּלוֹנִי - אֵינָה אֲסוּרָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכתוב מדבר"ן]. (3) מלבד (=מחוקן), כלומר, אם אכל שווה ארבעה משלם שווה חמישה, מפירות חולין מתוקנים. ואינו משלם אלא דמי תרומה, שהם פחותים מדמי חולין, שאם אכל סאה של תרומה, אינו משלם סאה שלימה של חולין, אלא פחות מזה, לפי ערך השיווי. (4) בידי שמים. וכרבי יוחנן ששגגת כרת הרי היא שגגה לחייבו קרבן. וכרבי ששגגת מיתה בידי שמים, מחייבתו חומש, כשם ששגגת כרת, מחייבתו קרבן.

ב. אָחַד הָאוֹכֵל דָּבָר שֶׁדָּרְבּוֹ לְאֹכְלוֹ, וְאָחַד הַשּׁוֹתֶה דָּבָר שֶׁדָּרְבּוֹ לְשׁוֹתוֹ, וְאָחַד הַסֵּף דָּבָר שֶׁדָּרְבּוֹ לְסוֹף; שֶׁנֶּאֱמָר: וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת קִדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - לְרִבּוֹת אֶת הַסֵּף. וְאָחַד הָאוֹכֵל תְּרוּמָה טְהוֹרָה אוֹ טְמֵאָה בְּשִׁגְגָה - מִשְׁלֵם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ. וְאִינוּ חַיִּבִּים בְּחֹמֶשׁ עַד שֶׁיֵּאָכֵל בְּזֵיתָהּ; וְשֶׁנֶּאֱמָר: כִּי יֵאָכֵל קִדְשׁ בְּשִׁגְגָה, וְאִין אָכִילָה פְּחוּתָהּ מִזֵּיתָהּ. וְכֵשֶׁם שֶׁאָכִילַת תְּרוּמָה בְּכִזְיֹת, כֶּף שִׁתְּיָהּ בְּכִזְיֹת.⁵

(5) שאז נקראת אכילה, ובאין דרכו לא חשוב אכילה. [ומקור דבריו בתוספתא תרומות תחילת פרק ז: "הסך יין של תרומה שוגג משלם את הקרן ואינו משלם את החומש", לפי שייין אין דרכו לסיכה. (6) ששתייה בכלל אכילה. (7) ומפשות הלשון נראה, שכשם שבתרומה טהורה משלם דמים שלמים, כמו כן בתרומה טמאה משלם דמים שלמים, ולא דמי עצים בלבד, ורק להלן בהלכה ה גבי מזיד כתב, שאינו משלם אלא דמי עצים, מפני שאינה ראוייה אלא להסקה - לפי שבמזיד אין התשלומין תרומה, אבל בשוגג שהתשלומים תרומה, אם ישלם כשיווי דמי עצים בלבד, כשאחר כך ייעשו תרומה, לא ישוו אפילו דמי עצים של התרומה, צריך הוא לשלם מן החולין כשיווי כזה, שלאחר התשלומין כשייעשו תרומה, יהיו שווים לדמי עצים של התרומה. ומסתבר שהוא הדין למשלם חולין טהורים, שכשם שתשלומין של תרומה טהורה נעשים כמותה (=תרומה טהורה), כמו כן תשלומי תרומה טמאה, ואף אם משלם חולין טהורים, הם נעשים תרומה טמאה. אולם בהלכה הקודמת כתבנו בדעת רבינו לעניין אוכל תרומה טהורה בשוגג, שאינו משלם אלא בשיווי של התרומה, ואף שאחרי שיעשו תרומה יהיו שווים פחות, וצריך עיון]. (8) ואין צריך שיהא בו שווה פרוטה. (9) ואף על פי שלעניין נזיר כתב רבינו "נזיר שאכל כזית ענבים וכו' ושתה רביעית יין וכו' הרי זה לוקה", הרי ששתייה ברביעית ולא בכזית - אין זה אלא בנזיר שנאמר בו במפורש: "חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה", אבל בתרומה שלא נאמרה בה שתייה במפורש, אלא היא בכלל אכילה - שיעורה כאכילה. וכיצד משער משקין בכזית? - מביא כוס מלא יין ומביא זית ונותן לתוכו ושופע (=נשפך ממנו), אם שתה כיוצא בו חייב.

ג. אָכַל וְחָזַר וְאָכַל, שֶׁתָּה וְחָזַר וְשָׁתָה, אִם יֵשׁ מִתְחִלַּת אָכִילָה רְאוּשׁוֹנָה עַד סוֹף אָכִילָה אֲחֻרוֹנָה כְּדִי אָכִילַת פְּרָס¹⁰, וּמִתְחִלַּת שִׁתְּיָהּ רְאוּשׁוֹנָה עַד סוֹף

ולתרנגולים (משנה, שם), משום שזמזומיהם עליו, אבל לעופות לא הותר, שאין מזונותם עליו ('תוספת אנשי שם', שם). וכן נראה בלשון המשנה שם: "וכהן ששכר פרה מישראל, אף-על-פי שזמזומיה עליו - לא יאכילנה וכו'", הרי "שזמזומיה עליו" הוא גורם להתיר לו להאכילה תרומה. ויוני שובך שאין מזונותיהם עליו (ביצה כד.), אסור להאכילם תרומה, ואף-על-פי-כן אוצר אדם כרשנים לתוך שובכו ואינו חושש שמא יבואו היונים שלו ויאכלו, לפי שכוונתו לאוצר, ועל מה שהיונים אוכלים מאליהם - אינו מצווה. וכן מצינו גם בפירות שביעית, שאין מאכילים אותם לבהמה (פ"ה מהל' שמיטה ה"ה), ואף-על-פי-כן אם הלכה הבהמה מאליה לתחת התאנה ואכלה, אין מחייבים אותו להחזירה (שם). וראה ב'תוספתא כפשוטה' [שם].

י. יִרְאֶה לִי, שְׂאֵם מְכַר הַפֶּהּן פָּרְתוֹ לְיִשְׂרָאֵל וְלִקְחַ הַדְּמִים, אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא מִשֵּׁן הַלּוֹקֶה - הֲרִי זֶה אֲסוּר לְהֵאָכִילָה תְּרוּמָה; שֶׁדִּין תּוֹרָה מְעוֹת קוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת מִקְחָ וּמִמְכָרָה⁵⁶. וְאִם מְכַר יִשְׂרָאֵל לְכֶהֱן, אִף עַל פִּי שֶׁנֶּתַן הַדְּמִים - לֹא תֵּאָכֵל בְּתְרוּמָה עַד שֶׁיִּמְשָׁךְ⁵⁷.

(56) פ"ג ה"א. (57) שחכמים תקנו שלא יקנה עד שימשוך (הלכות מכירה, שם).

~ יום שישי כ"ז תמוז ~

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר זר שאכל תרומה בשגגה וכמה יאכל ויהיה חייב. אם אכל וחזר ואכל אם מצטרף. ותרומה ותרומת מעשר אם מצטרפות. האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג או במזיד, טהורה או טמאה. המאכיל לפועלים או לאורחים או לבניו הקטנים, והמשלם את הקרן ולא את החומש. האשה שהייתה אוכלת תרומה ואמרו לה מת בעלך. שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ונפלה תרומה לאחת מהן. האוכל חומש בשגגה. ובת ישראל שאכלה תרומה ואח"כ נישאת לכהן. האוכל תרומה ממה משלם. ואם גזל תרומה או גנבה ולא אכלה.

א. זֶר שֶׁאָכַל תְּרוּמָה? בְּשִׁגְגָה - מִשְׁלֵם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ³. אִף עַל פִּי שֶׁיִּדְעַ שֶׁהִיא תְּרוּמָה וְשֶׁהוּא מְזַהֵר עָלֶיהָ, אָכַל לֹא יֵדַע אִם חַיִּב עָלֶיהָ מִיתָהּ; אִם לֹא - הֲרִי זֶר שִׁגְגָה וּמִשְׁלֵם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ.

(2) תרומות פרק ו משנה א. שנאמר: "ואיש כי יאכל קודש בשגגה ויסף חמישיתו עליו". [וקודש זה אינו קדשי המקדש (=הקרבנות), אלא קדשי הגבול (=תרומה), שהרי כל הפרשה כולה מדברת שם בתרומה, שנאמר: "ובא השמש וטהר", והיינו תרומה הנאכלת אחר הערב שמש. ובספרא למדו זאת בגזירה שווה "קודש - קודש", נאמר להלן "בערתי הקודש מן הבית" - "מה קודש האמור להלן בקדשי הגבול (=מעשר שני) הכתוב מדבר (ולא בקדשי המקדש), אף קודש האמור כאן, בקדשי הגבול (=תרומה)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּטוּר. וְאֶפְלוּ דְמֵי עֲצִים אִינוּ מְשַׁלֵּם, שֶׁהָרִי אֵינָהּ רְאוּיָה לְהַסְקָה; מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֲסוּרָה בְּהֵנָא, אֵין לָהּ דְמִים.

21) כרבי עקיבא שם, הסובר שכשהוא משלם, משלם הוא לפי דמים, כלומר, לפי שווייה של התורה. 22) ורוצה לומר: לא רק אם גזל תרומת חמץ בפסח מכהן ואכלה, אינו חייב לשלם, אלא אף אם הפרישה מצה והחמיצה אצלו, שגרם לה להפסד, אינו משלם כלום.

ז. אֶבֶל הַשּׁוֹגֵג שֶׁאֶכֶל תְּרוּמָה בְּיוֹם הַפְּטוּרִים²³ או שֶׁאֶכֶל תְּרוּמָה נִקְוָה²⁴, וְהִשְׁתָּה יֵין תְּרוּמָה שֶׁנִּתְגַּלְגְּלָה²⁵, וְהִסֵּף יֵין וְשִׁמֶן כְּאֶחָד²⁶, או שֶׁשְׁתָּה שִׁמֶן וְחֹמֶץ²⁷ כְּאֶחָד, או שֶׁפָּסַס²⁸ אֶת הַחֲטִיִּים²⁹ או גִּמַע אֶת הַחֹמֶץ³⁰ - הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ.

23) והיינו שהיה שוגג גם על התרומה וגם על יום הכיפורים, שאם התרו בו באחד מהם – הרי זה לוקה ואינו משלם. 24) שאסורה באכילה, שמא ניקרה הנחש. ואף על פי כן משלם, שכיוון שאכלה ולא הוזהר, הוברר הדבר למפרע שלא ניקרה הנחש, והוא הדין ליינ מגולה שבסמוך. 25) שאסור בשתייה, שמא שתייה ממנו נחש. 26) בתוספתא שם לפי כתב־יד עהרפורט "הסך יין וחומץ משלם קרן וחומש" ונראה שרבינו גרס שם "הסך יין ושמן כאחד משלם קרן וחומש", שהרי מפורש בתוספתא שם סוף פרק ט, שיין וחומץ אין דרכם בסיכה]. 27) שאף על פי שהשתה שמן לבד אינו חייב חומש – אם שתהו ביחד עם חומץ – דרכו בכך. 28) שדרך אכילה הוא, שהרי מברכים עליהם בורא פרי האדמה. 29) כשהן בלתי מבושלות. וכל שהוא אוכלו שלא כדרך אכילתו הרי הוא "כוסס". 30) ירושלמי שם: "רבי אבהו בשם ר' יוחנן המגמע חומץ של תרומה לוקה". והוא הדין שמשלם קרן וחומש אם אכלו בשוגג.

ח. הִיָּה שֶׁבַע³¹ וְקֶץ בְּמִזְוֵנוּ וְהוֹסִיף עַל שְׁבַעוּ בְּאֶכִילַת תְּרוּמָה - אִינוּ מְשַׁלֵּם אֶת הַחֹמֶשׁ; שֶׁנֶּאֱמַר: פִּי יֹאכַל - לֹא שִׁיזִיק אֶת עֲצָמוֹ³². וְכֵן הַפּוֹסֵס אֶת הַשְּׁעוּרִים - פְּטוּר מִן הַחֹמֶשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהִזִיק עֲצָמוֹ.

31) ביומא פ: "אמר ר' ירמיה אמר ריש לקיש זר שאכל תרומה אכילה גסה, משלם את הקרן ואינו משלם את החומש, כי יאכל, פרט למזיק". 32) וברש"י שם פירש: "פרט למזיק את התרומה".

ט. זֶר שֶׁבִלְע³³ שׁוֹפִין שֶׁל תְּרוּמָה וְהִקְיָאן, וְבֹא אַחֵר וְאֶכְלָן גַּם הוּא בְּשִׁגְגָה - הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ³⁴, וְהַשֵּׁנִי מְשַׁלֵּם דְּמֵי עֲצִים לְרִאשׁוֹן³⁵.

33) בלא כסיסה. שאם כססם ובלעם וחזר והקיאם, אינם ראויים אפילו להסקה, ואין השני חייב כלום. 34) שאף בליעה היא דרך אכילה. 35) שכיוון שבלעה הראשון, נתחללה, והרי זה ככהן שסך תרומה, שכן בתו ישראל מתעגל עליה. ואינו משלם אלא כמזיק ממון חברו.

שְׁתִּיָּה אַחֲרוֹנָה פְּדֵי שְׁתִּיָּת רְבִיעִית¹¹ - הָרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין לְכַזִּית.

10) פרס הוא חצי, והכוונה לחצי כיכר של שש ביצים, והיינו שלוש ביצים. 11) ומה שאמרו בכריתות יג. שאף בשתייה בעיניו בכדי אכילת פרס, וכן פסק רבינו בפרק מהלכות אבות הטומאות הלכה יא – אין הדברים אמורים אלא בשתייה ששיעורה ברביעית, אבל שתייה ששיעורה בפחות מזה, מצטרפת בכדי שתיית רביעית.

ד. הַתְּרוּמָה¹² וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, בֵּין שֶׁל דְּמָאֵי בֵּין שֶׁל וְדָאֵי, וְהִחֲלָה וְהַפְּטוּרִים - בְּלָן מִצְטָרְפִין לְכַזִּית לְחַיֵּב עֲלֵיהֶן מִיָּתֶה¹³ וְחֹמֶשׁ, שֶׁכֵּלֶן נִקְרְאוּ תְרוּמָה¹⁴. וְכֵן הִדִּין הָיָה שֶׁאֵין חֵיבִין עַל תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמָאֵי, שֶׁאֵין חֵיבִין עַל מַעֲשֵׂר [שְׁנִי] שֶׁלוֹ, כְּמוֹ שִׁיתָבָאָר; אֲבָל אֲמָרוּ חֲכָמִים: אִם לֹא יִתְחַיֵּב עֲלֵיהֶן¹⁵ חֹמֶשׁ - יִזְלְלוּ בְּהָ¹⁶.

12) תרומה גדולה. 13) פשוט הוא שאין זה מוסב על תרומת דמאי שאינה אלא מדרבנו, ואין בה מיתה. 14) בחלה נאמר: "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה", ובביכורים נאמר: "ותרומת ירך" וקבלו חז"ל שהכוונה לביכורים. 15) על התרומה. 16) ולא חששו אלא לתרומה בלבד, שוודאה במיתה ולא למעשר שני, שוודאו אינו במיתה.

ה. אֶכֶל תְּרוּמָה בְּמִזְיד [וְהִתְרוּ בוֹ - לוֹקָה וְאִינוּ מְשַׁלֵּם; לֹא הִתְרוּ בוֹ]: אִם הִיָּתָה טְהוּרָה - מְשַׁלֵּם הַקֶּרֶן וְאִינוּ מְשַׁלֵּם אֶת הַחֹמֶשׁ¹⁷; וְאִם הִיָּתָה טְמֵאָה - מְשַׁלֵּם דְּמֵי עֲצִים¹⁸, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה אֲלֵא לְהַסְקָה. לְפִיכָךְ, אִם אֶכֶל תְּרוּמַת תּוֹתִים וְרְמוֹנִים¹⁹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם²⁰ שֶׁנֶּטְמְאוּ - פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין, שֶׁהָרִי אֵינָם רְאוּיִין לְהַסְקָה.

17) "לא חייב השם יתברך בחומש אלא למי שאכל בשגגה, והוא אמרו: "ואיש כי יאכל קודש בשגגה", אבל במזיד אין חייב חומש, כי עווננו גדול מנשוא, ולא יתכפר בתשלומים". 18) תוספתא תרומות. [ומפשטות דברי התוספתא שם נראה, שהמדובר גם בשוגג, וכן כתב בתוספתא כפשוטה שם. ורבינו העתיק דין זה באוכל במזיד, אף על פי שבשניהם אינו משלם אלא דמי עצים בלבד, לפי שבשוגג צריך הוא לשלם לפי שוויה האמיתי אלא שהתשלומים ייעשו כתרומה טמאה, ויהיו אחר כך לדמי עצים, ואילו במזיד, שאין התשלומין נעשים תרומה, אינו משלם לכתחילה אלא דמי עצים בלבד]. 19) שם הגירסא "תותים וענבים", שגם ענבים אינם ראויים לכלום, שהרי אסור זולף ביין את הבית, גזירה שמא יבואו לשותותו. 20) שאר פירות, שאין המשקה שלהם ראוי להדלקה.

ו. הָאוֹכֵל תְּרוּמַת חֹמֶץ בְּפֶסַח, בֵּין בְּזֵדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה²¹, בֵּין טְמֵאָה בֵּין טְהוּרָה - פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין. אֶפְלוּ הַפְּרִיָּשָׁה מִצָּה וְהִתְמַיְצָה²² -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

49) ואף על פי שנפסלה מלאכול בתרומה – אינה משלמת את החומש, הואיל ולא הייתה זרה מתחילתה. אבל הקרן משלמת כדין גזול חברו. (50) כגון שנבעלה לפסול לה. (51) בת ישראל הנשואה לכהן. (52) וכגון שאמרה לשלוחה קבל לי גיטי במקום פלוני, שאינה אסורה בתרומה עד שיגיע השליח לאותו מקום והיא לא ידעה שכבר הגיע השליח לאותו מקום. (53) עבד כנעני של כהן שאכל בתרומה. (54) כגון בן בתו שנישאת לישראל. (55) על ידי אחרים, שזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו. (56) הרי הוא חלל, ואסור לאכול בתרומה. (57) ולא חומש. האשה והעבד – לפי שאכלו מקודם, ואינם זרים בתחילה. וכן גרושה הואיל ואם עבד במקדש, עבודתו כשרה בדעבד, אינו זר גם לענייני תרומה, שאף היא כעבודה, ולכך פטור מן החומש. וקרן חייב לשלם, כיוון שאינו ראוי לאכול תרומה. (58) אפילו קרן. (59) והרי זה אונס ופטור מלשלם אף קרן. (60) יוציאו מפיהם, מאחר שאסורים בה. ואין אנו חוששים להפסד.

יג. הִיָּה אוֹכֵל וְאָמְרוּ לוֹ: נִטְמְאָתָּ אוֹ נִטְמְאָת הַתְּרוּמָה, טְמֵא הֵיִתָּה⁶¹ אוֹ טְמֵאָה הֵיִתָּה הַתְּרוּמָה; אוֹ נֹדַע שֶׁהוּא טָבֵל, אוֹ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁלֵא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ, אוֹ מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהִקְדַּשׁ שְׁלֵא נִפְדָּו; אוֹ שִׁטְעַם טַעַם פֶּשֶׁשׁ⁶² לְתוֹף פִּי⁶³ - הֲרִי אֵלָיו יִפְלְטוּ⁶⁴.

61) ואכלת תחילה באיסור. (62) מין תולעים אדומים כצורת העדשים. (63) היינו בעת שאוכל התרומה הרגיש גם טעם פשפש בפיו. וזה מונע אותו מלאכול גם התרומה, מפני הטינוף והמיאוס. (64) גם התרומה, אף על פי שמאבד אוכלי תרומה.

יד. שְׁתֵּי קָפוֹת, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה וְאַחַת שֶׁל חֲלִין, וְנִפְלְגָה תְּרוּמָה לְתוֹף אַחַת מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ לְאִי זֶה נִפְלְגָה - הֲרִינִי אוֹמֵר: לְתוֹף שֶׁל תְּרוּמָה נִפְלְגָה⁶⁵. אִין יָדוּעַ אִי זֶה הִיא שֶׁל תְּרוּמָה, אָכֵל זֶר אַחַת מֵהֶן - הֲרִי זֶה פְּטוּר מִן הַתְּשִׁלוּמִין⁶⁶, שֶׁהַמוֹצִיא מִחֶבְרוֹ עָלָיו הֲרֵאָיָה, וְהַשְּׂנִיָּה נִהְיָה בָּהּ פְּתוּרָה. אָכֵל אַחַר אֶת הַשְּׂנִיָּה - אָף הוּא פְּטוּר. אָכֵל אַחַד אֶת שְׁתֵּיהֶן - מְשַׁלֵּם פְּקֻטָּה שְׁבִשְׁתֵּיהֶן⁶⁷; אִם מְזִיד - קָרָן, וְאִם שׁוּגָג - קָרָן וְחֹמֶשׁ.

65) ותולין לקולא כדי להתיר שניהם. ואף על פי שאם היו שתי סאין, אחת של חולין ואחת של תרומה, ונפלו אלו לתוך אלו, כתב רבינו שאין אנו אומרים "חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך התרומה", אלא בתרומה דרבנן. ואילו בתרומה של תורה לא הותר אלא אם רבו החולין על התרומה, באופן שמן התורה אין כאן איסור אפילו אם נפלה תרומה לתוך חולין, לפי שבטלה ברוב – כאן לא חילק רבינו בזה, ומשמע שאפילו בתרומה של תורה, ואפילו אם לא רבו החולין על התרומה, אנו תולין להקל, לפי שכאן, שלא נפלה אלא סאה אחת אנו מעמידים את החולין בחזקתם, אבל בשנפלו שתי סאים, שגם בחולין נפלה איזו

י. הַמֵּאכִיל הַפּוֹעֲלִים³⁶ וְאֶת הָאוֹרְחִים³⁷ תְּרוּמָה - הֵם מְשַׁלְּמִין קָרָן וְחֹמֶשׁ³⁸, מִפְּנֵי שֶׁהֵן פְּשׁוּגְגִין, וְהוּא מְשַׁלֵּם לָהֶם דְּמֵי סַעֲדָתָן³⁹; שְׂדֵמֵי הַחֲלִין יִתְּרִין מִדְּמֵי תְּרוּמָה שְׂאֲכָלוּ⁴⁰, שְׂדָבְרֵי הָאִסוּר נִפְשׁוּ שֶׁל אָדָם חוּטָהּ מִמֶּנּוּ⁴¹.

36) שפסק עמהם להאכילם חולין. (37) שנתחייב לתת להם סעודה של חולין. (38) ולא המאכיל. (39) כלומר, מעות כשיווי סעודה של חולין, כמו שנתחייב להם. (40) שהם שילמו פירות חולין כפי השווי של התרומה בלבד, כלומר: אם אכלו סאה תרומה, לא שלמו סאה שלמה של חולין, אלא פחות מזה, לפי ערך השיווי של התרומה. ואילו הוא, מחזיר להם דמי סאה של חולין. והיינו כתנא קמא במשנה שם ולא כרבי מאיר שאמר שהוא משלם את הקרן בדמי תרומה לכהן, והם משלמים את החומש. (41) כלומר: "נפשו של אדם קצה באכילת איסור אף על פי שאינו יודע בדבר, שליבו נוקפו, ואינה נחשבת לו אכילה".

יא. הַמֵּאכִיל⁴² אֶת בְּנֵי הַקְּטָנִים⁴³ וְאֶת עֲבָדָיו⁴⁴ בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קְטָנִים, וְהַאוֹכֵל תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ⁴⁵, וְהַאוֹכֵל אוֹ הַשׁוֹתֶה פְּחוֹת מִפְּזִית⁴⁶, וְנֹזֵר שִׁשְׁנָג⁴⁷ וְשִׁתָּה יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה, וְהַשׁוֹתֶה שְׁמֶקֶן⁴⁸ וְהִסָּף אֶת הַיַּיִן - כָּל אֵלּוֹ מְשַׁלְּמִים אֶת הַקָּרָן וְלֹא אֶת הַחֹמֶשׁ.

42) זר. (43) שאינם בני חיוב. (44) הכנענים, שכל מה שקנו – קנה רבם, ואין להם מה לשלם. (45) שאינה אלא מדרבנן. (46) במשנה שם נזכרה רק "אכילה" ורבינו כתב גם שתייה, שאף היא בכזית. (47) והטעם הוא, שכיוון שחזן מאיסור תרומה אסור עליו היין מצד שהוא נזיר – שתיית איסור אינה שתייה לענייני זה. ואף על פי שהאוכל בשוגג תרומה ביום הכיפורים, משלם קרן וחומש – אין זה אלא ביום הכיפורים שאינו אלא "איסור גברא", אבל נזיר הוא "איסור חפצא". [אבל עדיין לא מיושב מה בין נזיר ששתה יין להאוכל תרומת הקדש, שאף היא אסורה מטעם הקדש חזן מאיסור תרומה, ואף על פי כן חייבים עליה חומש]. (48) שמוזיקו.

יב. בַּת פֶּהֶן שֶׁהִיָּתָה נִשׁוּאָה לְיִשְׂרָאֵל⁴⁹ אוֹ שֶׁנִּפְסְלָה⁵⁰ וְאַחַר כֵּן אָכְלָה תְּרוּמָה - מְשַׁלְּמַת אֶת הַקָּרָן וְלֹא אֶת הַחֹמֶשׁ. הָאִשָּׁה⁵¹ שֶׁהִיָּתָה אוֹכֵלַת פְּתוּרָה וְאָמְרוּ לָהּ: מַת בְּעַלְיָהּ אוֹ גִּרְשָׁהּ⁵²; וְכֵן הָעֶבֶד⁵³ שֶׁהִיָּה אוֹכֵל וְאָמְרוּ לוֹ: מַת רַבָּךְ וְהִנִּיחַ יוֹרֵשׁ שְׂאִינוֹ מֵאֲכִילָהּ⁵⁴, אוֹ שְׂמֻכְרָךְ לְיִשְׂרָאֵל אוֹ נִתְּנָךְ לוֹ, אוֹ שֶׁחֲרַרְךָ⁵⁵; וְכֵן פֶּהֶן שֶׁהִיָּה אוֹכֵל וְנֹדַע לוֹ שֶׁהוּא בֶן גְּרוּשָׁה⁵⁶ אוֹ בֶן חֲלוּצָה - הֲרִי אֵלּוֹ מְשַׁלְּמִין הַקָּרָן בְּלִבְד⁵⁷. וְאִם הִיָּתָה תְּרוּמַת חֲמִץ וְהִיָּה עָרֵב הַפֶּסַח - הֲרִי אֵלּוֹ פְּטוּרִין מִלְּשַׁלֵּם⁵⁸; מִפְּנֵי שֶׁזְּמַנָּה בְּהוֹל⁵⁹, נִחְפְּזוּ לְאָכֵל וְלֹא בְּדָקוּ. וְכֵלֶן שֶׁהִיָּתָה לָהֶן תְּרוּמָה בְּתוֹף פִּיהֶן כְּשִׁדְעוּ שֶׁהֵן אִסוּרִין לְאָכֵל - הֲרִי אֵלּוֹ יִפְלְטוּ⁶⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַשְּׂכָחָה וּמִן הַפֶּאֶה וּמִן הַהֶפְקֵר⁸⁴, וּמִמַּעַשׂוֹר רֵאשׁוֹן שְׁנֵטְלָה תְּרוּמָתוֹ⁸⁵, אָף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא נִטְלָה תְּרוּמָה גְּדוּלָה שֵׁשׁ בּוֹ אִם הִקְדִּים הַמַּעַשׂוֹר לְתְּרוּמָה⁸⁶. וּמִשְׁלָמִין מִמַּעַשׂוֹר שְׁנֵי וְהִקְדֵּשׁ שְׁנַפְדּוֹ, וְאָף עַל פִּי שְׁנַפְדּוֹ שְׁלֹא פִּהֲלָכָה⁸⁷, וּמִן הַהֲדָשׁ עַל הַיִּשְׁעִין⁸⁸. אָבֵל לֹא מִמִּין עַל שְׁאִינוֹ מִינוֹ; שְׁנַאֲמַר: וְנָתַן לַפְּהֵן אֶת הַקְּדֵשׁ - פִּקְדֵּשׁ שְׁאָכֵל.

(82) [בפרק ז שם משנה א אמרו, שהאוכל במזיד תשלומיו חולין, ומתוך זה למד רבינו שהתשלומים הם פירות הראויים להיות קודש, ולא מעות, שאם משלם מעות מה שייך לומר "התשלומין חולין" ואיזה חידוש הוא, והיה לו לתנא לומר "התשלומין מעות"]. (83) שנאמר: "ונתן לכהן את הקודש" - "דבר הראוי להיות קודש", כלומר, דבר הראוי להיות אחר כך קודש, ולא שיש בו עכשיו קודש. והוא הדין לחומש, שנלמד מן הפסוק "ויסוף חמישיתו עליו" - עליו, שהוא כמו הקרן. (84) שכולם פטורים מתרומה ומעשר, והרי הם כחולין מתוקנים. (85) תרומת מעשר. (86) כלומר, שהקדימו בשיבולים שהוא פטור מתרומה גדולה. אבל לא ניטלה תרומה כלל אין משלמין, שאינו מתוקן. (87) היינו: שנתן את הקרן ולא נתן את החומש, שבדיעבד הוא פדוי. אבל רבינו בפירוש המשניות שם כתב: מעשר שני שנפדה על ידי אסימון וההקדש שנפדה על הקרקע. וצריך עיון שהרי באופנים אלו אינם פדויים אפילו בדיעבד. (88) חדש של שנה זו וישן של השנה שעברה.

י.ט. הָאוֹכֵל קְשׁוּאִין שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית⁸⁹ - יִמְתִּין לְקְשׁוּאִין שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית וְיִשְׁלַם מִהֵן; שְׁאִינוֹ יָכוֹל לְשַׁלֵּם חוּבוֹ מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית, כְּמוֹ שְׁיִתְּבָאֵר בְּמִקְוָמוֹ.

(89) ואכלם בשביעית, שאז אינם מצויים קישואים של שישיית.

כ. אָבֵל תְּרוּמָה טְמֵאָה - מְשַׁלֵּם חֲלִין בֵּין טְמֵאִין בֵּין טְהוֹרִין⁹⁰. אָבֵל תְּרוּמָה טְהוֹרָה - מְשַׁלֵּם חֲלִין טְהוֹרִין⁹¹. וְאִם שְׁלַם חֲלִין טְמֵאִין, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד⁹² - תְּשַׁלְּמוּ וְיִחָזְרוּ וְיִשְׁלַם מִן הַטְּהוֹרִין⁹⁴.

(90) [לפי מה שכתבנו למעלה בהלכה ב, שבאוכל תרומה טמאה בשוגג, אף חולין טהורים נעשים תרומה טמאה, מוסכרים הדברים היטב מה שמשלם בין חולין טהורים ובין חולין טמאים, שהרי שניהם יהיו תרומה טמאה]. (91) כמו התרומה שאכל. (92) ולדעת ריב"ן הכוונה לשוגג ומזיד בעת האכילה, ולפיכך שאלו שם על רבי מאיר שאמר: "במזיד אין תשלומיו תשלומין" - "תבוא עליו ברכה, שאכל ממנו תרומה שאינה ראוייה לו בימי טומאתו, ומשלם לו חולין טמאים שהם ראויים לו בימי טומאתו", שלדעת המפרשים שהמדובר באכילת שוגג, אלא שהיה מזיד בעת ששילם, קשה מאוד הלא התשלומין הם תרומה, ואם כן אינם ראויים עוד בימי טומאתו, אבל אם נפרש שהמדובר

סאה, כבר נתערערה חזקתם. (66) והיינו מן החומש, שהרי הקרן חייב לתת לכהן ממנה, ממה נפשך: אם השנייה היא התרומה, הרי היא לכהן, ואם הראשונה הייתה תרומה, והשנייה חולין, נותנה לכהן בתשלומין עבור התרומה. (67) שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

טו. הָאוֹכֵל אֶת הַחֹמֶשׁ בְּשִׁגְגָה - הָרִי זֶה מוֹסִיף עָלָיו חֹמֶשׁ⁶⁸, שֶׁהַחֹמֶשׁ בְּקֶרֶן⁶⁹ לְכָל דְּבָר. וְכֵן מוֹסִיף חֹמֶשׁ עַל חֹמֶשׁ לְעוֹלָם⁷⁰. כָּל הַמְּשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ - הָרִי הַתְּשַׁלְּמוּ מִן פְּתוּמָה לְכָל דְּבָר⁷¹, אֲלֵא שְׁאִם נִזְרְעוּ - גְּדוּלֵיהֶן חֲלִין⁷². וְאִם רָצָה הַפְּהֵן לְמַחֵל - אִינוֹ מוֹחֵל⁷³. וְכָל הַמְּשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן בְּלִבָּד - הָרִי הַתְּשַׁלְּמוּ מִן חֲלִין, וְאִם רָצָה הַפְּהֵן לְמַחֵל - מוֹחֵל.

(68) "וזה הוא עניין מה שאמר בו השם ית' בזולת זה המקום וחמישיתו יוסף עליו. ואמרו: מלמד שהוא מוסיף חומש על חומש". (69) דינו ודין התרומה שווה. (70) שהתורה ריבתה חמישית הרבה לקרן אחת. (71) שאף על פי שהם חולין מתוקנים, הם נעשים תרומה. (72) ירושלמי שם: "אמר ר' זירא בשם ר' חנינא: תשלומי תרומה הרי הן כתרומה לכל דבר אלא שגידוליהן חולין". שאף על פי שגזרו חכמים על גידולי תרומה ואסרום לזרים - לא גזרו כן על תשלומי תרומה. (73) שאינו ממון אלא כפרה, שהרי אפילו אוכל תרומת עצמו, שלא גזל כלום, משלם כפרה לעצמו וחומש לכהן. והא ראייה: שהחולין של התשלומים נעשים תרומה.

טז. בַּת יִשְׂרָאֵל שְׁאָכְלָה תְּרוּמָה⁷⁴ וְאַחַר כֵּן נִשְׂאָת לְכַהֵן⁷⁵: אִם תְּרוּמָה שְׁלֹא זָכָה בָּהּ פְּהֵן⁷⁶ אָכְלָה - מְשַׁלְּמַת קֶרֶן וְחֹמֶשׁ לְעַצְמָה⁷⁷; וְאִם תְּרוּמָה שִׁזְכָּה בָּהּ פְּהֵן אָכְלָה - מְשַׁלְּמַת קֶרֶן לְבָעֵלִים⁷⁸, וְחֹמֶשׁ לְעַצְמָה. שְׁכָל הַמְּשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ⁷⁹ - מְשַׁלֵּם הַקֶּרֶן לְבָעֵלִים, וְהַחֹמֶשׁ לְכָל פְּהֵן שִׁירְצָה.

(74) שהפרישה משל עצמה. (75) והרי היא מותרת באכילת תרומה. (76) שלא נתנה עוד לכהן. (77) לאכלם בתורת תרומה. שאילו הייתה התרומה בעין לא הייתה מחוייבת עתה ליתן לכהן, שהרי נעשתה כהנת בנישואיה. (78) לכהן שזכה בה. (79) כלומר, באכילת תרומה, וכן הוא במשנה שם: "מפני שאמרו האוכל תרומה בשוגג משלם קרן לבעלים וחומש לכל מי שירצה".

יז. לֹא הִסְפִּיקָה לְשַׁלֵּם⁸⁰ עַד שְׁנַתְּגַרְשָׁה - בֵּין כֵּן וּבֵין כֵּן⁸¹ אִינָה מְשַׁלְּמַת לְעַצְמָה, וְהָרִי הִיא כְּמִי שְׁלֹא נִשְׂאָת לְכַהֵן מְעוֹלָם.

(80) כלומר, לא הפרישה עוד את התשלומין, שאילו הפרישה בעודה תחת בעלה הרי הן כבר שלה. (81) בין שזכה בה הכהן ובין שלא זכה בה הכהן.

יח. כָּל הָאוֹכֵל תְּרוּמָה, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד⁸² - אִינוֹ מְשַׁלֵּם אֲלֵא מִן חֲלִין הַמְּתַקְּנִים שֶׁהוֹצִיאוּ מֵהֵן תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת⁸³. וּמִשְׁלָמִין מִן הַלֵּקֶט וּמִן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם היתה בה פזית ואין בה שנה פרוטה - משלם לפנהנים¹¹¹; ואם יש בה שנה פרוטה, בין שיש בה פזית¹¹² בין שאין בה פזית¹¹³ - משלם להקדש.

107) שהפרישה כהן שהיא ברשותו לבדק הבית. 108) "כמאמר השם יתברך: ישלם שניים לרעהו, לרעהו ולא להקדש". 109) כלומר, ייתכן שיהא כן, אם יש בו גם כזית וגם שווה פרוטה. 110) "כי העיקר אצלנו הנהנה מן ההקדש בשווה פרוטה מעל, ומשלם מה שהפסיד מן ההקדש בשעה שנהנה ממנו, בתוספת חומש. 111) חומש משום אכילת תרומה, שבתרומה אין צורך בפרוטה, אבל משום שנהנה מן ההקדש אין כאן, משום שאין בו שווה פרוטה. 112) ומשלם שני חומשים, אחד משום אכילת תרומה ואחד משום הנאת הקדש. 113) ומשלם חומש אחד משום הנאת הקדש לבד.

כה. ומפני מה חל אסור הקדש על אסור התרומה¹¹⁴? מפני שהתרומה אסורה לזר ומתרת לכהן, הקדישה - נאסרה על הפהן, לפיכך נוסף בה אסור אף על ישראל, על דרך שבארנו בהלכות ביאות אסורות ואסורי מאכלות.

114) הרי אין אסור חל על אסור.

כו. הגזל תרומה ואכלה¹¹⁵ - משלם קרן וחמש אהד, שהחמש שחייב בו משום תרומה יצא בו ידי גזל¹¹⁶; ונאמר: ונתן לפהן את הקדש - אינו חייב אלא בחמש של קדש בלבד¹¹⁷. גזלה והאכילה לאחר¹¹⁸ - האוכל משלם קרן וחמש. קל מקום שאמרנו משלם קרן וחמש, אם אכל שנה ארבעה - משלם שנה חמשה¹¹⁹ ממין שאכל¹²⁰. וכל מקום שאמרנו משלם קרן ושני חמשין, אכל שנה ארבעה - משלם ששה. וכל מקום שאמרנו משלם שני קרנין וחמש אהד, אכל שנה ארבעה - משלם דמי תשעה¹²¹. ולעולם¹²² אינו משלם אלא לפי דמים שהיתה שנה בשעת אכילה¹²³, בין שהוזלה בשעת תשלומין בין שהוקרה.

115) והיינו כשגזל תרומה ונשבע ואחר כך הודה, שחייב לשלם חומש. 116) יוצא בו משום חומש בשביל הגזל. 117) של תרומה ולא דבר אחר. 118) והאחר היה שוגג. 119) היינו חומש מלבר. 120) שכשם שאין משלמין את הקרן ממין אחר, כן אינו משלם את החומש ממין אחר. 121) שהחומש אינו משתלם אלא מקרן אחד. 122) אפילו אם אכל תרומה בשוגג. 123) הואיל ובשוגג אכל את התרומה, אינו גזלן משעה שלקח את התרומה, אלא משעת אכילה הוא כגזלן, וכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה.

פָּרָק אַחַד עֶשְׂרִי

1) יבאר שהתרומה ניתנה לאכילה ולשתייה ולסיכה. מהו שמן שריפה. ואם משנים פירות התרומה מברייתן. אם

במזיד בעת האכילה, לא קשה כלל, שהרי במזיד אין תשלומיו תרומה. 93) ומשמע שבשוגג והם נעשים תרומה טמאה. 94) להשלים הפסדו של כהן.

כא. אכל תרומת חבר⁹⁵ - משלם לו. אכל תרומת עם הארץ - משלם לחבר, ונוטל דמיה ממנו ונותן לעם הארץ⁹⁶ שאכל תרומתו; שאין מוסרין טהרות⁹⁷ לעם הארץ.

95) כהן חבר. 96) לפייסו. 97) [אף על פי שכתבנו למעלה, שהאוכל תרומה טמאה בשוגג ומשלם חולין טהורים, הם נעשים תרומה טמאה, ואם כן גם כאן כשמשלם עבור תרומת עם הארץ, שהיא תרומה טמאה, התשלומין כמותה, והרי תרומה טמאה מוסרים לעם הארץ? - ייתכן כי חששו שמא לא הייתה התרומה טמאה ביד עם הארץ, ואם כן התשלומין הם תרומה טהורה, ועכשיו ייטמאו בידו].

כב. גזל תרומה מאבי אמו כהן ואכלה, ואחר כך מת אבי אמו - אינו משלם לעצמו⁹⁸, אלא לירוש אחר משאר השבט. וכן אם נפלה לו תרומה מאבי אמו ואכלה, ובעל חוב שגבה תרומה בחובו והאשה בכחבתה ואכלה - משלמין קרן וחמש לכהן חבר, והחבר⁹⁹ נותן להם דמים¹⁰⁰ שהיו מוכרין בה¹⁰¹ אותה התרומה כמו שאכלו.

98) כרבי יוחנן שם, שצריך להוציא הגזילה מתחת ידו. 99) הכהן. 100) דמי הקרן. 101) שהיורש את התרומה רשאי למכור את התרומה, וכן הבעל-חוב והאשה שגבו בחובם, הואיל וממנם הוא. והיינו משום שבהיתר באה לידם, אבל בגזל תרומה מאבי אמו כהן לא אמרו כן, מפני שבאסור באה לידו.

כג. הגונב תרומה ולא אכלה - משלם תשלומי כפל לבפעלים¹⁰². ויש לו לשלם מדמי תרומה¹⁰³. גנבה ואכלה - משלם שני קרנין וחמש; קרן וחמש - מן החליץ¹⁰⁴, וקרן¹⁰⁵ - אפלו מדמי תרומה¹⁰⁶.

102) ואין התרומה דומה להקדש שאין לו בעלים, ולפיכך אין בו תשלומי כפל. 103) כלומר, משלם מעות בשיווי התרומה ואינו צריך לשלם פירות הראויים להיות קודש. ואין כאן חידוש שמשלם רק בשיווי התרומה, שזה נוהג גם באוכל תרומה, אלא עיקר החידוש הוא שמשלם מעות ולא פירות. 104) מה שהוא חייב בה אפילו לא הייתה גנובה, ולפיכך אינו משלם תרומה אלא חולין. 105) כפל. 106) מעות בשיווי התרומה.

כד. היתה התרומה הקדש לבדק הבית¹⁰⁷ וגנבה ואכלה - אינו משלם תשלומי כפל; שאין תשלומי כפל בהקדש¹⁰⁸, כמו שיתבאר במקומו. אכל משלם קרן ושני חמשים¹⁰⁹: חמש משום אכל תרומה, וחמש משום שנהנה מן ההקדש¹¹⁰. ולמי משלם?

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כמו שכתב הראב"ד. (20) אבל מלקות מן התורה אין כאן, לפי שאינו משקה אלא זיעה בעלמא, כנ"ל.

ג. אין נותנין דבילה²¹ וגרוגרות לתוף המוריס²², מפני שהוא מאבדן²³; אבל נותנין את היין לתוף המוריס²⁴. ואין מפטמין את השמן²⁵, מפני שהוא מוציא מכלל מאכלות ועושהו שמן משקה²⁶; אבל מערבין יין ודבש ופלפלין²⁷ וכיוצא באלו לאכלן.

(21) שם משנה א. (22) ציר דגים מלוחים (ר"ש שם). (23) שהדרך לסוחטן להוציא מימיהן ואחר-כך להשליכן (שם ע"פ התוספתא פ"ט). (24) למתק את המוריס ולהשביח טעמו. (25) כלומר, אין מרקחין שמן של תרומה בדברים שריחם טוב. (26) "שאלו הדברים משנים טעם השמן ומוציאים אותו מתכונתו ומחזירים אותו במדרגת השמנים שעושים הרופאים שאינם ראויים לאכילה" (פירוש המשנה שם). (27) זהו "ינימלין" שבמשנה שם, ובשבת קמ. קראוהו ופירושהו כדברי רבינו, "אנומלין" (ובפירוש המשנה כתב רבינו, שהוא מעורב משמן יין ודבש ופלפלין). וראה בכסף-משנה שהביא נוסחת ספרים בדברי רבינו כאן: "אבל מערבין יין ושמן ודבש".

ד. אין מבשלין²⁸ יין של תרומה, מפני שהוא ממעטו²⁹. אין פובשין בצלים³⁰ של תרומה בחמין של תרומה, מפני שמפסיד החמין³¹. אין מערבין תבואה³² בקטניות. וכל דבר שיתפרש זה מזה לשכזבין³³ אותו - מערבין³⁴. ומשחרבה יהודה³⁵ התחילו לערב תבואה בתבואה³⁶ וקטנית בקטנית, אבל לא תבואה בקטנית.

(28) כחכמים, במשנה שם. (29) כי היין כשנתבשל, חסר בכישולו (פירוש המשנה שם). ובר"ש שם בשם הירושלמי, מביא פירוש אחר מפני שממעטו משותיו, שאין כל אדם שותה יין מבושל כיון חי, שמבושל חזק יותר. (30) תוספתא תרומות פ"ט (הוצאת ליברמן עמ' 551 41). (31) שהבצל פוגם את החומץ (רדב"ז). (32) תוספתא שם פ"י (שם עמ' 361 05). והיינו משום שהתבואה החשובה מתבטל בקטניות, שאינם חשובים כל כך (רדב"ז). (33) כששמים בכברה ומנפים אותו. (34) שיכול להפריד שני המינים, תוספתא שם. (35) והתבואה היתה מעט, ולא הקפידו באכילת תערובת. (36) היינו חיטים בשעורים, וכיון שנהגו כן בחולין, מותר לעשות כך גם בתרומה (רדב"ז). [שכדרך שנהגו בחולין, כך נוהג בתרומה, כמבואר בהלכה הסמוכה].

ה. פדרן שמרקדין³⁷ את הקמח בחלין, פך נוהג הפהן בתרומה³⁸: מרקד לאכל ומשליף את המרסן³⁹. הרי שרצה לעשות סלת⁴⁰ מנפה בנפיות הרביה, עד שיוציא קב או קפים מן הסאה - לא ישליף את השאר, מפני שהוא ראוי לאכילה, אלא יניחה במקום מצנע.

מבשלין יין של תרומה והאוכל כזית תרומה אפילו פירות אם צריך נטילה. ודין קטן פחות משבעה אם חשוב ערל. כהנת שחפפה ראשה בתלתן של תרומה אם חופפת הישראלית אחריה. ודין עוקצי תאנים של תרומה וגרעיני אתרוג או זיתים והסובין וכיוצא אם מותר לזרים. אם מדליקין שמן שריפה בבתי כנסיות. גידולי תרומה או גידולי גידולין. והזורע תרומה מה דינו.

א. התרומה נתנת² לאכילה ולשתיה ולסיכה³; שהסיכה היא פשתיה⁴, שנאמר⁵: ותבא כמים בקרבן וכשמן בעצמותיו, והשתיה בכלל אכילה⁶. לאכל דבר שדרכו לאכל⁷, ולשתות דבר שדרכו לשתות, ולסוף דבר שדרכו לסוף. לא יסוף יין וחמין⁸; אבל סוף הוא את השמן הטהור, ומדליק את הטמא⁹. וזהו הנקרא שמן שרפה¹⁰ בכל מקום.

(2) שביעית פ"ח משנה ב (ותוספתא תרומות פרק ט, הוצאת ליברמן עמ' 851 54). (3) בלבד, אבל להדלקה אסור בתרומה טהורה (משנה בשביעית שם). (4) משנה בשבת פו. (5) שם נוסף: "אע"פ שאין ראה לדבר, זכר לדבר". (6) יומא עו. (7) ראה הערה א. אבל דבר שאין דרכו לאכול אסור, שאין זו אכילה. וראה בפ"ה מהלכות שמיטה, הלכה ג. (8) שאין דרכם בסיכה (תוספתא שם). (9) אבל לא טהור, כמו שביארנו למעלה. ולהדליק בטמא שמותר, למדו בשבת כה. מן הפסוק "ואני נתתי לך" - "שליך תהא, להסיקה תחת תבשילך". (10) תרומות פ"א משנה י, ושבת כד: ועוד.

ב. תמרים של תרומה - מתר לחבצין¹¹ ולקבצין פעגול הדבילה¹², ואסור לעשות מהם שכר¹³. וכן אין עושין תמרים דבש¹⁴, ולא תפוחים יין, ולא פרות הסתוי¹⁵ חמין. וכן שאר כל הפרות אין משנין אותן מבריתן בתרומה, חוץ מזיתים וענבים בלבד¹⁶. עבר ועשה האכל משקה - הרי זה שותהו¹⁷. וזר¹⁸ שאכל דבש תמרים ויין תפוחים וכיוצא בהן בשוגגה - אינו חייב לשלם¹⁹. ואם אכל במזיד - מפין אותו מפת מרדות²⁰.

(11) להדקם ולהקשותם כמו חביצי גבינה. (12) שאינו משנה אותם מברייתם (ברכות לח.). (13) שאין משנים פירות תרומה מברייתן (שם). (14) תרומות פ"א משנה ג. שאסור להחזיר האוכל משקה (פירוש המשנה שם). (15) פירות החורף. (16) משנה שם. "למאמר השי"ת (במדבר יח, יב) "כל חלב יצהר, וכל חלב תירוש ודגן", ותירוש הוא היין, ויצהר הוא השמן, וקראו הכתוב ראשית כמו שקרא הביכורים ראשית, וחייב אותה בתרומה, ולפיכך מותר להוציא מהם משקה" (פירוש המשנה שם). (17) שאסור להפסיד תרומה ולאבדה. (18) שם משנה ב. (19) לפי שאינם משקה אלא זיעה בעלמא (ברכות שם). והנה בתרומות שם: "ר' יהושע פטר, ופירש רבינו שם "פטר מן החומש", ומשמע שקרן חייב לשלם, לא יהא אלא גזל,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהוא ערל, וערל אסור בתרומה. (60) לענין איסור אכילת תרומה וקדשים, ירושלמי שם.

(37) בנפה. (38) תרומות פ"א משנה א. (39) הם הסובין הגסים. (40) שם.

ח. סף הוא הפה⁶¹ עֲצָמוּ בְּשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה וּמְבִיא בֵּן בְּתוֹ יִשְׂרָאֵל⁶² ומעגילו על גביו⁶³. ואם סף עצמו בְּשֶׁמֶן וּנְכַסֵּם לְמִרְחָץ⁶⁴ - מִתָּר לְזֶר לְמִשְׁחוֹ⁶⁵ בְּמִרְחָץ אָף עַל פִּי שֶׁהוּא נְסוּף מִמֶּנּוּ⁶⁶.

ו. שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה⁴¹ - אֵין חוֹסְמִין⁴² בּוֹ תַנּוּר וְכִירִים, וְאֵין סָכִין בּוֹ מְנַעַל וְסַנְדְּלָל⁴³. וְלֹא יִסּוּף רִגְלוֹ וְהִיא בְּתוֹף מְנַעַל וְסַנְדְּלָל⁴⁴. אָבֵל סָף אֶת רִגְלוֹ וְלוֹבֵשׁ הַמְנַעַל אוֹ הַסַּנְדְּלָל, וְסָף כָּל גּוֹפּוֹ וּמִתְעַגֵּל עַל גְּבִי קְטוּבְלִיא⁴⁵ חֲדָשָׁה; וְאָף עַל פִּי שֶׁהוּא נְסוּכִין - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ⁴⁶. אָבֵל לֹא יִתֵּן⁴⁷ שֶׁמֶן עַל גְּבִי טַבְּלָא שֶׁל שִׁישׁ⁴⁸ לְהִתְעַגֵּל עָלֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁמֶאֱבָדוּ⁴⁹.

(61) תוספתא שם. וכן הוא בבבלי כריתות ז. (62) הוא-הדין ישראל אחר, ונקט בן בתו משום שרגיל ומצוי אצלו (רש"י שם). (63) שנאמר בתרומה (ויקרא כב, ט): "ומתו בו כי יחללוהו", וזו כבר נתחללה ובטלה קדושתה (כריתות שם). (64) יתכן כי במרחץ עצמו אסור לסוך, משום בזיון, כמו שכתב רבינו לענין פירות שביעית, בפ"ה מהלכות שמיטה הלכה ו (משנה-למלך). (65) כתב הכסף-משנה: "ט"ס הוא, וצריך להגיה "למשמשו". ואם נפשך לקיים הגירסא, תפרש למשחו למדרו כלשון ארמי, והוא מה שנוהגים למשמש איברי האדם במרחץ ליישבם ולתקנם". (66) והיינו משום שכבר נתחללה התרומה כשסך עצמו, עיין רב"ז.

(41) תוספתא תרומות פ"י (שם עמ' 361 88). (42) כלומר, אין מחזקים, שדרך למשוך אותם בשמן בעודם חדשים כדי לחזקם (כסף-משנה). שלא ניתן שמן של תרומה אלא לסיכת גופו של כהן, ולא לסיכת כליו (רדב"ז). (43) תוספתא שם. שהמנעל והעור מושחים אותם בעודם חדשים לרככם וליפותם (כסף-משנה). (44) מפני שהשמן נופל גם על המנעל והסנדל. (45) עור ששוכבים או יושבים עליו, ומושחים אותו בעודו חדש (כסף-משנה). (46) תוספתא שם. והיינו משום שכבר נתחללה התרומה, ונתבטלה קדושתה, כמבואר להלן בהלכה ח. (47) תוספתא שם, כחכמים ולא כר' שמעון. (48) על גבי טבלא של עור, בוודאי אסור. אבל על גבי טבלא של שיש, שאינה בולעת, ישנה סברא להתייר (וכן סובר ר' שמעון שם), ואף-על-פי-כן אסור, שאי-אפשר שלא יבוא קצת לידי הפסד (כסף-משנה). (49) שוודאי נשאר מעט בטבלא, האיל ואי-אפשר לקנח הכל בגופו (שם).

ט. כִּהְנֵת שֶׁחֲפָפָה⁶⁷ רֹאשָׁהּ בְּתַלְתָּן שֶׁל תְּרוּמָה - אֵין הַיִּשְׂרָאֵלִית מִתְּרַת לַחֶף אַחֲרֶיהָ⁶⁸. אָבֵל מְעַגֵּלֶת שְׁעָרָה בְּשְׁעָרָה⁶⁹. וּמִפְּנֵי מָה הִתְרוּ הַכֹּהֲנִים לַחֶף⁷⁰ שְׁעָרָן בְּתַלְתָּן שֶׁל תְּרוּמָה? מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רְאוּי לְמֵאֲכַל אָדָם⁷¹.

ז. כָּל הָאוֹכֵל תְּרוּמָה, אָפְלוּ פְּרוֹת⁵⁰ - צָרִיף נְטִילַת יָדַיִם⁵¹, אָף עַל פִּי שֶׁהָיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוֵמוֹ⁵². וְאֵינָה נֶאֱכָלֶת עִם הַזֶּר⁵³ עַל הַשְּׁלֶחָן, גִּזְרָה שֶׁמֶא יֵאָכֵל מִמֶּנָּה. וְתְרוּמַת חוּצָה לְאַרְצָן - נֶאֱכָלֶת⁵⁴ עִם הַזֶּר עַל הַשְּׁלֶחָן, וְאֵינָה צָרִיכָה נְטִילַת יָדַיִם, כְּחִלְיָן⁵⁵. וְאֵין סָכִין תְּרוּמָה בְּיָדַיִם מְסֻאָבוֹת⁵⁶. נָפֵל עַל בְּשָׂרוֹ - מְשַׁפְּשָׁפוּ בְּיָדַיִם מְסֻאָבוֹת⁵⁷. אָבֵל סָכִין אֶת הַקֶּטָן⁵⁸ בְּשֶׁמֶן תְּרוּמָה בְּתוֹף שְׁבָעָה⁵⁹, שֶׁהַנּוֹלָד כָּל שְׁבָעָה אֵינוֹ חָשׁוּב עָרְלוֹ⁶⁰.

(67) תוספתא תרומות שם (הוצאת ליברמן עמ' 061 21). (68) מהתלת הנשאר. (69) שהתלתן שבשער הכהנת, כבר נתחלל ובטלה קדושתו, כנ"ל. (70) הרי התרומה ניתנת רק לאכילה ולשתיה ולסיכה (למעלה הלכה א). (71) אלא על ידי הדחק, שאם לא היה מאכל אדם כלל, לא היה חייב בתרומה (כסף-משנה). והואיל ואינו ראוי לאכילה אלא על ידי הדחק, הותרו להשתמש בו לצרכים אחרים, כמו חפיפה ורחיצה הדומות לסיכה. וראה להלן פ"ב הלכה ז, ולמעלה פ"ב הלכה ח.

(50) שבחולין אינם צריכים נטילת ידים, ואדרבה, "הנוטל ידיו לפירות - הרי זה מגסי הרוח" (שם, ופ"ו מהלכות ברכות הלכה ג). (51) חלה פ"א משנה ט, וחגיגה יח: (52) פ"ח מהלכות אבות הטומאה הלכה ח. (53) כן נראה מן המשנה בחלה פ"ד משנה ה (הובא בסמוך), שתרומת חו"ל נאכלת עם הזר, מכאן שתרומת א"י אסורה (רדב"ז). (54) משנה שם. (55) לפירות (כסף-משנה) [שהרי היא טמאה, ראה להלן פ"ב הלכה א]. (56) כלומר, בלי נטילת ידים, שהידיים האלו פוסלות את התרומה. תוספתא תרומות פרק י. (57) כלומר, משפשפו וסך, שכבר נתחללה בשעה שנפל על בשרו ובטלה קדושתה. (58) בעיני היא ביבמות עא. ולא נפשטה, אבל פשוטה היא בירושלמי שם פ"א הלכה א (הגרע"א). (59) ללידתו עד שלא נימול אף-על-פי

י. עֲקָצֵי תְּאֵנִים⁷² וּגְרוֹת⁷³, וְהַפְּלִיסִים⁷⁴ וְהַחֲרוּבִין, וּמְעֵי אֲבֹטִיחַ⁷⁵ וּקְלָפֵי אֲבֹטִיחַ⁷⁶, וְאֶתְרוֹג וּמְלַפְפוֹן⁷⁷, אָף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן אֲכָלָה⁷⁸, וְקִנְיַת יָרֵק⁷⁹ שֶׁמְשִׁלִּיכִין בְּעַלְי בְּתַיִם⁸⁰ - תְּרֵי אֵלוֹ אֲסוּרִים לְזָרוּם. אָבֵל קִנְיַת יָרֵק שֶׁמְקַנְבִים הַגְּנִינִין⁸¹ - מִתְּרַת לְזָרוּם. קְלָפֵי פוֹלִיץ⁸² וְשִׁמְשָׁמִין: אִם יֵשׁ בָּהֶן אֲכָל - אֲסוּרִין; אֵין בָּהֶן אֲכָל - מִתְּרִין.

(72) תרומות פ"א משנה ד. עוקץ הוא העץ הקטן הדבק בבדי האילן ובעיקר הפרי (פירוש המשנה שם). (73) תאנים יבשים. (74) מין ממיני התאנים (שם). (75) הזרע והרוטב שבתוכו (פירוש המשניות לעדות, פ"ג משנה ג). ופסק כחכמים ולא כר' דוסא שם. (76) תוספתא תרומות פ"י (עמ' 061 5), כחכמים ולא כר' דוסא. (77) תוספתא שם. (78) שכיון שהם מובלעים באוכל,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יותר, ואף-על-פי שבשמרים של טבל לא חיבו אלא אם נתן שלשה ומצא ארבעה (שם, ופ"ב מהלכות מעשר הלכה ז) – בשמרים של תרומה החמירו יותר, ועיין רשב"ם שם שכתב, שחומר דרבנן היא, ועיין שם בתוספות ד"ה שמרים. 101) אף אם יש בו טעם יין (רשב"ם שם). 102) ירושלמי פ"א הלכה ד. 103) על ידי שהוא נותן עליהם יין של חולין (ר"ש שירליאו שם). 104) הסינון השלישי. 105) שהשמרים מחזקים את היין (שם).

יד. מגרה¹⁰⁶ שפנה ממנה חטי תרומה - אין מחיבין אותו להיות יושב ומלקט אחת אחת ויחבר קנה לתן לתוכה חלין, אלא מכבד פדרכו¹⁰⁷ ונותן לתוכה חלין¹⁰⁸. וכן חבית¹⁰⁹ של שמן תרומה שגשפכה - אין מחיבין אותו להיות יושב ומטפח¹¹⁰, אלא נוהג בה פדרף שנוהג בחלין¹¹¹.

106) אוצר שאוגרים בו תבואה, תרומות פ"א משנה ו. 107) "ר"ל שיכבד כדרך שבני אדם מכבדין האוצרות, כשמפנים אותם מן הדברים שהצניעו בהם" (פירוש המשנה שם). 108) ואינו בכלל "מבטל איסור לכתחלה", שאסור (פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה כה) – הואיל ואינו מכויין לבטל (תוספות יום-טוב' בשם רבינו אליהו מלונדריש. ועיין בפסקיו לסדר זרעים סימן ט). 109) משנה שם. 110) "נגזר מן טפח, עניינו שלא נחייב אותו לדקדק בלקיטת השמן מן הקרקע עד שלא יניח שום לחלוחית" (פירוש המשנה שם). 111) ילקט כמו שהיה מלקט אילו נשברה שם חבית של שמן חולין (שם).

טו. המערה פד של שמן¹¹² תרומה - הרי זה מערה עד שפסק העמוד ויתחיל השמן לנטף מעט מעט, ויבין שנטפו שלש טפים זו אחר זו - די¹¹³, ומתן לתן בפד שמן חלין. הרי שלא נתן¹¹⁴, אלא הניח הפד¹¹⁵ עד שנתמצית¹¹⁶ - אותה התמצית תרומה¹¹⁷.

112) לכד שני. שם משנה ח. 113) "ואין מחייבין אותו לקנח הכר עד שלא ישאר שם לחלוחית" (פירוש המשנה שם). 114) בו חולין אחר שעירה אותו (שם). 115) "הטהר על צדו" (שם). 116) "ונתכנס בו שום שארית" (שם). 117) "ואין אומרים כיון שיצא ממנו כל מה שיש בו, טיפה אחר טיפה שלש טיפין, כל מה שנמצא ממנו אחר-כך חולין לפי שהסיח דעתו ממנו" (שם). שמשקרא שם תרומה על אותה מדה, גמר בדעתו שתהיה כולה תרומה עם המיצוי (תוספות בבא בתרא פז: ד"ה והתנן). ומה שהתירו לתת עליו חולין, היינו משום שאינו מכויין לבטל האיסור (תוספות יום-טוב' בשם רבנו אליהו מלונדריש).

טז. ממלא הפה¹¹⁸ גר שמן שרפה¹¹⁹ ונותנו לישראל לעלות בו לעליה ולהכנס לחדר לעשות צרכי הפה, אכל לא צרכי ישראל. ואם היה שתף¹²⁰ עמו - מתר¹²¹.

118) תוספתא תרומות פ"י. 119) שמן תרומה טמאה

כלומר, דבוקים בו, הם חשובים כאוכל (רדב"ז בשם הירושלמי, ועיין 'תוספות יום-טוב'). 79) כחכמים, במשנה ותוספתא שם. וקניבת ירק היינו הקצוות שחותכים ומשליכים מן הירק, כשמחתכים אותו לבשל (פירוש המשנה שם). 80) להלן בפ"א מהלכות מעשר הלכה יא, מבואר שאין הדברים אמורים אלא בהשליכום בבית, אבל אם השליכום לאשפה – מותרים לזרים. 81) שאינם מקנבים אלא העלים המעופשים ביותר, ונראה שכן גרס רבינו בירושלמי תרומות פ"א הלכה ד (כסף-משנה). 82) תוספתא תחלת פ"י.

יא. גרעיני אתרוג - מתרים⁸³. גרעיני זיתים ותמרים⁸⁴ וחרובין, אף על פי שלא כנסן הפה⁸⁵ - הרי אלו אסורין לזרים⁸⁶. ושאר הגרעינין: בזמן שפנסן⁸⁷ ויש בהן לחלוחית⁸⁸ למצין אותן - אסורין לזר; ואם השליכן - מתרות⁸⁹.

83) שם. כי הם מרים ואינם ראויים לאכילה (רדב"ז). 84) תוספתא שם. 85) שאינו מכנס אותן, ואין דעתו עליהם. 86) כשיש עליהם קצת אוכל. 87) ודעתו עליהן, תרומות פ"א משנה ה. 88) ירושלמי שם. 89) שכיון שאינו ראוי לאכילה אלא על ידי הדחק, אין עליו דין תרומה מן התורה אלא מדרבנן, שמה ייחלף באוכל, וכיון שהשליכן, לא יבוא להחליף ולא גזרו עליו (משנה ראשונה).

יב. הסבין של חטים⁹⁰ חדשות - אסור, מפני שהוא ראוי למאכל אדם⁹¹; ושל ישנות - מתר. ועד מתי נקראו חדשות? כל זמן שפני אדם רגילין לחבט בין הגרנות⁹².

90) תרומות שם. 91) לפי שהן לחות ואינן נטחנות היטב, ונשאר הרבה קמה מעורב בסובין (רע"ב). 92) כתנא קמא, בירושלמי שם ובתוספתא שם.

יג. הנצולות⁹³ והרקבניות⁹⁴ של תרומה - אסורות⁹⁵; ואם העלו אבק - מתרות⁹⁶. שמרים של תרומה⁹⁷ שנתן עליהם מים⁹⁸ - הראשון⁹⁹ והשני אסור לזרים¹⁰⁰, והשלישי מתר¹⁰¹. ואם לא נתן¹⁰² עליהם מים, אלא מסגן היין מעל השמרים בלבד¹⁰³ - אף השלישי¹⁰⁴ אסור לזרים¹⁰⁵.

93) תוספתא שם (עמ' 160 9) כנוסחת כ"י וויין. ופירוש נצולות, כמו שאמרו בבראשית רבה (פס"ז) על ויצל אלהים – מן הנצולות, ופירוש הערוך שהם החוסכים, כלומר, גרועים ודקים (כסף-משנה). [נראה בפ"ב דאהלות משנה א: "וכזית נצל". ופירש רבינו, "שהוא הבשר שנימוח ונעשה ליחה סרוחה כאשר התחיל הבשר להתעפש"]. 94) רבובים קצת. 95) עדיין שם תרומה עליהן. 96) שכבר נתקלקלו, ובטל שם תרומה מהן. 97) תוספתא שם (עמ' 163 42), וברייתא בבבלי בבא בתרא צז. 98) ושנה ושילש. 99) מים ראשונים שהכניסן והוציאן משם (רשב"ם שם). 100) המדובר כשמצא כדי מדתו ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

137) כלומר, יאכלו ממנו. (138) הכלים שהם אוכלים ושותים בהם בבית המשתה (פירוש המשנה שם). 139) ואין מתעסקים בשום דבר.

כ. הזרע את התרומה¹⁴⁰: בשוגג¹⁴¹ - יהפך¹⁴², במזיד - יקיים¹⁴³. הביאה שלישי¹⁴⁴, בין במזיד בין בשוגג - יקיים. ואם היה פשתן¹⁴⁵, אפלו הביאה שלישי¹⁴⁶ ואפלו במזיד - יהפך¹⁴⁷; קנס קנסו בו¹⁴⁸, שלא יזרע ויתפון להנות בעציו¹⁴⁹.

140) תרומות פ"ט משנה א. (141) וכשנודע לו מתחרט על זה, שהרי כל הגידולין יהיו תרומה (בהלכה הסמוכה) הנמכרת בזול. (142) מותר לו להפך הארץ, אף-על-פי שיפסד הזרע אשר זרע (פיה"מ שם). שכיון שהוא שוגג לא קנסוהו חכמים לקיים. [ואין כאן איסור של מפסיד תרומה, שכיון שזרעה, שוב אינה ראויה לאכילה]. (143) "עניינו שהוא חייב להניחה, כדי שיצמחו ויהיה הדבר הצומח תרומה, בלי ספק" (שם). שכיון שעבר זרע התרומה, קנסוהו חכמים שלא יהא רשאי להפוך, ותצמח שדה גידולי תרומה, האסורים לזרים, ודמיהם פחותים מדמי חולין. (144) שכבר היא ראויה לאכילה (ראה להלן פ"ב מהלכות מעשר הלכות ג"ה) ואינו רשאי להפוך, שהרי הם גידולי תרומה שהם כתרומה (ראה בהלכה הסמוכה), ואסור לאבדם, ועיין ר"ש. (145) שאסר לזרעו מפני שמאבד תרומה, אבל גידוליה חולין (להלן הלכה כב), וראה להלן. (146) כן נראה במשנה שם: "הזורע תרומה שוגג וכו' אם הביאה שלישי וכו' ובפשתן מזיד יהפך", הרי שבפשתן מדובר אפילו אם הביאה שלישי, שאפילו הביאה שלישי אינה תרומה, שהרי גידוליה חולין (להלן הלכה כב). (147) כן מפרש רבינו את המשנה שם "ובפשתן מזיד יהפך", היינו: אפילו מזיד. פירוש: לא מיבעי שוגג שאין לקונסו, כנ"ל, שוודאי יהפך, כלומר, רשאי להפך ולזרוע דבר אחר, אלא אפילו במזיד - יהפך, כלומר, חייב להפך. אלא שהשינוי הזה בין שוגג למזיד - דחוק, ועיין תוספתא כפשוטה. (148) ירושלמי שם. (149) [כלומר: לא קנסוהו חכמים, כבכל זרע תרומה, לקיים, ולשם כך לאסור גידוליה (וראה להלן הלכה כב), שהרי כל עיקרה של פשתן אינה לאכילת הזרע אלא לעצים (ראה בבא בתרא צג), אלא אדרבה, קנסוהו להפך, ואם כן אין צורך לאסור הגידולין, ולפיכך הם מותרים לזרים, ראה להלן שם. ועיין באור-שמה].

כא. גדולי תרומה - הרי הן פחלין¹⁵⁰ לכל דבר, אלא שאסורים לזרים. גזרו חכמים עליהן¹⁵¹ שיהיו אסורין לזרים בתרומה, משום תרומה טמאה¹⁵² שביד הפהן, שלא ישנה אצלו פדי שזרענה ותצא לחלין, ונמצא בא פה לידי תקלה. לפיכך¹⁵³ מתיר¹⁵⁴ לאכל הגדולין פרידים טמאות¹⁵⁵, ומתיר לטבול יום¹⁵⁶, פחלין.

150) ירושלמי תרומות פ"ו הלכה א. והיינו לחייבם בלקט שכחה ופאה ותרומה ומעשרות (להלן הלכה כז), ומה

שמותר בהדלקה. (120) שם. (121) כיון שיש גם לכהן הנאה מזה (רדב"ז).

יז. ישראל שהיה אורח¹²² אצל כהן והדליק לו שמן שרפה, ועמד הפהן והלף לו - אינו חבב לכבותו עד שיכבה מאליו. וטובל הישראל פתילה¹²³ פגר הפהן ומדליק לילף פה¹²⁴.

(122) תוספתא שם. (123) שם. (124) דעת רבינו, שהנאה של כילוי בתרומה לזר אינה אסורה אלא מדרבנן, ולצורך כזה שלא ילך באפילה לא גזרו, עיין משנה-למלך.

יח. בקרו של פהן¹²⁵ שהיה עומד אצל בקרו של ישראל, וכליו של פהן שהיה נארג אצל כליו של ישראל - הרי זה מדליק עליהן שמן שרפה¹²⁶ שלא ברשות הפהן. וכן מדליקין שמן שרפה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים¹²⁷ שלא ברשות פהן¹²⁸. ומי שאין לו חלין להדליק גר חנכה¹²⁹ - מדליק שמן שרפה שלא ברשות הפהן. מדליקין שמן שרפה על גבי החלין¹³⁰ ברשות פהן¹³¹.

(125) תוספתא שם. (126) שגם הכהן נהנה מאורו, ונר לאחד נר למאה. (127) שכל אלו מצוה, ובמקום מצוה לא גזרו, כנ"ל. (128) כיון שהיא מצוה דרבים. ירושלמי תרומות פ"א הלכה ה. (129) שם. מפני שמצוות לאו ליהנות ניתנו, ועיין מראה הפנים שם. [ונראה שאף בערב שבת מותר להדליקו, שלא אמרו אין מדליקין בשמן שריפה, אלא ביום-טוב שחל להיות בערב שבת, כמפורש בשבת כג: ודברי הרדב"ז צ"ע]. (130) לצורך חולים ישראל. (131) במאמרו ומצוותו שירשה לנו זה (פירוש המשנה שם). שכיון שאינה אלא מצוה דיחיד, אסורה בלי רשות מהכהן.

יט. פת ישראל¹³² שנושאת לכהן והיא למודה¹³³ אצל אביה - מדליק ברשותה¹³⁴. מתר לכהן להדליק שמן שרפה אפלו בבית האבל או בבית המשתה¹³⁵ שיש שם ערבוב¹³⁶, ואין חוששין שמה יסתפקו ממנה¹³⁷; בבית המשתה - שמפני נקיון פליהם¹³⁸ אין נוגעין בו, ובבית האבל - מפני שאין להם פנאי מפני האבלי¹³⁹.

(132) תרומות פ"א משנה י. (133) רגילה. (134) (ב"ברשות כהן" שלמעלה, נחלקו רבותינו: לדעת הר"ש, היינו כשהכהן נמצא שם. ולדעת רבינו, היינו במאמרו ובמצוותו (ראה למעלה). ואין צורך שהכהן יהיה שם, שבמקום מצוה התירו חכמים איסור דרבנן של הנאת כילוי לזרים מתרומה (ראה למעלה), אבל "ברשותה" כאן, שאין כאן מצוה, צריך לומר גם לדעת רבינו, שכל ההיתר אינו אלא כשהיא בבית). (135) כר' שמעון, במשנה שם. (136) של הרבה אנשים, והיה מקום לחשוש שמה יקחו ממנה לאכילה, אף-על-פי שבלי ערבוב לא חששו לכך, שהרי נותנו בכלי מאוס (להלן פ"ב הלכה יב).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וַחֲתַכֶּן - הָרִי אֶכֶל שְׂעֵא אַחַר פָּךְ 171 מִתָּר פְּאֶכִילָה 172.

(170) תרומות שם. (171) כרבי יהודה במשנה שם: "עד שיגום וישנה". וכן נראה בירושלמי שם (כסף-משנה). (172) לכהן, שאין בו עוד משום טומאה, אבל לישראל אסור משום גידולי תרומה (ראב"ד), שאין זה כגידולי גידולין שמתרים באכילה לישראל (משנה ראשונה שם).

כֹּה. שְׁתִּילִי 173 חֲלִין 174 שְׁנִטְמָאוּ וְזָרְעוּ וְעִשְׂאָן תְּרוּמָה - הָרִי אֵלּוּ מִתָּרִין; שְׁהָרִי טְהוֹר בְּזִירְעָה 175, וְלֹא נִטְמָאוּ כְּשֶׁהֵן תְּרוּמָה כְּדִי שְׂיֵהִיו אֲסוּרִין.

(173) בדפוס רומי: "שחלים". אבל בכסף-משנה וברדב"ז, כבדפוסים שלנו. (174) ירושלמי שם הלכה ג, עיין בפני-משה. (175) ראה למעלה הלכה כג.

כּוּ. שִׁבְלַת 176 שְׂהִיתָה 177 בְּתוֹךְ הַכְּרִי, וּמֵרַח הַכְּרִי 178 כְּלוּ - הָרִי אוֹתָהּ הַשִּׁבְלַת טָבֵל, הוֹאִיל וּנְמַרְחָה בְּתוֹךְ הַכְּרִי. שְׁתִּלָּה וְאַחַר כֶּךָ קָרָא עֲלֶיהָ שֵׁם וְעִשְׂאָה תְּרוּמָה 179 - הָרִי זֶה סִפְקָה 180 תְּרוּמָה, הוֹאִיל וְזָרְעָה, שְׂמָא פֶּרַח הַטָּבֵל מִמְּנָה 181 וְנִעֲשִׂית כְּפָרוֹת שְׁעָדִין לֹא נְגַמְרוּ 182. אֲבָל אִם עִשְׂאָה תְּרוּמָה קֹדֶם שְׂיִזְרְעָה - הָרִי זֶה תְּרוּמָה. לְפִיכָה, אִם תִּלַּשׁ מִמְּנָה וְאֲכַל בְּמִזִּיד - חֵיב מִיתָה 183, בְּשׂוּגָג - מְשַׁלֵּם אֶת הַחֲמִשׁ. וְאִם גָּחַן 184 וְאֲכַל בְּפִיו מִן הָאֶרֶץ - בְּטָלָה דַּעְתּוֹ אֲצֵל פֶּל אֲדָם, שְׂאִין דְּרָךְ בְּגִי אֲדָם בְּכֶךָ 185; לְפִיכָה פְּטוּר מִן הַמִּיתָה וּמִן הַחֲמִשׁ אִם הִיָּה שׂוּגָג.

(176) תלושה מן הקרקע. (177) מנחות ע. (178) שהשווה אותה ברכת, שזוהי קביעותה למעשר (רש"י שם). (179) על פירות אחרים. (180) בעיא היא במנחות שם. (181) ולא להתירה באכילה, שהרי גידולי טבל - טבל (תרומות פ"ט משנה ו, וראה להלן פ"ו מהלכות מעשר הלכה ו), אלא לענין זה שאין הפרשתו הפרשה (ראה בשיטה-מקובצת שם). (182) כלומר, לא נגמרה מלאכתן, ונשתלו, שוודאי אין הפרשתו הפרשה. [ניתכן עוד כי הכוונה ללא נגמר בישראל, כלומר, לא הגיעו לעונת המעשרות (המבוארת להלן פ"ב מהלכות מעשר הלכה ה), שאז אינם חייבים במעשרות כלל (שם הלכה ג). ומה שאמרו (תרומות פרק ט משנה ו): גידולי טבל - טבל, אין זה אלא לאחר שתלשום מן המחובר, אבל כל זמן שהם מחוברים, אפשר שהם כאילו לא הגיעו לעונת המעשרות. וראה להלן פ"ה מהלכות מעשר הלכה ב]. ובמנחות שם, סיימו גם הצד השני של הספק: שמא כיון שמרחה בתלוש וחלה עליה חובת הפרשה - לא נפקעה חובתה ממנה גם כשנשתלה, וכעין זה בפאה פ"א משנה ו. (183) מנחות שם. (184) התכופ, שם. (185) ובטלה דעתו אצל כל אדם (רש"י שם).

כֹּז. שְׂדֵה שֶׁל גִּדּוּלֵי תְּרוּמָה 186 - חֵיבַת בְּלִקְטָה 187 שְׂכַחָה וּפְאָה וּבִתְרוּמָה 188 וּמַעֲשָׂרוֹת 189 וּבְמַעֲשֵׁר עֲנִי.

שאמרו בפ"א דתרומות משנה ד "גידולי תרומה", היינו לאסור לזרים (ר"ש שם). (151) ב"ח דבר שגזרו (פירוש המשנה שם). והוא בשבת יז: (152) שם. (153) הואיל והן חולין. (154) תוספתא תרומות פרק ח. (155) כלומר, בלי נטילת ידים, והמדובר בפירות. וראה למעלה הלכה ז, שפירות של תרומה צריכים נטילת ידים. (156) שבתרומה הוא אסור (למעלה פ"ז הלכה ב).

כּב. גִּדּוּלֵי גִּדּוּלִין 157 - חֲלִין לְכָל דְּכָרְךָ 158. וְאֶפְלוּ דְּכָר שְׂאִין זָרְעוּ פְּלָה, אִם רִבּוּ הַגִּדּוּלִין עַל הָעֵקֶר 159 בְּגִדּוּלֵי הַגִּדּוּלִין - הָרִי הַגִּדּוּלִין הַשְּׂנִיִּים מַעֲלִין אֶת הָעֵקֶר 160, אִף עַל פִּי שְׂאִין זָרְעוּ פְּלָה, וְיִהְיֶה הַפֶּל מִתָּר לְזָרִים. וְכֵן תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ 161 וְהַמְדַמְעָה 162 וְתוֹסֶפֶת תְּרוּמָה 163 וְזָרְעוֹנֵי גִּנָּה שְׂאִינָם נְאֻכְלִים 164, כְּגוֹן זָרַע לְפֶת וְצִנּוֹן, אִף עַל פִּי שְׂאוֹתוֹ לְפֶת וְצִנּוֹן תְּרוּמָה - גִּדּוּלֵיהֶן מִתָּרִין, וְהָרִי הֵן חֲלִין לְכָל דְּכָר. וְכֵן הַזֵּרַע שֶׁשָּׂתָן 165 שֶׁל תְּרוּמָה - הַגִּדּוּלִין מִתָּרִין לְזָרִים.

(157) תרומות פ"ט משנה ד. היינו אם זרע גידולי תרומה. (158) ואפילו לאכילה לזרים (כסף-משנה). (159) על הזרע. (160) נדרים נט: (161) משנה בתרומות שם. היינו שגם הגידולים עצמם מותרים לזרים, שלא גזרו בה, מפני שאינה מצויה, ובדבר שאינו מצוי לא גזרו חכמים (ירושלמי). (162) משנה שם, והיא תרומה שנתערבה בפחות ממאה חולין. ומפני שרובו חולין, גידולי חולין (ירושלמי). (163) תוספתא תרומות תחילת פרק ח. והיינו כשתרם ועלה בידו אחד מששים ואחד, שהרי זה תרומה ויחזור ויתרום (למעלה פ"ג הלכה ו). (164) במעשרות פ"ה משנה ח: "זרעוני גינה שאינם נאכלים וכו' שאף-על-פי שאביהם תרומה, הרי אלו יאכלו". ופירשה רבינו שם בגידולי תרומה, וזו לשונו: "שאינן אומרים גידולי תרומה, אלא כשהזרע הזרוע ראוי לאכילה, אבל אלו שאינם ראויים לאכילה, מותר לאכול גידוליהן, אף-על-פי שעיקר זרעם הוא תרומה". (165) שאף הוא מזרעוני גינה, ולרוב אינו נאכל, כמבואר בבבא בתרא צג. וראה בפ"א מהלכות כלאים הלכות ח"ט. ועיין בהשגת הראב"ד ובכסף-משנה.

כג. הַזֵּרַע תְּרוּמָה טְמֵאָה 166, אִף עַל פִּי שֶׁהַגִּדּוּלִים טְהוֹרִין 167 - הָרִי הֵן אֲסוּרִין בְּאֶכִילָה 168. הוֹאִיל וְהַתְּרוּמָה שְׁנִזְרְעָה אֲסוּרָה בְּאֶכִילָה הִיתָה, כְּכָר נִדְחָה 169.

(166) תרומות פ"ט משנה ז. (167) בספרא פ' שמיני (פרק יא הלכה ב): "מנין לזרעים טמאים שזרען טהור, תלמוד-לומר אשר יזרע טהור". (168) אף לכהנים. (169) כן הוא בירושלמי שם. והוא כמו שאמרו בפסחים לד. משום היסח הדעת והוא פסול הגוף, ולא משום טומאה. אבל בפירושו למשנה תרומות שם כתב רבינו, שאסורים באכילה משום אין זריעה להקדש, וכמסקנת הגמרא בפסחים שם.

כד. חֶמֶךָ אֶת הָעֵלִין 170 שְׂעִמְחוּ, וְצִאוּ עֲלִין שְׂנִיִּין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וַעֲנִי יִשְׂרָאֵל וַעֲנִי כֹהֲנִים נוֹטְלִים מִמֶּנּוּ מִתְּנוּת אֵלֹ; וַעֲנִי כֹהֲנִים אוֹכְלִין אֶת שְׁלֵהֶם, וַעֲנִי יִשְׂרָאֵל מוֹכְרִין אֶת שְׁלֵהֶם לַכֹּהֲנִים בְּדַמֵּי תְרוּמָה, וְהַדְּמִים שֶׁל עֲנִיִּים. וְכֵן בֶּן לְוִי מוֹכֵר הַמַּעֲשֵׂר שְׁלֹשִׁים¹⁹⁰ לַכֹּהֲנִים.

(186) תרומות פ"ט משניות ב"ג. (187) שמן התורה הגידולין חולין, אלא שגזירת חכמים היא לאסור אותם לזרים, כמו שמבואר למעלה הלכה כא. (ואילו היתה תרומה מן התורה, היתה פטורה מכל אלו לפי שהיא קודש, ומטעם זה היא פטורה מן החלה (חלה פ"א משנה ד. וראה בכסף-משנה פ"ו מהלכות ביכורים הלכה ד, בשם הספרי). וראה במשנה ראשונה בתרומות (שם). (188) במשנה ג שם: "וחייבת במעשרות ובמעשר עני" והוא הדין לתרומה גדולה (ר"ש ורע"ב). (189) מעשר ראשון ומעשר שני. וראה להלן. (190) מעשר ראשון, אבל מעשר שני אסור למכור (פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה יז), אלא נותנו במתנה לכהן (רדב"ז ו'תוספות יום-טוב' שם, בשם רבינו אליהו מלונדריש).

2) תרומות פ"ח מ"א. ועוד בכמה מקומות. (3) [לפי שבקדשים נאמר (ויקרא יב, ד): "בכל קודש לא תגע" (ראה בזבחים לג: שהכוונה לקדשים), ומכאן שטמא אסור ליגע בקדשים, ותרומה נלמדה מקדשים, עי' יבמות עה, א. ו'תוספות' שם ד"ה נגיעה]. (4) כלומר, לא יגרום לה טומאה, שנאמר (במדבר יח, ח): "ואני הנה נתתי לכם את משמרת תרומותי" – עשה לה שימור שלא טיטמא (בכורות לד.). (5) שם כז, א. (6) שבת טו, א. ונמצא מוסיפין לה טומאה מן התורה. (7) בכורות, שם.

(186) תרומות פ"ט משניות ב"ג. (187) שמן התורה הגידולין חולין, אלא שגזירת חכמים היא לאסור אותם לזרים, כמו שמבואר למעלה הלכה כא. (ואילו היתה תרומה מן התורה, היתה פטורה מכל אלו לפי שהיא קודש, ומטעם זה היא פטורה מן החלה (חלה פ"א משנה ד. וראה בכסף-משנה פ"ו מהלכות ביכורים הלכה ד, בשם הספרי). וראה במשנה ראשונה בתרומות (שם). (188) במשנה ג שם: "וחייבת במעשרות ובמעשר עני" והוא הדין לתרומה גדולה (ר"ש ורע"ב). (189) מעשר ראשון ומעשר שני. וראה להלן. (190) מעשר ראשון, אבל מעשר שני אסור למכור (פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה יז), אלא נותנו במתנה לכהן (רדב"ז ו'תוספות יום-טוב' שם, בשם רבינו אליהו מלונדריש).

ב. תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמָאת בְּסִפָּקָה⁸ - לֹא אוֹכְלִים⁹ וְלֹא שׁוֹרְפִין¹⁰, אֲלֵא תִהְיֶה מִנְּחַת עַד שֶׁתִּטְמָא טְמָאָה וְדֹאית וְתִשְׂרָף¹¹. וַיֵּשׁ שָׁם¹² סִפְקוֹת שֶׁשׁוֹרְפִין עֲלֶיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעֵינֵי טְמָאָה וְטִהָרָה¹³.

כח. החובטין¹⁹¹ גדולין אלו - משבב¹⁹². והדש בבקמה פיצד יעשה? תולה פפיפות¹⁹³ בצוארי בקמה ונותן לתוכן מאותו המין¹⁹⁴. נמצא לא זומם¹⁹⁵ את הבהמה ולא מאכיל את התרומה¹⁹⁶.

8) כגון שתי חביות של תרומה ברשות היחיד, ונגע שרץ באחת מהן, ולא ידוע באיזה מהן (ר"ש ור"ב בתרומות פ"ח מ"ח, ועיי"ש בתוי"ט). (9) שטמא היא טמאה. (10) שטמא אינה טמאה. (11) כרבן גמליאל בתרומות שם, וראה בהלכה הסמוכה. (12) על פ"א מהל' "שם" הנזכרת כמה פעמים בדברי רבינו, ראה בפ"א מהל' יסודי התורה ה"א, ומהר"י אבוהב כתב, שנראה לו שצריך להיות "ששה" (הג"ה בגליון הרמב"ם). וכן הוא בשבת טו, ב – מהמשנה בטהרות פ"ד מ"ה "על ששה ספקות שורפין את התרומה". וכן הוא בדברי רבינו פ"ד מ"ה "על ששה ספקות שורפין את התרומה". וכן הוא בדברי רבינו בפ"ג מהל' אבות הטומאות ה"ג. (13) בהלכות אבות הטומאות, שם.

(191) מכה במקלות לשם דישה. (192) תרומות שם. ששל-ידיזה הוא מונע עצמו מלהכנס לאיסור של חסימת פרה בשעת דישה, ראה להלן. (193) קופות. (194) אם הוא דש חיטים – חיטים, אם הוא דש שעורים – שעורים, כדי שתאכל מהם בעת הדישה וידוש (פירוש המשנה שם). (195) לשון המשנה שם. וזומם הוא מלשון "זממו אל תפק" (תהלים קמ, ט). ועניינו שלא ישים המתג בפיה בעת האכילה, לפי שאסור לו לקשור פי הבהמה בשעת הדישה, שהכתוב אומר: לא תחסום שור בדישו (דברים כה, ד – פירוש המשנה שם). (196) שאסור לו להכניסה ברזע התרומה, לפי שהיא אוכלת ממנו, אלא אם היתה בהמת כהן (שם). היינו כרשינים, שאינם מיוחדים לאדם, אבל דבר המיוחד לאדם אין מאכילים לבהמה (משנה ראשונה שם). וראה למעלה פ"ט הלכה ז.

ג. חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנּוֹלַד לָהּ סִפֵּק טְמָאָה - הֵרִי זֶה לֹא יִחַדֵּשׁ בָּהּ דְּבָרָה¹⁴: לֹא יִזְיֹנָה מִמֶּקוֹמָה¹⁵ וְלֹא יִגְלָנָה¹⁶, אֲלֵא יִנְחָנָה¹⁷ עַד שֶׁתִּטְמָא וְדָאי וְתִשְׂרָף; וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא תֹאכְלָה¹⁸.

פָּרָק שְׁנַיִם עָשָׂר

14) כרבן גמליאל בתרומות, שם. (15) להצניעה, ודלא כרבי אליעזר, שם. שכיון שאינה ראויה לאכילה, אינו מצווה לשמרה (רדב"ז). (16) דלא כרבי יהושע, שם. שעלי-ידי גילוי תיפסל לגמרי, מפני סכנת נפשות (להלן הי"ג). (17) מותר להניחה. (18) ואילו רבי יהושע שם חושש שטמא תאכל, ולכן אמר "שאם היתה מכוסה יגלנה".

1) יבאר שאסור טמא תרומה. תרומה שנטמאת בספק וחבית שנשברה בגת העליונה והתחתונה טמאה. ודין כרשינין ותלתן של תרומה אם מותר לעשות מעשיהן בטומאה. ודין אם עושין לעם הארץ תרומת זיתיו בטהרה. וישראל שעושה פירותיו בטומאה. זיתים וענבים שנטמאו או פת או שמן של תרומה. תרומה שנתגלתה. ואם יטול הכהן תרומה ומתנות עד שיפרישום הבעלים. כהן שנתנו לו תרומה ומצא שם דברים אחרים. אם יסייע הכהן לישראל בבית הגרנות. ועשרה שאין חולקים להם תרומה בגרנות.

ד. חֲבִית¹⁹ שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּגַת הָעֲלִיּוֹנָה²⁰, וְהַתְּחִתוֹנָה טְמָאָה²¹: אִם יָכוֹל לְהַצִּיל מִמֶּנּוּ רְבִיעִית בְּטִהָרָה²² - יִצִּיל²³; וְאִם לֹא²⁴ - יִצִּיל בִּיְדֵי²⁵ בְּלֹא נְטִילַת יָדַיִם וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְטַמָּא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעֵינֵי טְהָרוֹת²⁶.

א. אסור לטמא את התרומה² של ארץ ישראל, לפי שאר הקדשים³, ולא יביאנה ליד טמאה⁴, ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

71) שם לג, ב. 72) שם. 73) בישול ולא בישול, ראה להלן פ"ה מהל' מעשר הי"ד. 74) ראה למעלה פ"ב הי"ד. 75) משנה, תמורה לג, ב: "ותרומה טמאה וכו' את שדרכן לשרוף ישרוף, ואת שדרכן להקבר יקבר". 76) ואף-על-פי שהיין ראוי לזילוף - חששו לתקלה, שמא יבואו לשתותו. ואף-על-פי שלדעת בית הלל, אין חוששים לתקלה (פסחים כ: ובבא-קמא קטו:) - סמך רבינו על מה שאמרו בגמרא כמה פעמים שחוששין לתקלה, ואם כן על כרחנו שאין הלכה כבית-הלל בענין זה (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). ועי' 'תוספות' בבא-קמא שם ד"ה אתי.

יג. יין תרומה⁷⁷ שנתגלה⁷⁸, הואיל ואסור בשתייה⁷⁹ - ישפך⁸⁰. וכן תאנים⁸¹ וענבים וקשואים ודלועין וצבתיחין ומלפפונות של תרומה שנמצאו מנקרות - הרי אלו אסורין באכילה מפני סכנת נפשות⁸². מה יעשה בהן? ישליף לים או יקברו.

77) תרומות פ"ח מ"ד. 78) שנשאר בלי כיסוי שיעור זמן שייצא הרחש (= הנחש הווחל) מתחת אוזן הכלי, וישתה ויחזור למקומו (פי"א מהל' רוצח הי"א). 79) "שמא שתה ממנו נחש או אפעה או זולתם מבעלי הארס, ויסתכן השותה אותם וימות" ('פירוש המשניות' שם). 80) ואין לחוש שהוא מאבד את התרומה, לפי שאינו ראוי לשתיה. 81) שם, מ"ו. 82) שמא ינקרן הנחש.

יד. עפה שגלושה⁸³ במים מגלים, אף על פי שהיא תרומה - תשרף⁸⁴.

83) תוספתא תרומות פ"ו. 84) ואפילו נאפתה הפת - אסורה (הל' רוצח שם הט"ז), ודלא כרבי נחמיה בתוספתא שם, שאמר: "ארס של נחש, כלה באור".

טו. אסור לכהן לטל תרומה או שאר מתנות שלו עד שיפרישו אותם הבעלים. שונאמר: ראשיתם אשר יתנו ליי' לה נתתיים⁸⁵; ונאמר: אשר ירימו בני ישראל ליי' נתתי להם - עד שירימו⁸⁶ ואחר כך יזכה בהם. ולא יטלם אחר שהורמו אלא מדעת בעלים, שהרי הם של בעלים לתנן לכל כהן שירצו; שונאמר: ואיש את קדשיו לו יהי⁸⁷. ואם לקח שלא מדעת בעלים - זכה בהן⁸⁸; שאין לפעלים מהן אלא טובת הנאה⁸⁹, וטובת הנאה אינה ממוזן⁹⁰.

85) [כן הוא בספרי' זוטא פ' קרח (הובא ב'ילקוט שמעוני' ס' תשנה) "ראשית אשר יתנו לך, ממה שיפרישו ויתנו לך, ולא מה שתטול לך". ובספרי' שם: "כל חלב יצהר וכו' זו תרומת מעשר. ראשיתם, זו ראשית הגז. אשר יתנו, זה הזרוע והלחיים והקיבה". הרי שגם מתנות וגם תרומה, אין להם אלא ממה שנותנים להם]. 86) חולין קל, ב. עי' רדב"ז. וראה להלן פ"ו מהל' מעשרות הכ"א]. 87) 'ספרי' פרשת נשא. ובמתנות כהונה נאמר (דברים יח, ג): "ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה", ודרשו חכמים (שם קלג.) "ונתן, ולא שיטול מעצמו". וראה להלן פ"ט מהל' ביכורים

מעשר ה"א). ואף-על-פי שאין האמת כן, שאינה חוזרת לטבלה - אין זה אלא איום, ופתי יאמין לכל דבר. ראה ברבב"ז לפ"ח מהל' מתנות עניים הי"ב.

י. ישראל שעושה פרותיו בטמאה⁵⁸ - אין בוצרין עמו⁵⁹, ואין צריף לומר שאין דורכין עמו⁶⁰, מפני התרומה שתעשה בטמאה; אבל מולכין עמו חביות⁶¹ לגת, ומביאין מן הגת⁶².

58) עבודה זרה נה, א. 59) משום שהוא מסייעו לדבר עבירה, שהרי אסור לגרום טומאה לחולין הטבולים לתרומה (שם). ואף-על-פי שלא הוכשרו עוד לקבל טומאה - גזירת חכמים היא, שענבים הנבצרים לגת מקבלים טומאה אף בלי הכשר - שבת יז, א. ופי"א מהל' טומאת אוכלין ה"א]. 60) שהרי אז הם מוכשרים על-ידי היין ומקבלים טומאה מן התורה. 61) ריקות. 62) שהרי כבר נטמאו, בלי סיועו.

יא. זיתים וענבים שנטמאו - סוחטין ועושה אותן תרומה⁶³. ואם נטמאו אחר שנעשו תרומה, וסוחטין⁶⁴ פחות פחות מכביצה⁶⁵ - הרי המשקה היוצא מהן מתר בשתייה לכהנים. ואפלו לנסכים הנה ראוי. שהמשקה כאלו הוא מפקד בתוך האכל⁶⁶. ולא אמרו פחות פחות מכביצה⁶⁷, אלא גזרה⁶⁸ שמה יעשה יותר מכביצה, ונמצא המשקה מתטמא בכביצה. ואם היו פרות אלו שלישי לטמאה⁶⁹ - דורכין בגת ובבית הפד, והמשקה תרומה טהורה; שאין שלישי עושה רביעי בתרומה, כמו שיתבאר בענין טהרות⁷⁰.

63) מדובר כשנטמאו מחמת נגיעה בראשון לטומאה, שהייתם והענבים נעשו שני לטומאה, והמשקים שבפנים לא נטמאו על-ידי נגיעה זו, שהמשקה כאילו הוא מופקד בתוך האוכל, כמו שכתב רבינו להלן, ומכיון שבשעת סחיטה היו המשקין חולין, לא נטמאו בעת הסחיטה על-ידי מגע הזיתים והענבים, שהרי "אין שני עושה שלישי בחולין" (פי"א מהל' אבות הטומאות ה"ב) - ר"י קורקוס וכסף-משנה. 64) צ"ל: "סוחטין" (מעשה רוקח). 65) שאינו מטמא המשקין היוצאים. אבל ביותר מכביצה נטמאו המשקין, שהם תרומה, שהרי בתרומה אמרו "שני עושה שלישי" (שם ה"ג). 66) פסחים לג, ב. ודף לד, ב. 67) ולא אמרו בכביצה מכוונת, שגם היא אינה מטמאה המשקין היוצאים מהם, שכיון שיצא טיפה, שוב אין בה כביצה (שם). 68) שם. 69) כגון שנגעו באוכל שהוא שני לטומאה. 70) הל' אבות הטומאות, שם.

יב. פת תרומה שנטמאת - משליכה לבית העצים⁷¹ עד שישרפנה. וכן שמן שנטמא - נותנו בכלי מאוס⁷² עד שיפדליק, פדי שלא יהיה תקלה לאחרים ולאכלהו. והטים שנטמאו - שולקן⁷³ ומניחן בכלי מאוס, פדי שלא יהיו ראויין לאכילה, ואחר כך יסיק בהן תנור וכירים⁷⁴. ומשקין שאין ראויין להדלקה⁷⁵ שנטמאו, כגון היין - קוברין אותן⁷⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יְדִי נְתִינָה¹⁰¹. וְאָסוּר¹⁰² לַעֲשׂוֹת כֵּן, מִפְּנֵי שְׂנֵמֶצֶא
כְּמִסֵּיעַ בְּבֵית הַגֵּרָנוֹת¹⁰³. וְכֵן אָסוּר לִהְיוֹן שְׂנֵיחֶטְפוֹ¹⁰⁴
תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת, וְאָפְלוּ לְשֵׁאל חֲלָקֵן בְּפִיחֶטְפוֹ¹⁰⁵ -
אָסוּר, אֲלֵא נוֹטְלִין בְּכָבוֹד. שְׁעַל שְׁלַחֵן הַמְקוּם הֵם
אוֹכְלִין, וְעַל שְׁלַחֵנוּ הֵם שׁוֹתִים, וּמִתְנֹת אֱלוֹ לְשֵׁם
הֵם, וְהוּא זָכָה לִהְיוֹן¹⁰⁶; שְׂנֵמֶצֶא מֵר: וְאִנִּי נְתִינָה לָךְ אֶת
מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי¹⁰⁷.

100 (קידושין ו, ב. 101) לכהן, והכהן יחזירנה לו, והוא
ימכור את התרומה לכהנים אחרים והדמים שלו (רש"י).
102 (גמרא, שם. 103) שבשכר זה יתן לו שאר תרומות
(רש"י). 104 (חולין קלג, א. 105) שם. 106 (כלומר,
אינן מ"שולחן גבוה" כקדשים קלים (קידושין נב:), או
כמעשר שני (סוכה לה). שאינם ממון בעלים (שם ושם),
אלא ממון כהן הוא, במפורש בביכורים פ"ב מ"א.
107 (ולפיכך צריך לנהוג בהן כבוד (רדב"ז).

כ. לֹא יִתֵּן אָדָם¹⁰⁸ תְּרוּמָה לְשׁוֹמֵר גֵּתוֹ, וְלֹא בְּכוֹר
לְשׁוֹמֵר עֲדָרוֹ, וְלֹא מִתְּנֹת לְרוּעָה בְּהֶמְתּוֹ. וְאִם נָתַן
- חֲלָל¹⁰⁹, אֲלֵא אִם כֵּן נָתַן לָהֶם שְׂכָר¹¹⁰ שְׁמִירָתָן
תְּחִלָּה. וְרִשְׁאֵי יִשְׂרָאֵל¹¹¹ לֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר: הֵא
לָךְ סֵלַע זֶה, וְתֵן תְּרוּמָה אוֹ בְּכוֹר¹¹² אוֹ שְׂאֵר מִתְּנֹת
לְפָלוּנִי הַכֹּהֵן, כֵּן בְּתִי אוֹ כֵּן אַחֲוֵתִי¹¹³, וְכָל פִּיּוּצָא
בְּזָה.

108 (תוספתא דמאי פ"ה (הוצאת ליברמן עמ' 90..).
109 (כלומר, ביזה אותם. והמקור בבכורות כו, ב: "הכהנים
והלוויים והעניים המסייעים בבית הרועים ובבית הגרנות כו'
אין נותנין להם תרומה ומעשר בשכרן, ואם עושיין כן
חיללו, ועליהן הכתוב אומר שחתם ברית הלוי. ואומר: ואת
קדשי בני ישראל לא תחללו". והנה מתוך סמיכות הלכה זו
להלכות שלפניה, נראה שהטעם הוא משום "כהן המסייע
בבית הגרנות", ועל כרחונו שמדובר כשנותן להם לבסוף
שכרם משלם, אלא שיש חשש שמא יפחיתו לו בשביל זה
משכרם. ורק "אם נתן להם שכר שמירתם תחילה", באופן
ששוב אין שום חשש של הפחתה בשכר - התיירו (תוספתא
כפשוטה'). 110 (תוספתא שם. 111) שם, ודווקא
ישראל, אבל כהן אינו רשאי לעשות כן, שהרי הוא כמסייע
בבית הגרנות (רדב"ז בהלכה הסמוכה). 112 (כן הוא
בתוספתא שם, וכן במשנה ערכין כח, ב. ומה שנראה
בבכורות כז, א - שרק בתרומה התיירו ולא במתנות כהונה,
נראה שרבינו פירש סוגיא זו כפירוש רגמ"ה (תוספתא
כפשוטה'). 113 (וזוהי טובת ההנאה של הבעלים
(בכורות, שם).

כא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁהִיוּ הַבְּעָלִים רוּצִים
לִתֵּן אוֹתָם לְאֶחָד מִשְׁנֵי כֹהֲנִים אֱלוֹ אוֹ לְאֶחָד מִשְׁנֵי
לוֹיִים אֱלוֹ בְּחֶנֶם, וְאָמַר לוֹ חֲבָרוֹ: הֵא לָךְ וְתֵן לְזָה;
אֲבָל הַבְּעָלִים שְׂאֵמְרוּ לְכֹהֵן אוֹ לְלוֹי: הֵא לָךְ חֲלָק
זֶה בְּטוֹבַת הַנְּאָה¹¹⁴ - הֲרִי זֶה אָסוּר¹¹⁵. וְכֵן אָסוּר

הכ"ב. 88) שהרי אפילו ספק בכור שתקפו כהן, אין
מוציאין מידו (בבא-מציעא ו, ב. ופ"ה מהל' בכורות ה"ג,
ועי' ב'תוספות' שם ד"ה והא, ו'תוספות' חולין קלא, א -
ד"ה יש בו. 89) שיש לו הזכות ליתנה לכל כהן שירצה.
90) נדרים פה, א. ועי' בפ"ה מהל' אישות ה"ו. ונראה שלא
רק עצם המתנות אין מוציאין מידו, אלא אפילו דמי טובת
הנאה, אינו יכול לתבוע, שכל זכות זו אינה אלא
כשהתרומה בידו.

טז. פִּהֵן שְׂנֵתְנוּ לוֹ⁹¹ תְּרוּמָה וּמַצָּא בָּהּ דְּבָרִים אַחֲרִים
- הֲרִי אֱלוֹ אָסוּרִים מְשׁוּם גְּזֵל, שְׂמָא אַחֲרִים הַנִּיחֹם
שָׁם⁹² עַד שְׂנֵיטְלוּם.

91 (תוספתא תרומות פ"י. 92) [ומה שאמרו בבבא-מציעא
כו, ב: "שילח לו חבירו פירות ומצא בהן מעות, הרי אלו
שלו" (וכן הוא בפט"ז מהל' גזילה ואבידה ה"ו) - אינו
אלא בלוקח מן התגר, שאינו ידוע ממי קנה, או אפילו
מבעל הבית, אם דש על-ידי פועלים אחרים, שלא ידעו מי
הוא בעל האבידה, אבל תרומה שאינה מופרשת אלא
על-ידי הבעלים עצמם, או על-ידי שלוחם, או בני ביתם,
ידוע מי הוא בעל האבידה. ועוד שאין זו אבידה כלל, אלא
דרך הינוח, וכמו שאמרו בתוספתא שם "שהכל משליכין
לבית הדמע", כלומר, מניחים חפצים לשמירה בתוך
התרומה, שהכל יראים לגשת אליה פן יטמאוה, ועי'
'תוספתא כפשוטה'].

יז. אִין יִשְׂרָאֵל חִיבִין⁹³ לְהִטְפֵּל בְּתְרוּמָה וְלְהִבְיָאָה
מִן הַגֵּרָן לְעִיר וּמִן הַמְדָּבָר לְיִשׁוּב, אֲלֵא כֹהֲנִים
יוֹצֵאִין לְגֵרָנוֹת וְיִשְׂרָאֵל נוֹתְנִים לָהֶם חֲלָקֵן שָׁם. וְאִם
לֹא יֵצְאוּ - הֲרִי זֶה מְפָרִישׁ וּמְנִיחָה בְּגֵרָן. וְאִם הִיתָה
חִיָּה⁹⁴ אוֹ בְּהֵמָה אוֹכְלָתָה שָׁם וְאִינָה מִשְׁתְּמֶרֶת שָׁם
מֵהֶם - הַתְּקִינוּ חֲכָמִים שְׂנֵיטְפֵּל בָּהּ וַיְבִיֵאנָה לְעִיר
וַיִּטַּל שְׂכָר הַבְּאָתָה מִפְּהֵן⁹⁵; שְׂאֵם הַפְּרִישָׁה וְהַנִּיחָה
לְבִהָמָה וְלַחִיָּה - הֲרִי זֶה חֲלוּל הַשֵּׁם⁹⁶.

93) חולין קלד, ב. ותוספתא תרומות, שם. 94) תוספתא,
שם. 95) כיון שהישראל אינו חייב לטפל בה.
96) שהתרומה נקראת קודש (רדב"ז).

יח. אָסוּר לְכַהֲנִים וְלוֹיִם⁹⁷ לְסִיעַ בְּבֵית הַגֵּרָנוֹת כְּדִי
לְטַל מִתְּנֹתֵיהֶן⁹⁸. וְכָל הַמְסִיעַ - חֲלָל קֹדֶשׁ הַשֵּׁם,
וְעַלֵּיהֶם נִאָּמַר: שְׁחַתֵּם בְּרִית הַלוֹי. וְאָסוּר לְיִשְׂרָאֵל⁹⁹
לְהִנְיָחוֹ שְׂנֵיטְעָה, אֲלֵא נוֹתֵן לָהֶם חֲלָקֵן בְּכָבוֹד.

97) בכורות כו, א. 98) תרומות ומעשרות ומתנות כהונה.
ודווקא באלו החייבות מן התורה, אבל תרומת חוצה-לארץ
וחלת חוצה-לארץ, שאינן אלא מדרבנן, אין בהם איסור זה
של "כהן המסייע בבית הגרנות" (שם כז. וכן מפורש בדברי
רבינו בפ"ה מהל' בכורים ה"ב, לפי נוסחת הכסף-משנה
שם, ועי' כסף-משנה ומשנה-למלך כאן). 99) בכורות שם,
לגבי בכור. וכן הוא בפ"א מהל' בכורות ה"ד.

יט. נָתַן תְּרוּמָה לְכֹהֵן¹⁰⁰ עַל מְנַת לְהַחֲזִירָה - יֵצָא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תרומה גדולה בביתם, אף-על-פי שהדרך לחלקה בבית הגרנות. וכן מפרש בתוספתא פאה פ"ד (הוצאת ליברמן עמ' 20 57) "קדשי הגבול קטנים חולקין בהן". וכן הוא באנדרוגינוס בכורים פ"ב (שם עמ' 31 290) לפי נוסחת בה"ג: "וחולק בקדשי הגבול כאנשים וכנשים". ומשמע שגם תרומה גדולה בכלל, ועל כרחנו שהיינו בבית. ועי' בר"ש, ביכורים, שם]. (132) שקנסוהו. (133) ביבמות ק, א - אמרו: "וכולן משגרין להן לבתיהן, חוץ מטמא ונושא אשה שאינה הוגנת לו, אבל ערל משגרין ליה, מאי טעמא משום דאניס. טמא נמי הא אניס? האי נפיש אונסיה, והאי לא נפיש אונסיה". ואם כוונת רבינו, לערל שאפשר לו למול ולא מל שאינו אנוס כלל (ראה ב'מאירי' שם), למה השמיט דין ערל שמתו אחיו מחמת מילה, שהוא אנוס ומשגרין לו, ועי' ב'כסף משנה'.

~ שבת קודש כ"ח תמוז ~

פָּרֶק שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי

1) יבאר שהתרומה עולה באחד ומאה. ואם הוא מין בשאינו מינו בנותן טעם. ודין סאה תרומה שנפלה למאה והגביה סאה מהכל ונפלה למקום אחר. סאה תרומה שנפלה למאה הגביה ונפלה אחרת וכו'. לוג יין של תרומה צלול שנפל למאה ולוגין עכורין. שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ואין ידוע איזו היא. שתי סאין אחת חולין ואחת תרומה ונפלו אלו לתוך אלו. היו לפניו שני כריים וסאה אחת ואמר הרי זו תרומה על אחד מן הכריים.

א. התרומה עולה באחד ומאה². פיצד? סאה תרומה שנפלה למאה סאה של חלין ונתערב הכל - מפריש מן הכל סאה אחת ונותנה לפהין³, והשאָר מתר לזרים⁴. וכל תרומה שאין הפהנים מקפידין עליה⁵, כגון תרומת הפליסין והחרובין והשעורים של אָדום - אינו צריך להגביה; הואיל ונפלה במאה - בטלה במעוטה, והכל מתר לזרים.

2) ולמה שמכו על שיעור מאה בתרומות? שהרי תרומת מעשר אחד ממאה ומקדש הכל, שנאמר את מקדשו ממנו, אמרו חכמים: דבר שאתה מרים ממנו אם חזר לתוכו מקדשו. (3) משום גזל השבט, שתרומה ממון כהנים. (4) שסאה תרומה שנפלה, בטלה בתערובת. (5) ואין כאן גזל השבט.

ב. נפלה סאה תרומה לפחות ממאה - נעשה הכל מדמע⁶, וימכר הכל לפהנים בדמי תרומה⁷, חוץ מדמי אותה סאה⁸. במה דברים אמורים? כשנתערב מין במינו⁹; אכל מין בשאינו מינו - בנותן טעם¹⁰: אם יש בכל טעם תרומה - נעשה הכל מדמע, וימכר לפהנים חוץ מדמי תרומה שבו; ואם טעם הכל טעם חלין - הכל מתר לזרים.

6) מעורב (= חולין עם תרומה). (7) בזול, כיוון שהכל אסור לזרים. (8) מפני שהיא תרומה והיא של כהן.

לעשות סחורה בתרומות¹¹⁶, אף על פי שהוא לוקח מכהן ומוכר לכהן¹¹⁷.

114) היינו שהכהן יתן לבעלים הכסף בשכר טובת הנאה שלו. 115) מפני שהוא כמסייע בבית הגרנות ('ירושלמי' דמאי פ"ו ה"ב). 116) שביעית פ"ז מ"ג. 117) שאין כאן שום חשש של סיוע בבית הגרנות.

כב. עשרה אין חולקין להן¹¹⁸ תרומה בבית הגרנות, אף על פי שהן אוכלין אותה¹¹⁹ או מאכילין אותה. ואלו הן: החרש והשוטה והקטן שאין בו דעת לפרש חקו¹²⁰, מפני שאין באלו דעת¹²¹. והטמטום והאנדרוגינוס, מפני שהן בריה בפני עצמן¹²². והעבד, שמא יראהו העובדים בשדה ויעידו עליו שהוא כהן¹²³. והערל והטמא¹²⁴, מפני שהן מאוסין. והאשה, שמא תתגרש¹²⁵, ומפני היחוד¹²⁶. והנושא אשה שאינה הוגנת לו¹²⁷ - קנסו אותה¹²⁸ שלא יחלק בבית הגרנות עד שיגרשנה. וכלן משלחין להן לבתיהן¹²⁹ וחולקין להן¹³⁰ כשאָר קדשי הגבול¹³¹; חוץ מן הנושא אשה שאינה הוגנת לו¹³² והטמא והערל¹³³, שאין משלחין להן כלל.

118) יבמות צט, ב. 119) לקנין כספם. 120) תוספתא חגיגה פ"א. והיינו שידוע לישא כפיו (כסף-משנה), ואף-על-פי שאין הכהן נושא את כפיו עד שיתמלא זקנו (פט"ו מהל' תפלה ה"ד) - אין זה אלא ביחיד, אבל עם אחרים יכול לישא כפיו גם בעודו קטן ('תוספות' מגילה כד. ד"ה ואין). ובדפוס רומי וכת"י 'מעשה וקח': "לפרוש חיקו", וכן הוא בכת"י עהרפורט בתוספתא שם, והיינו לפרוש בגדו לקבל התרומה ('תוספתא כפשוטה'). 121) וזילותא דתרומה לחלק להם בגורן לעין כל (רש"י יבמות, שם). 122) שם. וזו היא זילותא דתרומה (רש"י). 123) ויעלוהו מתרומה ליוחסין להשיאו אשה (שם ק.). 124) שאף-על-פי שהם אינם אוכלים בתרומה - מאכילים הם את נשיהם ועבדיהם (למעלה פ"ז ה"ב). 125) בת ישראל שנישאת לכהן, והיא זרה. והיינו משום שלאחר הגירושין אסורה היא בתרומה, ובלא יודעין ימשיכו לחלק לה תרומה (רש"י שם). ואף בבת כהן שלא שייך טעם זה, גזרו משום בת ישראל (משנה-למלך). 126) שבשבילי השדות אין מצויים עוברי דרכים, והאשה תתיחד עם הגברים ההולכים לבית הגרנות. והנה ביבמות שם, מביאה הסוגיא שתי דיעות. אחת אומרת משום גרושה, והשניה אומרת משום ייחוד, ורבינו פסק כשתיהן יחד. ואם בית הגרנות סמוך לעיר, שאין חשש שמא תתגרש ולא ידעו, ובאופן שבשבילי השדות מצויים הרבה אנשים שאין חשש ייחוד - חולקים לזה תרומה בבית הגרנות (שם). 127) כלומר, פסולה לכהונה (רש"י שם). 128) יבמות, שם. 129) שאין איש רואה שנותנים להם תרומה. 130) בביתם. 131) [היינו תרומת מעשר וחלה. ורוצה לומר: כשם שתרומת מעשר וחלה, שאין הדרך לחלקם בגרנות, מותר לחלקם בביתם, כן מותר לחלק להם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְהַגְבִּיחָהּ עַד שֶׁנִּפְלְגָה סָאָה אַחֲרֵת, אִם יָדַע בְּרֵאשׁוֹנָה קָדָם שֶׁתִּפְּלֵה הַשְּׂנִיָּה - לֹא נִדְמָעוּ, אֲלֵא מִפְּרִישׁ סֵאתִים וְהִשְׁאָר מִתָּר; הוֹאִיל וְהָיָה לָהּ לְעֵלוֹת, הָרִי הִיא כְּאִלוּ עֵלְתָהּ. וְאִם לֹא יָדַע בְּסָאָה רֵאשׁוֹנָה אֲלֵא אַחֵר שֶׁנִּפְלְגָה הַשְּׂנִיָּה - הָרִי זֶה מִדְּמָעָה, וְכֵאלוּ נִפְלוּ שְׂתִיחֵי פֶאֶחַת.

ז. אֵין פְּסֻלַּת שֶׁל תְּרוּמָה מִצְטָרֶפֶת עִמָּה לְאִסּוּר הַחֲלִין, אֲבָל פְּסֻלַּת הַחֲלִין מִצְטָרֶפֶת עִם הַחֲלִין לְהַעֲלוֹת הַתְּרוּמָה. בִּיצֵד? סָאָה חֲטִים יָפוֹת שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלְגָה לְמֵאָה סָאָה חֲטִים רְעוֹת שֶׁל חֲלִין, וְטַחֵן הַכֹּל, אִף עַל פִּי שֶׁהִמְרִסָן שֶׁל חֲלִין מְרַבֵּין וְשֶׁל תְּרוּמָה מוּעָט, וְהָרִי קָמַח שֶׁל תְּרוּמָה בְּפִחוֹת מִמֵּאָה מִקָּמַח הַחֲלִין - הָרִי זֶה עוֹלָה; וּמִשְׁעָרִין בְּקָמַח עִם הַמְרִסָן, שֶׁהוּא מֵאָה וְאַחַד. אֲבָל אִם נִפְלְגָה סָאָה חֲטִים רְעוֹת שֶׁל תְּרוּמָה לְפִחוֹת מִמֵּאָה סָאָה חֲטִים יָפוֹת שֶׁל חֲלִין, וְטַחֵן הַכֹּל, וְהָרִי קָמַח שֶׁל תְּרוּמָה אַחַד מִמֵּאָה מִקָּמַח הַחֲלִין - הָרִי זֶה עוֹלָה בְּמֵאָה וְאַחַד; שְׁהָרִי הוֹתִירוּ הַחֲלִין, וּפְחָתָהּ הַתְּרוּמָה.

ח. לֹג יֵין שֶׁל תְּרוּמָה צָלוּל שֶׁנִּפְּלֵה לְמֵאָה לִגִּין עֲכוּרִין - אֵין מוֹצִיאֵין שְׁמֵרִים שְׁבָהֵם¹⁸, אֲלֵא מִעֲלִין אֶת הַלֵּג¹⁹. וְכֵן אִם נִפְּלֵה לֹג עֲכוּר לְמֵאָה לִגִּין צָלוּלִין - אֵין מוֹצִיאֵין שְׁמֵרִים שְׁבוּ²⁰.

18 כלומר, אינו חייב להוציא את השמרים מתוך היין, כדי להרים אחר כך לוג יין צלול לכהן כמו שנפל. 19 כמו שהוא מעורב עם השמרים. 20 שגם בשמרים יש איסור תרומה.

ט. לֹג מֵיִם שֶׁנִּפְּלֵה לְתַשְׁעִים וְתַשְׁעָה לִגִּין יֵין, וְאַחֵר כֶּךָ נִפְּלֵה לְתוֹךְ הַכֹּל לֹג יֵין שֶׁל תְּרוּמָה - נִדְמָעָה הַכֹּל, שְׂאֵין הַמֵּיִם מִצְעָה אֶת הַיֵּין²¹.

21 כלומר, אין המים והיין מצטרפים להעלות את התרומה, לפי שאין שיעוריה שווים, שהמים ביין בנותן טעם ויין במים שיעורו במאה, וכיוון שאין שיעוריהם שווין לביטול התרומה - אין מצטרפין.

י. סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלְגָה לְפִחוֹת מִמֵּאָה חֲלִין, וְנִפְּלוּ חֲלִין אַחֲרֵים עַד שֶׁהוֹסִיפוּ עַל מֵאָה: אִם בְּשׁוּגָג²² - הָרִי זֶה עוֹלָה בְּמֵאָה וְאַחַד; וְאִם בְּמִזִּיד²³ - הָרִי הַכֹּל מִדְּמָעָה, שְׂאֵין מִבְּטָלִין אֶסְפָּרִי תוֹרָה²⁴ לְכַתְּחֵלָה.

22 הוסיף. 23 הוסיף עד מאה כדי לבטל את התרומה. 24 כלומר, תרומה, שעיקר איסורה מן התורה, אבל תערובתה במאה אינה אלא מדרבנן.

יא. תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ - מִתָּר לְבִטְלָה בְּרֹב, וְאוֹכְלָה בְּיָמֵי טְמֵאוֹת. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אִם הָיָה לוֹ יֵין שֶׁל תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ - נוֹטֵל מִמֶּנּוּ לֹג אַחַד

9) שבכל האיסורים בטל ברוב ובתרומה בטל במאה. 10) השיעור של ביטול.

ג. סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלְגָה לְמֵאָה, וְהַגְבִּיחָהּ סָאָה¹¹ מִן הַכֹּל, וְנִפְלְגָה הַסָּאָה שֶׁהַגְבִּיחָהּ לְמָקוֹם אַחֵר - אֵינָה מִדְּמָעָה¹² אֲלֵא לְפִי חֲשׁוֹבוֹן¹³. וְכֵן סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלְגָה לְפִחוֹת מִמֵּאָה וְנִעְשָׂה הַכֹּל מִדְּמָעָה, וְנִפְּלֵה מִן הַמִּדְּמָעָה לְמָקוֹם אַחֵר - אֵינוּ מִדְּמָעָה אֲלֵא לְפִי חֲשׁוֹבוֹן. בִּיצֵד? הָרִי שֶׁנִּפְּלוּ עֲשָׂר סֵאִין שֶׁל תְּרוּמָה לְתַשְׁעִים סָאָה חֲלִין וְנִדְמָעוּ הַכֹּל: אִם נִפְּלֵה מִדְּמָעָה זֶה עֲשָׂר סֵאִין לְפִחוֹת מִמֵּאָה חֲלִין - נִדְמָעוּ, שֶׁהָרִי יֵשׁ בְּעֲשָׂר שֶׁל מִדְּמָעָה סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה; נִפְּלֵה לְתוֹכָן פִּחוֹת מְעָשָׂר סֵאִין - אֵינָן מִדְּמָעוֹת.

11) שצריך להרים סאה. 12) אוסרת בתערובת. 13) כי סאה תרומה שנפלה למאה והגביחה נחשב אותה שאין בה מתרומה וודאית אלא חלק מק' בסאה, לפי שהיא במאה סאה נתערבה. ואם נפלה למקום אחר עם סאה אחת בלבד אינה מדמעת שאנחנו אומרים חלק מק' בסאה נפל בסאה ואינו מדמע, אבל תעלה באחד ומאה, ואם נפלה בפחות מסאה אז הכל מדומע.

ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר שְׂאֵין דְּרָכּוֹ לְהַבְּלֵל, כְּגוֹן חֲטִים לְחֲטִים¹⁴ או קָמַח לְקָמַח; אֲבָל דְּרָכּוֹ לְהַבְּלֵל, כְּגוֹן שְׂמֵן תְּרוּמָה לְשְׂמֵן חֲלִין או יֵין תְּרוּמָה לְיֵין חֲלִין - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֹב: אִם רֹב תְּרוּמָה - הָרִי זֶה מִדְּמָעָה פְּתוּמָה; וְאִם רֹב חֲלִין - הָרִי הוּא פְּחָלִין וְאֵינוּ מִדְּמָעָה, אִף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל אֶסְפָּרִים לְזָרִים¹⁵.

14) שאינן נבללות, וכל אחת ניכרת בפני עצמה. 15) כלומר, ובכל זאת, אם נפל מן התערובת למקום אחר - אין התערובת הזאת, שרובה חולין, מדמעת את התערובת השנייה.

ה. סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלְגָה לְמֵאָה, הַגְבִּיחָהּ וְנִפְּלְגָה אַחֲרֵת, הַגְבִּיחָהּ וְנִפְּלְגָה אַחֲרֵת - הָרִי הַחֲלִין מִתְרִין¹⁶, עַד שֶׁתְּרַבָּה תְּרוּמָה עֲלֵיהֶן; שְׂאִם נִפְּלוּ לְתוֹךְ הַמֵּאָה חֲלִין מֵאָה סָאָה וְעוֹד¹⁷ שֶׁל תְּרוּמָה סָאָה אַחֵר סָאָה - נִעְשָׂה הַכֹּל מִדְּמָעָה.

16) ואין מצטרפות הסאין של תרומה זו עם זו לאסור, כיוון שכבר הראשונה בטלה, ונמצא שנגד כל סאה יש מאה סאין חולין, ותרומה עולה באחד ומאה. 17) כן מפרש רבינו מה שאמרו במשנה שם: "עד שתרכבה תרומה על החולין". והראב"ד מפרשה בנפילת חמישים ואחת סאים של תרומה, סאה אחר סאה למאה סאה חולין, שמא הגביה החולין, והתרומה נשארת שם, והרי יש באותו הכרי חמישים ואחת של תרומה וחמישים של חולין. ודעת רבינו שאין אומרים שמא הוא מגביה החולין והתרומה נשארת, אלא ראשון ראשון [=וכפי שהיה הרבי מורה להוסיף למשקה שהוא היה נותן. המו"ל] מתבטל והכל חולין.

ו. סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלְגָה לְמֵאָה, וְלֹא הִסְפִּיק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגדולין חלין; שאין תלוש ומחפרין נעשין חובה זה לזה³⁸.

(32) הכוונה לשתי קופות של חולין, ונפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן. וגם זה בכלל מה שאמרו במשנה שם: "אין ידוע איזו היא של תרומה וכו'". (33) שאחת מהן תרומה ואחת מהן חולין, או אחת מהן מדומעת ואחת מהן חולין. (34) שמא הייתה אותה של חולין. (35) מספק. (36) "אם יהיה באחת על דרך הדמיון סאה ובשנייה סאתיים ונפלו השלוש סאין בחולין צריכים אנו לדעת שיעור אותן חולין ונחשב כי סאה תרומה נפלה בהן והיא קטנה שבשתייהן ואם היה באותן חולין מאה סאין תעלה במאה ואחד, ואם הוא פחות יהיה הכל מדומע". (37) ושתייהן מחוברים והרי זה כזורע שתיהן יחד. (38) בדפוס רומי: "נעשין הונח זה לזה". ובירושלמי שם: "אין תלוש ומחובר נעשה הוכיח". כלומר, הבא ראייה ותוכיח מי הוא המותר ותאכל, דכל חדא באנפי נפשיה הוא ואין כאן איסור מוחזק דהוה להו כשני מינין.

יד. שתי קפות, אחת של חלין ואחת של תרומה, ולפניהן שתי סאין. אחת של חלין ואחת של תרומה, ונפלו אלו לתוך אלו - מתרין; שאני אומר: חלין לתוך חלין נפלו, ותרומה לתוך התרומה. ואף על פי שלא רבו חלין על התרומה. במה דברים אמורים? בתרומה בזמן הזה, שהוא מדבריהם; אבל בתרומה של תורה - עד שירבו חלין על התרומה.

טו. סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי³⁹, ואמר⁴⁰: תרומת הכרי זה לתוכו - במקום שנפלה אותה סאה שם נסתממה⁴¹ תרומת הכרי, ונדמע הכל⁴² בתרומה שנפלה ובתרומת הכרי. אמר: תרומת הכרי בצפוננו - חולקין אותו לשנים, והחצי שבצפון - לשנים, ונמצא רביעי הכרי, שהוא צפון צפוני, הוא המדמע.

(39) של טבל, והיה שם מאה כנגד התרומה ודינה שתעלה ואינה עושה הכרי מדומע. (40) אחרי כן. (41) נקבעה במקום מסויים אצל הסאה שנפלה. (42) שעכשיו נתרבתה התרומה ועושה הכל מדומע [ואף על פי שלמעלה (הלכה 1) כתב רבינו שסאה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה סאה אחרת, אם ידע בראשונה קודם שתיפול השנייה, לא נדמעו - כאן כיוון שנתחברו שתי הסאין ביחד, מצטרפות הן ומדמעות].

טז. היו לפניו שני פריים, ואמר: תרומת שני פריים באחד מהן - הרי שניהן מדמעין⁴³. היו לפניו שתי סאין וכרי אחד, ואמר: הרי אחת מן הסאין האלו עשויה תרומה על הכרי הזה - הרי אחת מהן תרומה, ואין ידוע אי זו היא. היו לפניו שני פריים וסאה אחת, ואמר: הרי זו תרומה על אחד מן

ונותן עליו שני לגין חלין, ונמצא הפל שלשה; ואחר כך נוטל מינין של תרומה לג ונותן לתוך השלשה²⁵, ומגביה מארבעתן לג ושותה; וחוזר ומשליך לתוך לג אחר, וחוזר ונוטל לג ושותה. וכן נותן לג תרומה ונוטל לג מן התערבת, עד שיקלה כל היין של תרומה. ונמצא שננטל פמה לגין בשני לגין של חלין.

(25) לפנינו שם: "רמי תרי נטלי דחולין וחדא נטלי דתרומה ושקיל חד". וזוהי נוסחת הראב"ד. ולפי זה ייתכן כי לתת עוד לוג של תרומה לתוך השלושה אסור, כי מעתה יהיו מחצה על מחצה (=שנים חולין ושניים תרומה). אבל נוסחת רבינו שם הייתה כנראה: "רמי תרי נטלי דחולין וחדא נטלי דתרומה [ורמי תו חד נטלי דתרומה] ושקיל חד". ומכיוון שקמא קמא בטיל, אין כאן מחצה על מחצה.

יב. הזורע תרומה בצד החלין ולא נודע אי זהו זרע תרומה, אפלו היה מאה לגנה²⁶ של תרומה ולגנה אחת של חלין - בלן מתרין²⁷. במה דברים אמורים? בדבר שזרעו פלה בקרקע, כגון החטים והשעורים וכיוצא בהן; אבל דבר שאין זרעו נפסד בארץ, כגון השום²⁸ והבצלים, אפלו מאה לגנה של חלין ולגנה אחת של תרומה תערבת ביניהן - הרי הפל מדמע²⁹. ואם נתלש³⁰ הפל - תעלה התרומה במאה ואחד. ולא יתלש לכתחלה³¹.

(26) "שם למקום זרוע מן הארץ" והיינו ערוגה. (27) קל הוא שהקילו בגידולי תרומה, שערוגה אחת של חולין מתרת מאה ערוגות. וראה למעלה פרק י"א הלכה כ"ב שעוד הקלו, שגידולי מדומע - עם חולין. (28) שהשומים הם דבר שאין זרעו כלה. (29) שאין קרקע עולה באחד ומאה. ובפירוש המשנה כתב רבינו: "לפי שהתרומה מופרשת היא ולא נתערבה בחולין". (30) ממקום חבורו. (31) משום שאין מבטלין איסור לכתחלה.

יג. שתי קפות, אחת של תרומה ואחת של חלין, ואין ידוע אי זו היא, או שנפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן, ואין ידוע להיכן נפלה, ואחר כך נפלה אחת משתי הקפות³² לתוך החלין - אינה מדמעת³⁴. וכן אם זרע אחת מהם - הגדולין חלין לכל דבר. והשניה - נוהג בה בתרומה³⁵. נפלה הקפה השניה למקום אחר - אינה מדמעת. וכן אם זרע אחר את השניה - הגדולין חלין. נפלו שתייהן למקום אחד - מדמעת כקטנה שבשתייהן³⁶. זרע אחד את שתייהם: בדבר שזרעו פלה - הגדולין חלין, ובדבר שאין זרעו פלה - הגדולין מדמע. במה דברים אמורים? בזרע את השניה עד שלא קצר את הראשונה³⁷; אבל קצר את הראשונה ואחר כך זרע את השניה, אפלו בדבר שאין זרעו פלה -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נקראות מלבנים לפי שהן דומות לאותם הדפוסים שעושים בהם הלבנים, ולפיכך דעתי שהיא עברי ממש, החזיקי מלבן" (נחום ג, יד - פירוש המשניות). (9 כיון שאין ידוע, וכולן אסורות בין עגולים בין מלבנים - מעלות זו את זו. 10 במשנה שם. 11 ירושלמי שם. 12) ויש כאן מאה ואחד של חולין.

ג. והקמח והסלת¹³ - אינן מצטרפין להעלות את התרומה.

(13 תוספתא תרומות פ"ו, כחכמים. ואף-על-פי שהם מעורבים - הרי אפשר לרקד ולברום זה מתוך זה. והיינו דוקא אם ידע מה נפל, קמח או סולת, אבל אם לא ידע מה נפל - מצטרפים, כמו עיגולים ותאנים למעלה (תוספתא כפשוטה).

ד. סאה של חטים שנפלה¹⁴ על פי מגורה¹⁵ של חטים - אין משערין אותה באחד ומאה¹⁶; שאין משערין אלא אם נבללה¹⁷ תרומה עם החלין, או אם אין ידוע באיזה מקום נפלה התרומה. וכיצד יעשה? רואין את התרומה פאלו היא חטים על גבי שעורים¹⁸, ומפריש התרומה עצמה שנפלה על גבי המגורה עם מעט מן החלין שנפלה עליהן, פמי שמאסף חטים מעל גבי שעורים.

(14 תרומות פ"ד משנה יא. 15) הוא המקום שאוצרים בו (פירוש המשנה). 16) בתחנות שבמגורה. 17) משנה שם, כדעת רבי יהושע. 18) תוספתא שם פ"ה.

ה. שתי קפות¹⁹ או שתי מגורות שנפלה תרומה לתוך אחת מהן ונבללה, ואין ידוע לאי זו מהן נפלה: אם היו שתי מגורות בבית אחד²⁰ - הרי אלו מצטרפות, ותעלה באחד ומאה מן הכל פאלו היו שתיהן מגורה אחת. והקפות מצטרפות ואפלו היתה קפה בבית זה וקפה בבית אחר, לפי שקרוב הדבר לקבץ שתיהן²¹ בבית אחד. אבל אם היו שתי הקפות בשתי עירות - אינן מצטרפות.

(19 תרומות פ"ד משנה יב, כחכמים. 20) ברייתא בירושלמי שם וכתנאקמא. 21) שם (הלכה ח): קופות דרכן להתפנות, מגורות אין דרכן להתפנות. ופירוש להתפנות, לטלטלן ולהעתיקן ממקום למקום, וכיון שמטלטלות ונעתיקות יתקבצו בשעת הטלטול (פירוש המשנה שם).

ו. וכיצד מעלה סאה שנפלה? אם רצה להעלות²² מאחד משתיהן - מעלה, ואם רצה להעלות חצינה מזו וחצינה מזו - מעלה. פדים מלאים תאנים של חלין²³, שדרס ליטרא תאנים של תרומה בפיו פד אחד²⁴ מהם, ואין ידוע אי זו היא: אם היו שם מאה פד וכד - הרי זו תעלה, ולוקח פד אחד מהם ומוכרה לכהן חוץ מדמי אותה ליטרא, והשאיר

הפריים הללו - הרי היא תרומה, ונתקן אחד מהן, ואין ידוע אי זה הוא המתקן מן הטבל.

(43) שאין אנו יודעים באיזה מהם התרומה.

פרק ארבעה עשר

1) יבאר ג' תאנים שחורות וג' לבנות ונפלה לתוכן תאנה תרומה. ודין עיגולי דבילה גדולים וקטנים שנפל עיגול דבילה לתוכן ואין ידוע אם היה גדול או קטן. סאה של חטין שנפלה על פי מגורה של חטים, וכל ספק תרומה. סאה תרומה טמאה או טהורה שנפלה לפחות ממאה חולין. שתי קופות שנפלה סאה תרומה לאחת מהן, ואח"כ נפלה אחרת ולא נודע לאיזו נפלה.

א. חמשים תאנות² שחורות וחמשים לבנות שנפלה לתוכן תאנה אחת של תרומה: היתה לבנה - השחורות מתרות, והלבנות מדמעות³; היתה שחורה - השחורות מדמעות, והלבנות מתרות. ואם אין ידוע⁴ אם שחורה היתה ואם לבנה - עולה באחד ומאה מן הכל⁵. ידע מה היתה⁶ אחר שנפלה ושכח - הרי פלן מדמעות⁷.

(2 תרומות פ"ד משנה ט. 3) שיש בהם פחות ממאה. ואין השחורות מעלות ומסייעות ללבנות לבטל את הסאה-תרומה שנפלה, מכיון שמתרות הם (פי' הרא"ש שם). 4) שם משנה ח, כרבי עקיבא. והמדובר שאי-אפשר לברר על ידי מנין התאנים השחורות והלבנות, כגון שנאבדו מקצתן (מעשה רוקח). 5) שכיון שכולם בספק איסור - מעלות זו את זו (פירוש הרא"ש שם). 6) ירושלמי שם לדעת רב עקיבא. 7) שכיון שנאסרו - נאסרו (ר"ש שירליאו). [אבל צריך עיון: הרי סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה סאה, ושוב נפלו שם חולין בשוגג - מצטרפים לבטל התרומה (תרומות פ"ה משנה ט), וגם כאן על ידי השכחה, נמצא שנתערבו כל התאנות, ולמה לא יבטלו את התרומה?]

ב. וכן עגולי דבילה ומלבנים של דבילה⁸ שנפל עגול או מלבן של תרומה לתוכן, ואין ידוע אם מלבן היתה או עגול - הרי העגולין מצטרפין למלבנים⁹ ותעלה התרומה באחד ומאה מן הכל. עגולי דבילה גדולים וקטנים¹⁰ שנפל עגול דבילה לתוכן, ואין ידוע אם גדול היתה אם קטן - הרי הן מעלין בין במנין בין במשקל¹¹. כיצד? נפל עגול למאה עגולין גדולים וקטנים - הריני אומר קטן נפל¹², ומגביה אחד מן הקטנים. נפל עגול לתוך ארבעים עגולים, מהן עשרים עגול משקל פל אחד ארבע ליטרין, ומהן עשרים עגול משקל פל אחד לטרא, הואיל ומשקל הכל מאה ליטרין ואחד - הריני אומר קטן נפל, ומגביה אחד מן הקטנים.

(8) שם משניות ח"ט. "בני אדם עושים מדבלת התאנים כמו ככרות עגולות, ועושין מהן גם כן כמין דבלות מרובעות,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"לתוך חמשים". ועיין מראה הפנים שם. (38) כמפורש בירושלמי: "עד חמשים צריכה רוב". אף-על-פי שבתרומה ודאי שנפלה לפחות ממאה, אסור להוסיף ולהרבות, לפי שאין מבטלין איסור לכתחילה. (39) שם. שכיון שיש כאן ספק שמא אותה של תרומה היא שאבדה, לפיכך די בחמשים ואחד.

י. סָאָה תְּרוּמָה⁴⁰ שֶׁנִּפְלְגָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה מֵעֶשֶׂר ראשון שלא נטלה תרומתו⁴¹ או למעשה שני והקדש שלא נפדו, ונדמע הכל: אם למעשה ראשון נפלה - יקרא שם לתרומת מעשה, וימכר הכל לפנהיגים⁴² חוץ מדמי תרומה שנפלה ומדמי תרומת מעשה שבו; ואם למעשה שני והקדש נפלה - הרי אלו יפדו⁴³ וימכרו לכהן חוץ מדמי תרומה.

(40) תרומות פ"ה משנה א. (41) תרומת מעשר. (42) שהדמוע אסור לזרים. (43) ויהיו חולין.

יא. סָאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה⁴⁴ שֶׁנִּפְלְגָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה חֲלִין או מעשה ראשון או מעשה שני או הקדש, בין טמאין⁴⁵ בין טהורים, הואיל ונדמע הכל - הרי הכל בתרומה טמאה שאסורה באכילה לכל, והרי הכל אסור לעולם, ומגיחים אותן עד שירקבו. במה דברים אמורים?⁴⁶ בדבר שאין דרכו להאכל חי; אבל בדבר שדרכו להאכל חי - לא יגיחו, שמא יתקל בהם ויאכל מהן; אלא ידליק הכל בדרך שמדליקין תרומה טמאה⁴⁷.

(44) משנה שם. (45) כלומר, אותם חולין, או מעשה או הקדש. (46) ירושלמי על המשנה, כגירסתו שם (כסף-משנה). (47) שונתנים בכלי מאוס כדי שלא יהיה תקלה לאחרים, כמבואר בפ"ב הלכה יב.

יב. סָאָה תְּרוּמָה טְהוֹרָה⁴⁸ שֶׁנִּפְלְגָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה חֲלִין⁴⁹ טמאין - ימכר הכל לפנהיגים חוץ מדמי תרומה. והפכה אוכל מדמע זה קליות⁵⁰, או ללוש אותו במי פרות שאינן מכשירין⁵¹, פדי שלא תטמא התרומה שבו מן החלין הטמאין. או ללוש מדמע זה פחות מפביצה⁵², שאין אכל טמא מטמא אכל אחר⁵³ עד שיהיה פביצה. או יתחלק מדמע זה⁵⁴ פחות מפביצה בכל עסה, פדי שלא תטמא התרומה שבו.

(48) משנה שם. (49) שהכל מדומע. (50) קלוי באש. שלא יפול עליהם משקה המכשיר לטומאה, שלא תיטמא בתרומה, לפי שאוכלין אינם מקבלים טומאה, אלא אם נפלו עליהם שבעה משקין המכשירים לטומאה, כמבואר בפ"א מהלכות טומאת אוכלין הלכות א-ב. (51) לטומאה, כמבואר שם הלכה ג. (52) במשנה שם: "יאכלו נקודים". ונקודים הוא שיעשנה ככרות קטנות, תהיה כל אחת כחצי ביצה (פירוש המשניות שם. ועיין שם בר"ש). (53) אבל

מתרין; ואם היו פחות ממאה - הפמין פלן מדמעות, והשולים מתרין²⁵.

(22) ירושלמי שם. (23) תרומות שם משנה יא, וכרבי יהושע. (24) כמו שכתב למעלה, שאם רצה להעלות אחד מהם - מעלה. (25) ולפיכך אין התחטונות מסייעות לבטל, וצריך שיהיו מאה פומין.

ז. וכן אם דרסה²⁶ על פי פורת או על פי עגול, ואין ידוע אי זה הוא. דרסה על פי העגול²⁷ ואין ידוע אם בצפונה או בדרומה²⁸ ולא אי זה עגול הוא²⁹ - וראין אותם פאלו הם פרודות³⁰, ותעלה לפי המשקל; אם יש בכל העגולין מאה ליטרין - תעלה. והוא שיש בכל עגול³¹ מהן יתר על שני ליטרין³², פדי שתבטל התרומה ברב; שספק התרומה בטל ברב החלין.

(26) מוסב על האמור בהלכה הקודמת, שאם יש שם מאה פומין יעלו, ואם פחות ממאה פומין לא יעלו, שהוא-הדין בדרס על פי כוורת או על פי עיגול (מראה הפנים בירושלמי הלכה ז ד"ה וצריך). (27) זו היא בבא בפני עצמה, מראה הפנים שם. (28) ביצה ד. (29) כלומר: נתעלמו ממנו שני דברים: אינו יודע באיזה עיגול דרס, וגם אינו יודע באיזה מקום בעיגול. (30) כלומר: כאילו פומין מעורבים בשל שולים, וכולם בספק דימוע, ומצטרפות התחטונות להעלות את הליטרא שעל הפה (רש"י שם). (31) ירושלמי שם. כיון שכל עיגול ועיגול ניכר בפני עצמו, צריך שיהא בכל עיגול כדי לבטל הספק תרומה ברוב מן התורה, ואז מצטרפין להעלותה באחד ומאה (מראה הפנים שם). (32) (בירושלמי שם: "שני ליטרין וכל שהוא", הרי שאין צורך ב"חד בתרי" ממש. ועיין מהרש"א לפסחים מד. ד"ה איתיביה. וב'שולחן ערוך' יורה-דעה סימן קט סעיף א בש"ך, בפלתי ובפתחי תשובה).

ח. התרומה - ודאה אוסר במאה, וספקה אוסר בחמשים³³, ואין לה התר אלא ברב; ואם היה ביותר מחמשים - אינה צריכה רב. פיצד? תאנה אחת תרומה שנפלה לתשעים ותשע, והרי המאה קמין³⁴ - הכל אסור לזרים, כמו שבארנו³⁵.

(33) ירושלמי שם פ"ד ה"ו. (34) ויש כאן בוודאי תרומה. (35) למעלה הלכה א.

ט. נפלה אחת³⁶ מחמשים³⁷ ואבדה אחת מן הכל, שמא אחת מן החלין היא שאבדה או האחת שנפלה היא שאבדה - הרי אלו אסורות, עד שירבה עליהן חלין ממקום אחר³⁸ ויוסיף עליהן חמשים תאנים ואחת יותר על הכל. ואם נפלה אחת של תרומה לתוך חמשים ואחת ואבדה אחת מן הכל - התר השאר לזרים³⁹.

(36) המשך של ההלכה הקודמת. (37) בכ"י אברבנאל:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חולין (כסף-משנה), שכל שהוא מקולקל יותר, תולין בו הקלקלה.

יז. שְׁתֵּי קִפּוֹת⁷⁰, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְאַחַת שֶׁל חֲלִין טְמֵאִין⁷¹: נִפְלָה סָאָה תְּרוּמָה טְהוֹרָה לְתוֹף אַחַת מֵהֶן - אוֹמְרִין: לְתוֹף שֶׁל תְּרוּמָה נִפְלָה⁷², וְהַחֲלִין יֶאֱכְלוּ בְּטַהֲרָה פְּתוּרָה⁷³.

(70) בירושלמי שם: "שתי קופות, אחת של תרומה טהורה ואחת של חולין טמאין, נפלה סאה תרומה טהורה לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזה מהן נפלה, אני אומר לתוך תרומה נפלה, והחולין יאכלו נקודים". וראה למעלה הלכה יב, שלדעת רבינו, היינו פחות מכביצה. ועיין להלן. (71) כן הוא בירושלמי שם, וכן הוא ברמב"ם כ"י שהיה לפני הר"י קורקוס. אבל בשו"ת ר"י הנגיד העתיק "חולין טהורים". וכן הגיה הכסף-משנה, בכדי ליישב קושיית הראב"ד. וראה להלן הלכה יח, והלכה כא והערה עז. (72) והחולין מותרים. ראה למעלה פ"י הלכה יד. (73) שלא אמרו "תרומה לתוך תרומה נפלה" אלא במקום שיש הפסד (= איסור החולין באכילה), אבל לענין זה, להזהר בטהרה, שאין כאן הפסד - חששו שמא נפלה התרומה לתוך החולין, ונמצא אוכל תרומה בטומאת הגוף (מהר"י קורקוס). (וראה להלן הלכה כא, והערה עח). ובירושלמי שם אמרו: "והחולין יאכלו נקודים", היינו פחות פחות מכביצה, שלא יטמאו את התרומה.

יח. נִפְלָה סָאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה לְתוֹף אַחַת מֵהֶן - אוֹמְרִין: לְתוֹף שֶׁל תְּרוּמָה נִפְלָה⁷⁴, וְהַחֲלִין יֶאֱכְלוּ קְלִיּוֹת (בְּטַהֲרָה פְּתוּרָה גְּדוּלָה).

(74) הלכה זו צריכה עיון: הלא בין אם נפלה לתוך התרומה, ובין אם נפלה לתוך החולין, היא אוסרת, ולמה תלו שתרומה לתוך תרומה נפלה לאסור את התרומה ולהתיר את החולין. וכן מפורש בירושלמי שם: "שתי קופות, אחת של תרומה טהורה, ואחת של חולין טמאין וכו' נפלה סאה תרומה טמאה, שתייהן אסורות, מה-נפשן, אי לתוך תרומה נפלה אסור, אי לתוך של חולין נפלה אסור" (ועיין עוד להלן, הלכה כא והערה עז).

יט. סָאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁנִּפְלָה לְתוֹף אַחַת מֵהֶן - אוֹמְרִין: לְתוֹף שֶׁל תְּרוּמָה נִפְלָה, וְהַחֲלִין יֶאֱכְלוּ קְלִיּוֹת⁷⁵ אוֹ יְלוּשׁוּ בְּמֵי פְּרוֹת⁷⁶.

(75) כל המוקף, ליתא בדפוס רומי ובדפוס קושטא וברמב"ם כ"י שלפני הר"י קורקוס, ובעוד כמה כתבי-יד (תוספתא כפשוטה). ואמנם הדברים כפולים. (76) הראב"ד השיג על זה "שלא יתכן לומר תאכל קליות או תלוש במי פירות, שהרי כבר נטמאה התרומה ונטמאו החולין, אלא כשהוכשרו עסקינן". ומתוך זה הגיה הכסף-משנה בהלכה הקודמת "ואחת של חולין טהורין", ולפי זה מיושבים דברי רבינו כאן, שהמדובר בחולין טהורים שעוד לא הוכשרו לקבל טומאה, וחששו שמא נפלה התרומה אל החולין, ולפיכך תיקנו שלא ישירו לקבל טומאה, שלא יטמאו

לקבלת טומאה אין צריך כביצה, שגם בפחות מכביצה מקבל טומאה (שם פ"ד הלכה א). (54) לעיסות אחרות שיהיה פחות מכביצה והמדומע בכל עיסה.

יג. סָאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה⁵⁵ שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה חֲלִין טְהוֹרִין⁵⁶, וְכֵן סָאָה⁵⁷ תְּרוּמָה טְהוֹרָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה חֲלִין טְמֵאִין - תַּעֲלָה⁵⁸ בְּאֶחָד וּמֵאָה, וְתֵאָכֵל קְלִיּוֹת⁵⁹ אוֹ תְלוּשׁ בְּמֵי פְּרוֹת אוֹ פְּחוֹת מִכְּבִיצָה; שְׁאִין הַסָּאָה שֶׁנִּפְלָה הִיא הַסָּאָה עֲצָמָה שֶׁעֲלָתָה⁶⁰.

(55) תרומות שם משנה ב, כדעת חכמים. (56) שלא הוכשרו ולא טימאתם התרומה בנפילתה (ר"ש). (57) שם משנה ג, לדברי הכל. (58) כחכמים שם. (59) שלא תטמא התרומה הטהורה. (60) ולכן תעלה ותאכל. ולא כר' אליעזר (שם משנה ב), שאם נפלה סאה תרומה טמאה לתוך מאה חולין טהורים - תעלה התרומה ותישרף, שהיא שנפלה היא שעלתה, אלא כדעת חכמים שם.

יד. סָאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה⁶¹ שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה - בְּטָלָה בְּמַעוֹט⁶² וְאוֹכְלִין הַפֶּל בְּטַהֲרָה⁶³. וְאִם נִפְלָה⁶⁴ לְפְּחוֹת מִמֵּאָה - יִגִּיעַ הַפֶּל עַד שְׂרִיקָב.

(61) שם משנה ד. (62) כחכמים שם. ולא תעלה (פירוש המשניות שם), שהרי הכל תרומה. (63) בכורות כב: וכג. (64) שם משנה א, והובא למעלה הלכה יא.

טו. שְׁתֵּי קִפּוֹת⁶⁵ שֶׁנִּפְלָה סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה לְתוֹף אַחַת מֵהֶן וְנוֹדַע לְאִי זֶה מֵהֶן נִפְלָה, וְאַחַר כֵּן נִפְלָה סָאָה שְׁנִיָּה וְאִין יְדוּעַ לְאִי זֶה מֵהֶן נִפְלָה - אוֹמְרִים: לְמִקּוֹם שֶׁנִּפְלָה רֵאשׁוֹנָה נִפְלָה שְׁנִיָּה, לְפִי שְׁתוּלִין אֶת הַקְּלָלָה בְּמִקְלָלָה⁶⁶. נִפְלָה סָאָה⁶⁷ רֵאשׁוֹנָה לְתוֹף אַחַת מֵהֶם וְאִין יְדוּעַ לְאִי זֶה מֵהֶן נִפְלָה, וְאַחַר כֵּן נִפְלָה סָאָה שְׁנִיָּה וְנוֹדַע לְאִי זֶה מֵהֶן נִפְלָה - אִין אוֹמְרִים: לְמִקּוֹם שֶׁנִּפְלָה שְׁנִיָּה נִפְלָה רֵאשׁוֹנָה, אֶלָּא שְׁתִּיָּהּ מִקְלָלָתוֹ.

(65) תוספתא תרומות פ"ז, וירושלמי שם פ"ד הלכה ח. והמדובר כשאינן באף אחת מהן מאה ואחת נגד התרומה, באופן שזו שנפלה הסאה תרומה לתוכה - נדמעה, או שיש בכל אחת אחת מאה ואחת, וזו שהסאה נפלה אל תוכה חייבת בהרמת סאה לכהן (רדב"ז). (66) שהראשונה נדמעה או נתחייבה בהרמה. ראה למעלה. והשנייה מותרת. וראה למעלה פ"י הלכה יד. (67) תוספתא וירושלמי שם.

טז. הִיוּ שְׁתֵּי קִפּוֹת⁶⁸, אַחַת טְמֵאָה וְאַחַת טְהוֹרָה⁶⁹, וְנִפְלָה סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה לְאַחַת מֵהֶן, וְאִין יְדוּעַ אִי זֶה הִיא - אוֹמְרִין: לְתוֹף הַטְּמֵאָה נִפְלָה.

(68) תוספתא שם, וירושלמי שם פ"ז הלכה ג. (69) בתוספתא שם: "אחת של תרומה טמאה, ואחת של תרומה טהורה". ולדעת רבינו, הוא-הדין אם שניהם של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהתרומה. שאף-על-פי שלענין איסור אכילה לא חששו שמא נפלה בהם התרומה - במקום שאין הפסד (= זהירות שלא להכשיר) חששו, כמבואר למעלה בהלכה הקודמת (וראה להלן הלכה כא והערה עז).

כ. שְׁתֵּי קִפּוֹת⁷⁷, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה וְאַחַת שֶׁל חֲלוּץ טְהוֹרִין, וְנִפְלָה סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן - אוֹמְרִין לְתוֹךְ שֶׁל תְּרוּמָה נִפְלָה, וְהַחֲלוּץ יֵאָכְלוּ קְלִיּוֹת.

כא מחוברות), ששתי קופות, אחת תרומה טהורה ואחת של חולין טמאין, שנפלה סאה של תרומה טהורה לתוך אחת מהן, שאומרין לתוך של תרומה נפלה, ואף-על-פי-כן החולין יאכלו בטהרה, כי לענין זה אנו חוששים שמא התרומה נפלה לתוך החולין, ועל זה כתב ספק תרומה טמאה אסור, שאיסור תרומה טמאה מן התורה, היינו שאם נתערבה כאן בחולין הטמאים, ויטמאו אותה, הרי הוא עובר על איסור דאורייתא של מטמא תרומה, שאף-על-פי שמן התורה בטלה ברוב, אין זה אלא לענין אכילה, שזהו בדיעבד. אבל לענין טומאה, שאפשר להזהר עוד בטהרה, הרי זה כלכתחילה, והרי אין מבטלין איסור לכתחילה, ובתרומה זהו איסור דאורייתא לכל הדעות, כמו שכתב אבני-מילואים בתשובה סימן יח. (80) כלומר, במין במינו. עיין שם פט"ו הלכות א"ז, י"ג.

פָּרֵךְ חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי

1) יבאר שחבית תרומה מדמעת בכל שהוא, ביצה שנתבלה בתבלין של תרומה או שאור של תרומה שנפל לתוך העיסה. מין בשאינו מינו בתרומה אם הוא בנותן טעם. הכובש ירק של חולין עם ירק של תרומה או איזה דבר אחר. הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית יין של תרומה. ב' כוסות של יין אחד תרומה ואחד חולין מזוגים במים, שנתערבו. שמן של תרומה שנפל על גבי פירות או על גבי דבר אחר. הדברים שנקראו תרומה. והאוכל תרומה מה הוא מברך.

א. חֲבִית סְתוּמָה² - מְדַמַּעַת בְּכָל שֶׁהוּא³. מֵיֵצֵד? חֲבִית סְתוּמָה שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּכַמָּה אֲלָפִים חֲבִיּוֹת סְתוּמוֹת - נִדְמַע הַכֹּל. נִפְתְּחוּ הַחֲבִיּוֹת⁴ - תִּעְלָה בְּאֶחָד וּמֵאָה.

2) שהוא דבר חשוב ואינו בטל (פט"ז מהל' מאכלות אסורות ה"א-ג). (3) ערלה פ"ג מ"ז. (4) שבטלה חשיבותן. שם מ"ח. והיינו שנפתחו מאליהם, אבל אסור לפתחם, שאין מבטלין איסור לכתחלה (שם ה"ב, ועי' רדב"ז כאן).

ב. חֲבִית סְתוּמָה⁵ שֶׁנִּתְעַרְבָה⁶ בְּמֵאָה חֲבִיּוֹת, וְנִפְלָה אַחַת מֵהֶם לְיָם הַגְּדוֹל⁷ - הִתְרוּ פָּלֶן, וְאוֹמְרִין: שֶׁל תְּרוּמָה הִיא שֶׁנִּפְלָה. מֵה שְׁאִין בֶּן בְּתֵאנָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה⁸, וְנִפְלָה אַחַת מֵהֶן לְיָם הַגְּדוֹל; אֲלֵא צְרִיךְ לְהַפְרִישׁ אַחַת. לְפִי שֶׁחֲבִית - נִפְלְתָה נִפְרָת⁹, וְתֵאנָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - אֵין נִפְלְתָה נִפְרָת.

5) שאינה בטלה לעולם, מחמת חשיבותה (בהלכה הקודמת). (6) זבחים עד, ב. כריש לקיש וכרבא שהוא בתרא. ראה 'כסף משנה' שפירש דבריו. (7) ראה בהגהות 'שיטה מקובצת' שם. (8) שבטלה אלא שצריך להפריש אחת לכהן (למעלה פ"ג ה"א). (9) כרבא, אליבא דריש לקיש, שם.

ג. חֲבִית סְתוּמָה¹⁰ שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאָה חֲבִיּוֹת וְנִפְתְּחָה אַחַת מֵהֶן¹¹ - נוֹטֵל מִמֶּנָּה¹² אֶחָד מִמֵּאָה¹³ וְשׁוֹתָה אוֹתָה הַחֲבִיּוֹת¹⁴; אֲבָל שְׁאָר הַחֲבִיּוֹת - אֲסוּרוֹת עַד

77) בירושלמי שם: "שתי קופות, אחת של תרומה טמאה, ואחת של חולין טהורין כו' נפלה סאה תרומה טהורה, אני אומר לתוך של תרומה טמאה נפלה, והחולין יאכלו נקודים". וכן בתוספתא שם פ"ו (הוצאת הגר"ש ליברמן עמ' 141 64): "שתי קופות, אחת של תרומה טמאה, ואחת של חולין טהורין, נפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואינו ידוע לאי זו מהן נפלה, הריני אומר לתוך תרומה טמאה נפלה, וחולין טהורין לא יאכלו בטהרה עד שיתחשבו שאין בכל עיסה ועיסה כביצה". ומפרש רבינו כבירושלמי, בשנפלה תרומה טהורה. שאילו נפלה תרומה טמאה, דינו מפורש בהלכה הסמוכה.

כא. נִפְלָה סָאָה⁷⁸ שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן - שִׁתְּיָהּ אֲסוּרוֹת. שֶׁסִּפֵּק תְּרוּמָה טְמֵאָה - אֲסוּר⁷⁹, וְסִפֵּק הַמְדַמַּע - מֵתָר; מִפְּנֵי שֶׁאֲסוּר תְּרוּמָה טְמֵאָה - מִן הַתּוֹרָה, וְאֲסוּר הַמְדַמַּע - מִדְּבַרֵיהֶן, עַל הַעֲקָרִים שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהַלְכוֹת אֲסוּרֵי מֵאֲכֹלוֹת⁸⁰.

78) בירושלמי שם: "שתי קופות, אחת של תרומה טמאה, ואחת של חולין טהורין, ונפלה סאה תרומה טמאה לתוך אחת מהן, ואינו ידוע לאיזה מהן נפלה, אני אומר לתוך של תרומה נפלה, והחולין יאכלו בטהרה". וראה למעלה הלכה זו, שבשתי קופות, אחת של תרומה טהורה ואחת של חולין טמאים, ונפלה סאה של תרומה טמאה לתוכם - שתיהן אסורות לדעת הירושלמי. ודברי רבינו צריכים עיון. וניתכן כי דברי רבינו נשתבשו ונתהפכו, ויש להשוותם לדברי הירושלמי. וכן צריך להיות: (הלכה יז) שתי קופות, אחת של תרומה טהורה ואחת של חולין טמאין, נפלה סאה תרומה טהורה לתוך אחת מהן, אומרין לתוך של תרומה נפלה, והחולין יאכלו בטהרה כתרומה. (הלכה כא) נפלה סאה של תרומה טמאה לתוך אחת מהן, שתיהן אסורות וכו'. והרי זה ממש כדברי הירושלמי. וראה למעלה הערה עג. ולפי"ז אין מקום להשגת הראב"ד ולהגהת הכסף-משנה למעלה הלכה יז, עיין שם הערה ע והערה עה. (הלכה כ) שתי קופות, אחת של תרומה טמאה ואחת של חולין טהורין, ונפלה סאה של תרומה טהורה לתוך אחת מהן, אומרין לתוך של תרומה נפלה, והחולין יאכלו קליות. (הלכות יח"ט) נפלה סאה תרומה טמאה לתוך אחת מהן, אומרין לתוך של תרומה נפלה, והחולין יאכלו קליות (בטהרה כו' יאכלו קליות) או ילושו במי פירות. והרי זה שוב כדברי הירושלמי, ועיין בר"י קורקוס]. (79) [זה מוסב על מה שלמעלה הלכה יז (ראה למעלה, שהלכה יז והלכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התבשיל²⁸, אם הבציל תרומה והתבשיל חלין, ויש בו טעם הבציל - הרי התבשיל אסור לזרים; ואם הבציל חלין והתבשיל תרומה, ונמצא טעם התבשיל בבציל - הרי הבציל אסור.

(27) בפט"ו מהל' מאכלות אסורות ה"א-ו, ולמעלה פי"ג ה"ב. (28) רבינו מנה כאן שלשה דברים: מחותך, מבושל, עם תבשיל סתם (שאינו עדשים). ולפי המבואר בהלכה הסמוכה - כל אחד מהדברים הנ"ל, כלומר: מחותך (אף-על-פי שלא נתבשל, ואף שלא בתבשיל אחר אלא בעדשים שנתבשלו), מבושל (אף-על-פי שהבצל שלם, ואף שלא בתבשיל אחר אלא בעדשים שנתבשלו), בתבשיל אחר (אף-על-פי שהוא שלם ואף-על-פי שלא נתבשל) - בכל האופנים הנ"ל, בין שהבצל חולין והתבשיל תרומה, ובין שהבצל תרומה והתבשיל חולין - הכל אסור. ולא התירו אלא באופן שאין אף אחד משלשת הדברים הנ"ל. כגון: בצל שלם, עדשים (ולא בתבשיל אחר) שנתבשלו, וכשלא נתבשל הבצל עמהם. וכנראה שכוונת רבינו כאן אינה לשלושת הדברים ביחד, אלא לכל אחד ואחד מהם לחוד, וראה ב'משנה ראשונה'.

ח. עדשים שנתבשלו²⁹ ואחר כך השליף לתוכן בציל יבש³⁰: אם היה שלם - הרי זה מתיר³¹, ואם היה מחתך - בנותן טעם³². ואם בשלל³³ הבציל עם העדשים, בין שלם בין מחתך - משערין אותו בנותן טעם³⁴. ושאר כל התבשיל³⁵ - בין שהשליף הבציל אחר שנתבשל בין שבשלו עם התבשיל, בין שלם בין מחתך - משערין אותו בנותן טעם³⁶. ומפני מה בציל שלם לתוף עדשים שנתבשלו אין משערין אותו? מפני שאינו שואב מהן, שהרי הוא שלם; ולא פולט לתוכן, שפבר נתבשלו. ואם היו בצלים רפים³⁷ - הרי הן פמחתך. וכן אם נטלה פטמת³⁸ וקלפתו החיצונה³⁹, או שהיה לח⁴⁰ - הרי הוא כמחתך. והקפלוט⁴¹ - בין לח בין יבש, בין שלם בין מחתך - בנותן טעם⁴².

(29) תרומות פי"א ו'ירושלמי' שם. וכתב רבינו בפירושו שם: "הדין שוה בין שהיו עדשים של תרומה ובצל של חולין או בצל של תרומה ועדשים של חולין", וראה ב'כסף משנה'. (30) 'ירושלמי' שם. כלומר, שיש לו קליפה יבשה שאין בה לחות (מלאכת שלמה'). (31) בסמוך ביאר רבינו, שהבצל השלם אינו בולע, והעדשים שכבר נתבשלו, אף הן אינן בולעות. ולפיכך בין כשהבצל תרומה והעדשים חולין, ובין כשהבצל חולין והעדשים תרומה - כיון שהבצל שלם והעדשים כבר נתבשלו, הכל מותר. אבל אם העדשים עוד לא נתבשלו, אף-על-פי שהבצל שלם, בין אם הבצל תרומה ובין אם העדשים תרומה - הכל אסור, שכיון שהעדשים עוד לא נתבשלו, הן פולטות הרבה ואז הבצל בולע, אף-על-פי שהוא שלם. וראה להלן. (32) משנה, שם. ואף-על-פי שהעדשים לא נתבשלו עוד - הן פולטות קצת, ומכיון שהבצל מחותך

שיתתחו. וכל אחת ואחת שתפתח מהן - נוטל ממנה כדי דמועה¹⁵ ושותה השאר. נתערבה¹⁶ חבית במאה וחמשים חביות, ונפתחו מהם מאה - נוטל מהם כדי דמועה חבית אחת¹⁷ ושותה המאה; ושאר החמשים אסורות, ואין מחזיקין לאותה חבית של תרומה שהיא רב¹⁸. אפלו היו כמה אלפים חביות - פלן מדמע, וכל מה שיתפתח - נוטל הימנו אחד ממאה¹⁹, והשירים שותה, והשאר מדמע.

(10) זבחים שם, מימרא של רבי אלעזר. (11) כלומר, נפתחה מאליה (שם), וראה למעלה ה"א. (12) ונותן לכהן. (13) כלומר: אחד ממאה ואחד. (14) אף-על-פי שאין טעם לזה, שהרי ממה-נפשיך: אם חבית זו תרומה, הרי כולה אסורה, ואם היא חולין - כולה מותרת, תקנת חכמים היא: אם נתיר כאן כלי הרמה לכהן, יבואו לטעות גם באופן שיתפתחו כולן (מעשה רוקח'). (15) אחד ממאה ואחד. (16) זבחים שם, מימרא של רבי אושעיא, וכן הוא ב'ירושלמי' תרומות פ"ד ה"ז. (17) [וכן כתב להלן] "נוטל הימנו אחד ממאה". וצריך עיון: הרי נפלה חבית אחת לתוך מאה וחמשים חביות, ואם כן אינו צריך ליטול אלא אחד ממאה וחמשים ואחת, וכשרוצה להתיר המאה שנפתחו אינו צריך להרים אלא מאה חלקי מאה וחמשים ואחת. וכן כתב רש"י בזבחים שם ד"ה כדי דמועה אחד מק"ג (כן צריך להיות), אלא שהוסיף שם שאפילו אם יטול אחת ממאה, לא נאמר איסורא ברובא איתא, עיי"ש. (18) כלומר, במאה (שם). (19) [ראה למעלה, וצ"ע].

ד. פבר בארנו בהלכות אסורי מאכלות²⁰, שהמחמץ והמתבל אסור בכל שהוא. לפיכך, אם רסק תפוח²¹ של תרומה ונתנו לתוף העסה והחמיצה - כל העסה מדמעת ואסורה לזרים.

(20) פט"ז ה"א, מהמשנה בערלה פ"ב מ"ד. (21) תרומות פי"א מ"ב.

ה. ביצה שנתבלה²² בתבלין של תרומה - אפלו חלמון שלה²³ אסור, מפני שהוא בולע.

(22) שם מ"ב. (23) שהוא בפנים, וכל-שכן החלבון שהוא בחוץ.

ו. שאור²⁴ של תרומה שגפול לתוף העסה, והגביהו²⁵ ואחר כך נתחמצה - הרי זו מתרת²⁶.

(24) תוספתא תרומות פ"ח. (25) היינו שהיה מאה בעיסה נגד השאור, והגביהו כדין תרומה שנפלה למאה, למעלה פי"ג ה"א (ר"י קורקוס ו'אור שמח'). (26) שכיון שהגביהו השאור אף-על-פי שנתחמצה אחר-כך, אין אנו אומרים שנתחמצה על-ידי השאור, אלא מעצמה נתחמצה. וראה תוספתא כפשוטה שם.

ז. פבר בארנו²⁷, שאם נתערב (תרומה) מין בשאינו מינו - בנותן טעם. לפיכך, בציל מחתך שנתבשל עם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ"ח תמוז - ספר זרעים - הלכות תרומות קעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

47) תרומות שם מ"ז. (48) ואין השלמים שואבים מן הפצועים.

יא. מי כבשים⁴⁹ ומי שלקות של תרומה - הרי הן אסורין לזרים.

49) שכבשם במי מלח (משנה, שם).

יב. השבת⁵⁰: עד שלא נתנה טעם בקדרה - יש בה משום תרומה; משנתנה טעם בקדרה - אין בה משום תרומה⁵¹.

50) עוקצין פ"ג מ"ד. וכן הוא בלשון ערבי: שבת (פירוש המשניות שם) והוא אניס (רע"ב ו'תפארת ישראל' שם). 51) "כיון שהשליך כחו בבשול (= בתבשיל) וימצא בבשול (= בתבשיל) טעם השבת, כבר תמה תועלתו והנשאר ממנו אחר-כך הוא במדרגת השמרים, אשר אינן ראויים לאכילה (ראה למעלה פי"א הי"ג) ועל כן אינו חייב בתרומה" (פירוש המשניות, שם).

יג. הרוצה⁵² פת חמה ונתנה על פי חבית של יין תרומה: אם היתה פת חטים - הרי זו מתרת⁵³; ושל שעורים - אסורה, מפני ששואבות⁵⁴.

52) תרומות שם, מ"ג. 53) כדעת רבי יוסי שם, וכרבא שאמר (עבודה זרה י"ו): "ריחא לאו מילתא היא", וראה בפט"ו מהל' מאכלות אסורות הל"ג (כסף-משנה). 54) כדברי רבי יוסי, שם.

יד. תנור⁵⁵ שהסיקו בכמון⁵⁶ של תרומה ואפה בו את הפת - הפת מתרת⁵⁷; שאין בה טעם כמון, אלא ריח, והריח אינו אסור.

55) תרומות שם, מ"ד. 56) הוא הנזכר בישיעה כח, כז. והוא "קיממעל" (תפארת ישראל' שם). 57) ואף-על-פי שתנור שהסיקו בקליפי ערלה ובכלאי הכרם - הפת אסורה (פט"ז מהל' מאכלות אסורות הכ"ב) - אין לרמות תרומה שמותרת בהנאה, לערלה וכלאי הכרם שאסורים בהנאה, ראה ברש"י בעבודה זרה שם, וברע"ב במשנה, שם.

טו. שעורין⁵⁸ של תרומה שנפלו לבור של מים, אף על פי שהבאישו מימיו - הרי הן מתרין; שאין נתן טעם לפגם אסור.

58) תרומות שם, מ"ב. וכן פירשה הר"ש שם.

טז. תלתן⁵⁹ של תרומה, הוא ועצו, שנפל לתוך בור של יין, אם יש בו צרע התלתן כדי לתן לבדו⁶⁰ טעם ביין - הרי היין אסור⁶¹ לזרים.

59) שם, מ"ה. והוא נקרא בערבי "חולכה" (פירוש המשניות, שם). 60) בלי סיוע מהעץ שאין בו קדושת תרומה. 61) אבל אם בתלתן לבדו אין ליתן טעם ביין, אלא רק ביחד עם העץ - אינו אסור (משנה, שם).

יז. שני פוסות⁶² של יין, אחד תרומה ואחד חלין,

הוא בולע את הטעם הזה. 33) "ירושלמי" שם, שלא התיירו אלא אם נתבשלו העדשים מקודם. 34) שאף-על-פי שהבצל שלם - כיון שנתבשלו ביחד הוא בולע. 35) משנה, שם. היינו חוץ מעדשים. 36) שרק העדשים טבעם לא לבלוע ולא לפלוט הרבה לאחר שנתבשלו, אבל תבשיל אחר דרכו לבלוע ולפלוט, ולפיכך אף-על-פי שהבצל שלם, הוא בולע אם הוא חולין, ומפליט אם הוא תרומה. 37) "ירושלמי" שם: "היו שנים שלשה קטנים, כמחותכין הן". 38) "ירושלמי" שם: "העביר פטמתו, כמחותך הוא". 39) שם ('כסף משנה'). 40) "ירושלמי" שם: "ביבש, אבל בלח אסור". 41) שם. והוא מי בצל (תפארת ישראל' מעשר שני פ"ב מ"א). ובפירוש המשניות לרבינו שם כתב, שהוא החציר שבארץ הצבי, וראה בהלכה הסמוכה. 42) שבניגוד לבצל שלם, הוא בולע הרבה, וגם אותו המעט שנפלט מעדשים שנתבשלו נפלט אל תוכו.

ט. הכובש ירק⁴³ של חלין עם ירק של תרומה - הרי זה מתר לזרים. חוץ ממניני בצלים והציר ושומים⁴⁴, שאם כבש ירק של חלין עם בצלים של תרומה, או בצלים של חלין עם בצלים של תרומה - הרי אלו אסורין⁴⁵. כבש ירק של תרומה עם בצל של חלין - הרי הבצל מתר לזרים⁴⁶.

43) בתרומות שם מ"י: "כל הנכבשים זה עם זה, מותרים". וכבר הקשו בזה רבים (עי' 'תוספות יום-טוב' ו'משנה ראשונה' שם): הלא קיימא-לן "כבוש הרי הוא כמבושל" (חולין ז"ז), ולמה מותרים הנכבשים זה עם זה? אבל יפה כתב ב'תוספות חדשים' שדעת רבינו לפסוק כרבי יוחנן (שם קיא): "כבוש אינו כמבושל", אלא שהוא מפרש דבריו שאינו כמבושל, אבל הוא כמליח ואינו צריך אלא קליפה כדין מליח (עיי"ש בדבריו). ולפי זה דברי רבינו מבוארים על נכון, שהרי דעת רבינו (בפ"ט מהל' מאכלות אסורות הי"ז), שדבר הטעון קליפה ולא נקלף - מותר בדיעבד (ראה בשו"ע יו"ד סי' צא ס"ד), ולכן כתב רבינו "הכובש ירק" לפי שירק שהוא עלים אינו בר קליפה, ולכן הוא מותר לזרים. וראה להלן. 44) במשנה שם: "החסית", ופירש רבינו: "השומים והבצלים ומיניהם לחריפותם וחידודם". ובהם אמרו "כבוש הרי הוא כמבושל" ומבליע ככולו. 45) שהתרומה נבלעה בכל הירק או בכל הבצלים, כנ"ל. 46) משנה, שם. לפי שהירק של תרומה אינו חריף ואינו מבליע ככל הבצל. [ונראה שהמדובר בבצלים ירוקים ארוכים שאינם בני קליפה, ככל ירק. אבל בצלים יבשים ועגולים, שאפשר לקלפם - צריכים קליפה, ראה למעלה].

י. זיתי חלין⁴⁷ שפכשן עם זיתי תרומה: אם היו פצועין אלו ואלו, או שהיו חלין פצועין ושל תרומה שלמין, או שפכשן במי תרומה - הרי אלו אסורין; אבל אם היו שניהן שלמין, או שהיו זיתי תרומה פצועין וזיתי החלין שלמין - הרי אלו מתרין. לפי שהפצועין שואבות מן השלמין⁴⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכו" (מקצת התשובה הועתקה בר"י קורקוס ובכסף-משנה. ועי' רדב"ז). ועי' בפרי חדש' יו"ד סי' קכב, שתמה על דברי רבינו. [ולולא דברי רבינו בתשובה הנ"ל, היה אפשר לפרש בדברי רבינו כאן, שהכוונה לשיטה שלאחר הגעלה, וכמו שכתב בפ"ה מהל' חמץ ומצה הכ"ג, שכל הגעלה צריכה שיטה בצונן אחריה, אלא שעיקר החידוש הוא שאין השיטה צריכה מים, וכמו שאמר רבא בזבחים שם, שמה שמיעטו תרומה מדין מריקה ושיטה, היינו שבקדשים צריך שיטה במים דוקא, ולא במים ולא במזוג, ואילו בתרומה - טוב גם ביין ובמזוג, וראה עוד להלן].
73) כן אמר אביי בזבחים שם, שמה שמיעטו תרומה מדין מריקה ושיטה, הוא שבקדשים אפילו ישל במקצת הכלי טעון מריקה ושיטה בכל הכלי, ואילו בתרומה לא צריך אלא מקום הבישול בלבד.

כ. תְּרוּמָה גְדוּלָה 74 ותרומת מעשר והחלה והבפורים - פֶּלֶן נִקְרָא תְּרוּמָה 75. בתרומת מעשר נֶאֱמַר: וְהִרְמַתֶּם מִמֶּנּוּ תְּרוּמָת יִי. וְאֹמַר: כְּתוּבָת גִּרְוִין 76. וּבְחִלָּה נֶאֱמַר: חִלָּה תְּרִימו תְּרוּמָה. וְנֶאֱמַר: לֹא תוּכַל לֵאמֹר בְּשַׁעֲרֵיךָ מַעֲשֶׂה דְגִנְךָ תִּירָשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ וְגו' וְתְרוּמַת יִדֶּךָ; וְאִין לָךְ דְּבַר שְׁטָעוֹן הִבָּאת מְקוֹם שְׂלֵא פְרָטוּ בְּפִסְוִיק זֶה חוּץ מִן הַבְּבוּרִים, וּבְהֵן נֶאֱמַר: וְתְרוּמַת יִדֶּךָ. הָא לְמַדְתָּ, שְׁהֵן קְרוּאִין תְּרוּמָה 77.

74) ערלה פ"ב מ"א. 75) מעילה טו, ב. וראה למעלה פ"י ה"ד. 76) [זה נאמר לענין חלה. ואולי יש למחקו מכאן, ולהעתיקו להלן אחרי המילים "ובחלה נאמר חלה תרימו תרומה" (ואומר כתרומת גורן). ועי' רדב"ז]. 77) מעילה, שם.

כא. לְפִיכָךְ, דִּין אֲרַבְעָתָן לַעֲנֵן אֲכִילָה 78 וְדִמוּע - אֶחָד הוּא: פֶּלֶן עוֹלִין בְּאֶחָד וּמֵאָה 79, וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה 80, וְאִם נִטְמָאוּ - יִשְׁרְפוּ 81. וְדִין תְּרוּמַת מַעֲשֶׂר שֶׁל דְּמָא 82 בְּכָל אֵלוֹ הַדְּרָכִים - כְּתוּבָת מַעֲשֶׂר שֶׁל וְדָא, אֶלָּא שְׂאִין לוֹקִין עַל אֲכִילָתָה 83.

78) כלומר, לענין איסור אכילה, ראה למעלה פ"י ה"ד. 79) ערלה, שם. 80) בין לענין דימוע ובין לענין איסור אכילה בכזית. 81) ראה למעלה פ"ב הי"ד-ט"ו. 82) ערלה ומעילה, שם. 83) שאין לוקין על הספק (כסף-משנה).

כב. פֶּל הָאוּכַל תְּרוּמָה - מְבַרֵךְ בְּרַכַּת אוֹתוֹ מֵאֲכָל, וְאַחַר כֵּן מְבַרֵךְ: 84 אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּקִדְּשָׁתוֹ שֶׁל אֱהֲרֹן 85 וְצִוְּנוּ לֵאמֹר תְּרוּמָה 86. וְכֵן קִבְּלָנוּ וְרָאִינוּ אוֹתָם מְבַרְכִין אֶפְלוּ בְּחִלָּת חוּצָה לְאָרֶץ 87. שְׁגַם אֲכִילַת קִדְּשֵׁי הַגְּבוּל פֶּעַבְבוּדָה 88, שְׁנֶאֱמַר: עֲבַדְתָּ מִתְּנָה אֶתָּן אֶת פְּהִנְתְּכֶם.

84) שמאחר שמצוה לאכול (ראה להלן), פשוט שצריך לברך עליה (כסף-משנה). ויתכן כי זוהי כוונת המשנה

מִזֶּג פֶּל אֶחָד בְּמִים וְאַחַר כֵּן עֲרִבָן 83 - רוֹאִין אֶת יִין הַחֲלִין פְּאֵלוּ אִינוּ, וְכֹאֵלוּ יִין הַתְּרוּמָה נִתְעַרְבַּ בְּמִים, שְׁהָרִי אִינוּ מִינוּ: אִם רָאוּ אוֹתוֹ הַמִּים לְבָטֵל טַעַם יִין הַתְּרוּמָה - הָרִי הִכַּל מִתֵּר לְזָרִים, וְאִם לֹא - אִסוּר; שְׁפָכָר בְּאַרְנוֹב 84, שְׂאִין הַמִּים מַעְלִין אֶת הַיִּין.

62) עבודה זרה עג, ב. 63) ואין ביין של חולין מאה כנגד יין של תרומה (תוספות' שם ד"ה שני). 64) למעלה פ"ג ה"ט, עיי"ש.

יח. יִין שֶׁל תְּרוּמָה 65 שְׁנֶפֶל עַל גְּבֵי פְרוֹת - יְדִיחַם וְהֵם מִתְּרוֹת 66. וְכֵן שְׁמֹן 67 שֶׁל תְּרוּמָה שְׁנֶפֶל עַל גְּבֵי פְרוֹת - יְדִיחַם וְהֵם מִתְּרוֹת. נֶפֶל הַשְּׁמֹן 68 עַל גְּבֵי יִין - יִקָּפֵה אוֹתוֹ, וְהַיִּין מִתֵּר לְזָרִים. נֶפֶל עַל גְּבֵי הַצִּיר 69 - יִקָּפֵה אוֹתוֹ וְיִטֵּל קֶלְפָה 70 מֵעַל הַצִּיר, כְּדִי שְׂיִסִּיר - פֶּל הַצִּיר שָׁבוּ טַעַם הַשְּׁמֹן.

65) תוספתא תרומות פ"ח. 66) במשנה, עבודה זרה סה, ב: "יין נסך שנפל על גבי ענבים ידיחן והן מותרות, ואם היו מבוקעות אסורות". והביאה רבינו בהל' מאכלות אסורות שם הל"ב, ועי' רדב"ז. 67) תוספתא, שם. 68) שם. 69) שם. 70) שם ליתא.

יט. קִדְרָה 71 שְׁבִשָּׁל בֶּה תְּרוּמָה - לֹא יִבְשָׁל בֶּה חֲלִין; וְאִם בְּשָׁל - בְּנוֹתָן טַעַם. וְאִם שְׁטַף הַקִּדְרָה בְּמִים אוּ בַיִן - הָרִי זֶה מִתֵּר לְבִשָּׁל בֶּה 72. בְּשָׁל בְּמִקְצַת הַפְּלִי - אִין צְרִיךְ לְשַׁטֵּף אֶת פְּלוּ, אֶלָּא שׁוֹטֵף מְקוֹם הַבְּשׁוּל בְּלִבְדוֹ 73.

71) זבחים צו, ב. 72) הראב"ד השיג בזה על רבינו, וכתב שצריך הגעלה בחמץ ואחר-כך שיטה בצונן. וכן מפורש בזבחים שם. וחכמי לונגיל שאלו את פי רבינו על ענין זה (שו"ת הרמב"ם הוצאת פריימן סי' קנ) ורבינו השיב על זה, וזו לשון השאלה והתשובה: "שאלה בסדר עבודה נמצא כתוב בו, שכלי שנתבשל בו תרומה אינו צריך הגעלה אלא מריקה (?), ושיטה, ועינינו לתשובת גאונו מיחלות, כי לעניות-דעתינו לא נתמעטה תרומה משאר קדשים כ"י-אם למריקה ושיטה יתירה שהוא אחר הגעלה של כלים שנתבשל בהם קדשים צריך (הגעלה), ולתרומה לא צריך, אבל בלא הגעלה ליכא מאן דמיקל - תשובה, זה שאמרתי אין כלי שנתבשלה בו תרומה צריך הגעלה בספר זרעים, הוא אמור בהלכות תרומה, ולא מדיוקא דהיא מתניתא האמורה שם בזבחים בפרק דם חטאת [צו:] - סמכתי, אלא על המשנה השנויה בסוף תרומות [פ"א מ"ח], דהא תנן המערה מכד לכד והטיף ג' טיפין נתן לתוכה חולין, הרכינה ומיצתה הרי זו תרומה. וזהו פירושה וכו'. ממשנה זו דקדקתי שאין קדירה זו שנתבשלה בה תרומה צריכה הגעלה לחולין אלא שיטה בלבד. וקל-וחומר הדברים, אם היין או השמן הנשאר בדופני הכד אינו מדמע אף-על-פי שאילו הרכין על צדה היה מתמצה ממנה תרומה המדמעת כו' קל-וחומר לתרומה שנבלעה בחרסית שיעלה על הדעת שיצא אותה הנבלע וידמע, שזה הנבלע בחרסית אין בו ממש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מצוה לעצמו, שמברך "לעשות" (בלמ"ד) ולא ב"על" (פי"א מהל' ברכות ה"א). (87) שגם על מצוה דרבנן מברכים "וציונו". והיכן ציונו? - "לא תסור מכל הדברים", "שאל אביך ויגדך וקניןך ויאמרו לך" (שבת כג.). (88) פסחים עג, א. הרי שהיא מצוה. "וכל מצות עשה שבין אדם למקום - מברך עליה קודם לעשייתה" (הל' ברכות שם, ה"ב).
סְלָקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת תְּרוּמוֹת בְּסִיעָתָא דְשְׁמַיָא

(במעשר שני פ"ה מי"א) "לא שכחתי מלברכך", דהיינו על אכילתה. שכן כל הפרשה מדברת באכילה (ר"י קורקוס). [וראה ב'שיטה מקובצת' לברכות מ, ב. ולהלן פי"א מהל' מעשר שני הט"ו - הערת הרב חיים פרדס]. (85) ש"כ האוכל מתנה שיש בה קדושה, מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וכו' (פ"א מהל' ביכורים ה"ב, וראה במשנה-למלך פ"י מהל' מעשה הקרבנות ה"א). (86) כדין העושה

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון כ"ב תמוז ~

הַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ

פְּרָק חֲמִישִׁי

1) תתבאר בו מצות קידוש ידים ורגלים לכהנים לפני עבודתם, ואם צריך לקדש בין עבודה לעבודה.

א. מְצוֹת עֲשֵׂה לְקֹדֶשׁ פֶּהֶן הַעֹבֵד² יָדָיו וְרַגְלָיו³ וְאַחַר כֵּן יַעֲבֹד; שְׁנֵאמַר: וְרָחֲצוּ אֶהָרָן וּבָנָיו מִמַּנּוֹ אֶת יָדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם. וְכֵהֵן שְׁעֵבֵד וְלֹא קֹדֶשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו שְׁחָרִית⁴ - חֵיב מִיתָר⁵ בְּיַד שְׁמַיִם; שְׁנֵאמַר: וְרָחֲצוּ מַיִם וְלֹא יִמְתּוּ. וְעֹבֹדָתוֹ פְּסוּלָה. בֵּין פֶּהֶן גְּדוּל בֵּין פֶּהֶן הַדְּיוּט⁶.

2) דקדק רבינו וכתב כהן העובד, להורות לנו ששחיטה שכשירה בזר, אינה צריכה קידוש ידים ורגלים. (3) מן הכיור. (4) ובא למעט קידושי ידים ורגלים של כהן גדול ביום הכיפורים שבין בגדים לבגדים, ראה להלן הלכה ז, שאם לא קידש בין בגד לבגד - עבודתו כשירה. (5) ראה בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג, שמלקות אין כאן. (6) שנאמר (שמות ל, כא) "והייתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורותם".

ב. וּמַנֵּיין שְׁעֹבֹדָתוֹ פְּסוּלָה? שְׁנֵאמַר: חֲקַת⁷ עוֹלָם לֹא יוֹזְרָעוּ, וּבְכַגְדֵי פֶהֶן הוּא אוֹמֵר: חֲקַת עוֹלָם; מַה מַּחֲסֵר בְּגָדִים מִחֻלָּל עֹבֹדָה, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ, אָף מִי שֶׁלֹּא רָחַץ יָדָיו וְרַגְלָיו מִחֻלָּל עֹבֹדָה.

7) צריך להיות: חק.

ג. אֵינן הַפֶּהֶן צָרִיף לְקֹדֶשׁ בֵּין כָּל עֹבֹדָה וְעֹבֹדָה, אֲלֵא פַעַם אַחַת מְקַדֵּשׁ בְּפָקֵר וְעוֹבֵד וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ וְכָל הַלַּיְלָה⁸. וְהוּא שֶׁלֹּא יֵצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ⁹, וְלֹא יִישַׁן, וְלֹא יִטִּיל מַיִם, וְלֹא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ¹⁰. וְאִם עֲשֵׂה אֶחָד מֵאַרְבַּעֶתָן - צָרִיף לְחֹזֵר וּלְקֹדֶשׁ¹¹.

8) אבל למחר צריך לחזור ולקדש. (9) היינו יציאת כל גופו מן העזרה. והיא בעיא שלא נפשטה, שמא על ידי זה שיצא מן הקודש הסיח דעתו. (10) דין היסח הדעת מבואר בגמרא הנ"ל, ומזה למד רבינו גם לשינה שסתם ישן מסיח דעתו (כסף משנה). ובירושלמי יומא פרק ג הלכה ב: "ישן טעון טבילה נתנמנם טעון קידוש ידים ורגלים". (11) ואם לא קידש ועבד עבודתו פסולה. חוץ מהיציא מהמקדש שאינו צריך לחזור ולקדש אלא מספק. ולפיכך אם עבד - עבודתו כשרה.

ד. יֵצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ וְחֹזֵר וְעֹבֵד וְלֹא קֹדֶשׁ, אִם לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ - עֹבֹדָתוֹ כְּשֵׁרָה¹². וְזֶה הַכֻּלָּל הִיָּה בַּמִּקְדָּשׁ¹³: אֵינן אָדָם נִכְנָס לְעֹבֹדָה¹⁴, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא טָהוֹר, עַד שֶׁהוּא טוֹבֵל¹⁵.

12) ראה למעלה הלכה ג. שבעיא היא בזבחים שם ולא נפשטה, ולפיכך פסק רבינו שבדיעבד עבודתו כשרה (כסף משנה). (13) [ביומא כת. - ל. במשנה: "זה הכלל היה במקדש, כל המיטך את רגליו טעון טבילה וכל המטיל מים טעון קידוש ידים ורגלים ואין (כן הוא בשינויי נוסחאות במשניות שם) אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול". ונראה מדברי רבינו שגם ואין אדם נכנס לעזרה וכו' הוא מאותו הכלל שהיה במקדש. ולפי זה נראה שהתחלת הלכה ה אינה מהמלים "וכל המיטך", אלא להלן מהמלים "יצא חוץ"]. (14) רש"י ותוספות שם כתבו שלעבודה לאו דווקא. וכן מוכח שם בגמרא. וכן הוא בירושלמי יומא פרק ג הלכה ג "לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה". (15) בגמרא שם: "ר' יהודה אומר סרך טבילה היא זו כדי שיזכור טומאה ישנה שבידו ויפרוש". וכן כתב רבינו בפרק ב מהלכות עבודת יום הכיפורים הלכה ג.

16) וְכָל הַמַּסִּיף אֶת רַגְלָיו¹⁷ - טַעוֹן טְבִילָה¹⁸; וְכָל הַמַּטִּיל מַיִם - טַעוֹן קִדּוּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו¹⁹. יֵצֵא²⁰ חוּץ לְחוּמַת הָעֶזְרָה²¹: אִם לְשִׁחֹת בְּחוּץ יֵצֵא - [בְּשַׁחוּזֵר טַעוֹן טְבִילָה, וְאִם לְחֹזֵר מִיָּד יֵצֵא²²] - כְּשֶׁחֹזֵר טַעוֹן קִדּוּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו בְּלִבְדוּ. וְאִם לֹא טָבַל וְלֹא קִדֵּשׁ²³

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּגָדִים לְבָגְדִים³² וּבִין עֲבוּדָה לְעֲבוּדָה³³ בְּיוֹם
הַכַּפּוּרִים וְעֵבֶד - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה³⁴. הוֹאִיל וְאוֹתָן
הַטְּבִילוֹת וְהַקְּדוּשִׁין אֵינָן שְׂוִים בְּאַהֲרֹן וּבְנָיו,
וְנֹאמַר: וְרַחֲצוּ אֶהָרֹן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ - דְּבַר הַשְּׂוֶה בְּכָל
הַפְּהָנִים מְעַכְבֵּב, שֶׁהוּא קְדוּשׁ רֵאשׁוֹן.

[32] הם חמשת הקידושים שמקדש כשפושט בגדי לבן
ובגדי זהב. [33] הם חמשת הקידושים שמקדש בלבישת
בגדי זהב לעבודות חוץ, ובגדי הלבן לעבודות פנים].
[34] אבל עבר בעשה.

ח. קִדְּשׁ יָדָיו הַיּוֹם - צָרִיף לְחֹזֵר וּלְקֹדֵשׁ לְמַחֵר, אֵף
עַל פִּי שְׂלֵא יִשָּׁן כָּל הַלַּיְלָה; שֶׁהַיָּדִים נִפְסָלוֹת
בְּלַיְנָה. קִדְּשׁ בְּלַיְלָה וְהַקְטִיר הַחֲלָבִים כָּל הַלַּיְלָה -
צָרִיף לְחֹזֵר וּלְקֹדֵשׁ³⁵ בְּיוֹם לְעֲבוּדַת הַיּוֹם.

[35] כדעת רבי בשתי ברייתות בזבחים שם: "קידש ידיו
ורגליו וכו' בלילה צריך לקדש ביום. היה עומד ומקריב על
גבי מזבח כל הלילה, לאורה טעון קידוש ידים ורגלים".

ט. קִדְּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו לְתַרומַת הַדֶּשֶׁן, אֵף עַל פִּי
שֶׁהוּא מְקַדְּשׁ קֹדֶם שֶׁתַּעֲלֶה הַשְּׂמֶשׁ - אֵינוֹ צָרִיף
לְחֹזֵר וּלְקֹדֵשׁ אַחֵר שֶׁהָאֵיר הַיּוֹם³⁶; שֶׁהָרִי בְּתַחֲלַת
עֲבוּדָה קִדְּשׁ³⁷.

[36] כלומר, אחר הנץ החמה. [37] שזו תחילת עבודת
היום היא. זבחים שם דברי רבא על המימרא הנ"ל של ר'
יוחנן. ומכאן שלולא הסברא הנ"ל היה הנץ החמה פוסל
בלינה. [וראה להלן פרק ב מהלכת תמידין ומוספין הלכה
יב, שהוכחנו מהסוגיא הנ"ל שתורת הדשן הייתה אחרי
עלות השחר].

י. מְצוּה לְקֹדֵשׁ מְמִי הַפִּיּוֹר. וְאִם קִדְּשׁ מְאֻחָד מִכְּלֵי
הַשֵּׁרֶת - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה³⁸. אֲכַל פְּלֵי הַחַל אֵינָם
מְקַדְּשִׁין³⁹. קִדְּשׁ בְּכֵלֵי שֵׁרֶת בַּחוּץ⁴⁰ אוּ בְּכֵלֵי חַל
בְּפָנִים וְעֵבֶד - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. וְאֵין מְקַדְּשִׁין בְּתוֹךְ
הַפִּיּוֹר אוּ בְּתוֹךְ פְּלֵי הַשֵּׁרֶת, אֲלֵא מִהֵן; שֶׁנֹּאמַר:
וְרַחֲצוּ אֶהָרֹן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ - וְלֹא בְּתוֹכוֹ⁴¹. וְאִם קִדְּשׁ
בְּתוֹכוֹ וְעֵבֶד - לֹא חֲלָל.

[38] בזבחים כב. אמרו: ירחצו לרבות כלי שרת. כלומר,
נאמר בתורה (שמות מ, לב) "ובקרבתם אל המזבח ירחצו",
ומיותר הוא שהרי כבר נאמר למעלה (שם, לא) "ורחצו
ממנו", וסמוך לו "בבואם אל אהל מועד ובקרבתם אל
המזבח" (רש"י שם). [39] "ורחצו" ממנו, למעוטי כלי
חול". [40] שצריך לקדש בפנים, שהרי הוקבע לו מקום,
שנאמר "וישם את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ויתן
שמה מים לרחצה". [41] בזבחים כא. היא בעיא שלא
נפשטה "ממנו אמר רחמנא ולא בתוכו, או דילמא אפילו
מתוכו". ומכיוון שלא נפשטה, לא יקדש לכתחילה אלא
ממנו, ואם קידש בתוכו ועבד מספק אינו מחלל עבודה
מספק (כסף משנה וראה למעלה הלכה ה).

וְעֵבֶד, הוֹאִיל וְלֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ וְלֹא הִסִּיף רַגְלָיו וְלֹא
הִטִּיל מַיִם - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה²⁴. הוֹצִיא יָדָיו חוּץ
לְחֻמַּת הָעֲזָרָה - אֵינוֹ צָרִיף לְחֹזֵר וּלְקֹדֵשׁ.

[16] סימן ההלכה צריך להיות להלן לפני המלים יצא חוץ,
ראה למעלה]. [17] יומא כח. הם נקבים גדולים, ולשון
מיסך כמו אילן המיסך על הארץ (ניזר נד:). לפי שהצריך
לנקבים גדולים, כורע על ברכיו ומכסה את גופו ואת רגליו,
וכן בשאול נאמר (שמואל א' כד, ג) ויבוא שאול להסך את
רגליו (רש"י שם). [18] [המדובר בבית כסא קבוע, שאין
שם ניצוצות של מי רגלים על רגליו, שאם ישנם ניצוצות,
צריך גם קידוש ידים ורגלים]. [19] משום ניצוצות מי
רגלים שנפלו על גבי רגליו - צריך לקדש רגליו, ומשום
ניצוצות שעל ידיו ששפשף בהן רגליו, צריך לקדש ידיו.
[20] [כאן מתחילה הלכה ה]. [21] עזרת ישראל. [22] כל
המוקף הוגה על פי הכסף משנה. [23] זה שיצא חוץ
לחומת העזרה. [24] כבר כתבנו למעלה שבעיא היא ולא
נפשטה, ולפיכך אין לפסול מספק, ראה בכסף משנה.

ו. נְטֻמָּאוֹ יָדָיו²⁵ - מְטַבְּלִין²⁶ וְהֵן טְהוֹרוֹת, וְאֵינוֹ
צָרִיף לְחֹזֵר וּלְקֹדֵשׁ. נְטֻמָּאוֹ גּוֹפּוֹ בְּאַכִילַת אֶכְלִין
טְמֵאִין אוּ שְׁתִּית מִשְׁקִין טְמֵאִין²⁷ וְטָבַל, אֵף עַל
פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיף הָעֵרֶב שְׂמֶשׁ²⁸ - חוּזֵר וּמְקַדְּשׁ
אַחֵר טְבִילָה²⁹; שֶׁכָּל טוֹבֵל³⁰ מְקַדְּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו
וְאַחֵר כֶּף עוֹבֵד. וְאִם לֹא קִדְּשׁ, הוֹאִיל וְלֹא הִסִּיחַ
דַּעְתּוֹ - לֹא חֲלָל³¹.

[25] בטומאה דרבנן שאינה מטמאה אלא את הידים ולא את
הגוף. [26] ראה בחגיגה כ: שבקודש החמירו להטביל.
[27] בזבחים שם: "טומאה מהו שתועיל לקידוש ידים
ורגלים, תיפוק ליה כיוון שצריך הערב שמש, מסיח דעתו,
כגון שנטמא סמוך לשקיעת החמה". ומפני שהוא דבר
שאינו שכיח, לכן כתב רבינו שנטמא גופו באוכלין טמאין,
שאינו צריך הערב שמש (כסף משנה). ויתר על כן: הרי
רבינו סובר ששיעור בין השמשות הוא שלושת רבעי מיל
(פרק ה מהלכות שבת הלכה ד, וכן כתב הבית יוסף אורח
חיים סימן רסא בדעת רבינו), אם כן יש כאן היסח הדעת,
ולכן כתב רבינו באופן שאינו צריך הערב שמש כלל.
[28] מפני שעיקר טומאות אלו - מדרבנן. [29] שמה הסיח
דעתו, מאחר שעכשיו אינו ראוי לעבודה. [30] [כלומר,
טבילה הצריכה הערב שמש שבוה ודאי צריך קידוש ידים
ורגלים, ראה בלשון הגמרא בזבחים כ: ונראה שהמסך
רגליו אף על פי שצריך טבילה (למעלה בהלכה הקודמת) -
אם לא היה חשש של ניצוצות על גבי רגליו (ראה למעלה
הלכה ד-ה) אינו צריך קידוש ידים ורגלים, כיוון שטבילה
זו אינה מחמת טומאה]. [31] בעיא ולא נפשטה היא בזבחים
שם, ומספק אין פוסלין עבודתו (כסף משנה). [ונראה שזה
מוסב גם על כל טובל (שצריך הערב שמש) הצריך קידוש
ידים ורגלים, לפי שאין כאן היסח הדעת ממש, אלא דין של
היסח דעת כיון שנפסל אז מעבודה].

ז. פֶּהֶן גְּדוֹל שְׂלֵא טָבַל וְלֹא קִדְּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו בֵּין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) בגמרא שם הביאו הפסוק "ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו" שבשמות מ, לב, ורבינו הביא פסוק אחר בשמות ל, יט, שלא נאמר בו אלא אהרן ובניו, ולפיכך הוצרך לכלול את פינחס עמהם כדי שיהיו ארבעה. אבל הדבר קשה, שהרי בזמן שנאמרה פרשה זו (בשמות שם) עדיין היו נדב ואביהו בחיים, ואם כן למה לא יצטרכו מים כדי לקדש חמשה או ששה כהנים?

יד. מי פיור נפסלין בלינה, כמו שבארנו. וכיצד היו עושין? משקעים אותה במי מקנה או במעין ולמחר מעלין אותה, או ממלאין אותה בכל יום בבקר.

טו. הים שעשה שלמה - כמקנה היה, מפני שאמרה של מים היתה עוברת בתוכו מעין עיטם, לפיכך לא היו מימיו נפסלין בלינה כמי הפיור, וממנו היו ממלאין הפיור.

47) בירושלמי יומא פרק ג הלכה ח: "והים לרחצה לכהנים בו (דברי הימים-ב ד, ו) ולא כלי הוא? אמת המים מושכת לו מעיטם".

טז. כיצד מצות קדוש? מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ושוחה ומקדש. וכל החוצץ בטבילה - חוצץ בקדוש ידים⁴⁸. ואינו מקדש פשהוא יושב, מפני שהוא פעבורה⁴⁹, ואין עבודה אלא מעמד, שנאמר: לעמד לשרת.

48) בחולין קו: "דבר שחוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנטילת ידים ובקידוש ידים ורגלים במקדש". (49) בזבחים שם: "אמר קרא לשרת" (או בגשתם אל המזבח לשרת, הרי הוקש קידוש לשרת - רש"י).

יז. וכל העובד והוא יושב⁵⁰ - חלל, ועבודתו פסולה. ואינו לוקה, מפני שאזרהה שלו מפלל עשה היא. וכן כל העוסק פעבודה מעבודת המקדש - צריך שיהיה עומד על הרצפה⁵¹. ואם היה דבר חוצץ⁵² בינו ובין הקרקע, כגון שעמד על גבי פלים או בהמה או על רגלי חברו⁵³ - פסולה. וכן אם היה דבר חוצץ בין ידו ובין הפלי⁵⁴ שעובד בו - פסל.

50) שם כג: אמרו: "אמר קרא לעמוד לשרת - לעמידה בחרתי ולא לשיבה". (51) שצריך לעמוד, וגם על הרצפה שלא תהיה שום חציצה, בין רגליו לבין הרצפה. (52) שם כד. אמרו: "הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשין, מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ כו' אף רצפה לא יהא דבר חוצץ". כי "העזרה תקדש הנכנס בתוכה כמו שמקדשין כלי שרת הדבר הנכנס בהן". (53) ואף על פי שמין במינו אינו חוצץ - בעמידה על גבי רגל חברו, שאין דרכו בכך, גם מין במינו חוצץ. (54) שם "כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו (=בין הכהן) לבין כלי שרת", שנאמר (ויקרא ד, ה) "ולקח הכהן" - שתהא לקיחה בעצמו של כהן.

יא. הטביל ידיו ורגליו במי מקנה, אפלו במעין⁴² - אין זה קדוש פלל, עד שירחץ בכלי. ובכל פלי הקדש מקדשין⁴³, בין שיש בהן רביעית בין שאין בהן רביעית.

42) בזבחים כ: "טבל במי מערה (שהן כשרים לטבילה והוא הדין למים חיים, אלא שרוב טבילות, במים מכונסים - רש"י) ועבד עבודתו פסולה". (43) כן הוא שם כא: "בכל הכלים מקדשים בין שיש בהם רביעית בין שאין בהם רביעית" וביארו בגמרא שם שהמדובר בקודש מתוכו, היינו שנוטל מן הכיור שיש בו כדי לקדש ממנו ארבעה כהנים, ומקדש כיוון שבא מכלי גדול, שאם לא כן, אין מקדשים ממנו, שלא יהא כלי שרת אחר עדיף מהכיור עצמו.

יב. כל המימות פשרים לקדוש, בין מים חיים בין מי מקנה; ובלבד שלא ישתנה מראיהן, אלא יהיו כמים הפשרים לטבילה. טיט הנרוק⁴⁴ שהפדה שוחה ושוחה ממנו⁴⁵ - משלים למי פיור. זה הפלל: כל המשלים למי מקנה - משלים למי פיור.

44) שהוא דק שראוי להוריקו מכלי אל כלי. (45) שאינו עב. והפרה שותה ממנו וכשר להשלים למקוה.

יג. כמה מים צריכין להיות בפיור? אין פחות מקדי לקדש ממנו ארבעה כהנים. שנאמר: אהרן ובניו. והיו אלעזר ואיתמר, ופינחס עמהם - הרי ארבעה⁴⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כמה מים צריכין להיות בפיור? אין פחות מקדי לקדש ממנו ארבעה כהנים. שנאמר: אהרן ובניו. והיו אלעזר ואיתמר, ופינחס עמהם - הרי ארבעה".

ומה שלא מנה גם את נדב ואביהוא, בפשטות הוא מפני שלא שימשו אלא בימי המילואים עד ליום שמיני למילואים ואח"כ נשאר רק אלעזר, איתמר ופינחס. אמנם כל זה הוא רק למאן-דאמר שפנחס היה כהן מתולדתו שהי' "בן אלעזר בן אהרן הכהן" - אבל לדעה ש"לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי", הרי מעשה זמרי היה בשנת הארבעים, ונמצא שכל שלושים ותשע שנים היו רק שלושה כהנים. וא"כ, מדוע היו צריכים מים כדי לרחוץ מהם ארבעה כהנים. ואין לומר שלמ"ד זה אין צריך אלא מים כדי לקדש שלושה כהנים, כי אז הוא פלוגתא במציאות שפליגי בגודלו של הכיור. על כן צריך לומר שגם למ"ד "לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי" היו במקדש מים לקדש ארבעה כהנים, אלא שלשיטתו, הלימוד אינו מהפסוק "אהרן ובניו" (היינו אלעזר ואיתמר ופינחס עמהם) - שהרי לשיטתו לא נתכהן פינחס עדיין), כ"אם מפסוק אחר.

(יין מלכות' ספר עבודה, סימן כט מתוך רמב"ם "פרס המלך")

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"כָּל פֶּהן שֵׁישׁ בּוֹ מוֹם, בֵּין מוֹם קְבוּעַ בֵּין מוֹם עוֹבֵר, לֹא יִפְגַּס לְמִקְדָּשׁ. . . וְאִם עֶבֶר וְנִכְנַס - לּוֹקֵה כּוֹי".

היינו, שכשם שהקרבות צריכים להיות "תמימים" ומובחרין", כך גם הכהן המקריב צריך להיות "תמים".

עבודת הקרבות שייכת גם בזמן הזה בעבודת התפילה, שהרי "תפילות כנגד תמידים תקנום", ו"עבודה שבלב זו תפילה", ונעשית על ידי כל אחד ואחד מישראל, שהרי היא "מצות-עשה". . . שיהא אדם שואל צרכיו שהוא צריך להם כו", ובוודאי שהקב"ה ממלא בקשתו של כל יהודי בכל המצטרך לו, ועאכו"כ כשתפילתו היא באופן של יגיעה. ומובן שגם הדין שכהן צריך להיות תמים, ישנו גם בזמן הזה שצריך המתפלל להיות במצב של "תמים" על ידי קיום כל רמ"ח מצוות-עשה ושמירת שס"ה מצוות לא-תעשה.

(יין מלכות, ספר עבודה, סימן ל

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(2) בכורות מג. במשנה: "מומין אלו, בין קבועין בין עוברין, פוסלין באדם" (פוסלין כהן לעבודה - רש"י). ובספרא פ' אמור פרשה ג הלכה ה: "אין לי אלא בעל מום קבוע. בעל מום עובר, מניין? תלמוד-לומר כל איש אשר בו מום". פירוש: לפני כן (ויקרא כא, יז) נאמר "אשר יהיה בו מום לא יקרב", שמשמעו: יהיה בו מום לעולם, כלומר, מום קבוע. ולכן מביא הפסוק השני (שם, כא) "אשר בו מום", ולא נאמר "אשר יהיה" לרבות מום עובר (התורה והמצוה). (3) גם בספר המצוות שם, כתב רבינו "המזבח ובין האולם ולמזבח והאולם וההיכל", וכן מוכח מלשון הפסוק "ואל המזבח לא יגש". ואילו מפשטות לשון המשנה (כלים שם) נראה שאינם אסורים אלא בין האולם ולמזבח. וראה במשנה-למלך, ולמעלה פ"א הלכה א והלכה טו. ואף-על-פי שבדין זה של כניסה בלי עבודה, לא מצאנו לימוד מיוחד לרבות גם בעל מום עובר - סובר רבינו שאין לחלק בין איסור זה לאיסור עבודה. (4) בכלים פ"א משנה ט: "בין האולם ולמזבח וכו' שאין בעלי מומין וכו' נכנסים לשם". ודעת רבינו, שזהו איסור תורה. וכן הוא ביומא מד: שמעלות אלו של מסכת כלים הן מדאורייתא, וכן כתב רבינו בספר המצוות לא-תעשה סט. והרמב"ן שם הקשה על זה, ממה שהתירו (סוכה מד.) לכהנים בעלי מום להכנס בין האולם ולמזבח כדי לקיים מצות ערבה, הרי שאין איסורו אלא מדרבנן. וראה במגילת אסתר שם. (5) מן המזבח ולפנים, כנ"ל. אבל בפיי"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד (אות כח) נראה שאינו לוקה אלא אם נכנס להיכל, וצריך עיון (כסף משנה). וסתירה כזו ישנה גם בדין שתויי יין, שלמעלה פ"א הלכה א-טו כתב שאם נכנס מן המזבח ולפנים לוקה, ואילו בהלכות סנהדרין שם (אות כט) נראה שאינו לוקה אלא אם נכנס להיכל, ועיין במעשה רוקח. (6) זבחים טז:

יח. וְאִין עֲבוּדָה אֶלָּא בְּיָמֵינוּ⁵⁵. וְאִם עֶבֶד בְּשִׂמְאֵל - פְּסוּלָה, וְאִינוּ לּוֹקֵה⁵⁶. רָגְלוֹ אַחַת עַל הַכְּלִי וְרָגְלוֹ אַחַת עַל הַרְצֵפָה, רָגְלוֹ אַחַת עַל הָאֶבֶן וְרָגְלוֹ אַחַת עַל הַרְצֵפָה⁵⁷ - רוֹאִין: כֹּל שֶׁאֵלוֹ יִנְטֵל הַכְּלִי אוֹ הָאֶבֶן יְכוּל לְעַמֵּד עַל רָגְלוֹ אַחַת - עֲבוּדָתוֹ כְּשֵׁרָה⁵⁸, וְאִם לֹא - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. קָבַל בְּיָמֵינוּ וְשִׂמְאֵל מְסִיעָתוֹ - עֲבוּדָתוֹ כְּשֵׁרָה, שֶׁהִמְסִיעַ אֵין מְשַׁיְחִין עָלָיו.

55) שם. למדו כן ממה שנאמר (שם, כה) "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן", וכל מקום שנאמר אצבע אינו אלא בימין, שנאמר (שם יד, טז) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית" (שם כד:), מכאן שכל לקיחה וכל נתינה בימין דווקא. (56) כיוון שאין בזה אזהרה מפורשת בתורה. (57) נוסף על פי הכסף משנה. וכן הוא בבביתא שם. ואף על פי שהאבן הוא מין במינו עם הרצפה, כיוון שאינו מבטלו משום שנתקל בה, הרי הוא חוצץ. (58) שמסייע אין בו ממש.

יט. נִתְנַדְּדָה אֶבֶן מֵאֲבְנֵי הָעֹזֶה⁵⁹ - לֹא יַעֲמֵד עָלֶיהָ בְּשֵׁעַת עֲבוּדָה עַד שֶׁתִּחַבֵּר בְּאָרְצָהּ. וְאִם עֶבֶד - עֲבוּדָתוֹ כְּשֵׁרָה, הוֹאִיל וּבִמְקוֹמָה עוֹמֵד.

(59) בזבחים שם "בעי רבי אמי נדלדלה האבן ועמד עליה מהו, היכא דאין דעתו לחברה לא תיבעי לך דוודאי חייצא, כי תיבעי לך דדעתו לחברה, מאי, כיוון דדעתו לחברה כמה דמחברה דמייא, או דילמא השתא מיהא הא תלישא"? ומסתימת דברי רבינו נראה שאפילו אם אין דעתו לחברה, אין זו חציצה כדיעבד, משום שלפי דעת רבה זוטי (שם) לא הסתפק רבי אמי בנדלדלה האבן, אלא בנעקרה האבן, ונראה מזה כי בנדלדלה לעולם אינה חציצה. אף על פי שאין דעתו לחברה, ולא הכריע רבינו בין שתי הלשונות הללו, ולכן פסק שלכתחילה לא יעמוד, ואם עמד כשר, כדרכו בכל הספיקות.

~ יום שני כ"ג תמוז ~

פְּרָק שְׁשִׁי

(1) יתבאר בו איסור עבודה בבית המקדש לכהן בעל מום, ומום הוא מום עובר. ומה הוא מום קבוע.

א. כָּל פֶּהן שֵׁישׁ בּוֹ מוֹם, בֵּין מוֹם קְבוּעַ בֵּין מוֹם עוֹבֵר², לֹא יִפְגַּס לְמִקְדָּשׁ מִן הַמְּזֻבָּח³ וְלִפְנֵים⁴; שְׂנֵאֲמַר: אֵל הַפְּרֻכָּת לֹא יָבֵא וְאֵל הַמְּזֻבָּח לֹא יִגַּשׁ. וְאִם עֶבֶר וְנִכְנַס⁵ - לּוֹקֵה, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֶבֶד. וְאִם עֶבֶד בְּמִקְדָּשׁ - פְּסוּל⁶ וְחָלַל עֲבוּדָה, וְלוֹקֵה אֵף עַל הָעֲבוּדָה⁷. שְׂנֵאֲמַר: אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ, שֶׁאֲזַהְרָה זֶה שֶׁלֹּא יִקְרַב לְעֲבוּדָה⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (42) נוסף לתפקידם בשטח ההוראה (סנהדרין פו: במשנה). (43) אותם שעוד לא התחילו בעבודה, או שהתחילו ומצאו בהם ריעותא, אבל אלו שהתחילו בעבודה ולא מצאו בהם ריעותא, אין בודקים אותם (פסחים ג: וראה בפ"כ מהלכות איסורי ביאה הלכה ב).

יב. מי שִׁנְמָצָא פֶּשֶׁר בְּיַחוּסוֹ וְנִמְצָא בּוֹ מוֹם - יוֹשֵׁב בְּלִשְׁפַת הַעֲצִיּוֹת⁴⁴ וּמִתְלַע עֲצִיּוֹת לְמַעַרְכָּה⁴⁵. וְחֹלֵק בְּקִדְשֵׁים⁴⁶ עִם אָנָשִׁי בֵּית אָב שְׁלוֹ וְאוֹכֵל, שְׁנֹאֲמַר: לָחֵם אֱלֹהֵינוּ מִקֶּדֶשׁ הַקִּדְשִׁים וּמִן הַקִּדְשִׁים יֵאָכֵל.

(44) מדות פ"ב משנה ה. וראה בפ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ח. (45) ש"כ כל עץ שנמצא בו תולעת פסול" (הלכות בית הבחירה שם, ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ב). (46) זבחים צח: במשנה, וראה להלן פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז.

~ יום שלישי כ"ד תמוז ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יפרש המומים הפוסלים באדם ובבהמה.

א. כָּל הַמוּמִין הַפּוֹסְלִים בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה - חֲמִשִּׁים². וְזֶהוּ פֶּרֶטָן:

(2) ראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"א. וראה להלן פ"ח, המומין המיוחדים רק באדם, ובהל' איסורי מזבח שם ה"ב, המומין המיוחדים רק בבהמה. ואף-על-פי שיבלת וחרוץ לא נכתבו בתורה אצל אדם, ורק ותבלול לא נכתבו בבהמה - למדו (בכורות מג.) זה מזה בגזירה-שזה.

ב. חֲמִשָּׁה בְּאֵזֶן, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנִּפְגַּם³ סְחוּס אֶזְנוֹ פְּדֵי שְׁתַּחֲגֹר הַצִּפְרָן בְּפָגַם⁵. אֲכָל הָעוֹר הַמְקַף לְסְחוּס הָאֵזֶן - אֵין בּוֹ מוֹם⁶, בֵּין נֶקֶב בֵּין נִסְדֵּק⁷.

(3) פגימה היא כשיש שם חסרון (רש"י שם לו.). וראה להלן ה"ג. (4) שם לו, א - במשנה: "על אלו מומין שוחטין את הבכור, נפגמה אזנו מן החסוס". ובמשנה שבמשניות הגירסא "החסוס", וכן הוא ברא"ש, וראה ברש"י וב'תוספות' שם כי הוא תנוך האוזן. (5) שם לו, ב - בגמרא. והיינו "שתעכב בה ציפורן, אם בודקין אותו כבדיקת סכין" (רש"י שם). (6) שם במשנה "אבל לא העזר", ופירש רש"י "דהדר בריא ולא הוי מומא, והאי עור היינו אליה רכה של אוזן", אבל לרעת רבינו הכוונה לכל העור המקיף ולא רק לאליה הרכה של האוזן, וראה 'תוספות יום-טוב' כאן. (וראה להלן ה"ד והי"א בדין אין חרוץ אלא בעצם). (7) אף-על-פי שזה לא נשנה שם אלא בנפגם - טעם אחד הוא לכולם כיון שחוזר ומבריא, כנ"ל.

ג. מִי שֶׁנִּסְדֵּק⁸ סְחוּס אֶזְנוֹ בְּכָל שְׁהוּא, אָף עַל פִּי שְׁלֹא חִסְרָה⁹. מִי שֶׁנֶּקֶב¹⁰ סְחוּס אֶזְנוֹ כְּכַשְׁינָה¹¹. בֵּין נֶקֶב עָגֵל בֵּין נֶקֶב אֶרֶץ, אִם מִצִּטְרָף לְכַשְׁינָה - הָרִי זֶה מוֹם¹². מִי שֶׁיִּבְשָׁה אֶזְנוֹ פְּדֵי שְׁתַּנְּקֵב וְלֹא תוֹצִיא

שְׁיִדְרוּהוּ בֵּית דִּין עַל דַּעַת רַבִּים³², פְּדֵי שְׁלֹא יְהִי לּוֹ הַפְּרָה, שְׁלֹא יוֹסִיף לְחֵטָא; וְעוֹבֵד וְיוֹרֵד וּמְגַרְשֵׁי³³. וְכֵן אִם הָיָה מִשְׁמָא לְמַתִּים - פְּסוּל, עַד שֶׁיִּמְקַבֵּל עָלָיו בְּבֵית דִּין שְׁלֹא יִטְמָא³⁴. וְאִם עֵבֶר וְעֵבֶר קָדָם שְׁיִדְרוּ אוֹ שֶׁיִּמְקַבֵּל, אָף עַל פִּי שְׁהוּא נְשׁוּי בְּעֵבֶרָה - לֹא חֵלֵל עֲבוּדָה³⁵.

(31) בכורות מה: במשנה. (32) שאין לו התרה (פ"ו מהלכות שבועות הלכה ח). שאם לא כן, יש חשש שילך לחכם ויתיר לו נדרו, שהרי רבינו לא הביא במפורש שצריך לפרט את הנדר, והסיבה שבשבילה נדר (ראה יורה-דעה סימן רכח סעיף יד), אלא כתב "שיאמר אני נשבעתי על כך וכך, ונחמתיו" (שם הלכה ה) וכן דעת התוספות בערכין כג. ד"ה מר. ועיין רש"י בכורות שם. (33) ברייתא שם. (34) בנושא נשים בעבירה, מדירים אותו על דעת רבים, ולא הסתפקו בקבלה בלבד, משום שנושא נשים בעבירה יצרו תוקפו (גמרא שם מו.). (35) שאף חלל שעבד, עבודתו כשרה, כדלהלן הלכה י, וראה במאירי לגיטין לה:

י. פֶּהוּ שְׁעֵבֶד וְנִבְדַק וְנִמְצָא חֵלֵל - עֲבוּדָתוֹ פְּשֻׁרָה³⁶ לְשַׁעֲבֵר, וְאִינוּ עוֹבֵד לְהַבְּא. וְאִם עֵבֶד - לֹא חֵלֵל³⁷; שְׁנֹאֲמַר: בְּרַךְ יְיָ חֵילוֹ וּפְעַל יָדָיו תִּרְצֶה - אָף חֵלִין³⁸ שְׁבוּ תִרְצֶה³⁹.

(36) כרבי יהושע בתרומות פ"ח משנה א, והובאה בקידושין סו: (37) משמע שאף אם עבד לאחר שנודע, גם כן לא חילל, שכיון שאמרו "אף חולין (=חללים) שבו תרצה", אין לחלק בין לפני שנודע לבין לאחר שנודע (כסף משנה). וכן כתב המאירי בקידושין שם. ויסודו מהירושלמי (תרומות שם הלכה א) שאמרו, שאם נודע בשעה שקבל הדם מותר לגמור ולזרוק, וכן בנודע לו בשעת קמיצה, מותר לגמור ולהקטיר (יריעות שלמה). (וכן בדין: שרק אם נאמר בנידון זה "מתה כהונה", כלומר, לאחר שנמצא חלל הוא כאילו מת, ואינו בטל למפרע (ראה מכות יא: - אז יש מקום לחלק בין לפני הידיעה לבין לאחר הידיעה, אבל לפי מה שאמרו במסקנא (שם יג.) ש"בטלה כהונה", כלומר, נתגלה הדבר למפרע כי לא היה כהן (רש"י שם), וכן פסק רבינו בפ"ז מהלכות רוצח הלכה יב - לפי זה, אין מקום לחלק בין לפני הידיעה לבין לאחריה. אבל דעת התוספות אינה כן, ראה בכתובות כג. ד"ה עדי, ובקידושין יב: ד"ה ועל, ועיין רש"י שם). (38) כלומר, חללים (רש"י בקידושין שם). (39) קידושין שם.

יא. בֵּית דִּין הַגְּדוּל⁴⁰ הִיוּ יוֹשְׁבֵין בְּלִשְׁפַת הַגְּזִית⁴¹, וְעָקַר מִעֲשִׂיהֶם⁴² הַתְּדִיר - שְׁהִיוּ יוֹשְׁבֵין וְדָנִין אֶת הַפְּהֵנָה, וּבִדְקִין הַפְּהֵנִים בְּיוֹחֲסִין וּבְמוּמִין⁴³. כָּל פֶּהוּ שֶׁנִּמְצָא פְּסוּל בְּיַחוּסוֹ - לוֹבֵשׁ שְׁחוּרִים וּמִתְעַטָּף שְׁחוּרִים וְיוֹצֵא מִן הָעֶזְרָה; וְכָל מִי שֶׁנִּמְצָא שְׁלֵם וְכָשֶׁר - לוֹבֵשׁ לְבָנִים וְנִכְנָס וּמְשַׁמֵּשׁ עִם אֲחֵיו הַפְּהֵנִים.

(40) מדות פ"ה משנה ד. (41) בחצייה של חול, ראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(בית יוסף' שם). וכן הוא בתוספתא בכורות פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 539 18): "אזניו מגופפות, בחסיסה אחת לא ישחט (= חוץ למקדש), בשתי חסיסות ישחט" (= שהוא מום). וראה בפירוש המשניות שם.

ד. **שְׁלֹשָׁה בְּרִיסִים** ¹⁹ שֶׁל עֵינַי, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנֶּקֶב רִיס מְרִיסֵי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא ²⁰. מִי שֶׁנֶּקֶדַק רִיס מְרִיסֵי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא ²¹. [מִי שֶׁנֶּקֶבָם ²² רִיס מְרִיסֵי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא.] וְשִׁלְשָׁה מוּמִין אֵלוֹ בְּכָל חֲרוֹץ ²³ הָאָמוּר בַּתּוֹרָה ²⁴.

19) משנה שם לח, א. ובגמרא (שם לח): "מאי הריס, אמר רב פפא תורא ברע דעינא". ומפרש רבינו בפירוש המשנה "ריס העין, שם העפעף האחד משני עפעפי העין". 20) במשנה, שם: "הריס של עין שניקב". ומכיון שלא נאמר שיעור הנקב, קבע רבינו שהוא בכל שהוא. 21) שם, במשנה. ומה שכתב בכל שהוא, ראה שם לו, ב – לענין סחוס "הסדק בכל שהוא", ובלא חסרון, ראה שם לו, א – במשנה. 22) כלומר, נחסר. שם במשנה לח, א. וצריך עיון: אם ניקב ונסדק, שאין בהם חסרון, פסולים בכל שהוא – כל-שכן נפגם, שיש בו חסרון, שפסול בכל שהוא. וראה להלן. 23) 'ספרא' פ' אמור פ"ז הי"ב: "חרוץ ריס של עיניו שניקב שנפגם ושנסדק". 24) בויקרא כב, כב "עורת או שבור או חרוץ". ואף-על-פי שאין חרוץ בבשר, אלא בעצם (להלן הי"א) – נראה שריסי העינים אינם בבשר ('חזון איש').

ה. **שְׁמוֹנֵה בְּעֵינַי, וְאֵלוֹ הֵן: הָעוֹר ²⁵, בֵּין בְּאַחַת מֵעֵינָיו בֵּין מִשְׁתִּיחָן ²⁶. מִי שֶׁאֵינּוּ רוֹאֶה בְּשֵׁתֵי עֵינָיו אוּ בְּאַחַת מֵהֶן, אִף עַל פִּי שֶׁאֵין נִרְאָה בְּהֵן שְׁנֵי כָּלָל ²⁷, מִחֲמַת שְׁעִירוֹ מִים קְבוּעִים כְּנֶגֶד רְאוּתוֹ ²⁸. מִי שֶׁאֵינּוּ רוֹאֶה בְּעֵינָיו אוּ בְּאַחַת מֵהֶן רְאִיָּה בְּרוּרָה מִחֲמַת שְׁהִיָּה בֵּה סְנוּרִים קְבוּעִים ²⁹. מִי שֶׁבְּעֵינָיו כְּמוֹ עֵנָב, אִף עַל פִּי שְׁהוּא רוֹאֶה ³⁰. מִי שֶׁיִּצָּא בְּשָׂר יָתֵר בְּעֵינָיו עַד שֶׁחָפָה מְעַט מִן הַשְּׁחוֹר ³¹ שֶׁל עֵינַי. מִי שֶׁנֶּמְשַׁף הַלֶּבֶן שֶׁל עֵינַי וְנִכְנַס מִמֶּנּוּ מְעַט בְּשָׁחוֹר, עַד שֶׁנֶּמְצָא הַשְּׁחוֹר מְעַרְב בְּלֶבֶן. וְהוּא תְּבַלּוּל ³² הָאָמוּר בַּתּוֹרָה ³³. אֲבָל אִם יֵצֵא מִן הַשְּׁחוֹר לְתוֹף הַלֶּבֶן - אֵינּוּ מוּם; שְׁאֵין מוּמִין בְּלֶבֶן ³⁴. מִי שֶׁהִיָּתָה נִקְדָּה לְבָנָה בְּתוֹף הַשְּׁחוֹר. וְזֶהוּ דִּק ³⁵ הָאָמוּר בַּתּוֹרָה ³⁶. וְהוּא שְׁתֵּהִיָּה צָפָה עַל גְּבֵי הַשְּׁחוֹר; אֲבָל אִם לֹא הִיָּתָה צָפָה אוּ שְׁהִיָּתָה מְשַׁקְעַת בְּשָׁחוֹר - אֵינּוּ מוּם. וְכֵן אִם הִיָּתָה נִקְדָּה שְׁחוֹרָה בְּתוֹף הַלֶּבֶן, אֲפִלּוּ צָפָה - אֵינּוּ מוּם; שְׁאֵין מוּמִים בְּלֶבֶן. הִיָּתָה נִקְדָּה שְׁחוֹרָה שׁוֹקְעַת בְּתוֹף הַשְּׁחוֹר - אִף זֶה נִקְרָא דִּק. אֲבָל אִם הִיָּתָה צָפָה, הוֹאִיל וְהִיא שְׁחוֹרָה בְּשָׁחוֹר - אֵינּוּ מוּם.**

25) שנאמר (שם כא, יח) "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב, איש עור וגוו", והיינו שנעקרו עיניו או עין אחת (ראה

ד"ם ¹³. מִי שֶׁהִיָּתָה אֲזוּנו ¹⁴ כְּפּוּלָה לְשֵׁתִים ¹⁵. אֲפִלּוּ הַגְּדִי, שֶׁדָּרָךְ אֲזוּנו לְהִיּוֹתָן נוֹטוֹת וּכְפּוּלוֹת ¹⁶. וּבְלֶבֶד שְׁהִיּוּ לוֹ שְׁנֵי סְחוּסִין ¹⁷; אֲבָל אִם אֵין לָהּ אֵלָא סְחוּס אֶחָד וְהָרִי הוּא כְּגוֹף אֶחָד שֶׁנִּכְפַּל - כְּשִׂיר ¹⁸.

8) סדק הוא בלי חסרון (רש"י שם). וראה להלן. 9) במשנה, שם: "נסדקה אע"פ שלא חסרה", ובגמרא (שם לו): "תנו רבנן, הסדק כל שהוא". 10) (נקב זה הוא בלי חסרון, שאם יש בו חסרון, אין צורך בשיעור כרשינה, שהרי נפגם פסול אפילו בכדי שתחגור בה ציפורן (למעלה ה"ב), וראה להלן). 11) שם במשנה: "ניקבה מלא כרשינה". ובפירוש המשנה: "שיעור גרגר כרשינה". ובגמרא (שם) "מאי כרשינה, אמר רב: שרביא הינדא", "והוא צמח מן הקטניות, הדומה לעדשים והוא מאכל בהמה" (רש"י שם). וראה בפ"ג מהל' עבדים ה"ח, ובהוספה להערה מו שם. (ומה שבנפגם פסול בחגירת הציפורן, שהוא שיעור קטן, היינו משום שיש שם חסרון, אבל ניקב אין בו חסרון, כנ"ל. ומה שפסלו בנסדק בכל שהוא, אף-על-פי שאף הוא אין בו חסרון – מצאנו גם בדיני שופר, שניקב כשר (שו"ע א"ח סי' תקפו ס"ז), ואילו בנסדק לארכו יש פוסלים אפילו בכל שהוא (שם ס"ח), לפי שהנקב אינו הולך ומרחיב. והסדק הולך ומרחיב (ראה במפרשי השו"ע שם), וכאן בנסדק הסחוס, היה ידוע להם שילך ויתרחב יותר ויותר). 12) בבכורות, שם: "בעא מיניה רב הושעיא מרב הונא רבה, כרשינה הנכנסת ויוצאה או כרשינה העומדת, אמר לו זו לא שמעתי, כיוצא בה שמעתי, דתנן השרדה והגולגולת שחסרו כמה וכו' כמלא מקדח וכו'". ומפרש רבינו שזו היתה הבעיה, אם צריך הנקב להיות עגול, שהכרשינה תהיה נכנסת ויוצאת בו, או אפילו אם הוא ארוך הוא מצטרף, ופשט לו מגולגולת ששיעור החסר בו הוא כמלא מקדח, ושם אמרו (חולין מה). שאם "יש בה נקב אחד ארוך, אפילו יש בה נקבים הרבה, מצטרפין למלא מקדח", ומזה למד גם בנידון שלפנינו ש"מלא כרשינה" הוא גם אם הנקב ארוך ('אור שמח'). 13) שם במשנה: "או שיבשה, איזהו יבשה, כל שתיניקב ואינה מוציאה טיפת דם. ר"י בן המשולם אומר, יבשה שתהא נפרכת". ופסק רבינו כתנא-קמא, וראה גם בפירוש המשנה. 14) בכורות מ, ב – במשנה. 15) "שיש לו שתי אזנים מצד אחד, אוזן בתוך אוזן" (רש"י שם). 16) ראה שם במשנה: "אוזן הגדי היתה כפולה וכו'". ומפרש רבינו כי נקט התנא גדי לרבותא כי אפילו בגדי, שדרך אזניו להיותן נוטות וכפולות, זה נחשב למום, באם היו לו שני סחוסין. 17) כלומר, שני תנוכים נפרדים. 18) ראה שם במשנה: "אוזן הגדי היתה כפולה, אמרו חכמים: בזמן שהוא עצם אחד מום, ואם אינה עצם אחד (כ"ה ברש"י ובמשנה שבמשניות) אינו מום". ומפרשה רבינו: "בזמן שהוא עצם אחד", היינו שהאוזן הנוסף הוא עצם בפני עצמו – הרי זה מום. "בזמן שאינו עצם אחד", היינו שהאוזן הנוסף אינו עצם בפני עצמו – אין זה מום (בית יוסף י"ד סי' שט). ונראה שהוא גורס בבבביתא בגמרא (בכורות שם) להיפך מהנוסחא שלפנינו: "אזניו כפולות בהסחסת אינו מום, בשתי הסחסיות הרי זה מום"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

39) ראה למעלה הערה כא, מה שהעירונו. וכן יש להעיר גם כאן.

ז. **שְׁשֶׁה בַּפֶּה, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנִּקְבָה שְׁפֹתָיו⁴⁰, אֶפְלוֹ אַחַת מֵהֶן⁴¹. מִי שֶׁנִּפְגְּמָה שְׁפֹתוֹ. מִי שֶׁנִּסְדָּקָה שְׁפֹתוֹ. וְהוּא שֶׁתִּסְדָּק מְזוּר⁴² שְׁלָה עַד שֶׁתַּחֲלַק לְשָׁנָי רְאָשִׁים⁴³. מִי שֶׁעָצַם לְחִיוֹ הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף עַל הָעֲלִיוֹן כֹּל יְשׁוּאָה⁴⁴. מִי שֶׁפִּי נִבְלַם⁴⁵ מִחֲמַת גּוֹפוֹ וּבְרִיתוֹ. אֶבֶל אִם נִבְלַם מִחֲמַת הָרוּחַ - אֵינוֹ מוּם⁴⁶. מִי שֶׁנִּשְׁטַל רֵב הַמְדַבֵּר שֶׁל לְשׁוֹנוֹ⁴⁷.**

40) במשנה שם: "שפמו שנקבה שנפגמה שנסדקה", ובמשנה שבמשניות הגירסא "שפתו". 41) כן נראה מלשון המשנה הנ"ל: "שפתו", ולא "שפתותיו", וראה למעלה ה"ו. 42) אולי צ"ל "עור" במקום "מזר", ראה בגמרא שם "אמר רב פפא, תורה ברא דשיפתיה", ומפרש 'רבינו גרשום' תורה ברא דשיפתיה = עור החיצון. (ויתכן כי צריך להיות "הזר שלה"). 43) אם פירש כן המלה "נסדקה", צריך-עיון למה לא כתב כן גם למעלה ה"ב באוון, ה"ד בריס, וה"ו בחוטם. 44) שם מ, א - במשנה: "ומעשה שהלחי התחתון עורף על העליון, ושאל רבן גמליאל לחכמים, ואמרו הרי זה מום". ובגמרא (שם מ:): חילקו בין אם יש בה עצם שהוא מום בין באדם ובין בבהמה, לבין אם אין בו עצם שאינו מום אלא בבהמה. כלומר, אם השפה התחתונה בלבד עודפת על השפה העליונה, אבל הלחי התחתון אינה עודפת על העליונה - אין זה מום בבהמה, אלא באדם בלבד, ראה להלן פ"ח ה"ח. 45) ברייתא שם מ, ב. וראה שם ברש"י, שני פירושים: (א) פיו קצר. (ב) פיו נפות. וכתב ה'בית יוסף' ביו"ד סי' שט, שרבינו מפרש כפירוש השני ברש"י, וכן הביא ביכסף משנה' כאן רק הפירוש השני. וראה להלן ה"ט, ופ"ח ה"ז. 46) ראה שם בברייתא: "תנו רבנן, פיו בלום ורגליו מבולמות מחמת הרוח - אינו מום, מחמת העצם הרי זה מום". ובתוספתא בכורות (פ"ד) "מחמת הרוח - אינו מום, מחמת עצמו הרי זה מום". וזהו כפירושו של רבינו, ולא כפירוש רש"י (כסף-משנה). וראה להלן ה"ט לגבי רגלים מבולמות. 47) במשנה, שם מ, א: "ושניטל רוב המדבר של לשונו, בית-דין של אחריהם אמרו, הרי זה מום", ו"רוב המדבר, היינו אותו קצת הלשון שאינו דבוק במלקוחיו" (רש"י). והלכה כבית-דין של אחריהם (פירוש המשנה).

ח. **שְׁנַיִם עֶשֶׂר בְּאֵיבְרֵי הַזֶּרַע⁴⁸, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנִּמְעַף הַגִּיד שְׁלוֹ, אוֹ נִכְתַּת⁴⁹, אוֹ נִתְקַם⁵⁰, אוֹ נִכְרַת⁵¹. מִי שֶׁנִּמְעַכּוֹ הַבִּיצִים שְׁלוֹ אוֹ אַחַת מֵהֶן⁵², אוֹ נִכְתַּתוֹ אוֹ אַחַת מֵהֶן, אוֹ נִתְקַם⁵³ אוֹ אַחַת מֵהֶן, אוֹ נִכְרַתוֹ⁵⁴ אוֹ אַחַת מֵהֶן. מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא בִּיצָה אַחַת, אָף עַל פִּי שְׂיֵשׁ לוֹ שְׁנַיִ פִּיסִין⁵⁵. מִי שֶׁשְׁתֵּי בִּיצוֹ בְּכִיס אֶחָד⁵⁶. הַטְּמֵטוּם. הָאֲנֵדְרוּגִינוֹס⁵⁷.**

48) בויקרא (כב, כד): "ומעוך וכתות ונתוק וכרות, לא

להלן). וכן מפורש בכורות מד, א. 26) בכורות שם: "תנו רבנן, עור בין סומא בשתי עיניו, בין סומא מאחת מעיניו". 27) שלא נעקרו, וישנן במקומן. 28) כלומר, בעיניו, ראה בכורות לה, ב - במשנה: "חורור והמים הקבועים", וראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח הי"ג "במה יודע שהמים קבועים". 29) זהו "חורור שבמשנה שם "חורור והמים הקבועים", ומילת "הקבועים" שבמשנה הנ"ל סובבת גם על חורור וגם על המים. וכן הוא ב'ספרא' שם פ"ג ה"ו "חורור קבוע והמים הקבועים". וראה בהל' איסורי מזבח שם הי"ב, איזהו סנורים קבועים. 30) ראה במשנה שם לה, א. "הרי בעינו דק תבלול חלזון נחש עצב". ורבינו גרס "עינב" במקום "עצב", וכן הוא במשנה שבמשניות וברע"ב שם. וב'ספרא' שם הי"ב כת"י רומי (צלום הסמינר בניורק): "חלזון לחש עיניו". ובהגהה על הגליון, הוגה "נחש, עינב". וכן הוא גם ברש"י על התורה (ויקרא כא, כ). 31) שם במשנה "חלזון נחש", ובפירוש המשנה: "וחלזון נחש, שני שמות נגדרים על ענין אחד, הוא שיצמח בעין בשר (מותר) (מותר) וימשך עד שחופה קצת משחור העין, ושמו המפורסם אצל הרופאים בלשון ערב טפרא". 32) שם במשנה: "איזהו תבלול, לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור", ובפירוש המשנה: "ותבלול הוא הערוב, ונגזר מן בלול, והוא שיתערב הלבן עם השחור וכו', והוא שאם נראה כאילו מן הלבן נכנס שום דבר בשחור העין הרי הוא מום, והוא מה שאמר לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור". 33) ויקרא כא, כ "או גבן או דק או תבלול בעינו". 34) משנה שם: "שחור נכנס בלבן אינו מום". ובגמרא (שם לה:): "מתניתין מני רבי יוסי היא, דתניא לבן ונכנס בשחור, שחור ונכנס בלבן, הרי זה מום, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, לבן ונכנס בשחור הרי זה מום, שחור ונכנס בלבן אינו מום, שאין מומין בלבן. אמר רב, מאי טעמא דרבי יוסי, דכתיב (תהלים עג, ז) יצא מחלב עיניו (= יצא רשע לתרבות רעה, מרוב שמן שבעינו, ושומן העין בלבן הוא - רש"י) תרבה דעינא (= חלב העין) איקרי (= הלוּבן), עיניו סתמא - לא איקרי". 35) במשנה שם: "הרי בעינו דק", וכל דברי רבינו מכאן ועד סוף ההלכה הוא בגמרא שם לה, ב. 36) שם כב, כ "או גבן או דק או תבלול".

ו. **שְׁלֹשָׁה בְּהֵטֵם³⁷, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנִּקְבַּח חֲטָמוֹ, אֶפְלוֹ מִצַּד אֶחָד³⁸. מִי שֶׁנִּסְדָּק חֲטָמוֹ. מִי שֶׁנִּפְגְּם³⁹ חֲטָמוֹ.**

37) משנה, שם לט, א. 38) כלומר, דופן אחד של נחיר אחד. שהרי נאמר במשנה "חוטם", ולא חוטמין כברייתא שם, ומכאן שאפילו אם ניקב חוטם אחד, הרי זה מום, וראה להלן ה"ז. ובברייתא שם: "ניקבו חוטמין זה לתוך זה, מבחוץ - הרי זה מום, מבפנים - אינו מום". והיינו "אם ניקב הבשר המפסיק באף לשני נקבים וכו', אם היה לו בחלק הנראה על פני האדמה - הרי הוא מום. ואם היה תחת העור, רוצה לומר לצד העליון מן האף - אינו מום" (פירוש המשנה). והביאו רבינו להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ב במומים של בהמה, כי באדם לא נמצא כלי-כך שהנקב שבדופן האמצעי יהיה ניכר מבחוץ ('הר המוריה').

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

62) שנאמר (שם כא, יט) "או איש אשר יהיה בו שבר רגל או שבר יד". (63) שם במשנה: "נשבר עצם ידו ועצם רגלו אע"פ שאינו ניכר", ובגמרא שם: "אינו ניכר מי קא הוי מומא, אמר רב פפא: אינו ניכר מחמת עצמו, אבל ניכר מחמת מלאכה". (64) ראה שם בפירושו המשנה ובפירושו רש"י כי אינו ניכר מחמת עצמו כשהוא עומד, אבל ניכר בשעת הילוכו שצולע, והילוך הרגל זו מלאכה. (65) נפוחות, ראה למעלה ה"ז. (66) שם מ, ב – בכרייתא: "תנו רבנן, פיו בלום ורגליו מבולמות, מחמת הרוח אינו מום, מחמת העצם הרי זה מום", ומפרש רבינו מחמת העצם, כלומר מחמת עצמן וברייתן, וכדברי התוספתא (מובא ברש"י שם) "מחמת הרוח אינו מום, מחמת עצמו הרי זה מום", ראה למעלה שם.

י. אַרְבָּעָה רְאוּיִין לְהִיזֵת בְּכָל הַגּוֹף, וְאֵלוּ הֵן: מִי שֵׁישׁ בּוֹ גֵרֵב⁶⁷ יִבֶּשׁ כָּל שְׁהוּא⁶⁸. וְזֶהוּ הַגֵּרֵב הָאָמּוּר בַּתּוֹרָה⁶⁹. מִי שֵׁישׁ בּוֹ יִפְלֵת שֵׁישׁ בָּהּ עֵצִים. וְזֶה הוּא יִפְלֵת הָאָמּוּרָה בַּתּוֹרָה⁷⁰. מִי שֵׁישׁ בּוֹ חֲזוּזִית מְצִרִית⁷¹ כָּל שְׁהִיא, וְהִיא חֲזוּזִית קָשָׁה וְקַעֲוָה. וְזוֹ הִיא יִלְפֵת הָאָמּוּרָה בַּתּוֹרָה⁷².

67) מין שחין. (68) שאז הוא מום קבוע, אבל גרב לח אינו מום קבוע אלא מום עובר לפי שיכול להתרפא, ראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ו. ומבואר בכורות מא, א – שגרב לח שמתרפא הוא לח מבפנים ולח מבחוץ, וגרב יבש מבפנים ומבחוץ אינו מתרפא. וכמו כן יבש מבפנים ולח מבחוץ אינו מתרפא. ולדעת הי"ספ משנה' גם לח מבפנים ויבש מבחוץ אינו מתרפא, וראה ב'הר המוריה'. (69) ויקרא כא, יט. וכב, כב. דברים כח, כז. (70) ויקרא כב, כב "עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת, לא תקריבו אלה לה". וראה בכורות מ, ב – כי "יבלת" שבקרא הוא שיש בה עצם, והרי הוא מום בין בגופו ובין בעינו. (71) שחין שהיתה בעשרת מכות שבמצרים (שם מא.). וראה להלן שם כי יש חזויות שאינה מצרית. (72) ויקרא כא, כ. וראה מס' בכורות, שם.

יא. כָּל עֵצִים שֶׁבְּגֵלוֹי שֶׁנְּחָרָן בּוֹ חֲרִיץ - הֲרִי זֶה מוּם⁷³, וְהוּא בְּכָלֵל חֲרוּץ הָאָמּוּר בַּתּוֹרָה⁷⁴. וְאֵין הַצְּלָעוֹת בְּכָלֵל עֲצָמוֹת שֶׁבְּגֵלוֹי⁷⁵.

73) ראה משנה בכורות מ, ב: "ושנפגם עצם ידו ורגלו". (74) שם כב, כב "או שבור או חרוץ". ובגמרא שם מא, א: "אמר אביי וכו' חרוץ דומיא דשבור, מה שבור במקום עצם, אף חרוץ במקום עצם". וראה למעלה ה"ד. (75) ראה ב'ספרא' פ' אמור פ"ז הי"א לענין שבר, "לפי שנאמר שבר יד או שבר רגל. שיכול, אין לי אלא שנשברה ידו או שנשברה רגלו וכו', יכול שאני מרבה שבר צלע, תלמוד-לומר שבר יד או שבר רגל, מה אלו מיוחדים שמומם גלוי ואינן חוזרים, יצא שבר צלע שאין מומו בגלוי". והוא-הדין לענין חרוץ (וראה למעלה פ"ו ה"ז). וכן הוא גם בתוספתא בכורות פ"ד: "איזהו כסול, כל שהכסלים יוצאין. נשתברו

תקריבו לה". ובכורות לט, ב – נחלקו בזה רבי יהודה ורבי אליעזר בן יעקב ורבי יוסי: לדעת רבי יהודה מומין אלו כולם, הם גם בביצים וגם בגיד. לדעת רבי אליעזר בן יעקב, כולם רק בגיד. ולדעת רבי יוסי, מעוך וכתות הם גם בביצים וגם בגיד, ואילו נתוק וכרות אינם אלא בגיד ולא בביצים, ופסק רבינו כרבי יהודה, שכולן גם בביצים וגם בגיד. (49) כתוש יותר ממעוך (רש"י על התורה, שם) והיינו שנכתתו באבנים עד שנימוח (רש"י בכורות, שם). (50) היינו שניתק ביד לגמרי ולא נשאר מעורה (ראה רש"י שם). (51) בסכין ועדיין נשאר מעורה (רש"י שם). (52) נלמד מהא דלהלן שמי שאין לו אלא ביצה אחת, הרי זה מום. (53) תלושין ביד עד שנפסקו חוטים שתלווין בהם, אבל נתונים הם בתוך הכיס והכיס לא נתלש (רש"י בחומש ויקרא שם, וראה גם רש"י בכורות, שם). (54) בסכין ועדיין תלווין בכיס ומעורין קצת, שכרות הוא פחות מנתוק (רש"י בכורות שם, וראה רש"י בחומש שם) אבל ברש"י שם לג, ב – כתב שכרות הוא שכרתן לגמרי, רק הם תלווין בכיס, ואילו נתוק הוא שמשליכין גם מן הכיס, וראה ב'תוספות' שם ד"ה להביא. (55) שם מ, א – במשנה. ובגמרא שם שלש מחלוקות, תנא-קמא סובר כי הוא מום, ורבי ישמעאל סובר כיון שיש לו שני כסיסין, בידוע שיש לו שני ביצים, ואינו מום. ורבי עקיבא סובר כי מושיבו על עכוזו ומועך, אם יש לו ביצה נוספת – סופה לצאת. ולהלן פ"ג מהל' בכורות ה"ה פסק כרבי עקיבא, וגם כאן כוונתו אם נתברר שאין לו אלא ביצה אחת. (56) שם במשנה ובגמרא, לדעת כולם. (57) כדעת רבי ישמעאל שם מא, א – במשנה. וראה להלן פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ג.

ט. שְׁשֵׁה בִּידִים וּבְרֵגְלִים, וְאֵלוּ הֵן: הַפֶּסֶס⁵⁸. וּמִי שֶׁנִּשְׁמְטָה יָרְכוֹ⁵⁹. הוּא שְׂרוּעַ הָאָמּוּר בַּתּוֹרָה⁶⁰. מִי שְׂאָחַת מִיְרֻכּוֹתָיו גְּבוּהָה מִחֲבֵרְתָּהּ⁶¹. מִי שֶׁנִּשְׁפָּר עֵצִים יְדוֹ⁶². וְהוּא שְׁיֵהִיָּה נֶפֶר⁶³. מִי שֶׁנִּשְׁפָּר עֵצִים רְגְלוֹ. וְהוּא שְׁיֵהִיָּה נֶפֶר. אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ נֶפֶר פֶּשְׁעוֹמֵד, אִם נֶפֶר פֶּשְׁיֵהֶלֶף - הֲרִי זֶה מוּם⁶⁴. מִי שֶׁרְגְלוֹ מְבַלְמוֹת⁶⁵ מְחַמַּת עֵצָמָן וּבְרִיתָן⁶⁶. אֲבָל אִם הָיוּ מְבַלְמוֹת מְחַמַּת הָרוּחַ - אֵינּוּ מוּם.

58) הצולע. כמו שנאמר (ויקרא כא, יח) "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב, איש עור או פסח וגו'". (59) שנשתרבה ירכו. כלומר, ירך אחת גדולה יותר מירך חברתה. משנה שם מ, א: "איזהו שחול, שנשמטה ירכו". וראה להלן, בהערה הסמוכה. (60) ויקרא שם: "או חרום או שרוע". וכמו כן (שם כב, כג) "ושור ושה שרוע וקלוט". וראה בגמרא שם: "תנא וכו' שרוע שנשתרבה לו ירכו", ומפרש רש"י שאחת מירכותיו גדולה מחבירתה, וב'ספרא' אמור פ"ז ה"ו "שרוע שנשמטה ירכו", הרי כי נשתרבה ונשמט היינו הך. וראה ברש"י שם במשנה ו'תוספות' שם ד"ה שנשמטה. (61) שם במשנה: "וכסול שאחת מירכיים גבוהות", כלומר, לא גדולה במידתה אלא גבוהה במקום חיבורה, שמקום "בוקא דאטמא" של ירך זה, עלה למעלה על הגב יותר מחבירתה, ראה רש"י במשנה, שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רוב צלעותיו, או שהיה מום מבפנים אינו מום, שנאמר עור ופסח, מה עור ופסח המיוחדים מום שבגלוי ואין חזור.⁷⁶

יב. ועוד יש שם⁷⁶ שלשה מומין אחרים⁷⁷, ואלו הן: הגזן שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד⁷⁸. החולה כשהוא רועד מפני חלו וקשולן פחו. אכל הטריפה - פשר באדם⁷⁹ ופסול בבהמה⁸⁰. וכן יוצא דפן⁸¹ - פשר באדם ופסול בבהמה⁸².

ג. ארבעה באזן, ואלו הן: מי ששתי אזניו קטנות הרבה. מי ששתי אזניו נפוחות, דומות לספוג. מי שאזניו מדלדלות למטה. מי שאחת מאזניו משנה מחברתה במראה².

76 ראה בפ"א מהל' יסודי התורה ה"א, ובהערה ד. 77 משנה בבכורות מא, א. וראה גם ב'ספרי' פ' שופטים דברים יז, א. ובגמרא שם: "מנהני מילי, דתנו רבנן, מן הצאן ומן הכבשים או מן העזים (ויקרא א, י), פרט לזקן ולחולה ולמזוהם". 78 בחולין כד, א: "תנו רבנן, כהן משיביא שתי שערות עד שיוזקין כשר לעבודה וכו', עד שיוזקין עד כמה, אמר רבי אלעא אמר רבי חנינא, עד שירתת". וראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ו, וב'משנה למלך' שם. 79 משנה, בכורות מה, ב. לפי שאינו מום שבגלוי, ראה למעלה פ"ו ה"ז. 80 לא מטעם מום, אלא נתמעטה מן הפסוק "מן הבקר" (ויקרא א, ג) - להוציא את הטריפה ('ספרא' שם דיבורא דנדבה (פ"ב ה"י). 81 הוציאוהו על-ידי ניתוח מן הבטן. 82 שם במשנה משום שנאמר (כב, כז) "שור או כשב או עז כי יולד", פרט ליוצא דופן, ראה להלן פ"ג שם ה"ד.

ד. חמשה בגבינים³, ואלו הן: מי שאין לו שער בגביניו. והוא גבן האמור בתורה. מי שגביניו שוקבין. מי שאין לו אלא גבין אחד⁴. מי שיש לו גביניו יתר על שנים. מי שאחד מגביניו משנה מחברו. בין ששערו של זה ארף ושערו של זה קצר, בין ששערו של אחד שחור ושערו של השני לבן או אדם, הואיל ויש ביניהם שנוי זה - הרי זה פסול⁵.

ג. המזוהם⁸³. וכזה שהוא מזוהם בזעתו - רוחץ וישף כל גופו בששם ועובד⁸⁴. היה ריח פיו רע - נותן בפיו פלפל⁸⁵ או זנגביל⁸⁶ וכיוצא בהן ועובד. ואם עבד בזוהם זעתו או בזוהם פיו - הרי חלל עבודתו, כשאר אלו הפעלי מומין כלם.

83 "הוא שריחו רע" (רבינו בפירושו המשנה שם). 84 כתובות עה, א. 85 שם. 86 אינגעבר.

~ יום רביעי כ"ה תמוז ~

ה. ארבעה בריס העינין, ואלו הן: מי שאין לו שער כלל בריסי עיניו⁶. מי ששער ריסי עיניו מרבה מעבה⁷ הרבה. מי ששער אחד מריסי עיניו משנה משער ריס אחר. כגון שאחד שחור ואחד לבן, או שאחד נושר⁸ והשני מעבה. מי שעפעפיו סגורות מעט ואינן נפתחות הרבה כשאר כל האדם.

6 כלומר, לא נשתיירו אפילו השרשים, והוא "תמיר" שבברייתא, אבל אם נשתיירו השרשים אין זה אלא משום מראית עין, ראה שם מג: במשנה: "ושנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית עין". 7 כלומר, או מעובה. 8 כנראה שהכוונה ל"דליל", כלומר, אין השער "סמיך", ונראה כאילו נשרו כמה שערות.

ו. אחד עשר בעינים, ואלו הן: מי שהיו שתי עיניו למעלה מן המקום הראוי להם, קרובות מפדחתו. מי שהיו שתי עיניו למטה מן המקום הראוי להם. מי

פרק שמיני

1 מפרש בו המומים המיוחדים באדם לבדו. א. פל המומין המיוחדין באדם - תשעים. וזהו פרטן: שמונה בראש, ואלו הן: מי שאמצע קרקדו שוקע למטה כמו שדחקו בידו. מי שאמצע קרקדו עולה למעלה כמו ביצה. מי שפאת ראשו יוצא כנגד פניו כמו מקבת. מי שראשו יוצא מאחוריו כנגד ערפו. מי שראשו רחב ויוצא מפאן ומפאן, עד שתמצא ראשו על צנארו כמו ראש הלפת על העלין שלו. הקרת שאין בכל ראשו שער כל עקר. ואם יש בו שיטה של שער מקפת מאחוריו מאזן לאזן - פשר. מי שהיה השער מקיף מאזן לאזן מלפניו בלבד, ושאר הראש קרת הוא - הרי הוא פסול. מי שהיה השער שלו מקיף את כל הראש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִרְכָּבוֹת זֹו עַל גְּבִי זֹו. מִי שִׁפְקָה יוֹצֵאת מְגוֹדְלוֹ. מִי שֶׁהוּא אֶטֶר יַד יְמִינוֹ⁹. וְאִם הִיָּה שׁוֹלֵט בְּשִׁתֵּי יָדָיו - בְּיָשׁוּר¹⁰.

9) וכמו כן איטר רגל ימינו. ברייתא שם מה: "איטר בין ביד בין ברגל פסול". וכתב רש"י שם: "איטר ביד פסול דכתיב וטבל אצבעו, כל מקום שנאמר אצבע וכהן אינו אלא ימין (זבחים כד.)". ולפי דבריו, אם עבד חילל עבודתו, וזהו רק אם עבד ביד ימינו (שהיא שמאלית). אבל אם עבד ביד שמאלו (שהיא מיומנת), נראה שאינו פסול משום "שמאל", שהרי זוהי יד-ימינו שלו, אלא לוקה משום מום, ומכיוון שאינו שווה בזרעו של אהרן, אינו מחלל עבודתו. אבל מדברי רבינו נראה, שאף אם עבד ביד ימינו (שהיא שמאלית), אינו פסול מטעם "שמאל", שהרי סוף סוף עבד ביד ימין, אלא הרי הוא בעל מום המיוחד לאדם, שאם עבד לא חילל. (10) שם מה. במשנה: "השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירין", ... מר סבר (=רבי) כחישותא אתחלא בימין (=התחילה חולשה ביד ימין) ומר סבר (=חכמים) בריותא אתחלא בשמאל (התחילה הבראה וחוזק ביד שמאל)", ופסק כחכמים.

יב. אֲרַפְעָה בְּאִיבְרֵי הַזֶּרַע, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שִׁפִּיס הַבִּיציִים גְּדוֹל וְאֶרֶךְ עַד שִׁמְגִיעַ לְאֲרַכְבוֹתָיו. מִי שֶׁהִגִּיד שְׁלוֹ אֶרֶךְ עַד שִׁמְגִיעַ לְאֲרַכְבוֹתָיו. מִי שֶׁנִּמְרְחוּ אֲשָׁכָיו, וְהֵם הַפִּיס שֶׁל בִּיציִים. מִי שֶׁהִרוּחַ בְּאֲשָׁכָיו. וְהוּא מְרוּחַ אֲשֶׁף הָאֱמוּר בְּתוֹרָה.

יג. חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּשׁוֹקִים וּבְרַגְלַיִם, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שִׁשְׁוֹקָיו עֲקָמוֹת, עַד שֶׁמְחַבֵּר רֶגֶל לְרֶגֶל וְאֵין אֲרַכְבוֹתָיו¹¹ נוֹגְעוֹת זֹו בְּזוֹ. מִי שִׁפְקָתוֹ יוֹצֵאת. וְהַפְּקָה הִיא הַעֲצֵם הַעֲגָל שֶׁלְמַעְלָה מִן הַעֲקָב מִצַּד פְּנִים, וְהוּא דוֹמָה לַפְּקָה שְׁטוּוֹת בַּהּ הַנְּשִׂים. מִי שֶׁעֲקָבוֹ יוֹצֵא לְאֶחָדָיו, עַד שֶׁנִּמְצָא הַשׁוֹק כְּאֵלוֹ הוּא בְּאֲמִצָּע רֶגְלוֹ עוֹמֵד. מִי שֶׁפְּרָסוֹתָיו רַחְבוֹת כְּשֵׁל אֲזוֹ, אֶף עַל פִּי שְׁאִינָן קְלוּטוֹת כְּשֵׁל אֲזוֹ. מִי שִׁפְקָה יוֹצֵאת מְגוֹדְלוֹ. מִי שִׁישׁ בְּרַגְלוֹ אֲצַבַּע יָתְרָה, אֶפְלוֹ שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ. וְאִם חֲתָכָה - כְּשֵׁר. וְהוּא שְׁלֵא יִהְיֶה בַּהּ עֵצִים. מִי שֶׁחָסַר אַחַת מֵאֲצַבְעוֹת רֶגְלָיו. מִי שֶׁאֲצַבְעוֹתָיו מְרַכְבוֹת זֹו עַל גְּבִי זֹו. מִי שֶׁהִיוּ אֲצַבְעוֹת רֶגְלָיו קְלוּטוֹת עַד לְמִטָּה מִן הַפֶּרֶק. וְאִם הָיוּ עַד הַפֶּרֶק, אוֹ שֶׁחֲתַכָּן וְהַפְּרִישָׁן - כְּשֵׁר. מִי שֶׁרַגְלוֹ כְּלָה שְׁוָה, שֶׁנִּמְצָא רַחֵב פֶּס אֲצַבְעוֹתָיו פְּרָחֵב עֲקָבוֹ וְכֵאלוֹ הִיא חֲתִיכָה שְׁוָה. מִי שֶׁרַגְלוֹ עֲקָמָה, דוֹמָה לְמַגֵּל, שֶׁנִּמְצָא פֶס רֶגְלוֹ שִׁישׁ בּוֹ הָאֲצַבְעוֹת עִם עֲקָבוֹ כְּאֵלוֹ הֵם שְׁנֵי רֵאשֵׁי הַקֶּשֶׁת. מִי שֶׁרַגְלוֹ חַלוּלָה. וְהוּא שֶׁהִיָּה אֲמִצָּעָה גְבוּהָ מֵעַל הָאֶרֶץ, וְנִמְצָא כְּשֶׁעוֹמֵד - עוֹמֵד עַל עֲקָבוֹ וְעַל אֲצַבְעוֹת רֶגְלָיו. הַמְקִישׁ בְּקַרְסָלָיו בְּעַת שְׁמַהֲלָו. מִי שֶׁמְקִישׁ

שֶׁהִיוּ שְׁתֵּי עֵינָיו עֲגָלוֹת וְאֵינָם נִמְשָׁכוֹת בְּאֶרֶךְ מַעַט כְּשֶׁאֵר הַעֵינִים. מִי שֶׁעֵינָיו מוֹזְרוֹת וְהֵן יוֹצֵאוֹת כְּעֵינֵי הַנֶּמֶר וְכִמִּי שֶׁהוּא מִסְתַּפֵּל בְּעַת שְׁכּוּעָס כְּעַס הַרְבֵּה. מִי שֶׁעֵינָיו גְּדוֹלוֹת הַרְבֵּה כְּשֵׁל עֲגָל. מִי שֶׁעֵינָיו קְטָנוֹת כְּשֵׁל אֲזוֹ. מִי שֶׁדְּמָעָיו זוֹלְפוֹת תָּמִיד. מִי שֶׁלְחֻלּוֹחִית נִמְשָׁכַת מְרֹאשׁ עֵינוֹ מִכְּנֶגֶד הַחֹטֶם, אוֹ מִזָּנֵב עֵינוֹ מִצַּד צְדָעָיו. מִי שֶׁמְקַבֵּץ רֵיסֵי עֵינָיו וְעוֹצֵמָן מַעַט בְּשַׁעֲהָ שְׂרוּאָה אוֹר אוֹ בְּשַׁעֲהָ שֶׁהוּא רוֹצֵה לְדַקְדֵּק בְּרֵאשִׁיהָ. מִי שֶׁרֵאשִׁית עֵינוֹ מְעַרְבֶּכֶת עַד שְׂרוּאָה אֶת הַחֹדֶר וְאֶת הָעֲלִיָּה כְּאַחַת. וְיוֹדַע דְּבַר זֶה בְּעַת שִׁדְבָר עִם חֲבֵרוֹ וְנִרְאָה כְּאֵלוֹ הוּא מִסְתַּפֵּל בְּאִישׁ אַחֵר. מִי שֶׁאַחַת מֵעֵינָיו מְשֻׁנָּה מִחֲבֵרָתָהּ, בֵּין בְּמִקוּמָה בֵּין בְּמִרְאָה. כְּגוֹן שֶׁהִיָּתָה אַחַת שְׁחוּרָה וְאַחַת פְּתוּכָה, אוֹ אַחַת קְטָנָה וְאַחַת גְּדוּלָה, הוּאֵאִיל וְיֵשׁ בֵּין שְׁתֵּיהֶן שְׁנֵי מְכָל מְקוֹם - פְּסוּל.

ז. שֵׁשָׁה בַחֹטֶם, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁעַקֵּר חֲטָמוֹ שׁוֹקֵעַ, אֶף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ כּוֹחֵל שְׁתֵּי עֵינָיו כְּאַחַת. זֶה הָרוּם הָאֱמוּר בְּתוֹרָה. מִי שֶׁאֲמִצָּע חֲטָמוֹ בּוֹלֵט לְמַעְלָה. מִי שֶׁעַקֵּץ חֲטָמוֹ נוֹטֵף לְמַטָּה. מִי שֶׁחֲטָמוֹ עָקֵם לְצַד אַחַד. מִי שֶׁחֲטָמוֹ גְּדוֹל מֵאִיבְרָיו. מִי שֶׁחֲטָמוֹ קָטָן מֵאִיבְרָיו. וְכִיצַד מְשַׁעְרִין אוֹתוֹ? בְּאֲצַבַּע קְטָנָה שֶׁעַל יָדוֹ. אִם הִיָּה חֲטָמוֹ גְּדוֹל מִמֶּנָּה אוֹ קָטָן מִמֶּנָּה - הִרִי זֶה מוּם.

ח. שְׁלִשָּׁה בְּשַׁפְתִּים, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁשִּׁפְתּוֹ הַעֲלִיוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הַתַּחְתּוֹנָה. מִי שֶׁשִּׁפְתּוֹ הַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הַעֲלִיוֹנָה. מִי שֶׁפִּיו רְפוּי וְרִירוֹ יוֹרֵד מִפִּיו.

ט. שְׁלִשָּׁה בְּבֶטֶן, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁכָּרְסוֹ צָבָה. מִי שֶׁטְבוּרוֹ יוֹצֵא וְאֵינוֹ שׁוֹקֵעַ כְּשֶׁאֵר בְּנֵי אָדָם. מִי שֶׁדָּדָיו שׁוֹכְבִין עַל בֶּטְנוֹ כְּדֵדֵי אִשָּׁה.

י. שְׁלִשָּׁה בְּגֵב, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁשִּׁדְרָתוֹ עֲקָמָה. מִי שֶׁיֹּצֵאתָה חֲלִיא מִשִּׁדְרָתוֹ. בֵּין שֶׁבִלְטָה לְחוּץ אוֹ נִכְנָסָה לְפָנִים אוֹ נִטְתָה לְצַדָּיו. וְזֶהוּ בְּעַל חֲטוּטָרַת. מִי שֶׁתַּפַּח בְּשׂוֹר כְּגַבּוֹ וְנִעְשָׂה כְּחֲטוּטָרַת, אֶף עַל פִּי שְׁלֵא זֶה חֲלִיא מִמִּקוּמָה - הִרִי זֶה מוּם.

יא. שֵׁשָׁה בְּיָדִים, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שִׁישׁ בְּיָדוֹ אֲצַבַּע יָתְרָה בְּאֲצַבְעוֹת יָדָיו, אֶפְלוֹ הִיוּ שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ. וְאִם חֲתַף אֶת הַיָּתְרָה - כְּשֵׁר. וְאִם הִיָּה בַּהּ עֵצִים, אֶפְלוֹ חֲתָכָה - פְּסוּל. מִי שֶׁחָסַר אֲצַבַּע מִיָּדוֹ. מִי שֶׁשְׁתֵּי אֲצַבְעוֹת יָדָיו קְלוּטוֹת עַד לְמִטָּה מִן הַפֶּרֶק. וְאִם חֲתַכָּן וְהַפְּרִישָׁן עַד הַפֶּרֶק - כְּשֵׁר. בְּאִי זֶה פֶּרֶק אֱמָרוּ? בְּפֶרֶק רֵאשׁוֹן הַסְמוּף לְכַף הַיָּד. מִי שֶׁאֲצַבְעוֹתָיו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מיתה בידי שמים⁵. שְׁנֵאָמַר: וְהָזָר הַקָּרֵב יוֹמֵת⁶. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ⁷, שְׁאִין חַיִּיב זֶה אֶלָּא לְקָרֵב לְעִבּוּדָה. וְהֵיכָן הַזְּהִיר עָלָיו⁸: וְזָר לֹא יִקָּרֵב אֲלֵיכֶם⁹. אִי זֶהוּ זָר? כָּל שְׂאֵינוֹ מְזַרְעֵ אֶהְרֵן הַזְּכָרִים¹⁰. שְׁנֵאָמַר: וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהְרֵן, וְהִקְטִירוּ בְּנֵי אֶהְרֵן¹¹; בְּנֵי אֶהְרֵן - וְלֹא בְּנוֹת אֶהְרֵן¹².

(2) ראה בסוף ההלכה, איזה זר. (3) ראה להלן הלכה ב והלכה ח, איזוהי עבודה בנידון שלפנינו. (4) זבחים יד: טו: (5) סנהדרין פא: במשנה: "זר ששמש במקדש, רבי עקיבא אומר בחנק, וחכמים אומרים בידי שמים". והלכה כחכמים ולא כרבי עקיבא, ראה פירוש המשנה שם. (6) סנהדרין פג: (7) בספרי קרח פ' טז: "וזהו הקרב יומת, לעבודה". (8) אזהרה זו לא נצרכה לחייבו מיתה בידי שמים, שהרי המשמש בלא קידוש ידים ורגלים אין בו אזהרה, ואף-על-פי-כן חייב מיתה בידי שמים (פי"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג) - אלא לחייבו מלקות, ראה להלן הלכה ח, ובהלכות סנהדרין שם הלכה ב אות יא. (9) בספרי שם: "וזהו הקרב יומת. עונש שמענו, אזהרה לא שמענו, תלמוד-לומר זר לא יקרב אליכם". וראה גם בזבחים טז. (10) "כך היא הנוסחא הנכונה, ובקצת ספרי רבינו (גם בדפוס רומי ר"מ) יש חסרון הניכר" (כסף משנה). (11) צ"ל: "והקטירו (אותו) בני אהרן". (12) קידושין לו.

ב. אף על פי שהזרים מזהרין שלא יתעסקו בעבודה מעבודות הקרבנות - אין חייבין מיתה אלא על עבודה תמה¹³, לא על עבודה שיש אחריה עבודה¹⁴. ואין הזר חייב מיתה אלא על ארבע עבודות בלבד¹⁵: על הזריקה¹⁶, ועל ההקטרה, ועל נסוף המים בחג¹⁷, ועל נסוף היין תמיד¹⁸.

(13) יומא כד. והיא עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר (רש"י שם). (14) כגון קבלה והולכה שיש אחריהן זריקה, ראה יומא שם. (15) ראה שם: "אמר רב, ארבע עבודות זר חייב עליהן מיתה, זריקה והקטרה וניסוף המים וניסוף היין. ולוי אמר תרומת הדשן וכו' מאי טעמא דרב, דכתיב (במדבר יח, ז) ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת ועבדתם, עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת - עבודת מתנה ולא עבודת סילוק (היא תרומת הדשן, ראה להלן הלכה ח). ועבדתם, עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה וכו'". ופסק רבינו כרב. (16) כל אלו הן עבודות גמורות: זריקה היא עבודה אחרונה בדם, הקטרה - בקומץ המנחה ובאברים ובפדרים, וכן ניסוף היין והמים אין אחריהם עבודות אחרות. (17) בחג הסוכות, ראה להלן פ"י מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו. (18) בכל ימות השנה.

ג. פיצד על הזריקה? בין שזרק בפנים¹⁹, בין שזרק בחוץ²⁰, בין שהזה הזאה אחת מכל הזיות הדם²¹, בין שהזה הזאה אחת מכל הזיות קרבנות המצרע²² - הרי זה חייב מיתה.

בְּאֲרֻכְבוֹתָיו בַּעַת שְׂמֵהֶלֶף. מִי שֶׁהוּא אֶטֶר בְּרַגְלֵי יְמִינוֹ¹².

(11) ברכיו. (12) "איטר בין ביד בין ברגל פסול" ופירש רש"י שם: ואיטר ברגל כו' לעמוד ולשרת כתיב, כדרך שאר עמידה שעיקרה בימין.

יד. אַרְבָּעָה כָּל הַגּוֹף, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁגּוֹפוֹ גָּדוֹל מְאִיבְרִיו¹³. מִי שֶׁגּוֹפוֹ קָטָן מְאִיבְרִיו. הָאֶרֶץ בְּיוֹתֵר. הַנֶּנֶס, וְהוּא הַקָּצֵר בְּיוֹתֵר. עַד שִׁיחִיו מִפְּלִגִּין מְשֻׁאָר הָעָם.

(13) ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

טו. שְׂמוּנָה בְּעוֹר הַבָּשָׂר, וְאֵלוֹ הֵן: הַפּוֹשֵׁי. הַלֶּבֶן בְּיוֹתֵר כְּמוֹ גְבִינָה. הָאֵדָם פְּשִׁנִי. בַּעֲלֵי נִגְעִים טְהוּרִים. שְׁנֵשְׁתַּנָּה הָעוֹר מִחֻמַּת עֲצָמוֹ, כְּמוֹ הַבֶּהֱקִ; שְׁנֵשְׁתַּנָּה הָעוֹר מִחֻמַּת דָּבָר אַחֵר, כְּגוֹן צָרְבַת הַמִּכָּה. וְזֶה כְּכֹל נִגְעִים טְהוּרִין. מִי שֶׁהֵיטָה בְּעוֹר פָּנָיו שׁוּמָא שֵׁישׁ בַּה שְׁעַר, אִף עַל פִּי שְׂאֵינָה בְּאִיֶסֶר אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא. מִי שֶׁהֵיטָה בְּעוֹר פָּנָיו שׁוּמָא בְּאִיֶסֶר אוֹ יוֹתֵר. בַּעֲלֵי הַדְּלִדּוּלִין. וְהוּא שֵׁיִדְלָדֵל הָעוֹר וְהַבָּשָׂר, אוֹ הַלְחִלוּחִית שֵׁישׁ בְּעוֹר שְׁנֵדְלָדֵל בְּאִי זֶה מְקוֹם שִׁיחִיהָ מִכָּל הַגּוֹף - הֲרִי זֶה מוּם.

טז. וְעוֹד יֵשׁ שֵׁם בְּאֵדָם אַרְבָּעָה מוּמִין אַחֵרִים, וְאֵלוֹ הֵן: הַחֲרָשׁ. הַשׁוֹטָה. וְהַנִּסְפָּה, אֶפְלוֹ לְזִמִּים רַבִּים. מִי שְׂרוּחַ רֶעֶה מְבַעֲתָתוֹ תָּמִיד אוֹ בְּעֵתִים יְדוּעִים.

יז. נִמְצְאוּ כָּל הַמוּמִין הַפּוֹסְלִים בַּפְּתָנִים מֵאָה וְאַרְבָּעִים. וְזֶהוּ כָּלֵם: שְׂמוּנָה בְּרֹאשׁ. וְשִׁנִּים בְּצוּאָר. וְתִשְׁעָה בְּאֲזָנִים. וְחֻמָּשָׁה בְּגִבִּינִים. וְשִׁבְעָה בְּרִיס הָעֵין. וְתִשְׁעָה עֶשֶׂר בְּעֵינִים. וְתִשְׁעָה בַּחֹטֶם. וְתִשְׁעָה בַּפֶּה. וְשִׁלְשָׁה בַּבֶּטֶן. וְשִׁלְשָׁה בַּגֵּב. וְשִׁבְעָה בְּיָדַיִם. וְשִׁשָּׁה עֶשֶׂר בְּאִיבְרֵי הַזָּרַע. וְעֶשְׂרִים בְּרַגְלָיִם. וְשְׂמוּנָה כָּל הַגּוֹף. וְשְׂמוּנָה בְּעוֹר הַבָּשָׂר. וְשִׁבְעָה בְּכַף הַגּוֹף וְרִחוֹ. וְכִכָּר נְפֻרְטוֹ כְּלָן אֶחָד אֶחָד. וְאֵלוֹ פְּסָלוֹ מִפְּנֵי מְרִיאַת הָעֵין: מִי שֶׁנִּשְׁרָפוּ רִיסֵי עֵינָיו, אִף עַל פִּי שְׁנֵשְׁאָר הַשְּׁעַר בְּעַקְרָן. וּמִי שֶׁנִּשְׁטָלוּ שְׁנָיו.

~ יום חמישי כ"ו תמוז ~

פְּרַק הַתְּשִׁיעִי

(1) יבאר בו רבינו כי זו שעבד במקדש, עבודתו פסולה, והוא חייב מיתה בידי שמים, ועל איזו עבודה חייב הוא.

א. זָר² שֶׁעֲבַד בַּמִּקְדָּשׁ³ - עֲבֹדָתוֹ פְּסוּלָה⁴, וְחַיִּב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חַיִּיב מִיָּתָה; מִפְּנֵי שְׁפָל אַחַת מֵהֶן עֲבוּדָה שְׁאַחֲרֶיהָ עֲבוּדָה, וְאֵינָה גָמֵר עֲבוּדָה.³⁸

28) כר' אסי א"ר יוחנן (יומא כד): "זר שסידר שני גזירי עצים חייב, הואיל ועבודה תמה היא", וסידור האיברים שאחר כך, הוא התחלה לעבודה אחרת (רש"י שם). ולא כרב ולוי החולקין עליו (שם). 29) ראה להלן פרק יד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ולפיכך חלה עליו האזהרה שלא יתעסקו בעבודות מעבודות הקרבנות. 30) "הוא שיוצק השמן על המנחות, והוא מה שנאמר (ויקרא ב, ו) ויצקת עליה שמן" (פיה"מ לזבחים ק"ב:). 31) "ר"ל שבולל הסולת בשמן, שנאמר (במדבר ז, יג) בלולה בשמן למנחה" (רבינו שם). 32) "הוא הפותח לחם המנחות, כמו שנאמר (ויקרא שם) פתות אותה פתים" (רבינו שם). 33) "הוא נותן המלח למנחה, שנאמר (שם, יג) על כל קרבןך תקריב מלח" (רבינו שם). 34) "הוא מה שנאמר והניף אותם תנופה (צ"ל "והניף את המנחה", במדבר ה, כה) - רבינו שם. 35) "הוא מה שנאמר (ויקרא ב, ח) והגישה" (רבינו שם). 36) כלומר, דישון המנורה (ראה רש"י זבחים שם), שהרי הדלקה - כשרה בור, ראה להלן הלכה ז. 37) במשנה זבחים שם: "היוצק והבולל והמולח והמניף והמגיש והמסדר את השולחן והמטיב את הנרות והקומץ והמקבל דמים וכו' ואין חייבין עליו משום זרות" (= כלומר, מיתה בידי שמים). ומצית אש במזבח לא נזכר שם במשנה, ומקורו בספרא אחרי פרק י הלכה ט: "יכול היוצא והיוצק והבולל וכו' יאה חייב וכו'". ולדברי הר המוריה יש כאן טעות סופר, וצ"ל "יכול היוצא והיוצק". וכן הוא בתוספות ישנים יומא שם ד"ה הצתה, שהצתה האש אינה עבודה תמה, לפי שיש אחריה סידור שני גזירי עצים. וסידור בזיכין נזכר ביומא כד: , וראה למעלה הלכה ב' כי הזרים מוזהרין שלא יתעסקו בשום עבודה מכל העבודות שבקרבנות, וראה למעלה הלכה א, כי זר שעבד במקדש עבודתו פסולה. 38) ראה בזבחים קטו: ויומא שם, כי אין חייבין מיתה אלא על עבודה תמה, וראה למעלה הלכה ב.

ו. שְׁחִיטַת הַקֶּדָשִׁים פְּשָׁרָה בְּזָרִים³⁹, אֶפְלו קֶדְשֵׁי קֶדְשִׁים, בֵּין קֶדְשֵׁי יְחִיד בֵּין קֶדְשֵׁי צְבוּר⁴⁰; שְׁנֵאמַר: וְשָׁחַט אֶת כֹּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְיָ, וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהְרֹן - מִקְבֵּלָה וְאֵילָף מִצֹּת כֶּהֱנֶה⁴¹. וְכֵן הַהֶפֶשֶׁט וְהַנְּתוּחַ⁴² וְהוֹלֵכַת עֲצִים לְמִזְבֵּחַ - פְּשָׁרָה בְּזָרִים⁴³. שְׁנֵאמַר בְּאִיבָרִים: וְהִקְטִיר הִפְהֵן אֶת הַפֶּל הַמִּזְבֵּחַ - זו הוֹלֵכַת אִיבָרִים לִפְכָשׁ; הוֹלֵכַת אִיבָרִים הִיא שְׁצָרִיכָה כֶּהֱנֶה, וְלֹא הוֹלֵכַת עֲצִים⁴⁴.

39) ברכות לא: פסחים סד: יומא כז. זבחים לא: מנחות יט. וספרא ויקרא נדבה פרשה ד הלכה ב. וראה להלן פ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ובפ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א. 40) יומא כה: בקרבן תמיד (הר המוריה). 41) ראה הערה לח. 42) ראה יומא כז: כז. 43) שם כז. 44) ראה יומא שם שמהפסוק הנ"ל ממעטים

19) במזבח הזהב הפנימי (הר המוריה, וראה גם מעשה רוקח, ומרכבת המשנה). 20) במזבח העולה, החיצון (הר המוריה, וראה גם מעשה רוקח ומרכבת המשנה). וביומא כד: "תניא כוותיה דרב, עבודות שזר חייב עליהן מיתה, זריקת דם בין לפניו ובין לפניו ולפנים", ופירש רש"י: "זריקת דם המזבח בחוץ. בין לפניו, האות שעל הפרוכת, בין לפניו ולפנים שעל בין הבדים דיום הכיפורים", אבל רבינו מפרש, בין לפניו היינו שלא מחוץ לעזרה, אלא בפנים על המזבח החיצון, ולפניו ולפנים הוא במזבח הזהב הפנימי (הר המוריה, וראה בכסף-משנה). 21) כלומר, הזיות שמזין על בין הבדים, על הפרוכת ועל המזבח הזהב, ראה להלן פרק ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכות יב-יג. וראה ביומא כד. כד: כי בין לרב ובין ללוי, חייב על שבע הזאות שבפנים, היינו אחת מההזאות, בין שעל הפרוכת ובין שעל בין הבדים ובין שעל המזבח. 22) יומא שם: "שבע הזאות שבפנים ובשמצורע", והזאות שבמצורע, הן ההזאות מלוג השמן כנגד בית קודש הקדשים (ראה להלן פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב). וכמו כן מתן הדם והשמן על התנוך והבהונות (הר המוריה).

ד. פִּיצֵד עַל הַקְּטֹרֶת? הַקְּטִיר אִיבָרִים אוֹ קֶמֶץ אוֹ לְבוּנָה עַל הַמִּזְבֵּחַ²³, אֶפְלו הַפֶּךָ בְּאִיבָרִים שְׁלֹא נִתְעַפְּלוּ וְקָרַב שְׁרַפְתָּן - חַיִּיב מִיָּתָה²⁴. וְהוּא שְׁהַקְּטִיר פְּזִיז²⁵. וְכֵן אִם הַקְּטִיר קִטְרֵת עַל מִזְבַּח הַזֶּהָב - מְשִׁיקְטִיר פְּזִיז חַיִּיב²⁶. אֲבָל הַמְּקַטֵּיר קִטְרֵת בְּיָוֶם הַכַּפֹּרִים בְּקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים - אֵינוֹ חַיִּיב מִיָּתָה עֲלֶיהָ עַד שְׁיִקְטִיר מְלֵא חֲפָנָיו, שְׁעוֹר הַמִּפְרָשׁ בְּתוֹרָה²⁷.

23) למד כן ממה ששנינו בזבחים ק"ב: "המעלה מבשר חטאת, מבשר אשם, מבשר קדשי קדשים, מבשר קדשים קלים ומותר העומר, ושתי הלחם ולחם הפנים, ושירי מנחות וכו' ואין בהם משום זרות". הרי שרק באלו אין משום זרות, מפני שאין דרכן להקטיר, אבל בדבר שדרכו להקטיר חייב משום זרות, וראה תוספות יומא כד: ד"ה והמקטיר (הר המוריה). 24) יומא יב. ושבעות יז: "אמר רב הונא, זר שהפך בצניורא חייב מיתה" ואמרו בגמרא (שבעות שם), שאם לא היה מהפך בהם, היו נשרפים לשתי שעות. ועל-ידי-זה שהיפך, נשרפו בשעה אחת, הרי זו עבודה, שכל קירוב עבודה, עבודה היא, וראה למעלה פרק ד הלכה ג. 25) ראה להלן בסמוך. 26) כי אין הקטרה פחותה מכזית (להלן פרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ב). 27) ויקרא טז, יב. ופחות מזה אין זו עבודה, ראה בזבחים קט:

ה. וְהַמְסַדֵּר שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים עַל הַמַּעֲרֶכָה - הֵרִי הוּא מִמְּקַטֵּיר אִיבָרִים וְחַיִּיב מִיָּתָה²⁸; שְׁהַעֲצִים קֶרֶן הוּא²⁹. אֲבָל הַיּוֹצֵק³⁰ וְהַבּוֹלֵל³¹, וְהַפּוֹתֵת³² וְהַמּוֹלֵחַ³³, וְהַמְּנִיף³⁴ וְהַמְּגִישׁ³⁵, וְהַמְּסַדֵּר אֶת לֶחֶם הַפָּנִים אוֹ אֶת הַבְּזִיכִין עַל הַשְּׁלֵחָן, וְהַמְּטִיב אֶת הַגְּרוֹת³⁶, וְהַמְּצִיט אֵשׁ בְּמִזְבֵּחַ, וְהַקּוֹמֵץ וְהַמְּקַבֵּל דָּמִים, אֵף עַל פִּי שְׁנַפְסָלוּ וְהֵרִי הוּא מְזַהֵר עַל פֶּל אֱלוֹ וְלוֹקָה³⁷ - אֵינוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אותם שם במנורה - אין איסור, לפי שהנחה עושה מצוה, כנ"ל).

ח. הַרְמַת הַדֶּשֶׁן צְרִיכָה פְּהֵן⁴⁷, שְׁנֵאמַר: וְלִבְשׁ הַפְּהֵן מִדּוּ בַד וְגוֹמְרֵי⁴⁸. וְאִם הָרִים יִשְׁאָרְאֵל - לֹוּקָה⁴⁹, וְאִינוּ חֵיב מִיָּתָה, אָף עַל פִּי שְׂאִין אַחֲרֶיהָ עֲבוּדָה⁵⁰. שְׁנֵאמַר: עֲבוּדַת מִתְּנָה⁵¹. עֲבוּדַת מִתְּנָה הוּא שְׂתֵהִיָּה בְּכֵהֵן לְבִדּוֹ, וְאִם קָרַב לָהּ הַיָּר - חֵיב מִיָּתָה; אֲבָל עֲבוּדַת סִלּוּק⁵² - אִין חֵיבִין עֲלֶיהָ מִיָּתָה. וְיִכֵּן אִם דֶּשֶׁן מְזַבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוּרָה - אִינוּ חֵיב מִיָּתָה.⁵³

(47) ראה להלן פרק ב' מהלכות תמידין ומוספין הלכה י. (48) והרים את הדשן. (49) משום "וזר לא יקרב אליכם", ראה למעלה הלכה א. (50) ראה למעלה הלכה ב, כי על עבודה תמה, שאין אחריה עבודה, חייבים מיתה. (51) "ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת ועבדתם, עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת". ורוצה לומר עבודה כזו, שהוא נותן על גבי המזבח, כגון זורק עליו דם, או מנסך עליו יין או מים, או מקטיר עליו סטרות. (52) שמשלק מן המזבח. יומא כד. כרב, ולא כלוי. (53) כל המוקף בסוגריים מרובעים אינו בדפוס רומי ר"מ, אבל מצאו הכסף-משנה בקצת ספרי רבינו. וטעמו, מפני שהן עבודות סילוק, וכמו שנתבאר בהרמת הדשן. ומקור הדברים בבעיא של רבא (שם כד:), שחזר ופשטה.

ט. סִדֵּר הַמְּעַרְכָּה⁵⁴ - פּוֹרְקָה⁵⁵, וְחֹזֵר הַפְּהֵן וְסוּדְרָה, מִפְּנֵי שְׂפִדְרָה פְּסוּלָה⁵⁶.

(54) כלומר, זה שסידר המערכה. (55) כלומר, הזר פורקה בעצמו ואין צריך לזה כהן (יומא כד:). (56) יומא שם: "א"ר אסי אמר ר' יוחנן, זר שסידר את המערכה חייב, כיצד הוא עושה וכו' פורקה זר וסודרה כהן" והתקפתו של ר' זירא שם, אינה אלא על חיוב מיתה, אבל על הפסול לא התקף (כסף משנה, וראה תוספות ישנים).

י. הַטְּמֵא וּבִעַל מוֹם וְשֵׁלָא רְחוּץ יָדִים וְרִגְלִים שְׂשֻׁמֵשׁ בְּמִקְדָּשׁ - אִינֵן חֵיבִין⁵⁷ אֲלָא עַל עֲבוּדוֹת שְׁהֵזַר חֵיב עֲלֶיהֶן מִיָּתָה⁵⁸, וְעַל שְׂאֵר הָעֲבוּדוֹת - בְּאִזְהָרָה⁵⁹.

(57) כל אחד מהם כדינו: טמא ושלא רחוק ידיים - במיתה, ובעל מום - במלקות, ראה למעלה פ"ו הלכה ב (כסף משנה). (58) כלומר, עבודה תמה ועבודת מתנה, ראה למעלה הלכה ב והלכה ח. והנה בובחים קיב: שנינו: "ואין חייבים עליו לא משום זרות, ולא משום טומאה, ולא משום מחוסר בגדים, ולא משום שלא רחוק ידיים ורגלים". ורבינו השמיט מחוסר בגדים, מאחר שכבר כתב למעלה בפ"י מהלכות כלי המקדש הלכה ד שמחוסר בגדים הרי הוא כזר. ובעל מום לא נזכר במשנה שם, מפני שלא דיברו שם אלא בחיוב מיתה. ואילו בבעל מום אין אלא מלקות בלבד, ראה למעלה, ולמדו רבינו מהפסולים האחרים (ר"י קורקוס). (59) ראה למעלה הלכה ה והלכה ח.

הפשט וניתוח, ואילו הולכת עצים נתמעטה מפסוק אחר (שם א, יג) "והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה". ולדעת האור שמח, נפלה טעות-סופר בדברי רבינו.

ז. וְכֵן הַדְּלָקַת הַנְּרוֹת פְּשָׁרָה בְּזָרִים⁴⁵. לְפִיכָף, אִם הֵטִיב הַפְּהֵן אֶת הַנְּרוֹת וְהוֹצִיאָן לַחוּץ - מִתָּר לְזֵר לְהַדְּלִיקָן⁴⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הדלקת הנרות פְּשָׁרָה בְּזָרִים".

צריך להבין, הרי הציווי הוא לאהרן הכהן - "בהעלותך את הנרות" ואין יתכן לומר שהדלקה כשרה בזרים. לכאורה אפ"ל שההדלקה הראשונה נעשית בידי כהן כיון שעל ידי זה נעשית לכלי שרת, אלא שקשה לתרץ כן שהרי משה רבנו הדליק המנורה לפני אהרן בשבעת ימי המילואים.

כמו"כ אין לתרץ שכשרה בזר היינו רק בנר המערבי כיון שנו המערבי שכבה אין מדליקין אותו אלא ממזבח החיצון ופרש"י "אש שנאמר בה תמיד הוא שמדליקין בה את הנרות" היינו כל הנרות, ואין הבדל בין הנר המערבי לשאר הנרות.

וי"ל: "בהעלותך את הנרות" בא לומר שלמרות שמשא הדליק את הנרות קודם, דוקא הדלקת אהרן נחשבת חנוכה המנורה ולכן רק הוא שנצטווה "בהעלותך את הנרות".

(לקוטי שיחות, כרך יח, עמוד 100
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(45) ביומא כד: אמרו "הדלקה, לאו עבודה היא", וסובר רבינו שכיון שאינה עבודה, הרי היא כמו שחיטה, שכשרה בזרים (כסף משנה). ומה שנאמר (במדבר ח, ב) "דבר אל אהרן וכו' בהעלותך את הנרות" (ראה בתוספות ישנים שם ובריטב"א, מובא בכסף-משנה כאן), הוא משום שזר אסור ליכנס להיכל (הר המוריה). (46) הראב"ד כתב כי "הפליג כשאמר מותר לזר להדליק, אלא שאם הדליק כשרות". ובמנחת-חנינוך (מצוה צח אות א) הקשה על רבינו: הרי מבואר בשבת כב: שבמנורה - הדלקה עושה מצוה, ואם-כן היאך מדליקה בחוץ. ועוד הקשה מספרא פ' אמור (פרשה יג הלכה יב). (ונראה שדעת רבינו שבהדלקת המנורה אין המצוה בהדלקה, אלא בהנחה על מקומה, ואף-על-פי-כן מותר להדליק מנר לנר (פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה יג), שרק בנר חנוכה אסור להדליק מנר לנר למאן-דאמר הנחה עושה מצוה, מפני שעיקר המצוה הוא נר אחר, אבל במנורה אינו יוצא ידי חובתו, עד שידלקו כל שבעת נרותיה. ומה שאמרו בספרא "שלא יתקן מבחוץ ויכניס", אין הכוונה להדלקה, שהרי לא אמרו "שלא ידליק וכו'", אלא "שלא יתקן", והיינו להוציא המנורה בחוץ ולערוך אותה שם. אבל להוציא הפתילות ולהדליקן בחוץ ולהכניסן בפנים ולערוך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יֵא. פֶּהָן טְבוּל יוֹם וּמְחֹסֵר פְּפוּרִים⁶⁰ שְׁנֵטְמָא⁶¹, וְהָרִי
הוּא מְחֹסֵר בְּגָדִים וְשֵׁלָא רְחוּץ יְדִים וְרַגְלִים, וְעֵבֵד
- חֵיב עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד⁶². וְאִם הִיָּה זֶר - אֵינּוּ לוֹקָה
אֲלֵא אַחַת, מִשּׁוּם זְרוּת⁶³.

יֵא. פֶּהָן טְבוּל יוֹם וּמְחֹסֵר פְּפוּרִים⁶⁰ שְׁנֵטְמָא⁶¹, וְהָרִי
הוּא מְחֹסֵר בְּגָדִים וְשֵׁלָא רְחוּץ יְדִים וְרַגְלִים, וְעֵבֵד
- חֵיב עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד⁶². וְאִם הִיָּה זֶר - אֵינּוּ לוֹקָה
אֲלֵא אַחַת, מִשּׁוּם זְרוּת⁶³.

67) במנחות קט. במשנה "הכהנים ששמשו בבית חונוי, לא
ישמשו במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר
(=אם שמשו לעבודה זרה לא ישמשו עוד בירושלים -
רש"י שם), שנאמר (מלכים ב כג, ט) אך לא יעלו כהני
הבמות אל מזבח ה' בירושלים וכו'". 68) כרב ששת
במנחות שם, ולא כרב נחמן. 69) כן נראה שם קט:
70) ולפני זה נאמר (שם, יב) "יען אשר ישרתו אותם לפני
גילוליהם, והיו לבית ישראל למכשול עוון, על כן נשאתי
ידי עליהם נאם ה' אלקים, ונשאו עוונם". 71) שם. וכרב
ששת. 72) שם קט. וכרב ששת, ולא כרב נחמן.
73) ראה שם כי שחיטה לאו שירות הוא, דהא במקדש
כשרה בזר. 74) כן נראה מלשון הגמרא שם, שלכתחילה
בכל ענין אסור, וראה בכסף-משנה ובהר המוריה.

יֵד. מִי שְׁעֵבֵר וְעָשָׂה בֵּית חוּץ לְמִקְדָּשׁ לְהִקְרִיב בּוֹ
קִרְבָּנוֹת לְשֵׁם - אֵינּוּ כְּבֵית עֲבוּדָה זָרָה⁷⁵; וְאִם עַל
פִּי כֵן, כָּל פֶּהָן שֶׁשָּׁמַשׁ בְּבֵית פֶּהָה - לֹא יִשְׁמַשׁ
בְּמִקְדָּשׁ לְעוֹלָם⁷⁶. וְכֵן פְּלִים שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בֵּהֶן שֵׁם -
לֹא יִשְׁתַּמְּשׁוּ בֵּהֶן בְּמִקְדָּשׁ לְעוֹלָם, אֲלֵא יִגְנוּזוּ⁷⁷.
וְיִרְאֶה לִי, שְׁאִם עֵבֵד פֶּהָן שֶׁשָּׁמַשׁ שֵׁם⁷⁸ בְּמִקְדָּשׁ -
לֹא פְּסוּל⁷⁹.

75) במשנה שם "הכהנים ששמשו בבית חונוי, לא ישמשו
במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר וכו'" (ראה
בפירוש המשנה, כי חונוי בנו של שמעון הצדיק ברח
לאלכסנדריא של מצרים ועשה לו בית בצורת בית מקדש,
ובנה שם מזבח והקריב עליו קרבנות לשם-יתברך) ובגמרא
(שם קט:): אמרו "מקאמר אין צריך לומר דבר אחר, מכלל
דבית חונוי לאו עבודת-כוכבים הוא וכו'". וראה להלן פ"ד
מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז. 76) משנה שם, מובא
למעלה. 77) עבודה זרה נב: בעיא שנפשטה. 78) בבית
חונוי. 79) "טעמא דמסתבר הוא, דכיון דמשום קנסא הוא
דמיפסלי, כדאמרינן בפרק ר' ישמעאל (עבודה זרה שם) -
בדיעבד אין לקנסם" (כסף משנה).

טו. נִמְצְאוּ כָּל הַפְּסוּלִין לְעֲבוּדָה שְׁמוּנָה עֶשְׂרִי, וְאֵלוּ
הֵן: הַעֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה⁸⁰. הַזֶּר⁸¹. כָּעַל מוֹם⁸².
הַעֲרֵל⁸³. הַטְּמֵא⁸⁴. טְבוּל יוֹם⁸⁵. מְחֹסֵר פְּפוּרִים⁸⁶.
הַאֹנֵן⁸⁷. הַשְּׂפוּר⁸⁸. מְחֹסֵר בְּגָדִים⁸⁹. יֵתֵר בְּגָדִים⁹⁰.
פְּרוּם בְּגָדִים⁹¹. פְּרוּעַ רֵאשׁ⁹². שֵׁלָא רְחוּץ יְדִים
וְרַגְלִים⁹³. הַיֹּשֵׁב⁹⁴. מִי שֵׁשׁ בֵּין יָדוֹ⁹⁵ וּבֵין הַכְּלִי
דְּבַר חוּצָא. מִי שֵׁשׁ בֵּין רִגְלוֹ וּבֵין הָאָרֶץ דְּבַר
חוּצָא⁹⁶. מִי שֶׁעֵבֵד בְּשִׂמְלָא⁹⁷. כָּל אֵלוּ פְּסוּלִין
לְעֲבוּדָה, וְאִם עֵבֵדוּ - חֵלְלוּ; חוּץ מִפְּרוּעַ רֵאשׁ⁹⁸
וּקְרוּעַ בְּגָדִים⁹⁹ וְהַשּׁוֹחֵט לְעֲבוּדָה זָרָה בְּשׁוּגָג¹⁰⁰,
שְׁאִם עֵבֵדוּ - עֲבוּדָתָן כְּשֶׁרָה.

60) כגון מצורע ביום מלאות ימי טהרתו, שטבל ולא העריב
שמשו, הרי הוא טבול-יום וגם מחוסר כיפורים, שצריך
להביא קרבנותיו למחר. 61) בטומאה נוספת. 62) היינו
חיוב מיתה. ואין לפרש חיוב מלקות, שהרי המשמש בלא
קידוש ידים ורגלים, אינו לוקה, כמפורש בפ"ט מהלכות
סנהדרין הלכה ג. וראה במשנה-למלך למעלה פ"ב הלכה
ב, ובמחוסר כיפורים שנראה מכאן שחייב מיתה, צריך-עיון
ממה שכתב למעלה פ"ד הלכה ד שפטור. ובהלכות סנהדרין
שם הלכה ב, כתב שהוא חייב גם מיתה וגם מלקות, וראה
בכסף-משנה למעלה שם. וראה גם למעלה פ"ג הלכה ט.
וראה בתוספתא זבחים פרק יב: "כהן שעבד טמא טבול-יום
ומחוסר בגדים ומחוסר כיפורים ושלל רחוק ידים ורגלים
(=כלומר, שהיה מקודם טבול-יום ומחוסר כיפורים, ואחר
כן נטמא, - ר"י קורקוס הובאו דבריו בכסף-משנה כאן),
אין חייב אלא אחת", וכתב הראב"ד כי "אפשר דפליגי תנאי
באיסור כולל ובאיסור בת אחת". ומאחר שרבינו פוסק
דאיסור חל על איסור כולל או מוסיף או בת אחת, והכא
טבול-יום ומחוסר כיפורים בת אחת הן, לכן חייב על כל
אחת ואחת (כסף-משנה, ועיין שם שמבאר בפרטות כיצד
חלים כאן כל החיובים). 63) תוספתא שם: "זר שעבד
טמא טבול-יום ומחוסר בגדים ומחוסר כיפורים ושלל רחוק
ידים ורגלים, אין חייב אלא אחת". וטעמא משום דלא
הוזהר מלעבוד טמא ומחוסר בגדים ושלל רחוק ידים
ורגלים, אלא מי שהוא ראוי לעבוד, אבל הזר הואיל ואינו
ראוי לעבוד, אינו עובר משום אחד מאלה" (כסף משנה).

יב. זֶר שֶׁשָּׁמַשׁ⁶⁴ בְּשֶׁפֶת - חֵיב מִשּׁוּם שֶׁפֶת וּמִשּׁוּם
זְרוּת⁶⁵. וְכֵן כָּעַל מוֹם שֶׁשָּׁמַשׁ בְּטִמְאָה - חֵיב מִשּׁוּם
טִמְאָה וּמִשּׁוּם כָּעַל מוֹם⁶⁶.

64) שעבד עבודה. 65) ראה ביבמות לב: שנחלקו תנאים
בזה, וס"ל דבבת אחת כו"ע לא פליגי דחייב שנים, ולא
פליגי ר' יוסי ור"ש רק באיסור כולל, ולר' יוסי באיסור כולל
חייב גם כן שנים, ולדעת רבינו שבאיסור כולל חייב שנים,
יפה פסק כאן שבכל ענין חייב שנים, ראה הר המוריה
וכסף-משנה. 66) יבמות שם, וראה למעלה. וראה עוד
למעלה פ"ו הלכה ב, שבעל מום אינו חייב מיתה, אלא
מלקות בלבד.

יג. כָּל פֶּהָן שֶׁעֵבֵד עֲבוּדָה זָרָה, בֵּין בְּמִזִּיד⁶⁷ בֵּין
בְּשׁוּגָג⁶⁸, אִם עַל פִּי שֶׁחִזַּר בְּתִשּׁוּבָה גְמוּרָה⁶⁹ - הָרִי
זֶה לֹא יִשְׁמַשׁ בְּמִקְדָּשׁ לְעוֹלָם; שְׁנֵטְמָא: וְלֹא יִגְשׁוּ
אֵלָיו לְכַהֵן לִי⁷⁰. אֶחָד הַעֹבֵד אוֹתָהּ בְּשִׁרְוֹת, כְּגוֹן
שֶׁנִּעְשָׂה כְּמֹר לְעֲבוּדָה זָרָה, אוֹ הַמְּשַׁתְּחָה לָהּ, אוֹ
הַמּוֹדֵה בָּהּ וּקְבִלָּהּ עָלָיו בְּאֵלוֹת⁷¹ - הָרִי זֶה פְּסוּל
לְעוֹלָם. עֵבֵר וְהִקְרִיב - אֵין קִרְבָּנוֹ רֵיחַ נִיחוּחַ, אִם
עַל פִּי שֶׁהִיָּה שׁוּגָג כְּפֶת שֶׁשֶׁרָת אוֹ שֶׁהִשְׁתַּחְוָה אוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שָׁזוּ אֶזְהָרָה לְמִקְדָּישׁ בְּעֵלֵי מוֹמִינִין? אֶפְלוּ הַקְּדִישׁוֹ
לְדַמֵּי [נִסְכִּים]⁸ - לֹאֲקָה, שְׁבִיזִין קְדָשִׁים הוּא⁹.

(5) תמורה ז, א. ואף-על-פי שאין בו מעשה – בדיבור עושה מעשה, כמו שאמרו (תמורה ג:) במימר (חינוך) מצוה רפה). וראה להלן פ"א מהל' תמורה ה"א. ויש להעיר כי בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ב לא מנה לאו זה בין הלוקין. (6) תמורה ו, ב. (7) ש"אם בלא תשחטו, הרי כבר אמור למטה (ויקרא כב, כב – "לא תקריבו אלה לה") אלא מה ת"ל לא תקריבו? בל תקדישו" (שם ו:). (8) כן הנוסחא בדפוס רומי וויניציאה, וכן גרס 'כסף משנה'. וכן הוא בגמרא שם ז, ב: "אמר רבא וכו' אפילו אקדיש ל' לדמי נסכים, נמי לקי". ורצה לומר, שיקנו בדמיו נסכים למזבח. ובדפוסים אחרים בדברי רבינו: "אפילו הקדישו לדמים". (9) תמורה, שם.

ג. המתפונן לומר 'שְׁלָמִים' וְאָמַר 'עוֹלָה', 'עוֹלָה' וְאָמַר 'שְׁלָמִים' - לֹא אָמַר פְּלוֹם, עַד שִׁיְהִי פִּי וְלָבוֹ שְׁוִים¹⁰. לְפִיכָף, הַמִּתְפַּנֵּן לֹמַר עַל בְּעַל מוֹם 'עוֹלָה' וְהַקְּדִישׁוֹ שְׁלָמִים, או 'שְׁלָמִים' וְאָמַר 'עוֹלָה', אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְפַּנֵּן לְאִסוּר - אֵינּוּ לֹאֲקָה¹¹. מִי שֶׁדַּמָּה שְׁמַתָּר לְהַקְדִישׁ בְּעַל מוֹם לְמִזְבֵּחַ וְהַקְּדִישׁוֹ - הָרִי זֶה קְדוּשָׁה¹², וְאֵינּוּ לֹאֲקָה¹³.

(10) תרומות פ"ג מ"ח. וכן הוא להלן פ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"ב (11) פשוט הוא (כסף-משנה), שהרי לא נתקדש כלל, כנ"ל. (12) שאין זה הקדש טעות, שהרי רוצה ומכוין להקדישו, אלא שטעה בדין, וחשב שמתר להקדישו (כסף-משנה). וראה להלן. (13) בתמורה יז, א – במשנה: "רבי יוסי ברבי יהודה אומר, עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין". ובגמרא שם "היכי דמי שוגג כמזיד, אמר חזקיה כסבור שהוא מותר להמיר, גבי תמורה לקי, גבי קדשים לא לקי". הרי שהוא קדוש, ואינו לוקה (רע"י ראב"ד). ולענין תמורה, ראה להלן פ"א מהל' תמורה ה"ב.

ד. השוחט בעל מום לְשֵׁם קֶרְבָּן¹⁴ - לֹאֲקָה¹⁵. שֶׁהָרִי נֶאֱמַר בְּבַעֲלֵי מוֹמִינִין: לֹא תִקְרִיבוּ אֵלָה לָהּ¹⁶; וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּ¹⁷, שָׁזוּ אֶזְהָרָה לְשׁוֹחֵט. וְכֵן הַזֹּרֵק דָּם בְּעֵלֵי מוֹמִינִין עַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹאֲקָה¹⁸. שֶׁהָרִי נֶאֱמַר בָּהֶן: לֹא תִקְרִיבוּ (אֵלָה) לָהּ¹⁹; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּ, שָׁזוּ אֶזְהָרָה לְזֹרֵק. וְכֵן הַמִּקְטִיר אֲמֹרִי²⁰ בְּעֵלֵי מוֹמִינִין עַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹאֲקָה²¹; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִשָּׁה לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ - אֵלּוּ הַחֲלָבִים²². נִמְצְאָתָ לְמַד, שֶׁאִם הַקְּדִישׁ בְּעַל מוֹם וְשָׁחַטוּ וְזָרַק דָּמוֹ וְהִקְטִיר אֲמֹרִי - לֹאֲקָה אֲרַבְעָה מְלָקוֹת²³.

(14) דווקא אם שחט לשם קרבן, אבל אם שחט לשם חולין – אינו לוקה, שכשם שבקרבן חטאת פסלו השוחט לשם חולין, לפי שנאמר "זבח פסח הוא לה" (פט"ו מהל' פסולי המוקדשין הי"א), כמו כן כאן שנאמר "לא תקריבו אלה

(80) למעלה הלכה יג. (81) למעלה הלכה א. (82) למעלה פרק ו הלכות א וב'. (83) למעלה שם הלכה ח. (84) למעלה פרק ד הלכה א. (85) למעלה שם הלכה ד. (86) למעלה שם והלכה ה. (87) למעלה פרק הלכה ז. (88) למעלה פרק הלכה א. (89) למעלה פרק י מהלכות כלי המקדש הלכה ד. (90) הלכות כלי המקדש שם הלכה ה. (91) למעלה פרק א מהלכות ביאת המקדש הלכה יד. ועיין שם שחייב מיתה אבל לא חילל עבודתו. וראה להלן. (92) למעלה שם הלכות ח"ט, יד. ואף הוא אינו מחלל עבודתו, וראה להלן. (93) למעלה שם פרק ה הלכה א. (94) למעלה שם הלכה יז. (95) שם. (96) שם. (97) שם הלכה יח. (98) ראה למעלה פרק א הלכה ט. (99) ראה שם הלכה יד. (100) ראה למעלה הלכה יג.

סֵלְקוּ לָהּ הַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ

~ יום שישי כ"ז תמוז ~

הִלְכוֹת אִסוּרֵי מִזְבֵּחַ

יֵשׁ בְּכֻלָּן אֲרַבְעַ עֲשָׂרָה מִצְוֹת. אֲרַבְעַ מִצְוֹת עֲשָׂה, וְעֶשֶׂר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פֶרֶטָן: (א) לְהַקְרִיב כָּל הַקְּרָבָנוֹת תְּמִימִים. (ב) שְׁלֹא לְהַקְדִישׁ בְּעַל מוֹם [לְמִזְבֵּחַ]. (ג) שְׁלֹא יִשְׁחֹט [בְּעַל מוֹם]. (ד) שְׁלֹא יִזְרַק דָּמוֹ. (ה) שְׁלֹא יִקְטִיר הַלָּבוֹ. (ו) שְׁלֹא יִקְרִיב בְּעַל מוֹם עוֹבֵר. (ז) שְׁלֹא יִקְרִיב בְּעַל מוֹם בְּקָרְבָנוֹת הָעוֹבְדֵי פוֹכְכִים. (ח) שְׁלֹא יִטִּיל מוֹם בְּקְדָשִׁים. (ט) לְפָדוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין. (י) לְהַקְרִיב מִיּוֹם הַשְּׂמִינִי וְהַלְאָה, וְקִדְּם וְזָמַן זֶה הוּא נִקְרָא מַחֲסֵר זָמַן וְאֵין מִקְרִיבִין אוֹתוֹ. (יא) שְׁלֹא לְהַקְרִיב אֶתְּנָן וּמְחִירֵי. (יב) שְׁלֹא לְהַקְטִיר שְׂאוֹר וּדְבַשׁ. (יג) לְמַלֵּחַ כָּל הַקְּרָבָנוֹת. (יד) שְׁלֹא לְהַשְׁבִּית מְלַח מַעַל הַקְּרָבָנוֹת.

וּבְאוֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר בו כי מצות-עשה שיהיו כל הקרבנות תמימים ומובחרים, ודין אם צריך שיהא פיו ולבו שוים בקרבנות.

א. מִצְוֹת עֲשֶׂה לְהִיּוֹת כָּל הַקְּרָבָנוֹת תְּמִימִין²¹ וּמְבַחְרִין³. שֶׁנֶּאֱמַר: תְּמִים יְהִי לְרִצּוֹן - זֹו מִצְוֹת עֲשֶׂה⁴.

(2) בלי מום. (3) שנאמר בתורה (בראשית ד, ד) "והבול הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן, וישע ה' אל הבול ואל מנחתו" (להלן פ"ז הי"א). ועוד נאמר (דברים יב, יא) "וכל מבחר נדריכם" (ראה להלן פ"ב ה"ח). (4) 'ספרא' פ' אמור פ"ז ה"ט.

ב. וְכָל הַמִּקְדָּישׁ בְּהִמָּה שֵׁישׁ בָּהּ מוֹם לְגִבֵּי הַמִּזְבֵּחַ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְלֹאֲקָה⁵ עַל הַקְּדוּשׁוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּ⁶,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מזם. וְאֵינוֹ לֹקֵה אֶלָּא בְזִמְן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם³², שְׁהָרִי הָיָה רְאוּי לְקַרְבֵּן וּפְסָלוֹ; אֲבָל בְּזִמְן הַזֶּה, אָף עַל פִּי שְׁעֵבֶר בְּלֹא תַעֲשֶׂה³³ - אֵינוֹ לֹקֵה³⁴.

(30) הדגים רבינו מומים קבועים. ונראה שבמומים עוברים, אינו עובר על הלאו הזה. ונראה שטעמו משום שאינו פוסל בזה מן המזבח (וראה להלן בסמוך), שהרי יתרפא ויהיה ראוי לקרבן ('מנחת חינוך' מצוה רפז). (31) ב'ספרא' שם ה"ט, ובבכורות לג, ב. לד, א. (32) עבודה זרה יג, ב. וראה ב'ספר המצוות' (שם צז). (33) אף-על-פי שבגמרא שם אמרו: "הני מילי, בזמן שבית המקדש קיים דחזי להקרבה, השתא (= בזמן הזה) דלא חזי להקרבה לית לן בה" – סובר רבינו כי סוגיא זו היא למאן דאמר "קדושה ראשונה – לא קידשה לעתיד-לבוא", אבל לפי ההלכה ש"קדושה ראשונה, קידשה לעתיד-לבוא" (פ"ו מהל' בית הבחירה הט"ו) – אסור להטיל מזם בקדשים בזמן הזה מן התורה, כי הוא ראוי להקרבה אף-על-פי שאין בית, כשיבנה המזבח ('מנחת חינוך' מצוה רפז, וראה גם ב'טורי אבן' מגילה י, א. בד"ה ומ"ט, ובשורת הרדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם סי' קי). (34) ראה בשורת' 'חתם סופר' יו"ד סי' שו – מה בין זה, לשוחט בזמן הזה בחוץ, שחייב (פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הט"ו).

ח. הַטִּיל מִזֵּם בְּקִדְשִׁים וְכָא אַחַר וְהִטִּיל בָּהּ מִזֵּם אַחַר - הִשְׁנִי אֵינוֹ לֹקֵה³⁵.

(35) אבל אסור מן התורה. וכדעת רבי מאיר בבביתא בכורות לג, ב. שכן נראה בעבודה זרה שם, שאמרו: "וליהוי כמטיל מזם בבעל מזם, דאע"ג דלא חזי להקרבה אסור (= מן התורה)" (ראה 'מתנה אפרים' הל' בכורות, הובאו דבריו ב'מנחת חינוך' שם). ואף-על-פי שאסור מן התורה, אינו לוקה, משום שאין הדבר מפורש בתורה, ולמדו כן (בכורות, שם) מריבוי הכתוב "כל מזם לא יהיה בו", ראה ב'ספר המצוות' כלל ב ('מנחת חינוך' שם).

ט. אֶחָד³⁶ הַמִּטִּיל מִזֵּם בְּקִדְשִׁים עֲצָמָן אֹו בְּתַמְרוֹתָן³⁷. חוץ מן הבכור ומן המעשר³⁸, שְׁהַמִּטִּיל מִזֵּם בְּתַמְרוֹתָן - אֵינוֹ לֹקֵה, לְפִי שְׁאֵינָן רְאוּיִן לְקַרְבֵּן³⁹, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ⁴⁰. וְכֵן הַמִּטִּיל מִזֵּם בְּתַשְׁעֵי שְׁלֹשׁ טְעוֹת עֲשִׂירֵי⁴¹ - אֵינוֹ לֹקֵה⁴².

(36) כלומר, מה שאמרנו למעלה כי המטיל מזם בקדשים עובר בלאו ולוקה, הוא בין בקדשים עצמן ובין בתמורתן. (37) "הוא שאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו, הרי זו תחת חטאת זו, או הרי זו חליפת זו" (פ"ב מהל' תמורה ה"א). (38) מעשר בהמה. (39) בעיה שנפשטה בתמורה כא, א. ואף שאין לוקין, אסור מן התורה ('מנחת חינוך' שם). (40) בפ"ג מהל' תמורה ה"א. (41) שקרא לתשיעי בטעות, עשירי, בעת שמנה צאנו להפריש מעשר בהמה, וראה פ"ח מהל' בכורות ה"א-ב שנתקדשה, ואינה קרבה. (42) גם זו בעיה שנפשטה שם. ואף כאן אסור מן התורה להטיל בו מזם ('מנחת חינוך' שם).

לה", הכוונה דווקא לשם קרבן. ואף-על-פי שבפסח, כמו בכל הקרבנות, הכשירו גם שוחט בסתם (פ"ד מהל' מעשה הקרבנות ה"י) – אין זה אלא בקרבן כשר, שסתמו עומד לשמו (וזכאים ב:), אבל בעל מזם אין סתמו לשמו, ולפיכך אינו חייב אלא בשוחט לשם קרבן ('מנחת חינוך' מצוה רפט). (15) בביתא, תמורה ו, ב. (16) בפסוק שם: "עורת או שבור או חרוץ או יבלת וכו' לא תקריבו אלה לה". (17) בביתא שם. וראה למעלה ה"ב. (18) שם בביתא. (19) צ"ל: "לא תקריבו לה" ומלת "אלה" טעות-סופר. והוא בויקרא כב, כד: "ומעוך וכתות ונתוך וכו', לא תקריבו לה". וכו' בתמורה ז, א. וכן כתב רבינו ב'ספר המצוות' ל"ח צג. אבל ב'חינוך' מצוה רפח, כתב "שלא נזרוק דם בעל מזם על גבי המזבח, שנאמר עורת או שבור או חרוץ וכו' לא תקריבו אלה לה". (20) שורף החלבים, ובין אם מקטיר כל החלבים ובין אם מקטיר מקצתם ('מנחת חינוך' מצוה רצ. וכן אם הקטיר איברי עולה בעלת מזם (רש"י תמורה, שם). (21) בביתא, תמורה שם. ואף שבביתא זו נאמר שלוקה שתיים, אחת משום מקטיר כולו, ואחת משום מקטיר מקצתו – פוסק רבינו כרבא (שם): שחולק על אביי (כן גרס רבינו שם לא-תעשה צד), וסובר שאינו לוקה אלא אחת משום שאין לוקין על לאו שבכללות, וכן הוא בביתא בכריתות ד, א. וראה ב'ספר המצוות' כלל ט. (22) 'ספרא' פ' אמור פ"ז ה"ד. (23) ולא כאביי (ראה למעלה), וכביתא שם שחייב חמש מלקיות.

ה. אֶחָד בְּעַל מִזֵּם קְבוּעַ אֹו בְּעַל מִזֵּם עוֹבֵר, אִם הִקְרִיבוּ - עוֹבֵר בְּכָל אֲלוֹ. שְׁנֶאֱמַר: לֹא תִזְבַּח לַיהוָה אֶלְהִיךָ שׂוֹר וְשֹׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מִזֵּם; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׂוֹ אוֹזְהָרָה לְבַעַל מִזֵּם עוֹבֵר²⁴. כְּגוֹן שְׁהָיָה בְּבִהְמָה גֵרֵב לַח²⁵ אוֹ חֲזוּזִית²⁶, אִם הִקְרִיבָהּ - לֹקֵה.

(24) ב'ספר המצוות' (לא-תעשה צה) הביא זאת בשם ה'ספרי', והוא במדרש תנאים שם (הערה שסג שם). ואף-על-פי שבפסוק הנ"ל לא נאמר אלא "לא תזבח" – למדו גם יתר הלאוין מבעל מזם קבוע (כספ-משנה). וב'ספרא' (שם ה"ג) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא כב, כ) "כל אשר בו מזם לא תקריבו, לרבות בעל מזם עובר". וראה ברמב"ן בהשגותיו על 'ספר המצוות' (שם). (25) מין שחין הוא. וראה להלן פ"ב ה"ז. (26) גם הוא מין שחין. ומדובר כאן 'בחזוית שאינה מצרית', ראה להלן פ"ב ה"ז.

ו. וְלֹא קִרְבָּנוֹת יִשְׂרָאֵל בְּלִבְדִּי, אֶלָּא אָף קִרְבָּנוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים²⁷, אִם הִקְרִיבֵן²⁸ וְהֵן בְּעַלִּי מוֹמִיִן - לֹקֵה; שְׁנֶאֱמַר: וּמִיָּד בֶּן נֶכֶר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת לְחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֲלֵה²⁹.

(27) שהרי הם נודרים נדרים ונדבות כישראל (פ"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"ב-ג). (28) הכהן. (29) ראה ב'ספר המצוות' לא-תעשה זו.

ז. הַמִּטִּיל מִזֵּם בְּקִדְשִׁים, כְּגוֹן שְׁסָמָא עֵינוֹ אֹו קִטְעַיָּד³⁰ - לֹקֵה. שְׁהָרִי נֶאֱמַר בְּקַרְבָּן: כָּל מִזֵּם לֹא יִהְיֶה בוֹ; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ³¹, שְׂוֹ אוֹזְהָרָה שְׁלֵא יִתֵּן בוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. המקדיש בעלת מום⁴³ למזבח, אף על פי שלוקה⁴⁴ - הרי זו נתקדשה⁴⁵, ותפדה⁴⁶ בערף הפה⁴⁷ ותצא לחלין⁴⁸, ויביא בדםיה קרבן. וכן הדין בבהמת קדשים⁴⁹ שנפל בה מום⁵⁰. ומצות עשה הוא לפדות קדשים שנולד בהן מום ויצאו לחלין⁵¹ ויאכלו. שנאמר: רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר; מפי השמועה למדו⁵², שהפתוב מדבר בפסולי המקדשין שייפדו⁵³. וכבר בארנו בערכין⁵⁴, שזה שנאמר: ואם פל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן ליי, שהוא מדבר בפעלי מומין שנפדו⁵⁵.

(43) קבוע, שהרי בעלת מום עובר אינה נפדית (תמורה לג. וכן הוא להלן פ"ב ה"ו). (44) ראה למעלה ה"א. (45) ברייתא בתמורה ה, ב. ולמדו כן (שם) ממה שנאמר (ויקרא כב, כג): "ולגדר לא ירצה" - ריצוי הוא דלא מרצה, אבל מיקדש קדיש". וקדושתה - קדושת דמים (להלן ה"א). (46) ראה להלן בסוף ההלכה. (47) אף-על-פי שהמקדיש בעל מום קבוע למזבח, אינו צריך העמדה (להלן ה"א) - הערכה על-ידי כהן צריך, ראה משנה למלך. (48) להגזוז ולהעבד (משנה בכורות יד. וראה בפ"א מהל' מעילה ה"ט). (49) שפודין אותה ויביא בדמיה קרבן (פ"ה מהל' ערכין ה"א), אבל שונה היא ממקדיש בעל מום, בזה שהיא צריכה העמדה והערכה (ראה להלן ה"א). וגם בזה שאינה יוצאת לחולין לכל דבר, ואסורה בגיזה ועבודה, ראה בפ"א מהל' מעילה שם, ובמשנה מס' בכורות, שם. (50) קבוע, כנ"ל. (51) ויהיה מותר לשוחטו" (ספר המצוות' עשה פו), אבל לא לכל דבר, שהרי אסורה בגיזה ועבודה, ראה למעלה. (52) בספרי דברים יב, טו. (53) כלומר, מצוה לפדותם (לחם-משנה). (54) פ"ה ה"א. (55) תמורת לב, ב. ושם ביארו, שאי אפשר לומר שמדובר בבהמה טמאה, שהרי כבר נאמר בה (ויקרא כז, כז) "ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך", אלא על-כרחנו בבהמת קדשים שנפל בה מום. ועי' רש"י שם, שעל-כרחנו שמדובר בקדשי מזבח.

יא. מה בין בעלת מום קבוע לבעלת מום עובר? שבעלת מום קבוע⁵⁶, אם ילדה והיא קדש⁵⁷ - יפדה הולד ויצא לחלין⁵⁸, אף על פי שהוא תמים⁵⁹, פדי שלא יהיה טפל חמור מן העקר⁶⁰. ואם נתעברה קדם שתפדה וילדה אחר פדיון - הולד חלין⁶¹. ואם מתה קדם שתפדה - נפדית אחר שתמות⁶²; שהרי לא חלה קדשה גמורה על גופה, אלא על דמיה, מפני שהיתה בעלת מום קבוע⁶³. אבל המקדיש בעלת מום עובר, או תמימה ואחר שהקדישה נולד לה מום קבוע, אם מתה קדם שתפדה⁶⁴ - תקבר⁶⁵ כשאר הקדשים התמימים⁶⁶, מפני שהיא צריכה העמדה והערכה⁶⁷, כמו שבארנו בערכין⁶⁸. ואם נשחטה קדם שתפדה - הרי זו נפדית פל זמן שהיא

(56) כלומר, הקדישה כשהיא בעלת מום קבוע. (57) היינו לפני הפדיון. (58) לכל דבריהם. משנה בכורות יד, א: "כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשתן וכו' ולדן וחלבן מותר לאחר פדיון". (59) ואין תמימין נפדין (תמורה לג.). (60) כלומר, מן האם, שהיא נפדית (בעיה שנפשטה שם י: ד.). (61) שם יד, א. שבשעה שנפדתה האם, נפדה גם הוא. (62) שם יד, א - במשנה, שאין המקדיש בעל מום צריך "העמדה" (תמורה לג.), שנאמר (ויקרא כז, יא-יב): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן, והעריך הכהן אותה וכו'", ודרשו (שם) "אותה ולא בעל מום מעיקרו", ומשום כך אפשר לפדות אפילו לאחר מיתה. (63) כלומר, אף שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים (להלן פ"ב ה"ו) - אין זה אלא כשיש עליהם קדושת הגוף, וכגון שקדם הקדשן את מומן, אבל כאן שקדם מומן להקדשן, אין זה אלא דיקלא בעלמא ואין עליו קדושת הגוף (ראה גם רש"י בחולין קל. ובכורות יד. במשנה, ובשיטה מקובצת' שם). וכן נראה בתמורה שם (משנה-למלך ה"י). (64) כלומר, מתה מאליה שיש כאן גם דין של "אין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים", ובין אם נשחטה שהיא לאכילה. (65) משנה, בכורות שם. (66) ראה בפ"ט מהל' פסולי המוקדשין ה"א. (67) כלומר, העמדה בבית-דין (פ"ה מהל' ערכין ה"ב) והערכה על-ידי כהן, שנאמר (ויקרא כז, יא-יב) "והעמיד את הבהמה וכו' והעריך הכהן", וכדברי רבי יוחנן לדעת תנא-קמא (תמורה לב:), וכיון שמתה קודם שתפדה אין פודין אותה אחר שמתה אלא תקבר. (68) בהל' ערכין, שם. (69) שיכול להעמידה ולהעריכה, כמבואר בחולין ל, א: "וכי תימא בעי העמדה והערכה, והתנן שחט בה שנים או רוב ועדיין היא מפרכסת, הרי היא כחיה לכל דבריה", וראה כסף-משנה ולחם-משנה כאן. (70) בכורות טו, ב. ולמדו זאת (שם ובתמורה יז:): ממה שנאמר (שם ג, א) "אם זכר וכו' תמים יקריבנו" - לרבות ולד בעלי מומין. ופסק רבינו כרבא וכשמואל, שהולד קדוש ליקרב. (71) זו שנולד בה מום לאחר שנתקדשה. (72) להשתמש בו לצרכי חולין (משנה וגמרא בכורות יד. טו:): ושם (טו:): אמרו, שכל זה הוא מגזירת חכמים שמא יגדל מהן עדרים עדרים. אבל מן התורה, פקעה קדושת הוולד בפדיון האם (ראה רש"י שם). ואם נתעברה לאחר הפדיון - הוולד מותר. (73) שם בגמרא: "ליפדינהו, לא אלימא למתפס פדיון (= בקדושתן, כדי שיצאו הן לחולין, שכבר יצאה קדושתן בפדיון אמם, והאי דאסורין גזירה בעלמא היא וכו' - רש"י שם)". (74) כלומר, קודם פדיון האם. (75) כלומר, מקדישין לשם אותו זבח שאמו נתקדשה (בכורות שם, וכרבי חנינא) "והשתא חיילא עליו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. ויש מומין אחרים מיוחדין בבהמה ואינן ראויין להיות באדם, ושלשה ועשרים הם, ואלו הן: אם היה גלגל עינה עגל פשל אדם³. עינה אחת גדולה פשל עגל והשניה קטנה פשל אנו⁴. אבל אם היתה און גדולה ואון קטנה, אפלו קטנה עד כפול - פשר. אם יש בלבן עינה נבלת שיש בה שער. אם נקב העור שבין שני חוטמיה במקום הנראה. פיה דומה לשל חזיר, פרוס⁵ אף על פי שאינו מחדד כשפוד.

קדושה לעצמו דחשבינהו, ולא פקעה קדושתיהו על ידי פדיון אמן וממתין עד שיוממו ופריק להו" (רש"י שם). ועוד אמרו שם במסקנא שאין מתפסין אלא לאותו זבח בלבד. (76) ולכן צריך הוא להתפסו לאותו זבח. (77) שם בגמרא: "היכי ליעביד, ליקרבינהו - מכת קדושה דחוויה קאתו", ומפרש רש"י "דאמותן בעלי מומין שנראו ונדחו וכו', והן עצמן אין יכול להתפסין לקדושה גמורה להקריב, הואיל ואידתו תו לא מחזי". וצריך להבין, שהרי רבינו פוסק שבעלי חיים אינם נדחים, ראה פט"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ד.

3) לדעת רבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן (בכורות מ. ונהה כג.) אין זה אלא אם היה הדמיון בלבן שבעין שאין הדרך כן, אבל אם היה הדמיון בשחור שבעין, אין זה מום, כי כן הדרך להיות. ורבינו פסק כרב יהודה אמר שמואל ור' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן, שלדבריהם אין הכרח לחלק, אלא אפילו אם היה הדמיון לאדם בשחור שבעין, הרי זה מום. (4) ודווקא אחת גדולה ואחת קטנה, אבל שתיהן גדולות או שתיהן קטנות כשר בבהמה (שם ג:). ולפיכך כתב רבינו מום זה בין מומי בהמה, לפי שבאדם גם אם שתיהן גדולות או שתיהן קטנות, הרי זה מום, כמפורש בפרק ה מהלכות ביאת מקדש הלכה ו. (5) שהשפה והלחיים העליונות עודפות על התחתונות.

יב. כל פסולי⁷⁸ המקדשין פשיפדו מתר לשחטין בשוק של טבחים⁷⁹, ולמכרן שם, ולשקל בשרם בליטרא⁸⁰, פשאר החליין⁸¹; חוץ מן הפכור ומן המעשר⁸², מפני שמכירתם בשוק⁸³ מוסיה בדימיהן⁸⁴. פאר הקדשים, שדימיהן חוזרין להקדש, שהרי מביא בדימיהם בהמה אחרת - מוכרין אותן בשוק פחלין; אבל הפכור והמעשר, שאין דימיהם להקדש, אלא נאכלין פמומן⁸⁵, כמו שיתבאר⁸⁶ - אין שוחטין אותם בשוק של טבחים, ואין מוכרין אותם שם⁸⁷. אפלו התפס ככור לבדק הפית⁸⁸ - אינו נשקל בליטרא, ולא ימכר בשוק⁸⁹; שאינו יכול להתפס אלא דבר הקנוי לו קנן גמור⁹⁰.

ג. חטיה החיצונות שנקבו או שנגפגמו, אף על פי שגשאר מקצתן, או שנגממו. אם נעקרו חטיה הפנימיות, שהרי בעת שפותחת פיה וצוחת הן נראין חסרין.

(78) משנה, בכורות לא, א. (79) באיטליו. (80) במשקל. (81) משנה, שם. ואף כי דבר זה הוא זלזול בקדשים. (82) מעשר בהמה, שנמכרים ונשחטים רק בבית, ואין נשקלים בליטרא כ"אם באומד (שם במשנה, וראה רש"י שם), ואמרו בגמרא (שם לא:), כי מדובר במעשר בהמה של יתומים, אבל מעשר בהמה סתם אסור למוכרו כלל וכלל, ראה פט"ו מהל' בכורות ה"הו. (83) של כל פסולי המוקדשין. (84) כי בשוק יש הרבה קונים. (85) לבעלים: הכהן בככור, והבעלים במעשר בהמה. (86) לענין ככור בפ"א מהל' בכורות ה"ג, ולענין מעשר בהמה בפ"ו שם ה"ד. (87) משום שהוא זלזול בקדשים. (88) כלומר, הכהן הקדיש את הככור לבדק הבית לאחר שהומם. והיא בעיה שנפטטה בזבחים עה, ב. (89) אף כי הרוויח הוא להקדש. (90) כלומר, כשם שהכהן אינו יכול למכור בשוק ולישקול את הבשר בליטרא, כמו כן אינו יכול להקנות רשות זו לבדק הבית (גמרא, שם).

ד. אם נטלו קרניה וזכרותן עמהן ולא נשאר מהן פלוס. אבל נקבה שיש לה קרנים - פשרה⁶. אם נפגם העור שחופה את גיד הבהמה. אם נפגמה הערוה של נקבה. אם נפגם הזנב מן העצם, אבל לא מן הפרק⁷. אם היתה ראש הזנב מפצל לשנים פשני עצמים. אם היה בין חליא לחליא מלא אצבע פשר. אם היה הזנב קצר. ועד פמה? בגדי: חליא אחת - מום, שטים - פשר. ובטלה: אנה שתי חליות - מום, היתה שלש - פשר. זנב הגדי שהיה רך ומדלדל דומה לשל חזיר. אם נשפר עצם מן הזנב. אבל אם נשפר עצם מצלעותיו - פשר, מפני שאינו פגול⁸.

~ שבת קודש כ"ח תמוז ~

פרק שני

1) יפרש בו רבינו המומים המיוחדים בבהמה, ודין בהמה שנמצאה טריפה, או שאחד מאיבריה הפנימיים חסר.

א. כל המומין הפוסלין באדם ובבהמה² - חמשים. וכבר נמנו.

2) כלומר, מומים כאלו שראויים להיות גם אצל אדם וגם אצל בהמה.

6) למזבח, שאין זה מום כלל. (7) בזנב יש עצם המורכב מכמה וכמה חוליות, ואם נחתך במקצת העצם, הרי זה מום, אבל אם נחתך קצת הפרק שהוא מקום החיבור של חוליה אחת עם השנייה, אין זה מום משום שכל זמן שלא נחתך לגמרי, הוא חוזר ומתרפא. (8) ספרא שם: "יכול שאני מרבה שבר צלע, תלמוד לומר שבר יד או שבר רגל, מה אלו מיוחדין שמומן בגלוי ואין חוזרים, יצא שבר צלע שאין מומן בגלוי" ובתוספתא בכורות פרק ד נשתברו רוב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צלותיו או שהיה בו מום מבפנים אינו מום, שנאמר (במומי אדם, שם כא, יח) עור או פסת, מה עור ופסת המיוחדים מום שבגלוי וכו'".

ה. בעלת חמש רגלים, או אין לה אלא שלש רגלים⁹. אם היתה אחת מרגליו וידיו פרסטה עגלה כשל חמור, אף על פי שהיא סדוקה ופרוסה. אם היתה ידו או רגלו קלוטה כשל חמור. וזהו קלוט האמור בתורה. אם נגממו טלפיה וזכרותן עמהן, אף על פי שגשאר מזכרותן מעט קרוב לפשוט¹⁰.

9) משנה בכורות מ. ומפרש שם רב הונא כי המדובר שהיתרון והחיסרון היו בידיים, "בעלת חמש רגלים" היא שהיו לה שלש ידיים ושתי רגלים, "אין לה אלא שלש רגלים" היינו, שהיו לה שתי רגלים ויד אחת, שבשני האופנים הנ"ל אינה אסורה אלא מטעם מום, אבל אם החיסרון והיתרון היו ברגלים, בלא זה אין להקריבן, שהרי היא טרפה. 10) ולא נעקרו לגמרי, ובכל זאת זה נחשב למום.

ח. יש שם²⁷ ארבעה חללים אחרים²⁸, אם נמצא אחד מהם בבהמה - אין מקריבין אותה²⁹, לפי שאינה מן המבחר, והפתוב אומר: מבחר נדרין³⁰. ואלו הן: מי שבלבן עינו יבלת שאין בו שעור³¹. אם נגממו קרניו אף על פי שגשאר מזכרותן מעט סמוך לפשוט³². אם נפגמו חטיו הפנימיים³³. אם היתה אחד מאלו בקדשים - לא קריבין ולא נפדין³⁴, אלא ירעו עד שיפול בהן מום³⁵. ואם הקריבין - יראוהו לי שהרצין³⁶.

ו. פל מום משלשה ושבעים מום המנויין בבהמה¹¹ פוסלין אותה מן הקרבן. ואם נפל אחד מהם בתמימה שהיא קדש - תפדה ותצא לחלין¹². חוץ מזקן¹³ וחולה¹⁴ ומזוהם¹⁵, שאף על פי שאינו פשוט לקרבן¹⁶ - אינו נפדה¹⁷, אלא יהי קדם ורועה עד שיגולד בו מום אחר קבוע¹⁸ משאר המומין ופדה. וכן בהמת קדשים שגולד בה מום עובר - אינה קרבה ולא נפדית¹⁹.

27) מלת "שם" שגורה בפי רבינו. 28) ואינם מומין. 29) אף כי אינם מומים גמורים. 30) צריך להיות: "מבחר נדריים". 31) אבל אם יש בו שיער הוא מום גמור. 32) שאין נחשב למום אלא אם נעקר ולא נשאר כלום, ובכל זאת אין מקריבין אותה, מטעם הנ"ל, שאין זה מובחר. 33) ראה למעלה הלכה ג, שאינו נחשב מום גמור אלא אם נעקרו חטיו הפנימיים לגמרי, אבל אם נפגמו או נגממו, ולא נעקרו לגמרי, אין זה מום גמור. 34) "אין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה". 35) ויפדנו. 36) "דמבחר נדריין [נדריים] שכתוב, הוא למצוה ולא לפסול".

ט. וכן בהמת קדשים שגשאר בה עברה³⁷ או שהמיתה את האדם בעד אחד או על פי הפעלים³⁸ - לא קרבה ולא נפדית עד שגולד לה מום קבוע.

37) כגון הרובע והנרבע והנעבד לעבודה זרה והמוקצה לעבודה זרה. 38) שאם היה על פי שני עדים - הבהמה נסקלת.

י. בהמה שגולד בה אחת מן הטריפיות³⁹ האוסרות אותה באכילה - אסורה לגבי המזבח. הרי הוא אומר: הקריבהו נא לפחתך היצף או הישא פניך. ואף על פי שאינה ראויה לקרבן - אין פודין אותה,

11) והם חמישים שנמנו בפרק ז מהלכות ביאת מקדש, ועשרים ושלשה שנמנו כאן. 12) משנה בכורות מא. "על אלו מומין וכו' ופסולי המוקדשים נפדין עליהן". כלומר, מצוה לפדותן ויצאו לחולין להתירם באכילה, אבל אסורים בגיזה ועבודה. 13) "שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד. 14) "כשהוא רועד מפני חליו וכשלון כותו". 15) "הוא שריחו רע". 16) ומקור הדברים בגמרא שם ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, י) "מן הצאן - מן הכשבים או מן העזים, פרט לזקן חולה ומזוהם (דרשו מן הצאן ולא כל הצאן וכן כולם). 17) שם במשנה: "ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש" (שנפסל מן המזבח) ולא במדינה" לפי שאינם מומים גמורים. 18) כלומר, מום גמור וקבוע. 19) בכורות לו: ותמורה לג. "יכול יפדו על מום עובר, תלמוד לומר (ויקרא כז, יא) אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה, מי שאינה קריבה כל עיקר (=נפדית) יצתה זו שאינה קריבה היום אלא למחר" (=שאינה נפדית).

ז. ארבעה מומין עוברים²⁰ יש באדם ובבהמה, ואלו הן: גרב לח²¹, חזוית²² שאינה מצרית²³. מים שיורדין פעין²⁴ ואינן קבועין²⁵. סגורין שאינן קבועין²⁶.

20) אינם קבועים. 21) מין שחין שהוא לח בין מבפנים

11) והם חמישים שנמנו בפרק ז מהלכות ביאת מקדש, ועשרים ושלשה שנמנו כאן. 12) משנה בכורות מא. "על אלו מומין וכו' ופסולי המוקדשים נפדין עליהן". כלומר, מצוה לפדותן ויצאו לחולין להתירם באכילה, אבל אסורים בגיזה ועבודה. 13) "שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד. 14) "כשהוא רועד מפני חליו וכשלון כותו". 15) "הוא שריחו רע". 16) ומקור הדברים בגמרא שם ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, י) "מן הצאן - מן הכשבים או מן העזים, פרט לזקן חולה ומזוהם (דרשו מן הצאן ולא כל הצאן וכן כולם). 17) שם במשנה: "ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש" (שנפסל מן המזבח) ולא במדינה" לפי שאינם מומים גמורים. 18) כלומר, מום גמור וקבוע. 19) בכורות לו: ותמורה לג. "יכול יפדו על מום עובר, תלמוד לומר (ויקרא כז, יא) אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה, מי שאינה קריבה כל עיקר (=נפדית) יצתה זו שאינה קריבה היום אלא למחר" (=שאינה נפדית).

ז. ארבעה מומין עוברים²⁰ יש באדם ובבהמה, ואלו הן: גרב לח²¹, חזוית²² שאינה מצרית²³. מים שיורדין פעין²⁴ ואינן קבועין²⁵. סגורין שאינן קבועין²⁶.

20) אינם קבועים. 21) מין שחין שהוא לח בין מבפנים

ז. ארבעה מומין עוברים²⁰ יש באדם ובבהמה, ואלו הן: גרב לח²¹, חזוית²² שאינה מצרית²³. מים שיורדין פעין²⁴ ואינן קבועין²⁵. סגורין שאינן קבועין²⁶.

20) אינם קבועים. 21) מין שחין שהוא לח בין מבפנים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עד שיאכל יבש אחר הלח וישנו ג' חדשים וכו' אדר וחצי ניסן לח, אלול וחצי תשרי יבש". ויש להבין למה לא הזכיר רבינו כאן כי רק לח ויבש של גשמים (=בעל) היא רפואה, ולא לח ויבש של שלחין?

יד. וכמה האכל מעשבים אלו הלחים בזמן הלח והיבשים בזמן היבש? פגרוגרת⁵³ או יותר⁵⁴ קדם סעודה ראשונה⁵⁵ של כל ימים בשלשה חדשים אלו. וצריך שתאכל אותן בכל יום אחר שתיה⁵⁶, ותהיה מתרת⁵⁷ בשודה⁵⁸ בעת אכילה, ולא תהיה לבדה, אלא היא ובהמה אחרת לצות⁵⁹ עמה. אם נעשה לה כל אלו ולא נתרפאת - הרי אלו קבועין ודאי; ואם חסר אחד מכל אלו - הרי זה ספק⁶⁰, ואינה קרבה⁶¹ ולא נפדיית⁶².

53) כתאנה יבשה. 54) שם בגמרא "וכמה מאכילין אותו? אמר רבי יוחנן משום רבי פינחס בן ערובא כגרוגרת" ובפירוש רבינו גרשום "אפילו כגרוגרת וכו' דיו לבדיקה". 55) בגמרא שם: "בעי במערבא כגרוגרת בסעודה ראשונה או דלמא בכל סעודה וסעודה, אם תמצי לומר בסעודה ראשונה, קודם אכילה או לאחר אכילה, קודם אכילה וודאי מעלי ליה כסמא, לאחר אכילה מאי". ורבינו שפוסק בכל מקום כ"אם תמצי לומר" שבגמרא פסק כאן שמספיק רק בסעודה ראשונה (ראה לחם משנה) ופוסק שצריך קודם אכילה, כדברי הגמרא שבזה יש בוודאי מרפא, אבל לאחר אכילה ספק הוא, כי לא נפשט האיבעיא שם. 56) שם לט. "קודם שתייה או לאחר שתייה, קודם שתייה ודאי מעליא ליה כשערי, לאחר שתייה מאי". 57) לא קשורה. 58) שאין רפואה זו מועלת אלא בשדה, אבל אם הייתה בעיר לא מועילה רפואה זו כלל וכלל. ורק בגינה הסמוכה לעיר הדבר בספק. 59) כלומר, בצוותא עמה, וגם זה שם "עם חברו וודאי מעלי ליה, לבדו מאי". 60) שמא אין זה מים קבועים, והסיבה לעוורונה היא אחרת ומה שלא נתרפאה משום שלא עשו לה את הטיפול הנכון. 61) כי אף אם המים אינם קבועים בכל אופן הוא מום עובר ואין מקריבים בהמה בעלת מום עובר. 62) כי ייתכן שאין המים קבועים, ובמום עובר אינה נפדיית.

טו. פיצד? אכלה הלח פמשפטו פאדר פלו וחצי ניסן, ואכלה אחריו היבש פמשפטו פחצי ניסן וארי, שנמצא שאכלה בשלשה חדשים על הסדר⁶³, או שאכלה פגרוגרת אחר אכילה או קדם שתיה, או שהיתה קשורה, או שהיתה לבדה, או שהיתה פגינה הסמוכה לעיר, ולא נתרפאת - מפל אלו ספק קבועין או עוברים⁶⁴. לפיכך, אם הטיל בה מום אחר - אינו לוקה⁶⁵. אכלה פמשפטו פזמני האכילה ולא נתרפאה - הרי היא בעלת מום קבוע.

63) כלומר, שלושה חדשים רצופים. ולא כמו שאמרנו למעלה: מאדר עד חצי ניסן, ומאלול עד חצי תשרי. 64) שהרי בגמרא שם נסתפקו בכל הדברים האלו אם הם

שאין פודין את הקדשים להאכילין לפלבים⁴⁰, אלא ירעו עד שמתו ויקברו.

39) שאינן בכלל מום. 40) למדו כן ממה שנאמר (דברים יב, טו) "ואכלת" ולא לכלביך.

יא. נשחטה ונמצאת טרפה⁴¹ - הרי זו תצא לבית השרפה. וכן אם נמצא אחד מאיבריה הפנימיין חסר, אף על פי שאינה טרפה, כגון שנמצאת בכליא אחת⁴² או שנטל הטחול⁴³ - הרי זו אסורה למזבח ותשרף⁴⁴. לא מפני שהיא בעלת מום, שאין חסרון שבפנים מום, אלא מפני שאין מקריבין חסר פלל, שנאמר: תמימם יהיו לכם. וכל היתר - כחסר⁴⁵. לפיכך, אם נמצא שם שלש פליות או שני טחולים - פסולה.

41) כלומר, אחת מן הטרפיות שבאברים הפנימיים. 42) בעלת כלייה אחת, ראה בפרק ח מהלכות שחיטה הלכה כה, שהיא מותרת באכילה. 43) שאינה טריפה, ומותרת באכילה. 44) משום ש"כל שפסולו בקדש בשריפה". 45) ראה בחולין נח: "כל יתר כנטול דמי".

יב. אי זו היא סגורין קבועים? כל ששהה שמונים יום ולא ראה. ובדקין אותו שלש פעמים⁴⁶: ביום שבעה ועשרים מעת שהרגישו בו, וביום ארבעה וחמשים, וביום שמונים. אם ראה⁴⁷ - מונים לו שמונים מעת שפסקה הראיה.

46) כר' חנינא בן אנטיגנוס במשנה שם, ובגמרא (שם לט.) אמר רב נחמן בר יצחק "ובלבד שיהיו משולשים", וכפירוש רש"י שם שבדקים בימים כזו, נד ופ, ולא כשיטת התוספות שם (שבדוק בתחילת שמונים ובסוף שמונים ובאמצע שמונים שהוא יום מ). 47) באמצע השמונים ושוב פסקה ראייתו.

יג. וכמה יודע שהמים קבועים? פשאכלה⁴⁸ עשבים לחים⁴⁹ מראש אדר עד חצי ניסן, ואכלה אחריו כן עשבים יבשים⁵⁰ אלול⁵¹ וחצי תשרי, ולא נתרפאה - הרי אלו מים קבועים⁵².

48) ראה להלן הלכה יד כמה היא צריכה לאכול מעשבים אלו. 49) תבן וחציר שגדלו במשך חדשי החורף. 50) שגדלו במשך חדשי הקיץ. אבל אכל קודם יבש ואחר כך לח, אינה מתרפאת בכך, ויתכן כי אין זה מים קבועים. 51) כל חודש אלול. 52) והוא מום קבוע, במשנה ובגמרא בכורות לח: "ואלו הן מים הקבועים אכל לח ויבש של גשמים (=שדה בעל שמסתפקת רק במי גשמים) הרי זה מום (שאם לא כן, הייתה האכילה הזאת מרפאה), בית השלחין (=שדה שמסתפקת גם במי גשמים וגם בהשקיייה) אינו מום (כי העשבים האלו אינם מרפאים, ויתכן כי יש סיבה אחרת, שגרמה לעוורונה ולא משום שזה מים קבועים). ודגשמים נמי אכל יבש ואחר כך לח, אינו מום

מתוך מהדורת חזק

מְעִילָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ.

66) שם לט. "בעי מיניה פינחס אחוה דמר שמואל משמואל, אכל ולא איתסי, למפרע הוי מומא או מכאן ולהבא הוי מומא, נפקא מינה למימעל בפדיונו. אי אמרת למפרע הוא מומא מעיל, ואי מכאן ולהבא הוי מומא לא מעיל", ולא נפשטה הבעיא. 67) כלומר, אפילו נהנה אחר שנתייאשו מרפואתה, הרי זה ספק, כיון שנפדה לפני שנתייאשו מרפואתה (ולא כמו שנראה מדברי רש"י שם שלאחר בדיקתן ודאי מעל, ראה רש"ש שם).

מרפאין או לא, ולא נפשט הספק. משום כך הוא ספק קבועים או עוברים, שייתכן שיש כאן סיבה אחרת לעוורונה. ודברים אלו אינם רפואה לזה. 65) שמא היא בעלת מום קבוע והמטיל בה מום אחר אינו לוקה.

טז. 'יש בְּדָבָר סֶפֶק', אִם לְמַפְרַע הִיא בְּעֵלֶת מוּם קְבֻעַ מֵעַת שֶׁבָּאוּ לָהּ הַמוּמִים או מֵעַת שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ מְרַפְּאוּתָהּ. לְפִיכָךְ, הַפּוֹדָה אוֹתָהּ קִדְּם שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ מְרַפְּאוּתָהּ וְנִהְיָה בְּאוֹתוֹ הַפְּדִיּוֹן אַחַר שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ מְרַפְּאוּתָהּ⁶⁷ - הֲרִי זֶה סֶפֶק מוֹעֵל, וְאִינוּ מְבִיא קְרִיבָן

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון כ"ב תמוז ~

מצות עשה קבר. מצות לא תעשה ריג.

מצות עשה קבב. מצות לא תעשה ריד.

המצוה הקכ"ד — הצווי שנצטוינו להניח לעניים מה שנשאר ונפל מן הענבים בשעת הבציר, והוא אמרו: "ופרט פרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם" (ויקרא יט, ט), וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו במסכת פאה (פרק ו) ואינה נוהגת מן התורה אלא בארץ.

המצוה הרי"ג — האזרה שהזרנו מלאסוף את הגרגרים הנופלים מן הפרס בשעת בצירתו, אלא ינחו לעניים, והוא אמרו: "ופרט פרמך לא תלקט" (שם), וגם זה נמק לעשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת פאה (פרק ז משנה ג).

המצוה הקכ"ב — הצווי שנצטוינו להניח עמר השכחה (אלומות ואגודות שנשכחו בשדה), והוא אמרו יתעלה: "ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה" (דברים כד, יט), זה שאמר "לגר ליתום ולאלמנה יהיה", — הוא הצווי להניחו והוא העשה, כמו שאמר בלקט ופאה "תעזב אתם", שהוא העשה כמו שבארנו (מצוות עשה קכ"בא), וגם זו אינה נוהגת מן התורה אלא בארץ. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו במסכת פאה (פרק ה ופרק ו).

המצוה הרי"ד — האזרה שהזרנו מלקחת עמר השכחה, והוא אמרו: "ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו" (שם), וכן השכחה נוהגת לכל בין בתבואה בין באילן. וגם זה נמק לעשה, שאם עבר ולקחה — חיב להחזיר לעניים, והוא אמרו יתעלה: "לגר ליתום

ולאלמנה" (שם, כא). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת פאה. ודע שכלל הוא אצלנו: שכל מצות לא תעשה שיש בה (אפשרות) לקיים עשה, כשקיים (=כל זמן שניתן לקיים) עשה שבה — אינו לוקה; ואם לא יקיימו — לוקה, כגון הפאה — שאם קצרה (=לעניים) לא יתחייב מלקות בזמן שיקצר אלא יכול לתנה שבליים. וכן אם דש את החטים וטחנן ולשן — נותן מן הבצק שעור מה שהיה חיב בו מן הפאה. אכל אם ארע שאבדו אותן החטים לגמרי או שנשרפו — הרי זה לוקה, כיון שלא קיים עשה שבה; כל ששפן אם בטלו בידו, כגון שאכל את כל אותן החטים עד גמירא. ואל תחשוב שאמרם בגמרא מכות (טז): "אנו אין לנו אלא זאת (שילוח הקן) ועוד אחרת" (מצב שבו שייך לבטל בהן את העשה הניתק ללאו — ועל ידי כך להתחייב מלקות), ונתקיים (ומתברר שם בגמרא) שאותה ה"אחרת" היא הפאה (אל תחשוב) שמשמע שלא יהא דין זה אלא בפאה בלבד — לא, אלא ענין "אחרת" רצונו לומר: הפאה וכל מה שדינו כדין הפאה. לפי שהפרט והלקט והשכחה והעוללות כל אחד מהם הוא לא שיש בו מעשה, ואפשר בו (בהם) מה שאפשר בפאה מענין קימו ולא קימו (צורת קיום העשה או אי קיומו) או בטלו ולא בטלו (צורת בטול אפשרות קיום העשה או אי ביטולו). לפי שהכתוב שממנו למדנו לפאה שיש בה קיום עשה הוא אמרו יתעלה: "לעני ולגר תעזב אתם" — וזה נאמר בפאה ובלקט ובפרט ובעוללות. אמר: "לא תכלה פאת שדה. ולקט קצירך לא תלקט, וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם". ואמר עוד בעמר השכחה: "לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה". וכיון שמצאנו לשון הגמרא שהפאה היא לאו שנמק לעשה ולמדו על עשה שבה ממה שאמר: "לעני

מתוך מהדורת חזק

הכמות) והוא אָמרו יתעלה: "ראשית דגנך וגו' תתן-לו" (דברים יח, ד). ומצוה זו אינה נוהגת מן-התורה אלא בארץ ישראל וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת תרומות.

המצוה הקכ"ט — הצווי ששצטווי הלוים להפריש מעשר מן-המעשר שמקבלים מישראל ולתתו לפנהגים, והוא אָמרו יתעלה: "ואלה-הלוים תדבר ואמרף אלהם כִּי-תקחו מאת בני-ישראל את-המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם והרמתם ממנו תרומת ה' מעשר מן-המעשר" (במדבר יח, כו). ופרש לנו, שפעשר זה — הוא הנקרא, תרומת מעשר — ינתן לפנהג. אָמר: "וינתתם ממנו את-תרומת ה' לאהרן הכהן" (שם, כח). וכבר פרש הכתוב, שפפרישים מעשר זה מן-המבקר והיפה שבו, והוא אָמרו יתעלה: "מכל-חלבו את-מקדשו ממנו" (שם, כח) אחר-כך העיר, שהם חוטאים אם לא יפרישוהו מן-היפה שבו, והוא אָמרו יתעלה: "ולא-תשאו עליו חטא בהרימכם את-חלבו" (לחב"ב הוא החלק המובחר) ממנו" (שם, לב), וְלאו זה הוא שְלילה כאלו אָמר: לא יהיה עליכם חטא בהרימכם אותו מן-היפה, משמע: שאם יפרישוהו מן-הרע יחטאו. והרי זה כמו לאו הפא מכלל עשה, שאינו נמנה עם הלאוין, כְלומר: מפיון שצוה להפרישו מן היפה, משמע שאין להפרישו מן-הרע. ולשון ספרי (סוף פרשת קרח): "מנין אתה אומר, שאם הפרישם אותו שלא מן-המבקר שאתם בנישיאת עון? תלמוד לומר: "ולא-תשאו עליו חטא בהרימכם את-חלבו ממנו". וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת תרומות ובמסכת מעשרות וגם בכמה מקומות בדמאי.

~ יום רביעי כ"ה תמוז ~

מצות לא תעשה קנד.

המצוה הקנ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהקדים מתנות הזרעים. זו על זו, אלא נפרישן לפי סדרן. ובאור דבר זה: שהחטים, למשל, אם דשן ומרחן — גרי הן טבל; מפריש מהן תחלה תרומה גדולה והוא אָמר מתמשים (מדה בינונית) ואחר-כך מפריש עשירית מהנשאָר עשירית הנשאָר — וזהו מעשר ראשון; ואחר-כך מפריש עשירית ממה שנשאָר — והוא מעשר שני. נותן תרומה גדולה לפנהג, ומעשר ללו, ומעשר שני יאכל לבעליו בירושלים. על הסדר הזה צריך להפריש. ובאה האזהרה מלהקדים מה-שְראוי לאַחרו ומלאחר מה שְראוי להקדימו, והוא אָמרו יתעלה: "מלאַתך ודמך לא תאחר" (שמות כב, כח). כְאלו יאמר: לא תאחר ממלאַתך ודמך מה שְראוי להקדימו. ובמשנת תרומות (פרק ג משנה ו): הפקדים תרומה לבכורים ומעשר ראשון

ולגר תעזב אתם, משמע שפלאו חמשת הלאוין לאו שנתק לעשה, וכל-זמן שקיים עשה שבה — אינו לוקה, כמו שזכרנו; ואם נבצר ממנו קיום עשה שבה — לוקה. וכל-זמן שאפשר לו לקימו, אף-על-פי שלא קימו עתה — אינו לוקה, אלא נצוהו לקימו בלבד עד שגדע שפכר אי אפשר ושעבר על הלאו ולא נשארה שום אפשרות לקיום עשה שבו — (רק) אז לוקה. ודע ענין זה והבינהו.

~ יום שני כ"ג תמוז ~

מצות עשה קל. קצה.

מצות לא תעשה רלב.

המצוה הק"ל — הצווי ששצטווינו להפריש מעשר עני בכל-שנה שלישית מן-השמטה, וגם בשלישית אחרי השלישית, — כְלומר: בששית מן — השמטה, והוא אָמרו יתעלה: "מקצה שלש שנים תוציא את-כל-מעשר תבואתך וגו'" (דברים יח, כח). וגם זו אינה חובה מן-התורה אלא בארץ ישראל וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת פאה (פרק ח) ובמסכת דמאי (פרק ד) ובמסכת מעשרות. וכמה ענינים ממנה מפזרים במקומות מספר משאר מסכתות זרעים ומסכת מכשירין (סוף פרק ב) וידיים (פרק ד משנה ג).

המצוה הקצ"ה — הצווי ששצטווינו לתן צדקה ולחזק החלשים ולהרחיב להם. וכבר בא הצווי על מצוה זו בלשונות שונים, אָמר: "פתח תפתח את-נדך" (שם טו, ח), ואָמר: "והחזקת בו גר ותושב וחי עמך" (ויקרא כה, לה), ואָמר: "וְחי אַחיד עמך" (שם, לו), הפנהג בקל-הפסוקים האלה היא אחת, והיא: ששכלכל ענינו ונתמכנו די מחסורו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במקומות שונים, רבם בכתבות (טו) ובתרא (בבא בתרא טו), וְבא בקבלה, שאפלו עני המתפנגס מן הצדקה חייב במצוה זו, כְלומר: הצדקה למי שנמוף ממנו או למי שפמוהו — אפלו בדבר מועט.

המצוה הרל"ב — האזהרה שהזהרנו מלהמנע מלתת צדקה וירוחה לעניים מאחינו אחרי שגדע דחק מצבם ושיש לנו יכלת לתמוך בהם, והוא אָמרו יתעלה: "לא תאמץ את-לבבך וְלא תקפץ את-נדך מאַחיד האַביון" (דברים טו, ז). וזו אזהרה מלהתנהג במדת הקמצנות עד שנמנע מלתת לראוי לו.

~ יום שלישי כ"ד תמוז ~

מצות עשה קכו. קכז.

המצוה הקכ"ו — הצווי ששצטווינו להפריש תרומה גדולה, (הגדולה והחשובה שבתרומות, שהיא מופרשת מכל

מתוך מהדורת חזק

~ יום שישי כ"ז תמוז ~

מצות לא תעשה קלה. קלו.

המצוה הקל"ה — האזהרה שהזהר הערל מלאכול תרומה. והוא הדין לשאר קדשים שהערל מזהר מלאכלם. ולאו זה לא נתפרש בפתוב אלא נלמד בגזרה שנה, ועם זה בארו מעתיקי השמועה, שאסור זה מדאורייתא לא מדרבנן. ולשון יבמות (ע.) "מנין לערל שאינו אוכל בתרומה? נאמר: "תושב ושכיר" בתרומה (ויקרא כב.). — מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו, אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו; והוא הדין לשאר קדשים. וכך הוא גם לשון ספרא (פרשת אמור שם), ושם אמרו: "רבי עקיבא אומר, איש איש (שם, ד) — לרבות את הערל". ושם נתבאר גם כן, כלומר: בגמרא יבמות (עב.), שדבר תורה: משוף (משך ערו ונראה כערל) אוכל בתרומה, ומדבריהם גזרו עליו מפני שנתראה כערל הנה נתבאר שהערל אסור בתרומה מן-התורה, ומשוף הוא שאסור מדרבנן. והבן זה. ושם אמרו: משוף צריך שימול מדרבנן.

המצוה הקל"ו — האזהרה שהזהר כהן טמא מלאכול תרומה, והוא אמרו: "איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר" (שם). ובגמרא מכות (יד:) אמרו: "אזהרה לתרומה מנין? מאיש איש וגו'. אזהרה דבר שהוא שנה בנרעו של אהרן? הוי אומר — זו תרומה". הפונה באמרו "שנה בנרעו של אהרן" — שאיכלנו הנרע פלו, זכרים ונקבות (ואין הדבר נוהג אלא בתרומה). וכך נכפל עוד הלוא בענין זה באמרו: "ושמרו את-משמרת" (שם, ט). והעובר על לאו זה — חיב מיתה בידי שמים ובפך ט' מסנהדרין (פג.) מנו מחיבי מיתה בידי שמים ובכילם כהן טמא שאכל תרומה טהורה והביאו ראיתם ממה שאמרו: "ושמרו את-משמרת" ולא-ישאו עליו חטא" (שם).

~ שבת קודש כ"ח תמוז ~

מצות לא תעשה קלו.

המצוה הקל"ז — האזהרה שהזהר החללה (אשה שנישאת לכהן בנישואין האסורים) מלאכול קדש שהיתה רשאית לאכלו, כלומר: התרומה וחסה ושוק (חלקי קרבן השלמים, ששייכים לכהן), והוא אמרו: "ובת-כהן פי תהיה לאיש זר הוא בתרומת הקדשים לא תאכל" (ויקרא כב, יב), ובגמרא יבמות (סח.) אמרו: "פי תהיה לאיש זר, פיון שנבעלה לפסול לה — פסלה". וממה שאמר: "בתרומת הקדשים" אמרו (שם סח.): "במורם מן-הקדשים לא

לתרומה ומעשר שני לראשון, אף-על-פי שהוא עובר בלא-תעשה, שאמר: "מלאתך ודמעך לא תאחר" — מה-שעשה עשוי. ובמקלתא (פרשת משפטים): "מלאתך" — אלו הבכורים הנטלן מן-המלאי: "ודמעך" — זו תרומה; "לא תאחר" — שלא תקדים שני לראשון, (ושלא יקדים מעשר) ראשון לתרומה, תרומה לבכורים. ושם נאמר: מכאן אמרו: כל-המקדים תרומה לבכורים ומעשר שני לראשון, אף-על-פי שהוא עובר בלא-תעשה — מה-שעשה עשוי. וכך נתבאר בריש תמורה (ד.) שהמקדים אינו לוקה.

~ יום חמישי כ"ו תמוז ~

מצות לא תעשה קלג. קלד.

המצוה הקל"ג — האזהרה שהזהר פל-זר מלאכול שום תרומה, והוא אמרו: "וכל-זר לא-יאכל קדש" (ויקרא כב, י), וכנתו ב"קדש" זה — התרומה. וכן הבכורים, לפי שגם הם נקראו: תרומה, כמו שאבאר (לא תעשה קמו), ולזאת פונתי באמרי שום תרומה והוא הדין לכל-מועל (נהנה בשוה פרוטה) בקדשים בודן. ואם אכל תרומה בודן — חיב מיתה בידי שמים, ואינו חיב תוספת חמש, כמו שנתבאר בפך ו' ופך ז' ממסכת תרומה. ובפך ט' מסנהדרין (פג.) מנו מחיבי מיתה בידי שמים ובכילם: זר שאכל תרומה, והביאו ראיה לכך מאמרו: "ומתו בו פי יחלהו" (שם, ט) ואחריו "וכל-זר לא-יאכל קדש". ובפך ב' מבכורים אמרו: "התרומה והבכורים חיבים עליהם חמש ואסורים לזרים; ורב חולק על כל-המשניות האלה ואומר: זר שאכל תרומה — לוקה, וידוע שרב (כחו) כתנא הוא ופליג (חולק גם על תנאים) וכך בארנו בחבורנו בפרוש המשנה (סוטה פרק ג משנה ג, ועוד), שכל-מחלקת שאינה מחיבת מחלקת למעשה אלא בסבא בלבד, לא אפסוק בה הלכה, ולא אמר: הלכה כפלוני; ולפיכך לא אמר פאן הלכה כרב או כסתם משנה", פיון שלדברי הפל לוקה, לפי שכל-מחייב מיתה בידי שמים על אחד הלואין — לוקה גם-כן, כמו שבארנו בהקדמות מאמר זה. וכן כל-מועל בקדשים במזיד — לוקה בלי ספק, והוא אמרו במפלא סמוך לאיש (קטן בשנתו הסמוכה לגיל הבר-מצוה) אם הקדיש, אמרו (גדה מו:): "הקדיש הוא ואכלו אחרים רבי יוחנן ורבי שמעון בן-לקיש דאמרי תרניהו: לוקין".

המצוה הקל"ד — האזהרה שהזהר אפלו תושב (ישראל, שנשכר לעולם לכהן ושכיר) לתקופה מלאכול תרומה, אמר: "תושב כהן ושכיר לא-יאכל קדש" (שם, י), ואם אכל, דינו כדין שאר זרים.

מתוך מהדורת חזק

אֲזַהְרָה לְכַהֵן שְׂשֹׂאֵת לְזָר מִלְּאֲכֹל חֲזָה וְשׂוֹק אֶף-עַל-פִּי שְׂמַת בְּעֵלָה אוֹ גִרְשָׁה. אֲבָל אֲסוּר אֲכִילְתָּה בְּתַרוּמָה בְּעוֹדָה תַּחַת בְּעֵלָה הַזֶּה אֵינוֹ מִפְּסוּק זֶה אֶלָּא לְמַדוּהוּ: מְקַבְּלֵי הַפְּרוּשׁ מִמֶּה-שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל-זָר לֹא-יֵאכַל קֹדֶשׁ" (שם, י), וְכָל-זָמַן שֶׁהִיא תַּחַת הַזֶּה — הָרִי הִיא כְּזֶרֶךְ וְ"זָר" קָרִינָא בֵּהּ. וְדַע זֶה, וְגַם הִיא אִם עֲבָרָה עַל לָאוּ זֶה — הָרִי הִיא לֹקָה.

תאכל", כלומר: חזקה ושוק ושם אמרו לכתוב קרא: היא בקדשים לא תאכל, מאי בתרומת הקדשים? שמעת מנה תרתי (יש ללמוד מכאן שני דינים), כלומר שאם נבעלה לפסול לה — נפסלה לתרומה; ושם היתה נשואה לזר ומת — חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזקה ושוק ונמצא לא זה, שהיא "הוא בתרומת הקדשים לא תאכל", כולל שני ענינים: האחד אזהרה לחללה מלאכול קדש, והשני

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט תמוז, ה'תשי"ז

ברוקלין, נ.י.

אגודת נשי ובנות חב"ד סניף תל אביב

ה' עליהן תחיינה

ברכה ושלוש!

בנועם קבלתי מכתבן מיום ו' עש"ק פ' בלק, ו' תמוז, ובטח בינתיים קבלו העתק המכתב ע"י המזכירות ע"ד הצורך להגדיל העבודה, ותקותי שעושות בכיוון זה בכל האפשריות, ובפרט שהי' בינתיים יום הגאולה של נשיאנו כ"ק מו"ח אדמו"ר אשר כל כך השתדל באירגון נשי ובנות חב"ד והתפתחותן ועבודתם.

ואף על פי שלכאורה הזמן דבין המצרים הוא עת של אי-שמחה כיון שמזכירים ע"ד החורבן וההירוס, אבל פשיטא שגם זמן זה אינו ענין לעצבות ונמיכת רוח, אלא אדרבה, שהרי מה שנחרב הוא בית המקדש התחתון הבנוי מעצים ומאבנים ולא ביהמ"ק הרוחני והפנימי, וידוע מאמר רז"ל על הפי' ושכנתי בתוכם, בתוך כל או"א מהם. וענין דבין המצרים הוא להזכיר ולעורר אשר החובה על כל אחד ואחת מבני ישראל הוא לעשות לו דירה בתחתונים על ידי שמירת התורה ומצותי' בחיי היום-יום לקיים מש"כ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ממש, ולהחיש הגאולה השלימה על ידי משיח צדקנו בהפצת המעיינות אפילו בין אלו שעדין חוצה. וגדולה האחריות על כל אחד ואחת מאתנו בימינו אלה בפרט, אחר החורבן וההרס הנורא שראינו במו עינינו, ואותנו הצילה ההשגחה הפרטית והשאיירה אותנו לפליטה כדי להחיות עם רב. וכיון שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, הרי ברור שיחד עם האחריות הגדולה כפולה ומכופלת המוטלת על כל אחד ואחת ניתנו גם הכחות והיכולת והאפשריות למלא כל אחד תפקידו.

ויהי רצון אשר בקרוב ממש ימים אלו יהפכו לששון ולשמחה.

בברכת הצלחה בעבודתן בקדש,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

נביאים

הושע פרק ב א"ה

א וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִמָּד וְלֹא יִסְפָּר וְהָיָה בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר־יֹאמַר לָהֶם לֹא־עָמְוּ אַתֶּם יֹאמְרוּ לָהֶם בְּנֵי אֱלֹהִים: ב וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי־יְהוּדָה וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׁמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי גָדוֹל יוֹם יִזְרַעַל: ג אָמְרוּ לְאַחֵיכֶם עָמְוּ וְלְאַחֹתֵיכֶם רַחֲמָה: ד רִיבוּ בְּאִמְכֶם רִיבוּ כִּי־הִיא לֹא אִשְׁתִּי וְאֹנְכִי לֹא אִישָׁה וְתָסַר וְנוֹנְיָהּ מִפְּנֵיהָ וְנֹאפֹפִיָּה מִבֵּין שְׂדֵיהָ: ה פֶּן־אֶפְשִׁיטְנָה עֲרֻמָּה וְהִצַּגְתִּיהָ כִּי־וָה יוֹמֵהּ וְהוֹלְדָהּ וְשָׁמְתִיהָ כַּמְדָּבָר וְשָׁתַתָּה כָּאָרֶץ צִיָּה וְהִמְתִּיהָ בְּצָמָא:

רש"י

שנאמר על ידי משה (דברים ל) והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך וגו' ושב ה' אלהיך את שבותך וגו' אף כאן ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדיו וגו': (ב) ראש אחד. דוד מלכם: כי גדול יום. קיבוץ זריעתם: (ג) אמרו לאחיכם עמי. כתרגומו תובו לאורייתי ועל כנישתכון ארחם: (ד) ריבו באמכם. בכנסייה שלכם של עכשיו שהיא אם לדורות הבאים: מבין שדיה. דרך הנואפות שממעכין להם בין דדיהם ויונתן תירגם ופולחן טעותהא מבין קירוהא: (ה) כיום הולדה. כיום שמצאתיה במצרים כמו שמפורש (ביחזקאל טז) ומולדתך ביום הולדת אותך לא כרת שוך ותושלכי על פני השדה בגועל נפשך לא חסה עליך עין (שם): כמדבר. גזירות שגזרתי עליהם במדבר שם יתמו ושם ימותו (במדבר יד): והמתיה. ואקטלינה:

(א) והיה מספר. מה ענין פורענות ונחמה סמוכין בדבור אחד, ורבותינו פירשו בפסחים הרגיש הושע בעצמו שחטא על שאמר החליפם, עמד וביקש עליהם רחמים, ובספרי דבי רב פרשת וישב ישראל בשטים שנינו רבי אומר יש פרשיות סמוכות זו לזו ורחוקות זו מזו כרחוק מזרח ממערב, כי אתם לא עמי והיה מספר בני ישראל כחול הים מה ענין זה אצל זה, משל למלך שכעס על אשתו שלח אחר הסופר לבוא ולכתוב לה גט עד שלא בא הסופר נתרצה המלך לאשתו אמר המלך אפשר יצא סופר זה מכאן חלוק, כלומר לבו חלוק ותוהה לומר למה שלח אחרי אמר לו בא וכתוב לה שאני כופל לה כתובתה. ולפי פשוטו כך היא סמיכתו כי אתם לא עמי ואנכי לא אהיה לכם אראה עצמי כאילו איני לכם ותגלו לבין האומות ואף שם תרבו ותצמחו ושם תשובו אל לבבכם לשוב אלי כמו

מצודת ציון

(א) ימד. מלשון מדידה: להם. עליהם: (ב) יזרעאל. היא מלה מורכבת מן זריעה ומן אל: (ד) אישה. בעלה: ונאפופיה. מלשון ניאוף: (ה) אפשיטנה. ענין הסרת המלבוש כמו ופשט את בגדיו (ויקרא ו): והצגתיה. ענין העמידה כמו תציג אותו לבד (שופטים ד): ושתייה. ענין שימה כמו למען שיתי (שמות ו): ציה. שממה:

מצודת דוד

(א) והיה מספר. בזמן הגאולה יהיו מספר בני ישראל כחול הים אשר א"א למדוד אותם ולספרם וארז"ל שאחר שהוליד הושע את אלו אמר לו המקום שלח את אשתך וגו' והבין ברמז שלא טוב בעיני ה' אשר דבר על ישראל להחליפ' באומ' אחרת לכן חזר וביקש עליהם רחמים: אשר יאמר להם. אשר היה נאמר עליהם: יאמר להם. יאמר עוד עליהם בני אל חי החביבים יותר מעם: (ב) ונקבצו. זה יהיה בימי המשיח:

ראש אחד. זהו מלך המשיח: ועלו. מארצות הגולה יעלו אל ארצם: כי גדול יום יזרעאל. כי יום גדול ונכבד יהיה יום קיבוץ ישראל אשר הפיצם האל כמפור זרע' ע"פ השדה: (ג) אמרו. אתם בני יהודה ובנימין אמרו על אחיכם בני עשרת השבטים שהם עמי כמותכם עם כי מהרתי להגלות' ממכם וקראתים אז לא עמי וכן אמרו רוחמ' על אחותיכם הם נשי עשרת השבטים: (ד) ריבו באמכם ריבו. כל הכנסיה יחד יקראו אם וכאילו יאמר אל הצדיקי' שבודדו עשו מריבה עם כל הכנסיה על רוע דרכה כי מעתה היא לא אשתי כי סרתה מעלי ואנכי לא אישה להזמין לה ספוקה: ותסר. מוסב על תחלת המקרא לומר ריבו בה שתסר זנוניה וגו' ר"ל שלא תצבע עוד פניה להזנות אחרי' ולא תשים עוד בין שדיה בשמים המעלים ריה טוב להלהיב לב הנואפים ר"ל מעתה תעזוב דרכה ולפי שהמשילה לזונה אמר לשון הנופל בזונה: (ה) פן אפשיטנה ערומה. כי כשלא תעזוב דרכה פן אפשיט בגדיה מעליה ותשאר ערומה ואמר ענין הבושה שעושין לזונה לפי שהמשילה לזונה: והצגתיה. אעמיד אותה מבלי לבוש ומכסה כמו שהיתה ביום שנולדה וכפל הדבר במ"ש: כמדבר. הפקר לכל כמו המדבר: כארץ ציה. כפל הדבר במ"ש:

כתובים

דברי הימים ב פרק כ ד"א

ד ויקבצו יהודה לבקש מיהודה גם מפלערי יהודה באו לבקש את־יהודה: ה ויעמד יהושפט בקהל יהודה וירושלם בבית יהודה לפני החצר החדשה: ו ויאמר יהוה אלהי אבותינו הלא אתה־הוא אלהים בשמים ואתה מושל בכל ממלכות הגוים ובידך פח וגבורה ואין עמך להתניצב: ז הלא א אתה אלהינו הורשת את־ישבי הארץ הזאת מלפני עמך ישראל ותתנה לזרע אברהם אהבך לעולם: ח וישבו־בה ויבנו לך א בה מקדש לשמך לאמר: ט אם־תבוא עלינו רעה חרב שפוט ודבר ורעב נעמדה לפני הבית הזה ולפניך פי שמך בבית הזה ונזעק אליך מצרתנו ותשמע ותושיע: י ועתה הנה בני־עמון ומואב והרשעיר אשר לא־נתתה לישראל לבוא בהם בבאם מארץ מצרים פי סרו מעליהם ולא השמידום: יא והנה־הם גמלים עלינו לבוא לגרשנו מירשתך אשר הורשתנו:

רש"י

ודבר ורעב: (ט) ונזעק אליך מצרתנו. בבית המקדש: ותשמע ותושיע. כאשר התפלל לפניך שלמה והבטחתו לעשות כך כמ"ש (לעיל ב' ו') ואם ינגף עמך וכל הפרשה עד וסלחת ונתת לאיש ככל דרכיו ויעתר לו ה' כדכתיב (שם) וירא ה' אל שלמה ויאמר לו שמעתי את תפלתך וכל הפרשה עד ואסלח לחטאתם וארפא את ארצם ועתה אני מתפלל שתזכור אותה הבטחה שהבטחתו ותשמע ותושיענו מאויבינו הבאים עלינו: (י) ועתה. על כל זאת שהבטחתנו להושיענו מאויבינו הבאים עלינו: הנה בני עמון ומואב והרשעיר אשר לא נתתה לישראל לבוא בהם. להלחם: בבואם מארץ מצרים. ועליהם היה לזכור את החסד ולבא בעזרתנו והם לא די להם שאינן זוכרין לנו אותו החסד להיות עמנו בכל צרותינו אלא שגומלין אלינו רעה ובאין עלינו: (יא) לגרשינו מירשתך אשר הורשתנו. אתה בעצמך ולפיכך מה יש להם לערער על ירושתנו:

(ד) גם מכל ערי יהודה. שלא תאמר כשאמר בתחלה ויקבצו יהודה לבקש אלו יושבי ירושלים לבד הם אלא מכל ערי יהודה באו: (ו) ואתה מושל בכל ממלכות הגוים ובידך כח וגבורה. לנהוג ממשלתך עליהם לכך אנו מבקשים ממך לעזורנו מהם: ובידך כח. בעל כח וגבורה הרדיין בלע"ז: ואין עמך להתניצב. אין שום בריה יכולה לעמוד נגדך בכל ממלכות הגוים דוגמתו (יהושע א') לא יתיצב איש לפניך וכן (מ"א) מי הוא לפניו יתיצב (כך פי' רבינו מנחם בר חלבו זצ"ל): (ז) ותתנה לזרע אברהם. לפיכך עליך להחזיקה בידם ולגרש העמי' האלה כי אפי' מלך ואפי' שום אדם כשנתן מתנה לאוהבו ובא אחר לגוזלו הימנו דוחק בעצמו להחזיקה בידו כ"ש אתה, ושמא תאמר לא נתתיה לכם אלא לפי שעה בשביל כך נאמר לעיל ירושת עולם נתת לנו: (ח) ויבנו לך בה מקדש לשמך לאמר. שאם תבוא עלינו רעה חרב שפוט או שום דין

מצודת ציון

(יא) גומלים. ענין תשלום שכר: הורשתנו. מל' ירושה: כאומר והנה מדרך הנותן מתנה לעולם לעזור להמקבל להשאר במקרא של אחריו: (ט) שפוט. משפט פורעניות: ולפניך. ר"ל והמידה ההיא הלא תהיה לפניך כי שמך בבית הזה: (יא) לבא בהם. לרשת את ארצם: (יא) והנה הם גומלים. ר"ל והנה ראה הגמול שמשלמים לנו לגרשנו וכו' וכי הוא הגמול הראוי:

מצודת דוד

(ד) ויקבצו יהודה. מיושבי ירושלים: (ה) החצר החדשה. אולי תקנו אותה וחדשו הבנין: (ו) ואין עמך. אין מי להתניצב ולעמוד למולך: (ז) הורשת. גרשת אותם: ותתנה וכו'. לעולם. כדאמר ר"ל כי אמרו ע"י יהיו נושעים וכמ"ש במקרא של אחריו: (ט) שפוט. משפט פורעניות: ולפניך. ר"ל והמידה ההיא הלא תהיה לפניך כי שמך בבית הזה: (יא) לבא בהם. לרשת את ארצם: (יא) והנה הם גומלים. ר"ל והנה ראה הגמול שמשלמים לנו לגרשנו וכו' וכי הוא הגמול הראוי:

משניות מסכת קידושין

ו האומר לאשה: הרי את מקדשת לי על מנת שאדבר עליך לשלטון, ואעשה עמך כפועל; דבר עליה לשלטון, ועשה עמה כפועל – מקדשת, ואם לאו – אינה מקדשת. על מנת שירצה אבא, רצה האב – מקדשת, ואם לאו – אינה מקדשת; מת האב – הרי זו מקדשת; מת הבן – מלמדין את האב לומר שאינו רוצה. ז קדשתי את בתי ואינו יודע למי קדשתי, ובא אחד ואמר: אני קדשתי – נאמן. זה אומר: אני קדשתי, וזה אומר: אני קדשתי – שניהם נותנים גט. ואם רצו – אחד נותן גט, ואחד פונם. ח קדשתי את בתי, קדשתי וגרשתי כשהיא קטנה, והרי היא קטנה – נאמן. קדשתי וגרשתי כשהיא קטנה,

פירוש ברטנורא

ו ואעשה עמך כפועל. בפעולת יום אחד. ולאו דמקדש לה בשכר פעולה, דכיון דק"ל ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, נמצא כשגמר פעולתו הוא שכירותו מלוח אצלה, והמקדש במלוח אינה מקדשת. אלא דמקדש לה השתא בפרוטא ע"מ שיעשה אח"כ עמה כפועל: ע"מ שירצה אבא. בגמרא מפרש שלא ימחה אבא. וכשקבע זמן למחאתו, כגון שאמר שלא ימחה אבא כל שלשים יום. הלכך רצה האב, שעברו שלשים יום ולא ימחה, הרי זו מקדשת. לא רצה, שמיחה בתוך שלשים, אינה מקדשת: מת האב. תוך שלשים, הרי זו מקדשת, דאמרין מאן מחי: מת הבן. בתוך ל', מלמדים את האב שימחה, כדי שלא תהא זקוקה ליבם:

ז אני קדשתי נאמן. לכנסה. דלא חזיף למימר קמיה דאב שקבל הקדושין, אני הוא, אם לא היה אמת, דמרתת דלמא מכחיש ליה: ח וגרשתי. קבלתי את גטה: והרי היא קטנה. עכשיו כשאמר עליה כך: נאמן. לפסלה מן הכהונה. שהאב נאמן על בתו כל זמן שהיא קטנה, דכתיב (דברים כ"ב) את בתו נתתי לאיש הוה, כשאמר לאיש הוה, אסרה על הכל, שאין אנו יודעים למי. כשהוור ואמר לזה, התירה לו: והרי היא גדולה. ואם לאחר

משניות מבוארות – קהתי

(משנה ח) מלמדת המשנה, שנאמן האב לומר שקידש את בתו, ולאוסרה לכל אדם חוץ מזה שנתקדשה לו. משנתנו דנה במי שאומר שקידש את בתו ואינו יודע למי קידשה.

האומר: קדשתי את בתי – קיבלתי כסף קידושיה של בתי שעדיין לא בגרה, ואינו יודע למי קדשתי – ונמצאת אסורה לכל אדם, ובא אחד ואמר: אני קדשתי – אני הוא שקדשתי על ידי אביה, נאמן – בגמרא מבואר, שלא זו בלבד שנאמן ליתן גט כדי להתירה לכל אדם, שהרי אין אדם חוטא ולא לו, אלא נאמן הוא אף לכנסה, שאילו לא קידשה לא היה מעז לומר בפני האב שקידשה, כי היה ירא שיכחישנו (גמרא ורש"י קידושין טו, ב). זה אומר: אני קדשתי, וזה אומר: אני קדשתי – כלומר שבאו שניים כאחד, וכל אחד מהם אומר שהוא קידשה, שניהם נותנים גט – כל אחד מהם נותן לה גט מספק, והיא מותרת לכל אדם; ואין חוששה שמא שניהם משקרים, ולאחר שנתקדשה, אלא אומרים, שאחד מהם אינו משקר, ולפיכך מתירים אותה בגט של שניהם. ואם רצו, אחד נותן גט, ואחד פונם – כלומר שלאחר שאחד מהם נתן לה גט יכול השני לקדשה ולישא אותה.

~ יום שני ~

באור משנה ח

כבר הזכרנו בהקדמה למשנה הקודמת, שמשנה זו באה להשמיענו שנאמן האב לומר שקידש את בתו שלא בגרה עדיין, ולאוסרה לכל אדם חוץ מזה שקידשה לו. ובגמרא למדים זה מן הכתוב (דברים כב, טו): "ואמר אבי הנערה אל הזקנים, את בתי נתתי לאיש הזה לאשה" – כשאמר "זאיש" אסרה על הכל, שאין אנו יודעים למי נתנה, וכשאמר "הזה" התירה לזה (קידושין טו, א). משנתנו באה ללמד, שאינו נאמן לומר שקידשה אלא כשהיא קטנה או נערה, היינו כל זמן שלא בגרה, אבל לאחר שבגרה, אינו נאמן לומר שקידשה קודם שבגרה. כן באה המשנה ללמד, שאף בזמן שנאמן האב בענין קידושי בתו אינו נאמן לומר שהיתה שבורה ולפסלה מן הכהונה.

האומר: קדשתי את בתי, או האומר: קדשתי וגרשתי כשהיא קטנה – קדשתי את בתי ואף קיבלתי את גיטה כשהיתה קטנה, והרי היא קטנה – כלומר ועכשיו, בשעה שאומר כך, עדיין היא קטנה;

~ יום ראשון ~

באור משנה ו

האומר לאשה: הרי את מקדשת לי – בפרוטא זו, על מנת שאדבר עליך לשלטון – שאשתדל לטובתך אצל השלטון, ואעשה עמך כפועל – או על מנת שאעשה לך מלאכת יום כפועל; דבר עליה לשלטון, ועשה עמה כפועל, מקדשת – שהרי קיים תנאו; ואם לאו – שלא דבר עליה לשלטון או שלא עשה עמה כפועל, אינה מקדשת – בגמרא מבואר, שהמשנה באה להשמיענו, שאף אם קיים תנאו ודבר עליה לשלטון או עשה עמה כפועל אינה מקדשת אלא אם כן נתן לה פרוטה; אבל אם לא נתן לה פרוטה, אלא אמר לה: הרי את מקדשת לי בשכר שאדבר עליך לשלטון או בשכר שאעשה עמך כפועל, אינה מקדשת, שלדעת התנא של משנתנו "ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף", כלומר שלא בגמר עבודתו וזכה הפועל בשכרו אלא מהתחלת עבודתו ועד סיומה הולכת ומצטרפת לו שכירותו, ומכאן שבגמר העבודה אין השכר אלא כמילוה (חוב), והמקדש במלוה אינה מקדשת (עין לעיל ב, א – בבאור סוף המשנה). על מנת שירצה אבא – בגמרא מבואר, שהכוונה כאן, שקידש אשה על מנת שלא ימחה אבא, וקבע זמן למחאתו, כגון שאמר: "הרי את מקדשת לי על מנת שלא ימחה אבי תוך שלשים יום", רצה האב – שעברו שלשים יום ולא ימחה, הרי זו מקדשת – כפי תנאו; ואם לאו – היינו שמיחה אביו תוך שלשים יום, אינה מקדשת – לפי שתנאו לא נתקיים; מת האב – בתוך שלשים יום, הרי זו מקדשת – נסתלק חשש מחאת האב; מת הבן – כלומר זה שקידש אותה מת בתוך שלשים יום, מלמדין את האב לומר שאינו רוצה – בקידושין, כלומר שימחה, כדי שלא יהיו קידושין ולא תהא זקוקה לייבום.

באור משנה ז

בתחילת פרק ב למדנו, שהאב מקדש את בתו, כל זמן שלא בגרה עדיין; והלן

והרי היא גדולה – אינו נאמן. נשפית ופדיתה, בין שהיא קטנה בין שהיא גדולה – אינו נאמן. מי שאמר בשעת מיתתו: יש לי בנים – נאמן; יש לי אחים – אינו נאמן. המקדש את בתו סתם – אין הבגרות בכלל. ט מי שיש לו שתי בתי בנות משתי נשים, ואמר: קדשתי את בתי הגדולה, ואיני יודע אם גדולה שבגדולות, או גדולה שבקטנות, או קטנה שבגדולות, שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות – פלן אסורות, חוץ מן הקטנה שבקטנות; דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: פלן מתרות, חוץ מן הגדולה שבגדולות. קדשתי את בתי הקטנה, ואיני יודע אם קטנה שבקטנות, או קטנה שבגדולות, או גדולה שבקטנות, שהיא קטנה מן הקטנות שבגדולות – פלן אסורות, חוץ מן הגדולה שבגדולות; דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: פלן מתרות חוץ מן הקטנה שבקטנות.

פירוש ברטנורא

שגדלה אמר כך, ובקטנותה לא אמר, אינו נאמן: נשפית ופדיתה וכו' אינו נאמן. לפסלה מן הכהונה. ובנשואין הימניה רחמנא לאב. לשבוי לא הימניה: יש לי בנים. ואין אשתי זוקה ליבם: יש לי אחים. ואשתי זוקה ליבם. ועד עכשיו היתה בחזקת שאינה זוקה: אין הבגרות בכלל. לפי שאינן ברשות האב לקדשן. ואף על פי שעשאתו הבוגרת שליח לקבל קדושה, אמרינן לא שבק אינש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה. אבל הקטנות והנעוה כולן צריכות גט מספק, דלא ידעינן איזו מוח קודש:

ט קדשתי את בתי גדולה. איצטרך תנא לאשמועינן פלוגתא דר"מ ור' יוסי בקדשתי את הגדולה ובקדשתי את הקטנה. דאי אשמועינן בקדשתי את הגדולה, הוה אמינא בהא קאמר ר"מ, דכיון דאיכא דוותרא מינה, לחד גדולה קרי לה, דשבח הוא לאדם לקרות בתו בלשון גדולה אע"פ שהיא קטנה, כשיש קטנה למטה ממנה. אבל קטנה אימא מודי ליה לרבי יוסי דכל שהוה יכול לקרות אותה גדולה אין קורא אותה קטנה. ואי אתמר בהא, בהא קאמר ר"י, אבל בהך אימא מודי ליה לר"מ, לכך הוצרכו שתיהן. והלכה כרבי יוסי בשתייהן:

משניות מבוארות – קהתי

מבנות אשתו השנייה, וְאָמַר – האב: קִדְּשֵׁתִי אֶת בְּתִי הַגְּדוּלָה – שאמרתי למקדש: אני מקבל את כסף הקידושין בשביל בתי הגדולה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם גְּדוּלָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת – אינני זוכר אם התכוונתי לבתי הגדולה שבכת הראשונה, או גְּדוּלָה שֶׁבְּקְטָנוֹת – או שהתכוונתי לבת הגדולה שבכת השנייה, או קְטָנָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת – או שהתכוונתי לקטנה שבכת הראשונה, שְׁהִיא גְּדוּלָה מִן הַגְּדוּלָה שֶׁבְּקְטָנוֹת – שכן גדולה היא מן הבת הגדולה שבכת השנייה, פְּלִין אֲסוּרוֹת – להינשא לאחרים בלא גט, חוץ מן הַקְטָנָה שֶׁבְּקְטָנוֹת – היינו הקטנה שבכולן, שכל אחת קרויה גדולה לגבי הקטנה ממנה; דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר – שסובר רבי מאיר: "מחית אינש נפשיה לספיא", כלומר דרכו של אדם להכניס עצמו בספק, וכשאמר האב שהוא מקדש את הגדולה, אפשר שנתכוון לכל אחת שאפשר לקראה "גדולה", הלכך כולן אסורות מספק, חוץ מן הקטנה שבקטנות. בגמרא מבואר, שמדובר כאן כשאין בכת השנייה אלא שתי בנות בלבד, בכירה וצעירה, שאילו היתה אמצעית בכת השנייה היתה אף היא מותרת, שאין בת נקראת גדולה אלא אם כן היא גדולה לגבי כל כת אחת (עיין 'תוספות יום טוב'). רַבִּי יוֹסֵי אֹמֵר: פְּלִין מְתוּרוֹת, חוץ מן הַגְּדוּלָה שֶׁבְּקְטָנוֹת – להינשא לאחרים בספק, וכשאמר "הגדולה" נתכוון אין דרכו של אדם להכניס עצמו בספק, וכשאמר "הגדולה" נתכוון בודאי לאותה הבת הגדולה, שאין עליה כל ספק, והיא הגדולה שבגדולות. וכן אם אמר האב: קִדְּשֵׁתִי אֶת בְּתִי הַקְטָנָה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם קְטָנָה שֶׁבְּקְטָנוֹת – היינו הקטנה שבכולן, או קְטָנָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת – הקטנה שבכת הראשונה, או גְּדוּלָה שֶׁבְּקְטָנוֹת, שְׁהִיא קְטָנָה מִן הַקְטָנוֹת שֶׁבְּגְדוּלוֹת – היינו הגדולה שבכת השנייה שהיא קטנה מכל הבנות שבכת הראשונה, פְּלִין אֲסוּרוֹת – להינשא לאחרים בלא גט, חוץ מן הַגְּדוּלָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת – הגדולה שבכולן, דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר – כמו שבארנו טעמו לעיל. רַבִּי יוֹסֵי אֹמֵר: פְּלִין מְתוּרוֹת חוץ מן הַקְטָנָה שֶׁבְּקְטָנוֹת – שלא נתכוון האב אלא לאותה הבת שהיא קרויה "קטנה" ללא כל ספק, והיא הקטנה שבקטנות, כמו שבארנו טעמו של רבי יוסי לעיל בענין הגדולה. בגמרא מבואר, שמשנתנו צריכה להשמיע מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי גם ב"קדשתי את בתי הגדולה" וגם ב"קדשתי את בתי הקטנה", שכן נאה לו לאדם לקרוא לבתו "גדולה" כשיש קטנה ממנה, הלכך באה הרישא להשמיענו דעתו של רבי יוסי, שאפילו באומר "קדשתי

ולאו דווקא קטנה, אלא הוא הדין לנערה, כל זמן שלא בגרה עדיין ולא יצאה מרשותו, וְאֵינִי יוֹדֵעַ – כשהוא אומר "קדשתי את בתי" נאמן לאסרה לכל אדם, חוץ מזה שקידשה לו, כמו שבארנו הטעם לעיל, וכשאומר "קדשתי וגרשתי", נאמן הוא להתירה מקידושה ולפסלה לכהונה, שהאב נאמן בזה על בתו כל זמן שלא בגרה עדיין. אבל האומר: קִדְּשֵׁתִי וְגִרְשֵׁתִי מִשְׁהִיא קְטָנָה, וְהִרִי הִיא גְּדוּלָה – ועכשיו היא כבר בוגרת, שכבר יצאה מרשות האב, אלא שהוא אומר שקידשה וגירשה בזמן שהיתה ברשותו, אֵינִי יוֹדֵעַ – לפסלה לכהונה; וכל שכן כשאומר רק "קדשתי", שאינו נאמן לאסרה לכל אדם ('תפארות ישראל'). ואם אמר: נִשְׁפִּית וּפְדִיתֶיהָ – נשבתה לבין הגויים ופדיתי אותה מידם, והריהו בא לפסלה לכהונה מספק זונה, בֵּין שְׁהִיא קְטָנָה בֵּין שְׁהִיא גְּדוּלָה, אֵינִי יוֹדֵעַ – אפילו כשהיא קטנה אינו נאמן בזה לפסלה לכהונה, שלא האמינה תורה לאב על בתו כשהיא קטנה או נערה אלא בענין נישואין אבל לא בענין שבויה. מִי שְׁאָמַר בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ: יֵשׁ לִי בָנִים – ואין אשתי זוקה לייבום, וְאֵינִי יוֹדֵעַ – אפילו שמענו שיש לו אחים, הרי הוא נאמן לומר שיש לו בנים ולפוטרה מן הייבום ומן החליצה, הואיל ואינו עוקר את החזקה אלא בא להתירה מצד אחר. אבל אם לא הוזקק לא באזיזים ולא בבנים. ונמצא שויתרה בחזקת שאינה זוקה לייבום. ואמר: יֵשׁ לִי אֲחִים – ואשתי זוקה להם לייבום, אֵינִי יוֹדֵעַ – להוציאה מחזקת היתר. הַמְקַדֵּשׁ אֶת בְּתוֹ סְתָם – מי שיש לו כמה בנות וקיבל כסף קידושין בשביל אחת מהן ולא אמר לאיזו בת הוא מתכוון, אֵין הַבּוֹגְרוֹת בְּכָלֵל – ספק קידושין, לפי שאינן ברשות אביהן לקדשן. בגמרא מבואר, שאפילו עשאתו בתו הבוגרת שליח לקבל קידושה, מכל מקום אנו אומרים שקיבל קידושין בשביל אחת מבנותיו שלא בגרו עדיין ולא בשביל הבוגרת, שאין אדם מניח מצוה המוטלת עליו ועושה מצוה שאינה מוטלת עליו. ברם, בנותיו הקטנות והנעוה כולן בכלל ספק קידושין הן, שקידושין שלא נמסרו לביאה קידושין הן (כמו שבארנו לעיל ב, ז), וצריכות גט מספק.

ב א ו ר מ ש נ ה ט

מִי שְׁיֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי בְּתִי בְּנוֹת מִשְׁתֵּי נָשִׁים – שילדה לו כל אשה כת בנות, היינו כמה בנות, וכגון שנשא את אשתו השנייה לאחר מות אשתו הראשונה (רש"י), ונמצא שכל הבנות מאשתו הראשונה גדולות

י האומר לאשה: קדשתיך, והיא אומרת: לא קדשתיני – הוא אסור בקרובותיה, והיא מתרת בקרוביו. היא אומרת: קדשתיני, והיא אומרת: לא קדשתיך – הוא מתר בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו. קדשתיך, והיא אומרת: לא קדשתי אלא בתי – הוא אסור בקרובות גדולה, וגדולה מתרת בקרוביו, הוא מתר בקרובות קטנה, וקטנה מתרת בקרוביו.

יא קדשתי את בתך, והיא אומרת: לא קדשתי אלא אותי – הוא אסור בקרובות קטנה, וקטנה מתרת בקרוביו; הוא מתר בקרובות גדולה, וגדולה אסורה בקרוביו.

יב כל מקום שיש קדושין ואין עברה – הולך הולך אחר הזכר; ואיזו? זו פהנת, לוייה, וישראלית שנשא לכהן, וללוי, ולישראל. וכל מקום שיש קדושין ויש עברה – הולך הולך אחר הפגום; ואיזו? זו אלמנה לכהן גדול, גרושה וּחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת וּנתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין. וכל מי שאין לה עליו קדושין,

פירוש ברטנורא

י האומר לאשה קדשתיך וכו'. איצטרך לאשמעינן באומר קדשתיך, ובאומרת קדשתיני. דאי אשמעינן באומר לאשה קדשתיך שהוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, הוה אמינא דינא הוא דלא מתסרא איהו בקרוביו, דאיהו שקרוי קא משקר, דנברא לא איכפת ליה אם אוסר עצמו חנם בקרובותיה, ומשקר ואמר קדשתיך. אע"פ שלא קדשה, אבל איהו כי אמרה קדשתיני דאסרה נפשה אכולי עלמא עד שיתן לה נמי, אי לאו דקים לה, לא הוה אמרה, ונתסר איהו על פיה בקרובותיה, ואפילו ירב לה גמי. קמ"ל: קדשתיך והיא אומרת לא קדשתי אלא בתי וכו'. משום דהוה סלקא דעתין לומר מאחר שהאב נאמן על בתו מן התורה, תהיה האם נאמנת על בתה מדרבנן, קמ"ל דאיהי נאמנת:

יא קדשתי את בתך וכו'. אידי דתנא להני כבי דלעיל, תנא נמי להא, ואע"פ שהיא משנה שאינה צריכה. ובכל הני דהיא אומרת קדשתי מבקשים ממנו ליתן גט כדי להתייר. ואם מעצמו נתן גט, כופין אותו ליתן כתובה:

יב כל מקום שיש קדושין ואין עבירה. שקדושין תופסין בה ואין עבירה בנשואיה. והיא כללא לאו דוקא, שהרי גר שנשא ממזרת יש קדושין ואין עבירה, דקהל גרים לא אקרי קהל, ואע"פ כ' אין הולך הולך אחר הזכר שהולך ממזר, אחד גר שנשא ממזרת ואחד ממזר שנשא גיורת: וכל מי שאין לה עליו

משניות מבוארות – קהתי

לדון באומר: "קדשתי את בתך", והיא אומרת: "לא קדשתי אלא אותי".
האומר לאשה: קדשתי את בתך – כלומר בתך גדולה עשתה אותך שליח לקבל ממני כסף קידושין בשבילה, וקידשתיה על ירך (תוספות יום טוב; ועיי' "תפארת ישראל"). והיא אומרת: לא קדשתי אלא אותי – בכסף הקידושין שקיבלתי ממך, הוא אסור בקרובות קטנה – היינו בקרובות הבת, שהרי הוא אומר שקדשה, וקטנה מתרת בקרוביו – והבת מותרת בקרוביו; הוא מתר בקרובות גדולה – היינו בקרובות האם, וגדולה אסורה בקרוביו – והאם אסורה בקרוביו, כמו שבארנו במשנה הקודמת. בגמרא אמרו: כל שהאשה אומרת "קדשתי" והוא מכחיש אותה, אין כופין אותו לתת לה גט, שיכול הוא לומר; לא נוח לי להאסר בקרובותיה; ומכל מקום מבקשים ממנו שיתן לה גט כדי להתייר, וכל גירשה לאחר שביקשו ממנו, אינו נתן לה כתובה. אבל אם מעצמו נתן לה גט, כופין אותו לתת לה כתובה, שהרי גילה דעתו שקדשה.

~ יום שלישי ~

באור משנה י

האומר לאשה: קדשתיך – בפני שני עדים, והלכו להם למדינת הים, והיא אומרת: לא קדשתיני – היינו שהיא מכחישה את דבריו, הוא אסור בקרובותיה – כגון אחותה או אמה וכיוצא בהן, שהרי הוא אסר אותן על עצמו באמרו שקדשה, והיא מתרת בקרוביו – כגון אחיו או אביו, שהרי היא מכחישתו. היא אומרת: קדשתיני, והיא אומרת: לא קדשתיך, והיא אומרת: לא קדשתי אלא בתי – שהרי אינו מודה לדבריה; ואין אומרים, שאלמלא דבריה נכונים לא היתה אוסרת עצמה לכל העולם, ומכאן שיש גם לאסור אותו בקרובותיה על פי דבריה, אלא הואיל והוא מכחיש אותה, הריהו מותר בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו – לאחר שיגרשנה; וכל זמן שלא גרשה, הרי היא אסורה לכל העולם, שכן אדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים (גמרא כדיתות יב, א). האומר לאשה: קדשתיך, והיא אומרת: לא קדשתי אלא בתי, הוא אסור בקרובות גדולה – היינו בקרובות האם (גדולה"ה כינוי לאם), וגדולה מתרת בקרוביו – כמו שבארנו לעיל; הוא מתר בקרובות קטנה – היינו בקרובות הבת, כגון אחותה שמצד אביה (קטנה"ה כינוי לבת), וקטנה מתרת בקרוביו – משנתנו באה להשמיע, שאין אומרים, מאחר שהאב נאמן על בתו מן התורה תהא האם נאמנת על בתה מדרבנן, אלא אין האם נאמנת על בתה כלל, ולפיכך אינה נאסרת בקרוביו על פי דבריה.

באור משנה יא

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, ואין בה כל חידוש, אלא הואיל ונישנה במשנה הקודמת "קדשתיך", והיא אומרת: "לא קדשתי אלא בתי", מופיעה משנתנו

~ יום רביעי ~

באור משנה יב

משנתנו עוסקת בענין יחוסו של הולד, והיא באה ללמדנו, שהולד הבא מנישואין כשרים הולך אחר האב, ואילו הולד הבא מביאה אסורה, יש שהוא הולך אחר הפגום, ויש שהוא ממזר, ויש שהוא הולך אחר האשה.
כל מקום שיש קדושין – שקידושין תופסים באשה, ואין עברה – בנישואיהם, הולך הולך אחר הזכר – אחר אביו, שנאמר (במדבר א): "למשפחותם לבית אבותם"; ואיזו – שיש בה קידושין ואין עבירה? זו פהנת, לוייה, וישראלית שנשא לכהן, וללוי, ולישראל – שבת ישראל הנישאת לכהן, הולד כהן, ובת כהן לישראל, הולד ישראל, וכן כולם. וכל מקום שיש קדושין – שקידושין תופסים בה, ויש עברה – בנישואיהם, הולך הולך אחר הפגום – היינו אחר הפגום שבשניהם; ואיזו? זו אלמנה לכהן גדול, גרושה וּחלוצה לכהן הדיוט – שהולד חלל ופסול לכהונה, שנאמר (ויקרא כא, טו): "ולא יחלל זרעו", ממזרת וּנתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין – שהולד ממזר או נתין, שכן בממזר

אָבֵל יֵשׁ לָהּ עַל אַחֵרִים קְדוּשִׁין – הַגֹּלֵד מִמֶּזֶר; וְאִיזָה? זֶה הַבָּא עַל אַחַת מִכָּל הָעֵרְוֹת שֶׁבַתְּוֹרָה. וְכָל מִי שֶׁאִין לָהּ לֹא עָלָיו וְלֹא עַל אַחֵרִים קְדוּשִׁין – הַגֹּלֵד בְּמוֹתָהּ; וְאִיזָה? זֶה וְלֹד שֶׁפָּחָה וְנִכְרִית. יג רבי טרפון אומר: יכולין ממזרים לטעה. פיצד? ממזר שנשא שפחה – הולד עבד; שחררו – נמצא הבן בן חרין. רבי אלעזר אומר: הרי זה עבד ממזר.

פ ר ק ר ב י ע י

א עֲשֶׂרָה יַחְסִין עָלוּ מִמֶּבֶל: פְּהַנִּי, לְוִי, יִשְׂרָאֵל, חֲלָלִי, גְּרִי, וְחֲרָרִי, מִמְּזוּרֵי, נְתִינֵי, שְׁתּוּקֵי, וְאַסּוּפֵי. פְּהַנִּי, לְוִי,

פירוש ברטנורא

קדושין וכו' הולד ממזר. ביבמות נפקא לן מקרא דכתיב (דברים כ"ג) לא יקח איש את אשת אביו, וסמך ליה לא יבא ממזר, ומוקימין לה בשומרת יבם של אביו, שהיא אשת אחי אביו שהיא עליו בכרת: על אחת מכל העריות. של חייבי כריתות: ולד שפחה ונכרית. דכתיב בשפחה (שמות כ"א) האשה וילדה תהיה לאדוניה, ובנכרית כתיב (דברים י) כי יסיר את בנה מאחרי, ומולא כתיב כי תסיר, ש"מ הכי קאמר, בתך לא תתן לבנו כי יסיר בעל בתך את בנה אשר תלד לו בתך מאחרי, אבל אבתו לא תקח לבנה לא מחרה, שאין הבן הבא מן הנכרית קרוי בנה אלא בנת: יג ממזר שנשא שפחה. ואפילו לכתחלה יכול ממזר לישא שפחה כדי לטעה את בניו. והלכה כר' טרפון. ומודה רבי טרפון שעבד שנשא ממזרת, הולד ממזר, שעבד אין לו יחוס:

ד א עֲשֶׂרָה יַחְסִין עָלוּ מִמֶּבֶל. שהפריש עורא כל הפסולים שהיו בבבל והולכין עמו, כדי שלא יתערבו עם המיוחסין, מאחר שאין שם ב"ד. חללי כהנים שנולדו מן הפסולות לכהונה, כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה לחלה וזנה לכהן הדיוט: חרורי. עבדים משוחררים: נתיני. גבעונים שמלו בימי יהושע, ונאסרו

משניות מבוארות – קהתי

הולכים אחרי, וכל שאין קוראים בו "כי תהינה" (שאלין קידושין תופסים בה), אין קוראים בו "וילדו לו".

ב א ו ר מ ש נ ה י ג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שולד ממזר – ממזר, ואסור לו לבוא בקהל ישראל, בא רבי טרפון ללמד במשנתנו, שיש תקנה לממזר לטעה את בניו שלא יהיו ממזרים.

רבי טרפון אומר: יכולין ממזרים לטעה – מפסול זרעם, שלא יהיו בניהם ממזרים. פיצד – יכולים הם להיטהר? ממזר שנשא שפחה – כנענית, הולד עבד – הולד שנולד לו מן השפחה הרי הוא עבד, כמו ששינונו במשנה הקודמת, שוולדה כמותה; שחררו – אביו, שהוא אדוניו, נמצא הבן בן חרין – והרי הוא ישראל גמור. לפי מסקנת הגמרא (קידושין ט"ז, א), דעת רבי טרפון היא, שאף לכתחילה יכול ממזר לקנות שפחה כנענית ולישאנה, שכן ממזר מותר בשפחה (הרי; ועיי' 'תוספות יום טוב'), והואיל והולד עבד, הרי הוא משחררו, ונמצא בנו בן חרין, ומותר לו לבוא בקהל ישראל. רבי אלעזר אומר: הרי זה עבד ממזר – הואיל והולד כמותה, הרי הוא עבד, אבל הוא גם ממזר, שפסול ממזרות אינו נפקע לעולם. והלכה כרבי טרפון. ברם, בעבד כנעני שנשא ממזרת, אף רבי טרפון מודה שהולד ממזר, לפי שאין הולד מתייחס אחר אביו העבד אלא אחר האם.

~ יום חמישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה א

לאחר ששינונו בשתי המשניות הקודמות בענין יחסי הולדות מסיף פרקנו לבאר ענין היוחסין ונישואיהם.

עֲשֶׂרָה יַחְסִין – עשרה סוגי משפחות שייחוסיהן ידועים, עָלוּ מִמֶּבֶל – עם עזרא הסופר. בגמרא מבואר, שכשעלה עזרא מבבל לארץ ישראל הביא עמו משם את כל חכמי הדור, עד שלא נשאר בכבל מי שיתעסק בבדיקת יוחסיהם, ומתוך חשש שמא יתערבו שם פסולים בכשרים, הפריש מהם את כל המשפחות הפסולות והעלן עמו, שכן בארץ ישראל היו הסנהדרין וחכמי הדור בודקים בעינינו היוחסין, ולא היה חשש לתקלה. ואלו הן עשרות היוחסין שעלו מביב: **פְּהַנִּי** – כהנים, **לְוִי** – לויים; ומה שהבאנו במסכת סוטה (ט, י), שעזרא קנס את הלויים מפני שלא עלו עמו, היינו מפני שלא נתעוררו מעצמם לעלות, עד שהיה צריך לשלוח אחריהם (עיי' רש"י ותוספות

נאמר (דברים כג, א): "לא יבוא ממזר בקהל ה', גם דור עשירי לא יבוא לו". ונתין נלמד מממזר. כל אלו יש עבייה בנישואיהם, שכן חייבי לאוין הם, אבל יש בהם קידושין, שלדעת התנא של משנתנו קידושין תופסים בחייבי לאוין (ענין נתינים מבואר להלן ד, א). **וְכָל מִי שֶׁאִין לָהּ עָלָיו קְדוּשִׁין** – שאם הוא מקדש אותה, אין קידושיו תופסים בה, **אָבֵל יֵשׁ לָהּ עַל אַחֵרִים קְדוּשִׁין** – כלומר שאין היא פסולה מצד עצמה אלא מצד קרבת משפחה למקדש, ואילו אחרים המקדשים אותה, קידושיהם תופסים בה, כגון אחותו וכיוצא בה, כמבואר לקמן, **הַגֹּלֵד מִמֶּזֶר; וְאִיזָה? זֶה הַבָּא עַל אַחַת מִכָּל הָעֵרְוֹת שֶׁבַתְּוֹרָה** – המפורטות בפרשת אחרי-מות (ויקרא יח, ו-ז), חוץ מן הנירה. ובמסכת יבמות (מ"ט, א) למדים זה ממה שנאמר (דברים כג, א): "לא יקח איש את אשת אביו", ומפרשים את הכתוב הזה בשומרת יבם של אביו, שהיא אשת אחי אביו, שחייב עליה כרת (ויקרא יח, יד; כ, ב), וסמך לו נאמר (דברים כג, א): "לא יבוא ממזר בקהל ה'", מלמד שהבא על אחת מחייבי כריתות, הולד ממזר. וכבר בארנו לעיל (ב, ז), שאין קידושין תופסים בחייבי כריתות, שנאמר (ויקרא יח, יח): "ואשה אל אחותה לא תקח" ודרשו חכמים: לא תקח – לא יהא לך בה ליקוחין. **וְכָל מִי שֶׁאִין לָהּ לֹא עָלָיו וְלֹא עַל אַחֵרִים קְדוּשִׁין** – כלומר שאין קידושין תופסים בה כלל, **הַגֹּלֵד בְּמוֹתָהּ** – כאמו, **וְאִיזָה? זֶה וְלֹד שֶׁפָּחָה** – שולד שפחה כנענית הוא עבד, כמו שנאמר (שמות כא, ד): "האשה וילדה תהיה לאדוניה"; **וְנִכְרִית** – שולד נכרית הוא גוי, שנאמר (דברים ז, ד): "כי יסיר את בנה מאחרי", כלומר אם תתן בתך לבנו של הנכרי, הוא יסיר את בנה אשר תלד לו בתך מאחרי, ומכאן: בנה הבא מישראלית קרוי בנה. ואין בנה הבא מן הנכרית קרוי בנה אלא בנה. שהרי על מה שכתוב (שם): "ובתו לא תקח לבנה", לא נאמר "כי תסיר את בנה מאחרי". ומניין שאין קידושין תופסים בהן? שפחה כנענית – שנאמר (בראשית כב, ה): "שבו לכם פה עם החמור", ודרשו: עם הדומה לחמור; נכרית – שנאמר (דברים ז, א): "ולא תחתן כם" – לא תהא לך כם תורת חיתון (גמרא ורש"י קידושין ט"ז, ב). ואף על פי שפסול זה נאמר בשבע אומות, מכל מקום הוא הדין לנכרית משאר האומות, שכן למדים זה (בגמרא) ממה שנאמר בפרשת יפת תואר (דברים כא, ג): "ואחד כן תבוא אליה ובעלתה, והיתה לך לאשה", מכלל שמתחילה לא תפסו בה קידושין. וכן לענין וולדה כמותה למדים ממה שנאמר (שם ט"ז, טו): "כי תהיין לאיש שתי נשים... וילדו לו" – כל מקום שקוראים בו "כי תהינה" (שתופסים בה קידושין). קוראים בו "וילדו לו". שהוולדות

וְיִשְׂרָאֵלִי – מְתָרִים לְבַא זֶה בְּזָה. לְוִי, יִשְׂרָאֵלִי, חֲלָלִי, גֵרִי, וְחֲרוּרִי – מְתָרִים לְבַא זֶה בְּזָה. גֵרִי, וְחֲרוּרִי, מְמֻזְרֵי, וְנִתְיָנִי, שְׁתוּקֵי וְאֶסּוּפֵי – כֻּלָּם מְתָרִין לְבַא זֶה בְּזָה.
ב וְאֵלּוּ הֵם שְׁתוּקֵי? כֹּל שֶׁהוּא מְכִיר אֶת אִמּוֹ וְאִינוּ מְכִיר אֶת אָבִיו. אֶסּוּפֵי? כֹּל שֶׁנֶּאֱסַף מִן הַשּׁוּק וְאִינוּ מְכִיר לֹא אֶת אָבִיו וְלֹא אֶת אִמּוֹ. אֲבָא שְׂאוּל הִיא קוֹרָא לְשְׁתוּקֵי: בְּדוּקֵי.
ג כֹּל הָאֶסּוּרִים לְבַא בְּקַהֲל – מְתָרִים לְבַא זֶה בְּזָה; רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: וְדָאן בּוּדְאָן – מְתָרִ; וְדָאן בְּסַפְקָן, וְסַפְקָן בּוּדְאָן, וְסַפְקָן בְּסַפְקָן – אֶסּוּר. וְאֵלּוּ הֵן הַסְּפָקוֹת? שְׁתוּקֵי, אֶסּוּפֵי, וְכֹתָי.

פירוש ברטנורא

לכא בקהל: שתוקי ואסופי. מפרש להו ואולי: גיורי וחרורי ממזרין כו' כולם מותרין לבא זה בזה. דקהל גרים לא אקרי קהל, ולא הוהרו ממזרים לכא בקהל גרים. אבל לוי וישראלי בממזרי לא. ושתוקי ואסופי ספק ממזרים הם ומותרין להתערב בממזר ודאי, דאמרין בקהל ודאי הוא דלא יבא, הא בקהל ספק יבא:

ב שתוקי, כל שהוא מכיר את אמו. שקרא אבא, ואמו משתקתו: בדוקי. שבדוקין את אמו. אם אמרה לכשר נבעלתי, הולד כשר. והלכה כאבא שאול: **ג** כל האסורים לבא בקהל. אע"פ דתנינן לה ברישא ממזרי ונתניי וכו' מותרים לבא זה בזה, הא קמ"ל כגון גר עמוני ומואבי עם ממזר שתוקי ואסופי: ר"י אוסר. מפרש בגמרא דהכי קאמר, אפילו ר' יהודה שאוסר גר בממזרת, הני מילי גר של שאר נכרים שמותר לבא בקהל הוא דאסור בממזרת לרבי יהודה דס"ל קהל גרים אקרי קהל, אבל גר עמוני ומואבי שאסור לבא בקהל מודה רבי יהודה שמותר בממזרת: ודאן בודאן מותר. כגון ממזרי נתניי: ודאן במספיק. ממזרי נתניי בשתוקי ואסופי: ספיקן במספיק. שתוקי בשתוקות, ואסופי באסופות, ואסופי בשתוקות. אע"פ שזה ספק זה ספק אסור, שמא זה כשר וזה פסול. והלכה כרבי אליעזר: בותי. הוי ספיקיהו, לפי שאין בקיין בתורת גמין וקדושין. והאידיא עשאום כנכרים גמורים לכל דבריהם:

משניות מבוארות – קהתי

– לפי שבדוקים את אמו ושואלים אותה ממי נתעברה, ואם אמרה: לאדם כשר נבעלתי, הולד כשר; וכבר שנינו (כתובות א, ט): "היתה מעוברת, ואמרו לה: מה טיבו של עובר זה? מאיש פלוני וכהן הוא – רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת; ורבי יהושע אומר: לא מפייה אנו חייין"; ואמרו שם בגמרא (כתובות יב, ב), שהלכה כרבן גמליאל, ובין האם ובין בתה שתיולד לה כשרות לכהונה, כמו שבארנו שם. ובסוגייתנו כאן (קידושין עד, א) מבואר, שבא שאל בא להשמיענו, שאפילו רוב פסולין אצלה, כגון שהיא ארוסה, והיא אומרת שנתעברה מן הארוס; או שהיא פנויה, ואין רוב העיר משיאים לכהונה, והיא אומרת: לכשר נבעלתי, הולד כשר. והלכה כאבא שאול.

~ יום ששי ~

באור משנה ג

לאחר ששנינו לעיל (משנה א), שגרים ועבדים משוחררים וממזרים נתניים ושתוקים ואסופים – כולם מותרים להתחתן זה בזה, מוסיפה משנתנו ללמד (לפי מוסקנת המזרא) שאף גר עמוני ומואבי, שאסור לבוא בקהל ישראל, מותר להתחתן בממזרים, בשתוקים ובאסופים.

כֹּל הָאֶסּוּרִים לְבַא בְּקַהֲל – יִשְׂרָאֵל, מְתָרִים לְבַא זֶה בְּזָה – כמו ששנינו במשנה א, שממזרים ונתניים ושתוקים ואסופים מותרים לבוא זה בזה, ואף גר עמוני ומואבי מותר בממזרים ובנתניים ובאסופים, כמו שהבאנו לעיל; **רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר –** בגמרא מבואר, שרבי יהודה אוסר גר בממזרת, ואף על פי כן מודה הוא בגר עמוני ומואבי, שהואיל ואסור הוא לבוא בקהל ישראל, הרי הוא מותר בממזרת ובנתניה, בשתוקית ובאסופית, כדברי תנא קמא. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: וְדָאן בּוּדְאָן, מְתָר –** ודאי אסור בודאי אסור, כגון ממזר בממזרת או בנתניה, מותר לישא זה את זה, וְדָאן בְּסַפְקָן – כגון ממזר ונתני בשתוקית ובאסופית, וְסַפְקָן בּוּדְאָן – כגון שתוקי ואסופי בממזרת ובנתניה; ויש שאין גורסים "וספקן בודאן", שהרי היינו "ודאן בוספקן": וְסַפְקָן בְּסַפְקָן – כגון שתוקי באסופית, ואפילו שתוקי בשתוקית או אסופי באסופית; והואיל ויש חשש שמא זה כשר וזה פסול, אֶסּוּר – לבוא זה בזה. וְאֵלּוּ הֵן הַסְּפָקוֹת? שְׁתוּקֵי, אֶסּוּפֵי, וְכֹתָי – אף הכותי (שומרוני) בכלל הספקות, לפי שאין הכותים בקיאים בתורת גיטין וקידושין (בענין הכותים עיין הקדמתנו לבאור משנה דמאי ג, ד; נדרים ג, י). והלכה כרבי אליעזר.

שנותנים לכך טעם אחר: ועיין "תוספות יום טוב". **יִשְׂרָאֵלִי –** ישראלים, חֲלָלִי – חללים, היינו כהנים שנולדו מנשים הפסולות לכהונה, כגון מאלמנה לכהן גדול או מגרושה לכהן הדיוט, גֵרִי – גרים, וְחֲרוּרֵי – ועבדים משוחררים, מְמֻזְרֵי – ממזרים, היינו שנולדו מעריות שאין קידושין תופסים בהן, כמו ששנינו לעיל (ג, יב), נִתְיָנִי – נתניי, מן הגבעונים שנתגיירו בימי יהושע, ונקראים "נתניים" על שם הכתוב (יהושע ט, ט): "ויתנס יהושע ביום ההוא חוטבי עצים ושואבי מים", וגזר עליהם יהושע ואחר כך דוד, שלא יבואו בקהל ישראל, כלומר שאסור להתחתן בהם (גמרא יבמות עט, א), שְׁתוּקֵי, וְאֶסּוּפֵי – ספק ממזרים, כמבואר להלן (משנה ב). **כֹּהֲנֵי, לְוִי, וְיִשְׂרָאֵלִי, מְתָרִים לְבַא זֶה בְּזָה –** כהנים לויים וישראלים מותרים להתחתן זה בזה. **לְוִי, יִשְׂרָאֵלִי, חֲלָלִי, גֵרִי, וְחֲרוּרֵי מְתָרִין לְבַא זֶה בְּזָה –** לויים, ישראלים, חללים, גרים ועבדים משוחררים מותרים להתחתן זה בזה; ואף הלויים דינם כישראלים ליוחסין של אישות, אבל כהנים אסורים בחללים ובגרים ועבדים משוחררים. **גֵרִי, וְחֲרוּרֵי, מְמֻזְרֵי, וְנִתְיָנִי, שְׁתוּקֵי וְאֶסּוּפֵי, כֻּלָּם מְתָרִין לְבַא זֶה בְּזָה –** גרים, ועבדים משוחררים, ממזרים, ונתניי, שתוקים ואסופים, מותרים להתחתן זה בזה. אבל לויים וישראלים, ומכל שכן כהנים, אסורים בממזרים ובנתניי, בשתוקים ובאסופים.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

וְאֵלּוּ הֵם שְׁתוּקֵי? כֹּל שֶׁהוּא מְכִיר אֶת אִמּוֹ וְאִינוּ מְכִיר אֶת אָבִיו – כלומר שנולד מאשה פנויה ואין יודעים ממי נתעברה, והריהו ספק ממזר, שחוששים שמא נתעברה ממזר או שמא מאדם שאסורה היא עליו משום ערוה. ונקרא "שתוקי", משום שאם הילד שואל על אביו, אמו משתיקה אותו. **אֶסּוּפֵי? כֹּל שֶׁנֶּאֱסַף מִן הַשּׁוּק וְאִינוּ מְכִיר לֹא אֶת אָבִיו וְלֹא אֶת אִמּוֹ –** ואף זה ספק ממזר, שחוששים שמא נולד מאחת העריות. בגמרא מבואר, שמדין תורה מותרים שתוקי ואסופי להתחתן בישראל, שנאמר (דברים כג, א): "לא יבוא ממזר בקהל ה'", ודורשים: ממזר ודאי הוא שלא יבוא בקהל ה', אבל ממזר ספק יבוא, אלא מעלה עשו חכמים ביוחסין, שלא יתחתן בו ישראל. מאותו פסוק גם למדים, שממזר ודאי מותר בשתוקי ובאסופי, כמו ששנינו במשנה הקודמת, שכן דורשים: בקהל ודאי לא יבוא ממזר, אבל בקהל ספק יבוא. **אֲבָא שְׂאוּל הִיא קוֹרָא לְשְׁתוּקֵי: בְּדוּקֵי**

ד הנושא אשה פהנת – צריך לבדוק אתריה ארבע אמהות, שהן שמונה: אמה, ואם אמה, ואם אבי אמה ואמה, ואם אביה ואמה, ואם אבי אביה ואמה. לזיה וישראלית – מוסיפין עליהן עוד אחת. ה אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה, ולא מן הדיבן ולמעלה, ולא מן סנהדרין ולמעלה. וכל שהחזקו אבותיו משוטרי הרבים וגבאי צדקה – משיאין לכהנה ואינו צריך לבדוק אתריהן. רבי יוסי אומר: אף מי שהיה חתום עד בערכי הישנה של צפורי. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: אף מי שהיה מכתב באסטרטאי של מלך.

פירוש ברטנורא

ד ארבע אמהות. ב' מצד האב וב' מצד האם: שהם שמונה. ארבע מן האב. וארבע מן האם. ואלו הן, אמה, אם אמה, אם אבי אמה, אם אבי אמה, אם אביה, אם אבי אביה, אם אבי אביה, אם אבי אביה. בודקים בהם שלא היה באחת מהן מן הפסולות: ואם היתה לזיה וישראלית. וכן בא לכנסה: מוסיפין עליהן עוד אחת. אם אחת בכל זוג וזוג. כגון אמה ואם אמה ואם אבי אמה, וכן כולם. והא דברקין באמהות ולא בדקין באבות שמו יס פסול באביה או באבי אביה, משום דדרך האנשים כשמגנין זה את זה מתוך קטנות, מנגין ביחסין, ואם היה שום פסול מצד האבות היה ידוע. אבל הנשים אין זו מנגה את זו בפסול יחס אלא בענות, וכי איכא בהו מילחא בפסול יוחסין לית ליה קלא. ולא נאמרה חיוב בדיקה זו אלא במשפחה שקרא עליה ערערה, אבל משפחה שאין בה חשד אינו צריך לבדוק, שכל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות. והאיש בלבד הוא שצריך לבדוק כשבא לישא אשה ממשפחה שיש בה חשד, אבל כהנת שבתא לינשא אינה צריכה לבדוק אחר האיש, שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים, וכהנת מותרת לכתחלה להנשא לגר ולחלל, וכ"ש לזיה וישראלית:

ה אין בודקין מן המזבח ולמעלה. התחיל לבדוק באמהות ומצא שאבי אביה שימש על גבי המזבח א"צ לבדוק אחר אם אבי אביה, רכין רבנה שמש ע"ג המזבח בידוע שמיוחס היה: ולא מן הדיבן ולמעלה. אם מצא שהיה משרר על הדיבן: ולא מן הסנהדרין ולמעלה. ורואה מן הסנהדרין שברושלים ואפילו מאותן שדניו דיני ממונות בלבד, שלא היו מעמידין מן הסנהדרין בירושלים אלא כהן ולוי וישראל מיוחס, שנאמר (במדבר י"א) והתניצו שם עמך, ברמזין לך ביחס ובחכמה: וגבאי צדקה. כיון דמגנו בהדי אינשי, שממשכנין על הצדקה ואפילו בערב שבת, או הוה בהו מלתא, קלא הוה להו: בערכי ישנה של צפורי. בסנהדראות של עיר ששמה ישנה, הסמוכה לצפורי: ערכי. בסנהדראות שהיו עורכין ומסרין היחסין: אסטרטאי של מלך. בחלוקת חודש בחודש לצאת למלחמת בית דוד משפחה פלונית בחודש פלוני. ולא היו יוצאים למלחמה אלא מיוחסין, שתהא זכותן וזכות אבותן מסייעתן:

משניות מבוארות – קהתי

~ שבת קודש ~

באור משנה ה

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד, שאם הבורק באמהות מצא שאחד מאבותיה היה עוסק בדבר המוכיח עליו שהיה ממשפחה מיוחסת, שוב אינו צריך לבדוק אחר אמהותיו.

אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה – התחיל לבדוק באמהות ומצא שאביה או אבי אביה היה כהן ושימש על גבי המזבח, אינו צריך לבדוק אחר אמו ואם אמו, לפי שכבר נבדק כשהתחיל לעבוד במקדש, ואילו היה בו שמץ פסול, לא היו מניחים אותו לעבוד; ולא מן הדיבן ולמעלה – אם מצא שאביה או אבי אביה היה לוי שאמר שירה על הדיבן בבית המקדש, שוב אינו צריך לבדוק באמהותיו, שודאי מיוחס היה; ולא מן סנהדרין ולמעלה – אם אביה או אבי אביה היה חבר הסנהדרין, אינו צריך לבדוק באמהותיו שלא היו ממנים בסנהדרין אלא מיוחסים בלבד. וכל שהחזקו אבותיו משוטרי הרבים – כל מי שאבותיו היו מן השוטרים הממונים על הרבים, היינו דיינים הממונים לדרך דיני ממונות, שלא יצטרכו בעלי הדין ללכת לפני בית דין של עשרים ושלושה; ומבואר בגמרא, שמדובר כאן בירושלים, שאף דיינים אלו לא היו ממנים שם אלא אם כן היו מיוחסים, וגבאי צדקה – או אם היו אבותיו גובי כספי צדקה, משיאין לכהנה – מותר לכהנים לישא את בנותיהם, ואינו צריך לבדוק אתריהן – בענין גבאי צדקה מבואר בגמרא, שהואיל והיו ממשכנים על הצדקה, היו האנשים מתרגזים עליהם ומתקוטטים עמהם, ואילו היה בהם פסול, היה דבר זה מתפרסם מתוך קטנות אלו. רבי יוסי אומר: אף מי שהיה חתום עד – בתור עד, בערכי הישנה של צפורי – בבית הדין של העיר ששמה ישנה, שעל יד העיר צפורי, הרי הוא מן המשיאין לכהונה, שביית הדין בעיר זו לא היו נותנים לחתום כעדים אלא למיוחסים. ויש שאין גורסים תיבת "עד", ומפרשים שהכוונה היא לדיינים, שכן היו עורכים שם את רשימות היוחסין של בית הדין, ולא היו ממנים שם דיינים אלא אם כן היו מיוחסים (דש"י). רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: אף מי

באור משנה ד

הנושא אשה פהנת – כלומר כהן הבא לישא אשה כהנת, היינו בת כהן (תוספות); ויש מפרשים: הנושא אשה כהנת – כל הבא לישא בת כהן, ואפילו ישראל (ימגיד תשנה – רמב"ם הל' איסורי ביאה י"ט, יח; ועיין "תוספות יום טוב"); ומדובר כאן בכגון שמערערים שנמצא פסול במשפחתה, שאילו לא כן, הרי כל המשפחות בחזקת כשרות הן, צריך לבדוק אתריה ארבע אמהות – אם לא היתה אחת מהן מן הפסולות, שתיים מצד האם ושתיים מצד האב, היינו: אמה ואם אבי אמה, אם אביה ואם אבי אביה, שהן שמונה – שכל אחת מן האמהות הללו, אמה נבדקת עמה, כמו שהמשנה מפרשת והולכת: אמה, ואם אמה, ואם אבי אמה, ואמה, ואם אבי אביה ואמה, ואם אבי אביה ואמה – בגמרא מבואר, שהטעם שבודק באמהות, ואינו בודק באבות, שמו יס פסול באביה או באבי אביה, משום שדרכם של האנשים (הגברים) כשהם רבים זה עם זה, מתפרסם, ולכן אילו היה פסול באבותיה היה הדבר ידוע, ואין צורך בבדיקה. אבל הנשים אין דרכן לחפור זה את זה בפסול יוחסין, ואין פסול משפחתן ידוע, לפיכך יש לבדוק בהן. ודווקא האיש בודק, אבל האשה אינה צריכה לבדוק במשפחת בעלה, שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים, ואפילו כהנת מותרת לכתחילה לינשא לגר ולחלל, וכל שכן לזיה וישראלית; לזיה וישראלית – כהן הבא לישא בת לוי או בת ישראל; ולפי הפירוש השני שהבאנו לעיל: כל הנושא לזויה או ישראלית, מוסיפין עליהן עוד אחת – מוסיף הוא לבדוק עוד אם אחת בכל זוג וזוג, כגון אמה ואם אמה ואם אבי אמה, וכן בכל (דש"י). נמצא בודק אחריה שתיים עשרה אמהות, שש מכל צד (גמרא). ויש מפרשים: מוסיף עליהן עוד אחת – עוד אם אחת לכל צד, היינו אם אם אמה, ואם אם אביה (רמב"ם), ונמצא בודק עשר אמהות, חמש מכל צד; והטעם הוא, מפני שבלווים ובישראלים שכית יותר מאשר בכהנים שיתערבו בהם פסולים.

ו בת חלל זכר פסולה מן הפהנה לעולם. ישראל שנשא חללה – בתו כשרה לפהנה. חלל שנשא בת ישראל – בתו פסולה לפהנה. רבי יהודה אומר: בת גר זכר – פבת חלל זכר.

פירוש ברטנורא

ו בת חלל זכר פסולה מן הפהנה לעולם. בת בנו או בת בן בנו, עד סוף כל הדורות. אבל בת בתו מישראל כשרה לכהונה, דבת חלל עצמה מישראל כשרה לכהונה: בת גר זכר. אפילו מישראלית, פסולה לכהונה כבת חלל זכר:

משניות מבוארות – קהתי

לכהונה, כמו שבארנו לעיל. אבל בת בתו של חלל שנולדה מישראל, כשרה לכהונה, כמו שהמשנה מוסיפה ללמדנו: **ישראל שנשא חללה** – כל חללה שהיא, בין שנעשתה חללה, כגון גרושה שנבעלה לכהן, בין שנולדה מחללה שנישאה לכהן, וכן גם בת חלל זכר, שנישאה לישראל, **בתו** – שילדה לו, **כשרה לפהנה** – שבני ישראל מקווה טהרה לחללות (גמרא). אבל **חלל שנשא בת ישראל**, **בתו פסולה לפהנה** – כמו שכבר שנינו ברישא: "בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם", שאין בנות ישראל מקווה טהרה לחללים (גמרא). **רבי יהודה אומר: בת גר זכר** – בת שנולדה לגר זכר אפילו מישראלית, דינה **פבת חלל זכר** – שפסולה מן הכהונה לעולם, שנאמר בכהנים (יחזקאל מד, כב): "ואלמנה וגרושה לא יקחו להם לנשים, כי אם בתולות מזרע בית ישראל", ומכאן שבת גר פסולה להינשא לכהן, לפי שאינה מזרע בית ישראל (גמרא), אבל בת גיורת מישראל כשרה לכהונה כדן בת חללה מישראל (רש"י).

שהיה מכתב פאטרטויא של מלך – אף מי שהיה רשום בחיילות של מלך היה מיוחס, ומבואר בגמרא: "בחיילות של בית דוד", שלא גויסו לצבא המלחמה של מלכות דוד אלא מיוחסים, כמו שנאמר (דברי הימים א ז, ט): "והיתהחשם בצבא במלחמה", והטעם: כדי שתהא זכות אבותם מסייעתם (קידושין עו, ב; ועיין "תוספות יום טוב").

באור משנה ו

אשה הפסולה לכהונה שנישאה לכהן בעבירה, או נבעלה לו, כגון אלמנה לכהן גדול או גרושה לכהן הדיין, הרי היא נעשית חללה. ואם ילדה לו בן או בת, הרי הם חללים, כמו ששנינו (לעיל ג, יב): "כל מקום שיש קידושין ויש עבירה, הולך הולך אחר הפגום". משנתנו באה ללמד, שבנו של חלל-זכר, וכן בן בנו, וכן בן בנו, עד סוף כל הדורות, כולם חללים. ואם נולדה בת לאחד מהם, אפילו לאחר הרבה דורות, הרי היא חללה, ופסולה להינשא לכהן. ברם, חללה שנישאה לישראל וילדה לו בת, הבת כשרה להינשא לכהן.

בת חלל זכר פסולה מן הפהנה – פסולה להינשא לכהן, לעולם – אפילו בת בנו של חלל או בת בן בנו, עד סוף כל הדורות, פסולה

אגרות קודש

ב"ה, ר"ח מנחם אב, ה'תשי"ז

ברוקלין, נ.י.

הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נוי"מ וכו'

מוהר"ר אפרים אליעזר הכהן שי

שלום וברכה!

מאשר אני בזה קבלת מכתבו מיום שהוכפל בו כי טוב לסי' מסעי עם המוסג"ב.

ותקותי שלעת קבלתו מכתב זה כבר הוטב מצב בריאות רגלו. ויהי רצון שיבשר טוב בכל ענינים הקשורים בזה וגם ברוחניות הענינים, וכידוע שרגל ברוחניות הוא ענין של האמונה אשר תרי"ג מצוות נאמרו לו למשה מסיני ובא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחי. ומבואר בכמה מקומות ומהם בשער האמונה לאדמו"ר האמצעי.

ויומא דא קגרים הוא יום ההילולא דאהרן כהנא רבא.

בברכה שנוכה בתוך כלל ישראל אשר על ידי המאורעות דימים אלו שבאו מן האב (ולהעיר מאגה"ק לרבנו הזקן סי' כ"ב, דברי המתחיל וכמו) יהפכו בעגלא דידן להארת פנים בבחי' אהבה מגולה חדורה חסידות (וכידוע הפתגם של כ"ק מו"ח אדמו"ר בדוגמת רבנו הזקן בד"ה הני"ל, שבתיאור הדוגמא בתחלתה לא כתב תואר חסיד, אף שהוא רחמן חכם וצדיק כיון שבגלוי הוא ענין של תוכחה. וק"ל) ויתגלה המנחם עד שיאמרו אודך הוי' כי אנפת בי גוי ותנחמני ע"י הנחמה כפולה דוקא.

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

ראש הפסגה. בדבר תפלה זו התרציתי להראותך אותה: ובפרשכם כפיכם. אי לא גדולה תפילה כיון שאמר למה לי רוב זבחיכם ל"ל למימר תו ובפרישכם כפיכם הא אפי' זבחיכם לא ניהא לי:

דף לב עמוד א. הגמרא דורשת תפילה אחרת של משה: דרש רבי שמלאי, לעולם יסדר אדם תחילה שבתו של תקדוש ברוך הוא, ואחר כך יתפלל ויבקש צרכיו. מנלן, ממשנה, דבתיב כשמשה מספר לישראל כיצד ביקש מה' להכנס לארץ (דברים ג כג), 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא, ובתיב בפסוק שלאחריו (שם פסוק כד), 'ה' אלהים, אתה תחלוץ להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה, אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך, ובתיב בתריה (שם פסוק כה) 'אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו'. הרי שסידר משה תחילה שבחו של מקום, והזכיר את גדולתו ואת ידו החזקה, ורק אחר כך התפלל וביקש להיכנס לארץ.

(סימן לזכירת המימרות הבאות בגמרא, מעשי"ם צדק"ה קרבין כה"ן תעני"ת מנע"ל פרו"ל).

הגמרא מביאה כמה מאמרים בענין מעלת התפילה והתענית: אמר רבי אלעזר, גדולה תפלה יותר ממעשים טובים. שהרי אין לך גדול כמעשים טובים יותר ממשנה רבינו, ואף-על-פי-כן לא נענה אלא בתפלה. שמשה רבינו רצה להיכנס לארץ ולראות אותה, ולא עמדו לו מעשיו הטובים לזכות לכהן, אלא רק על ידי תפילתו נענה לו הקב"ה, שאף על פי שלא יכנס לארץ, מכל-מקום יראה אותה. (דברים ג כו) כאשר ביקש משה להיכנס ולראות את הארץ, אמר לו ה' 'אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, וסמיך ליה - ונאמר בסמיכות לפסוק זה, 'עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך' וגו' (שם פסוק כז). ויש לדרוש את סמיכות הפסוקים כך, 'בדבר הזה עלה ראש הפסגה', כלומר בדבר תפילה זו שהתפללת, נתרציתי להראות לך את הארץ מראש הפסגה. הרי שעל-ידי התפילה זכה משה לראות את הארץ, ולא הועילו לו מעשיו הטובים לבדם.

ואמר רבי אלעזר, גדולה תענית יותר מן הצדקה. מאי מעמא, זה [תענית] בגופו, וזה [צדקה] בממונו.

ואמר רבי אלעזר, גדולה תפלה יותר מן הקרבנות. שנאמר בתוכחה שמוכיח ישעיהו את ישראל (ישעיה א יא), 'למה לי רב זבחיכם יאמר ה', ובתיב לאחר מכן (שם פסוק טו), 'ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם, גם כי תרבו תפלה אינני שמע' וגו'. וממה שהוצרך להוסיף זאת, למדנו שהתפילה גדולה יותר מן הקרבנות, שמחמת כן היה מקום לומר, שאף על פי שאינו חפץ בקרבנותינו, מכל-מקום רוצה הוא בתפילתנו.

אגב, מובאת דרשה נוספת בפסוק 'ובפרשכם כפיכם' וגו': אמר רבי יוחנן, כל כהן שחרג את הנפש, לא ישא את כפיו לברך את ישראל, שנאמר (שם) 'ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם וגו', ודיכם דמים מלאו'. הלשון 'ובפרשכם כפיכם' נדרשת על נשיאת כפים בברכת כהנים, וכיון שהקב"ה מעלים עיניו מפרישת הכפים משום שהידים מלאות דם, למדנו שאין נשיאת כפים של שופכי דמים רצויה לפני הקב"ה.

מתוך שהביאה הגמרא את הפסוק 'גם כי תרבו תפלה אינני שמע', מביאה הגמרא מאמרים נוספים מענין זה: ואמר רבי אלעזר, מיום שחרב בית-המקדש ננעלו שערי תפלה שבשמים, ואין תפילותינו באות לפניו. שנאמר (איכה ג ח) בקינה על החורבן, 'גם כי אצעק ואשוע שתם תפילתי'. מוסיף רבי אלעזר: ואף על פי ששערי תפלה ננעלו, מכל מקום שערי דמעה לא ננעלו, שכאשר מורידים לפניו דמעות בתפילה, הדמעות נראות לפניו. שנאמר (תהלים לט יג), שדוד המלך מתפלל לפני ה', 'שמעה תפילתי ה' ושועתי האזינה, אל דמעותי אל תחריש'. ומכך שלגבי 'תפילה' ביקש דוד על עצם השמיעה, שישמע ה' את תפילתו, ואילו לגבי 'דמעה' לא ביקש שיראה את דמעותו, אלא ביקש רק שתתקבל לפניו ולא יחרש למולה, למדנו שלעולם הדמעה נראית לפניו, וצריך רק לבקש שגם תתקבל בקשת דמעותו.

27 לדין מכח שטר החוב שיש בידך ותשבע על כך כדין הבא ליפרע
28 מנכסי יתומים.
29 הגמרא מביאה מעשה בתביעת ירושה: קריביה - קרוב משפחה
30 דרב אידי בר אבין, שכיב ושקב דיקלא - מת, והשאיר בירושה עץ
31 דקל, רב אידי בר אבין אמר, אנה קריבנא טפי - אני קרוב יותר
32 מכל אדם וראוי אני לירשו. וההוא נברא אמר אנה קריבנא טפי -
33 ואדם אחר טען שהוא קרוב יותר וראוי לירשו, ומאחר והדבר
34 ספק ההלכה היא 'כל דאלים גבר', ומי שחזק יותר יתפוס, ותפס
35 אותו אדם את האילן. לטוף - לאחר שנה או שנתיים, אוידי ליה
36 דאיהו קריב טפי - הודה אותו קרוב לרב אידי בר אבין שאכן הוא
37 קרוב יותר, ואוקמה רב חסדא ברייה - העמיד רב חסדא את האילן
38 בידי רב אידי בר אבין. אמר ליה רב אידי לרב חסדא, כיון שהודה
39 אותו אדם, ליתדר לי פירי דאבל מההוא יומא עד השתא - עליו
40 להשיב לי את כל הפירות שאכל מיום שמת הקרוב ותפס זה את
41 האילן עד עתה. אמר רב חסדא על רב אידי, וכי זה הוא שאומרים
42 עליו אדם גדול הוא, הרי אמאן קא סמיך מר - על מי הנך סומך
43 לזכות באילן ולקבלו בדין, אהאי - על אותו קרוב שהודה, והרי
44 הא קאמר דאנה מקריבנא טפי - אותו אדם טען עד עתה שהוא
45 קרוב יותר ממך והאילן שייך לו, וכיון שהיה הדבר ספק אבל את
46 הפירות בדין, שהרי בכגון זה הדין הוא 'כל דאלים גבר'. ומה
47 שמודה עכשיו שהנך קרוב יותר, הרי זה כמי שנותן לך הדקל
48 במתנה, ומתנה זו חלה מעתה ואין לך אלא את הפירות שיהיו
49 מכאן ואילך.
50 הגמרא מביאה דיעות החולקות על רב חסדא: אבין ורבא לא
51 סבירא להו הא דרב חסדא,

1 וזו אחרני גביה - היה אביהם חייב לי מעות אחרים, ולא נטלתי
2 משכון עליהם, ואכלתה שני משכנתא - ולאחר שסיימתי אכילת
3 המשכון על החוב הראשון, אמינא - אמרתי בדעתי, אי מהדרנא
4 לה ארעא ליתמי ואמינא דאית לי וזו אחרני גבי דאבובון - אם
5 אחזיר הקרקע לידיהם, ולאחר מכן אתבע החוב השני שיש לי על
6 אביהם, הלא אמור רבנן הקא ליפרע מנכסי יתומים בעבור חוב
7 אביהם, לא יפרע אלא בשבועה, ואין רצוני להישבע, אלא אעשה
8 כך, אכבשיה לשטר משכנתא ואוכלה שיעור וזו - אעלים את שטר
9 המשכון, ואמשיך לאכול מהקרקע כפי שיעור דמי החוב שחייב לי
10 אביהם, ובכך אף אם יבואו היתומים ויתבעו שאחזיר להם הפירות
11 שאכלתי, אטען שאכלתים תמורת החוב השני שהיה לי על
12 אביהם, ונאמן אני על כך אף בלא שבועה מדין 'מיגו', דמיגו דאי
13 בעינא אמינא לקוחה היא בדי מהימנא - שמתוך שהייתי יכול
14 לטעון שקרקע זו קניתי אותה מאביהם בדין ושלי היא, והייתי
15 נאמן על כך אף ללא שטר וללא שבועה שהרי אכלתיה שלש
16 שנים בחיי האב, כי אמינא דאית לי וזו גביבו מהימנא - אף
17 כאשר אומר שאכן לא קניתי הקרקע אלא שמעכב אני אותה בידי
18 משום חוב אחר שיש לי עליהם, נאמן אני על כך.
19 אבין חולק על רבא בר שרשום: אמר ליה אבין, אין הדבר כן,
20 לקוחה בדי לא מצית אמרת - אינך יכול לטעון שקניתי קרקע זו
21 מאביהם, דהא איקא עלה קלא דארעא דיתמי היא - שהרי יצא
22 עליה קול שהיא של היתומים ואינה בידך אלא בתורת משכון,
23 ולכן אינך נאמן שהיה לך חוב אחר על אביהם שכן אין לך מיגו,
24 וכיון שנסתיים זמן המשכון על החוב הראשון עליך להשיבה
25 ליתומים. אלא ויל אהדרה ניהליהו, וכי גדלי ויתמי אשתעי דינא
26 בקריהו - לך והשב להם הקרקע, ולכשיגדלו היתומים תבע אותם

אגרות קודש

בי"ה, י"ד מני"א, תשי"ז
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על הודעתו אודות מצב זוגי תחי'.

השי"ת ימלא ימי הריונה כשורה ובנקל ותלד זח"ק בעתה ובזמנה כשורה ובקל.

במש"כ ע"ד מגע בעת ההריון ובגמרו - לא בירר ספקו, אם בנדו"ד שיש איזה חשש מצד
הדין (ואז יפרשו לפני רב והוא יורה), או מצד הטבע והבריאות, שאז אף שידוע מרז"ל בזה (נדה
לא, א) - כבר פסקו שנשתנו הטבעים (ראה רמ"א בשו"ע אה"ע סקניו ס"ד, שו"ת מהר"ם שיק
חיו"ד סרמ"ד. שד"ח כללים מע' ט' ס"ה ושי"ט). [ולהעיר מרמב"ם (הלי גירושין פי"א הכ"א).
ובטעמי מצות - לרח"ו - פי בראשית ד"ה ובענין העונה], - ולכן צריך לשאול דעת רופא מומחה
בזה. ובפרט בנדו"ד שראתה כתמים וכו'. ואכמ"ל.

1 **אמור** רבנן הבא ליפרע בר - אף על פי שאף בשבועה לא היה יכול ליפרע מהם עד
2 שיגדלו, כדקאמרין: ולכי גדלי אישתעי דינא בהדיהו, לא היה מקפיד על
3 ההמתנה, אלא על השבועה. ונראה דרבא בר שרשום סבר כרב הונא בריה דרב יודשע,
4 דמפרש טעמא בשילחי מכלתין (קצר, א) טעמא דאין נוקקין לנכסי יתומים - משום צרי.
5 דאי כרב פפא דמפרש משום דפריעת בעל חוב
6 מצוה, ויתמי לאו בני מיעבד מצוה ניגודו - אם כן
7 אפילו יתא אמת כדבריא, לא היה יכול לעכב להם
8 הקרקע בחובו, כיון דלאו בני מיעבד מצוה ניגודו.
9 וכדב ר הונא נמי משקנן התם. **אכבשיה**
10 לשטר משכנתא ואוכלה שיעור וחי - דוקא
11 למשור כדבש לשטר משכנתא מצי למימר "לקוחה
12 היא ביד", דלא היה יודע דבתורת משכנתא אתא
13 לידיה. דאי הו ידעי דמעיקרא בתורת משכנתא
14 אתא לידיה - לא היה טוען רבא בר שרשום
15 שיכול לומר "לקוחה היא ביד", מידי דהוה
16 אאונן ואריס דאין לו חזקה בשדה אריסותו, כיון
17 דידעו דמעיקרא בתורת אריסותא אתא לידיה. וכן
18 דברים העשויין להשאל ולהשכיר, וגולן
19 דמעיקרא ידעין דגול שדה זו - דאין לו שום
20 חזקה.
21 **מיגו** דאי בעי למימר לקוחה היא - ותימא:
22 נאי דעתיה דרבא בר שרשום: דאפילו
23 אי טעין "לקוחה היא ביד" - שבועת היסת
24 לעולם צריך, דנהי דאין נשבעין על קרקעות
25 מדאורייתא - מדרבנן נשבעים, כמו שדקדק רב
26 האי גאון מיהדי "דיתובח" (כתובות פו, א):
27 הפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהיא פרוע -
28 לא תפרע אלא בשבועה. סבר רמי בר חמא
29 למימר שבועה דאורייתא. אמר רבא: שתי תשובות דברב בר, ועוד דאין נשבעין על כפירת
30 שעבוד קרקעות. אלמא דמדרבנן נשבעין. והוא הדין שבעת היסת, דנאי שנא: ויש לומר:
31 דאין נשבעין שבעת היסת אלא היכא דטעין ברי. אבל כה לאו טענת ברי הוא, שאין דאי
32 ליתומים שקרקע זו אינה לקוחה בידו, הלכך אי זה טעין "לקוחה היא ביד" לא היה צריך
33 שבעת היסת.

34 **לקוחה** היא ביד לא מצית אמרת - אף על גב דאי היה אמר "לקוחה היא ביד" היה
35 נאמן, מכל מקום לא הוי מיגו. והכי פירושו "דלא מצית אמרת" - לא היית
36 יכול להעני פניך ולומר כן, כיון דנפק קלא, ואין כאן מיגו. וכענין זה יש בפרק שני
37 דקדושין (ג, א): ומה אם ירצה לומר "מידי הייתי" - לא משור נפשיה רשיעא. פירושו:
38 אינו אמר ברעון "מידי הייתי", ואין כאן מיגו. אבל דאי, אם אמר "מידי הייתי" -
39 פשיטא דמהימן. **קריביה** דרב אידי שבק קריבא - אי לא ריטנן אלא "שבק דיקלא"
40 - צריך לומר שלא היו לו בנים, והקרוי יותר וירש. ואי גרס "לקריביה" - יש לומר שהיו
41 לו בנים, להכי איצטרך ליה למימר: דיקלא לקריביה. **הכי** גרסין: לטוף אודי ליה - ולא
42 גרס "דאידיה קרוב טפי". אלא לא היה רוצה לחלוק עם רב אידי, ונתן לו הדקל בחנם, ולא
43 בשביל שהיה קרוב יותר. ומשום הכי קאמר רב חסדא: הא אידיה דאמר "אנא קריבנא טפי"
44 ורבא, ואין לפרש דגרסין "דאידיה קרוב טפי", והיה טוען דלא אבל פירות, ולרב אידי היו לו עדים שאכלו. והא דקאמר "אנא קריבנא טפי" - פירושו: מעיקרא, והואיל וכן -
45 השתא נמי מהימן במאי דאמר שלא אכלה, במיגו שלא היה מודה, וסבירא ליה דאמרין מיגו במקום עדים כדבסמוך. דאם כן הוה ליה למימר: הא אידיה דאמר "לא אכלתי", ואי בעי
46 "אנא קריבנא טפי". ועוד: אם כן הוה ליה לאסוקי נמי הכא בהאי לישנא, כדמסיק בסמוך: אביי ורבא לא סבירא ליה דרב חסדא "ומה לי לשקר" במקום עדים לא אמרין. וגרסת רבינו
47 חננאל נראה לרבינו יצחק עיקר, דלא גרס "לטוף אודי ליה", אלא גרס: לטוף אייתי סהדי דאידיה קריביה. ולא גרס "קרוב טפי", שלא היו מעידים שרב אידי קרובו היה טפי מההוא גברא,
48 אלא היו מעידים שרב אידי קרובו היה, וההוא גברא לא היו מכירים עם הוא היה קרובו או לאו, ולא היה לו שום עדי קרובה. ואפילו גרס "טפי" - מצינו לפרש: טפי מכל אותם שהיו העדים
49 מכירים, לכך אוקמה רב חסדא בבייה דרב אידי, דהוי רב אידי והוא וההוא גברא ספק. והיה רב אידי תובע גם הפירות, כיון שהורה שאכל. ורב חסדא פטר ליה, במיגו דאי בעי אמר "לא
50 אכלתי" נמי אמר נמי "אכלי וידי אכלי", - מהימן. ורבא ואביי סבירי: כיון שאכל פירות ואודי - חייב לשלם, ולא מהימן במיגו. הואיל והקרקע יוצאת מתחת יד מן הדין, דבדקיע ליכא מיגו.
51 ואם תאמר: הוא לקמן (לה, א) אמרין: אי דמיא לרבי אבא לחד סהדא ולתרתין שנין ולפירי, כדשמודה שאכל פירות ואיכא חד סהדא - שחייב לשלם מתוך שאינו יכול לישבע, אבל אי
52 ליכא חד סהדא - לא היה חייב לשלם. ואמאי: נמא כיון שהקרקע יוצאת מתחת יד - גם הפירות ישלם ויש לומר: דהתם מיירי שאומר שאכלה שלש שנים והעד אינו מעיד אלא משותים,
53 דהתם דאי אי לא היה חד סהדא - פשיטא דפטור, אף על פי שהקרקע יוצאת מתחת יד. דאי מהימן במאי דאמר דאכלה שלש שנים - לא היה לנו להוציא הקרקע מידי, כיון דאכלה שני
54 חזקה, וליכא למימר דנאמן לו שאכלה שלש שנים, אבל לא נאמן שלקחה אלא בגול אכלה, כדאמרין ב"הנוקף" (גיטין נד, ב) דנאמן אתה להפסיד שברך ואין אתה נאמן להפסיד ספר
55 תורה - דלא דמי, דהתם (אף על פי שספר תורה) כיון שהוא ביד לוקח - כאילו יש עדים שנכתבו לשמן, מכל מקום מפסיד שברך כיון שמודה שאין חייבין לו כלום.
56 ואי

1 **וזו אחריני גביה** - שנתחייב לו, שאין משכון עליהן. ואמרי, לאחר שכלו שני משכנתא:
2 אם אחזיר הקרקע ליתומים, ואשאל להם חוב שיש לי על אביהם - צריך אני לישבע,
3 דאמור רבנן: הבא ליפרע בר, ואף על פי שיש בידי שטר חוב מחייבני שבועה. **אכבשיה**
4 - אעלים אותה. **לקוחה היא ביד** - דהא אכלתיה שני חזקה בחיי אבוהון. **מהימנא** -
5 בולט שבועה, דאין נשבעין על הקרקעות. ועוד:
6 **דחוקת שלש שנים במקום שטר קיימא. אמר ליה**
7 - אביי: דהא החשבת בדעתך דאי בעינא טענינא
8 "לקוחה היא ביד" - כיון דידעינא מילתא
9 דבמשכנתא איתגודת בה, איא מצית למיטען
10 "לקוחה היא ביד", דהא איכא קלא ועדות
11 דארעא דיתמי היא, והשתא שלימי שני
12 משכנתא. וכיון דידעת דיתק קלא עלך דארעא
13 דא משכנתא היא גבך ולא לקוחה - אין לך
14 מחאה גדולה מזו, והיה לך להודר בשטרך.
15 הלכך, זיל הור ארעא ליתמי השתא, וכי גדלי
16 יתמי, שיהו בני מיעבד מצוה, דהיינו מנן שלש
17 עשרה שנה ואילך, דהוי חייב במצות - אשתעי
18 דינא בהדיהו על שטר חובך שיש לך על
19 אביהם, תשבע ותיטול. כיון הבא ליפרע מנכס
20 היתומים, דכל זמן שהם קטנים - אין יורדין
21 לנכסיהם לגבות מהן, כדאמרין בערבין בפרק
22 "שום היתומים" (בב, א) אין נוקקין לנכס
23 יתומים אלא אם כן ברית אוכלת בהן, וכדפסיק
24 התם רבא הלכתא: אין נוקקין לנכסי יתומים,
25 ואם אמר תנו - ונתנין. הלכך, מומתינן להם עד
26 גדולי, דהיינו מנן שלש עשרה שנים ואילך,
27 כדמוכח התם. והא דאמרין בפרק "מי שמת"
28 (בבא בתרא קג, א) אלמכור בנכסי אביו עד

29 שיהא בן עשרים - הני מילי לצורך הוצאתו, אבל לפרוע חוב אביו - בית דין
30 מוכרים מנן שלש עשרה ואילך. ואי נמי מלה על פה היא, כי גדלי לישתעי דינא
31 בהדיהו וישבע ויטול, כדאמר רב פפא בשמעתא ברייתא דמכלתין: הלכתא, מלה על
32 פה גובה מן הורשין. והני מילי - שיש עדים שהלוהו, וישבע שלא פרעו. ויטול. **איהא**
33 **ההוא גברא אמר אנא קריביה טפי** - ומתוך שלא נודע מי קרוב יותר - החזיק אותו
34 האידיהו בקרקע, לפי שהיה אלם יותר. כדאמר רב חנמן לקמיה, גבי זה אמר של אבותי
35 וזה אומר של אבותי: כל דאלים גבר. לטוף - שנה או שנתים. **אודי ליה** - ההוא מחזיק
36 לרב אידי בר אבין. **אוקמה רב חסדא בבייה** - דרב אידי. **אמר ליה** - רב אידי לרב
37 חסדא. **לחדרי לי** - ההוא גברא פירי דאכל מההוא וימנא עד האידיהו, מן היום שמת
38 קרובי, שאכלם שלא כדון. **אמאן קסמבת** - לזכות באילן. **אהאי** - אהודאת פיה. שמודה
39 עכשיו שאתה קרוב יותר. והא אידיהו דאמר עד השתא אנא קריבנא טפי, ואכל פירות ברין
40 כל דאלים גבר, וזה שמודה עכשיו - הדי הוא בנותן לך את האילן מדעתו, אף על פי
41 שלא זכית בו מן הדין.

1 - שמרעונו נתן לך, ולא בשביל שאתה קרוב יותר. ואביי ורבא סבירי: כיון דאודי - אורי,
2 ורבא, ואין לפרש דגרסין "דאידיה קרוב טפי", והיה טוען דלא אבל פירות, ולרב אידי היו לו עדים שאכלו. והא דקאמר "אנא קריבנא טפי" - פירושו: מעיקרא, והואיל וכן -
3 השתא נמי מהימן במאי דאמר שלא אכלה, במיגו שלא היה מודה, וסבירא ליה דאמרין מיגו במקום עדים כדבסמוך. דאם כן הוה ליה למימר: הא אידיה דאמר "לא אכלתי", ואי בעי
4 "אנא קריבנא טפי". ועוד: אם כן הוה ליה לאסוקי נמי הכא בהאי לישנא, כדמסיק בסמוך: אביי ורבא לא סבירא ליה דרב חסדא "ומה לי לשקר" במקום עדים לא אמרין. וגרסת רבינו
5 חננאל נראה לרבינו יצחק עיקר, דלא גרס "לטוף אודי ליה", אלא גרס: לטוף אייתי סהדי דאידיה קריביה. ולא גרס "קרוב טפי", שלא היו מעידים שרב אידי קרובו היה טפי מההוא גברא,
6 אלא היו מעידים שרב אידי קרובו היה, וההוא גברא לא היו מכירים עם הוא היה קרובו או לאו, ולא היה לו שום עדי קרובה. ואפילו גרס "טפי" - מצינו לפרש: טפי מכל אותם שהיו העדים
7 מכירים, לכך אוקמה רב חסדא בבייה דרב אידי, דהוי רב אידי והוא וההוא גברא ספק. והיה רב אידי תובע גם הפירות, כיון שהורה שאכל. ורב חסדא פטר ליה, במיגו דאי בעי אמר "לא
8 אכלתי" נמי אמר נמי "אכלי וידי אכלי", - מהימן. ורבא ואביי סבירי: כיון שאכל פירות ואודי - חייב לשלם, ולא מהימן במיגו. הואיל והקרקע יוצאת מתחת יד מן הדין, דבדקיע ליכא מיגו.
9 ואם תאמר: הוא לקמן (לה, א) אמרין: אי דמיא לרבי אבא לחד סהדא ולתרתין שנין ולפירי, כדשמודה שאכל פירות ואיכא חד סהדא - שחייב לשלם מתוך שאינו יכול לישבע, אבל אי
10 ליכא חד סהדא - לא היה חייב לשלם. ואמאי: נמא כיון שהקרקע יוצאת מתחת יד - גם הפירות ישלם ויש לומר: דהתם מיירי שאומר שאכלה שלש שנים והעד אינו מעיד אלא משותים,
11 דהתם דאי אי לא היה חד סהדא - פשיטא דפטור, אף על פי שהקרקע יוצאת מתחת יד. דאי מהימן במאי דאמר דאכלה שלש שנים - לא היה לנו להוציא הקרקע מידי, כיון דאכלה שני
12 חזקה, וליכא למימר דנאמן לו שאכלה שלש שנים, אבל לא נאמן שלקחה אלא בגול אכלה, כדאמרין ב"הנוקף" (גיטין נד, ב) דנאמן אתה להפסיד שברך ואין אתה נאמן להפסיד ספר
13 תורה - דלא דמי, דהתם (אף על פי שספר תורה) כיון שהוא ביד לוקח - כאילו יש עדים שנכתבו לשמן, מכל מקום מפסיד שברך כיון שמודה שאין חייבין לו כלום.
14 ואי

15 **בין**
16 - שמרעונו נתן לך, ולא בשביל שאתה קרוב יותר. ואביי ורבא סבירי: כיון דאודי - אורי,
17 ורבא, ואין לפרש דגרסין "דאידיה קרוב טפי", והיה טוען דלא אבל פירות, ולרב אידי היו לו עדים שאכלו. והא דקאמר "אנא קריבנא טפי" - פירושו: מעיקרא, והואיל וכן -
18 השתא נמי מהימן במאי דאמר שלא אכלה, במיגו שלא היה מודה, וסבירא ליה דאמרין מיגו במקום עדים כדבסמוך. דאם כן הוה ליה למימר: הא אידיה דאמר "לא אכלתי", ואי בעי
19 "אנא קריבנא טפי". ועוד: אם כן הוה ליה לאסוקי נמי הכא בהאי לישנא, כדמסיק בסמוך: אביי ורבא לא סבירא ליה דרב חסדא "ומה לי לשקר" במקום עדים לא אמרין. וגרסת רבינו
20 חננאל נראה לרבינו יצחק עיקר, דלא גרס "לטוף אודי ליה", אלא גרס: לטוף אייתי סהדי דאידיה קריביה. ולא גרס "קרוב טפי", שלא היו מעידים שרב אידי קרובו היה טפי מההוא גברא,
21 אלא היו מעידים שרב אידי קרובו היה, וההוא גברא לא היו מכירים עם הוא היה קרובו או לאו, ולא היה לו שום עדי קרובה. ואפילו גרס "טפי" - מצינו לפרש: טפי מכל אותם שהיו העדים
22 מכירים, לכך אוקמה רב חסדא בבייה דרב אידי, דהוי רב אידי והוא וההוא גברא ספק. והיה רב אידי תובע גם הפירות, כיון שהורה שאכל. ורב חסדא פטר ליה, במיגו דאי בעי אמר "לא
23 אכלתי" נמי אמר נמי "אכלי וידי אכלי", - מהימן. ורבא ואביי סבירי: כיון שאכל פירות ואודי - חייב לשלם, ולא מהימן במיגו. הואיל והקרקע יוצאת מתחת יד מן הדין, דבדקיע ליכא מיגו.
24 ואם תאמר: הוא לקמן (לה, א) אמרין: אי דמיא לרבי אבא לחד סהדא ולתרתין שנין ולפירי, כדשמודה שאכל פירות ואיכא חד סהדא - שחייב לשלם מתוך שאינו יכול לישבע, אבל אי
25 ליכא חד סהדא - לא היה חייב לשלם. ואמאי: נמא כיון שהקרקע יוצאת מתחת יד - גם הפירות ישלם ויש לומר: דהתם מיירי שאומר שאכלה שלש שנים והעד אינו מעיד אלא משותים,
26 דהתם דאי אי לא היה חד סהדא - פשיטא דפטור, אף על פי שהקרקע יוצאת מתחת יד. דאי מהימן במאי דאמר דאכלה שלש שנים - לא היה לנו להוציא הקרקע מידי, כיון דאכלה שני
27 חזקה, וליכא למימר דנאמן לו שאכלה שלש שנים, אבל לא נאמן שלקחה אלא בגול אכלה, כדאמרין ב"הנוקף" (גיטין נד, ב) דנאמן אתה להפסיד שברך ואין אתה נאמן להפסיד ספר
28 תורה - דלא דמי, דהתם (אף על פי שספר תורה) כיון שהוא ביד לוקח - כאילו יש עדים שנכתבו לשמן, מכל מקום מפסיד שברך כיון שמודה שאין חייבין לו כלום.
29 ואי

ואי טעין ואמר לפירות ירדתי בו - פירוש: תחלה, כי אמר לו 'מאי בעית בהאי ארעא'. אף על גב דבשעה שאכל היה בעל השדה יכול לעכב, ולא היה נאמן לומר 'לפירות הורדתי', מיהו כיון שכבר אכלו, וזה בא לדחוק - נאמן לומר 'לפירות ירדתי'. ואם תאמר: מאי איראי משום דלא חציף? תיפוק ליה משום דתפיס, מידי דהוה אמטלטלין שאין עשוין

ביון דאורי - דשלא כדן החוקק עד עתה. אורי - וישלם פירות שאכל. וכן הלכה. וש ספרים שכתבו בהם: אייתי רב אידי בר אבין סהדי דהוה קריב, אוקמה רב חסדא בידיה. וגם רבינו חננאל פירש כן. אמר ליה רב חסדא: אמאי קסמבת דאכלינך לפירי - אהודאת פיו. עד הא השתא הוא טעין דנאנא קריבנא טפי, והני סהדי דאייתת לא מסהדי

בין דאורי - אורי. זה אומר "של אבותי" וזה אומר "של אבותי", האי אייתי סהדי דאבתייה הוא, והאי אייתי סהדי דאכל שני חוקה, אמר רב חסדא: מה לו לשקר? אי בעי אמר ליה: מינך ובניתה ואכלתייה שני חוקה. אפי' ורבא לא סבירא ליה הא דרב חסדא, "מה לי לשקר" במקום עדים לא אמרין. והוא דאמר ליה לחבריה: מאי פעות פהאי ארעא? אמר ליה: מינך ובני ואכלתייה שני חוקה, אול אייתי סהדי דאכלתה תרתי שני; אמר רב נחמן: הדרא ארעא והדרי פירי. אמר רב זבד: אם טעין ואמר "לפירות ירדתי" - נאמן; לאו מי אמר רב יהודה: האי מאן דנקיט מגלא ותובלא, ואמר: איזיל איגריה לדיקלא דפלגיא דזבניה ניהלי - מהימן? אלמא לא חציף איניש דגור דיקלא דלאו דיליה. הכא נמי לא חציף איניש למיכל פירי דלאו דיליה. - אי הכי, ארעא נמי - ארעא, אמרין ליה: אחוי שטרך. - אי הכי, פירי נמי - שטרך לפירי לא עברי איניש. והוא דאמר לחבריה: מאי פעות פהאי ארעא? אמר ליה: מינך ובנית ואכלתייה שני חוקה. אייתי חד סהדא דאכלתה תלת שני, סבור רבנן קמיה דאבין למימר: היינו נסכא דרבי אבא; דהוה גברא דחטף נסכא מחבריה. אתא לקמיה דרבי אמי, הוה רבי אבא קמיה, אייתי חד סהדא דמחטף חטפא מיניה, אמר ליה: אי, חטפי וידי חטפי; אמר רבי אמי:

הכי

רוצה לקיימה על ידי 'מה לי לשקר', וטענה זו מנחשת עדים, כי הבא - לא מהמינך. ויהי שהרי העדים מעידים שטענתו שקר, והיאך תקיימנה על ידי 'מה לי לשקר'? לא היה משקר הוא, וחוקת השלש שנים אינה כלום, דהויא ליה חוקה שאין עמה מענה. והבי הלכתא. איולי ואייתי סהדי דאכלה ריתין שני - ועדיין היה מחזר לבקש עדות של שנה שלישית, ולא מצא. אמר רב נחמן דהוא ארעא - דבחרתין שנין לא היא חוקה. והר"י פירי - של שתי השנים שאכל שלא כדון, דהא לא טעין מעיקרא "אריס הייתי ולפירות ירדתי" דמהמינך ליה. כדלקמן, דשטרך לפירי לא עברי איניש. והני מילי - דביאבי סהדי דאכלינך לפירי, אבל אי ליכא סהדי דאכלינך לפירי, אלא בהודאת פיו, והוא טעין דובנתייה מינך ואכלתינך לפירי דארעא פיירי ידי ניהור, ארעא, ביון דלית ליה ראייה בטר ולא עדי חוקה - הדרא למרה, וחיבי שבועת היסט על הפירות דובנתינך מיניה. דמיגו דמיצי אמר "לא אכלתי פירות כי אם מעט", כגון עייל כורא ואפיק טפי

מכורא, דבהכי הוה חוקה. כדלקמן, כי אמר "אכלי טובא וידיי אכלי" - מהימן. דאין כאן 'מה לי לשקר' במקום עדים. שאין ידוע אם לקח חוקק או זומעלעה אם לא, אלא לפי שאבד

טטרו בתוך שלש שנים - מפסיד. ולא דמי להא דאבי ורבא דפליגי עליה דרב חסדא לעיל. דהתם, כיון דאייתירא מילתא דרב אידי קרוב טפי - הרי נודע שאין לו חלק בקרקע, ופירות שאכל שלא כדון אכל, ואפילו בהודאת פיו לחיוב. אמר רב זבד אי טעין בו' - מילתא באפי נפשה היא, והכי קאמר: אם מתחלה כשטענו בעל חוקק "מאי בעית בהאי ארעא", איזיל לא סבידן לא רבין - מינך ובניתה, אלא: "לפירות ירדתי" כיון אריס למחצה לשלש ולרביע, או שמברת לי פירות עד עשר שנים. נאמן - במה שאכל למכרע, שבועת היסט דובניה מיניה. ואף על גב דאיכא סהדי דאכלינך לפירי, ושאיין חוקק קנוי לו. דלא חציף איניש למיחא לארעא דחבריה ולמיכל פיירי דחבריה בתנם, כדמפרש ואזיל. ומיהו, מכאן ולהבא לא יאכל בלא עדים ושטר שקבא הפירות - דאם כן כל אדם ירד לקרקע חבריו ואכל פירותיו. ואמר "לפירות ירדתי" מאחר שלא נחוש לערעורו של בעל חוקק. מגלא ותובלא - כלי נודרי תמרים. המגל - נודר, ותובלא - חבל לעלות לרקל מרוב גובהו. וש פורשים. תובלא - סל לקבל פירות. ואמר - בפנינו. איזיל ואיגריה לדיקלא דפלגיא - כלומר, אלקוט הפירות. מהימן - ושבקין ליה בית דין ללקט הפירות בלא עדים ושטר, אחרי שאין ידוע שהבעלים מוחין בדבר קודם לקיטה. ואם אתא חברה וטעין "לא היו דברים מעולם" אחר שלקטם אינן - לית עליה אלא שבועת היסט. אבל מקמי דליגריה אתא מריה דדיקלא אמר "לא היו דברים מעולם" - לא מהימן מלקט עד מהימתי ראייה. ודוקא בשטעין מתחילה "לפירות ירדתי" נאמן במה שאכל כבר. אבל אם מתחלה טעין "מינך ובניתה" ואחר כך טעין "לפירות ירדתי", שמכחש דבריו האשוינים - אינו טוען החזר וטוען. אי הכי אפילו ארעא נמי - כי טעין "דובניתה מינך" - ליהמנדה בלא עדי חוקה, דלא חציף איניש למיחא בארעא דלא ידידה היא ולמיכל פירותיה פיירי נמי - נימא "אחוי שטרך". היינו נסכא דרבי אבא - דין זה דומה לאותו דין של נסכא דרבי אבא. ולא ללמוד מרבי אבא היו צריכין, דמילתא דפשיטא היא שישלם חוקק אחריו שאין לו שני עדים. ודומיא בעלמא מדמינן אותו. אי נמי, ליה כח מדמינן האי דינא לנסכא דרבי אבא - כי היכי דלהדר פיירי עם ארעא, והוי כמי שיש עדים דאכל פירות. דבלא עדים לא מהדרי פירות, כדלעיל דרב נחמן, אלא חוקק לחוד.

הכי

השאלו להשכיר, דאי אמר "לקוחין הן ביד" נאמן ויש לומר: דהאיכא טעמא דלא חציף אם לקטן והניח ברשות שאינן שלו, דלא תפיס בהן. ואם תאמר: כי לא אמר נמי "לפירות ירדתי", אלא דאייתי סהדי דאכל שתי שנים כי דך דשמעתין - היא נאמן בטענתיה, במיגו דאי בעי אמר "לפירות ירדתי" לאו פירכא היא, דאין זה מיגו, שהיה לא לתבע גם חוקק. ודוקא פיירי דחברתי שנין חרה, אבל פיירי דשנה שלישית - לא חרה. דאי מהימן במאי דאמר שאכלה שלש שנין - גם חוקק תהיה שלו.

איזיל ואגריה לדיקלא - פירוש: לגורו תמרים שלע דוקל, דגריה שיכא בתמרים. ולא איירי בקציעת דוקל, דאם כן הוה ליה למימר "ואיטקליה", כדאמרין בפרק "כל הנשבעין" (שבועות נו, א). אמר רב נחמן: האי מאן דנקיט נרגא ואמר "איזיל ואטקליה לדיקלא דפלגיא" כו. ונראה לרבינו יצחק ולרבינו יצחק בן מרדכי: שאם היה בא לקצוץ חוקק לצעמו - לא היה נאמן. דדוקא פירות הוא דעברי איניש דמובני, אבל דקל - אין דרך בני אדם למכור לקצוץ. חדע, דאמרין בפרק "החובל" (בבא קמא זא, ב): "שורי הרג", "נטיעתי קצעת" - אתא אמרת לי להרגו, "אתא אמרת לי לקצעו" - פטור. ופריך: אם כן לא שבקת חיי לכל בריה וכו'. משמע דאנו נאמן במיגו דאי בעי אמר "מכרת לי לקצוץ". לא חציף איניש - לאו משום דקאמר בפרסאי "איזיל ואיגריה" קאמר דלא חציף, דאפילו לקט בעצמא נמי שייך לא חציף איניש, אם לא שלקטם דרך גניבה.

אי הכי אפילו ארעא נמי - למאי דפרישת לעיל דאינו נאמן אלא בפירות שלקט כבר,

אבל מכאן ואילך אינו נאמן אפילו בפירות, אף על גב דשטרך בפירי לא עברי איניש - צריך לפירש אפילו ארעא, אם הוא טוען שהקרקע שלו שלקחה - לא יחזיר פירות שכבר אכל.

אבל חוקק פשיטא שחזיר, דאינו נאמן להבא. היינו נסכא דרבי אמי, דפשיטא שמחזיר חוקק אחר שאין לו שנים עדים. אלא השתא נמי אפירי מסיק, וסבר השתא כאילו חד סהדא לאורועי למחזיק קאתי על הפירות שאכל, ואינו יכול לכפור ולומר "לא אכלתי", וכאילו בא לחיובו שבועת על הפירות אם יכפור ואומר "לא אכלתי". ואף על פי שמעדי שחזיקו בה שלש שנים, כיון דאין אחר עמו - הרי כאילו אינו מעיד על החוקה, אלא נעשה עד אחד לתובעו פירות. הכי סלקא דעתך, וטענה, עד דאמר

אבי

מכורא, דבהכי הוה חוקה. כדלקמן, כי אמר "אכלי טובא וידיי אכלי" - מהימן. דאין כאן 'מה לי לשקר' במקום עדים. שאין ידוע אם לקח חוקק או זומעלעה אם לא, אלא לפי שאבד טטרו בתוך שלש שנים - מפסיד. ולא דמי להא דאבי ורבא דפליגי עליה דרב חסדא לעיל. דהתם, כיון דאייתירא מילתא דרב אידי קרוב טפי - הרי נודע שאין לו חלק בקרקע, ופירות שאכל שלא כדון אכל, ואפילו בהודאת פיו לחיוב. אמר רב זבד אי טעין בו' - מילתא באפי נפשה היא, והכי קאמר: אם מתחלה כשטענו בעל חוקק "מאי בעית בהאי ארעא", איזיל לא סבידן לא רבין - מינך ובניתה, אלא: "לפירות ירדתי" כיון אריס למחצה לשלש ולרביע, או שמברת לי פירות עד עשר שנים. נאמן - במה שאכל למכרע, שבועת היסט דובניה מיניה. ואף על גב דאיכא סהדי דאכלינך לפירי, ושאיין חוקק קנוי לו. דלא חציף איניש למיחא לארעא דחבריה ולמיכל פיירי דחבריה בתנם, כדמפרש ואזיל. ומיהו, מכאן ולהבא לא יאכל בלא עדים ושטר שקבא הפירות - דאם כן כל אדם ירד לקרקע חבריו ואכל פירותיו. ואמר "לפירות ירדתי" מאחר שלא נחוש לערעורו של בעל חוקק. מגלא ותובלא - כלי נודרי תמרים. המגל - נודר, ותובלא - חבל לעלות לרקל מרוב גובהו. וש פורשים. תובלא - סל לקבל פירות. ואמר - בפנינו. איזיל ואיגריה לדיקלא דפלגיא - כלומר, אלקוט הפירות. מהימן - ושבקין ליה בית דין ללקט הפירות בלא עדים ושטר, אחרי שאין ידוע שהבעלים מוחין בדבר קודם לקיטה. ואם אתא חברה וטעין "לא היו דברים מעולם" אחר שלקטם אינן - לית עליה אלא שבועת היסט. אבל מקמי דליגריה אתא מריה דדיקלא אמר "לא היו דברים מעולם" - לא מהימן מלקט עד מהימתי ראייה. ודוקא בשטעין מתחילה "לפירות ירדתי" נאמן במה שאכל כבר. אבל אם מתחלה טעין "מינך ובניתה" ואחר כך טעין "לפירות ירדתי", שמכחש דבריו האשוינים - אינו טוען החזר וטוען. אי הכי אפילו ארעא נמי - כי טעין "דובניתה מינך" - ליהמנדה בלא עדי חוקה, דלא חציף איניש למיחא בארעא דלא ידידה היא ולמיכל פירותיה פיירי נמי - נימא "אחוי שטרך". היינו נסכא דרבי אבא - דין זה דומה לאותו דין של נסכא דרבי אבא. ולא ללמוד מרבי אבא היו צריכין, דמילתא דפשיטא היא שישלם חוקק אחריו שאין לו שני עדים. ודומיא בעלמא מדמינן אותו. אי נמי, ליה כח מדמינן האי דינא לנסכא דרבי אבא - כי היכי דלהדר פיירי עם ארעא, והוי כמי שיש עדים דאכל פירות. דבלא עדים לא מהדרי פירות, כדלעיל דרב נחמן, אלא חוקק לחוד.

הכי

37 והטעם דלא הציף איניש דגנר דיקלא דלאו דיליה - שאין אדם
 38 חצוף ללקוט פירות מעץ שאינו שלו, אלא אם כן קנאם כדין. והבא
 39 נמי - אף באותו אדם שאכל מפירות הקרקע שתי שנים וטען
 40 שקנה מבעל הקרקע זכות זו, נאמן הוא משום שלא הציף איניש
 41 למיכל פירי דלאו דיליה - שאין אדם חצוף לאכול פירות שאינם
 42 שלו.
 43 מקשה הגמרא: אי הכי שנאמן על הפירות לפי שאינו חצוף לעשות
 44 כן, ארעא נמי - אף אם אמר שאוכל את הפירות כיון שקנה את
 45 הקרקע, יש להאמינו מטעם זה, שאם לא כן לא היה חצוף לרדת
 46 ולאכול פירותיה בגול, ומדוע הדין הוא שאינו נאמן אלא אם כן
 47 הביא עדים שהחזיק בקרקע שלש שנים. מתרצת הגמרא: ארעא
 48 אמרינן ליה אהני שטרך - לגבי זכותו בקרקע אין להאמינו, לפי
 49 שאומרים לו, אם אכן קנית את הקרקע הראה את שטר המכירה,
 50 וכיון שאין לו שטר אינו נאמן לומר שקנאה.
 51 מקשה הגמרא: אי הכי פירי נמי - אף כשטוען שקנה את הפירות
 52 נדרוש שיראה את שטר הקנין על הפירות. מתרצת הגמרא: שטרך
 53 לפירי לא עבדי איניש - אין דרך בני אדם לכתוב שטר על מכירה
 54 זו של זכות אכילת הפירות, ולכך אין להוכיח ממה שאין לו שטר
 55 שמשקר הוא, וכיון שלא חצוף אדם לעשות כן ולרדת לאכול
 56 מקרקע חבירו, יש להאמינו שאכן קנה ממנו את זכות אכילת
 57 הפירות.
 58 מעשה נוסף בענין חזקת קרקעות: ההוא דאמר לתבריה מאי בעית
 59 בהאי ארעא - מה עושה הנך בקרקע זו שהיא שלי. אמר ליה
 60 המחזיק למערער, מינך זכנית - ממך קניתה ואכלתיה שני חזקה.
 61 אייתי חד סהרא דאכלת תלת שני - הביא המחזיק עד אחד שהעיד
 62 שאכל המחזיק שלש שנים מהקרקע, ולא מצא עד נוסף על כך.
 63 סבור רבנן קמיה דאביי למימר - סברו החכמים שישבו לפני אביי
 64 לומר, היינו - נידון זה דומה לאותו דין המכונה 'עסקא דרבי אבא',
 65 דההוא זבא דחטף נסבא מחבריה - אדם אחד חטף חתיכת כסף
 66 מחבירו, אהא לקמיה דרבי אמי, הוה יתיב רבי אבא קמיה - והיה
 67 רבי אבא יושב לפני רבי אמי, אייתי חד סהרא דמיקחף חטפא מיניה
 68 - והביא הנגול עד אחד בלבד שהעיד שחטף ממנו חבירו את
 69 חתיכת הכסף. אמר ליה אותו אדם שחטף, און, חטפי ודידי חטפי -
 70 אכן אני חטפתי ממנו את חתיכת הכסף, אמנם שלי היתה
 71 החתיכה, וחטפתי את שלי. אמר רבי אמי,

1 שנין דאורי אורי - כיון שהודה לרב אידי, נמצא שהחזיק בדקל
 2 עד עתה שלא כדין, ועליו לשלם הפירות שאכל עד עתה.
 3 הגמרא שבה לדרון בענייני חזקת קרקעות: שני בני אדם שדנו על
 4 קרקע, זה אומר של אבותי היתה, וזה אומר של אבותי היתה ולא
 5 של אבותיך, האי אייתי סהרי דאבהתיה הוא - אחד מהם הביא
 6 עדים שהיתה הקרקע של אבותיו, והאי אייתי סהרי - והשני הביא
 7 עדים דאכל שני חזקה. אמר רב חסדא, זה שיש לו עדי חזקה יזכה
 8 בקרקע, שיש להאמינו במה שטוען שהקרקע היתה של אבותיו,
 9 שמאחר ויש לו עדים שהחזיק בקרקע שלש שנים, מה לו לשקר
 10 ולטעון שהקרקע היתה של אבותיו, הלא אי בעי אמר ליה מינך
 11 זכניתה ואכלתיה שני חזקה - אם היה רוצה היה יכול לומר לזה
 12 שהביא עדים שהקרקע של אבותיו, אכן הקרקע שלך אלא
 13 שקניתה ממך. ומתוך שהיה יכול לטעון כך יש להאמינו במה
 14 שטוען שהקרקע של אבותיו ב'מינו, ואף שמכחישי בכך את
 15 העדים שהעידו שהיתה הקרקע של אבותיו של השני.
 16 אביי ורבא לא סבירא להו האו -דין דהו דרב חסדא, לפי שמה לי
 17 לשקר' במקום עדים לא אמרינן - אין לקבל טענה מכח 'מה לי
 18 לשקר' כאשר סותרת היא עדות העדים.
 19 מעשה נוסף בענין חזקת קרקע: ההוא דאמר ליה לתבריה, מאי בעית
 20 בהאי ארעא - מה עושה הנך בקרקע זו שהיא שלי. אמר ליה
 21 המחזיק למערער, מינך זכני - ממך קנית את הקרקע ואכלתיה שני
 22 חזקה. אול אייתי סהרי דאכלת תרתי שני - הלך המחזיק והביא
 23 עדים שאכל את השדה שתי שנים, ולא מצא עדים על השנה
 24 השלישית, אמר רב נתנא, מאחר שאין לו חזקה תדרא ארעא ותדרי
 25 פירי - תחזור הקרקע למערער, ואף ישלם לו את הפירות שאכל
 26 בשתי השנים האלו, שהרי אכלם שלא כדין.
 27 רב זביד דן באופן שהיה טוען המחזיק טענה שונה: אמר רב זביד,
 28 אם מתחילה כאשר תבעו בעל הקרקע, טען המחזיק ואמר, לצורך
 29 אכילת פירות ירדתי לקרקע, שמכרת לי פירות הקרקע למספר
 30 שנים, נאמן בכך ואינו צריך לשלם דמי הפירות, לפי שאין אדם
 31 חצוף לרדת לקרקע של חבירו ולאכול פירותיה שלא כדין.
 32 רב זביד מביא ראייה לדין זה: לאו מי - וכי לא אמר רב יהודה, האי
 33 מאן דנקיש מלא ותובליא, ואמר איזיל איגוריה דיקלא דפלגיא
 34 דזכנית ניהלי, מהימן - אם ראינו אדם שלוקח מגל וחבלים, שהם
 35 כלים ללקיטת התמרים, ואמר הריני הולך ללקוט מדקלו של
 36 חבירי תמרים שמכר לי, הריהו נאמן ומניחים לו ללקוט. (אלמא)

אגרות קודש

ב"ה, ז' מני"א ה'תשי"ז

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

... ויסביר לאבי המדוברת אשר ענין החינוך הכשר של בני ובנות ישראל בתקופתנו זו הוא עתה מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, כיון כלי רבותינו ז"ל אין עשיתם מספקת כלל וכלל, ומצוה כזו דוחה אפילו מצות תלמוד תורה שהיא שקולה כנגד כל המצות, ועל אחת כמה וכמה שדוחה חשבונות כספיים וגשמיים.

ויהי רצון אשר בורא עולם המשגיח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית ינחהו בטוב לפניו בגשם וברוח גם יחד.

בברכה.

25 אחד על האכילה, היה צריך זה להישבע להכחישו, ואינו יכול
 26 להישבע על כך שהרי אף הוא מודה שאכל אלא שטוען שאת
 27 שלו אכל, והרי הוא מחויב שבועה שאינו יכול לישבע, ומשלם.
 28 אָמַר לְהוּ אֲבִי לַחֲכָמִים, מִי דָּמִי, הֲלֹא הָתָם בְּנִסְכָּא דְרַבִּי אַבָּא
 29 סָהָרָא לְאִזְרְעֵי קָאָתִי – הַעֵד בֵּא לְהַרְעֵ לַחוּטָף וְלַחֲיִיבוּ לְשֵׁלָם, וְכִי
 30 אָתִי אֲחֲרִינָא בְּהִדְיָה מְסַקְנֵן לָהּ מִיְנֵיהּ – וַאִילוּ הִיָּה עֵמוּ עַד נֹסֶף
 31 אֲבָן הִיָּה מְחִיבֻו, וּמֵאַחַר שְׂאִינוּ אֲלֵא עַד אַחַד מְחִיבֻו שְׁבוּעָה,
 32 וּמִתּוֹךְ שְׂאִינוּ יִכּוֹל לְהִישָׁבַע מִשְׁלָם. אִולָם הָכֵא לְגַבִּי עַד אַחַד
 33 הַמַּעֲיֵד עַל חֻזְקַת שְׁלֹשׁ שָׁנִים, לְסִיּוּעֵי קָא אָתִי – הַעֵד בֵּא לְסִיּוּעֵי
 34 וְלַהֲעִיד עַל חֻזְקָתוֹ בְּקִרְקַע, וְכִי אָתָּא אֲחֲרִינָא מִזְקָמֵינוּ לָהּ בְּדִידָה –
 35 וַאִילוּ הִיָּה עֵמוּ עַד נֹסֶף הִיָּה זֶה מוּחֻזָּק עַל פִּי עֵדוּתָם בְּקִרְקַע וְלֹא
 36 הִיָּה מִשְׁלָם עַל אֲכִילַת הַפִּירוּת, שְׂאֵף הַקִּרְקַע הִיתָה מוּחֻזְקַת בִּידוֹ,
 37 אֲךָ כִּיּוֹן שְׂאִינוּ אֲלֵא עַד אַחַד אֵין לְהַעֲמִיד הַקִּרְקַע בְּרִשׁוּתוֹ וּתְחַזּוֹר
 38 לְבַעַל הַקִּרְקַע, אֲךָ עַל אֲכִילַת הַפִּירוּת וְדֹאֵי לֹא יִשְׁלָם עַל פִּי עֵדוּתוֹ
 39 שֶׁל זֶה, שְׂהָרֵי עַל פִּי עֵדוּתוֹ מוּחֻזָּק הוּא, וְגַם שְׂאֵכֵל מִשְׁלֹו אֲבַל.
 40 אַבִּי מִמְשִׁיךְ לְדוֹן בְּמָה שְׂדִימוּ הַחֲכָמִים דִּין זֶה: אִלָּא אֵי דְּמִיָּא הָא
 41 דְּרַבִּי אֲבָא – אִם רוּצִים הִנְכֵם לְדַמּוּת דִּינוּ שֶׁל רַבִּי אַבָּא לְכָאן, יִשׁ
 42 לְכֵם לְדַמּוּתוֹ לְחַד סָהָרָא וְלְתַרְתֵּי שְׁנֵי וְלְפִיָּי – לְאוּפֵן שְׂהַעֲיֵד הַעֵד
 43 עַל אֲכִילַת הַפִּירוּת שֶׁל שְׁתֵּי שָׁנִים בְּלַבַּד, שְׂבִאוּפֵן זֶה אִם הִיּוּ
 44 מַעֲיִידִים שְׁנֵי עֵדִים עַל כֵּךְ הִיּוּ מְחִיבִים אוֹתוֹ עַל אֲכִילַת הַפִּירוּת,
 45 שְׂהָרֵי אֵין לוֹ חֻזְקָה בְּכֵךְ, וּבִאוּפֵן שְׂבֵא עַד אַחַד הִרֵי זֶה דּוּמָה לְדִינוּ
 46 שֶׁל רַבִּי אַבָּא, שְׂכִיּוֹן שְׂאִינוּ יִכּוֹל לְהִישָׁבַע לְהַכְחִישׁ אֵת הַעֵד
 47 מִשְׁלָם.

1 מִיָּכִי נִדְיָנוּהָ דִּינֵי לְהָאֵי דִּינָא – כִּיצַד דִּינוּ הַדִּינִים דִּין זֶה, לְיִשְׁלָם
 2 – אִם יִחִיבוּ אֵת הַחוּטָף לְשֵׁלָם עַל הַנְּסִכָּא מֵאַחַר שְׂהוּדָה שְׂחֻטָּף,
 3 הִרֵי לְיִכָּא תְּרֵי סָהָרֵי – אֵין שְׁנֵי עֵדִים שְׂהַעֲיֵדוּ עַל הַחֻטִּיפָה, וְאֵף
 4 שְׂהוּא עֵצְמוּ הוּדָה בְּכֵךְ, הִרֵי טוּעֵן שְׂאֵת שְׂלוֹ חֻטָּף וִישׁ לְהַאֲמִינוּ
 5 בְּמִיָּגוּ שְׂהִיָּה יִכּוֹל לְטַעוֹן שְׂלֹא חֻטָּף כֻּלָּל אֲלֵא הִיָּה שְׂלוֹ.
 6 וְאִם תֵּאֲמַר שְׂאֲכֵן לְיִשְׁמַרְיָה – יִפְטֹרוּ אוֹתוֹ מִלְּשֵׁלָם מִחַמַּת ה'מִיָּגוּ/
 7 הִרֵי אֵיכָא תֵד סָהָרָא – יִשְׁנוּ עַד אַחַד הַמַּעֲיֵד שְׂחֻטָּף, וְאֵף אִם הִיָּה
 8 טוּעֵן שְׂכֻלָּל לֹא חֻטָּף הִיָּה הַעֵד מְחִיבֻו שְׁבוּעָה.
 9 וְאִם תֵּאֲמַר שְׂאֵף כֵּאֵן לְיִשְׁתַּבַּע – נִשְׁבִּיעוּ שְׂלֹא חֻטָּף הַכְּחִישׁ אֵת
 10 הַעֵד, וּנְפַטְרֵנוּ אַחַר שִׁישְׁבַע. אֵין לֹמַר כֵּךְ, דְּהָא אָמַר מִיָּחֻטָּף חֻטָּפָה
 11 – שְׂהָרֵי כִּבְר הוּדָה שְׂחֻטָּף, וְכִיּוֹן דְּאָמַר דְּחֻטָּפָה הוּת לִיָּה כְּגוֹלָן –
 12 וְכִיּוֹן שְׂהוּדָה מַעֲתָה לֹא יִכּוֹל לְיִשְׁבַע שְׂלֹא חֻטָּף, שְׂמֵאַחַר שְׂהוּדָה
 13 הִרֵי הוּא כְּגוֹלָן הַפְּסוּל לְשְׁבוּעָה. וְלַהֲיִשְׁבַע שְׂחֻטָּף אֵת שְׂלוֹ וְדֹאֵי
 14 אֵינוּ יִכּוֹל, לְפִי שְׂהַשְׁבוּעָה שְׂהַטִּילָה הַתּוֹרָה כִּנְגַד עַד אַחַד, הִיָּה
 15 לְהַכְחִישׁ עֵדוּתוֹ, וְכִגוֹן כֵּאֵן אִם הִיָּה יִכּוֹל לְהִישָׁבַע שְׂלֹא חֻטָּף שְׂלֹא
 16 כְּדַבְרֵי הַעֵד הִיָּה נִאֲמָן, וְכִמוּ שְׂנֵאֲמַר (דְּבָרִים יט טו) 'לֹא יָקוּם עַד אֲחָד
 17 בְּאִישׁ לְכָל עֶזְו וְלְכָל חֻטָּאת' וְגו'. וּמִכָּאֵן לְמַדּוּ שְׂלֹא יָקוּם הַעֵד
 18 לְחִיּוּב מִמּוֹן עַל פִּי עֵדוּתוֹ, אֲךָ קָם הוּא לְחִיּוּב שְׁבוּעָה לְהַכְחִישׁ
 19 עֵדוּתוֹ, אֲךָ לְהוֹדוֹת לְדַבְרֵי הַעֵד שְׂאֲכֵן חֻטָּף וְלַהֲיִשְׁבַע שְׁבוּעָה
 20 אַחֲרַת שְׂאֵת שְׂלוֹ חֻטָּף, עַל שְׁבוּעָה זוֹ לֹא הֵאֲמִינָתוּ הַתּוֹרָה.
 21 אָמַר (לְהוּ) רַבִּי אֲבָא, אֲכֵן דִּינוּ יִהִיָּה כֵךְ, מֵאַחַר שְׂהַעֵד מְחִיבֻו
 22 שְׁבוּעָה הִיּוּ – הִרֵי הוּא מְחִיבֻב שְׁבוּעָה שְׂאִינוּ יִכּוֹל לְיִשְׁבַע, וְכָל
 23 הַמְּחִיבֻב שְׁבוּעָה שְׂאִינוּ יִכּוֹל לְיִשְׁבַע, מִשְׁלָם.
 24 וְדִינוּ הַחֲכָמִים שְׂכִמוּ כֵן לְעַנִּין תְּשֻׁלוּם אֲכִילַת הַפִּירוּת שְׂהַעֲיֵד עַד

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו מני"א, ה'תשי"ז

ברוקלין, נ.י.

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'

מוה"ר נפתלי שי

שלום וברכה!

מאשר אני קבלת מכתבו מר"ח מני"א ובעת רצון אזכיר על הציון את כל אלה שמזכירים במכתבו.

ת"ח על ההערה על דבר ההוצאה לאור של הלכות ת"ת לרבהז"ק, אשר מכבר הי' בדעתו להוציאו לאור במיוחד, ובפרט עכשו כשעוררו עד"ז, וזכות הרבים תלוי בהמעוררים.

ויה"ר שמכאן ולהבא יהי' תוכן מכתביו רק בענינים דלהגדיל תורה ולהאדיר, תורת הגלגה ותורת הנסתר אשר חד הם, שהרי שמא מלתא הוא שנקראים הם חיצוניות ופנימיות, גופא ונשמתא.

בברכה לבשורות טובות.

בבא בתרא. פרק שלישי - חזקת הבתים - דף לד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינולץ)"

ריז תוספות

1 אבי דלא דמי לדרבי אבא, הדבא חד סהדא לסייעי קאתי בין לקרקע בין לפירות, 2
 3 שהרי הוא מעיד שגם הקרקע שלו. והא דאמרין במסנתא: אלא אי דמיא לדרבי 4
 5 אבא לחד סהדא לתרתין שנין ולפירי - לא היה צריך למקטע "ולפירי", כיון דעד 6
 7 השתא נמי לא איירי אלא בפירי, אלא אבא תרתין שנין נקט לחד סהדא ולפירי. 8
 9 **הרי** מחויב שבועה גמי וניי יכול לישבע - שהרי 10
 11 מודה. ואם תאמר: ולהמניה בשבועה 12
 13 במאי דאמר "דידי חטפי", במיגו דאי בעי אמר 14
 15 "לא חטפי" וכי תימא: דהא לא חשיב מיגו. דהא 16
 17 אם אמר "לא חטפי" היה חייב שבועה דאורייתא 18
 19 - לא היא. דהא אמר ביהמכר את הבית" (בבא 20
 21 בתרא ע. א): המפקיד אצל חבירו בשטר - נאמן 22
 23 לומר "החזרתיו לך" בשבועה. מיגו דאי בעי אמר 24
 25 "נאנס" דהוי נאמן בשבועה, אף על גב דב"נאנס" 26
 27 איכא שבועה דאורייתא. ומיהו, לפירוש רבינו 28
 29 חם פירש שבועה ד"נאנס" דהתם היא מדרבנן, 30
 31 דלא מחייב שבועה דאורייתא אפילו ב"נאנס" 32
 33 אלא היכא דאיכא הודאה במקצת - אתי שפיר. 34
 35 ולכא למימר נמי דהאי לא חשיב מיגו, דלא הוה חצוף למימר "לא חטפי" להכחיש את 36
 37 העד, או משום שירא שלא יפסלוהו לעדות העד ובעל הנסבא, כדאמר בפרק "זה בורר" 38
 39 (סנהדרין כה. ב): דבעל דבר מהימן למימר "לדידי אתפן ברבייתא". דהא משמע דאי לאו 40
 41 דעד מחייבו שבועה - הוה פטור, והיינו על כרחך במיגו, דלא לאו מיגו - לאו כל במיניה 42
 43 למימר "דידי חטפי", דהא כי איכא תרי סהדי משלם, ואינו נאמן לומר "דידי חטפי". ואומר 44
 45 רבינו יצחק: דודאי, אם לא היה העד מחייבו שבועה - היה נאמן במיגו דאי בעי אמר "לא 46
 47 חטפי", שיכול להעני פניו להכחיש את העד בלא שבועה. אבל השתא דמחייבו שבועה - 48
 49 לא מהימן בשבועה על ידי מיגו שזדה יכול להעני פניו ולישבע דבר שזהעו מכחישו. אבל 50
 51 קשה: אי ליכא מיגו - מאי טעמא דרב ושמואל דפליגי בפרק "כל הנשבעין" (שבתות 52
 53 מז, א) ארבי אבא ופטרי בנסבא. דלית להו מתוך שאינו יכול לישבע משלם, השתא, 54
 55 אמאי פטרי? והא פשיטא דאינו נאמן לומר "דידי חטפי" בלא מיגו, כדפרישית לעיל לכך 56
 57 נראה כמו שפירש רבינו יצחק בן מרדכי: דודאי הוי מיגו, ולהכי פטרי רב ושמואל, דנאמן 58
 59 בשבועה, במיגו דאי בעי אמר "לא חטפי". ורבי אבא סבר: אף על גב דאית ליה מגו - 60
 61 חייב, דכיון דאיכא אחד המחייבו שבועה מן התורה - כן הוא הדין שישבע להכחיש את 62
 63 העד, או לשלם, ואין מועיל לו מיגו לפטור. ואם תאמר: ורבי אבא, הדיכ מפק ליה בפרק "כל 64
 65 הנשבעין" (שם) מרבינא "שבות" ולא כן הוירשק, דאמר ליה: "מנה 66
 67 לאבא בדי אביך", ואמר: "חמשין ידענא, וחמשין ידענא". דדייק התם: מדאיצטרך 68
 69 קרא למיפטר יורשים - שמע מינה באביו כהאי גוונא מחייבו, אלמא: מחייב שבועה ואינו 70
 71 יכול לישבע - משלם. והיכי דייק מינה אנסבא התם ודאי משלם, דליכא מיגו. אבל הכא 72
 73 דאיכא מיגו - מנא לן דמשלם? והנאה לרבינו יצחק: דרבי אבא לא הוי טעמיה מקרא, 74
 75 אלא מסברא בעלמא, כדפריש. והא דקאמר התם: כוותיה דרבי אבא מסתברא, מדתני 76
 77 רבי אמי: "שבעת ה' תודה בין שניהם" ולא בין הורשק, דאמר ליה: "מנה 78
 79 ולא לחייב האב. והא דקאמר התם: רב ושמואל האי "שבועה ה'" וגוי מאי דרשי ביה - 80
 81 הכי קאמר: כיון דבאב כבהאי גוונא פטרי - אמאי איצטרך קרא למיפטר יורשק? וצריך 82
 83 לומר, דהא דאמרין ב"התוב" (כתובות פה, א) גבי אבימי בריה דרבי אבהו דהוה מסק 84
 85 ביה וחי כי חזאי כו' מתוך דיכיל למימר "לא היו דברים מעולם" יכיל למימר "סיטרא" - 86
 87 איירי בטר דתקון רבנן שבעת היסת, דלא הוי השליח ער, דגונע בעדות הוא כיון דחייב 88
 89 שבעת היסת. אי קודם דתקנו רבנן שבעת היסת - הוי השליח ער גמור. דנאמן לומר 90
 91 למלה "פירעתי", מיגו דאי בעי אמר "אהדרתינהו ללהו", כדאמר בריש "האיש מקדש" 92
 93 (קדושין מז, ב), וכיון דאיכא ער - הדיכ מהמניה במיגו ד"לא היו דברים מעולם"? והוה 94
 95 ליה מחויב שבועה, ומתוך שצו לישבע משלם, כדאמרין הכא. ושיך לך לג, בן 96
 97 **הוה** יתיב רבי אבא קמי - משמע דרבי אבא היה תלמידו של רבי אמי. וקשה דאמר 98
 99 בפרק "כל הנשבעין" (שבתות מז, א) אמר רבי אמי: רבותינו שבארץ ישראל אמרו חזיה 100
 101 שבועה למחויב לה. ואמר התם ד"רבותינו שבארץ ישראל" היינו רבי אבא ואומר רבינו 102
 103 יצחק: דאשכחן בפרק "חבית" (שבת קמו, ב) דקרי רב לרב כהנא ולרב אסי "רבותינו", אף 104
 105 על גב שהיו תלמידיו. אבל קשה לרבינו יצחק: ד"ב"אלו מציאות" (בבא מציעא כז, ב) אמר 106
 107 דרבי אמי אשכח פריגות שחטות. אתא לקמיא דרבי אבא, אמר ליה: זיל שקול לנפשך. 108
 109 ולפי ספריים דגרסינן התם רבי אמי אתא לקמיא דרבי אסי - נזיא טפי, אף על גב דרבי 110
 111 אמי היה גדול מרבי אסי, אבל מקום דרבי אמי קודם רבי אסי ובה"שניק" נישין נו, 112

היכי נדייניה דייני להאי דינא? לישלם - ליכא תרי 1
סהדי, ליפטריה - איכא חד סהדא, לישתבע - הא אמר 2
מיחטפי חטפה, וכיון דאמר דחטפה - הוה ליה גנולין אמר 3
להו רבי אבא: הוי מחויב שבועה שאינו יכול לישבע, 4
וכל המחויב שבועה שאינו יכול לישבע, משלם אמר 5
להו אבי מי דמי, התם סהדא לאורועי קאתי פי 6
אתי אחרינא בהדיה מפקין לה מיניה הכא לסייעי 7
קא אתי כי אתא אחרינא מוקמינן לה בדיה אלא אי 8
דמיא הא דרבי אבא לחד סהדא ולתרתיו שני ולפירי 9
ההוא

10 חטפי. ליפטריה - משום דאי מיגו - איכא חד סהדא, ואי אמר "לא חטפי" - ההו 11
 12 בעי אשתבעי להכחיש את העד. לישתבע - את השבועה שהעד מחייבו - אינו 13
 14 יכול, דהא מודי דחטף, והעד מחייבו לישבע שלא חטף להכחיש את העד. דהכי משמע 15
 16 קרא (דברים יט) "לא יקום עד אחד באיש לכל בעל וכלל חטאת" וגו' - לשלם ממון 17
 18 שהוה כופר והעד מחייבו - לא יקום, אבל אם הוא לשבועה - להכחיש את העד, 19
 20 שלא חטף בממון זה. וגבי חך שבועה פסול בגזול אצל כל שבועות. דהא לית ליה 21
 22 למימר: לישתבע דדידיה חטף - שאין זו שבועה המוטלת עליו, ולמפטריה בלא כלום 23
 24 אי אפשר - שהרי הרע כוה של מיגו. אמר ליה רבי אבא הוה ליה - האי חטף כו'. 25
 26 והכי נמי איכא למימר כי האי גוונא: כי הוה תרי סהדי דאכלה שני חזקה - מוקמינן 27
 28 לה בידי דלוקח, ליכא סהדי דאכלה שני חזקה - מפקין לה מיניה ומהדרין למרה. 29
 30 איכא תרי סהדי דאכלה שלש שנים - לישתבע, דעד אחד לשבועה קס? אפילו לא 31
 32 הוה קרקע לא משבעין ליה על מאי דאסדיד סהדא, דלא כפר ליה, אלא מודי ליה 33
 34 דאכל, וטוען אין, אבל, ודידי אכלי אמר ליה אבי מי דמי - לדרבי אבא? התם 35
 36 בדריבי אבא, הוה חד סהדי לאורועי לחטף קאתי, דהא מסדיד ביה שחטף, והורע 37
 38 כחו של מיגו דחוטף ומחייבו שבועה, ומתוך שלא יכול לישבע - משלם. דאילו אתא 39
 39 חד סהדא מיכא כמותו, שראוהו חטף - דעד אחד לשבועה קס? אפילו לא 40
 41 שבועה אפילו אם יוכל לישבע. **הבא** - בדין קרקע, זה ההוא סהדא - לסייעי ביה 42
 43 קאתי, שמעיד שהחזיק בה שלש שנים וכהו בה, דאי איכא חד סהדא אחרינא עם זה 44
 45 - מוקמינן ליה בידי דמוחיק, והיכא תאמר שעל יד ער זה יתחייב שבועה ומתוך 46
 47 שאינו יכול לישבע משלם? והרי לא בא להורע כחו ומכל מקום זה יפסיד הקרקע 48
 49 שהרי אין לו עדי חזקה. **אלא אי דמיא לנכסא דרבי אבא** לחד סהדא ולתרתין שנין 50
 51 ולפירי - כגון ראובן דתבעיה לישבען, ואמר ליה: גולתה לארעאי ואכלת פירותיה 52
 53 שנתים. ואמר ליה שמעון: ונתנה ניהלי. ולית לשמעון עדי חזקה. דיינא הוא לאהדורי 54
 55 ארעא למרה, מכיון דלית ליה עדי חזקה, ולפירי משתבע דבוביניה אכלתינן, דקימא 56
 57 לן הפה שאסר הוא שותרי, ואף על גב דמהדר לה לארעא - פירי לא מהדר, דהא 58
 59 ליכא סהדי דאכיל הפירות, ומיגו דיכול למימר "לא אכלי כלל" - יכול למימר נמי 60
 61 "אכלי בוביני", ולית ליה עלה אלא שבועה. אבל אי איכא סהדי דאכל פירי תרתין 62
 63 שנין - מחייבין ליה להדורי אפילו שפיר, כגון נפתן דאמר: דהרא ארעא והדרי פירי. 64
 65 ואייתי ראובן חד סהדא דאכל פירי תרתין שנין, וכגון שמעיד שלא אכל כי אם שתי 66
 67 שנים, דלא לסייעי לשמעון קאתי. אמר שמעון: אין, אכלי ודידי אכלי, שקניתי הקרקע 68
 69 והפירות, אפס לא נהרתי בשטרי. הא הוא דאיכא לדמוי לדרבי אבא, דאמרין: היכי 70
 71 לדייני דיני להאי דינא? נחייביה להדורי פירי - ליכא תרי סהדי דאכלניהו, והיכי 72
 73 משום דאדרי - אי טעם ואמר "דידי אכלי", וכהאי גוונא ליכא הדואה לחוביה, 74
 75 ניפטריה במיגו - הא אתא חד סהדא דאמר דאכלניהו לפירי תרתין שנין, ואינו 76
 77 יכול לכפור בדברי העד לישבע לשקר. נחייביה שבועה בעד אחד, דהוה תרייהו 78
 79 מחייבי ליה ממזנא, וכל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייב אותו שבועה 80
 81 - כי אמרינן עד אחד לשבועה אתי, היכא דקא כפר במאי דמסהדי סהדא חד הוא 82
 83 דמשתבע דלא היו דברים מעולם, אבל הכא - הא חד מודי דאכל, אלא טוען "דידי 84
 85 אכלי"

1 היכי לדייניה דיני להאי דינא - שאילו היו שנים מעידים אותו שחטף - היינו מחייבין 2
 3 אותו לשלם, שאין אדם נאמן לחטוף דבר מיד חבירו ולומר "שלי אני חטף" אלא אם כן 4
 5 יש לו עדים. דהעמד ממון על חזקתו, והה המוחזק בו אין אדם יכול להוציאו ממנו בלא 6
 7 ראייה, והחוטף ממנו - גזלן גמור. ואי נמי לא היה כאן עד אחד שחטף, כי אמר נמי 8
 9 "חטפי ודידי חטפי" - מדיינן, מיגו דלא היה בעי 10
 11 הוה אמר "לא חטפי", שהרי אנו רואים אותו 12
 13 מוחזק בממון, אי נמי כי איכא חד שחטף, אילו 14
 15 היה זה מבחישו לומר "לא חטפתי" - היה 16
 17 נשבע שלא חטף להכחיש העד, דעד אחד קס 18
 19 הוא לשבועה. ובשלש דרכים הללו היה הדין 20
 21 פשוט. אבל הכא, דאיכא עד אחד שחטף, והו 22
 23 אינו מבחישו אלא מודה שודאי חטף, ודידיה 24
 25 חטף - היכי לדייני דיני להאי דינא? לישלם 26
 27 - דהא מודי שחטף, ולא כל הימנו של חטף 28
 29 לומר "שלי חטפתי", דהעמד ממון על חזקתו. 30
 31 ליכא תרי סהדי - דחטף, ובמיגו דאי בעי 32
 33 למימר "לא חטפתי" - מדיינן נמי למימר "דידי 34
 35 חטפי". ליפטריה - משום דאי מיגו - איכא חד סהדא, ואי אמר "לא חטפי" - ההו 36
 37 בעי אשתבעי להכחיש את העד. לישתבע - את השבועה שהעד מחייבו - אינו 38
 39 יכול, דהא מודי דחטף, והעד מחייבו לישבע שלא חטף להכחיש את העד. דהכי משמע 39
 40 קרא (דברים יט) "לא יקום עד אחד באיש לכל בעל וכלל חטאת" וגו' - לשלם ממון 41
 42 שהוה כופר והעד מחייבו - לא יקום, אבל אם הוא לשבועה - להכחיש את העד, 43
 44 שלא חטף בממון זה. וגבי חך שבועה פסול בגזול אצל כל שבועות. דהא לית ליה 44
 45 למימר: לישתבע דדידיה חטף - שאין זו שבועה המוטלת עליו, ולמפטריה בלא כלום 45
 46 אי אפשר - שהרי הרע כוה של מיגו. אמר ליה רבי אבא הוה ליה - האי חטף כו'. 46
 47 והכי נמי איכא למימר כי האי גוונא: כי הוה תרי סהדי דאכלה שני חזקה - מוקמינן 47
 48 לה בידי דלוקח, ליכא סהדי דאכלה שני חזקה - מפקין לה מיניה ומהדרין למרה. 48
 49 איכא תרי סהדי דאכלה שלש שנים - לישתבע, דעד אחד לשבועה קס? אפילו לא 49
 50 הוה קרקע לא משבעין ליה על מאי דאסדיד סהדא, דלא כפר ליה, אלא מודי ליה 50
 51 דאכל, וטוען אין, אבל, ודידי אכלי אמר ליה אבי מי דמי - לדרבי אבא? התם 51
 52 בדריבי אבא, הוה חד סהדי לאורועי לחטף קאתי, דהא מסדיד ביה שחטף, והורע 52
 53 כחו של מיגו דחוטף ומחייבו שבועה, ומתוך שלא יכול לישבע - משלם. דאילו אתא 53
 54 חד סהדא מיכא כמותו, שראוהו חטף - דעד אחד לשבועה קס? אפילו לא 54
 55 שבועה אפילו אם יוכל לישבע. **הבא** - בדין קרקע, זה ההוא סהדא - לסייעי ביה 55
 56 קאתי, שמעיד שהחזיק בה שלש שנים וכהו בה, דאי איכא חד סהדא אחרינא עם זה 56
 57 - מוקמינן ליה בידי דמוחיק, והיכא תאמר שעל יד ער זה יתחייב שבועה ומתוך 57
 58 שאינו יכול לישבע משלם? והרי לא בא להורע כחו ומכל מקום זה יפסיד הקרקע 58
 59 שהרי אין לו עדי חזקה. **אלא אי דמיא לנכסא דרבי אבא** לחד סהדא ולתרתין שנין 59
 60 ולפירי - כגון ראובן דתבעיה לישבען, ואמר ליה: גולתה לארעאי ואכלת פירותיה 60
 61 שנתים. ואמר ליה שמעון: ונתנה ניהלי. ולית לשמעון עדי חזקה. דיינא הוא לאהדורי 61
 62 ארעא למרה, מכיון דלית ליה עדי חזקה, ולפירי משתבע דבוביניה אכלתינן, דקימא 62
 63 לן הפה שאסר הוא שותרי, ואף על גב דמהדר לה לארעא - פירי לא מהדר, דהא 63
 64 ליכא סהדי דאכיל הפירות, ומיגו דיכול למימר "לא אכלי כלל" - יכול למימר נמי 64
 65 "אכלי בוביני", ולית ליה עלה אלא שבועה. אבל אי איכא סהדי דאכל פירי תרתין 65
 66 שנין - מחייבין ליה להדורי אפילו שפיר, כגון נפתן דאמר: דהרא ארעא והדרי פירי. 66
 67 ואייתי ראובן חד סהדא דאכל פירי תרתין שנין, וכגון שמעיד שלא אכל כי אם שתי 67
 68 שנים, דלא לסייעי לשמעון קאתי. אמר שמעון: אין, אכלי ודידי אכלי, שקניתי הקרקע 68
 69 והפירות, אפס לא נהרתי בשטרי. הא הוא דאיכא לדמוי לדרבי אבא, דאמרין: היכי 69
 70 לדייני דיני להאי דינא? נחייביה להדורי פירי - ליכא תרי סהדי דאכלניהו, והיכי 70
 71 משום דאדרי - אי טעם ואמר "דידי אכלי", וכהאי גוונא ליכא הדואה לחוביה, 71
 72 ניפטריה במיגו - הא אתא חד סהדא דאמר דאכלניהו לפירי תרתין שנין, ואינו 72
 73 יכול לכפור בדברי העד לישבע לשקר. נחייביה שבועה בעד אחד, דהוה תרייהו 73
 74 מחייבי ליה ממזנא, וכל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייב אותו שבועה 74
 75 - כי אמרינן עד אחד לשבועה אתי, היכא דקא כפר במאי דמסהדי סהדא חד הוא 75
 76 דמשתבע דלא היו דברים מעולם, אבל הכא - הא חד מודי דאכל, אלא טוען "דידי 76
 77 אכלי"

לי בידך, והלה אומר: "אין לך בידי אלא חמשים, וחמשים איני יודע" מתוך שאינו יכול לישבע — משלם. והיינו כרבי אבא. ומיהו, איכא למימר דרב נחמן דמוקי מתניתין כרבי מאיר, וכמו שמפרש רבי אבא — הוא סבר כרבי יוסי. אבל עור קשה: דבשמעתין משמע הדלכתא כרבי אבא, מוקאמרין: סבור רבנן קמיה דאבי למימר דהיינו נסבא דרבי אבא, וקאמר נמי: אלא אי דמיא לרבי אבא כו', ובכל מקום קיימא לן כרב נחמן כדני. ועוד תימה: 1

הדחת, גבי יתומים מן היתומים, קאמרי רב 2
ושמואל דאם מת לזה בחיי מלוה — כבר נתחייב 3
מלוה לבני לזה שבעה, ואין אדם מוריש שבעה 4
לבניו, ומתוך שאין התובעין יכולין לישבע — 5
פטר הנתבע, ורבי אלעזר פליג עליה (שם שם, א) 6
וקאמר: יורשין נשבעין שבעות יורשין ונטולין, 7
היינו כרבי אבא, דמתוך שאינו יכול לישבע או 8
תובע או הנתבע — משלם הנתבע. ומסקי התם: 9
דעבד כרב ושמואל — עבד, דעבד כרבי אלעזר 10
— עבד. ומפרש רבינו תם: דרב נחמן שפיר סבר 11
כרבי אבא בנסבא, ובמנה שו"י בידך" ואמר לו 12
"אין לך בידי אלא חמשים וחמשים איני יודע", 13
ודוקא בשניהם חשודין פסקי רב נחמן כרבי יוסי, 14
דאמר: חילוק. ורבי אבא בשניהם חשודין מודה 15

לרב נחמן והלכה כרבי יוסי, וטעמא — משום דקנסינן שכנגדו, לפי שהוא חשוד, הלכך 16
מפסיד החצי. אבל בעלמא, מחייב שבעה ואינו יכול לישבע — משלם. והא דקאמר התם 17
דברותיו שבארץ ישראל רבי אבא — לאו למימר דרבי אבא סבר לה כרבי מאיר, אלא 18
דידיך. כיון דרבי אבא בעלמא סבר דמתוך שאינו יכול לישבע משלם, אית לן למימר דאיהו 19
מפרש מילתיה דרבי מאיר דחורה שבעה למחויב לה. והלכה כרב נחמן בשניהם חשודים, 20
וכרבי אבא בנסבא. ודוקא ביהומים מסקינן דעבד כרב ושמואל עבד דעבד כרבי אלעזר 21
עבד, כדאמר: הבו דלא להוסיף עליה. אבל אין לפרש טעמא דרב נחמן דאמר חילוקי משום 22
דרבי אבא, דכיון דשניהם חשודים הוה ליה כאלו תרוייהו מחויבים שבעות ואין יכולין, 23
הלכך כל אחד מפסיד חצי, ורבי אבא סבר כיון דעדיק שבעות על הנתבע ואין יכול לישבע 24
משלם הכל. דאם כן — רבי אבא ורב נחמן מצו סברי שפיר כרב ושמואל ביהומים מן 25
היתומים, כי מת לזה בחיי מלוה, ומפסידין בני מלוה — כיון דאין יכולין לישבע ואין נטולין, 26
כמו שמפסיד שכנגדו חשוד על השבעות החצי שאינו נוטל כשגם הוא חשוד. ובפרק "כל 27
הנשבעין" (שבעות מו, א) כמשמע על הסוגיא דרב ושמואל פליגי אדרב נחמן ואורבין אבא. 28
ועל כן צריך לומר על מו, דלרבי אבא כן ורב נחמן, משום שאינו יכול לישבע אפילו 29
התובע — משלם הנתבע, כדפרשית.

ההוא ארבא דהו מינצו וכי — הדין כל דאליס גבר. ואם תאמר: מאי שני משנים אחוזין 30
בטלית, דאמר בריש בבא מציעא (ב, כ) דחילוקי ומפרש רבינו תם: דאחוזין שאני, 31
דכיון ששניהם מוחזקים — אין לנו להניח שיגולו האחד להבירו, דחשיב כאילו אנו יודיען 32
דיש לשניהן חלק בה, שכל בר יוש להעמיד בחזקת מי שהוא בירו. כדאמרין גבי נסבא 33
ארבי אבא, דאף על גב דאמר "ידי חפץ" חשבינן ליה גולן, ותיב שלם כאילו הוא ברור 34
שהיותו הנסבא של אותו שהיה מוחזק בה. והא דמדמי ליה התם טלית לשאר ויהא 35
מונח עד שיבא אליהו, אף על גב דבשאר דהתם אין שום אחד מוחזק — צריך לומר 36
דשאר נמי חשיב להו כאילו שניהם מוחזקים בו, כיון דמכח שניהם נפקד. ולרבינו 37
יצחק בן אשר נראה דלאו דוקא אחוזין, מדמדמי לה לשאר. וארשמעתין איכא לשנויי 38
כדמשני התם: אפילו הניב רבי יוסי, התם ודאי איכא רמאי. לא — איתור תרוייהו 39
בהדי הדדי אהתם. היכי נמי רבי אבא, כיון דדאי רמאי. לא — חילוק, אלא הוי דינא 40
כל דאליס גבר. והא דלא אמרין בשנים שהפקידו כל דאליס גבר — משום דלא 41
מפקינן, כדאמרין התם: אי תפסינן לא מפקינן. אבל מאן דאמר מפקינן — לא אתי 42
שפיר. ומאי פריך נמי בסמוך משני שטרות, ומנחליף פרה בחמור, והא התם ליכא 43
רמאי. ואין נראה, דהא האי טעמא לא מסיק אלא לאוקמי מתניתין כרבי יוסי, אבל 44
לרבנן קאמר התם — האי מנה דהא דרבי מנייהו הוא. אבל טלית, דאיכא למימר 45
דתרוייהו הוא — חילוק. ולהיחיא טעמא הכי נמי הוה לן למימר חילוק, דאפשר 46

להיות דהוה ארבא דתרוייהו. ועוד פירש רבינו יצחק בן אשר: דהיכא דאחוזין, אפילו איכא רמאי — יחלוק, כדחגיגא התם בפרק קמא (ו, א) גבי שנים אחוזין בשטר. וקשיא 47
לרבינו יצחק: דאם כן, היכי פריך לפירוש (ג, ש, א): והא נמי כשאר דמיא דאיכא למימר אחוזין שאני, דהא מנהיגא אפילו היכא דאיכא רמאי ועוד: מאי פריך התם (ו, א) 48
ולית ליה לרבי מתניתין דשנים אחוזין בטלית? הלא על כרחיך יש חילוק בין דין שטר לדין טלית. דבטלית אפילו אין אחוזין יחלוק, ובשטר כי אין אחוזין הוי דין כל דאליס 49
גבר. והוא אמר תפסינן — פירש הקונטרס: משום דמפקינן. ורב יהודה דאמר לא תפסינן — משום דאי תפסינן לא מפקינן. ואין נראה לרבינו יצחק לתלות זה בזה, מודלא פליגי הנהו 50
אמוראי גופיהו במפקינן הך דפליגי בתפסינן, לכך נראה: דרב יהודה דאמר דתפסינן — אפילו למאן דאמר לא מפקינן, דמהומינא ליה שיבאי עדים. רב יהודה דאמר לא תפסינן, אפילו 51
למאן דאמר מפקינן — היינו היכא דתפסינן כבר, אבל לבתחילה — לא תפסינן, דחיישינן דלמא לא מייתי עדים, ולא נדע לברר של מי הוא ולמי להחזיר, ולכן אין לנו ליכנס דבר. ומאי 52
שנא משני שטרות כו' — בשטרות מכר או מתנה איירי. ולכן לשמואל דאמר שודא — לא דמיא להא דתנן בפרק "מי שהיה נשוי" (כתובות ב, ג): הוי כולן יוצאות ביום אחד ואין שם אלא 53
מנה אחד — כולן חולקות בשוה. דהתם בשבטיר איירי, דאין שבעור חל אלא מאותה עשה שמוכיב מתוך שטר שמתחיל השבעור, דהיינו ממזרת יום שנכתבו. דביום שנכתבו אין מוכיח 54
מתוך השטר מתי החולק, אם בבקר אם בערב. אבל מתנה או מכר — כל הקודם באותו יום עצמו זכה.

אבל" — הוה ליה מחויב שבעה ואינו יכול לישבע ומשלם. כך נראה שיטה זו 1
בעיני, ושוב מצאתיה כן בפירוש רבינו חננאל. ויש לשונות אחרים ואין בהם ממש. 2
וקיימא לן בהא כרבי אבא, מדיילין אביי מינה. ואף על גב דפליגי עליה רב ושמואל 3
בפרק "כל הנשבעין" (שבעות מו, א) דאמר: חורה שבעה לסיני, והמוציא מחבירו 4
עליו הראיה, ותנן נמי התם: וכן היתומים מן 5
היתומים — לא יפרעו אלא בשבעה, ורב 6
ושמואל דאמרי תרוייהו: לא שנו אלא שמת 7
מלוה בחיי הלוה, אבל מת לזה בחיי מלוה — 8
כבר נתחייב מלוה לבני לזה שבעה, ואין אדם 9
מוריש שבעה לבניו, ממון שהוא מחויב עליו 10
שבעה. אלמא, הואיל ומחויב שבעה "שלא 11
התקבלתי" חוב זה, ויתומין אין יכולין לישבע 12
כן, אלא "שלא פקדנו אבא", ואין זו שבעה 13
המוטלת על אביהם, וגם יתומים של לזה אין 14
יכולין לישבע שפרעו אביהם — קא אמרי רב 15
ושמואל שלא יפרע. אלמא: הוה מחויב שבעה 16
ואינו יכול לישבע לא זה ולא זה, סביא לרב 17
ושמואל: חורה שבעה לסיני, ואין כאן לא 18
שבעה ולא פרעון. ורבי אלעזר פליג עלייהו, 19
ואמר: יורשין נשבעין שבעות יורשין ונטולין, 20

דלא סביא ליה לדרב ושמואל. והיינו תימה: הא דינא דעבד כרבי אלעזר — 21
עבד, דעבד כרב ושמואל — עבד. אפילו הכי הדלכתא כרבי אבא ולא כרב ושמואל, 22
דאמרין התם: הבו דלא להוסיף עליה — עשו תקנה שלא להוסיף על דברי רב ושמואל 23
ללמוד מדיון זה דהיתומים ללא דנין, ולומר חורה שבעה לסיני. דבדין 24
זה לבדו דיתומים מן היתומים הוא דקיימא לן כרב ושמואל בדיעבד, משום תקנת 25
יתומים בני לזה, דחסינן עליהו שלא לפרע מתן בלא שבעה מעלייתא. אבל בשאר 26
דינין — קיימא לן כרבי אבא, דהמחויב שבעה ואינו יכול לישבע משלם. וגם רבינו 27
חננאל פסק הדלכתא כרבי אבא. ארבא — ספניה שבנורה. האי אבא דיי ויהוה כו' 28
ולא זה ולא זה מוחזקין בה, מודלא רמי עליה ממתינתין דשנים אחוזין בטלית 29
שוה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת, ולא אמרין כל 30
דאליס גבר. כן פירש רבינו חננאל. תפסות — פן ומכרה. אבל חזקה שהחזיק בה 31
אחר שרעור זה עליה — אינה כלום, דאנן סהדי שבתורה חטיפה באה לידו. תפסינן 32
או לא תפסינן — מי לימא דתפסי ליה בית דין, דהא אי לא משבח סהדי הדרין: 33
ומפקינן לה כדמיעיקרא, ולא תפסי בעל הספניה בתפיסת בית דין כלום. או דלמא: לא 34
תפסינן, דלמא לא משבח סהדי, ולא הדרין ומפקינן לה, כדלמקן, ונמצא שהפסיד 35
בעל הספניה על דינו, דאי הוה שבקינן לה — דלמא הוי אליס וגבר בעל הספניה, 36
ונמצא זוכה בשלו. כן נראה לי טעם השאלה. רב הונא אומר תפסינן — סביא 37
ליה כרב פפא דאמר: מפקינן. רב יהודה אומר לא תפסינן — משום דסביא ליה לא 38
מפקינן כדלמקיה, והלכך לא תפסינן, דשמא זה אין לו עדים ושקן הוא, ומכל וכל 39
רוצה להפסיד את חבירו. דמאחר דתפסיה — יודע הוא דהוה לא מפקינן. אמר ליה 40
אפקיה — וכגון דאיתרמי מילתא דתפסינן לה, כרב הונא. אי נמי, שאמרו שניהם 41
לביט דין לתפסה, ודברי הכל. וכל דאליס גבר — בין בראיות בין בבה, כמו שפוסק 42
רב נחמן לפניו כל דאליס גבר. לא מפקינן — דמאחר שבא ממון ישראל ביד בית 43
דין — אינן רשאין להפקידו, אלא מעבכין אותו ממון עד שידעו למי ישיבו. מפקינן 44
— כעק ממנאוהו מתחלה, שלדעת כן ספחהו, שאף לא יכיא עדים — חזרוהו, 45
וכל דאליס גבר, והלכתא לא תפסינן ותיבא תפסינן לא מפקינן — רב יהודה. 46
זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי — בין בספניה בין בקרקע, ואין ערות 47
וחזקה לזה יותר מזה. ומאי שנא משני שפירות היוצאין — לפנינו, על שדה אחת 48
של ראובן, שכתב שטר מתנה לשמעון ושטר מתנה ללוי שניהם ביום אחד, ונמצא 49
שאין זה מוחזק יותר מזה כלל. ואפילו נתברר ששמעון בשטר ולוי אחריי בערב — אין 50
הקדמה

הקדמה

27 ומניחים אותה ביניהם, או לא מְפָקִינָן, אלא משאירים אותה ביד
 28 בית דין.
 29 מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בדברי: רב יהודה אָמַר, לֹא
 30 מְפָקִינָן – אין בית דין מוציאים את הספינה מרשותם, שמאחר
 31 שבא ממון ישראל לידם אינם רשאים להפקירו. ורב פָּסַח אָמַר,
 32 מְפָקִינָן – מוציאים את הספינה ומניחים אותה כפי שמצאוה, שעל
 33 דעת כן תפסוה, שאם לא יבואו עדים יחזירו את המצב לקדמותו.
 34 הגמרא פוסקת הלכה בשני הנידונים כרב יהודה: וְהִלְכְתָּא,
 35 לכתחילה לֹא תְפָסִינָן את הממון הנמצא במחלוקת, וְאוֹלַם הֵיכָא
 36 דְתַפְסִים – אם נעשה מעשה ותפסוה, ועתה מבקש אחד מהם
 37 שיוציאוה, לֹא מְפָקִינָן – לא יוציאוהו.
 38 הגמרא דנה ברכוש הנתון במחלוקת, ואין אחד מהם מוחזק בו
 39 ואין לאחד מהם ראיה: זֶה אוֹמֵר ספינה או קרקע זו היתה שֶׁל
 40 אָבוֹתִי, וירשתיה מהם, וְזֶה אוֹמֵר, שֶׁל אָבוֹתֵי הֵיטָה, וירשתיה מהם,
 41 ואין אחד מהם מוחזק בה, ולשניהם אין ראיות לטענותיהם, אָמַר
 42 רַב נְחֻמִּי, כָּל דְּאֵלִים נָבֵר – מי שיחזק מחבירו, יגבר עליו ויחזיק בה,
 43 שכיון שאנו מסופקים של מי היא, ואיננו יכולים לברר זאת, בית
 44 דין אינם מתערבים בנידון אלא מניחים להם, ולא יוציאו את
 45 הדבר מיד מי שיחזיק בו.
 46 מקשה הגמרא: וְמַאי שָׂנְאָא אופן זה מְמַקְרָה של שְׁנֵי שְׁמֵרוֹת מתנה
 47 על אותה שדה, הַיּוֹצֵאִין בְּיוֹם אֶחָד – שהזמן שכתוב בשניהם שוה
 48 ושניהם נחתמו באותו יום, אלא שבשטר אחד כתוב שנתנה
 49 הבעלים לראובן, ובשטר השני כתוב שנתנה לשמעון, ונמצא
 50 שאין אחד מהמקבלים מוחזק יותר מחבירו. ונחלקו בדינם רב
 51 ושמואל,

1 הגמרא דנה בחפץ שיש ויכוח בין שני בני אדם למי הוא שייך, ואין
 2 אחד מהם מוחזק בו, ואחד מהם רוצה שבית דין יעכבוהו עד
 3 שיביא ראיה: הַהוּא אָרְכָא דְהוּוּ מֵינְצוּ עָלֶיהָ פִּי תִרִי – מעשה בספינה
 4 ששני בני אדם רבו עליה, הָאֵי אָמַר 'דִּידִי הִיא' – זה אמר 'שלי היא',
 5 וְהָאֵי אָמַר 'דִּידִי הִיא'. אָתָּא חַד מֵיַיְיחֵהוּ לְבִי דִּינָא – בא אחד מהם
 6 לבית הדין וְאָמַר לדִינִים, תִּפְסוּהָ – החזיקו ברשותכם את הספינה,
 7 אָדְמִייתִנָּא סְהָרִי דִּידִי הִיא – עד שאלך ואביא עדים ששלי היא,
 8 כדי שלא יקדים חברי וימכרנה לאחר.
 9 מבררת הגמרא: תְּפָסִינָן, או לֹא תְּפָסִינָן – האם עלינו לשמוע לו
 10 ולתופסה, או שאין לנו לתופסה.
 11 מביאה הגמרא מחלוקת: רב הוּנָא אָמַר, תְּפָסִינָן – על בית דין
 12 לעשות כדבריו ולתפוס, כיון שאם לא יביא ראיה לדבריו, יחזור
 13 ויוציאוה, ואין הפסד בדברי. ורב יהודה אָמַר, לֹא תְּפָסִינָן – אין
 14 לבית דין לעשות כן, אלא משאירים את הספינה במקומה, כיון
 15 שאחר שיתפסה לא יוכלו להוציאוה, ונמצא שהבעלים האמיתיים
 16 מפסיד מחמתם.
 17 הגמרא מביאה את המשך המעשה, על פיו יבואר הדין כשנמצא
 18 ברשות בית הדין חפץ הנתון במחלוקת, ואין ראיה לאחד מהם:
 19 באותו מעשה אירע שתפסו בית דין את הספינה, אָזַל וְלֹא אֲשַׁכַּח
 20 סְהָרִי – הלך אותו אחד שביקש מבית דין לתפוס את הספינה, ולא
 21 מצא עדים, אָמַר לְהוּ – לבית דין, אֲפָקוּהָ – הוציאו את הספינה
 22 מרשותכם והעמידוה במצבה הראשון, שאינה ברשות שום אדם,
 23 וְהִיחָה הַדִּין כָּל דְּאֵלִים נָבֵר – יזכה בה מי שיגבר על חבירו בכח או
 24 בראיות, שזהו הדין באופן שהממון שנתן בספק אינו ביד אחד
 25 מהם, ולשניהם אין ראיה, כמו שיבואר להלן, והספק הוא האם
 26 שומעים לדבריו וְתְּפָסִינָן – מוציאים את הספינה מיד בית דין

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו מני"א, תשי"ז
 ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד סניף מאנטרעאל
 ה' עליהם יחי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם מבשר טוב מעניי מחנה היומי (דעי קעמפ) ובטח הוסיפו בתקופה
 השני, שהרי ציווי תוה"ק מעלין בקדש ואשרי חלקם של כל אלו המשתתפים בענין הכי נעלה זהו
 כמבואר בכ"מ בתורת הנגלה ובתורת החסידות.

מוסגי"פ העתק מהנדבר בחגיגת חנוכת מחנה גן ישראל, ובאם לא נעשה עד עתה כדאי
 למסור התוכן או גם כל השיחה להחונים במחנה היומי שלהם.

תי"ח על הבשו"ט מהתועדות דימי הגאולה, י"ב וי"ג תמוז, ויה"ר שתומשך ההתעוררות
 השמחה והגאולה מכל ענינים המבלבלים על כל השנה בשלשת הקוים דתורה עבודה וגמילות
 חסדים.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש ולבשו"ט בכל האמור.

16 כרצונם, וכל דאליים גבר'.
 17 הגמרא מקשה על רב נחמן ממשנה: ומאי שנא האופן שאמר בו רב
 18 נחמן 'כל דאליים גבר' מהא דתנן (ב"מ ק), תמחליף פרה מעוברת
 19 ופריה לחבירו, ועשה מעשה קנין בחמור, ומכאן ואילך החמור שייך לו
 20 והפרה לחבירו, ובינתיים ילדה הפרה, וכן המוכר שפחתו ונמצא
 21 שילדה, ואין ידוע אם הלידה קדמה למעשה הקנין או להיפך, וה
 22 אומר - המוכר את הפרה טוען, עד שלא מכרתי ילדה - קודם
 23 מעשה הקנין בחמור ילדה הפרה, ונמצא שבזמן הלידה היתה
 24 הפרה שלי, והולד שלי, והאומר - והלוקח טוען, משלקחתי -
 25 אחרי שקניתי ילדה, וכיון שילדה ברשותי הולד שייך לי, הדין
 26 הוא שיחלוקו. וקשה, שהרי במקרים אלו יתכן שיתברר לאחר זמן
 27 מתי היתה הלידה, כי אפשר שיש עדים על כך, ובכל זאת אמרה
 28 המשנה 'יחלוקו', ולא 'כל דאליים גבר' כפי שפסק רב נחמן.
 29 מתרצת הגמרא: הָתָם - בהליפין, יש לפטוק יחלוקו, כי לְהָא

1 דרב אמר יחלוקו, כיון שיש ספק בדבר, ואין זה מוחזק בשדה יותר
 2 מזה, ושמואל אמר 'שנדא דדיני', כלומר, הדיינים יפסקו למי לתת
 3 את השדה לפי ראות עיניהם, על ידי שיאמדו בדעתם מי
 4 מהמקבלים היה אהוב יותר על הנותן, ומסתבר שנתן לו את
 5 המתנה, ובכך, יתכן שייכונו לאמת. ומקשה הגמרא מדוע פסק רב
 6 נחמן בענינו, שגם הוא נידון של ספק, לא כדברי רב ולא כדברי
 7 שמואל, אלא 'כל דאליים גבר'.
 8 מתרצת הגמרא: הָתָם - בשני שטרות, לִיכָא לְמִיכָם עֲלָה דְמִילְתָא
 9 - לא ניתן כלל לברר את הדבר, וכיון שלא נוכל לעולם לדעת עם
 10 מי הדין, דנים בית דין ופוסקים כפי מה שאפשר, יחלוקו או שודא
 11 דדיני, אך הָתָם - בנידון של רב נחמן, שאין עדיין שטר או עדי
 12 חזקה לפנינו, לִיכָא לְמִיכָם עֲלָה דְמִילְתָא - אפשר יהיה לברר את
 13 הדבר, אם יבואו עדים ויעידו מי הוא הבעלים האמיתי, ולכן אין
 14 בית דין נוקטים לדון דין אשר עלול להתברר כמעוות, אם יעידו
 15 עדים שלא כפי שפסקו בית דין, אלא מניחים לבעלי הדין לעשות

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו מניא, ה'תשי"ז
 ברוקלין, נ.י.

לכבוד מר ש.ז. המכונה ד"ר כהנא, שי

שלום וברכה!

מאשר הנני בתודה רבה קבלת מכתבו מכ"ד תמוז עם המצורף אליו, ואשתדל בכיוון אודותיו דברנו בביקורו כאן.

במה שכותב בסיום מכתבו בהנוגע לספינות, אשר אמרו לו שנתקלו בקשיים גדולים, מובן עד כמה שמצער מצב כזה, שהרי המדובר הוא בשטח מצוה עלי' הודיעו רז"ל ששקולה היא כנגד כל המצוות, ולא עוד אלא שהוסיפו והודיעו שאלמלא שמרו ישראל שבת אחת מיד בן דוד בא, ואף על פי כן אין כל הזזה בדבר וכלי המורגל עוברים לסדר היום. ובשלמא אלו שאין רצונם בביאת בן דוד, אין מקשין עליהם, כיון שבדלא בדכוותייהו עסקינן, אבל כל המתאבל על החורבן והגלות וכוסף וצמא לגאולה ובנין, הרי כדאית לו כל ההשתדלות והיגיעה אפילו בשביל צעד אחד ופעולה אחת להקל הגלות ולהחיש הגאולה.

ויהי רצון שכיון שנכנסנו לימי הנחמה, וכלי רז"ל נחמה בכפליים, כפליים נגד כל העגמי"נ והצער לי"ע בעבר, נזכה לראות בנחמת ציון וירושלים על ידי משיח צדקנו בעגלא דידן ובזמן קריב.

בכבוד ובברכה המצפה לבשו"ט.

עתה נתקבל גם הסי' עדן ציון. ות"ח.

בבא בתרא. פרק שלישי - חזקת הבתים - דף לה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"

תוספות

רע"י

1 רב אמר יחלוקו — להחזיק לישראל דמפרש בפרק "מי שהיה נשוי" (כתובות צד, א) דטעמא
 2 דרב משום דסבר כרבי מאיר דאמר עדי חתימה כתיב, ולכך יחלוקו אפילו איכא עדי
 3 מסירה, שנסמך לאחד קודם — כיון דמתוך החתימה אין ניכר מי קודם, כדמוכח בירש "כל
 4 הגט" (גיטין כד, ב) דתני: כתב לגרש בו את הגדולה — לא יגרש בו את הקטנה, דייק: הא
 5 גדולה מצי מנרש ביה, ומוקי לה בעדי מסירה ורבי
 6 אלעזר, אבל לרבי מאיר אפילו גדולה לא מצי
 7 מנרש, אף על גב דאיכא עדי מסירה, כיון דאין
 8 ניכר מתוך עדי החתימה, ומיירי במתנה או במכר
 9 שקונה בשטר, אבל אם קונה בכסף או בחזקה או
 10 בחליפין, דאין השטר עומד אלא לראיה — מודה
 11 רב דאמרין שורא, דאין צריך שיהא ניכר מתוך
 12 עדי החתימה, כיון דאין אלא לראיה, לאתו לשון
 13 לא פריך מרב הכא, דהתם ברין הוא של שניהם,
 14 כיון דביום אחד נחתמו, אלא משמואל פריך.

15 ולפירוש רבינו תם, דפירש "שורא דייני" — מה שירצה הדיין יעשה, אתי שפיר, דהכא נמי
 16 "זיה אומר של אבותי" שייך שורא דייני, אבל לפירוש הקונטרס, שמפרש "שורא" — למי
 17 שנראה לדיין שיהיה אהבו יותר — קשה, דב"ב אומר של אבותי" לא שייך שורא ויש לדחות
 18 ולפרש שיתנו הדיינים למי שנראה אמיתי בדברים יותר, ועוד, דלהחזיק לישראל ד"מי שהיה
 19 נשוי" (כתובות צד, ב) דמוקי פלוגתא דרב ושמואל אליבא דרבי אלעזר, וסבירא ליה לרב
 20 דחלוקה קריפא — אתי שפיר דפריך מרב, ואותו לשון הוא עיקר, כדמוכח התם מברייתא,
 21 ושמואל אמר: שורא דייני — היינו כרבי אלעזר, דאמר: עדי מסירה כתיב, דלרבי מאיר
 22 לא היה אומר שורא, ונראה, דהא דאמר בפרק "מי שהיה נשוי" (שם), כתב
 23 לאחד ומסר לאחר, לזה שמסר לו — קנה, אף על פי ששטר האחד נכתב קודם, ונראה דהיינו
 24 דוקא שנכתבו ביום אחד, הלכך הקודם במסירה זכה, הואיל ואין ניכר מתוך השטר האחד
 25 שקדם, אבל נכתב בשני ימים — לזה שנכתב תחלה קנה, שנכיר מתוך החתימה: שזה נכתב
 26 קודם, אף על פי שמסר לזה מתחלה — קנה, דאחר כך בשמסר גם לזה זכה משעת חתימה,
 27 דהכי קאמר אביי בפרק קמא דבבא מציעא (יג, א), עדיו בחתומי זכין לו, והשאת אתי שפיר,
 28 דהא שמואל סבר הכא כרבי אלעזר, ובפרק קמא דבבא מציעא דחיקי נמיא לאוקומי שמואל
 29 כבאביי, ועוד דבפרק "זה בורר" (סנהדרין כז, ב) גבי ההוא מתנאה דהוה חתימה עלה תרי גיסי
 30 משמע דסבר אביי כרבי אלעזר, דפריך ארב יוסף דקאמר: זיל אקנייה בעדי מסירה כרבי
 31 אלעזר, ופריך אביי: והא מודה רבי אלעזר במוזיק מתוכו שהוא פסול, והוה דחיק דאליבא
 32 דרב יוסף קאמר, וליה לא סבירא ליה, שורא דייני — נראה לרבינו תם: למי שירצה הדיין
 33 ליתן, ולא בפירוש הקונטרס, שיאמרו דעתו של נותן, דהא בסוף פרק קמא דגיטין (יד, ב) גבי
 34 "חולץ מנה לפלוני", קאמר: מה שירצה שלוח יעשה, וקרי ליה התם "שורא", ובפרק
 35 "עשרה יוחסין" (קדושין עד, א) נמי אמר: נאמן הדיין לומר לזה זכיתי לזה חייבתי.
 36 במה דברים אמורים — כשבעלי דינים עומדים לפניו, אבל אין בעלי דינים עומדים לפניו
 37 — אינו נאמן, ופריך: וניהדר ונידייניה? ומשני: בשורא דייני, יאי כפירוש הקונטרס —
 38 אבתי ניהדר לאמוד דעתו של נותן, ובהדיא בירושלמי אמר: לאיזה מהן שירצו בית
 39 דין להחליט — מחליטים, והא לא תאמר: ואם לא יתן למי שיתן לו שכר ילי לומר: דכל
 40 דינא מוקבל אמר — לא דינא הוא, ומה שפירש רבינו גונאל, דקבלה בידי רלא
 41 אמרין שורא אלא במקרקעי — אין נראה לרבינו יצחק, דהא גבי "חולץ מנה לפלוני"
 42 גבי שליח מייית לה בסוף פרק קמא דגיטין (יד, ב), עוד פירש: דדוקא דין מומחה
 43 עושה שורא, דהא רב ששת גברא רבה הוה, ואמר ליה רב נחמן: מר לאו דינא הוא,
 44 גביה אימיה דרמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא, בפרק "מי שהיה נשוי" (כתובות צד,
 45 ב).

46 **ומאי** שגא מהא דתני המחליף פרה בחמור כו' — אין לחוכיח מכאן דהלכה כסומכוס
 47 מדפריך מניה, דעד כאן לא פליגי עליה התם ב"השואל" (בבא מציעא ק, א) אלא
 48 מישום דאוליין בתר זחוקה דמונא, ומוקמינן בחזקת מרה קמא, דהא לאו הכי — מודה
 49 דחלוקו, ובי"מזכיר את הבית" (בבא מציעא טג, א) גבי האומר: "חנן חלק לפלוני מנכס" וכו',
 50 דמיייתי כסומכוס, ופירש הקונטרס: וטעמא משום דחלק מספקא ליה אי הוי משוה או פלגא,
 51 דבכמה מקומות תם לן תנא כותיה, דהא סבר שמואל כרבנן כדאמרין בירש "הפרה" (בבא קמא מז, א), אמר שמואל: זו דברי סומכוס, אבל חכמים אומרים: זה כלל גדול בדין כו', משמע:
 52 זו — ולא סבירא ליה, אף על גב דמוכח בפרק "בית כורי" (בבא בתרא קה, א) דאיכא ז"ו דסבירא ליה — מיהו תם "זו" לא סבירא ליה, ועוד דקאמרין התם (בבא קמא מז, א): אי נמי זה
 53 כלל גדול בדין הוא — לכי הא דהמבור שור לחבירו ונמצא גנוח כו', משמע: זה כלל גדול אפילו מבור שור לחבירו אמרין דמצינא מחבירו עליו תראיה, כל שכן בפלוגתא דסומכוס ורבנן,
 54 דסבר שמואל המוציא מחבירו עליו תראיה, וכן בפרק "השואל" (בבא מציעא קה, ב) קאמר דשמואל מספקא ליה אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון, ומתניתין (שם) דקתני באחד ששבר
 55 וחדש בצפירי כשנים עשר הזובים לשנה מותר לדחוש, ובא משהל לפני רבן שמעון בן גמליאל רבי יוסי, ואמר: יחלוקו את ראשון ואת שני, ומוקי שמואל בבא באמצע החדש, אבל בתחלת
 56 החדש — כולו למשכיר, בסוף חדש — כולו לשובר, אלמא סבר כרבנן, דאולי תר חזקה, ולסומכוס — בכל ענין יחלוקו, ורב נחמן סבר נמי כרבנן, דקאמר הוב: דקרקע בחזקת בעליה קיימא,
 57 ואפילו בא בסוף החדש כולו למשכיר, ואפילו אפך מיפך, ועל כרחך היינו טעמא, דסבר כרבנן, ומתניתין דהתם אוקי כסומכוס, דלא תקשי ליה מתניתין, ורבר נחמן קיימא לן בדיני, ובהדיא
 58 פסקין כותיה בפרק "המקביל" (שם ק, א) גבי ההוא שטרא דדוה כתיב ביה שנים סתמא, ואף על גב דקיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל במשנתנו — הני מילי בסתמא, אבל הכא דפליג רב
 59 פריך — כל שכן הכא, דלמרמי אדרב נחמן נקט לה הכא למילתייהו,
 60 א

1 הקדמה בשעות אלא בירושלים, כדאמרין בכתובות גבי ההוא עובדא דאימיה דרמי בר
 2 חמא, בעפרא כתבתיהו לכנסי לרמי בר חמא, וברמשא כתבתיהו למר עוקבא בר חמא,
 3 ואוקמיה ביד רב עוקבא אף על פי שהוה אחרון, ומשום האי טעמא: אטו בירושלים יתבי
 4 דכותבין שעתי? וכיון שלא פירש לו ראובן לשמעון השעה — נמצא שלא זיכהו בכח
 5 זה עד הערב, הואיל ולא נתפרש בו שעת
 6 שחרייה, ונמצאו שניהם שוין, יחלוקו — דספיקא
 7 הוא, וליכא למיזר הכא המוציא מחבירו —
 8 דאין אחד מוחזק מחבירו, שורא דייני —
 9 לאתו שיהא נוטה לב הדיינים, שהיה הנותן
 10 אוהבו או קרובו יותר, דודאי להוהא גמר ואקני
 11 — לו יתנו את השקטא, ושמא זכה בעל האוקמה
 12 בשלו, אבל בשקטא קומר, יחלוקו — ברדא
 13 אחד נטל החצי שלא כדין, שורא — לשון
 14 השלכה, "ירה בים" (שמות טו) ומתרגמינן: שר
 15 בימא, ולעיל נמי נימא רב נחמן חלוקה או שורא, ואמאי אמר כל דאלים גבר? התם —
 16 בשני שטרות ליכא למיקם עלה דמילתא הוים או למחר, שביאי האחד עדים ויטול —
 17 שהיה השטרות בשוין, ואפילו אם יבאו עדים, ויעידו: זה נכתב ונמסר בבקר, והו
 18 בערב — הלא אין הקדמה בשעות, כמו שפירשנו למעלה, וליכא למימר שמא זה נמסר
 19 תחלה יום או יומים או חדש, ואחר כך נמסר השני לשני, דמאחר שנכתבו ביום אחד —
 20 מסתמא גם ביום אחד נמסרו, כמו שמוכח לשון הכתוב בשטר, הלכך, רב אמר: חלוקין,
 21 ושמואל אמר: שורא דייני, דהואיל ואין לברר לעולם הדין עם מי — משתדלין בדין דין
 22 בדין דתני אותה, אבל הכא, באי קרקע, דליכא לא שטר ולא עדים, ואיכא למיקם עלה
 23 דמילתא אם יבאו ויעידו של מי הוא — הלכך אין כאן לומר חלוקה ושורא, דשמא יבאו
 24 עדים ויסתרו את הדין שדנו בית דין, הלכך אין בית דין נוקקין להם לרון דין שסופו לבא
 25 ליד עינות, אלא מניחים אותן, וכל דאלים גבר, עד שיבאו עדים ויבררו הדבר, ומאי
 26 שגא — הא דרב נחמן, ממחליף פרה בחמור, וכיון שמשך בעל הפרה את החמור
 27 נקנית הפרה לבעל החמור בכל מקום שהיא, ומטלטלין נקנין בחליפין, כדתנן
 28 בקדושין (ת"ב, א): כל העושה דמים באדור, כיון שזכה זה — נתחייב זה בחליפין,
 29 ולכך אין הדבר ידוע הולד של מי הוא, שהרי לא ראה עדיין את פרטו, אבל
 30 במכירה בדמים — לא מצי למינקט, דאין מעות קנות, ויחזרו בהן, ואילו משכה
 31 לבינה אחר מתן מעות — תו לא מצי מוכר למימר "ברשותי לדה", דהא כבייתא
 32 דלוקא קיימא, הלכך נקט חליפין בחמור ופרה, ולא דמים, ובפרק "השואל" פריך:
 33 נחזי ברשות דמאן קיימא, וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו תראיה ומשני: קיימא
 34 באגם, ומכירה נקט גבי שפחה, דעביד נקנה בכסף בלא משיכה, ומשנתן מעות
 35 נקנית לו השפחה בכל מקום שהיא, והלכך אין ידוע ברשות מי לדה, שהרי לא
 36 ראה אותה הלוקח בשעת מתן מעות, יחלוקו — והא הכא דאיכא למיקם עלה
 37 דמלתא, אם יבאו עדים ויעידו ברשות מי לדה — ואפילו הכי לא אמרינן כל
 38 דאלים גבר, וקשיא לרב נחמן, התם — גבי המחליף פרה בחמור — לתרויהו
 39 אית להו דררא מפורגא, שהפרה והשפחה של שניהם היתה בזה אחר זה, הלכך
 40 אחד ואחד טוען: ונחמי ושפחתי לדה בחיותה בשותי, אי נמי: בשעת חליפין
 41 לדה, ואין לברר של מי הוי הולד, הלכך יחלוקו, ושורא דייני ליכא למימר
 42 הכא אפילו לשמואל, דלא שייך למימר אלא גבי מתנה לשנים, שיראי בית דין
 43 למי אוהבו יותר דלדידיה גמר ומקני, אבל הכא ברב נחמן, שזה אומר של אבותי
 44 כו', ומכאן שייך לעמוד בו **אי דמר לא דפר** — לא היתה הקרקע של אידך
 45 מעולם, ויש מפרשים: האי ומאי שגא מהמחליף כו' — דאדשמואל פריך, דקאמר:
 46 שורא, והכא חזינן יחלוקו, ואינה שיטת הגמרא, דהא בכתובות בפרק "מי שהיה
 47 נשוי" איתא עיקר מילתייהו דרב ושמואל, ופריך התם פירכי אחרני, ומכאן לא
 48 פריך — כל שכן הכא, דלמרמי אדרב נחמן נקט לה הכא למילתייהו,
 א

1 וממון המוטל בספק חלוקין — אם כן משמע דהלכה כסומכוס, ויש לדחות: דטעמא לאו משום ספיקא כדפירש הקונטרס, אלא משום דחלק הווי רביע, ונראה דאין הלכה כסומכוס, אף על גב
 2 דבכמה מקומות תם לן תנא כותיה, דהא סבר שמואל כרבנן כדאמרין בירש "הפרה" (בבא קמא מז, א), אמר שמואל: זו דברי סומכוס, אבל חכמים אומרים: זה כלל גדול בדין כו', משמע:
 3 זו — ולא סבירא ליה, אף על גב דמוכח בפרק "בית כורי" (בבא בתרא קה, א) דאיכא ז"ו דסבירא ליה — מיהו תם "זו" לא סבירא ליה, ועוד דקאמרין התם (בבא קמא מז, א): אי נמי זה
 4 כלל גדול בדין הוא — לכי הא דהמבור שור לחבירו ונמצא גנוח כו', משמע: זה כלל גדול אפילו מבור שור לחבירו אמרין דמצינא מחבירו עליו תראיה, כל שכן בפלוגתא דסומכוס ורבנן,
 5 דסבר שמואל המוציא מחבירו עליו תראיה, וכן בפרק "השואל" (בבא מציעא קה, ב) קאמר דשמואל מספקא ליה אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון, ומתניתין (שם) דקתני באחד ששבר
 6 וחדש בצפירי כשנים עשר הזובים לשנה מותר לדחוש, ובא משהל לפני רבן שמעון בן גמליאל רבי יוסי, ואמר: יחלוקו את ראשון ואת שני, ומוקי שמואל בבא באמצע החדש, אבל בתחלת
 7 החדש — כולו למשכיר, בסוף חדש — כולו לשובר, אלמא סבר כרבנן, דאולי תר חזקה, ולסומכוס — בכל ענין יחלוקו, ורב נחמן סבר נמי כרבנן, דקאמר הוב: דקרקע בחזקת בעליה קיימא,
 8 ואפילו בא בסוף החדש כולו למשכיר, ואפילו אפך מיפך, ועל כרחך היינו טעמא, דסבר כרבנן, ומתניתין דהתם אוקי כסומכוס, דלא תקשי ליה מתניתין, ורבר נחמן קיימא לן בדיני, ובהדיא
 9 פסקין כותיה בפרק "המקביל" (שם ק, א) גבי ההוא שטרא דדוה כתיב ביה שנים סתמא, ואף על גב דקיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל במשנתנו — הני מילי בסתמא, אבל הכא דפליג רב
 10 פריך — כל שכן הכא, דלמרמי אדרב נחמן נקט לה הכא למילתייהו,
 א

דרא

1 דררא דממונא — פירושו: דל עטנתייהו ומחבא — יש ספק לבית דין דהי מניניהו הוה
2 הולד, אם נולד קודם שמכר או אחר שמכר. וכן בשור שנענן את הפרה ונמא
3 עברה ביצה (בבא קמא מו, א) — בלא טענתם מסופקים בית דין איך היה מעשה, אם קודם
4 שנתה ילדה או לאחר שנתה. וכן בשור ורודף אחר שור אחר והחק (שם לה, א) — ש

5 חלוקים אם בשורו הווק או אי בסלע לקה. וכן
6 בכל המקום דפליגי רבנן וטומכוטו. אבל הבא, ב"ה, וכן
7 אומר של אבותי, שעל פי עטנותיהן בא הספק —
8 אמרין: כל דאלים גבר.

9 אין מוציאין אותה מידו — ואפילו כתבו
10 הראשון או לזה, הואיל ורשעים הם —
11 אין נוקטין להם.

12 דתני רבי חיאי גזלן של רביש לא שמיה גזלן —
13 שאין מוציאין מידו. ומיירי ב"ה אומר
14 של אבותי, ולא בגזל מחמשה בני אדם, הדהם
15 אמאי אין מוציאין? ורבי אבי פליגי אנדרדעי. וסבר

16 דרבי חיאי לא להקל בא אלא להחמיר, דלא שני
17 בהשבה אחת כמו לשאר גזלן, עד שישלם גזלה
18 לכל אחד ואחד, כרבי עקיבא ב"הגזל עצים"
19 (בבא קמא ב, ק), ומיירי בגזל מחמשה. ובקונטרס
20 פירש דמיירי בתבונה שמכר במדה שאינה ישרה,

21 דאינו יודע למי גזל — ולכן לא ניתן להשבון. ואף
22 על פי שיכול לעשות בו צרכי צבור, כדאמרין
23 בפרק "אין צריך" (ביצה כט, א) — האי לאו השבה
24 מעלייתא היא. וא"י דלי ליה צנא דפירי לאלתר

25 היא חזקה — ואם תאמר: ולחמיניה בנינו, דאי
26 בעי אמר "לפירות הורדתי" ויש לומר: דהוי מינו
27 במקום עדים, דאנן סהדי כיון דרלי ליה צנא
28 חזקה — מודה שהיו הפירות שלו. ועוד, דאינו
29 רוצה לטעון "לפירות הורדתי", אלא תובע

30 חזקה והפירות.
31 וא"י לפירא אחתיה מאי הוה ליה למעבד — אין
32 לפרש דרב אשי סבר דלעולם נאמן לומר
33 "לפירות הורדתי", דאם כן קשה לרב אשי: מאי
34 טעמא דרבנן דבעו שלש שלש שנים מיום ליום? דהא

35 לדידיה ליבא למימר, כדמפרש רבא בריש פירקין, דעד שלש שנים מזוהר איניש בשטריה,
36 טפי לא מזוהר — דהא לעולם צריך לשמרו, פן יאמר "לפירות הורדתי". ועוד: דאם כן הכי
37 קאמר: יאי לא תימא הכי דאיבעי ליה למחוי, אלא לא בעי למחוי, דחזקתא אינה חזקה.
38 דיכול לומר "לפירות הורדתי", מייתל ממשכנתא דסורא. ומאי מייית? אדרבה, אם כדברי
39 רב אשי — תו לפירא חזקה, ושיכול לומר "לפירות הורדתי". ונראה לרבינו שמשוך בן
40 אברהם: דרב אשי לא בא להאמרינו אחר שלש אם אומר "לפירות הורדתי", אלא שואל אנו
41 תקנה יש לעשות מתחלה שלא יוכל לומר לאחר שלש "שלי היא" כשהורידו לפירות. דסבר:

42 לא מחייב מחאה אלא כשאמר "פלניא גלונא הוא דקא אביל לארעאי בגולונתא", והכי
43 דאחתיה לפירות לא מצי למחויי הכי. וכן פירש הקונטרס. והשתא מייתי שפיר ממשכנתא
44 דסורא, דמהניא מחאה כי האי גזונא.

45 לדידיה ליבא למימר, כדמפרש רבא בריש פירקין, דעד שלש שנים מזוהר איניש בשטריה,
46 טפי לא מזוהר — דהא לעולם צריך לשמרו, פן יאמר "לפירות הורדתי". ועוד: דאם כן הכי
47 קאמר: יאי לא תימא הכי דאיבעי ליה למחוי, אלא לא בעי למחוי, דחזקתא אינה חזקה.
48 דיכול לומר "לפירות הורדתי", מייתל ממשכנתא דסורא. ומאי מייית? אדרבה, אם כדברי
49 רב אשי — תו לפירא חזקה, ושיכול לומר "לפירות הורדתי". ונראה לרבינו שמשוך בן
50 אברהם: דרב אשי לא בא להאמרינו אחר שלש אם אומר "לפירות הורדתי", אלא שואל אנו
51 תקנה יש לעשות מתחלה שלא יוכל לומר לאחר שלש "שלי היא" כשהורידו לפירות. דסבר:

52 לא מחייב מחאה אלא כשאמר "פלניא גלונא הוא דקא אביל לארעאי בגולונתא", והכי
53 דאחתיה לפירות לא מצי למחויי הכי. וכן פירש הקונטרס. והשתא מייתי שפיר ממשכנתא
54 דסורא, דמהניא מחאה כי האי גזונא.

55 לדידיה ליבא למימר, כדמפרש רבא בריש פירקין, דעד שלש שנים מזוהר איניש בשטריה,
56 טפי לא מזוהר — דהא לעולם צריך לשמרו, פן יאמר "לפירות הורדתי". ועוד: דאם כן הכי
57 קאמר: יאי לא תימא הכי דאיבעי ליה למחוי, אלא לא בעי למחוי, דחזקתא אינה חזקה.
58 דיכול לומר "לפירות הורדתי", מייתל ממשכנתא דסורא. ומאי מייית? אדרבה, אם כדברי
59 רב אשי — תו לפירא חזקה, ושיכול לומר "לפירות הורדתי". ונראה לרבינו שמשוך בן
60 אברהם: דרב אשי לא בא להאמרינו אחר שלש אם אומר "לפירות הורדתי", אלא שואל אנו
61 תקנה יש לעשות מתחלה שלא יוכל לומר לאחר שלש "שלי היא" כשהורידו לפירות. דסבר:

62 לא מחייב מחאה אלא כשאמר "פלניא גלונא הוא דקא אביל לארעאי בגולונתא", והכי
63 דאחתיה לפירות לא מצי למחויי הכי. וכן פירש הקונטרס. והשתא מייתי שפיר ממשכנתא
64 דסורא, דמהניא מחאה כי האי גזונא.

65 לדידיה ליבא למימר, כדמפרש רבא בריש פירקין, דעד שלש שנים מזוהר איניש בשטריה,
66 טפי לא מזוהר — דהא לעולם צריך לשמרו, פן יאמר "לפירות הורדתי". ועוד: דאם כן הכי
67 קאמר: יאי לא תימא הכי דאיבעי ליה למחוי, אלא לא בעי למחוי, דחזקתא אינה חזקה.
68 דיכול לומר "לפירות הורדתי", מייתל ממשכנתא דסורא. ומאי מייית? אדרבה, אם כדברי
69 רב אשי — תו לפירא חזקה, ושיכול לומר "לפירות הורדתי". ונראה לרבינו שמשוך בן
70 אברהם: דרב אשי לא בא להאמרינו אחר שלש אם אומר "לפירות הורדתי", אלא שואל אנו
71 תקנה יש לעשות מתחלה שלא יוכל לומר לאחר שלש "שלי היא" כשהורידו לפירות. דסבר:

72 לא מחייב מחאה אלא כשאמר "פלניא גלונא הוא דקא אביל לארעאי בגולונתא", והכי
73 דאחתיה לפירות לא מצי למחויי הכי. וכן פירש הקונטרס. והשתא מייתי שפיר ממשכנתא
74 דסורא, דמהניא מחאה כי האי גזונא.

75 לדידיה ליבא למימר, כדמפרש רבא בריש פירקין, דעד שלש שנים מזוהר איניש בשטריה,
76 טפי לא מזוהר — דהא לעולם צריך לשמרו, פן יאמר "לפירות הורדתי". ועוד: דאם כן הכי
77 קאמר: יאי לא תימא הכי דאיבעי ליה למחוי, אלא לא בעי למחוי, דחזקתא אינה חזקה.
78 דיכול לומר "לפירות הורדתי", מייתל ממשכנתא דסורא. ומאי מייית? אדרבה, אם כדברי
79 רב אשי — תו לפירא חזקה, ושיכול לומר "לפירות הורדתי". ונראה לרבינו שמשוך בן
80 אברהם: דרב אשי לא בא להאמרינו אחר שלש אם אומר "לפירות הורדתי", אלא שואל אנו
81 תקנה יש לעשות מתחלה שלא יוכל לומר לאחר שלש "שלי היא" כשהורידו לפירות. דסבר:

82 לא מחייב מחאה אלא כשאמר "פלניא גלונא הוא דקא אביל לארעאי בגולונתא", והכי
83 דאחתיה לפירות לא מצי למחויי הכי. וכן פירש הקונטרס. והשתא מייתי שפיר ממשכנתא
84 דסורא, דמהניא מחאה כי האי גזונא.

1 אם בא אחר מן השוק והחזיק בה — בהך קרקע דאמר רב נחמן כל דאלים גבר, ובא זה
2 השלישי והטפה מהשנים אלו הטוענין "של אבותי", אין מוציאין אותה — בבית דין מידו
3 של זה השלישי, ואף על גב דלא טעין מדי — דשמא גם לשני הראשונים אין להם חלק
4 בה. דתני רבי חיאי גזלן של רביים כו' — וסברי נהרדעי דבגולן כי האי מיירי, שגזל משנים

5 החלוקים דברבו, זה אומר "שלי הוא" וזה אומר
6 "שלי". לאו שמיה גזלן — כלפון בדינינן,
7 להוציא מידו מה שגזל. רב אשי אמר לעולם
8 גזלן של רביים שמיה גזלן — הואיל ולא טעין

9 שנים, ומוציאים מידו, ומעמידין אותה בפני
10 שנים הראשונים שיש להם טענת אבות. ומאי
11 לא שמיה גזלן — דקאמר רבי חיאי — לא להקל
12 עליו בא לפטרו מלשלם, אלא להחמירו עליו,

13 ולומר דלא ניתן להשבון — לא מיכפר בהשבה,
14 דאינו יודע למי ישיב. ומאחר שבא לידו צריך
15 להשיב לבעלים, ולא להוציאה מתחת ידו
16 ולהפקידה לשנים הראשונים וכל מאן דאלים

17 גבר, כדפסקין לעיל. ואי תפסין לא תפסקין —
18 כל שכן, וכן שבתורת גזל בא לידו, והוא צריך
19 להוציאה מתחת ידו, ואינו יודע למי ישיב. והכי
20 נמי אמרין ב"ה"ומכר את הספינה" (בבא בתרא

21 פת, ב), אמר רבי לוי: קשה עונשן של מדות
22 מעונשן של עריות, ומפרש: התיא אפטר
23 בתשובה, והכא לא אפטר בתשובה, דהמכר
24 במדה וגזל לרביים שאינו יודע למי ישיב.

25 ואליבא דרב אשי איירי נמי רבי חיאי במוכר
26 במדה שאינה ישרה לרביים. כן נראה בעיני
27 סיטה זו. אי דלי ליה צנא דפירי לאלתר הוי
28 חזקה — אם יש עדים שהגביה המערער צנא

29 דפירי מקרקע זו על תכפיו של זה המחזיק
30 שטוען "לקוחה היא ביד", מאחר שסייע לו
31 להוליך הפירות לביתו — שוב אין יכול לטעון
32 ולומר "לא מכרתיה לו", שלא היה לו לסייעו

33 בלקיטת הפירות, אלא היה לו למחות, ומדייע
34 לו — הפסיד, ובמודה שמכר לו דמי. ורבינו
35 חננאל פירש: אי איבא סהדי דיהב ליה לוקח למריה ארעא צנא דפירי — הורן להוליכיה

36 לביתו, נתברר שאבילת הפירות של לוקח, ומדידיה יהב ליה למוכר. ואין נראה בעיני.
37 אמר רב וב"ר א' טעין — המערער, בחר דרלי ליה ללוקח צנא דפירי: לפירות הורדתי,
38 כדן אריס למחצה ושליש ולרביעי, וחלקו הוא דרלי ליה — טעין. כלומר, אם הפסיד
39 במאי דרלי ליה. והני מיילי — דנאמן, בתוך שלש — דאם איתא דזבנה מניה — אמאי

40 נמי מידדה בשטריה. אבל לאחר שלש — אי טעין "לפירות הורדתי" — אינו נאמן, ואף
41 על גב דלא דרלי ליה צנא דפירי. דעד תלת טעין — מזוהר איניש בשטריה, טפי — לא
42 מידדה, והוה ליה לזה למחות בתוך שלש, כדמפרש ואזיל. אי לפירא אחתיה — כי
43 משכנתא דסורא, לעשר שנים או לעשרים. מאי הוה ליה — לבעל השדה למעבד; נמצא

44 שכל המוריד את חבירו לפירות של שלש שנים או יותר — יפסיד קרקע שלו, הואיל ולא
45 ידא נאמן ששלש לטעון "לפירות הורדתי". אמר ליה אביבעי [ליה] למחוי — בתוך
46 שלש, ולומר לעדים: דעו לכם שלפירות הורדתי לכך וכך שנים, וגוף חזקתו קניי לי.

47 שאם אין לו שטר מכירה לזה המחזיק — לא יוכל לטעון: שטר היה לי ואבד כי לא נוהרתי בו אחר שלש. וכיון דמיחה בו בעל השדה — היה לו להזהר בשטרו. דאי לא תימא הכי
48 — דמתאה לחצאין, שמוחה על הקרקע ומודי בפירות, לאו מחאה היא, אלא כדאמרין לקמן: "פלניא גולנא הוא דקאביל ארעא ידי בגולונתא, למחר תבענא ליה בדינא." אם כן
49 הא מלכותא דסורא כו' — ותקנתא דרבנן הויא דין משכנתא. משום דהמלוה לחבירו על שדהו אסור לאכול הפירות משום רבית, אבל בכייתא מותר, כעין משכנתא דסורא —

50 שזוהר עשה סנה על שדהו, ולסוף עשר שנים חזר הקרקע לבעלים בתבנה, ונמצא קונה פירות של כל שנה במנה. ואין כאן צד רבית, ואף על פי ששוק הפירות כפלים, שהרי
51 הוא קרוב לעשר קרוב להפסיד, שמוקבל פירות של כל שנה במנה, ואפילו בשנת שדפון שלא ידו שוקן פירות השנה הינה. "אמר המלוה, אמר לאחר שלש לקוחה"
52 היא ביד" הכי נמי דמדיקן, ויכל ויכל זה לטעון לפירות הורדתי, ומחאה נמי לא תועיל לו? דאית ביה — לזה לידי הפסד בתמיה. אלא איבעי ליה למחויי — בתוך כל שלש,

53 ומחייב ליה מחאה. ומולא מיהא — הפסיד. הבא נמי — אם איתא דלפירא אחתיה — איבעי ליה למחויי בתוך שלש, קודם שחזיקו. ישראל הבא מחמת גוי הרי הוא כגוי
54 — שדה שהכל יודעין שהיתה של ישראל, ואבלה גוי שלש שנים או יותר, וטוען שלקחה מישראל, ואזיל ישראל וקנה מההוא גוי ואכלה גם הוא אחר הגוי שני חזקה או
55 יותר — לא הוי חזקה. אלא אתי מריה דארעא ומפיק מידה דישאל, וישראל לילול וליתבע לגוי דובן מניה, דאיתו הוא דאפסיד אנפשיה, דלא הוה ליה למובן לארעא,

56 דישאל מגוי עד דלימא ליה "הב לי שטר דובני דזבנת לה מישראל". דדן חזקה לית ליה לגוי, ולא כל מאן דאתן פירות השנה הינה. "אמר ליה אביבעי [ליה] למחויי — בתוך
57 והלכך לא תקנו בהם חזקה. כדאמרין לקמן במעתיק: הני דבי ריש גלותא לא מחזיקי. משום האי טעמא גופיה, שיראים אנו למחות. וישראל זה הבא מחמת גוי, אף על פי
58 שהחזיק — אין חזקתו כלום, חזקה שאין עמה טענה היא, שהרי הוא טוען: הגוי מכרה לי, אבל איני יודע היאך באה לידי הגוי שיוכל למכרה. אבל אי טעין ישראל ואמר:

59 יבד לי ההוא גוי שטר ובני דזבנה מינך, וריאתי בו שלקחה ממך — מהימן. דדמי למאן דאמר ליה: "קמי ידי זבנה והוא גוי מינך" דמסקין לקמן דמדיקן, מינו דאי בעי אמר
60 ליה "מינך זבנתה ואכלתה שני חזקה". ודוקא בא מחמת גוי, דאילו בא מחמת ישראל, אף על פי שלא דר בה אלא יום אחד אותו שמכרה לזה, וזה החזיק שלש שנים —
61 חזקה חזקה, כדאמרין לקמן (מא, ב) גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שנין.

62 לא מחייב מחאה אלא כשאמר "פלניא גלונא הוא דקא אביל לארעאי בגולונתא", והכי
63 דאחתיה לפירות לא מצי למחויי הכי. וכן פירש הקונטרס. והשתא מייתי שפיר ממשכנתא
64 דסורא, דמהניא מחאה כי האי גזונא.

65 לדידיה ליבא למימר, כדמפרש רבא בריש פירקין, דעד שלש שנים מזוהר איניש בשטריה,
66 טפי לא מזוהר — דהא לעולם צריך לשמרו, פן יאמר "לפירות הורדתי". ועוד: דאם כן הכי
67 קאמר: יאי לא תימא הכי דאיבעי ליה למחוי, אלא לא בעי למחוי, דחזקתא אינה חזקה.
68 דיכול לומר "לפירות הורדתי", מייתל ממשכנתא דסורא. ומאי מייית? אדרבה, אם כדברי
69 רב אשי — תו לפירא חזקה, ושיכול לומר "לפירות הורדתי". ונראה לרבינו שמשוך בן
70 אברהם: דרב אשי לא בא להאמרינו אחר שלש אם אומר "לפירות הורדתי", אלא שואל אנו
71 תקנה יש לעשות מתחלה שלא יוכל לומר לאחר שלש "שלי היא" כשהורידו לפירות. דסבר:

43 לְאַחַר שְׁלֹשׁ שָׁנִים שֶׁהַחֲזִיק חִבְּרוּ בַּשְּׂדֵה בֵּא הַמַּעֲרֵעַר וְטַעַן שֶׁאֵין
44 הוּא אֵלּא אַרִיס, לֹא יֵהיֶה נֶאֱמָר.
45 שׂוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה רַב אִשִּׁי לְרַב בְּהֵנָּה, מִכִּיּוֹן שֶׁאֲחַר שֶׁלֹּשׁ
46 שָׁנִים אֵינוֹ נֶאֱמָר לִנוֹמֵר שֶׁהַחֲזִיק הוּא אַרִיס, אִי לְפִדְיָא אֲחֵתִיה - אִם
47 בִּאֲמַת הוֹרִיד אָדָם אֶת חִבְּרוֹ לְשִׁדְּהוֹ לֹאכִילֵת פִּירוֹת שֶׁל שָׁנִים
48 אַחֲדוֹת, מָאִי תָּהוּ לִיָּה לְמַעֲבָד - מַה הִיא עֲלֵיו לַעֲשׂוֹת, וְכִי כָל
49 הַמּוֹרִיד אַרִיס לְשִׁדְּהוֹ לְשֶׁלֶשׁ שָׁנִים יִפְסִיד אוֹתָהּ.
50 רַב כְּהֵנָּה מְשִׁיב עַל שְׂאֵלֶת רַב אִשִּׁי: אָמַר לִיה, אִיבְעִי לִיָּה לְמַחְזִי -
51 הִיא עֲלֵיו לְמַחֲוֹת בְּתוֹךְ שֶׁלֶשׁ הַשָּׁנִים, כְּדִי שֶׁלֹּא תִהְיֶה לְחִבְּרוֹ
52 חֻזְקָה.
53 רַב כְּהֵנָּה מוֹכִיחַ אֶת דְּבָרָיו: דָּאִי לֹא תִימָא הָבִי - שֶׁאִם לֹא תֵאמֹר
54 כֵךְ, שֶׁמַּחֲזֵה כּוֹז מוֹעִילָה, הֵנִי - שְׂטֵרוֹת אֵלֶּה הַנִּקְרָאִים 'מִשְׁבְּנֵתָא
55 דְּסוּרָא', שְׂטֵרֵי הַלוֹוָאָה שֶׁתִּקְנוּ חֲכָמִים לְלוֹה הַמִּמְשַׁכֵּן אֶת שְׂדֵהוּ,
56 דְּכַתֵּב בְּהוּ - שְׁכַתּוֹב בְּהֵם, 'בְּמִשְׁלֵם שְׁנָאִי אֱלִין תִּיפּוּק אֲרַעָא דָּא
57 בְּלֵא כְּסָף' - בְּתוֹם הַשָּׁנִים הַנּוֹכְרוֹת בְּשֵׁטֵר, אֲשֶׁר בְּהוֹן תִּהְיֶה הַקֶּרֶקַע
58 בְּרִשׁוֹת הַמְלוּהָה הוּוּא יוֹאֵב לֹא אֶת פִּירוֹתֶיהָ, תִּצַּא קֶרֶקַע זֶז מִרִשׁוֹתָיו
59 וְתַחֲזוֹר לְלוֹה בְּלֵא שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְשַׁלֵּם עוֹד כֶּסֶף, אִי בְּבִישׁ לִיָּה לְשִׁמְרָה
60 מִשְׁבְּנֵתָא נְבִיָּה וְאָמַר לְקוּחָה הִיא כְּפִידִי - וְכִי אִם אַחֲרֵי שֶׁלֶשׁ שָׁנִים
61 יִסְתַּיֵּר הַמְלוּהָה אֶת שְׂטֵר הַמִּשְׁכַּנְתָּא שֶׁאֲצֵלוּ, וְיִטַּעַן שֶׁהִשְׂדֵה
62 נִמְכַרָה לוֹ, הָבִי נְפִי דְּמִתְּוִיָּן - הָאִם יֵהיֶה נֶאֱמָר נֶאֱמָן וְיִזְכֵּר בְּהַ מִכַּח חֻזְקָה
63 שֶׁלֶשׁ שָׁנִים, מְתַקְנֵי רַבְּנֵי מִידֵי דְאֲתִי בִיָּה לִידֵי פְּסִידָא - וְכִי חֲכָמִים
64 מִתְּקַנִּים דְּבַר שֶׁעַל יְדוֹ עֲלוּלִים לְבוֹא לִידֵי רֵמָאוֹת וְהַפְסֵד, אֱלָא
65 וְדִאִי אִיבְעִי לִיָּה לְמַחְזִי - מוֹטֵל עַל הַלוֹה בְּעַל הַקֶּרֶקַע לְמַחֲוֹת כָּל
66 שֶׁלֶשׁ שָׁנִים כְּדִי שֶׁלֹּא תִהְיֶה לְמִלוּהָ חֻזְקָה, וּמַחֲזֵה כּוֹז מוֹעִילָה,
67 וְאִם לֹא מַחֲזֵה הוּוּא הַפְסִיד לַעֲצֻמוֹ, הָבֵא נְפִי - גַּם כָּל הַמּוֹרִיד אֶת
68 חִבְּרוֹ לְשִׁדְּהוֹ לְפִירוֹת, אִיבְעִי לִיָּה לְמַחְזִי - עֲלֵיו לְמַחֲוֹת בְּתוֹךְ
69 שֶׁלֶשׁ שָׁנִים.
70 הַגְּמָרָא דְנָה בֵּאדָם הַמּוֹחִיק בְּשִׁדְּהָ שֶׁקָּנָה מִנְכָרִי, אֵךְ קוֹדֵם לְכֵן
71 הִיתָה שְׂיִיכַת לְיִשְׂרָאֵל אַחֲרַי, הַמַּעֲרֵעַר עֵתָה וְתוֹבַעָה: אָמַר רַב
72 יְהוּדָה אָמַר רַב, וְיִשְׂרָאֵל הָבֵא מַחֲמַת עוֹבֵד בּוֹכְבִים - יִשְׂרָאֵל הַמּוֹחִיק
73 בְּשִׁדְּהָ שֶׁהִיתָה שְׂיִיכַת בְּעֵבֵר לְיִשְׂרָאֵל אַחֲרַי, וְטַעַנְתָּ בְּעֵלּוֹתָיו עֲלֵיהָ
74 עֵתָה הִיא שֶׁאֲמַר שֶׁקָּנָה מִהַנְכָרִי שֶׁהַחֲזִיק בְּהָ, הָרִי הוּוּא כְּעוֹבֵד
75 בּוֹכְבִים - דֵּינוּ כְּנִכְרֵי עֲצֻמוֹ, מָה עוֹבֵד בּוֹכְבִים - כִּשְׁם שְׁנִכְרֵי אֵין לוֹ
76 דִּין חֻזְקָה וְאֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַחֲזִיק בְּקֶרְקַעוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֱלָא בְּשִׁמְרָה, אֵךְ
77 וְיִשְׂרָאֵל הָבֵא מַחֲמַת עוֹבֵד בּוֹכְבִים - כֵךְ גַּם יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל טַעַנְתּוֹ עַל
78 הַקֶּרֶקַע הִיא מַחֲמַת שֶׁקָּנָה מִן הַנְכָרִי, אֵין לוֹ חֻזְקָה אֱלָא בְּשִׁמְרָה,
79 דְּהִינּוּ שִׁישׁ בִּידוֹ אֶת הַשְּׂטֵר שְׁבוּ מִכַּר הַבְּעֵלִים הַרְאֵשׁוֹנִים אֶת
80 הַשְּׂדֵה לְנִכְרֵי. וְאִם אֵין לוֹ שְׂטֵר, מוֹצִיאִים אֶת הַשְּׂדֵה מִידוֹ
81 וּמַחֲזִירִים אוֹתָהּ לְבְּעִלֵיהָ הַרְאֵשׁוֹנִים.
82 הַגְּמָרָא מְבַאֲרַת מִקְרָה שְׁבוּ תִהְיֶה חֻזְקָה אֵךְ לְבֵא מִכַּח נִכְרֵי: אָמַר
83 רַבָּא, וְאִי אָמַר יִשְׂרָאֵל - וְאוֹלָם אִם טַעַן הַמּוֹחִיק,

1 אִית לִיָּה דְּרָבָא דְּמִמוֹנָא, וְלִתְהוּא אִית לִיָּה דְּרָבָא דְּמִמוֹנָא - לְכַל
2 אֶחָד מִבְּעֵלֵי הַדִּין יֵשׁ שְׂיִיכוֹת וְזִיקָה וְדִאִית לְדַבְּרֵי, שְׁנִינְהֵם הִיוּ
3 בְּעֵלֵי הַפְּרָה בּוֹה אַחֲרָה זֶה, וְכָל אֶחָד טוֹעַן שִׁילְדָה בְּרִשׁוֹתוֹ, וְלִכְּן אֵף
4 שִׁיכּוֹן שֶׁהַדְּבַר יִתְבַּרֵר, פּוֹסְקִים יִחְלוּקוּ, אֵךְ הָבֵא - בְּמִקְרָה שֶׁל רַב
5 נַחְמֵן, שֶׁכָּל אֶחָד טוֹעַן 'שֶׁל אַבּוֹתֵי', אִי דְּמֵר לֹא דְּמֵר, וְאִי דְּמֵר לֹא
6 דְּמֵר - אִם הִשְׂדֵה שֶׁל הָאֶחָד הִרִי שֶׁמַּעֲלוֹם לֹא הִיתָה שֶׁל הַשְּׂנִי,
7 וְאֵין לוֹ כָּל שְׂיִיכוֹת אֵלֶיָּה, וְכֵן אִם הִיא שֶׁל הַשְּׂנִי הִרִי שֶׁמַּעֲלוֹם לֹא
8 הִיתָה שְׂיִיכַת לְרֵאשׁוֹן, לְפִיכֵךְ אֵין לִנוֹמֵר שִׁיחְלוּקוֹ.
9 הַגְּמָרָא דְנָה בְּמִמוֹן שְׂדֵינוּ 'כָּל דֹּאֵלִים גְּבַר', הָאִם יֵשׁ לוֹ שְׂיִיכוֹת
10 לְשָׁנִים שְׂטוּעֵנִים שֶׁהוּוּא שְׁלֵהֵם יוֹתֵר מִלְּבַנֵי אָדָם אַחֲרִים: אָמַר רַב
11 גְּהָרְדֵי - אֲמַר רַבִּי הִשְׁבִּיבָה נְהַרְדֵּעָא, לְגַבִּי דְבַר שְׁנִינְהֵם חֲלוּקִים
12 עֲלֵיו, וְהַדִּין הוּוּא 'כָּל דֹּאֵלִים גְּבַר', אִם קוֹדֵם שֶׁתִּפְסֵה אֶחָד מֵהֵם כָּא
13 אֲחָד מִן הַשּׁוֹק וְהַחֲזִיק בְּהָ לֹלָא שׁוּם טַעַנָּה, אֵין בֵּית דִּין מוֹצִיאֵין
14 אוֹתָהּ מִיָּדוֹ, מִשׁוּם שֶׁיִּתְכַּן שֶׁאֵינָה שְׂיִיכַת אֵף לְשָׁנֵי הַרְאֵשׁוֹנִים
15 הַטוּעֵנִים שֶׁהִיא שְׁלֵהֵם.
16 וְהוֹכִיחוּ אוֹתָהּ, מִדְּתֵי רַבִּי תִיָּא, גְּזֵלוֹן שֶׁל רַבִּים - הַגּוֹזֵל מִמוֹן הַשִּׁיָּךְ
17 לֹאֲחָד מִכְּמַה בְּנֵי אָדָם, וְלֹא יוֹדֵעַ שֶׁל מִי מֵהֵם, לֹא שְׂמִיָּה גְּזֵלוֹן -
18 אֵינוֹ נֶחֱשֵׁב גְּזֵלוֹן, וְאֵין בֵּית דִּין מוֹצִיאִים מִידוֹ אֶת הַגּוֹזֵלָה.
19 רַב אִשִּׁי חוֹלֵק עַל נְהַרְדֵּעֵי בְּדִין זֶה, וּמַפְרֵשׁ אֶת דְּבָרֵי רַבִּי חִיָּיא
20 בְּדֶרֶךְ אַחֲרָת: רַב אִשִּׁי אָמַר, לְעוֹלָם הַגּוֹזֵל מִמוֹן שְׁנִינְהֵם חֲלוּקִים
21 עֲלֵיו, שְׂמִיָּה גְּזֵלוֹן לְעֵנִין זֶה שֶׁמוֹצִיאִים מִידוֹ אֶת הַגּוֹזֵלָה, כִּיּוֹן שֶׁהוּוּא
22 מוֹדֵה שֶׁאֵינָה שְׁלוֹ, וְיִנְיָחוּהָ שֶׁל אֶחָד מֵהֵם הִיא, וּמִכִּיּוֹן שֶׁנִּיחָם 'כָּל
23 דֹּאֵלִים גְּבַר' כִּי מִן הַסֵּתֵם שֶׁל אֶחָד מֵהֵם הִיא, וּמִאִי 'לֹא שְׂמִיָּה גְּזֵלוֹן'
24 שֶׁאֲמַר רַבִּי חִיָּיא, שְׁגוֹל כּוֹה לֹא נִיתָן לְהַשְׁבִּיבּוֹ, כִּיּוֹן שֶׁעֲלֵיו לְהַשְׁבִּיב
25 אֶת הַגּוֹזֵלָה לְבְּעֵלִים הָאֲמִיתִי, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מִי מִכִּיּוֹן הַשָּׁנִים הוּוּא
26 הַבְּעֵלִים הָאֲמִיתִי.
27 הַגְּמָרָא חוֹזֵרֶת לְדוֹן בְּדִין חֻזְקָה הַקֶּרֶקַעוֹת שֶׁנֶאֱמַר בְּמִשְׁנָה: חֻזְקָתָן
28 שְׁלֹשׁ שָׁנִים מִיּוֹם לִיּוֹם וְכוּ'.
29 הַגְּמָרָא מַחֲדֵשֶׁת שִׁישׁ מִקְרָה שְׁבוּ חֻזְקָה מוֹעִילָה מִיד: אָמַר רַבִּי
30 אָבָא, אִי דְלִי לִיָּה אִיהוּ נְפִיָּה צְנָא דְּפִירִי - אִם הַעִידוּ עוֹדִים,
31 שֶׁהַמַּעֲרֵעַר עֲצֻמוֹ הַגְּבִיָּה סֵל שֶׁל פִּירוֹת מִן הַשְּׂדֵה וְהַעֲמִיסוֹ עַל
32 כְּתִיפּוֹ שֶׁל הַמּוֹחִיק בְּהָ, אֵף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא הַחֲזִיק בְּהָ שֶׁלֶשׁ
33 שָׁנִים, לְאַלְתֵּר הָיוּ חֻזְקָה - הִרִי הִיא בְּחֻזְקָתוֹ מִיד, וְאֵין הַמַּעֲרֵעַר
34 יִכּוֹל לְטַעַן שֶׁלֹּא מִכְרָה, מִשׁוּם שֶׁסִּיעוּ לְמַחֲזִיק בְּחֻזְקָתוֹ הַפִּירוֹת
35 הַבִּיתָה הִרִי הוּוּא כְּהוֹדָאָה שֶׁמְכַרָה לוֹ.
36 מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי גִבִּי, וְאִם בְּמִקְרָה זֶה טַעַן הַמַּעֲרֵעַר וְאָמַר,
37 הַשְּׂדֵה שְׁלִי הִיא, וְהִסִּיבָה שֶׁהַנְּחִיתָה לְחִבְּרֵי לְעֵבֵדָה וְלֹאֲכּוֹל
38 מִפִּירוֹתֶיהָ הִיא מִשׁוּם שֶׁאֵנִי עֲצֻמִי לְפִירוֹת הוֹרְדִיתִיו, כְּלוֹמֵר, הוּוּא
39 עוֹבֵד בְּהָ כְּאַרִיס, הַנוֹטֵל חֶלֶק בְּפִירוֹת, וְאֶת חֶלְקוֹ עוֹזֵרֵת לוֹ
40 לְהַגְּבִיָּה, נֶאֱמָן, וְלֹא הַפְסִיד בְּכֵךְ שְׂשִׁיעַ לוֹ.
41 מַפְרֵשֶׁת הַגְּמָרָא: וְהֵנִי מִלִּי - וְדִין זֶה שֶׁנֶאֱמָן בְּטַעַנְתָּ לְפִירוֹת
42 הוֹרְדִיתִיו, אֵינוֹ אֵלּא אִם טַעַן כֵךְ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים, אֲכָל אִם רַק

אגרות קודש

ב"ה, ה' מני"א, תשי"ז

מלאכת החנוך וההוראה על טהרת הקודש - בתקופתנו זו - היא מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים (כיון "שאין עשית אחרים מספקת" כלל וכלל) וחלים ע"י כל הדינים שבזה כמבואר בשו"ע. וראה הלי' ת"ת לרבנו הזקן פ"ד סי'ג ואילך.

56 הגמרא: וְכִי עָבְדִים יֵשׁ לָהֶם חֻקָּה, וְהָאֵמֶר רִישׁ לְקִישׁ, הַגְּדוּדוֹת –
 57 בעלי חיים המהלכים מעצמם אִין לָהֶן חֻקָּה, ואִין המחזיק נאמן
 58 לטעון שקנה אותן, משום שיכול המערער לטעון לו, לא מכרתי
 59 לך את הבהמה אלא מעצמה נכנסה לביתך או מצאת אותה בחוץ
 60 ותפסת והחזקת בה. וכיון שעבדים דרכם להלך בכל מקום, מדוע
 61 יש בהם חוקה. מתרצת הגמרא: אֵמֶר רַבָּא, מַה שֶּׁהַגְּדוּדוֹת אִין לָהֶן
 62 חֻקָּה, הֵינּוּ רַק לְאֲלֹתֵי – מִיד, כְּדִין שֶׁאֵר מִטְּלָטְלִים, אֲכָל יֵשׁ לָהֶן
 63 חֻקָּה לְאַחֵר שְׁלֹשׁ שָׁנִים כְּדִין קִרְקָעוֹת, כִּאֲמֹר בְּמִשְׁנֵה לִגְבֵי עֲבָדִים.
 64 מוסיפה הגמרא: אֵמֶר רַבָּא, אִם הָיָה זֶה עֶבֶד קָמֵן הַמּוֹטֵל בְּעָרִיסָה,
 65 יֵשׁ לוֹ חֻקָּה לְאֲלֹתֵי – מִיד, וְהַמְחִזִּיק בּוֹ נֶאֱמַר בְּטַעֲנָה שֶׁקָּנָה אוֹתוֹ,
 66 כִּיּוֹן שֶׁאִינוֹ דוֹמֵה לְגְדוּדוֹת, אֲלָא לְשֶׁאֵר מִטְּלָטְלִים. מְקַשָּׁה
 67 הגמרא: פְּשִׁיטָא, וְלֹא הוֹצֵרֵךְ רַבָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ דְּבַר זֶה. מִתְרַצֵּת
 68 הגמרא: לֹא צְרִיכָא דְאִית לֵיה אִימָא – בִּאֲוֹפֵן שִׁישׁ אִם לְעַבֵּד הַקְּטָן,
 69 וְהֵיא הֵבִיאָתוּ לְבֵית הַמְחִזִּיק כַּמָּה פַּעֲמִים, מַהוּ דְתִימָא, נִיחֹשׁ לְקָמָא
 70 וְאִימָה עֵיילָתִיה לְהֵתם – נְחֹשֵׁשׁ שְׂמֹא אֲמֹר הֵיא שֶׁהִכְנִיסָתוּ וְשִׁכְחָתוּ
 71 שֵׁם, וִישׁ לְדוֹנוּ כִּיגְדוּדוֹת' שֶׁאִין בְּהֵן חֻקָּה מִיד, קָא מְשַׁמְעֵ לָן רַבָּא
 72 שֶׁאִין הַדְּבַר כֵּן, כִּי אִימָא לֹא מְנַשָּׂא בְרָא – אִם אֵינָה שׁוֹכַחַת אֵת
 73 בְּנָה, וְכִיּוֹן שֶׁנִּמְצָא בְּבֵית הַמְחִזִּיק וְדֹאֵי קָנָה אוֹתוֹ.
 74 הגמרא מביאה מעשה אשר מתוכו מתחזקים פרטים בידי
 75 גודרות: הָנְהוּ עֵיזֵי דְאֲכָלוּ חוֹשְׁלָא בְּגִתְרֵדְעָא – אִירַע מַעֲשֵׂה
 76 בְּנַהֲרֵדְעָא, בְּעִיזִים שֶׁנִּכְנסוּ לַשְּׂדֵה וְאֲכָלוּ שְׁעוּרִים קְלוּפוֹת שֶׁשֶׁטַח
 77 בַּעַל הַשְּׂדֵה בִּשְׁמֶשׁ, וְלֹא הָיוּ עֹדִים עַל כַּמוֹת הַשְּׁעוּרִים. אֲתָא מְרִי
 78 חוֹשְׁלָא – בֹּא בַּעַל הַשְּׁעוּרִים, וְתַפְסִינְהוּ – תַּפְסַת אֵת הָעִיזִים וְהַחֻזִּיק
 79 בְּהֵן בְּשִׁבְלֵי דְמֵי הַנּוֹק, וְהָיָה קָא מְעִין מוֹכָא – וְהֵיא תוֹבַע דְּמִים
 80 מְרוּבִים, כִּי טַעַן שֶׁאֲכָלוּ יוֹתֵר מֵעֵרֵךְ הָעִיזִים עֲצָמָן. אֵמֶר אַבְוֵה
 81 דְשִׁמּוּאֵל – אֲבִיו שֶׁל שְׂמׁוּאֵל, יְכוֹל לְמַעֲזֵן עַד בְּרִי דְמִיָּהֵן – יֵשׁ לוֹ
 82 נֶאֱמָנוֹת בְּטַעֲנָתוֹ כַּמָּה אֲכָלוּ, עַד סִכּוּם שׁוֹיִין שֶׁל הָעִיזִים, מִשׁוּם
 83 שֶׁעַל סִכּוּם זֶה יֵשׁ לוֹ מֵיגָה, דְאִי פְּעִי אֵמֶר לְקוֹחוֹת הֵן בְּרִי – מִתְרַן
 84 שִׁיכּוֹל הוּא לְטַעוֹן שֶׁקָּנָה אוֹתוֹן מִבְּעֵלֵיהֶן, וְהֵיחָה נֶאֱמַר כִּיּוֹן
 85 שֶׁתְּפוּסוֹת הֵן בִּידוֹ, נֶאֱמַר הוּא גַם לּוֹמֵר כַּמָּה אֲכָלוּ. אוֹלַם עַל יוֹתֵר
 86 מְכַדֵּי דְמִיָּהֵן אֵינוֹ נֶאֱמַר, כִּי בּוֹה אִין לוֹ מֵיגָה.
 87 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְהָאֵמֶר רִישׁ לְקִישׁ, הַגְּדוּדוֹת אִין לָהֶן חֻקָּה, וְהַחֻזְקוֹתוֹ
 88 שֶׁל בַּעַל הַשְּׂדֵה בְּעִיזִים אֵינָה רֵאִיָּה שֶׁקָּנָן, וּמְדוּעַ נֶאֱמַר לְטַעוֹן עַד
 89 כְּדִי דְמִיָּהֵן, הֵרִי אִין לוֹ מֵיגָה. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: שְׂאֵנִי עֵיזֵי, דְמְסִיבָה
 90 לְרִזְעָה – שֶׁנִּמְסָרוֹת לְרִזְעָה וְאֵינֵן מְשׁוּטָטוֹת לְבָדֵן כִּשְׂאֵר בְּהֵמוֹת,
 91 וְדִינָן כְּמִטְּלָטְלִים.
 92 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְהָאֵמֶר צִפְרָא וּפְנִיָּא – הֵרִי בְּבוּקֵר כֹּל עוֹ הוֹלְכַת
 93 לְבַדָּה לְבֵית בַּעֲלִיהָ עַד בֵּית הַרְוּעָה, וּבְעֵרֵב הֵיא חוֹזֵרֵת מֵעַצְמָה
 94 לְבֵית הַבַּעֲלִים. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: בְּגִתְרֵדְעָא, מְיַעֵי שְׁבִיחֵי –
 95 יִשְׁמַעְאֵלִים גְּנָבִים מְצוּיִם, וְלָכֵן מְרָא לְרֵדָא מְשֻׁלְמֵי – מוֹסְרִים אֵת
 96 הָעִיזִים מִיד לִיד, הַבַּעֲלִים לְרִזְעָה וְהַרְוּעָה לְבַעֲלִים, וְאִין מְנִיחִים
 97 לָהֶן לְלַכַּת בְּלֹא הַשְׁנָחָה.
 98 שֵׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵה: רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אֹמֵר שְׁלֹשָׁה תְּדִשִׁים וְכוּ' בְּרֵאשׁוֹנָה,
 99 שְׁלֹשָׁה בְּאַחְרוֹנָה, וְשֵׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ בְּאֲמִצְעָה, וְכוּ'. רַבִּי עֲקִיבָא
 100 אֹמֵר, חֹדֶשׁ בְּרֵאשׁוֹנָה, וְחֹדֶשׁ בְּאַחְרוֹנָה, וְשֵׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ בְּאֲמִצְעָה,
 101 וְכוּ'. הַגְּמָרָא מְבַרֵּר מְדוּי יִסוּד מִחֲלוּקָתָם. שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: לִימָא –
 102 הָאֵם נֶאֱמַר שֵׁנִי – חֲרִישַׁת הַשְּׂדֵה עַל יַדֵּי הַמְחִזִּיק, אִימָא בְּיַיְהוּהוּ,
 103 דְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל כְּבֵר, נִיר – מַה שֶּׁהַמְחִזִּיק חוֹרֵשׁ אֵת הַשְּׂדֵה, לֹא הָיָה
 104 חֻקָּה – אֵינוֹ נֹחֵשׁ בְּחוֹקֵת שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְלָכֵן צְרִיךְ שִׁיחֻזִּיק שְׁלֹשָׁה
 105 חֹדָשִׁים בְּתַחֲלִילָה וְשְׁלֹשָׁה חֹדָשִׁים בְּסוּף, שׁוּזֵה הַזְּמַן הַנֶּצְרֵךְ לְזוֹרִיעָה
 106 וְגִדְלַת הַפְּרִי כֹל צִרְכּוֹ, וְרַבִּי עֲקִיבָא כְּבֵר, נִיר הָיָה חֻקָּה – נֶחֱשַׁב
 107 בְּחוֹקֵת שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְלָכֵן דִּי בְּחֹדֶשׁ אֶחָד בְּתַחֲלִילָה וְאֶחָד בְּסוּף,
 108 שִׁיכּוֹל לְחַרֹּשׁ בּוֹ אֵת הַשְּׂדֵה, וְנֶחֱשַׁב לְשֵׁנַת חֻקָּה.
 109 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְתַקְפָּרָא, לְרַבִּי עֲקִיבָא, מָאִי אִירָא – מְדוּעַ נֶקַט
 110 שִׁיחֻזִּיק בְּהַ חוֹדָשׁ בְּתַחֲלִילָה אוֹ בְּסוּף.

1 לְיַדֵּי אֵמֶר לִי עוֹבֵד בּוֹכְבִים דְּמִיָּהֵן וְכָנָה – הַנְּכַרִּי אֲמַר לִי שֶׁהוּא קָנָה
 2 אֵת הַשְּׂדֵה מִמֶּךָ, מְהִימָן, וּמֵאַחֵר שִׁישַׁב בְּהַ שְׁלֹשׁ שָׁנִים יֵשׁ לוֹ חֻקָּה.
 3 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: מָי אִימָא מִיָּדִי דְאֵילוֹ עוֹבֵד בּוֹכְבִים אֵמֶר לֹא מְהִימָן,
 4 וְאֵילוֹ אֵמֶר וְיִשְׂרָאֵל מְשַׁמֵּיָה דְעוֹבֵד בּוֹכְבִים מְהִימָן – וְכִי יֵשׁ טַעֲנָה
 5 שֶׁאֵם נְכַרִּי הֵיחָה טוֹעֵן אוֹתָהּ לֹא הֵיחָה נֶאֱמַר, וְאֵילוֹ אִם יִשְׂרָאֵל טוֹעֵן
 6 אוֹתָהּ בְּשֵׁם הַנְּכַרִּי הוּא נֶאֱמַר. וְאִם הַנְּכַרִּי עֲצָמוֹ אֵינוֹ נֶאֱמַר שֶׁקָּנָה
 7 הַקִּרְקַע מֵהַבַּעֲלִים הֵרֵאשׁוּנִים מְדוּעַ יֵהִיחָה הַיִּשְׂרָאֵל נֶאֱמַר כִּשְׁכַּל
 8 טַעֲנָתוֹ הֵיא שְׁכַךְ אֲמַר לוֹ הַנְּכַרִּי. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אֵלָא כִּךְ אֵמֶר
 9 רַבָּא, אִי אֵמֶר יִשְׂרָאֵל – אִם הַמְחִזִּיק טוֹעֵן, קָמֵי יַדֵּי וְכָנָה עוֹבֵד
 10 בּוֹכְבִים מִיָּגָה – בְּפִנֵּי קָנָה הַנְּכַרִּי אֵת הַשְּׂדֵה מִמֶּךָ, וְכָנָה נִיחֵלִי –
 11 וְהוּא מְכַרָּה לִי, מְהִימָן. וְהַטַּעַם שֶׁנֶּאֱמַר, מִיָּנֹ דְאִי פְּעִי אֵמֶר לֵיה –
 12 מִתְרַן שֶׁאֵם הֵיחָה רֹצֵחָה הֵיחָה יְכוֹל לְטַעוֹן לְמַעֲרַעַר, אֲנָא וְכִינְתָה מִיָּגָה
 13 – אִנִּי קִנִּיתִיה מִמֶּךָ, וְהֵיחָה נֶאֱמַר מֵאַחַר וְהַחֻזִּיק שְׁלֹשׁ שָׁנִים, לְפִיכֵךְ
 14 נֶאֱמַר הוּא גַם בְּטַעֲנָתוֹ שְׂרָאָה אִיךְ שֶׁהַבַּעֲלִים הֵרֵאשׁוּנִים מְכַרָּה
 15 לְנַכְרֵי הֵיא בְּטַעֲנָה לוֹ.
 16 הַגְּמָרָא דְנָה בְּאֲדָם שֶׁבֹא לְהַחֻזִּיק בְּפִירוֹת בְּטַעֲנַת בַּעֲלוֹת עֲלֵיהֶם
 17 אִךְ לֹא עַל הַקִּרְקַע: וְאֵמֶר רַבִּי יְהוּדָה, הָאִי מָאן דְּנִקְיֵשׁ מְגִלָּא וְתוֹבִלָּא
 18 – אָדָם שֶׁמְחִזִּיק מְגִל וְחַבְלִים וְאֵמֶר – הוּא אֹמֵר, אִיזִיל אֵינְרָה
 19 לְקָלָא דְפִלְגִיָּא דְכִנְתִּיה מִיָּגָה – הֵרִינִי הוֹלֵךְ לְגִדּוֹר אֵת דְקָלוֹ שֶׁל
 20 פְּלוּגִי, שֶׁקִּנִּיתִי מִמֶּנּוּ אֵת פִּירוֹתָיו, מְהִימָן, וְאִין לִמְנוּעָה מִכֶּךָ, כֹּל שֶׁאִין
 21 יָדוּעַ שֶׁהַבַּעֲלִים מוֹחִים, וְאִף שֶׁאִין לוֹ רֵאִיָּה עַל זְכוּתוֹ זֹו בְּפִירוֹת.
 22 וְהַטַּעַם, מִשׁוּם שֶׁלֹּא חֲצִיָּה אֵינִישׁ לְמִיָּדֵר דְקָלָא דְקָלָא דִּילֵיה – אִין
 23 אָדָם מְחַזִּיק פְּנִי לְגִדּוֹר דְקָל שֶׁאִינוֹ שְׁלוֹ.
 24 וְאֵמֶר רַבִּי יְהוּדָה, הָאִי מָאן דְאֵחֻזִּיק – מִי שֶׁהַחֻזִּיק בְּשֶׁטַח שֶׁנִּמְצָא
 25 מְנִדָּא דְעוֹרֵי וְלִבָּר – מְקִיר הַעֲרוּדִים וְחוֹצָה, לֹא הָיָה חֻקָּה. מָאִי
 26 מְעִמָּא, מִיָּמֵר אֵמֶר – מִשׁוּם שֶׁבַעֲל הַשְּׂדֵה אֹמֵר לְעַצְמוֹ, כֹּל דְרִיעַ
 27 נְפִי עוֹרֵי אֲכָלִי לֵיה – מִמִּילָא אֵת כֹּל מַה שִׁיּוֹרַע הַמְחִזִּיק הוּזָה,
 28 תֵּאבְלָנָה חֵיוֹת הַשְּׂדֵה.
 29 דִּינֵי אֲכִילוֹת שֶׁאֵינֵן נֶחֱשָׁבוֹת חֻקָּה: וְאֵמֶר רַבִּי יְהוּדָה, אֲכָלָה הַמְחִזִּיק
 30 לְשֵׂדָה אִילָן בְּשֵׁנַת עֶרְלָה, אֵינָה חֻקָּה, מִשׁוּם שֶׁלֹּא אֵיכַתָּה לְבַעֲלִים
 31 מִפִּירוֹת עֶרְלָה הָאֲסוּרִים בְּהִנָּאָה וְלָכֵן לֹא מַחָה. תְּנִיָּא נְפִי הָכִי כִּרַב
 32 יְהוּדָה, אֲכָלָה בְּשֵׁנַת עֶרְלָה אוֹ בְּשֵׁנַת שְׁבִיעִית, וְכֵן אִם הַחֻזִּיק
 33 בְּכִלָּאִים, אֵינָה חֻקָּה.
 34 אֵמֶר רַבִּי יוֹסֵף, אִם חוֹקְתוֹ בְּשֵׂדָה הֵיחָה עַל יַדֵּי שֶׁאֲכָלָה שְׁחַת,
 35 שֶׁבִּמְשַׁךְ שְׁלֹשׁ שָׁנִים קִצֵּר הַמְחִזִּיק אֵת הַתְּבוּאָה בְּעוֹדָה יִרְקֵה, קוֹדֵם
 36 שֶׁצִּמְחוּ הַגְּרִיגִירִים, וְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהַ לְמֵאֲכַל בְּהֵמוֹתוֹ, לֹא הָיָה חֻקָּה,
 37 כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הַחֻזִּיק כְּדוֹרֵךְ בְּנֵי אָדָם. אֵמֶר רַבָּא, וְאִי פְּצוּרָא מְחוּזָא
 38 קְרִימָא – וְאִם הַשְּׂדֵה נִמְצָא בְּבַקְעַת מְחוּזָא, הָיָה חֻקָּה אִף אִם
 39 אֲכָלָה שְׁחַת, לְפִי שֶׁאֲנִישֵׁי מְחוּזָא עֲשִׂירִים, וּבַעֲלֵי בְּהֵמוֹת רַבּוֹת,
 40 וְדָרְכָם לְהֵאֲכִיל אֵת הַתְּבוּאָה לְבַהֲמוֹתֵיהֶם בְּעוֹדָה שְׁחַת.
 41 אֵמֶר רַבִּי נְהֻמָּן, תַּפְתִּיחָא – קִרְקַע פְּתוּחָה, מְלֵאָה בְּקַעִים, וְאֵינָה
 42 טוֹבָה לְזוֹרִיעָה, אִם יֵשׁ בְּהַ שְׁלֹשׁ שָׁנִים, לֹא הָיָה חֻקָּה, שֶׁמִּפְנֵי
 43 גְּרִיעוּתָהּ לֹא הַקְּפִיד בַּעֲלִיהָ לְמַחּוֹת. עוֹד אֲמַר רַב נַחֲמָן: אִפִּיק בּוֹרָא
 44 וְעִייל בּוֹרָא – אִם הַמְחִזִּיק הוֹצִיא לְזוֹרִיעָה בְּשֵׂדָה כּוֹר תְּבוּאָה,
 45 וְהַצְמִיחָה לוֹ רַק כּוֹר לְהַכְנִיס לְבֵיתוֹ, לֹא הָיָה חֻקָּה, שְׁכִיּוֹן שֶׁלֹּא
 46 הֵרִיחַ כְּלוּם, אִין הַבַּעֲלִים חוֹרֵשׁ לְמַחּוֹת. עוֹד אֲמַר רַב נַחֲמָן: וְהָיָה
 47 דְרַבִּי רִישׁ גְּלוּתָא – אֲנִישֵׁי בֵּית רֵאשׁ הַגּוֹלָה, לֹא מְחֻזְקִין בָּן – אִין לְהֵם
 48 דִּין חוֹקָה בְּשִׁלְנוּ, שֶׁאֵם הַחֻזִּיק אַחַר מַהֵם שְׁלֹשׁ שָׁנִים בְּשֵׂדָה אַחַר
 49 אִין לוֹ חוֹקָה, וּמוֹטֵל עֲלֵיו לְשִׁמּוֹר אֵת שְׂטֵר, מִפְּנֵי שֶׁתְּקִיפִים הֵם
 50 וְיִתְכַן מִשְׁחַמַּת אֵימָתָם לֹא מַחָה בַּעַל הַקִּרְקַע. וְלֹא מְחֻזְקִין בָּהוּ –
 51 וְאִין לָנוּ דִין חוֹקָה בְּשִׁלְהֵם. שֶׁמִּתְרַן שְׁעִשְׂרִים הֵם וִישׁ לְהֵם נִכְסִים
 52 רַבִּים, אֵינֵם מוֹנְעִים אֲנִישִׁים מִלְּדוֹר בְּתֵיהֶם וְלֵאכּוֹל אֵת שְׂדוֹתֵיהֶם,
 53 וְאֵינֵם חוֹרֵשִׁים שֶׁאֵם לֹא יִמְחוּ יִפְסִידוֹ, לְפִי שֶׁבִידִם לְסַלֵּק אֵת
 54 הַמְחִזִּיק בְּכַח בְּשִׁירָצוֹ.
 55 שֵׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵה: וְהַעֲבָדִים וְכוּ' חוֹקְתָן שְׁלֹשׁ שָׁנִים מִיּוֹם לִיּוֹם. מְקַשָּׁה

1 לרדיו אמר לי גוי דמיך זבנה מהימן — דמדאסיק אדעתיה למיטען הכי, הכי נמי הוה
2 מצי למיטען "אנא זבנתה מינך ואכלתיה שני חוקה" דמהימן. הלכך, מה לו לשקר,
3 וקשטא קאמר. מי איבא מידי דאילו אמר גוי לא מהימן בו' — השתא נמי חוקה שאין
4 עמה טענה היא, דאפילו אם טענתו אמת היא, דאמר לה גוי דמישראל זבנה — הלא
5 אין בדבריה של גוי כלום בלא שטר. קמאי דרדו
6 — כלומר, שאני יודע בבירור, היינו בבירור, חוקה שש
7 עמה טענה. האי מאן דנקים בו' — כבר פרישית
8 לה לעיל. האי מאן דאחזיק מנודא דערודי ולבר
9 לא הוי חוקה — חיות השדה שבאות ואוכלות
10 הורעים שבקוצה השדה. יש שעושין קירות
11 וגורדין השדה ומניחין קרקע חוץ לקרע מעט
12 בשדות הממוכות ליער, ומשליכים שם זרע,
13 ומה שצמח — באות החיות ואוכלות אותו
14 ואינן נכנסות בשדה עכשוו. ואם בא אדם
15 והחזיק באותו הקרקע חוץ לגדר — אינה חוקה,
16 דיכול לומר: דיכין דכל מה דזרע בהחזא קרקע
17 ערודי אכלי ליה — לא איכפת ליה למחות,
18 דלא אחזיק כדמחזיקי אינשי, לפיכך לא היא
19 חוקה. אבלה ערלה — אחת מן השלש שנים
20 היא שנת ערלה — אינה חוקה. דלא איכפת
21 ליה לבעל השדה בשנת ערלה, ולכך לא מיתה.
22 וכל שכן אם שלשתי שני ערלה. ערלה וכלאים
23 אבילתן באיסור, שביעית — הפקר לכל, לכך
24 לא מיתה, ולא היא חוקה. ובפירוש רבינו
25 חננאל גרסין הכי: אבלה ערלה ושביעית
26 וכלאים — הרי זו חוקה. ולא נהירא. אבלה
27 שחת — שלא תקצר עד שתגדל התבואה, אלא
28 שלש שנים קצרה כשהיא שחת ומאביל
29 לבהמתו — אינה חוקה. דשמיט ואביל, ולא
30 היה אוכל כשאר בני אדם, ולפיכך לא חשש זה
31 למחות בו, שיש רגלים לדבר שירא הוא
32 להחזיק כשאר בני אדם, לפי שבגלו ירד בה.
33 ואמר רבא ואי — קאי האי שחת. בצואר מחווא
34 — בבקעת מחווא — הוי חוקה, לפי שעשירים
35 הם ובהמות להם הרבה, ודרבם להאביל
36 השדות לבהמות כשחן שחת. תפתחא —
37 קרקע פתוחה ומלאה בקעים, ואינה מוציאה
38 פירותיה — לא היא חוקה, דמפני רעתה לא
39 הפקר למחות. ורבינו חננאל פירש: תפתחא —
40 שדה שלא חרש אותה, אלא הוגשמה, ושבה
41 הרוח וחרחה השמש ונתבקעה כגון פתחי
42 חרישה, וזרע בה — כגון זה אינה חוקה. אפיך
43 כורא — זרע כור. ועייל כורא — וליקט בו כור
44 והכניס לביתו. דיכין דליבא הרווחה — לא הוי חוקה, דלא חשש זה למחות. לא מחזיקי בן — אם החזיק אחד מהן בשדותינו — אינה חוקה, ועריך להוחר בשטר, דמתמת יראתן לא
45 מיהו בן. ולא מחזיקין בהו — שמתוך שהם עשירים, ויש להם בתים ושדות הרבה — מחזיקי בני אדם לדור בבתיהם ושותקים ושעומים, כדי להשביח קרקע שלהם וימצאום מתוקנים.
46 וגם למחות אינן חוששים, לפי שבזרוע יטלו את שלחם כל זמן שירצו. ויש מפשיים: לפי שעוסקים בצרכי צבור אין יודעין מי מחזיק בשלחן. ולא נהירא. הגדרות אין להן חוקה —
47 גדרות — צאן, וכל דבר המהלק בדרכים ובשוקים, שיכול לומר: מעצמו נכנס, או אתה הכנסתו לביתך והחזקת בו — אינה חוקה, ואין יכול לומר "לקוח הוא ביד". והעבדים מהלכים
48 הם בכל מקום, ותנן דיש להם חוקה. ומשני הא דאמר ריש לקיש אין להן חוקה הני מיילי לאיתר — שהמחזיק בהן בביתו אין יכול לטעון "לקוח הוא ביד" בלא עדים ובלא ראיה,
49 כשאר מטלטלין שאין יכולין להלך ואין עשויין להשאיל ולהשכיר, דאמון בהן לומר "לקוח הוא ובידיו" הואיל וישנו בביתו. דבשאר מטלטלין הוי חוקה לאיתר, דהמחזיק בהן יכול
50 לטעון "שלי הוא שלקחתי". אבל יש להן לעבדים ולגדרות חוקה לאחר שלש שנים, שהיה לו לזה המעטרע למחות ולא מיתה. אפרי רבא — עבר נכנע קטן המוטל בעריסה. יש לו
51 חוקה לאיתר — אם החזיק בו אחר, ואמר "לקוח הוא ביד" — נאמן. הואיל ואין יכול להלך, ולא דמי לגדרות, וגם אין עשוי להשאיל ולהשכיר. פשימיא — דודאי מעצמו לא הלך.
52 דעיילא אימיה — דעבר, בבית אותו המחזיק תדיר. אימיה עיילתיה — ושכנתיה שם. דהשתא היינו גדרות. הני עיזי דאבילי חושלא — שעורים קלופים, שנכנסו בשדה ווראו אותה
53 תבואה השטוחה שם לשמש, וקיימא לן שן מועדת היא לעולם, וכי היא ברשות הניק — נזק שלם משלמה. ואין עדים מעידין מה אכלו, מעט או הרבה, ותוען בעל השדה
54 כי הרבה אכלו. יותר מכדי דמיקן של עוים הללו. יכול לטעון עדי כרדי דמיהן — של עוים. מאי טעמא? מיגו דיכול למימר בעל השדה "לקוחין הן ביד", דהא תפיס בהו,
55 ומדימן — כי קאמר נמי "כך וכך אכלו" מהימן. וקיימא לן: האי מהימן — בשבועה. אבל בשפי מכדי דמיקן, דליבא מיגו — לא מהימן קלא לא בעידין. והאמר ריש לקיש בו' —
56 ואמאי יכול לטעון עד כדי דמדיק? הא ליבא מיני, ולא מצני לזיטר "לקוחין הן ביד" — דאף על גב דגדרות נינהו, כיון דמסירי לרועה, מתוך שישנו בהן ויותר
57 מאזילים וכבשים, ואין יכול להחזיק בהן בדרך — לפיכך יש להן חוקה. והאיכא צפריא — שהולכים יחידות מבית הבעלים עד בית הרועה. ופניא — שהרועה מביטאן מן
58 השדה עד תוך העיר, וכל אחת הולכת מעצמה לבית הבעלים. מייעי = ישמעאלים, גנבים. מירא לירא משלמי — מיד הבעלים ליד הרועה שחריה, ומיד הרועה ליד הבעלים
59 עריבתי, ואין הולכות יחידות כלל. ניר — חרישה, כדכתיב "נירו לכם ניר" (והשע"ו). רבי ישמעאל סבר ניר לא הוי חוקה — אלא גמר פירי. הלכך צריך שלשה חדשים
60 בראשונה ושלשה באחרונה. דבחי גל פרי כל צרכו, ושנים עשר חדשים באמצע — דבעינן רצופין. ורבי עקיבא סבר ניר הוי חוקה — הלכך בחודש אחד סגי כדי לעשות
61 ניר.

הב' גריס רבינו חננאל: אבלה ערלה שביעית וכלאים היא חוקה — וכן נראה לרבינו יצחק
עיקר. ואיירי כשאבלה ומזרות. וכן מוכח ב"האשה שנפלו" (כתובות פ, א). דתנן:
המוציא הוצאות על נכסי אשתו, הוציא הרבה ואכל קימנא, קימנא ואכל הרבה — מה
שהוציא הוציא. ומה שאכל אבל. ואמר בגמרא: עבר רב יהודה עובדא בחבילי ומזרות. ורב
יהודה לטעמיה, דאמר רב יהודה: אבלה ערלה
שביעית וכלאים — היא חוקה, ואין לומר
לדעולם גרס הכא "אינה חוקה" וחתם —
כשאבלה ומזרות, והכא — כשאבלה פירות שחן
אסורים, ולכך לא היא חוקה, שלא אבל כדרך
האוכלים. דאם כן הוה ליה לאיתויי היתם
נמי הכא, דאיירי בידיה חוקה. ואם תאמר: הדבא
משמע דמזרות ועצי כלאים שרו, ומאי שני מהא
דאמרין בפרק "כל שעה" (פסחים כו, ב). תנור
שהסוקוהו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי
הכרם — חדש יתכן, מכלל דאסירי, ואמרין נמי
התם כשה' (א). כלאי הכרם עיקרן נאסר ומיהו, הא
לא קשה, דאיאז למימר דעיקרן נאסר משום
דכתיב (דברים כב) "והרע", ויש לומר דהתם איירי
בזרע מעיקרן, שנזרע הורעים עם נטיעת הכרם,
שגדלו חמורות באיסור. אבל הכא איירי בזרע
שהיו כבר גדולים קודם שנזרע כלאים, שאותן
אינן נאסרים אלא כשהוסיפו מאתים, כדאמר
בפרק "כל שעה" (שם כה, א) ובפרק "כל המשר" (תולין קטו, א): זרע ובה, הוסיף מאתים — אין,
לא הוסיף מאתים — לא. ומיירי הכא שזמורת
לא הוסיפו מאתים והפירות הוסיפו, ולכך לא
היא חוקה אלא בזמורת. ואין זה דוחק, הכי
הוי אורחא ומילתא, שקודם מהסיפן הפירות
מאתים מן הזמורת, לפי שהזמורת כבר הוי
גדולת קודם וריעת כלאים.
נדה

שנים. אמר רבא: אם היה קטן מופל בעריסה — יש לו חוקה לאיתר. פשימיא — לא צריכא
דאית ליה אימיה, מהו דתימא: נחוש דלמא אימיה עיילתיה להתם, קמשימע לן: אימיה
לא מנשיא ברא. הנהו עיזי דאכלו חושלא בנהרדעא, אתא מרי חושלא תפסינהו והנה
קא טעין טובא; אמר אבוי דשמואל: יכול לטעון עד כדי דמיהן, דאי בעי אמר: לקוחות
הן בדי. — והאמר ריש לקיש: הגדרות אין להן חוקה — שאני עיזי, דמסירה לרועה. —
והא איבא צפריא ופניא — בנהרדעא טייעי שכיחי, ומירא לירא משלמי. "רבי ישמעאל
אמר: שלשה חדשים" וכו'. לימא, ניר איבא מינייהו, דרבי ישמעאל סבר: ניר לא הוי
חוקה, ורבי עקיבא סבר: ניר הוי חוקה — ותסברא? לרבי עקיבא מאי איריא הודש?
אפילו

נדה

1 שנה חרע שתיים כו' - נרה שתיים חרע שנה אחת לא נקט אלא משום רבואת
 2 דרבי אמא, דאפילו הכי הוה חוקה. ואומר רבינו יצחק: נראה דזקא כגון שנרה
 3 חרע וגרה, אבל נרה בזה אחר זה - אפילו רבי אחא מודה דאינה חוקה, דמה מועיל
 4 חרישה כל כך שחורשה שתי שנים בלא זריעה? **למעוטי** מאי - תימה לרבינו
 5 שמעון בן אברהם: דרבינו מנחם מנחם כותב דלממעוטי

1 **אפילו יום אחד נמי אלא, דכולו עלמא - ניר לא הוי**
 2 **חוקה, והכא פירא רבא ופירא זוטא איכא בינייהו. תנו**
 3 **רבנן: ניר אינו חוקה, ויש אומרים: הרי זה חוקה. מאן**
 4 **יש אומרים? אמר רב הסדא: רבי אחא היא, דתניא:**
 5 **נרה שנה וזרעה שתיים, נרה שתיים וזרעה שנה - אינה**
 6 **חוקה; רבי אחא אומר: הרי זו חוקה. אמר רב אשי:**
 7 **שאלית פל גדוליה הדור, ואמרו לי: ניר הרי זה חוקה.**
 8 **אמר ליה רב ביבי לרב נחמן: מאי טעמא דמאן דאמר**
 9 **ניר הוי חוקה? לא עביד איניש דקריבו ליה לארעיה**
 10 **ושתיק; ומאי טעמא דמאן דאמר ניר לא הוי חוקה?**
 11 **מימר אמר: פל שיבא ושיבא דקריבו לעייל ביתה. שלחו**
 12 **ליה בני פום נהרא לרב נחמן בר רב הסדא: ילמדנו**
 13 **רבננו, נירא הוי חוקה, או לא הוי חוקה? אמר להו,**
 14 **רבי אחא וכל גדוליה הדור אמרי: ניר הרי זה חוקה.**
 15 **אמר רב נחמן בר יצחק: רבואת למיחשב גברי? הא**
 16 **רב ושמואל בבבל, ורבי ישמעאל ורבי עקיבא בארץ**
 17 **ישׂראל אמרי: ניר לא הוי חוקה רבי ישמעאל ורבי**
 18 **עקיבא - מתניתין היא. רב - מאי היא? דאמר רב**
 19 **יהודה אמר רב: זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא,**
 20 **אבל חכמים אומרים: חוקתה שלש שנים מיום ליום,**
 21 **"מיום ליום" למעוטי מאי? לאו למעוטי ניר, דלא?**
 22 **שמואל - מאי היא? דאמר רב יהודה אמר שמואל: זו**
 23 **דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא, אבל חכמים אומרים:**
 24 **עד שנגדור שלש גדרות ויבצור שלש בצירות ומסוק**
 25 **שלש מסוקות. מאי בינייהו? אמר אביי: דקל נערה**
 26 **איכא בינייהו, שעושה שלש פעמים בשנה. אמר רבי**
 27 **ישמעאל: כמה דברים אמורים - בשדה הקבן. אמר**
 28 **אביי, מדדרי ישמעאל נשמע רבנן: היו לו שלשים**
 29 **אילנות ממיטע עשרה לבית סאה, אבל עשרה בשנה**
 30 **זו ועשרה בשנה זו ועשרה בשנה זו - הרי זו חוקה**
 31 **לאו**

1 **אפילו יום אחד נמי - יכול לעשות בו ניר. פירא רבא ופירא זוטא איכא בינייהו - רבי**
 2 **ישמעאל סבירא ליה דלא הוי חוקה עד שלקט פירא רבא, דהיינו כשנמורה כל התבואה -**
 3 **לפיקר צריך שלשה חרשים, כגון שעורים ושבלות ועתל וערשים שגדלים בשלשה חרשים.**
 4 **ורבי עקיבא סבר: פירא זוטא, דהיינו כגון שחת שגדל בשלשים יום - הויא חוקה, אף על פי**
 5 **ששמעון בן אברהם: דרבינו מנחם מנחם כותב דלמעוטי**

6 **נירא קאתי? דלמא סקברי רבנן נירא הוי חוקה,**
 7 **והא דצריך שלש שנים מיום ליום - משום דעד**
 8 **תלת שנין מיוחדר איניש בשטרא, כדמפרש ברש**
 9 **פירקין. ואפילו לא עשה באותן שנים אלא ניר**
 10 **- הוי חוקה, דלא עביד איניש דקריבו לארעיה,**
 11 **ושתיק **מאי** בינייהו - ואם תאמר: טובא איכא**
 12 **בינייהו, דשלש בצירות יכולין ליהוי בשתי שנים.**
 13 **שכפוש שנה בער, ושתי בצירות אחרי כן בשתי שנים**
 14 **ואומר רבינו יצחק: דמשמע ליה דשלש בצירות**
 15 **שלמות, כל שנת הצבירות. אבל תימה לרבינו**
 16 **יצחק: אמאי לא משני דאיכא בינייהו חרפי ואפלי,**
 17 **כדאמרין בפרק בתרא דעבודה זרה (ע"ה, ב) כמה**
 18 **מישני - שנים עבר חרש, רבן שמעון בן גמליאל**
 19 **אומר: מנת לגת, מנר לבד. היינו תנא קמא איכא**
 20 **בינייהו חרפי ואפלי. הוי לו שלשים אילנות -**
 21 **ונראה דדוקא שלשים, אבל תשעה אילנות גדולים**
 22 **ממטע שלשה לבית סאה, ואכל אחת בשנה זו**
 23 **ואחת בשנה זו - לא הויה חוקה, מידי דהה**
 24 **אשלשים היכא דלא באו בווי. והני אילנות לא**
 25 **בגדולים איירי, בגדולים לא הוו אלא שלשה לבית**
 26 **סאה, כדאמרין בפרק "לא יחפור" (בבא בתרא**
 27 **כו, ב).**

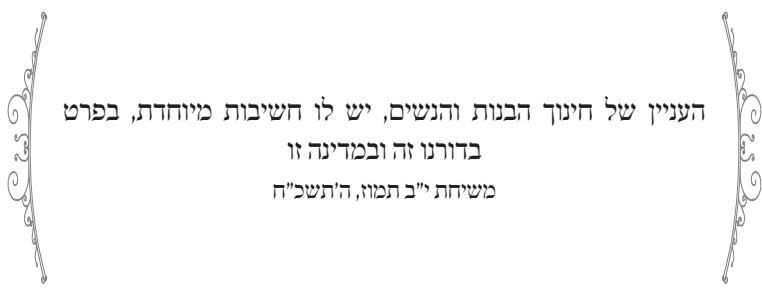
1 **ממעוטי** עשרה לבית סאה - פירש הקונטרס:
 2 דפחות מבית סאה לעשרה אילנות הוו
 3 סמיכי ביותר דהוה יוכי, ולא הוי חוקה. ואין נראה,
 4 דהא מוכח בשמעתין דאכלן חוקתן הויא חוקה,
 5 דפרקי רבא אנהרדעי: אלא מעתה האי אספקטא
 6 במאי קיי ליה? ולרבינו שמעון בן אברהם נראה
 7 ליישב פירוש הקונטרס: דלקמן איירי שאוכל כל
 8 האילנות, אף על פי שהן צרופים - הויא חוקה, שהרי
 9 אבל העומדים ליערק ואותן העומדים להתקיים, אבל
 10 הכא, שאינו אוכל כל אילנות, אלא שלשה בכל
 11 שנה, אם הוי שלשים ושלשה אילנות בשלש אסין -
 12 הוי שן אחד שלשה אילנות העומדין ליערק, וכשהוא
 13 אוכל עשר אילנות בכל שנה - שמא באותן
 14 אילנות עשר שאוכל אותן בשנה זו וש בתן שנים א
 15 שלשה שעומדין ליערק, ובעינן בכל שנה שיאכל
 16 שלשה מאותן העומדין להתקיים. וביותר מבית סאה
 17 לעשרה נראה דלא קנה קנה קרע כל עיקר. ולא כפירוש
 18 הקונטרס, דפירש דדוקא בכל הקרקע הוא דלא הוי חוקה, אבל במה שצריך לאילנות - הוי חוקה.
 19 **ממעוטי** עשרה לבית סאה - קשה לרבינו יצחק: דמאי שנת חוקה מנמר, ורגבי קנה שלשה קנה
 20 קרקע, ועשרה לבית סאה הוו מפורשים ולא קנה קרקע? דבעשר לבית סאה יש מאתן חמשין לכל
 21 אילן, וב"המוכר את הספינה" (שם פ"ב, ג) גבי קנה שלשה כו' אמר: כמה יתא בניהן - משמנה
 22 ועד שש עשרה, אבל יותר משש עשרה - הוו מפורשי, וכשיש ביניהן שש עשרה - הוי לכל
 23 אילן שש עשרה עשרה, דהיינו כשלא שש עשרה על שש עשרה עגולה, שהאילן יונק
 24 סביבותיו מכל צד סביבותיו, ושש עשרה על שש עשרה הוו מפורשי, דל רבינו שמעון,
 25 דמרבוע יתר על העיגול רבע - לא ישאר אפילו מאתיים. אלמא לא הוי כשיעור עשרה לבית סאה
 26 ושמא יש לחלק בין מטר לחוקה, דגבי מטר - הוי לא אמר דקנה קרקע אם אינן צרופין כדרך
 27 שבני אדם רגילין ליער, ודבר נגד אדם אין להחזיק יותר משש עשרה אמה אילן מואילן, אף על
 28 פי שבנסכת יניקה של זה בתוך יניקה של זה, שאילנות גדולים יונקין שש עשרה אמה מכל צד,
 29 ולכן אין דרך להחזיק אילן מואילן כל שיעור יניקתם דהיינו שלשים ושתיים, דאם כן לא יטע איש
 30 ברשה גזולה אלא שני אילנות או שלשה. אבל גבי חוקה - הויא חוקה כשיעור יניקה, אף על פי
 31 שהן מרוחקין כשיעור יניקה. אבל קשה לרבינו יצחק: דיפה כח הדיוט מכה הקדש, דגבי הדיוט קנה
 32 שלשה - קנה קרקע משמנה ועד שש עשרה, וגבי הקדש תניא בסוף "המוכר את הבית" (שם ע"ב,
 33 א): הקדש שלשה אילנות ממיטע עשרה לבית סאה - הרי זה הקדש את הקרקע, פחות ממכאן או
 34 יותר על כן - לא הקדש את הקרקע. אבל שאנ הקדש שמכריו הקדש בסוף "המוכר את
 35 הבית": דרדהם ברדת מוכר תליא מילתא, אבל גבי הקדש - ביניקה תליא מילתא. וב"המוכר את
 36 הספינה" (שם פ"ב, א) פירש גבי מוכר: הוה דאין למקדשי אילנות, דהוי נמי האי שיעורא. ובריייתא
 37 ד"המוכר את הבית" (שם ע"ב, א) דקתני הקדש עשרה לבית סאה - פליגא. וראיה מתוספתא דמכילתין, דקתני כי קנה שלש קנה קרקע: וכמה יתו קרביה זו לזה - כדי שיהא הבקר עובר בבליה,
 38 וכמה

1 דפחות משלש שנים שלמות טוענת שלש פעמים. דלשמואל הויא חוקה בשלש גדרות, אף
 2 על גב דליכא שלש שנים שלמות. ולרב בעינן שלש שנים מיום ליום. ורבינו חננאל פירש:
 3 דקל נערה - דקל המשייר פירותיו קודם גמרן, מלשון "גם חצני נערה" (נחמיה ד). לרבי
 4 שמואל דאמר בעינן שלש גדרות - לא הוי חוקה, דהא לא גדר. לרבי רב דאמר בעינן
 5 שלש שנים - דהרי הוא מחזיק בו שלש שנים, והויא חוקה. ולפי הלשון הוה אפילו שמואל
 6 לא בא לגרוע משלש שנים, והכי קיימא לך, לישנא אחרינא פירש עור: דקל נערה - דקל
 7 דיפרין. שעושה פעמיים בשנה. לשמואל בשנת המחצה הויא חוקה, דהא איכא שלש גדרות.
 8 ולרב לא הויא חוקה, דליכא שלש שנים. אמר אביי מדברי רבי ישמעאל נשמע להו לרבנן
 9 היו לו שלשים כו' - הכי גרסין לה, דהכי פירושא: דרבי ישמעאל דבשנה אחת הוי חוקה
 10 בשדה אחת בשלש לקיטות, בשלשה מקומות בשדה. כדקתני: כנס את תבואתו ומסק את
 11 זיתו כו' - מדבריו נשמע להו לרבנן דפליגי עליה, כדאמר רב יהודה אמר שמואל לעיל,
 12 ובעינן שלש שנים. דליכא פלוגתא בין רבי ישמעאל ובין רבנן אלא בשנה אחת ושלש שנים,
 13 אבל כל מאי דאמר רבי ישמעאל בשנה אחת - אמרי רבנן בשלש שנים. **ממעוטי עשרה לבית**
 14 **סאה** - דבית סאה צריך לעשר נטיעות, כדאמר ב"לא יחפור" (בבא בתרא כו, ב). אבל אם
 15 פחות מבית סאה לעשרה אילנות - הרי ממוכין ביותר, והוי כיער, ולא הוי חוקה, דלא אחזיק
 16 כדמחזיקי איניש. וביותר מבית סאה לעשרה - נמי לא הוי חוקה בכל הקרקע, אלא כנגד
 17 מה שצריך לאילנות. אבל עשרה בשנה זו כו' הרי זו חוקה - דממי שהחזיק שלש שנים בכל
 18 תשעה דמי, שהיה אוכל בכל השנה מה שגדל בו.

1 **לאו**
 2 כדמחזיקי איניש. וביותר מבית סאה לעשרה - נמי לא הוי חוקה בכל הקרקע, אלא כנגד
 3 מה שצריך לאילנות. אבל עשרה בשנה זו כו' הרי זו חוקה - דממי שהחזיק שלש שנים בכל
 4 תשעה דמי, שהיה אוכל בכל השנה מה שגדל בו.

46 סוברים שניר נחשב חזקה, היה די בשנים עשר חודש ושני ימים.
 47 ומה שאמרנו שרבי סובר שניר אינו חזקה, מאי היא - מהיכן
 48 לומדים זאת. מבארת הגמרא: דאמר רב יהודה אמר רב, זו -
 49 משנתינו שבשדה הבעל אין צריך להחזיק שלש שנים מיום ליום,
 50 אלא שמונה עשר או ארבעה עשר חודש, היא דברי רבי ישמעאל
 51 ורבי עקיבא, אבל חכמים אומרים, שחזקה שלש שנים מיום ליום,
 52 כלומר, שנים שלימות.
 53 מבררת הגמרא: מה שאחר שאמר 'חזקה שלש שנים' הוסיף
 54 'מיום ליום' למעוטי מאי - מה ממעט בזה, לאו למעוטי ניר דלא -
 55 האם לא למעט שניר אינו חזקה, שאם ניר זה חזקה, אין צריך מיום
 56 ליום, אלא די שיחזיק שנים עשר חודש ושני ימים.
 57 ומה שאמרנו ששמאל סובר שניר אינו חזקה, מאי היא - מהיכן
 58 לומדים זאת. מבארת הגמרא: דאמר רב יהודה אמר רב, זו -
 59 משנתינו שבשדה הבעל אין צריך להחזיק שלש שנים מיום ליום,
 60 אלא שמונה עשר חודש או ארבעה עשר, היא דברי רבי ישמעאל
 61 ורבי עקיבא, אבל חכמים אומרים, עד שיגידו - שיקטוף תמרים
 62 שלש גידרות של שלש שנים, ויבצור ענבים שלש בצירות של שלש
 63 שנים, ויפסקו זיתים שלש מפיקות של שלש שנים. הרי שניר אינו
 64 חזקה, שאם כן היה די באחת מהן, ועוד שני ימים חרישה, אחד
 65 בשנה לפני הגדירה ואחד בשנה אחריה.
 66 שואלת הגמרא: מאי בינייהו - מהו ההבדל בין רב לשמואל בדעת
 67 חכמים, הרי לשניהם צריך שיאכל פירות של שלש שנים שלימות.
 68 מבארת הגמרא: אמר אביי, דקל נערה - דקל צעירה שממחרת
 69 להוציא פירות, ומוציאה שלש פעמים בפחות משלוש שנים
 70 שלימות, איכא בינייהו - יש הבדל ביניהם, שרבי צריך להחזיק
 71 שלש שנים מיום ליום, ולשמואל כיון שגדר שלוש גידרות, אף
 72 שזה בפחות משלוש שנים, הרי זו חזקה (שעושה שלש פעמים
 73 בשנה).
 74 שנינו במשנתינו: אמר רבי ישמעאל, במה דברים אמורים בשדה
 75 הלבו, אבל בשדה אילן, כנס את תבואתו, ומסק את זיתו, כנס את
 76 קייצו, הרי אלו שלש שנים.
 77 אביי לומד מדברי רבי ישמעאל לחכמים, שאפשר להחזיק
 78 באכילת פירות אפילו אם אכל כל שנה רק חלק מהאילנות
 79 הנטועים בשדה. אמר אביי, מדרבי ישמעאל שאמר שאם היו
 80 בשדה שלש מיני אילנות, וליקט את פירותיהם בשלושה זמנים
 81 שונים, עולות לו האכילות לשלש שני חזקה בכל השדה, אף על
 82 פי שכל אכילה אינה אלא בחלק מהשדה, נשמע [גלמוד] לדעת
 83 רבנן, שאם היו לו שלשים אילנות בשדה שהחזיק בה, הנטועים
 84 ממשע עשרה אילנות לבית קאה, שהוא חמשים אמה על חמשים
 85 אמה, נמצא שהשדה שהחזיק בה היתה בית שלש סאין, ואכל
 86 פירות של עשרה אילנות בשנה זו, ועשרה אילנות אחרות בשנה זו,
 87 ועשרה אילנות אחרות בשנה זו, הרי זו חזקה, אף שלא אכל בשנה
 88 אחת מכל האילנות הנטועים בשדה, כיון שאכילת אילנות
 89 במקצת השדה מועיל לחזקה גם עבור חלק השדה הנטועים בו
 90 אילנות שלא אכל מהם.

1 אפילו אם יחזיק רק יום אחד, נמי - גם כן יחשב כשנת חזקה,
 2 שאפשר לחרוש ביום אחד.
 3 ולכן הגמרא דוחה פירוש זה, ומבארת באופן אחר: אלא, לא
 4 נחלקו אם ניר נחשב חזקה, דכולי עלמא - בין רבי ישמעאל ובין
 5 רבי עקיבא סוברים שניר לא הוי - אינו נחשב חזקה, והא, פירא
 6 קמא ופירא זוטא איכא בינייהו - וכאן נחלקו אם צריך אכילת פרי
 7 גדול או שדי בפרי קטן, רבי ישמעאל סובר, שאינו נחשב חזקה
 8 אלא אם אכל פרי שגדל שלשה חדשים, שזה גמר הפרי, ורבי
 9 עקיבא סובר, שאפילו אם אכל כזוה רק שחת ועוד לא נגמר
 10 הפרי, נחשב לשנת חזקה.
 11 הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו אם ניר נחשב לחזקה: הנו רבנן,
 12 ניר - חריש, אינו נחשב חזקה, ויש אומרים שניר הוי זה חזקה.
 13 מבררת הגמרא: מאן יש אומרים - מיהו התנא שהובא בשם יש
 14 אומרים. משיבה הגמרא: אמר רב חסדא, שיטת רבי אהא היא.
 15 ומביא ברייתא להוכיח דבריו: דתנאי, נרה - אם חרש המחזיק את
 16 השדה במשך שנה וזעזע שתיים - שתי שנים, או נרה שתיים וזעזע
 17 שנה, אינה חזקה, רבי אחא אומר, הרי זו חזקה, אמר רבי (אשי)
 18 [אהא], שאליה - שאלתי את כל גדולי הדור האם ניר נחשב חזקה,
 19 ואמרו לי, ניר הוי זה חזקה. הרי שרבי אחא סובר שחרישה נחשבת
 20 חזקה.
 21 הגמרא מבארת טעמי השיטות אם ניר נחשב חזקה: אמר ליה רב
 22 כיבי לרב נחמן, מאי טעמא דמאן דאמר - מהי סברת רבי אחא דניר
 23 הוי חזקה. השיב לו רב נחמן: משום דלא עבדי איניש דגריבו ליה
 24 לארעיה ושתיק - אדם אינו רגיל לשתוק כשחורשים את שדהו,
 25 ומכך ששתק ראיא שמכרה. שאלו רב כיבי שוב: ומאי טעמא דמאן
 26 דאמר - ומהי סברת תנא קמא דניר לא הוי חזקה.
 27 השיב לו רב נחמן: משום דמימר אמר - שאומר בעל השדה, כל
 28 שיבא וישבא דרבו, לעייל ביה - כל קיסם וקיסם של המחרישה
 29 יכניס בתוך שדי, ואחר שירפה את הקרקע אטלנה מידו ואזרענה,
 30 ולכן אינו מוחה בו.
 31 הגמרא מבררת איך ההלכה בזה: שלחו ליה בני פום נהרא לרב
 32 נחמן בר רב חסדא - בני המקום שנקרא פום נהרא שלחו לשאול
 33 את רב נחמן בר רב חסדא, ולמדנו רבינו, נירא - חרישה בשדה, הוי
 34 - האם נחשב חזקה, ודי להחזיק בקרקע שנים עשר חודש ושני
 35 ימים, או לא הוי חזקה. אמר להו רב נחמן בר רב חסדא, שרבי אהא
 36 וכל גדולי הדור אמרי ברייתא, שניר הוי זה חזקה, וכך ההלכה.
 37 אמר רב נחמן בר יצחק, רבותא - וכי גדולה היא למיחשב גברי -
 38 למנות דעות הסוברים שניר נחשב לחזקה, הא - והרי לפנינו רב
 39 ושמואל הדריים כנגדו, ורבי ישמעאל ורבי עקיבא הדריים כנגדן
 40 ישראל, אמרי - אומרים, שניר לא הוי חזקה, וכך ההלכה.
 41 הגמרא מבארת מנין שאלו שהזכרו סוברים שניר אינו חזקה: מה
 42 שאמרנו שרבי ישמעאל ורבי עקיבא סוברים שניר אינו חזקה,
 43 מתניתין היא, ממשנתינו אנו לומדים כן, שנחלקו רבי ישמעאל
 44 ורבי עקיבא בשיעור זמן החזקה בשדה הבעל, שרבי ישמעאל
 45 הוא שמונה עשר חודש ולרבי עקיבא ארבעה עשר, ואם היו

29 שנטל מענפיהם, וְהוּא הִחְזִיק בְּקַרְקַע – ואחד קנה רק את הקרקע על
 30 ידי שעשה בה קנין חזקה, וכגון שערך בה מעט. אָמַר רַב יְבִיד, וְהוּא
 31 שהחזיק באילנות קָנָה רק את האילנות לפירותיהם, ואין לו חלק
 32 בקרקע לענין זה שאם יבשו האילנות אינו יכול ליטע אחרים
 33 במקומם, וְהוּא ההחזיק בקרקע קָנָה רק את הקרקע, ואין לו חלק
 34 באילנות ובפירותיהם. מִתְקַיֵּן לָהּ רַב פֶּפְאָה – מקשה רב פפא על
 35 דברי רב זביד, אִם כֵּן – אם כדבריך שאין לו לְבַעַל אֵילָנוֹת פְּקָרְקַע
 36 כְּלוּם, לֵימָא לֵיהּ בְּעַל קְרָקַע לְבַעַל אֵילָנוֹת כְּשִׁיבִישׁוֹ הָאֵילָנוֹת, הרי
 37 אין לך חלק בקרקע מלבד מה שנצרך ליניקת האילנות, וכעת
 38 שיבשו האילנות ואינם צריכים עוד ליניקת הקרקע, עָקוּר אֵילָנֵךְ
 39 שְׁקוּל וְיֵיל – תעקור את האילנות וקח אותם מהקרקע שלי ולך,
 40 ולא תיטע אילן אחר במקומו. אָמַר רַב פֶּפְאָה, וְהוּא שהחזיק
 41 באילנות קָנָה אֵילָנוֹת וְחֲצִי קְרָקַע, כלומר, קנה את האילנות ואת
 42 חלק מהקרקע מה שנצרך לטיפול באילנות, וְהוּא שהחזיק בקרקע
 43 קָנָה חֲצִי קְרָקַע, כלומר, יש לו את שאר הקרקע.
 44 ממשיכה הגמרא לדון בדיון שדה אילן החלוק בבעלות הקרקע
 45 והאילנות. אומרת הגמרא: פְּשִׁיטָא – דין זה פשוט, שאם קָבַר קְרָקַע
 46 וְשִׁיר אֵילָנוֹת לְפָנָיו – לעצמו, יֵשׁ לוֹ קְרָקַע – ודאי השאיר המוכר
 47 לעצמו חלק בקרקע כדי צורך האילנות ומחיתם. וְאִפְּלוּ לְרַבִּי
 48 עֲקִיבָא, דְּאָמַר, מוֹכֵר בְּעֵין יָפֵה מוֹכֵר – אדם המוכר לחבירו בית או
 49 קרקע, מוכר ברווח ואינו משייר לעצמו חלק בקרקע לתשמישו,
 50 הֵינִי מֵיֵלִי – דין זה שאדם מוכר בעין יפה ולא משייר לעצמו, לא
 51 נאמר אלא לְגַבֵּי מוֹכֵר בית ששייר לעצמו בּוֹד וְדוֹת, משום דְּלֵא
 52 מְקַחְשׁוּ פְּאָרְעָא – הבור והדות אינם מזיקים את הקרקע וממילא
 53 אין הלוקח נמנע מלזרוע על שפתם, ולכן אין המוכר חושש
 54 שהלוקח יתבענו לסותרם או להוציאם ממקומם, ואינו מעלה
 55 בדעתו להשאיר לעצמו סביבם דרך ללכת אליהם, אֲבָל המוכר
 56 קרקע ומשייר לעצמו את האילנות

1 ומפרש כיצד לומדים זאת: לֵאמֹר מִי – וכי לא! אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל,
 2 שאכילת הַר פִּירָא – מין אחד מהפירות הנטועים בשדה, הֵינִי תְּזַקָּה
 3 לְבִלְהוּ פִּירֵי – הרי זה חזקה לכל הפירות שבשדה, אף שלא אבל
 4 מהם, ולכן כשאבל שלשה מינים בשלשה זמנים נחשבים אכילת
 5 אלו לשלש שני חזקה, כיון שאכילת כל מין נחשבת לשנת חזקה,
 6 הִפְאָ נְמִי – כך גם לרבנן, אכילת עשר אילנות מתוך השלושים
 7 נחשבת חזקה אף לעשרים האחרים, משום דְּהֵינִי – אלו שאכל
 8 בשנה אחת, הֵינִי תְּזַקָּה לְהֵנִי – נחשבים לחזקה גם לאותם שלא
 9 אכל בשנה זו, וְהֵנִי – וכן אלו שאכל בשנה האחרת, הֵינִי תְּזַקָּה לְהֵנִי
 10 – נחשבים לחזקה גם לאותם שלא אכל בשנה זו.
 11 הגמרא מגבילה דין זה: וְהֵנִי מֵיֵלִי – ומה שאמרנו שמועיל אכילת
 12 אילנות כחזקה לאילנות שלא אבל מהם, זה רק הִיכָא וְ– באופן
 13 דְּלֵא אִפְּרִיקוּ – שהאילנות שלא אבל מהם לא הוציאו פירות באותה
 14 שנה, אֲבָל אִם אִפְּרִיקוּ – הוציאו גם שאר האילנות פירות ולא אֲבָל
 15 מהם, לֵאמֹר הֵיכָא – אינו נחשב חזקה, שבוה שלא אבל את הפירות
 16 של שאר האילנות גילה שאין השדה שלו, ולכן פחד להחזיק חזקה
 17 גמורה, ולכן לא חשש המערער למחות בו.
 18 הגמרא מוסיפה הגבלה לדין זה: וְהוּא – מה שאמרנו שמועיל
 19 אכילת אילנות אלו כחזקה לאילנות אחרים, זה רק באופן דְּפָאָוּ
 20 בְּאִזְוִי – שהאילנות שאכל בכל שנה מפוזרים בכל השדה, ומכל
 21 בית סאה אבל שלושה אחרים, ובוה נחשב שהחזיק בכל השדה
 22 בכל שנה, אבל אם אבל בכל שנה עשרה אילנות אחרים בבית
 23 סאה אחר, לא עלתה לו חזקה כלל, מפני שכל בית סאה נחשב
 24 כשדה בפני עצמו, ואין אכילת בית סאה זו עולה לו לחזקה לבית
 25 סאה אחר.
 26 ממשיכה הגמרא לדון בדיני מטע, אלא שדנה בשנים שלקחו
 27 נטיעות וקרקע. אומרת הגמרא: שנים שקנו ביחד שדה אילן, אלא
 28 שוֹה הִחְזִיק בְּאֵילָנוֹת – אחד קנה רק את האילנות בקנין חזקה, וכגון

אגרות קודש

ב"ה, י"ט תמוז, ה'תשי"ז

ברוקלין, נ.י.

מתפללי בית הכנסת נוסח אר"י דאלבאני פארק, שיקאגא
 ה' עליהם יחי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי פ"ש מהם על ידי הרה"ח ווי"ח אי"א נוי"נ איש רב פעלים וכו' מוה"ר יצחק
 דוד שיי גראנער, אשר בטח מסר גם כן פ"ש מכאן ובפרט מההתעודות דיום הבהיר י"ב תמוז,
 גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

במיוחד שמחתי להודיע אשר הנהיגו את התקנה של בעל השמחה, היא אמירת תהלים
 בכל יום עפ"י השיעור החדשי, וגמירת כל התהלים בש"ק מברכים, נוסף על הקביעות עתים
 ללימוד תורה ברבים.

ויהי רצון שיקובלו למעלה התפלות דמתפללי בית כנסת זה, ותומשכנה כל הברכות
 וההשפעות, אשר הצנורות להמשכתן הם עניני תורה ותפלה ובפרט לימוד התורה ברבים, לכל
 המתפללים הם ובני ביתם שיחיו בהמצטרך להם מנפש ועד בשר,

בברכה לבשו"ט תכה"י.

וכמה יהו רחוקים ממטע עשרה לבית סאה, פחות מכאן או יותר על כן, או שקנה
 בזה אחר זה - לא קנה את הקרקע ולא את האילן שביניהם. ובתרי הכי קנני במקדיש
 ההיא דמייתי ב'המוכר את הבית' (בבא בתרא עב, א). ונראה ד'פחות מכאן' דקתני
 גבי הקדש קאי נמי איכדי שיעבור בקר וכליו, ר' יוחנן ד'מכאן' קאי א'לבית סאה', כמו
 גבי מוכר. ולפי זה נמי ליכא למימר דאין חזוק
 בין חזקה למכר. וסבר אב"י כההיא בביתא
 דתוספתא, דהא אב"י גופיה סבר כרב נחמן,
 דאמרי: משמונה ועד ששה עשר - דאמר ליה
 אב"י לרב יוסף: לא תפלוג עליה דרב נחמן.
 ואם תאמר: ואי דומינן מכר להקדש, אם כן
 קשיא דרבי שמעון דאמר ר' יוחנן דההיא
 ד'המוכר את הבית' מוקמינן לה כרבי שמעון,
 ו'המוכר את הספינה' (שם פג, א) אמר, רבי
 מאיר ורבי שמעון אומרם: הנוטע את כרמו
 שמונה על שמונה - מותר להביא זרע לשם.
 אלמא חשיב רבי שמעון בשמונה אמות
 מפורשים. ומייתי התם ראייה מינה למכר אילנות
 ונראה לרבינו שמעון כן אבררם: דלא מוקי
 לה ב'המוכר את הבית' (שם עב, א). כרבי
 שמעון אלא במאי דקא סבר מקדיש בעין רעה
 דוא מקדיש, אבל במאי דחשיב בשמונה אמות
 מפורשים - לא קיימא כוותיה. **היכא** דלא
 אפי' פירש רבינו תנאל: כגון בנות שוח,
 שמשעה שנחטפו עד לקטנתן שלש שנים, כדתנן

לאו מי אמר רבי ישמעאל חרא פירא הוי חזקה לכולהו פירי - דבמקום הותיים מהני
 למקום התבואה והקיץ, וכאלו החזיק בשלשון דמי. וכן כשכנס את התבואתו - כמי
 שהחזיק בשלשון דמי, שכן תעם הזה הוי חזקת שלש שנים בכל השדה אף על פי שלא
 החזיק בו בכלהו פעם אחת. הכי נמי חזקת מקום עשרה אילנות של שנה ראשונה זו -
 חשובין כאילו החזיק נמי במקום העשרים. וכן
 בשניה, וכן בשלישית, כאילו החזיק בכל שנה
 בשלשה אילנות. והני מילי - דהוי חזקה
 באבילת שלשים אילנות בשלש שנים כהאי
 גונא - היכא דלא אפי' אחרני, כי העשרים
 לא עשו פירות כי אם עשרה לכר בכל שנה,
 דומיא דרבי ישמעאל שמתקט כל מה שגדל
 בשדה. ופירש רבינו חננאל: כגון בנות שוח,
 שאין פירותיהם נגמרם עד שלש שנים. אבל אי
 אפי' - הני אילנות כוליהו פירות בכל שנה,
 ולא אבל אלא עשרה מנייניה - לא הוי הני
 עשרה חזקה לעשרים. דכיון דלא אבל כל
 הפירות - גילה על עצמו שהשדה אינה שלו,
 וירא להחזיק חזקה גמורה. ולפיכך לא חשש זה
 המעטרע למחות, ולא הויא חזקה. והוא דבוא
 בווי - לשון בועיה. כלומר, והני מילי דהוי
 חזקה כשאכל עשרה בכל שנה - היינו על ידי
 פירות, שאכל שלשה בכל בית סאה. דבמנא
 מחזיק כל השדה. אבל אבל עשרה אילנות
 ביחד בבית סאה זה, ובשנה שניה כמו כן בבית

(שביעית פרק חמישי משנה א): בנות שוח שביעית שלוקן שנה שניה. ופירוש: בשנה שניה של
 שמיטה, לפי שאותן פירות שנלקטים בשנה שניה של שמיטה נחטפו בשביעית, ואסורין בדין
 שביעית. ולכן אוקמה רבינו חננאל בבנות שוח, דבשאר אילנות באלף שנים לא יארוע זה
 דבשלשים אילנות ילקו בשדפתן שלש שנים. ואותן שילוקו בשנה זו לא ילקו בשנה זו, ובו
 בווי. ואם תאמר: והיכי מצי מיירי בבנות שוח? והא בריש פירקין אמרינן גבי חזקה בעינן
 דבעידנא דאיתיה להאי פירא ליתא להאי פירא, והכא כשאכל פירות שנה ראשונה ושנה
 כבר נתנו פירות שנת שלש ויש לומר: כיון שערין יש שנה עד גמר שלוקן - הוי שפיר
 בעידנא דאיתיה להאי פירא ליתא להאי פירא. **וה** החזיק באילנות בו - פירש הקונטרס:
 דלאו בחזקת שלש שנים איירי, אלא שמכר לוח קרקע לוח אילנות, והחזיק כל אחד בשלו,
 כגון דרפק בה פורתא. ולבעל אילנות פשוטהו. כדאמר לקמן: האי מאן דפשח ויקלא אדעתא
 דריקלא - קני. וקשה לרבינו יצחק: דלא הוה ליה למיקביעה אמתניתין דהבא, דאיירי
 בחזקת שלש שנים, אלא לקמן גבי חזקת של קני. ועוד: דאמאי נקט חזקה טפי משטר וכסף
 וחליפין? הוה ליה למיגט מבר סתם, כדנפט מכר בבולה סוגיא ובסמך ונראה לרבינו יצחק:
 דאיירי בחזקת שלש שנים, דלרב וביד זה קנה אילנות וזה קנה קרקע, ואין לבעל אילנות
 בקרקע כלום. ולכן, כי יבשו - לא יטע אחרים במקומן, וזה פפא כרד זה קנה
 אילנות וחצי קרקע. ופירוש: לא יטענה בגוף הקרקע כלום, שהרי זה החזיק בכל
 הקרקע. אלא לענן שאם יתייבשו - יטע אחרים במקומן. ומינה שמעינן בסמך דמכר
 לוח אילנות ולוח קרקע, דלרב וביד אין לבעל אילנות בקרקע כלום ליטע אחרים
 במקומן לכשיבשו, ולרב פפא יש לו, דסברא הוא דאם מכר לוח אילנות ולוח קרקע
 בסתם קנה בעל אילנות חזקה ליטע אחרים במקומן לכשיתייבשו - גם חזקתו יש
 לו להועיל לעננו ז.

סאה שני, וכן בשלישית - אינה חזקה, דכל בית סאה חשוב שדה האילן בפני עצמו,
 ושדה שלם לא הוי חזקה לשדה אחר. והיינו נמי דומיא דרבי ישמעאל דכנס את התבואתו
 ומסק את זיתיו בו, שבכל השדה הוא אוכל, דסתם שדה האילן על פני כולו מפורזין
 הותיים והדקלים. זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע - שני לקוחות שלקחו שדה
 האילן מאדם אחד ביחד, וכל הקרקע היה צריך לאילנות, שהיו נטועים בדין שדה אילן.
 והכי מתוקמא סוגיא דשמעתין. לאחד מכר הקרקע ולאחד מכר האילנות, והחזיק כל
 אחד בשלו, כגון דרפק בה פורתא או עשה שום עבודת קרקע כל אחד בשלו. דקרקע
 נקתה בכסף בשרט ובחוקה. ולאו בחזקת שלש שנים מיירי, ובהדיא מפרש לקמיה דבשני
 לקוחות מיירי. **אמר רב** וביד זה קנה אילנות - לפירוטתיהן, כלא קשיא: שאם יבשו
 האילנות - לא יטע אחרים במקומן. וזה קנה כל הקרקע, אפילו אם יש שם שלשה
 אילנות, דתנן ב'המוכר את הספינה' (בבא בתרא פא, א) דקנה קרקע תחתיהם וביניהן
 והוציא להן כמלא אורה וסלו - הני מילי בלוקח אחד הקונה אילנות בתוך של חבירו,
 דקנה קרקע. אבל הכא בשני לקוחות שלוקחין ביחד, זה אילנות וזה קרקע - מצי אמר
 ליה בעל הקרקע לבעל האילנות: ליה היכי דלדידי לית לי אילנות - לדיך נמי לית לך
 בקרקע, והכי מפרש לקמיה. **לימא ליה** - כשיבש האילן: עוקר אילנך שקול וזיל, ולא
 תטע אחר במקומו. אבל כל זמן שהוא טוען פירות - אינו יכול לומר כן. ואף על גב
 דקרקע אין לו - האילן כמות שהוא יונק מן הקרקע קנאו לפירותיו. והכי נמי מוכח לקמן
 בשמעתא, מאמר ליה מי קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי: אי כורכמא ורישא זבין
 ליה בו, ו'המוכר את הספינה' (שם) נמי תנן: הקונה שני אילנות בתוך שדה חבירו -
 הרי זה לא קנה קרקע בו, ואם מוח - אין לו קרקע. אלמא, אף על גב דאין לו קרקע -
 קנני, ולא יעקרנו עד שימות, והוא הדין לוח דרב וביד. זה קנה אילנות וחצי קרקע -

לימא ליה בעל קרקע ולבעל אילנותו עוקר אילנך שקול וזיל - פירוש: לכשיתייבשו ואף
 על פי שכר הוא אמת לרב וביד, מכל מקום פריך ליה רב פפא, דאין סברא שידחק
 אותו מיד לעקר כשיבש, כיון דשלשה אילנות מכר לו. ועוד: מצינו למימר "עוקר אילנך" -
 לאתר קאמר. והכי קשא לרב פפא: כיון דאפילו בשלשה אילנות אמרת דאין לו בקרקע
 כלום, אף על גב דבעלמא בשלשה אילנות אינו ליה קרקע, משום דבשני לקוחות שאני,
 וקאמר ליה: כי היכי דלדידי לית לי באילנות הית מי לי לדיך לית לך בקרקע, אי חשיב האי
 טעמא - אם כן לאלתר נמי, קודם שיבש לימא ליה "עוקר אילנך" ואף על גב דבעלמא כחד
 לוקח בקנה שנים דלא קנה קרקע מכל מקום יעמוד שם האילן עד שימות - הכא גרע טפי,
 מהאי טעמא דאית לך "כי היכי דלדידי" בו, אלא דאי לית לך למימר האי טעמא, הלכך,
 כשמכר לוח קרקע ולוח אילנות - בעל אילנות קנה מקום הגוע ליטע אחרים במקומן
 כשיבשו. ומיירי בין בשלשה אילנות בין בשנים, כדפירש הקונטרס. ואפילו בשלשה אין לו
 קרקע הצריך לאילנות. וכיון שפירש בהדיא לוח קרקע. ואפילו בשני אילנות כשיבשו -
 יטע אחרים במקומן, משום "כי היכי דלדיך בעין יפה זבין בו".

לאו דוקא חצי קרקע, אלא הצריך לאילנות; תחתיהן, וביניהן, והוציא להן, כמלא אורה
 וסלו. אי נמי, דוקא קאמר חצי, וכגון שכל הקרקע צריך לאילנות, אם לא מפני שמכר
 הקרקע לחבירו, ואפילו לא הוה אלא שני אילנות. דקימא לן ב'המוכר את הספינה' דאין
 לוח קרקע - הכא יש לך, דכיון דשני לקוחות הן שקונין ביחד - מצי אמר ליה בעל
 האילנות לבעל הקרקע: כי היכי דלדיך בעין יפה זבין - לדידי נמי בו, והכי מפרש
 לקמיה. **כבר** קרקע ושייר אילנות לפני - אפילו אינא אלא שנים, יש לו קרקע כדי מחית
 האילנות וצורכן. וגם אם יבשו - יטע אחרים במקומן, דודאי מוכר לעצמו שייר קרקע.
 והכי אמרינן בהדיא ב'המוכר את הבית' (בבא בתרא עא, א) אמר רב הונא: אף על גב
 דאמר רבנן הקונה שני אילנות בתוך של חבירו הרי זה לא קנה קרקע, מכר קרקע ושייר
 שני אילנות לפני - יש לו קרקע. ואפילו לרבי עקיבא דאמר בו' - פלוגתא דרבי עקיבא
 ורבנן לקמן ב'המוכר את הבית' (סד, א) בשן מקומות. גבי מוכר את הבית תנן: לא מכר
 את היציע בו ולא את הבור ולא את הדות, אף על גב דכתב לו עומקא ורומא, הוצרך
 ליקח לו דרך, דברי רבי עקיבא. דמוכר בעין יפה מוכר, ולא שייר במכירתו כלום. וחכמים
 אומרם: אינו צריך ליקח לו דרך, דמוכר בעין רעה מוכר. וגי מוכר את השדה תנן נמי
 הכי, דאמרין מוכר בעין יפה מוכר, ולא שייר אל עצמו דרך ללכת אל בורו. הני מילי

דאי

גבי בור ודוח - הוא דקאמר רבי עקיבא דלא יעכב דרך לעצמו סביבות הבור כלום - דלא מכחש בארעא, שיכול הלוקח לזרוע על שפתו ולא יצעק עליו הלוקח לעקור בורו מכאן,
 דהא אינו מיוקו כלל. הלכך לא אסיק מוכר אדעתיה לעכב לעצמו סביבות הבור כלום מן הקרקע, והלכך צריך ליקח ממנו דרך בדמים לילך אל בורו.

1 דאי לא מצי למימר ליה עקור אילנך שקול חיל - פירושו: לכשיביש. ובלאו טעמא
2 דמכחשי ארעא, אי לא משייר - מצי אמר ליה עקור אילנא. דעל כרחו לא יעב
3 האילן בשדה. ועוד, שרונה לרוע מקום האילן. **מכר** אילנות ושירי קרקע - פירש
4 הקונטרס דבשני אילנות איירי, דבשלשה הכל מודין דקנה קרקע, כדתנן ב"המוכר את
5 הספינה" (בבא בתרא פא, א) ומוקי לה בגמרא
6 כרבנן, ודחי, ומוקי לה אפילו כרבי עקיבא. א"ל למי
7 זה, רישא דקתני: שנים אין לו קרקע - לא אתי
8 כרבי עקיבא. וכן מוכח בסוף "המוכר את הבית"
9 (שם עב, א) דקתני: הקדיש שלשה אילנות ממשע
10 עשרה לבית טאה כ"י בזה אחר זה - לא הקדיש
11 את הקרקע. ופריך (מניחה) ומניח אילמא רבי
12 עקיבא - האמר מוכר בעין יפה מוכר, רוב שכן
13 מקדיש פירושו: ואמאי בזה אחר זה לא הקדיש את
14 הקרקע? אלמא ממשע דקנה אילן אחר - נמי
15 קנה קרקע. ואין נראה לרבינו יצחק, דהא בין
16 דהא תנן ב"המוכר את הספינה" (שם פא, א):
17 קנה שלשה קנה קרקע - מוקי נמי כרבי עקיבא,
18 אם כן על כרחך לרבי עקיבא בשנים לא קנה
19 קרקע. דהכי משמע: דוקא שלשה קנה קרקע,
20 אבל שנים - לא קנה קרקע. לכך יש לפרש להא
21 דשמעתין בשלשה אילנות. ואף על גב דבעלמא
22 בשלשה קנה קרקע - שאני הכא, דמיירי בנן
23 שאין שם קרקע אלא לצורך האילנות, ופירש
24 בהדיא שמשירי הקרקע לעצמו, או בשדה גדולה
25 ואומר בפירוש שכל הקרקע משירי. ולכולי עלמא
26 לא קנה בנן הקרקע כלום, אלא למאן דאמר
27 מוכר בעין יפה מוכר - יכול לטעם אחר במקומן
28 כשיביש. והדיא ד"המוכר את הבית" הכי פירושו:
29 מניח אילמא רבי עקיבא, ואליבא דרבנן דרבי
30 שמעון דסבירא ליה מקדיש בעין יפה הוא מקדיש
31 - הא אמר מוכר בעין יפה הוא מוכר, וכל שכן
32 מקדיש. ואלא רבנן, ואליבא דרבנן דרבי שמעון
33 דאמר במוקדיש הקדיש את כולן - הרי אומר
34 מוכר בעין יפה מוכר, אבל מקדיש בעין יפה מקדיש.
35 בעין יפה מוכר, דאפילו בור ודוח שאין הקרקע צריך להם הקדיש, כל שכן במקדיש את
36 האילן שהקדיש את הקרקע הצריכה לאילן, ואף על גב דבמכר לא מכר את הקרקע ומיהו.
37 אהדיא דברת הכי א"י אפשר לפרש כן, ודקאמר: אלא פשיטא רבי שמעון, ואליבא דמאן?
38 אילמא אליבא דרבי עקיבא - הא אמר מוכר בעין יפה מוכר, כל שכן מקדיש. ומכל מקום
39 יש לפרש דוחק, דפריך מסברא: כיון דמוכר בעין יפה מוכר - אית לן למימר דמקדיש
40 כל שכן דיוהר מנטע בעין יפה מקדיש, ובאילו אחר נמי הקדיש המקדיש את הקרקע, אף
41 על גב דבמכר לא קנה. ועוד יש לפרש: דלא מכח הקדש זה אחר זה דייק התם דבעין
42 רעה מקדיש, אלא דייק ממתני: הקדיש שלשה אילנות ממשע עשרה לבית טאה - הרי
43 זה הקדיש את הקרקע כולה. לפיכך כשהוא פודה - פודה לפי בית זרע חומר שעורים
44 כו'. ואי סבירא ליה דבעין יפה מקדיש, אף על פי שהקדיש את הקרקע ואת האילנות,
45 בבת אחת - הוה ליה למימר דפודה תחור פודה. ופודה תחלה את האילנות בשותין,
46 תחור ופודה את הקרקע מנטע בעין יפה מקדיש, ובאילו אחר נמי הקדיש המקדיש את הקרקע, אף
47 (ערכין יד, א): הקדיש שדה מלאה אילנות, כשהוא פודה - פודה את האילן בשותיו.
48 תחור ופודה קרקע לפי בית זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף, אלמא סבר רב הונא
49 מקדיש כו'. איתוביה רב נחמן לרב הונא ופריך ליה מבריתא ד"המוכר את הבית", ומנשי:
50 הא מני - רבי שמעון היא, דאמר: בעין רעה הוא מקדיש. והשתא מודק לקמן בפשיטות
51 הדבולה מוגיא דלמאן אליבא דרב ודקאמר: רב וואן קימין לעממיה, דאמר(י) במסכת ערכין (שם):
52 בעין יפה הוא מקדיש. **אינו** כרם - וואן צריך להחזיק זרע ארבע אמות, אלא שלשה
53 טפחים בעין כרם יחיד. ולענין מי שנטע כרם ולא חיללו, דאינו חחר מן המלחמה.

ושירך

דְּקִמְכַחְשֵׁי בְּאַרְעָא - שִׁירֵי שְׂרִיר, דְּאִי לֹא שְׂרִיר,
לִימָא לִיה: עֶקוֹר אֵילָנָא וְיִיל. מְכַר אֵילָנוֹת וְשִׁיר
קִרְקַע לְפָנָיו - פְּלוֹגְתָא דְּרַבִּי עֶקִיבָא וְרַבְּנָן, לְרַבִּי
עֶקִיבָא דְּאָמַר: מוֹכֵר בְּעֵין יָפָה מוֹכֵר - אִית לִיה,
לְרַבְּנָן - לִית לִיה. לְרַבִּי עֶקִיבָא אִית לִיה; וְאֶפְּלוֹ
לְרַב זְבִיד דְּאָמַר אִין לוֹ - הֲנִי מִיָּיל גַּבִּי שְׁנֵי
לְקוֹחוֹת, דְּאָמַר לִיה: פִּי הֵיכִי דְלִדְרִידִי לִית לִי
בְּאֵילָנוֹת, לְדִידִךְ נִמִּי לִית לָךְ בְּקִרְקַע, אֲבָל הֵכָא
- מוֹכֵר בְּעֵין יָפָה מוֹכֵר. לְרַבְּנָן לִית לִיה; וְאֶפְּלוֹ
לְרַב פַּפָּא דְּאָמַר יֵשׁ לוֹ - הֲנִי מִיָּיל גַּבִּי שְׁנֵי
לְקוֹחוֹת, דְּאָמַר לִיה: פִּי הֵיכִי דְלִדְרִידִךְ זְבִין בְּעֵין
יָפָה, לְדִידִי נִמִּי זְבִין בְּעֵין יָפָה, אֲבָל הֵכָא - מוֹכֵר
בְּעֵין רְעָה מוֹכֵר. אָמְרֵי נְהַרְדְּעִי: אֲכַלְן רְצוּפִין -
אִין לוֹ חֻזְקָה. מִתְקַוֵּי לָהּ רַבָּא: אֲלָא מַעֲתָה,
הֲאִי מִישְׂרָא דְאַסְפַּסְתָּא בְּמֵאֵי קִנִּי לָהּ? אֲלָא אָמַר
רַבָּא: מְכַרְן רְצוּפִין - אִין לוֹ קִרְקַע. אָמַר רַבִּי
יִוְרָא, פְּתַנְאִי: בְּרַם שְׁהוּא נְטוּעַ עַל פְּחוֹת מְאָרְבַּע
אָמוֹת - רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אִינוּ בְּרַם, וְהַכְּמִים
אָמְרִים: הֲרִי זֶה בְּרַם, וְרוֹאִין אֶת הָאֲמֻצְעִים פְּאִילוֹ
אִינָן. אָמְרֵי נְהַרְדְּעִי: הֲאִי מֵאֵן דִּיבִין דְקָלָא
לְחֻבְרִיָּה - קִנִּי לִיה מְשַׁפְּלוּיָה עַד תְּהוּמָא.

מתקף

1 דקא מבחשי - השרשים בקרקע, וגם מעבבין את המחרישה - ודאי אסיק אדעתיה
2 לשירי לעצמו קרקע סביבות האילנות, כדי שלא יוכל הלוקח לערער עליו, ולומר
3 כשיבשו אילנותיו: עקור אילנותיך, שקול וזיל, דהא מוקי לארעאי. לימא ליה -
4 כשיבש האילן. מכר אילנות ושירי קרקע לפניו - שפירש לו כן; האילנות אני מוכר
5 לך, והקרקע אני מעבב לעצמי. פלוגתא דרבי
6 עקיבא ורבנן - בין שכן זבד בין לרב פפא.
7 ובשני אילנות מיירי, דבשלשה אילנות הכל
8 מודים דקנה קרקע, כדתנן סתמא ב"המוכר את
9 הספינה" (בבא בתרא פא, א) ומוקינן לה
10 בגמרא כרבי עקיבא. ומיהו, רישא דקתני גבי
11 שנים: אין לו קרקע - לאו רבי עקיבא היא,
12 כדמוכח בשילוחי "המוכר את הבית" (שם עב,
13 א) והתם פירשין לה. לרבי עקיבא דאמר מוכר
14 בעין יפה מוכר את ליה - ללוקח, מקום
15 האילנות על הקרקע, לטעם אחרים במקומן
16 כשימותו. לרבנן אין לו - קרקע, ואם ימותו
17 - לא יטע אחרים במקומן. כדתנן סתמא:
18 הקונה שני אילנות - לא קנה קרקע. אפילו
19 לרב זבד כו' - כלומר, דרב זבד נמי מצי
20 למימר אליבא דרבי עקיבא, ולא היא מלתייה
21 כנאמי, אלא כדברי הכל. הני מיילי - דקאמר
22 רב זבד אין לו קרקע - גבי שני לקוחות,
23 בדפרישית לעיל, לית לי באילנות - לא
24 בעצים ולא בפירות. לית לך בקרקעות -
25 אפילו במקום האילן, וכשיביש - תעקרנו
26 ותלך. הני מיילי - דיש לו קרקעות. גבי שני
27 לקוחות דאמר - בעל האילנות לבעל הקרקע:
28 כי היכי דלדריך זבין בעין יפה, מה שמכר לך
29 מן הקרקע על מנת להיות הקרקע שלך
30 עולמית, היא ופירותיה. אף לדידי זבין בעין יפה
31 - שאוכל פירות אילנותי לעולם, שאם ימותו
32 - אטע אחרים תחתיהן. דאין אדם חוטא ולא
33 לו למכור לזה בעין יפה וזה בעין רעה. אבל
34 הכא - שעייב לעצמו - כל לגבי עצמו בעין רעה מוכר, כדי לשירי לעצמו. אבל
35 רצופין - להני שלשים אילנות, כגון שנטועין מנשה עשר בבית טאה - אינה חזקה.
36 ואפילו אבלן בולן כל שלש שנים. דלא אחזיק בדמחזקי אינשי, דאין אריוין לקיים, אלא
37 לעקור ולשרש. מתקף לה רבא אלא מעתה - כיון דמשום דנטועין מחוברין לא היא
38 חזקה. האי מישרא - ערוגה דאספסתא. במאי קני לה? הרי זרועה רצופה, ואפילו הכי
39 אמרין בריש פירקין דהוי חזקה ומיהו, לאו אתקפתא מעלינתא היא, דהאי אורחיה היא
40 לאו אורחיה. האי מבחשי בארעא שפי והאי לא מבחשי שפי והאי לא מבחשי שפי והאי לא מבחשי שפי והאי
41 האי סברא, ובמילתא בעלמא הוא דמוקי ליה לנהרדעי. ויש לפרש: אבלן רצופין אינה
42 חזקה - שסופן לשרש אותו ולפור נטיעתן, שכן דרך אילנות לנטוע הרבה תחלה ביהוה,
43 ואחר שגדלו מפורים אותן. הלכך לא הוי חזקה, הואיל ולשרש קיימא, ואין זו עיקר גידולן.
44 וראה לדבר, דגבי נטיעות אסבכון עשר לבית טאה, ובאילנות אמרו שלשה לבית טאה
45 ועל כרחך נטיעות הוי מתחלה, והיו עשר לבית טאה, ואדר כך מיטעון לשלש שנים
46 סאה. וכן דרך אספסתא ממו כן לזרעה הרבה ביחד רצופין, כמו שעושין לכרשין ורובב,
47 ואחר כך עוקרין אותן וממלא מנהן ערוגה גדולה. והיינו דפריך רבא: אלא מעתה היא
48 מישרא דאספסתא כו'. כן נראה בעיני. אלא אמר רבא - אי אית לן למימר מידי ברצופין
49 - הכי אמרין. מכרן רצופין אין לו קרקע - כגון שנטועין יותר מעשרה בבית טאה,
50 דהכא לא אמרין הקונה שלשה אילנות קנה קרקע. דאין זה שדה האילן, דלעקור
51 ולשרש קיימא. על פחות מארבע אמות - שאין לו שורה לשרש אלא שלש אמות -
52 אינו כרם, והמביא זרע לשם - אינו לוקח משום "לא תזרע כרמך כלאים" (דברים כב),
53 ומותרין באכילה. האמצעיים - שורה בין שתי שורות ואין כאילו אינה, והוה ליה שש
54 אמות בין שורה לשרה. ולעיל נמי, גבי מכרן רצופין, לרבנן רואין את האמצעיים כאילו
55 אינן, והינן במפורחין, וגבי מכרן רצופין - יש לו קרקע, ולרבי שמעון אין לו קרקע. והיינו
56 כנאמי, דמילתא דרבא תנאי היא, כרבי שמעון ודלא כרבנן, ובי"המוכר את הספינה" (בבא בתרא פב, ב) מפורש כמה יזו מרחוקין יותר מארבע אמות ואבתי הוי כרם. שני ליה - הלוקח
57 לקרקע. משיבאילן עד תהומא - שילוחי" (שמות כז) מתרגומין "שיפולוחי", כלומר: כל הקרקע בשולי האילן, והיינו שפת הקרקע עד תהום של קרקע, שאף על פי שקיל יחידיו הוא,
58 ותנן דאפילו שנים אין לו קרקע - הני מיילי סביבות האילן הוא דאין לו כלום, כמו שיש לשלשה בנייניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו. אבל תחתיו דאילן מיהא אית ליה. דכיון דאילן
59 לפירותיו קונה להתקיים מקרקע זו, וגם אם ימות האילן יטע אדר במקומו. ואשמענין נמי דאין בעל השדה יכול לחפור תחת האילן, אפילו למטה מאלף אמה.

מתקף

47 גם לקיחתי היתה בעין יפה שיהיה לי האילן ופירותיו לצמיתות,
 48 ומשום כך נקנה לי גם חלק בקרקע שאם ימותו אוכל לטעת
 49 אחרים תחתיהם. אָבֵל הָבֵא שבעל הקרקע והאילנות מכר לאחר
 50 רק את האילנות ועיכב לעצמו את הקרקע, אפשר לומר שמוכר
 51 בָּעֵינַי דָּעָה מוֹכֵר ומשייר לעצמו, ומכר רק את האילנות ולא את
 52 הקרקע שסביב האילנות.
 53 חזרת הגמרא לדון בענין חזקה בשדה אילן, וכגון שיש בה יותר
 54 מעשרה נטיעות בבית סאה. אָמְרֵי הַהֲרָדְעִי, אָבֵל הָרְצוּפִין - מי
 55 שהחזיק ואכל פירות שלש שנים בשדה שאילנותיו רצופים,
 56 כלומר, שהם קרובים זה לזה ויש יותר מעשרה אילנות בבית סאה,
 57 אֵין לוֹ חֻזְקָה - אין אכילה זו מועילה לחזקה, כיון שלא החזיק
 58 בקרקע כדרך שבני אדם מחזיקים, שהרי אין העצים עומדים
 59 לקיום ולצמיחה אלא לעקירה. מִתְקִיף לָהּ רַבָּא, אֵלֶּא מַעְתָּה - לפי
 60 דברי נהרדעי שלא שייך חזקה באילנות רצופים כיון שעומדים
 61 לעקירה, אם כן הֵאֵי מִישְׁרָא דְאִסְפִּיקָא - ערוגה הזרועה בזרע
 62 המשמש כמאכל בהמה, וכל שלשים יום נגמר גידולו ועוקרים
 63 אותו וזרעים אחר במקומו, בְּמֵאוֹ קִנְיָ לָהּ - איך שייך בו חזקת
 64 שלש שנים, הרי היא זרועה רצופה, ולעיל (בב) מבואר ששייך בו
 65 חזקת שלש שנים. אֵלֶּא אָמַר רַבָּא, אין לומר שאם החזיק ואכל
 66 באילנות רצופים אין זה חזקה, אלא הלכה זו שנאמרה ברצופים
 67 יש לאמרה לגבי מכירה, שאם מְכַרְתָּן רְצוּפִין - אדם שמכר אילנות
 68 רצופים, כגון שנטועים יותר מעשרה בבית סאה, אֵין לוֹ קְרָקַע -
 69 לא קנה הלוקח חלק בקרקע, משום שהם עומדים להיעקר, ולכך
 70 אין לזה דין של שדה אילן שבקניית שלשה אילנות קנה את
 71 הקרקע שסביבותיהם אלא יש להם דין של עצים סתם.
 72 אָמַר רַב זְוֵרָא, דברי רבא שבמכירת אילנות רצופים לא קנה
 73 הלוקח חלק בקרקע משום שהאילנות עומדים להיעקר, בְּתַנְיָא -
 74 תלויים במחלוקת תנאים. ששנינו (כלאים פ"ה מ"ב) בָּרַם שְׁהוּא נְמוּעַ
 75 עַל פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמוֹת - כרם שאין מרחק ארבע אמות בין שורות
 76 האילנות, נחלקו התנאים בדין כרם זה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר אֵינוֹ בָּרַם
 77 - אין למטע זה דין כרם משום שעומדים האילנות להיעקר, ואם
 78 זרע ירק במרחק של יותר משלשה טפחים אין זה כלאים. וְחֻזְמִים
 79 אֲמָרִים הָרִי זֹו בָּרַם - יש למטע זה דין כרם, וְרוֹאֵין אֵת הָאֵילָנוֹת
 80 הָאֲמָצְעִים - הנמצאים בין כל שתי שורות של אילנות בְּאֵילוֹ אֵינֶן
 81 משום שעומדים להיעקר, והרי יש רווח של ארבע אמות בין
 82 העצים. ואם כן, דברי רבא שלוקח כרם של רצופים לא קנה
 83 קרקע, הם כשיטת רבי שמעון ולא כשיטת החכמים.
 84 דנה הגמרא בדין נוסף של מכירת אילנות וקרקע: אָמְרֵי הַהֲרָדְעִי,
 85 הֵאֵי מֵאֵן דְּזִבִּין דְּקָלָא לְתַבְרִיָּה - מי שמוכר דקל לחבירו, קִנְיָ לָיָה
 86 הלוקח מִשְׁפּוּלְיָה עַד תְּחוּמָא - משולי האילן ועד התהום, כלומר
 87 את כל הקרקע שתחת האילן. והיינו משום שקנה את הדקל
 88 לצורך אכילת פירותיו, וכיון שאכילה זו מצריכה את היניקה
 89 מהקרקע, ודאי היתה המכירה גם על הקרקע שתחת הדקל,
 90 ואפילו אם יבש ועקר, מקום הדקל שייך ללוקח ליטע שם אילן
 91 אחר, ואין המוכר יכול לחפור מתחת לדקל ואפילו בעומק אלף
 92 אמה.

1 דְּמִמְכָרְשֵׁי בְּאַרְעָא - שהאילנות גורמים הפסד לקרקע שסביבם,
 2 על ידי השורשים שמתפשטים ויונקים מכח הקרקע ומכחישים
 3 אותה, וכן מעכבים את המחרישה, שְׂוִירֵי שְׂוִירֵי - המוכר משייר
 4 לעצמו את חלק הקרקע שצורך לאילנות ואינו מוכרו ללוקח.
 5 משום דָּאֵי לֹא שְׂוִירֵי - אם לא ישייר לעצמו חלק בקרקע, יש לו
 6 לחשוש שלאחר שיבשו האילנות, לְיָמָא לָיָה - יאמר לו הלוקח,
 7 עָקוּר אֵילָנָא וְזֵיל - תעקור את אילנותיך מרשותי מחמת שהם
 8 מייקות אותי, ולך. ומחמת חשש זה מודה רבי עקיבא שדין זה
 9 שונה מכל מוכר, וכאן היתה דעתו של המוכר שלא למכור את
 10 הקרקע הנצרכת לאילנות.
 11 אבל אדם שפָּכַר שני אֵילָנוֹת וְשִׁירֵי אֵת הַקְרָקַע לְפָנָיו, במקרה זה
 12 יש לְפִלְתָּא [מחלוקת] דְּרַבִּי עֲקִיבָא וְדְרַבְּנָן. לְרַבִּי עֲקִיבָא דְאָמַר
 13 מוֹכֵר בָּעֵינַי יָפָה מוֹכֵר ולא משייר לעצמו, אֵית לָיָה - יש לו ללוקח
 14 את מקום האילנות בקרקע ליטע אחרים במקומם כשימותו, אבל
 15 לְרַבְּנָן שסוברים שאדם מוכר בעין רעה ואינו נותן אלא את מה
 16 שהתחייב במכר, לֵית לָיָה - אין ללוקח חלק בקרקע, ואם יבשו
 17 האילנות אינו יכול ליטע אחרים במקומם.
 18 ומבארת הגמרא: מה ששנינו דְּרַבִּי עֲקִיבָא אֵית לָיָה ללוקח אילנות
 19 גם חלק בקרקע, אין זה רק לשיטת רב פפא לעיל (ע"ב) ששנים
 20 שלקחו קרקע ביחד והחזיק אחד בקרקע ואחד באילנות, יש לבעל
 21 האילנות חלק בקרקע, אלא וְאֵפִילוֹ לְרַב זְוֵרָא, דְאָמַר ששנים
 22 שלקחו קרקע, אֵין לוֹ לבעל האילנות חלק בקרקע, ולבאורה גם
 23 במוכר זה ששייר לעצמו קרקע, סובר רב זביד שאין ללוקח חלק
 24 בקרקע ושלא כדברי רבי עקיבא, בכל זאת יש לחלק בין המקרים
 25 ולהעמיד את דברי רב זביד אף לשיטת רבי עקיבא, משום דְּהֵי
 26 מִילֵי - דין זה של רב זביד, נאמר רק לְפָנָי שְׁנֵי לְקוֹחוֹת, דְּבִאוּפֵן זֶה
 27 אָמַר לָיָה בעל הקרקע לבעל האילנות, הרי שנינו קנינו יחד, וְכִי
 28 חִיבֵי הַלְדִידֵי לֵית לֵי בְּאֵילָנוֹת - כמו שלי אין חלק באילנות שלך
 29 כלל משום שהחזקתי רק בקרקע, לְדִידֵךְ נְמִי לֵית לָךְ בְּקָרְקַע - כך
 30 לך אין חלק בקרקע שלי כלל ואפילו את מקום האילנות, משום
 31 שהחזקת רק באילנות. אָבֵל הָבֵא שבעל הקרקע והאילנות מכר
 32 לאדם אחר רק את האילנות, אפשר לומר שמוכר בָּעֵינַי יָפָה מוֹכֵר,
 33 ומכר לו גם את הקרקע שסביב האילנות.
 34 ומוסיפה הגמרא לבאר: ומה ששנינו דְּרַבְּנָן לֵית לָיָה ללוקח חלק
 35 בקרקע, אין זה רק לשיטת רב זביד לעיל (ע"ב) ששנים שלקחו
 36 קרקע ביחד והחזיק אחד בקרקע ואחד באילנות, אין לבעל
 37 האילנות חלק בקרקע, אלא וְאֵפִילוֹ לְרַב פַּפָּא, דְאָמַר ששנים
 38 שלקחו קרקע, יש לו לבעל האילנות חלק בקרקע, ולבאורה גם
 39 באופן זה סובר רב פפא שאף על פי שהמוכר שייר לעצמו את
 40 הקרקע, מכל מקום יש ללוקח חלק בקרקע ושלא כדברי רבנן,
 41 בכל זאת יש לחלק בין המקרים ולהעמיד את דברי רב פפא אף
 42 לשיטת רבנן, משום דְּהֵי מִילֵי - דין זה של רב פפא, נאמר רק לְפָנָי
 43 שְׁנֵי לְקוֹחוֹת, דְּבִאוּפֵן זֶה אָמַר לָיָה בעל האילנות לבעל הקרקע,
 44 הרי שנינו קנינו יחד, וְכִי חִיבֵי הַלְדִידֵי וְזִבִּין בָּעֵינַי יָפָה - כמו
 45 שהמכירה שמכרו לך מן הקרקע היתה בעין יפה, דהיינו על מנת
 46 שתהיה לך לצמיתות היא ופירותיה, לְדִידֵי נְמִי וְזִבִּין בָּעֵינַי יָפָה - כך

הרב המגיד אמר: הלוואי היו נושקים הספר תורה באותה האהבה
 שהיה מורי [=הבעל-שם-טוב] מנשק את הילדים בהוליוו אותם אל
 ה"חדר" כשהיה "בהעלפער"

היום יום טז תמוז

52 משום שזהו שיעור הזמן שהלוקח שומר את שטר המכירה, אלא
 53 כְּדִי שְׂאֵף אִם יֵהָא הבעלים באַסְפִּמְיָא - בספרד, הרחוקה מארץ
 54 ישראל שנת הליכה יוכל למחות, שאם ירד אדם לנכסיו וַיְחִיֵּק
 55 שָׁנָה ויצא קול על החזקה, וילכו וַיִּוְדְעוּהוּ במשך שנה שניה
 56 שהחזיק בנכסיו, וַיָּבֵא המערער לְשָׁנָה אַחֶרֶת - במשך השנה
 57 השלישית וימחה. אבל אם היתה החזקה באותה העיר של
 58 הבעלים ולא מחוה, מועילה החזקה מיד משום שאין אדם שותק
 59 כשרואה שמחזיקים בממונו, ואם שתק הרי זה כהודאה שמכר את
 60 הקרקע.
 61 נמצא שתנא קמא ורבי יהודה נחלקו בשני דברים: א. תנא קמא
 62 סובר ששיעור חזקה הוא שלש שנים משום שהרגילות היא
 63 לשמור את השטר שלש שנים, ולכך אף חזקה בפני הבעלים, אינה
 64 חזקה עד שלש שנים. ורבי יהודה סובר שחזקה היא שלש שנים
 65 בכדי שודאי יוכל המחזיק לשמוע את המחאה ולמחות, ולכן אם
 66 החזיק בפני המערער ולא מחוה, מועילה החזקה מיד. ב. תנא קמא
 67 סובר שהמחאה נשמעת רק בזמן שיירות מצויות, אבל בזמן
 68 שאין שיירות מצויות המחאה אינה נשמעת ולא תועיל חזקה
 69 אפילו יותר משלש שנים. ורבי יהודה סובר ששלש שנים הוא זמן
 70 בו המערער יכול להגיע מכל מקום שהוא למקום הקרקע ואפילו
 71 אם אין שיירות מצויות, ומשום כך לעולם זמן החזקה הוא שלש
 72 שנים.

גמרא

73 הגמרא דנה בשיטת תנא קמא שאין המחאה נשמעת מארץ
 74 לארץ. שואלת הגמרא: מַאי קָבֵר כְּבִיר תִּנְאָ קָמָא שחילק בין
 75 כשהמחזיק והמערער באותה המדינה או במדינות שונות, אִי
 76 קָבֵר, שְׂמַחָה שְׂלָא כְּפִנְיוֹ של המחזיק הוּיָא מְחָה, משום
 77 'שחברך חברה אית ליה' ודרך בני אדם להעביר את המחאה
 78 מאיש לרעהו עד שהמחזיק שומע על כך ויודע שעליו לשמור את
 79 שטר המכר, אם כן אִפִּילוּ יְהוּדָה וְגַלִּיל נְמִי - גם אם המערער
 80 ביהודה והמחזיק בגליל תועיל המחאה, ומדוע סובר תנא קמא
 81 שבאופן זה אין המחאה נשמעת. וְאִי קָבֵר, שְׂמַחָה שְׂלָא כְּפִנְיוֹ
 82 לֹא הוּיָא מְחָה, משום שאין דרך בני אדם להעביר את דבר
 83 המחאה ולא ידע המחזיק שעליו לשמור את שטר המכר, אם כן,
 84 אִפִּילוּ יְהוּדָה וְיְהוּדָה נְמִי לֹא - גם אם המחזיק והמערער הם בנתי
 85 ערים ביהודה, לא תועיל המחאה שהרי לא נעשתה בפני המחזיק,
 86 ומדוע סובר תנא קמא שבאופן זה מועילה החזקה.
 87 משיבה הגמרא: אִמְר רַבִּי אָבָא בַר מִכְּלָא אִמְר רַבִּי, לְעוֹלָם קָבֵר תִּנְאָ
 88 קמא מְחָה שְׂלָא כְּפִנְיוֹ הוּיָא מְחָה, ומשום כך מועילה חזקה
 89 שלא בפני הבעלים אם הוא באותה המדינה עם המחזיק, וּמִשְׁנֵיתִינוּ
 90 שמבואר בה שמחאה אינה נשמעת מיהודה לגליל, בְּשַׁעַת חִירוּם
 91 שָׁנוּ - נאמרה בזמן שיש תיגרה בין יהודה וגליל, ובאופן זה אין
 92 שיירות מצויות ואין המחאה נשמעת למחזיק ואינו יודע שעליו
 93 לשמור את השטר, ולכך אין החזקה מועילה כיון שאין ראייה מזה
 94 שהבעלים לא מחוה. אמנם בזמן שאין שעת חירום בין הארצות,
 95 מועילה החזקה אפילו היה המחזיק בירושלים והבעלים
 96 באספמיא.
 97 שואלת הגמרא: וְמַאי שָׂנָא יְהוּדָה וְגַלִּיל דְּנִקְיָב - מדוע תלה התנא
 98 את דבריו ביהודה וגליל, הרי הדיבר אינו תלוי בארצות אלו אלא
 99 במצב חירום שבין הארצות, והיה לו לתנא לכתוב 'כל הארצות
 100 חלוקות לחזקה בשעת חירום'. משיבה הגמרא: הָא קָמָא מְשַׁמְעָ לִּן
 101 - רבי אבא בר ממל בא להשמיענו,

1 מתקין לה רבא על דברי נהרדעי, וְלִיָּא ליה המוכר ללוקח,
 2 בּוֹרְכָמָא דְרִישָׁא וְבִינֵי לָךְ - מכירת האילן היא רק לצורך אכילתו
 3 ובכלל זה גם השימוש בקרקע לצורך כך, וכמכירת כרכום הגן
 4 שהדרך היא להניחו עד סוף גידולו ולעקרו ולא לזרוע אחר
 5 תחתיו, ואם כן, לאחר שייבש האילן, עָקֹד בּוֹרְכָמָא דְרִישָׁא וְיִיל
 6 - תעקור אותו ואל תיטע אילן אחר, וכמו במכירת כרכום שבסוף
 7 גידולו נעקר ואין הלוקח זורע שוב. אִלָּא אִמְר רַבָּא, דברי נהרדעי
 8 נאמרו כְּבָא מְחָמַת מְעַנָּה - באופן שהלוקח טוען, שקנה בשטר את
 9 הדקל והקרקע שתחתיו בכדי שיוכל לטעם שם אילן אחר במקומו,
 10 וכבר אכלה שלש שנים ולא נזהר בשמירת השטר. ובטענה זו
 11 נאמן ואין זה ככל מכירת כרכום שאין מוכרים את הקרקע.
 12 אִמְר ליה מִר כְּשִׂישָׁא בְּרִיה דְּרַב חֲפָא לְרַב אִשִּׁי, וְאִי בּוֹרְכָמָא
 13 דְרִישָׁא וְיִין ליה - אם באמת נעשתה מכירת דקל רק לאכילת
 14 פירות, שבאופן זה לא נמכר הקרקע שתחתיו, מַאי הוּוּ ליה לְמַעַבְד
 15 - מה יכל המוכר לעשות בכדי למנוע מהלוקח לטעון לאחר שלש
 16 שנים שקנה גם את הקרקע. תירץ רב אשי: אִיכְּעִי ליה לְמַחֲוֵי -
 17 המוכר היה צריך למחות כל פחות משלש שנים ולומר שלא מכר
 18 אלא אילן לפירותיו, ולאחר מחאה זו אין הלוקח נאמן לטעון
 19 שקנה את הקרקע, שהיה לו להזהר בשטרו.
 20 ומוכיח רב אשי כדבריו: דָּאִי לֹא תִיָּא הָבִי - אם לא נאמר
 21 שמחאה זו מועילה למנוע את טענת הלוקח, ורק טענת גול
 22 מועילה כמחאה, אם כן, הָבִי מְשַׁכְּנָתָא דְסוּרָא - כל שטר משכנתא
 23 דסורא, שהוא שטר הנעשה על אכילת המלוה פירות קרקע לזמן,
 24 קצוב לצורך ניכוי החוב, דְּכֵתֵב בָּהּ הָבִי - שכתוב בשטר, בְּמִישָׁלִם
 25 שְׂנִיָּא אִלִּין תִּפְסִיק אִרְעָא דָּא בְּלֹא כְּפָה - כשיושלמו מנין שנים אלו
 26 שהוקצבו לאכילת פירות על ידי המלוה, תחזור הקרקע לרשות
 27 הלוה ללא תשלום נוסף, אִי קָבִישׁ ליה לְשִׁטְר מְשַׁכְּנָתָא וְאִמְר
 28 לְקוּחָה הוּיָא כְּבִידִי - אם לאחר שלש שנות אכילה יטמין המלוה את
 29 השטר ויאמר שאכילתו היתה מחמת שלקחה, ואין לו שטר מחמת
 30 שכבר עברו שלש שנים מוזמן המכירה, הָבִי נְמִי דְמַחֲוִין - וכי גם
 31 באופן זה יהיה המלוה נאמן, אם כן נמצינו דְמִיתְקִי רְבִין מִלִּילָתָא
 32 דְאִתִּי בָּהּ לִידֵי פְסִידָא - תקנת חכמים לכתוב שטר משכנתא דסורא
 33 מביאה את הלוה לידי הפסד שלא כדיון. אִלָּא על כרחך, אִיכְּעִי ליה
 34 לְמַחֲוֵי - היה על הלוה למחות בתוך שנות האכילה ולומר
 35 שהקרקע היא שלו והמלוה אוכל פירות בתורת פירעון, ותועיל
 36 המחאה למרות שלא טען שהאכילה היא בגזל, הָבֵא נְמִי במכירת
 37 דקל, אִיכְּעִי ליה לְמַחֲוֵי - על המוכר למחות כל פחות משלש שנים
 38 בתוך שנות אכילת פירות הדקל ולומר שהקרקע היא שלו ואכילת
 39 הלוקח היא משום שקנה דקל לפירותיו.

משנה

40 משנתינו עוסקת בביאור האופנים בהם לא מועילה החזקה, מחמת
 41 המקום בו נמצאים המערער והמחזיק. שְׂלֵשׁ אַרְצוֹת - מלכויות
 42 ישנם בארץ ישראל, החלוקות ביניהם לְעִנְיֵן חֻזְקָה, יְהוּדָה וְעַבְרָ
 43 הַיַּרְדֵּן וְהַגְּלִיל. ומבארת המשנה: הֵיךְ המערער בִּיהוּדָה וְהַמְחִזִּיק
 44 הַחֻזִּיק בְּגַלִּיל, או שהיה המערער בְּגַלִּיל וְהַמְחִזִּיק הַחֻזִּיק בִּיהוּדָה,
 45 אִינָה חֻזְקָה, ואפילו החזיק שלש שנים, משום שאין המחאה
 46 נשמעת מארץ לארץ מחמת שאין שיירות מצויות, ומשום כך אין
 47 המערער מחויב במחאה, אלא על המחזיק לשמור את שטר המכר
 48 לזמן מרובה, עַד שְׂהֵא עָמֹו בעל הקרקע בְּמִדְיָנָה אַחֶת, ואפילו
 49 שלא באותה העיר, שהרי שיירות מצויות בתוך המדינה והיה על
 50 בעל הקרקע למחות.
 51 אִמְר רַבִּי יְהוּדָה, לֹא אִמְרו חכמים ששיעור חזקה הוא שְׂלֵשׁ שָׁנִים

בבא בתרא. פרק שלישי - חזקת הבתים - דף לח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רלג

תוספות

רש"י

1 מתוקף לה רבא — אמאי קנה קרקע דכנגד האילן? מאחר דתנן לא קנה קרקע — בכל
2 לא קנה. ודקשיא לכו, דכיון דלהתקיים בקרקע זו קנאו, נמצא שקנה יניקת הקרקע גם
3 ליטע אחר במקומו של זה אחר שייבש או יקצץ. לימא ליה — מוכר. כורבמא דרישקא
4 זביני לך = קר"ג אורגיטייל. ורגיליס למכרו בקרקע. ומניחו עד שיגמור פרוי ועוקרו. אף
5 האילן שמכרתי לך לפירותיו — הקרקע לא
6 מכרתי לך, אלא להניח אילנך בקרקע של כל
7 ימי שצריך לקרקע, עד שייבש. היינו דומיא
8 דכרכום. ומאחר שייבש — לא תהני לו הקרקע
9 עד. עוקרו כורבמא דרישקא ויול — כמו
10 שעוקרים את הכרכום אחר שנתבשל, ואינו
11 יכול ליטע כרכום אחר במקומו — גם אתה לא
12 תטע אילן אחר במקומו. אלא אמר רבא — הבא
13 הוא דקני לקרקע שתחת האילן — בבא מחמת
14 הטענה, שטעון למוכר: בפירוש מברת לי האילן
15 והקרקע שתחתיו ליטע אחר במקומו, ובשטר.
16 ואבלתי שני חזקה, ולא נזהרתי בשטרי יותר
17 משלש שנים. והשטא לא דמי לכורבמא
18 דרישקא. אמר ליה מר קשישא בריה דרב הסדא
19 לרב אשי — מאחר שהקונה דקל יחידו נאמן
20 בטענה זו, ויטע אחר במקומו, אי כורבמא
21 דרישקא זבין ליה — אם מכר לו סתם דקל
22 לפירותיו, ולא פירש לו קרקע, דקימא לן אין לו
23 קרקע, דאם יבש או נעקר — לא יטע אחר
24 במקומו. מאי הוה ליה — למוכר למעבד, שלא
25 ידא זה בא מחמת טענה ויטע אחר במקומו?
26 דכל אדם יזעון אחר שלש שנים שפירש לו
27 קרקע, מאחר שהוא נאמן בטענתו איבעי ליה
28 למחויי — בתוך כל שלש, להודיע שלא מכר לו
29 קרקע אלא כי כורבמא דרישקא, ושוב לא יכול
30 לטעון אחר שלש "שטר היה לי ואבר", דכיון
31 דמיחה בו זה — היה לו להודיע בשטרו. דאי לא
32 תימא הכי — דמחאה כי האי גונא לא היא
33 מחאה, מאחר שמודה בו שאוכל עכשיו מן
34 הקרקע מן הדין. דלא היא מחאה אלא בטוען
35 "פלניא גולנא הוא" כדלקמן. **משנה** אמרין

36 בגמרא ארץ ישראל: אמר רבי אלעזר: אפילו שתי אבסנויות, כגון שלומי ונבורו, הידידן מפסיק ביניהם, ועומד ורואה אחד מחזיק בשדה שלו — אינה חזקה, עד שיהא עמו באותה
37 העיר ובאותה מדינה. רב אמר: עיקר חזקה הכנסת פירות. דאפילו ראשו חורש וקוצר ומעמר ורש וזורה ובורר, ולא ראשו מנכיס פירות — אינה חזקה עד שיראנו מנכיס פירות. **משנה**
38 **שלש ארצות** — בארץ ישראל, לחזקה — לחלוקת זו מוזהר לענין חזקת שלש שנים, כדמפרש ואילן. היה — בעל הקרקע ביהודה, והחזיק בגליל, והחזיק בקרקע בגליל והחזיק בה אדם
39 שלש שנים במחאה — אינה חזקה. כדמפרש טעמא בגמרא, דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי, שאין שירות מצויות מוזהר לו ולא הוא מחאה בעל הקרקע מחאה, שהרי אין
40 מי שיצדק לו למחזיק שמחיה זה ויחזיק בשטרו. דהא אין שירות מצויות. הלכך, כיון דאינו יכול למחזק, אף על גב דלא מיחה — לא הפסיק בשתיקתו. והיה לו לזה המחזיק לזהר
41 בשטרו, שהרי יודע שאין בעל הקרקע יכול למחזק. עד שיהא עמו במדינה — כגון שהיה ביהודה בעיר אחת, והחזיק ביהודה בעיר אחרת. דכיון דשירות מצויות — הוא ליה
42 למחזיק, ומולא מיחה — הפסיד. אמר רבי יהודה לא אמרו שלש שנים כו' — לחלוק בא, ולומר דאינו לחלוקת לחזקה, והיה בגליל החזיק ביהודה — הוא חזקה. ואפילו היה
43 באספמאי, שהוא רחוק מהלך שנה מארץ ישראל, והחזיק בארץ ישראל — הוא חזקה, שהרי לכך האריכו שני חזקה זמן מרובה של שלש שנים, כדי שיעור שאם היה באספמאי
44 ואם יחזיק זה בקרקע שלו שנה, ובתוך שנה ראשונה יצא החזק — ילכו בשנה שניה ויודיעוהו לבעל הקרקע, ולשנה שלישית יבא וימחה. ובגמרא מפרש אי בעי רבי יהודה
45 מחאה בפניו או לא. ויותר ממהלך שנה אין דרך אדם להרחיק מביתו. ולפי הוהה תקנו. וטעמא דרבי יהודה לא משום דתלת שנין מיוחדת איניש בשטריה, אלא כדמפרש: כדי
46 שיהא כו'. וטעמא דחזקה לדידיה — דלא שביק איניש דאכלהו לארעיה בלא רשותיה ואפילו שעה אחת ושתיק, אלא לכך האריכו שלש שנים — שפעמים היה המערער רחוק,
47 אבל אי היה המערער בעיר — הי חזקה מיד, כדאמרין לקמן בפירוק. **גמרא** מאי קסבר תנא קמא — דרבי יהודה. אי קסבר מחאה — שמוחה בעל הקרקע במחזיק אפילו שלא
48 בפניו, כגון ששניהם רדין בעיר אחת, ומיחה בפני שנים מן השוק שלא בפניו של מחזיק — אפילו הכי הוא מחאה. דחברך חבא אית ליה, ושמע המחזיק בדבר זה והיה לו להודיע
49 בשטרו, ומולא נודר — הפסיד. והלכך קתני: עד שיהא עמו במדינה אחת, דכיון ששניהם במדינה אחת — היא מחאה, אף על פי שאינם בעיר אחת. אפילו יהודה וגליל נמי — היה
50 ביהודה והחזיק בגליל תיהו מחאה. ואי קסבר לא הוא מחאה — כדקתני דהיה ביהודה החזיק בגליל אינה חזקה. אפילו היה ביהודה והחזיק ביהודה — בעיר אחרת נמי לא תיהו
51 מחאה, ואמאי קתני: עד שיהא עמו במדינה? לעולם קסבר מחאה שלא בפניו הוא מחאה — ומשום הכי קתני: עד שיהא עמו במדינה. ודקשיא לך: אפילו יהודה וגליל נמי תיהו
52 מחאה? מתניתין בשעת חירום: תיגרות יש בין יהודה וגליל ואין שירות מצויות מוזהר לו, ואם ימחה — לא יבא הדבר לאנוני של מחזיק שיהוד בשטרו, והלכך לא היא מחאה. וכיון
53 דלא היא מחאתו של מערער מחאה — חזקה של זה נמי לא היא חזקה. דטעמא דחזקה שלש שנים קונה — משום דמצי טעין ליה מחזיק "אמאי לא מחית בתוך שלישי" ואילו הבא
54 לא מצי למטען הכי, דהא לא יכול למחזק, דהא אינה מחאה. ומאי שנא יהודה וגליל דנקט — דכיון דבשעת חירום מיירי — הוא הדין לכל המלכות שיש חירום בין זו לזו, והכי הוה
55 ליה למינחי: כל הארצות לחלוקת לחזקה בשעת חירום. והיה דמפרשי: מאי שנא יהודה וגליל דנקט, כיון דבשעת חירום מוקמת לה, מאי שנא יהודה וגליל דלא היא חזקה? אפילו
56 יהודה ויהודה לא תיהו חזקה ואין נראה בעיני, דאם בן היה לומר כדלעיל: אי הכי אפילו יהודה ויהודה נמי לא. ועוד, דהכי מתרין רבי אבא: בשעת חירום שנו, שיש תורה בין
57 דמלכות, אבל עיריות של מדינה ומדינה — אין ביניהם תורה.

דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי — ואם תאמר: ומאי שנא דגבי גט אמר בריש גיטין (ד, ב): המביא גט ממדינה למדינה בארץ ישראל — אין צריך לומר "בפני נכתב ובפני נתתם" משום כיון דאיכא עלוי רגלים — משכח שכחיו לקיימו, ואפילו בזמן שאין בית המקדש כיון דאיכא בתי דינים דקביעי — משכח שכחיו ויש לומר: הדיא גבי נז מעיזין לקיימו אפילו מיהודה לגליל, לפי שהאשה רגילה לחזור אחר עדי קיום. אבל הבא, אי לאו דשכחיו טובא — לעולם לא ישמע מחאתו, שאין המחוקק רגיל לחזור אם מחוה לו ואם לאו, והלכך באימורה דעלי רגלים ובתי דינים — לא סגי. ואם תאמר: הא דאמרין התם (א, א): רב ששת מצריך (מערסא לערסא) וצריך להיות: משכונה לשכונה ורבא מצריך אפילו באותה שכונה, ופריך: והא רבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו ומשנה שאני בני מחאה דיידי. אטו מי נמא דבמחאה מחאה שלא בפניו לא הוי מחאה, ויצטרך לבא לפניו למחות? ויש לומר: דלא דמי, וכשחותמים על הגט במחאה והולכין להן — אין דרך שיעצקו בעי' "אנחנו התמנו על גט פלוני", אבל במחאה — דרך הליכתם רגילות לומר "פלוני מיהא", ושומעין אחרים, עד ששמענו בבית המחוקק, **אין מחוקק בנכסי בורח** — בבורח מחמת ממון איירי. דאי מחמת מרדין — הוא לא פליג שמואל, כדמוכח בסמוך. ודוקא בבורח, אבל באיניש דעלמא — היא חזקה, שיכול לבא למקום שמחוקק שם ולמחות. אבל בורח — אינו רשאי לבא במקום שעומד, לא הויא מחאה שלא בפניו. וסבר לה כרבי יהודה, דקתני: ורבא לשנה אחרת וימחה, משמע שצריך למחות בפניו. ואם תאמר: ודלמא רבי יהודה נמי לא בעי מחאה בפניו, והכי קאמר: ורבא במדינה שהמחוקק בה וימחה, כגון אם הוא ביהודה ובידורא וימחה, שאו תשמע מחאתו. וכי תמא: וכין שחזקה נשמעת עד אספמיא. — גם המחאה תשמע עד אספמיא, ואי מחאה שלא בפניו הוי מחאה — ליתבי אדוכתייהו ולמחוה הא ליתא. דאי כל מקום שחזקה נשמעת גם המחאה נשמעת — אין הכי מוכח לעיל דלרבנן מחאה שלא בפניו היא מחאה: אימא דלעולם דלא הוי מחאה. והכי ביהודה החזיק ביהודה הי חזקה — לפי שהיא נשמעת, ורבא וימחה לפני המחוקק, אבל מיהודה לגליל — אין חזקה נשמעת, והכי לא הויא חזקה אלא ודאי פשיטא ליה לגמרא דהחזקה נשמעת מרוחק, אבל מחאה לא. והכי מוכח לעיל שפיר דסביר רבנן דהויא מחאה שלא בפניו, דאי לא הויא מחאה, אלא צריך לבא לפני המחוקק — אם כן מיהודה לגליל תהא חזקה. כמו שבידורא יש לו לילך ולמחות — מיהודה לגליל נמי ילך לפניו וימחה ויש לומר: מדלא תני רבי יהודה אומר ורבא לשנה אחרת וימחה ויודיעוהו — שמע מינה שצריך למחות לפניו. ויבין יצחק.

ולמחר נקיטנא ליה — נראה לרבינו יצחק דלא צריך למימר "נקיטנא ליה", אלא אורחא דמלתא נקט. מדלא קאמר רב וביד: "פלוני גולנא הוא דאכיל לארעאי בגולנותא" — לא הויא מחאה, "פלוני גולנא הוא דאכיל לארעאי בגולנותא, ולמחר נקיטנא ליה בדינא" — הויא מחאה. רב

ושמואל שהיה מקשה על דברי רב, ואומר: פשיטא, וכי למחות לפניו הוא צריך — לוחך רבותא דקאמר רב לא אסיק אדעתיה. והלכך פריך שפיר: מאי אתא רב לאשמעינן. אמר רב ענן לריי מיפירטא לי ב' — אשנוייתא דשננן אליבא דרב אתא לאשמעינן ולמחר דרך רבותא לא סבירא ליה לשמואל, כדמפרש ואילו, והוה תומה: פשיטא. הלבבא אין מחוקק בנכסי בורח — דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה. ובין דלא מציע מערערה למחוי — מחוקק נמי לא מציע אחזקתו. וימחה שלא בפניו הויא מחאה — והלכך חזקה שלא בפניו הויא מחאה, ומשום הכי מחוקק בנכסי בורח, דהא מציע למחוי, ומדלא מיהא — הפסיד. והיינו דקפריך גמרא: תרתין בתמיה. משום דקשיא רישא לסיפא. ומשני: לא קאמר כן — בבורח מחמת ממון, פסיק רבא הלבבא שלא בפניו הויא מחאה, משום דמציע למחוי, וכל מקום שוה יכול למחות — חזקה של תבירו בנכסי בורח הויא חזקה, והויא ולא מיהא. דכיון דמחמת חוב ממון הוי בורח — אין זה בורח אלא לאישתמוטי בעלמא עד דהוי ליה, ופרע, ואינו ירא למחות. דכיון דאנוס הוא ואין לו מה לפרוע — אין ורדיפין אחרי, ואם נודע מקומו שברח שם — אינו חושש. כאן בבורח מחמת מרדין = מחמת רציחת נפשות — ירא למחות, פן יודע מקום תחנותו וירדוף גואל הדם אחרייו כי יחם לבבו והשיגו הדרגו. ובידידיה קפסיק רבא דאין מחוקק בנכסי בורח, והכי הלבבא. מרדין — לשון רציחה בלשון פרס, כדאמרין ב"הגול ומאכיל" (בבא קמא ק"ז, א): השתא פרסאי דקפדי אשפיכות דמים ואמרי "מרדין מרדין". הוי דמי מחאה — אמחאה שלא בפניו קאי, דפסיקנא לעיל דהויא מחאה. אמר רב וביד — אמר לסהדי "פלוני גולנא הוא" — לא הויא מחאה. שאפילו אם יאמרו עדים לישן זה למחוקק — לא אתי לאודורי בשטריה, דהא לא ידע אמאי קרי ליה גולן שיהוה בשטר. אבל אמר לו פלוני גולנא הוא דקאכיל לארעאי בגולנותא — שהרי לא מכרתיהו. דהשתא הוה ליה לאידהורי בשטר מכירת שדה זה, מאחר שערערה זה עליו, והלכך הויא מחאה. ולמחר תבענא ליה בדינא הוי זה מחאה ואי

הא קא משמע לן — רבי אבא. דסתם יהודה וגליל — אפילו בשעת שלום. כשעת חירום דמי — שאין שירות מציות מוזה. אבל בשאר מלכותו, אי איכא חירום — לא הויא חזקה, אבל בשעת שלום — הויא חזקה. דהא שירות מציות. והאי דקאמר רבי אבא בשעת חירום שנו — הכי קאמר: יהודה וגליל הרי הן כשעת חירום של שאר מלכותו. אין מחוקק בנכסי בורח — כלומר, אם החזיק — אינה חזקה, כדמפרש ואילו. דקסבר: מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה, ובין דלא יכול למחות — גם זה לא יכול להחזיק. וכרבי יהודה סבירא ליה, דאמר במתניתין: ילכו ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת. דמשמע דצריך למחות בפניו. כי אמריית — לאה דרב קמיה דשמואל, אחר פטירתו של רב, שבא ללמוד לפני שמואל. רב מת מקמי שמואל, כדאיתא בשחיטת חולין (צה, ב) דכל זמן שהיה רב קיים הוה שלח ליה רבי יוחנן "לקדם רבינו שבבבל", כי נח נפשיה דרב שלח ליה לשמואל "לקדם תבירין בני ישראל" — שמאל. וכי למחות בפניו הוי צריך — בתמיה. אלא לא צריך למחות בפניו, דמחאה שלא בפניו הויא מחאה. והלכך מחוקקים נמי שלא בפניו, דאיבעי ליה למחוי. ומקשה גמרא: והאמר רב מחאה שלא בפניו הויא מחאה. כדאמר רבי אבא אמר רב לעיל: לעולם קסבר מחאה שלא בפניו ב' (ומפרקי) [צריך להיות: ומדמפרש] למילתיה דתנא קמא — איכא למימר דסבירא ליה הכי. לטעמא — דתנא קמא פירש רב. משום דקשיא רישא לסיפא, וליכא לתרצה אלא בכי האי גוונא. וליה לא סבירא ליה — אלא כרבי יהודה סבירא ליה. מחוקק בנכסי בורח — דמחאה שלא בפניו הויא מחאה, ואיבעי ליה למחוי, ומדלא מיהא — הפסיד. דכיון דשירות מציות — אגן סהדי שנודע לו שאחרים החזיקו בקרקע שלו, ולא מציע טעין: לא ידעתי, ולפיכך לא מחיתי. דכי הדין דמחאה שלא בפניו הויא מחאה, משום דחברך חברא אית ליה. ושמע המחוקק מחאתו של זה המערער — הכי נמי נודע לו שהחזיק זה בקרקע שלו והוא לא מיהא. ולפיכך הפסיד. והאי נקט בורח — לאו דוקא. דהוא הדין לכל מרחיקי ארצם. אלא אורחא דמילתא נקט, שאין דרך בני אדם להחזיק בקרקע של אחרים בגול, אלא בקרקע בורח. אמר לי פשיטא — דמחוקקין, דהא ממתניתין דקתני שלש ארצות לחזקה — שומעין דמחאה שלא בפניו הויא מחאה. ואיבעי ליה למחוי. ומדלא מיהא — הפסיד. בגמרת ירושלמי, רב אומר: אין חזקה לבורח, ולא מארץ לארץ. ושמואל אומר: יש להן חזקה. אמר רב נתנן: קרא מסייע ליה למר: "יתון לה המלך סיס אחד לאמר השב את כל אשר לה ואת כל תבואת השדה מיים עזבה את הארץ ועד עתה" (מלכים ב, ח). ורב מאי קא משמע לן — דקאמר: מחוקקים בנכסי בורח: הא ודאי קא משמע לן מחאה שלא בפניו הויא מחאה והיה לו למחות. והלכך חזקה נמי שלא בפניו בלא מחאה הויא חזקה. והא אמרה רב חיא זימנא — דאמר רבי אבא רב ממל אמר רב לעיל: לעולם מחאה שלא בפניו הויא מחאה כו', ומסתמא הוה שמעינן דכסתם מנתנין סבירא ליה, מדמפרש לה הכי. אפילו מיהא בפניו הויא חזקה, והויא — כגון חיגרין, או שהולכין למדינת הים ומרחיקין מאותו המלכות שדר בה המחוקק — אפילו הוי מחוקק בנכסי בורח, דהיינו ליה מחאה כי הך, ואף על גב דהך לא יאמר לו למחוי, דחברך חברא אית ליה. והלכך, כיון דהויא מחאה — חזקה נמי הויא חזקה. ושמואל שהיה מקשה על דברי רב, ואומר: פשיטא, וכי למחות לפניו הוא צריך — לוחך רבותא דקאמר רב לא אסיק אדעתיה. והלכך פריך שפיר: מאי אתא רב לאשמעינן. אמר רב ענן לריי מיפירטא לי ב' — אשנוייתא דשננן אליבא דרב אתא לאשמעינן ולמחר דרך רבותא לא סבירא ליה לשמואל, כדמפרש ואילו, והוה תומה: פשיטא. הלבבא אין מחוקק בנכסי בורח — דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה. ובין דלא מציע מערערה למחוי — מחוקק נמי לא מציע אחזקתו. וימחה שלא בפניו הויא מחאה — והלכך חזקה שלא בפניו הויא מחאה, ומשום הכי מחוקק בנכסי בורח, דהא מציע למחוי, ומדלא מיהא — הפסיד. והיינו דקפריך גמרא: תרתין בתמיה. משום דקשיא רישא לסיפא. ומשני: לא קאמר כן — בבורח מחמת ממון, פסיק רבא הלבבא שלא בפניו הויא מחאה, משום דמציע למחוי, וכל מקום שוה יכול למחות — חזקה של תבירו בנכסי בורח הויא חזקה, והויא ולא מיהא. דכיון דמחמת חוב ממון הוי בורח — אין זה בורח אלא לאישתמוטי בעלמא עד דהוי ליה, ופרע, ואינו ירא למחות. דכיון דאנוס הוא ואין לו מה לפרוע — אין ורדיפין אחרי, ואם נודע מקומו שברח שם — אינו חושש. כאן בבורח מחמת מרדין = מחמת רציחת נפשות — ירא למחות, פן יודע מקום תחנותו וירדוף גואל הדם אחרייו כי יחם לבבו והשיגו הדרגו. ובידידיה קפסיק רבא דאין מחוקק בנכסי בורח, והכי הלבבא. מרדין — לשון רציחה בלשון פרס, כדאמרין ב"הגול ומאכיל" (בבא קמא ק"ז, א): השתא פרסאי דקפדי אשפיכות דמים ואמרי "מרדין מרדין". הוי דמי מחאה — אמחאה שלא בפניו קאי, דפסיקנא לעיל דהויא מחאה. אמר רב וביד — אמר לסהדי "פלוני גולנא הוא" — לא הויא מחאה. שאפילו אם יאמרו עדים לישן זה למחוקק — לא אתי לאודורי בשטריה, דהא לא ידע אמאי קרי ליה גולן שיהוה בשטר. אבל אמר לו פלוני גולנא הוא דקאכיל לארעאי בגולנותא — שהרי לא מכרתיהו. דהשתא הוה ליה לאידהורי בשטר מכירת שדה זה, מאחר שערערה זה עליו, והלכך הויא מחאה. ולמחר תבענא ליה בדינא הוי זה מחאה ואי

49 שלא הבינ דבברי רב שכונתו לחידוש זה ולכך הקשה שדברי רב
50 פשוטים.
51 הגמרא מבארת במה נחלקו רב ושמואל. מבארת הגמרא: סברת
52 שמואל היא כדאמר רב ענן, לדידי מפישא לי מיניה דמר שמואל -
53 לי התפרשו הדברים מפני שמואל, מדוע לשיטתו דברי רב הם
54 דברים פשוטים, משום שאם מיהה הבעלים בפני בני אדם
55 שפכילים לומר לו למחזיק שהיתה מחאה נגד חזקתו, הוויא מיהה,
56 כיון שעל ידם ידע המחזיק לשמור על השטר. אבל אם מיהה בפני
57 שני בני אדם שאין יכולין לומר לו למחזיק שהיתה מחאה נגד
58 חזקתו, לא הוויא מיהה, משום שלא ידע שעליו לשמור את השטר,
59 ומשום כך היה פשוט לו שרב לא בא לחדש דין זה. ומבארת
60 הגמרא: ורב שחור שוב על דין זה, משום שבא ללמדינו שמועילה
61 מחאה אף כשהשומעים אינם יכולים לבוא ולמסור את דבר
62 המחאה למחזיק, סבר דחברך תברא אית ליה - לחברך יש חבר
63 נוסף, ותברא דחברך תברא אית ליה - ולחבר זה גם יש חבר. והיינו,
64 דרך בני אדם שמספרים דבר זה לחבריהם, ומתוך שיספרו איש
65 לרעהו שהיתה מחאה נגד החזקה בקרקע זו יגיע קול המחאה לידי
66 המחזיק וימשיך לשמור את שטר המכר.
67 הגמרא מביאה שיטה נוספת בדין מחאה שלא בפני המחזיק: אמר
68 רבא, הלכתא אין מחזיקין בנכסי בורת, משום שאין מחאה נשמעת
69 למחזיק אם לא נעשית לפניו, וכיון שאין הבעלים יכול למחות לא
70 מועילה החזקה, ומיהה שלא בפניו הוויא מיהה ומועילה למנוע
71 את החזקה משום שהיא נשמעת רחוק. מקשה הגמרא, תרתי -
72 שני חלקי הפסק של רבא סותרים זה את זה, שהרי בתחילה פסק
73 שמחאה אינה מועילה שלא בפני המחזיק, ושוב פסק שמחאה
74 מועילה אף שלא בפני המחזיק. מתרצת הגמרא: לא קשיא - אין
75 קושיא בדברי רבא, משום שקאן - הדין השני של רבא שמחאה
76 מועילה שלא בפני המחזיק, נאמר במקרה שהמערער בורת מיהה
77 חוב קמון, ובאופן זה אמנם אין הבעלים צריך לבוא למחות בפני
78 המחזיק, אבל צריך למחות במקומו כיון שסיבת בריחתו היא
79 שמשמט מחוב ממון ולא איכפת לו שידעו היכן הוא שהרי לא
80 ירדפו אחריו לשם מאחר ואין בידו ממון, ואם לא מחה מועילה
81 החזקה. וקאן - הדין הראשון של רבא שאין מחזיקים בנכסי בורח
82 משום שאין המחאה נשמעת למחזיק, נאמר כשהמערער בורת
83 מיהה מדין - שרצח ורוצים להורגו, ובאופן זה אין על הבעלים
84 חיוב למחות במקומו, כיון שהוא ירא שאם ימחה במקומו יגלוהו
85 ויבוא גואל הדם אחריו להורגו, וכיון שאין הבעלים יכול למחות,
86 אין החזקה מועילה.
87 הגמרא מבררת מהי צורת מחאה שלא בפני המחזיק. שואלת
88 הגמרא: תיבי דמי מיהה - מהי לשון המחאה כשנעשית שלא בפני
89 המחזיק. משיבה הגמרא: אמר רב וביד, אם אמר פלגיא וזלגא הוא
90 - פלוגי שמחזיק בנכסי הוא גולן, לא הוויא מיהה - אין לשון זו
91 מועילה כמחאה כיון שאף אם ישמע המחזיק את המחאה לא
92 יקפיד על שמירת השטר, כיון שלטענתו היתה מכירה, ואינו
93 חושש לשמור את השטר מחמת המחאה, מאחר ואינו יודע מדוע
94 חשבה גולן. אבל אם אמר פלגיא וזלגא הוא, הדין הוא לארעאי
95 גזולנותא - שהחזקה בנכסי ואכילתם היא בגול שהרי לא
96 מכרתים לו,

1 דכתם יהודה וגליל פשעת חירום דמו - שאף בזמן שאינו שעת חירום
2 בין יהודה וגליל, הרי דינם כשעת חירום משום שאין שיירות
3 מצויות ביניהם, ואף אם הבעלים מוחה, המחאה אינה נשמעת
4 במקום בו נמצא המחזיק, ומשום כך אין מועילה החזקה, שהרי אין
5 בה הוכחה שהבעלים יותר על זכותו.
6 הגמרא דנה בדין חזקה בנכסי בורח: אמר רב יהודה אמר רב, אין
7 מחזיקין בנכסי בורת - אין חזקת שלש שנים מועילה בנכסי אדם
8 שבורח ממקומו מחמת חוב ממון שיש לו, שהרי אין הבעלים יכול
9 למחות בפני המחזיק, ולא ידע המחזיק שעליו לשמור את שטר
10 המכר. ומוסיף רב יהודה, כי אמריתיה לדברי רב קמייה דשמואל,
11 אמר לי - הקשה שמואל על דבריו, וכי למחות בפניו של המחזיק
12 הוא צריך בכדי שתועיל המחאה, הרי אפשר למחות אף שלא
13 בפניו, ולכן אף הבורח יכול למחות בכל מקום שהוא, ואם לא
14 מחה תועיל החזקה.
15 שואלת הגמרא: ורב שהשמיע לנו שלא מועילה חזקה בנכסי
16 בורח, מאי קא משמע לן - מה בא ללמדנו. עונה הגמרא: רב רצה
17 ללמדנו שמיהה שלא בפניו של המחזיק לא הוויא מיהה, משום
18 שאין קול המחאה מגיע למקום בו נמצא המחזיק. מקשה הגמרא:
19 והאמר רב - והרי רבי אבא בר ממל ביאר בשם רב (לעיל ע"א),
20 ששיטת תנא קמא היא שמיהה שלא בפניו הוויא מיהה, ואיך פסק
21 שאין מחזיקים בנכסי בורח כיון שאינו יכול למחות. מתרצת
22 הגמרא: רב טעמיה דתנא דידן קפיד - רב ביאר את שיטת תנא
23 קמא, וליה לא קביא ליה - אבל הוא אינו סובר כך אלא סובר
24 כרבי יהודה שעל הבעלים למחות בפני המחזיק, וכיון שהבורח
25 אינו יכול למחות בדין, אין חזקה מועילה בנכסי.
26 הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רב: ויאבא דאמרי, אמר רב
27 יהודה אמר רב, מחזיקים בנכסי בורת - חזקת שלש שנים מועילה
28 בנכסי אדם שנאלץ לברוח ממקומו, משום שמחאה מועילה אף
29 שלא בפני המחזיק והיה המערער צריך למחות במקומו. ומוסיף
30 רב יהודה, כי אמריתיה קמייה דשמואל, הקשה לי שמואל
31 מה החידוש בדבריו, הרי זה פישא שתועיל החזקה, וכי למחות
32 בפניו הוא צריך, הרי המערער יכול למחות במקומו. שואלת
33 הגמרא: ורב שראה צורך לומר דין זה, מאי קא משמע לן - מה
34 רצה להשמיענו. משיבה הגמרא: רב רצה להשמיענו שמיהה שלא
35 בפניו הוויא מיהה.
36 מקשה הגמרא: והא אמר רב תדא וימנא - הרי רב כבר השמיע
37 לנו דין זה כשפירש את שיטת תנא קמא שאין צריך לערער בפני
38 המחזיק אלא יכול למחות במקומו אם אין שעת חירום בין
39 המקומות. מתרצת הגמרא: רב לא אמר את דין בורח בכדי
40 ללמדנו שמחאה מועילה אף שלא בפני המחזיק, אלא קא
41 משמע לן, דאפילו מיהה בפני שנים שאין יכולין בכוחות עצמם
42 לומר לו למחזיק שהיתה מחאה ועליו לשמור את שטר המכר,
43 הוויא מיהה, כיון שנעשתה בפני שנים, והם ימסרו את הדבר
44 לחבריהם וחבריהם לחבריהם נוספים וכך יטע הדבר לידי המחזיק
45 שישמע שהיתה מחאה וימשיך לשמור את שטר המכר. ומשום כך
46 סבר רב שמועילה חזקה בנכסי בורח, כיון שיכול למחות, ואם לא
47 מחה הפסיד לעצמו. אמנם שמואל שהקשה על דברי רב שהם
48 פשיטא מחמת שכבר נאמר שמחזיקים בנכסי בורח, זהו משום

לפעול שיהודי יהיה "גדול" בחכמה, גדול בהבנה וגדול בהשגה וידיעה
שהוא בנו של הקדוש-ברוך-הוא, ולכן צריך ללמוד תורתו ולקיים
מצוותיו, וזהו כבודו וזהו שבחו וכו'
משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

58 שקיבל על עצמו שלא לספר לאחרים, ומגלה את הדבר. ולכך
59 המחאה מועילה, שהרי העדים לא נצטוו שלא לספר, ומסתבר
60 שבלא שיכוונו לכך יספרו לאחרים שהיתה מחאה, ויכולים
61 הדברים להגיע לירידת המחזיק וידע לשמור על השטר.
62 הגמרא חוזרת לדון בשיטות נוספות בענין מחאה שלא בפני
63 המחזיק: **אמר רבא אמר רב נחמן, מחאה שלא בפניו של המחזיק.**
64 **הויא ו-הרי היא מחאה,** כיון שהמחאה יכולה לבא אל המחזיק.
65 **איתביה -** הקשה רבא **לרב נחמן,** הרי שנינו במשנתנו (לעיל לה).
66 לגבי חזקת שלש שנים, **אמר רבי יהודה, לא אמרו חכמים שיעור**
67 **חזקה הוא שלש שנים משום שזוהו שיעור הזמן שהלוקח שומר את**
68 **שטר המכירה, אלא פרי שאף אם יהא הבעלים באפסמיה -**
69 **בספרד, הרחוקה מארץ ישראל שנת הליכה יוכל למחות, שאם**
70 **ירד אדם לנכסיו ויחזיק שנה ויצא קול על החזקה, וילבו ויודיעוהו**
71 **במשך שנה שניה שהחזיקו בנכסיו, ויבא המערער לשנה אחרת -**
72 **במשך השנה השלישית וימחה. וכיון שיתכן שיהיה צורך בשלש**
73 **שנים, לא חילקו חכמים בתקנתם, ובכל פעם שהמערער והמחזיק**
74 **אינם באותה העיר צריך להחזיק שלש שנים. אבל כשהם באותה**
75 **העיר, והיתה החזקה בפני המערער ולא מחה, מועילה החזקה מיד**
76 **משום שאין אדם שותק כלל אם רואה אחרים שמחזיקים בממונו.**
77 **ומקשה רבא, ואי סלקא דעתך -** ואם עלתה בדעתך, **שמחאה שלא**
78 **בפניו הויא מחאה, למה לי למייתי -** מדוע אמר רבי יהודה שעל
79 הבעלים לבוא ולמחות בפני המחזיק, **ליתביה התם איתביה ולימחי**
80 **-** הרי הבעלים יכול להשיא בשני אפסמיה ולמחות שם, והמחאה
81 תישמע למחזיק במשך השנה השלישית.
82 תירץ רב נחמן לרבא: לעולם רבי יהודה סובר שמחאה מועילה אף
83 שלא בפני המחזיק, ואילו התם - שם במשנה, שאמר שעל
84 הבעלים לבוא ולמחות, אין זה חיוב אלא **עצה טובה קא משמע לן**
85 רבי יהודה משימענו עצה טובה, שעדיף לבעלים דניתי - לבוא
86 ולמחות בפני המחזיק, **ונשקול ארעא ופריי -** וליטול את הקרקע
87 והפירות משמקן המחאה. ואמנם אם ימחה במקומו ויטמוך על כך
88 שהמחזיק ישמע שהיתה מחאה, תועיל מחאתו, אלא שכאשר
89 יבוא לגבות את הפירות, יתקשה להוציא את דמי הפירות שנאכלו
90 כבר.
91 הגמרא דנה בדעתו של רבא בדין מחאה שלא בפניו. מקשה
92 הגמרא: והרי **מדין מותביה ליה רבא לרב נחמן -** מזה שרבא ביאר
93 במשנה שמחאה שלא בפני המחזיק אינה מועילה, ומחמת כן
94 הקשה על דברי רב נחמן שסבר שמחאה מועילה, שלא בפני
95 המחזיק, **מכלל -** משמע מזה, **דלא סבירא ליה -** שלא סבר כדברי
96 רב נחמן **דמחאה שלא בפניו הויא מחאה, והאמר רבא -** והרי רבא
97 פסק לעיל (לה) **מחאה שלא בפניו הויא מחאה,** ומדוע הקשה על
98 רב נחמן משיטה שהוא עצמו לא סבר כמותה. מתרצת הגמרא:
99 אמנם מתחילה רבא היה סבור שמחאה אינה מועילה שלא בפני
100 המחזיק ולכך הקשה על רב נחמן, אבל **בתר דשמיעה מרב נחמן -**
101 לאחר ששמע מרב נחמן שמחאה שלא בפניו הרי היא מחאה, ורב
102 נחמן אף תירץ לו את הקושיא ממשנתנו, **סבירה -** קיבל ממנו רבא
103 את סברתו, וכן פסק להלכה.
104 דנה הגמרא בפני כמה צריך למחות: **אשכחיהו ו-מציא רבי יוסי**
105 **ברבי הנינא לתלמידיו דרבי יוחנן -** את תלמידי רבי יוחנן. **אמר להו**
106 **רבי יוסי ברבי הנינא, מי אמר רבי יוחנן מחאה סבכה -** האם רבי
107 יוחנן פירש בפני כמה בני אדם צריכה להיעשות המחאה.
108 השיבו שנים מתלמידי רבי יוחנן תשובות שונות: **רבי תיא בר אבא**
109 **אמר בשם רבי יוחנן, דין מחאה הוא, שימחה בפני שנים, ורבי אבהו**
110 **אמר בשם רבי יוחנן, דין מחאה הוא שימחה בפני שלישה.**
111 מסתפקת הגמרא: **לימא בדרבה בר רב הונא קא מיפלגי -** האם
112 נאמר שמחלוקת האמוראים בדברי רבי יוחנן תלויה בדברי רבה
113 בר רב הונא, **דאמר רבה בר רב הונא, כל מילתא -** כל דבר גנאי,
114 **דמחאה סבכה באפי תלתא -** שנאמר בפני שלשה אנשים,

1 **ולמחר, תבענא ליה גדינא -** אתבע את הגזלן לדין על חזקתו
2 בקרקע שלא ברשותי, מחאה בלשון זו **הויא מחאה** מועילה
3 למנוע את החזקה.
4 הגמרא דנה בכמה אופנים בהם מחה הבעלים שלא בפני המחזיק
5 ויתכן שלא תועיל המחאה מחמת שלא תגיע לידי המחזיק.
6 מסתפקת הגמרא: **אמר הבעלים לעדים שמחה בפניהם, לא תימרו**
7 **ליה -** אל תאמרו למחזיק שמחיתי, **מיא -** מה דין המחאה באופן
8 זה, האם מחמת דבריו אין המחאה מועילה, שהרי לא שמע
9 המחזיק שהיתה מחאה, או שהמחאה מועילה למרות הוראתו של
10 הבעלים שלא למסור למחזיק את דבר המחאה. **אמר רב זביד, הא**
11 **קאמר -** הרי הבעלים הורה לעדים שמחה בפניהם **לא תימרו ליה**
12 **-** שלא יאמרו למחזיק שמחה. ומשום כך לא תועיל המחאה,
13 שהרי הם לא יאמרו למחזיק שהיתה מחאה ולא ידע שעליו
14 לשמור את השטר. **ורב פפא אמר, כוונת הבעלים היתה, לירדיה -**
15 **למחזיק עצמו ולא תימרו ליה -** אל תאמרו לו שמחיתי, אבל
16 **לא תריני -** לאחרים, **אימרו להו שמחיתי,** ויוכל המחזיק לשמוע
17 שנעשתה מחאה, כיון **דתקרה תקרא אית ליה, ותקרא דתקרה תקרא**
18 **אית ליה -** לחברך יש חבר נוסף ולחבר זה יש עוד חבר, ויאמרו זה
19 לזה את המחאה, עד שהיא תגיע לידי המחזיק וידע שעליו
20 להמשיך לשמור את שטר המכר.
21 הגמרא דנה באופן נוסף של מחאה שלא בפני המחזיק. מבררת
22 הגמרא: מה הדין כשמחאה בפני עדים, וענו מעצמם **ואמרו ליה, לא**
23 **אמרינן ליה -** אין אנו מודיעים את דבר המחאה למחזיק, האם
24 הועילה המחאה או לא. **אמר רב זביד, המחאה לא מועילה, הא**
25 **קא אמרו ליה -** שהרי אמרו העדים לבעלים, **לא אמרינן ליה -** אין
26 אנו מודיעים למחזיק שנעשתה מחאה, ומשום כך אין תועלת
27 במחאה שהרי לא ידע המחזיק שעליו להמשיך ולשמור את שטר
28 המכירה. **ורב פפא אמר, המחאה מועילה על אף אמירתם, משום**
29 **שכוונת העדים היא, לירדיה ו-למחזיקן לא אמרינן ליה -** אין אנו
30 מודיעים שהיתה מחאה, אבל **לא תריני, אמרי להו -** לאחרים אנו
31 אומרים, וכיון שיאמרו לאחרים שהיתה מחאה אין המערער צריך
32 למחות שוב, משום שהמחזיק יכול לדעת שהיתה מחאה, שהרי
33 **תקרה תקרא אית ליה, ותקרא דתקרה תקרא אית ליה -** לחברך יש
34 חבר נוסף ולחבר זה יש עוד חבר, ויאמרו זה לזה את המחאה, עד
35 שהיא תגיע לידי המחזיק וידע שעליו להמשיך לשמור את שטר
36 המכר.
37 מביאה הגמרא אופן נוסף של מחאה שלא בפני המחזיק. מבררת
38 הגמרא: מה הדין כשאמר להו הבעלים לעדים שמחה בפניהם, לא
39 תיפוק לבו שותא - אל יצא מפיהם כלל שום דיבור בענין המחאה,
40 האם מחאה זו מועילה או לא. **אמר רב זביד, באופן זה ודאי אין**
41 **המחאה מועילה, דהא קאמר לעדים לא תיפוק לבו שותא,** וכיון
42 שהזהירים באופן ברור על כך, ודאי לא יצא מפיהם שום דיבור על
43 המחאה, וממילא לא ידע המחזיק שהיתה מחאה ולא ידע לשמור
44 את שטר המכר לאחר שלש שנים.
45 מביאה הגמרא אופן נוסף של מחאה שלא בפני המחזיק. מבררת
46 הגמרא: מה הדין כשמחאה בפני עדים, וענו העדים מעצמם **ואמרו**
47 **ליה לבעלים, לא מפקינן שותא -** איננו מוציאים מפיו שום דיבור
48 בענין המחאה, האם הועילה המחאה או לא. **אמר רב פפא, אף**
49 **שבכל פעם שאמרו העדים שלא יאמרו למחזיק שהיתה מחאה**
50 **מועילה המחאה, באופן זה אין המחאה מועילה, הא קאמר ליה**
51 **לא מפקינן שותא -** שהרי העדים אמרו לבעלים שלא יוציאו
52 מפייהם דבר ולא יאמרו לאף אדם שהיתה מחאה, וממילא לא ידע
53 המחזיק שעליו לשמור את שטר המכר יותר משלש שנים. **ורב**
54 **הונא בריה דרב יהושע אמר, גם באופן זה מועילה המחאה, שהרי**
55 **כל מילתא דלא דמיא עליה דאניש -** כל דבר שאינו מוטל על
56 האדם שלא לגלותו, אלא הוא נמנע מלספרו מרצונו ואין לו
57 הפסד אם יספר, **אמר לה ולאו אדעתיה -** אין הדבר נמצא בדעתו

1 רב פפא אמר לדידיה לא תימרוך לאחרני תימרוך — גראה דרבינו יצחק: דרב פפא אית
2 ליה שפיר דשמואל, דאמר לעיל: מידה בפני בני אדם שאין יכולין לומר לו — לא הויה
3 מחאה. דרתם מיירי בחולה חזקן, שלעולם לא ילך למקום שחזוק שם. אבל הכא — וליבו
4 למקום המחזיק, ויגידו לבני העיר, ויאמרו לו, והויה מחאה. **ליתוב** אדוכתיה ולימתי —
5 תימתי: אדפריך מרבי יהודה — לשיעור מרבנן,
6 דמוכח לעיל דסברי מחאה שלא בפניו הויה
7 מחאה ואומר רבינו יצחק: דרבא היה טועה,
8 וסלקא דעתיה דבכל מקום שהחזוק נשמעת —
9 גם המחאה נשמעת, וכמו שהחזוק מיוחדה
10 לאספמיא — הכי נמי מחאה, ואפילו הכי אמר רבי
11 יהודה שיבא בפניו וימחה. ורבנן סברי: אפילו
12 מיוחדה לגליל אין חזוקה נשמעת, לכך לא הוי
13 חזקה. אבל מיוחדה ליהודה — נשמעת, והוי חזקה
14 עד שיבא בפניו וימחה. ולכולי עלמא שלא בפניו
15 לא הוי מחאה. ורב נחמן דאיתמר לטעמי עצה
16 טובה קא משמע לך, ולא שני ליה דלא מצוי למיחב
17 אדוכתיה לפי שהמחאה אינה נשמעת אלא
18 באתחא מדינה, משום דאבתי תקשי ליה: אמאי
19 מצריך רבי יהודה לבא לפניו? יך עד המדינה
20 שהמחזיק שם, וימחה. דגדולא קתני 'ויבא לשנה
21 אחרת' ויודיעתו' — משמע שצריך לבא
22 לפניו כדפרשיית.
23 **הכי** גרסינן: מדללא סבירא ליה הא אמר
24 רבא מחאה שלא בפניו — ולא גרסינן
25 'הוא אמר רבא אמר רב נחמן.'
26 לית

1 **וּלְמַחֵר תִּבְעֵנָא לִיּוֹה בְּרִינָא** - הוּיָא מְחָאָה. **אָמַר** "לֵא
2 **תִּימְרוּ לִיּוֹה", מֵאִי? אָמַר רַב יְבִיד: הָא קָאָמַר "לֵא**
3 **תִּימְרוּ לִיּוֹה" רַב פֶּפְאָ אָמַר: לְדִידִיהָ לֵא תִימְרוּ לִיּוֹה,**
4 **לְאִחְרֵינִי אִימְרוּ לְהוּ; הֲכִרְךָ חֲבֵרָא אִית לִיּוֹה, הֲכִרְבָּא**
5 **דְּחֲכִרְךָ חֲבֵרָא אִית לִיּוֹה. אָמְרוּ לִיּוֹה "לֵא אִמְרִינָן לִיּוֹה"**
6 **- אָמַר רַב יְבִיד: הָא קָא אָמְרוּ לִיּוֹה "לֵא אִמְרִינָן לִיּוֹה"**
7 **רַב פֶּפְאָ אָמַר: לְדִידִיהָ לֵא אִמְרִינָן לִיּוֹה, לְאִחְרֵינִי אִמְרוּ**
8 **לְהוּ; הֲכִרְךָ חֲבֵרָא אִית לִיּוֹה, וְחֲבֵרָא דְּחֲכִרְךָ חֲבֵרָא**
9 **אִית לִיּוֹה. אָמַר לְהוּ "לֵא תִיפּוּק לְכוּ שׁוּתָא" - אָמַר**
10 **רַב יְבִיד: הָא קָאָמַר "לֵא תִיפּוּק לְכוּ שׁוּתָא" אָמְרוּ לִיּוֹה**
11 **"לֵא מִפְּקִינָן שׁוּתָא" - אָמַר רַב פֶּפְאָ: הָא קָאָמְרוּ לִיּוֹה**
12 **"לֵא מִפְּקִינָן שׁוּתָא". רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר:**
13 **כֹּל מִיִּתְאָא דְּלֵא רְמִיָּא עֲלֵיהָ דְּאִינִישׁ, אָמַר לְהוּ וְלֵא**
14 **אֲדַעְתֵּיהָ. אָמַר רַבָּא אָמַר רַב נַחְמָן: מְחָאָה שְׁלֵא בְּפִינוּ**
15 **הוּיָא מְחָאָה. אִיתִיבִיהָ רַבָּא לְרַב נַחְמָן, אָמַר רַבִּי**
16 **יְהוּדָה: לֵא אָמְרוּ שְׁלֵשׁ שָׁנִים, אֵלָא כְּדִי שִׁיחָא**
17 **בְּאִסְפְּמִיָּא וְיַחְזִיק שָׁנָה, וְיִלְכוּ וְיִודִיעוּהוּ שָׁנָה, וְיָבֵא**
18 **לְשָׁנָה אַחְרָת; וְאִי סִלְקָא דְּעֵתָךְ מְחָאָה שְׁלֵא בְּפִינוּ הוּיָא מְחָאָה, לְמָה לִּי לְמִיתִי? לְיִתִּיב הַתָּם**
19 **אֲדֹכְתִּיהָ וְלִמְתִּיהָ - הַתָּם עֵצָה טוֹבָה קָא מְשַׁמְעוּ לָן, דְּנִיתִי וְנִשְׁקוּל אִינְעָא וּפְרִי. מְדַקָּא מוֹתִיב**
20 **לִיּוֹה רַבָּא לְרַב נַחְמָן, הוּיָא מְחָאָה שְׁלֵא בְּפִינוּ הוּיָא מְחָאָה, וְהָאָמַר רַבָּא:**
21 **מְחָאָה שְׁלֵא בְּפִינוּ הוּיָא מְחָאָה - בְּתַר דְּשַׁמְעֵיהָ מִרַב נַחְמָן סְבָרָה. אֲשַׁכְּחִינְהוּ רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי**
22 **הִינָא לְתַלְמִידֵי דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר לְהוּ: מִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְחָאָה בְּכִמְהָ? רַבִּי חֵטִיא בְּרַ אָפָא**
23 **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְחָאָה בְּפִנֵי שָׁנִים, רַבִּי אַבְהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְחָאָה בְּפִנֵי שְׁלֹשָׁה, לִמְיָא,**
24 **בְּדַרְבָּה בְּרַב הוֹנָא קָא מִפְּלַנִי, דְּאָמַר רַבָּה בְּרַב הוֹנָא: כֹּל מִיִּתְאָא דְּמִתְאָמְרָא בְּאַפִּי תִלְתָּא**
25 לִית

1 לאחרני אמר, מדללא אמר "לא תימרוך" לא תיפוק לכו שותא — לא יצא דבר מפיהם, דמשמע: לא לו ולא לאחרים. שותא = דיבור. כמו: שותא דניקא בשוקא או דאבה
2 או דאמא (סוכה נ"ב), אמר רב יבד הא קאמר בו' — ואינה מחאה, אמרו ליה לא מפקין שותא — לא קאי אחיבא דאמר להו "לא תפיק לכו שותא" — הדתם כולי
3 עלמא לא פליגי דלא הויה מחאה בין, בה אחררו ליה בין לא אחררו ליה שום דיבור. ומילתא באפי נפשיה הוא. ובגון שזעה אותם לאמר לו, והם אמרו "לא מפקין שותא".
4 אמר רב פפא: דלא הויה מחאה ב' דמשמע: לא לו ולא לאחרים. אמר רב הונא בר אבא ד' תימרוך — האי נמי מחאה הויה. אבל מילתא
5 דלא רמיא עליה דאיש — שאינה מוטלת עליו לברר וגם אינו מופסד אם אומר אם לא אומרה — אמר לה לא הונא בר אבא ולא אדעתיה. כלומר, אינו נתן אלא לבו שקיבל הדבר
6 עליו לכסותו. והלכך אינו צריך למחות בפני אחרים, שהרי מידה בפני בני אדם שכולין לומר לו. והלכתא: בין אמר הממחה "לא תימרו ליה מידי מהני מילי למחזיק", ובין
7 אמרו "לא מפקין שותא" — בכלולו הויה מחאה, בר מדאמר להו הממחה ד"לא תיפוק לכו שותא" דלא הויה מחאה, וכן פסק רבינו גאנאל. הכי גרסינן: אמר רבא אמר רב
8 נחמן מ' מחאה בו' — ואף על גב דאותביה רבא לרב נחמן — שיטת גמרא היא בהרבה מקומות כן. והכי פירשו: כי שמעה רבא מרב נחמן לך מילתא דאמרין בה 'אמר רבא
9 אמר רב נחמן' — איתביה ד' תיבובתא. ורב אשי שסידר גמרא הוא דקאמר אמר רבא אמר רב נחמן. וגם מפרש הקושיא אחרי כן שהקשה. מחאה שלא בפניו הויה מחאה
10 — ולא בעינן שישלח שלוחו למחות בפניו, אלא מכיון שמיחה שלא בפניו — הויה מחאה, שהרי יכול הדבר לבא לאונזי. ואפילו לא ידע המחזיק מחאתו של מערער — לא
11 חישינן, מאחר שמיחה זה כהוגן, איתביה רבא לרב נחמן אמר רבי יהודה בו' — ואי קשיא: אדפריך מסיפא, לסייע מרישא, דהא אוקימנא מחאה שלא בפניו הויה מחאה
12 איבא למימר: דרבא מוקי לה לרישא במילי אחרי. אלא כ' שיהא בו' — טעמא דרבי יהודה לאו משום תלת שנין מיוחדו איניש בשטריה, אלא כרמפרש: כ' שיהא בו'.
13 וטעמא דחזקה לדידיה — משום דלא שביק איניש דאבלי ארעייה בלא רשותו אפילו שעה אחת וותיק. אלא לך האריכי שלש שנים — שפעמים שהמערער חזק מנהלך
14 שנה, ולא באי ערערו על לאונזי עד שלש שנים. ולאפילונא אתנא קמא אפילו לא ידעתינו לשעת חירום, וימחה בפניו בני הויה חזקה, הואיל ולא מידה מיד. מתרלי טעמא
15 באספמיא לקמן בפרקין. ויבא לשנה אחרת — או סלקא דעתך דרבא דוקא קאמר, שיבא המערער עצמו וימחה בסוף שלש בפניו של מחזיק. אלאמא מחאה שלא בפניו לא
16 הויה מחאה, והלכך חזקה שלא בפניו לא תיחזיק. ואף על גב דלרבי יהודה הויה חזקה — דהכי לא סבירא ליה כרבי יהודה, דרבי יהודה מצריכו לילך ולערער, ולרבא
17 לא צריכנו. אלא מתוך שאינו יכול למחות באספמיא — גם המחזיק לא יכול להחזיק, ואי סלקא דעתך — דאין צריך לשלוח שלוחו ולמחות בפניו בעדים, אלא ימחה
18 במקום שהוא שם, ואם יבא הדבר לאונזי — יבא. למה ליה למיתו עד מקום המחזיק, או לשלח שלוחו למחות בפניו? ליתבי אדוכתיה — באספמיא ולימתי בפני עדים.
19 שהי יכולין לבא ולומר לו בסוף שלש, אם ירצו ומנני: עצה טובה קא משמע לך — דייחתי הוא עצמו, ונשקול קרקע ופירותו מיד המחזיק, שאם ימחה במקומו ולא ילך
20 וירצא בעשוי מדי הפירות שאכל המחזיק — וירצא ומנני בטורה, וקשה גול האנבל. ומיהו לא דוקא מצריך ליה רבי יהודה לבא, אלא הכי קאמר: לא אמרו וירצא שלש
21 שנים אלא כ' שאם יהיה המערער באספמיא, ומשהחזיק זה יבא הקול ויריעהו בשנה שניה, וימחה בתחלת שלש, ויכול הדבר לבא לאונזי של מחזיק בסוף שנה שלישית
22 — ואז יש הנאה למערער, שאם ירצה הוא עצמו לבא בסוף שלש ויחזק קרקע ופירות מעבשיו, בלא דין דרברים. והא אמר רבא מחאה שלא בפניו הויה מחאה — לעיל
23 פסק רבא הלכתא הכי. ומשני בתר דשמעייה מרב נחמן — ותיריך לו תשובה שהשיבהו, פסק רבא הכי. הכי גרסינן: מי שמיע לכו מרבי יוחנן מחאה בכמה — בפני כמה בני
24 אדם. כ' מילתא — כי גנאי. דמתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא — אית חירו ויאמרו להו: כך אמר פלוני עליך. וטעמא כדמפרש בערבין ב"ש בערבין:
25 מאי טעמא? חזקו חזקא אית ליה. ואמר איתיה: דכל מילתא דעבידא לאיגלווי — לית בה משום לישנא בישא. והלכך, בני מחאה נמי מילתא דעבידא לאיגלווי בעינן,
26 כ' שיהוה המחזיק בשטרו. ולהכי פליגי: מאן דאמר בפני שנים — לית ליה דרבה בר רב הונא דבעי לתלתא, דהא אפילו בתרי עבידא לאיגלווי, והויה מחאה בפני שנים,
27 ולענין

1 ואי לא אמר למחר "תבענא ליה בדינא ומפיסקא מיניה", אלא: "פלוני גזלן
2 דקאביל לארעאי בגולותנא" בלבד — הרי הוא בנותן פגם בחבירו, ולא כמוסר
3 עדות, ואינה מחאה. כן פירש רבינו גאנאל. לישנא אחרינא שמעתי משמועת רבי
4 יעקב רב יקר, ועיקר: פלניא גולנא הוא, ואפילו החזיר על קרקע זה שמחזיק
5 — לאו מחאה הויה, שהרי לא מידה מחמת
6 עצמו, והרי הוא, כמו שאמר: פלוני מחזיק
7 בקרקעות של אחרים. ולפוגמו מתכוין ולא
8 לערער, שהרי אינו מוכיר שהוא שלו. אבל
9 אם פירש "דקאביל לארעאי בגולותנא" —
10 הרי מידה מחמת עצמו, והודיע שהקרקע
11 שלו מחזיק בעולה, והויה מחאה, ואף על
12 גב דלא סיים "למחר תבענא ליה בדינא".
13 ופירוש הוא למאי דקאמר "דקאביל לארעאי
14 בגולותנא". אמר — לעדים: לא תימרו ליה
15 מחמתו, זו אמר רב יבד הא קאמר בו' —
16 ולא הויה מחאה, דהא לא אמרו ליה עדים
17 תו. רב פפא אמר — לעולם מחאה הויה,
18 דהכי קאמר להו לעדים: לדידיה לא תימרו,
19 אבל לאחרים תימרו. ובין שיאמרו לאחרים
20 — יחזרו אותן אחרים ויאמרו לו, דחזקך
21 חזקא אית ליה בו'. אמרו ליה לא אמרינן
22 ליה — לא קאי אחיבא דאמר להו "לא תימרו
23 ליה", דהא לרב יבד אפילו שתוק לא הויה
24 מחאה, וכל שכן הכא היבא שהשיבו כדבריו.
25 אלא מילתא באפי נפשיה היא, וקאי אחיבא
26 דאמר להו מחאה גמורה, וציונ לומר לו
27 והם ענוהו "לא אמרינן ליה", ולא חזר וימחה
28 אחרי כן בפני עדים אחרים. אמר רב יבד
29 הא קאמרי ליה לא אמרינן ליה — ובין
30 שלא יאמרו לו — היה לו לזה למחות עד
31 בפני אחרים שיאמרו לו, ואם לא מידה אחר
32 כן — הפסיד. רב פפא אמר — אין צריך
33 למחות עד בפני אחרים, דמחאה מעלייתא
34 היא. דהכי קאמרו ליה: לדידיה לא אמרינן,
35 שלא נלך עד מקומה. לאחיני אמרינן בו'
36 רב פפא קא דייק "לא תימרו ליה" — לא
37 אמרינן ליה, דמשמע: לא אמרינן ליה אבל
38 לאחרני אמר, מדללא אמר "לא תימרוך" לא תיפוק לכו שותא — לא יצא דבר מפיהם, דמשמע: לא לו ולא לאחרים. שותא = דיבור. כמו: שותא דניקא בשוקא או דאבה
39 או דאמא (סוכה נ"ב), אמר רב יבד הא קאמר בו' — ואינה מחאה, אמרו ליה לא מפקין שותא — לא קאי אחיבא דאמר להו "לא תפיק לכו שותא" — הדתם כולי
40 עלמא לא פליגי דלא הויה מחאה בין, בה אחררו ליה בין לא אחררו ליה שום דיבור. ומילתא באפי נפשיה הוא. ובגון שזעה אותם לאמר לו, והם אמרו "לא מפקין שותא".
41 אמר רב פפא: דלא הויה מחאה ב' דמשמע: לא לו ולא לאחרים. אמר רב הונא בר אבא ד' תימרוך — האי נמי מחאה הויה. אבל מילתא
42 דלא רמיא עליה דאיש — שאינה מוטלת עליו לברר וגם אינו מופסד אם אומר אם לא אומרה — אמר לה לא הונא בר אבא ולא אדעתיה. כלומר, אינו נתן אלא לבו שקיבל הדבר
43 עליו לכסותו. והלכך אינו צריך למחות בפני אחרים, שהרי מידה בפני בני אדם שכולין לומר לו. והלכתא: בין אמר הממחה "לא תימרו ליה מידי מהני מילי למחזיק", ובין
44 אמרו "לא מפקין שותא" — בכלולו הויה מחאה, בר מדאמר להו הממחה ד"לא תיפוק לכו שותא" דלא הויה מחאה, וכן פסק רבינו גאנאל. הכי גרסינן: אמר רבא אמר רב
45 נחמן מ' מחאה בו' — ואף על גב דאותביה רבא לרב נחמן — שיטת גמרא היא בהרבה מקומות כן. והכי פירשו: כי שמעה רבא מרב נחמן לך מילתא דאמרין בה 'אמר רבא
46 אמר רב נחמן' — איתביה ד' תיבובתא. ורב אשי שסידר גמרא הוא דקאמר אמר רבא אמר רב נחמן. וגם מפרש הקושיא אחרי כן שהקשה. מחאה שלא בפניו הויה מחאה
47 — ולא בעינן שישלח שלוחו למחות בפניו, אלא מכיון שמיחה שלא בפניו — הויה מחאה, שהרי יכול הדבר לבא לאונזי. ואפילו לא ידע המחזיק מחאתו של מערער — לא
48 חישינן, מאחר שמיחה זה כהוגן, איתביה רבא לרב נחמן אמר רבי יהודה בו' — ואי קשיא: אדפריך מסיפא, לסייע מרישא, דהא אוקימנא מחאה שלא בפניו הויה מחאה
49 איבא למימר: דרבא מוקי לה לרישא במילי אחרי. אלא כ' שיהא בו' — טעמא דרבי יהודה לאו משום תלת שנין מיוחדו איניש בשטריה, אלא כרמפרש: כ' שיהא בו'.
50 וטעמא דחזקה לדידיה — משום דלא שביק איניש דאבלי ארעייה בלא רשותו אפילו שעה אחת וותיק. אלא לך האריכי שלש שנים — שפעמים שהמערער חזק מנהלך
51 שנה, ולא באי ערערו על לאונזי עד שלש שנים. ולאפילונא אתנא קמא אפילו לא ידעתינו לשעת חירום, וימחה בפניו בני הויה חזקה, הואיל ולא מידה מיד. מתרלי טעמא
52 באספמיא לקמן בפרקין. ויבא לשנה אחרת — או סלקא דעתך דרבא דוקא קאמר, שיבא המערער עצמו וימחה בסוף שלש בפניו של מחזיק. אלאמא מחאה שלא בפניו לא
53 הויה מחאה, והלכך חזקה שלא בפניו לא תיחזיק. ואף על גב דלרבי יהודה הויה חזקה — דהכי לא סבירא ליה כרבי יהודה, דרבי יהודה מצריכו לילך ולערער, ולרבא
54 לא צריכנו. אלא מתוך שאינו יכול למחות באספמיא — גם המחזיק לא יכול להחזיק, ואי סלקא דעתך — דאין צריך לשלוח שלוחו ולמחות בפניו בעדים, אלא ימחה
55 במקום שהוא שם, ואם יבא הדבר לאונזי — יבא. למה ליה למיתו עד מקום המחזיק, או לשלח שלוחו למחות בפניו? ליתבי אדוכתיה — באספמיא ולימתי בפני עדים.
56 שהי יכולין לבא ולומר לו בסוף שלש, אם ירצו ומנני: עצה טובה קא משמע לך — דייחתי הוא עצמו, ונשקול קרקע ופירותו מיד המחזיק, שאם ימחה במקומו ולא ילך
57 וירצא בעשוי מדי הפירות שאכל המחזיק — וירצא ומנני בטורה, וקשה גול האנבל. ומיהו לא דוקא מצריך ליה רבי יהודה לבא, אלא הכי קאמר: לא אמרו וירצא שלש
58 שנים אלא כ' שאם יהיה המערער באספמיא, ומשהחזיק זה יבא הקול ויריעהו בשנה שניה, וימחה בתחלת שלש, ויכול הדבר לבא לאונזי של מחזיק בסוף שנה שלישית
59 — ואז יש הנאה למערער, שאם ירצה הוא עצמו לבא בסוף שלש ויחזק קרקע ופירות מעבשיו, בלא דין דרברים. והא אמר רבא מחאה שלא בפניו הויה מחאה — לעיל
60 פסק רבא הלכתא הכי. ומשני בתר דשמעייה מרב נחמן — ותיריך לו תשובה שהשיבהו, פסק רבא הכי. הכי גרסינן: מי שמיע לכו מרבי יוחנן מחאה בכמה — בפני כמה בני
61 אדם. כ' מילתא — כי גנאי. דמתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא — אית חירו ויאמרו להו: כך אמר פלוני עליך. וטעמא כדמפרש בערבין ב"ש בערבין:
62 מאי טעמא? חזקו חזקא אית ליה. ואמר איתיה: דכל מילתא דעבידא לאיגלווי — לית בה משום לישנא בישא. והלכך, בני מחאה נמי מילתא דעבידא לאיגלווי בעינן,
63 כ' שיהוה המחזיק בשטרו. ולהכי פליגי: מאן דאמר בפני שנים — לית ליה דרבה בר רב הונא דבעי לתלתא, דהא אפילו בתרי עבידא לאיגלווי, והויה מחאה בפני שנים,
64 ולענין

1 לית בה משום לישנא בישא — דקלא אית לה, וסופו שידע. אף על גב דמלח על
2 פה אפילו בכמה עדים אינו גובה מן הלוקחות, וטעמא משום דלית ליה קלא,
3 כדאמר לקמן (מב, א). דחתם הוי טעמא משום דמאן דיוף — בנינעא יוץ, ועוד, דחתם
4 אין יודעין מי יקח, שיגידו לו "פלוגי חייב". אבל מאן דידע מחאה — יאמר למחויק.

5 לית בה משום לישנא בישא — פירושו:
6 לאותו שאומר לפני שלשה. דברפיק
7 יש בערכין (ערכין טו, ב) מייתי עלה הא
8 דאמר רבי יוסי: מעולם לא אמרתי דבר וחורתי
9 לאחורי. פירושו: שלא היה חושש אם ישמעו
10 בעלי. **מאן** דאמר בפני שנים קסבר מחאה
11 שלא בפניו. לא הוי מחאה — תימה דלתי:
12 לישנא: דרבא קאמר לקמן מחאה בפני שנים,
13 ולעיל פסק רבא מחאה שלא בפניו הויא מחאה.
14 **סדרותא** בעינן — ואי לאו משום סדרותא
15 הוה סגי בחד, דחברך תברא אית
16 ליה. ואף על פי שלשון הרע אין נשמע —
17 היינו לפי שמעלימין אותו מבני אדם. ומאן
18 דאמר בפני שלשה — בעי גלויי מילתא כמו
19 בלשון הרע.

20 **ביון** שמיחה שנה ראשונה שוב אין צריך
21 למחות — פירש הקונטרס: עד סוף
22 שלש שנים. ואם תמור: מתניתין היא, דקתי:
23 עד כדי שיחזיק שנה ויודיעוהו שנה ויבא
24 לשנה אחרת ומיחה. אלמא דאין צריך למחות
25 דא פעם אחת תוך שלש שנים ויש לומר:
26 רי קממתנין — הוה אמינא דאין צריך כי
27 אם מחאה אחת ביום שלש, אבל אם מיחה
28 בתחלת שלש ושוב לא מיחה בכל אותן שלש
29 — סלקא דעתך דמודה: שהיא שלו. ואין לפרש
30 דאין צריך למחות עד עולם — דאם כן פליגי
31 אורישי לקישי, והוה ליה למימר: ריש לקיש
32 אמר. **וצריך** למחות בסוף כל שלש —
33 אין לפרש דטעמא שלא יאמר "לחקתי אחר
34 המחאה". כדפירש הקונטרס, כיון דעל כרחו
35 מודה דמיעיקא קודם מחאה לא בתורת מכירה
36 נחת בה — אין נאמן לומר אחריו כן "קניתי".
37 ועוד, דאם כן שפיר קרי ליה גולן אמר
38 כדפירש הקונטרס, משום דתלת שנים טעמא
39 איניש בשטריה אחר המחאה, ותו לא.

40 ולהאי טעמא הא דאמר לעיל (לא, א): אבל
41 גדולה מזו. פליגא אורך דהכא, דקאמר דצריך למחות כל שלש. ונראה וכההיא
42 להכחא, דסתמא דגמרא קאמר לך. ולא כמו שפסק רבינו חננאל הדלכה כבר
43 קפרא. **מחאה** בשנים שניה אורך. ואם תמור: ומה דמכר
44 הבתיבא? והא לא חשיב שטר אם לא נעשה מדעת מי שהוה חותמו, כגון שטר מדעת

קמיהו בפני שלשתן. והוא הדין לפני שנים. כדאמר רבא לקמן: מחאה בפני שנים. ואין צריך לומר "כתובו". אלא הכי הוה עובדא. וכן פסק רבינו חננאל דמחאה בפני שנים. לשנה
47 **אחרת אתא** — פעם שניה ומיחה קמיהו. סבירא ליה דכל שנה ושנה צריך למחות, ואם מיחה פעם ראשונה ושניה ולא מיחה בשנה שלישית — איגלאי מילתא דשלא כדן מיחה
48 ראשונה ושניה. לטוסף שנה שלישית זו, והיא חזקה, ולא צריך להודר בשטרו. לא צריכת — למחות כל שנה ושנה. אלא פעם אחת משום דאין מיחה צריך למחות בכל שלש ושלש, כדלקמן,
49 שלא ירו שלש שנים צריכים בלא מחאה. ומיחו, אינורו לא איירי בחיבי מיד, אלא למעוטי שלש מחאות בתוך שלש שנים שאו. ודי בשנה ראשונה ושוב אין צריך למחות בכל השלש
50 שנים. הכי גרסינן: אמר ריש לקיש משום בר קפרא וצריך למחות בסוף כל שלש ושלש — דאף על גב דמשמיחה שנה ראשונה שוב אין צריך למחות — הני מילי בתנהו שלש, אבל
51 בסוף שלש — צריך למחות עדיין, דלא הוה תלת שנים בלא מחאה. דתלת שנים מיוחדת איניש בשטריה אחר המחאה, טפי לא מיוחדת. והכי להכחא. ואף על גב דתיהי בה רבי יוחנן
52 — תמיה, אבל ירא היה לחלוק על בר קפרא. וגם רבינו חננאל פסק כן. ויש מפרשים טעמא דצריך למחות בסוף שלש — כדי שלא יטעון "לאחר המחאה מכרת ליה". ולא נהירא,
53 דכיון דעל כרחו מודי דמיעיקא לאו בתורת מכירה נחת בה — אינו נאמן לומר אחרי כן "החזקתי בה בתורת מכירה". תתי — בחיבי ומקשה בה. וכי גילוי יש לו חזקה — כלומר,
54 אמאי צריך למחות בסוף כל שלש? והלא משמיחה המעורר שנה ראשונה, וחוציא קול על לא שווא גולן — היה לו לחזור בשטר כל הדיים, עד שירד עם זה לרין את שר ירואה
55 את שטרו אחר המחאה לבית דין. ומדלא נהיר בשטרו — יפסיד, דאיכא למימר גולן הוא. והיינו דקפריך: גולן סלקא דעתך? הא קטעיין "שטר היה לי קודם המחאה ואבד", ומספיקא
56 הוא דאנן מפסדין אותו את הקרקע, לפי שלא נהדר בשטרו אלא אימא כגולן, וכדפירשית. ערער וחזר וערער — בסוף כל שלש ושלש. בר קפרא לטעמיה דאמר צריך למחות בסוף
57 כל שלש ושלש, דילכך מנחה הוא לערער דרבה פעמים. ערער — מיחה בפני עדים. **אם** מהמת קענה ראשונה ערער — דבכולהו מחאות טעיין "קאביל לארעאי בגולותא" — הרי זו
58 מחאה, והלכך אין לו חזקה למחויק. אבל אם במחאה ראשונה החזיר שבגולותו ירד אלא שדה זו, ובמחאה שניה החזיר כי משכנתא בירו, ואני מוסר לכם עדות זו כדי שלא יחזיק בה
59 ויאמר מכורה היא בידי. כיון ששניה בטענתו — אינה נחה, ונתקיימה החזקה ביד המחויק, והוא הדין למחאה שלש מחאות בתוך שלש שנים משני טענות המבחינות זו את זו —
60 דאין כאן מחאה כלל, ולא ראשונה ולענא, והוא חזקה לטוסף שלש. דכיון דמיחה מחאה אחרת בשנה שניה שמכחשת מחאה של שנה ראשונה — מודה הוא דהויא מחאה
61 שלא כדן הוה, והוראת בעל דין כמאה עדים דמי, ובטלה לה להויא מחאה קמיהו. וכל שכן זו שניה, דהוחוק כפרך, וכמי שלא מיחה בתוך שלש כלל דמי. הכי גרסינן בפרשור
62 רבינו חננאל: מחאה בפני שנים ואין צריך לומר כתובו — אלא כותבים לו העדים שטר מחאה למערער, להודו בירו לעדות שלש שנים משני טענות המבחינות זו את זו. וכיון לו
63 לאדם שלא בפניו ושלא ברשותו, דמסתמא נחתא ליה.

1 ולענין לשון הרע לית בה משום לישנא בישא היכא דמתאמרא קמי תרי. ומאן דאמר
2 בפני שלשה אית ליה דרבה בר רב הונא — דבשלשה הוי גלויי מילתא ולא בתרי, הלכך
3 בפני שנים לא הויא מחאה, דלא עבידא לאיגלויו, כן נראה שיהו זו בעיני ועיקר. (הגהה:
4 תמיה ליה, אמאי לא אמר נמי: לימא דרבאי קמפלגי? ושמו משום דלא מצי גמרא
5 לאומרי כדברי הכל בדמוקיי דרבא בר רב הונא,
6 כדמסיק למילתייה: לא דבולי עלמא אית להו
7 דרבה בר רב הונא כו' — עד כאן) ולקמן נמי
8 מוכח דמאן דבעי גלויי מילתא במחאה — בעי
9 שלשה. והכי הויא מסקנא דשמעתא. וכל
10 רבותינו מפרשים דגבי מחאה נמי לשון הרע
11 איכא. דקאמרו: פלוגי גולנא הוא. והלכך, לרבה
12 בר רב הונא אי מתאמרא קמי תרי — לא הוי
13 מחאה, משום דאית בה משום לישנא בישא.
14 ולא יאמרו לו למחויק. ולא מילתא היא. דלא
15 דמי ללשון הרע כלל, דעיקר מחאה היינו משום
16 דבעינן שיבא הדבר לאננו של מחויק, ומצה
17 היא לומר לו כדי שיודר בשטרו, ולכך תקנו
18 למערער שימחה בפני עדים כדי שיוציא את
19 הקול. תדע, דהיכא דאמר להו "לא תפיק לכו
20 שווא" — לא הויא מחאה. לא דבולי עלמא אית
21 להו דרבה בר רב הונא — דכל גלויי מילתא לא
22 הוי בפרות משלשה, ואי הוה בעינא גלויי
23 מילתא במחאה — היה צריך למחות בפני
24 שלשה. אבל בחכי פליגי, דמאן דאמר בפני
25 שנים — קסבר: שלא בפניו לא הויא מחאה,
26 דכיון דאין מחאה אלא בפניו — די לו בשני
27 עדים שיעידו שמיחה בו, וכיון דמיחה בפניו —
28 אין לך גלויי מילתא גדול מזוה, שהרי דאי ידע
29 המחויק שמיחה בו זה, ויודר בשטרו. ומאן
30 דאמר בפני שלשה — קסבר: מחאה שלא בפניו
31 הויא מחאה, והלכך היכא דמיחה שלא בפניו
32 צריך שלשה. משום גלויי מילתא, דכיון דודיע
33 שלשה — כאילו כל העולם יודיעך. איבעית
34 אימא דבולי עלמא מחאה שלא בפניו הויא
35 מחאה — כדאוקי מתניתין, וכדפסק להכחא.
36 ובולי עלמא כרבה בר רב הונא סבירא להו,
37 דאין גלויי מילתא במחאה שלא בפניו אלא
38 צריך שלשה. והכא ביהא קמפלגי מאן דאמר בפני
39 שנים קסבר סדרותא בעינן — ודי לנו בשני

1 לית בה משום לישנא בישא; **מאן דאמר בפני**
2 **שנים** - לית ליה דרבה בר רב הונא, ומאן דאמר
3 בפני שלשה - אית ליה דרבה בר רב הונא?
4 - לא, דבולי עלמא אית להו דרבה בר רב
5 הונא, והכא ביהא קא מופלגי: מאן דאמר בפני
6 שנים, קסבר: מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה,
7 ומאן דאמר בפני שלשה, קסבר: מחאה שלא
8 בפניו הויא מחאה. אי בעית אימא: דבולי עלמא
9 מחאה שלא בפניו הויא מחאה, והכא ביהא
10 קמפלגי: מאן דאמר בפני שנים, קסבר: סדרותא
11 בעינן; ומאן דאמר בפני שלשה, קסבר: גלויי
12 מילתא בעינן. גידל בר מנימוי הוה ליה מחויאתה
13 למחויק, אשפחניהו לרב הונא ולחייא בר רב ולירב
14 חלקיה בר טובי דהווי יתבי, ומחה קמיהו. לשנה
15 הדר אתא למחויק, אמרו ליה: לא צריכת, הכי
16 אמר רב: פיון שמיחה שנה ראשונה, שוב אינו
17 צריך למחות. ואיכא דאמרי, אמר ליה חייא בר
18 רב: פיון שמיחה שנה ראשונה, שוב אין צריך
19 למחות. אמר ריש לקיש משום בר קפרא: וצריך
20 למחות בסוף כל שלש ושלש. תהי בה רבי יוחנן:
21 וכי גולן יש לו חזקה? - גולן סלקא דעתך? אלא:
22 כגולן יש לו חזקה? אמר רבא, הלכתא: צריך
23 למחות בסוף כל שלש ושלש. תני בר קפרא:
24 ערער, חזר וערער, חזר וערער; אם מחמת קענה
25 ראשונה ערער - אין לו חזקה, ואם לאו - יש לו
26 חזקה. אמר רבא אמר רב נחמן: מחאה בפני שנים,
ואין

עדים שיעידו שמיחה זה בתוך שלשה, ואם יבא הדבר לאננו — יבא. דמאור שישלכ לבא
40 לאננו של מחויק בשום ענין בעולם — הויא מחאה, דלא חייש אלא שלא יתרה בהם
41 לכסות הדבר, דכיון דלישנא בישא ליכא במחאה — שמואל אלו עצמן ילכו ויגידו למחויק,
42 וא יאמרו לאחרים שיאמרו לו. גלויי מילתא בעינן — שיעד כל העולם, וכיון דודיע
43 שלשה — כאילו נודע כבר למחויק דמי, דמסתמא ידע במחאה זו. אבל בשנים מסתמא
44 לא ידע. מחויאתה למחויק — שהיה אחד מחויק בנכסיו, והיה רוצה למחות, ומיחה
45 בפני שנים. ואין צריך לומר "כתובו". אלא הכי הוה עובדא. וכן פסק רבינו חננאל דמחאה בפני שנים. לשנה
46 **אחרת אתא** — פעם שניה ומיחה קמיהו. סבירא ליה דכל שנה ושנה צריך למחות, ואם מיחה פעם ראשונה ושניה ולא מיחה בשנה שלישית — איגלאי מילתא דשלא כדן מיחה
47 ראשונה ושניה. לטוסף שנה שלישית זו, והיא חזקה, ולא צריך להודר בשטרו. לא צריכת — למחות כל שנה ושנה. אלא פעם אחת משום דאין מיחה צריך למחות בכל שלש ושלש, כדלקמן,
48 שלא ירו שלש שנים צריכים בלא מחאה. ומיחו, אינורו לא איירי בחיבי מיד, אלא למעוטי שלש מחאות בתוך שלש שנים שאו. ודי בשנה ראשונה ושוב אין צריך למחות בכל השלש
49 שנים. הכי גרסינן: אמר ריש לקיש משום בר קפרא וצריך למחות בסוף כל שלש ושלש — דאף על גב דמשמיחה שנה ראשונה שוב אין צריך למחות — הני מילי בתנהו שלש, אבל
50 בסוף שלש — צריך למחות עדיין, דלא הוה תלת שנים בלא מחאה. דתלת שנים מיוחדת איניש בשטריה אחר המחאה, טפי לא מיוחדת. והכי להכחא. ואף על גב דתיהי בה רבי יוחנן
51 — תמיה, אבל ירא היה לחלוק על בר קפרא. וגם רבינו חננאל פסק כן. ויש מפרשים טעמא דצריך למחות בסוף שלש — כדי שלא יטעון "לאחר המחאה מכרת ליה". ולא נהירא,
52 דכיון דעל כרחו מודי דמיעיקא לאו בתורת מכירה נחת בה — אינו נאמן לומר אחרי כן "החזקתי בה בתורת מכירה". תתי — בחיבי ומקשה בה. וכי גילוי יש לו חזקה — כלומר,
53 אמאי צריך למחות בסוף כל שלש? והלא משמיחה המעורר שנה ראשונה, וחוציא קול על לא שווא גולן — היה לו לחזור בשטר כל הדיים, עד שירד עם זה לרין את שר ירואה
54 את שטרו אחר המחאה לבית דין. ומדלא נהיר בשטרו — יפסיד, דאיכא למימר גולן הוא. והיינו דקפריך: גולן סלקא דעתך? הא קטעיין "שטר היה לי קודם המחאה ואבד", ומספיקא
55 הוא דאנן מפסדין אותו את הקרקע, לפי שלא נהדר בשטרו אלא אימא כגולן, וכדפירשית. ערער וחזר וערער — בסוף כל שלש ושלש. בר קפרא לטעמיה דאמר צריך למחות בסוף
56 כל שלש ושלש, דילכך מנחה הוא לערער דרבה פעמים. ערער — מיחה בפני עדים. **אם** מהמת קענה ראשונה ערער — דבכולהו מחאות טעיין "קאביל לארעאי בגולותא" — הרי זו
57 מחאה, והלכך אין לו חזקה למחויק. אבל אם במחאה ראשונה החזיר שבגולותו ירד אלא שדה זו, ובמחאה שניה החזיר כי משכנתא בירו, ואני מוסר לכם עדות זו כדי שלא יחזיק בה
58 ויאמר מכורה היא בידי. כיון ששניה בטענתו — אינה נחה, ונתקיימה החזקה ביד המחויק, והוא הדין למחאה שלש מחאות בתוך שלש שנים משני טענות המבחינות זו את זו —
59 דאין כאן מחאה כלל, ולא ראשונה ולענא, והוא חזקה לטוסף שלש. דכיון דמיחה מחאה אחרת בשנה שניה שמכחשת מחאה של שנה ראשונה — מודה הוא דהויא מחאה
60 שלא כדן הוה, והוראת בעל דין כמאה עדים דמי, ובטלה לה להויא מחאה קמיהו. וכל שכן זו שניה, דהוחוק כפרך, וכמי שלא מיחה בתוך שלש כלל דמי. הכי גרסינן בפרשור
61 רבינו חננאל: מחאה בפני שנים ואין צריך לומר כתובו — אלא כותבים לו העדים שטר מחאה למערער, להודו בירו לעדות שלש שנים משני טענות המבחינות זו את זו. וכיון לו
62 לאדם שלא בפניו ושלא ברשותו, דמסתמא נחתא ליה.

44 רב, כִּינן שְׁמִימָה בְּשֵׁנָה רֵאשׁוּנָה, שׁוּב אִינּוּ צְרִיךְ לְמַחֲוֹת בְּכָל שְׁנָה.
 45 וְאִיכָא דְאָמְרֵי - יֵשׁ שְׁאֵמְרוּ שְׁמוּעָה זֹו בְּלִשׁוֹן אַחֲרָת, שְׁלֵא כָל
 46 הָאֵמֹרָאִים הִשִּׁיבוּ לְגִידֵל בַּר מְנִימִי, אֲלֵא אָמַר לִיהּ הֵיכָא בַּר רַב -
 47 חֵייל בַּר רַב לְבָדוּ הוּא שְׁהִשִּׁיב, דְּכִינן שְׁמִימָה שְׁנָה רֵאשׁוּנָה, שׁוּב
 48 אִין צְרִיךְ לְחֹזֵר וּלְמַחֲוֹת בְּכָל שְׁנָה.
 49 הַגְּמָרָא מְבַרְרָת עַד מַתִּי צְרִיךְ לְחֹזֵר וּלְמַחֲוֹת: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ
 50 מְשׁוּם בַּר קַפְרָא, אִמְנַם הַבְּעֵלִים אִינּוּ צְרִיךְ לְחֹזֵר וּלְמַחֲוֹת שׁוּב
 51 בְּכָל שְׁנָה, אֲבָל מַחֲוָה אַחַת אִינָה מוּעִילָה לְעוֹלָם, וְצְרִיךְ הַבְּעֵלִים
 52 לְמַחֲוֹת בְּסוּף כָּל שְׁלֹשׁ וְשְׁלֹשׁ - בְּסוּף כָּל שְׁלֹשׁ שָׁנִים, בְּכַדִּי שְׁלֵא
 53 יַעֲבֵרוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים שֶׁל חֻזְקָה לְלֵא מַחֲוָה, שְׁלֵאֲחֵרִימָה יִהְיֶה
 54 הַמַּחֲוִיק נֶאֱמַן כְּטַעֲנָתוֹ שְׁהִיא לֹו שְׁטַר שְׁאֵבֵד כִּינן שְׁעֵבְרוּ שְׁלֹשׁ
 55 שָׁנִים לְלֵא מַחֲוָה.
 56 תְּהִי בָּהּ - הַתְּקֵשָׁה רַבִּי יוֹהֲנָן בְּדַבְרֵי בַר קַפְרָא, וְכִי גִזְלוּ יֵשׁ לֹו תְּחִיקָה
 57 - הִרִי לְאַחַר מַחֲוָתוֹ הָרֵאשׁוּנָה שְׁהַמַּחֲוִיק גִּזְלוּ, יִהְיֶה עַל הַמַּחֲוִיק
 58 לְשִׁמּוֹר אֶת הַשְׁטַר לְעוֹלָם עַד שִׁירֵד עֲמוֹ לְדִין, אוֹ שִׁירָאֵה אֶת
 59 הַשְׁטַר לְבֵית דִּין לְאַחַר הַמַּחֲוָה, וְאִם לֹא נֹוהַר בְּשִׁמִּירַת הַשְׁטַר
 60 הַפְּסִיד לְעַצְמוֹ כִּינן שְׁאֵפְשֵׁר לֹוֹמַר שְׁאֵבִילְתוֹ הִיא בְּגוֹל.
 61 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: גִּזְלוּ סְלֵקָא דְעֵתֵךְ - וְכִי נִיתֵן לֹוֹמַר שְׁהַמַּחֲוִיק הוּא
 62 וְדֵאי גִזְלוּ מִשְׁחֻמַּת כֵּן מוֹצִיאִים אֶת הַקְּרַקַּע מִיָּדוֹ, הִרִי הוּא טוּעֵן
 63 שְׁהִיא לֹו שְׁטַר שְׁאֵבֵד, וְאִם כֵּן הַדְּבַר סַפֵּק וְלֹא וְדֵאי. מִתְּרַצַּת
 64 הַגְּמָרָא: אִמְנַם אִין הַמַּחֲוִיק כְּגוֹלֵן וְדֵאי, אֲלֵא כּוֹנֵת רַבִּי יוֹחָנָן הִיתָה
 65 לְהַקְּשׁוֹת, וְכִי מַחֲוִיק זֶה שְׁהוּא כְּגוֹלֵן, שְׁהִירִי מַחֲמַת מַחֲוָה הַמַּעֲרַעַר
 66 אֲנוּ מְסַתְּפִים עַל בְּעִלְוֹתוֹ, יֵשׁ לֹו תְּחִיקָה - תּוּעִיל לֹו חֻזְקָה בְּלִי שְׁטַר,
 67 וְכִמוּ שְׁנַתְּבָאֵר.
 68 הַגְּמָרָא מְבִיאָה פֶּסֶק הַלְכָה בְּעִנְיָן זֶה: אָמַר רַבָּא, הֵלְכָתָּה - הַהֲלָכָה
 69 בְּדִין זֶה הִיא, שְׁצְרִיךְ לְמַחֲוֹת בְּסוּף כָּל שְׁלֹשׁ וְשְׁלֹשׁ שָׁנִים, וּמַהֲטַעַם
 70 שְׁנַתְּבָאֵר לְעִיל.
 71 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיכָה לְדוֹן בְּדִינֵי מַחֲוָה, וּמְבַרְרָת אֶת דִּין הַמּוּחָה
 72 מִכְּמָה טַעֲנוֹת: תְּנִי בַּר קַפְרָא, עֲרַעְרַי הַבְּעֵלִים בְּתוֹךְ שְׁלֹשַׁת הַשָּׁנִים
 73 הָרֵאשׁוּנֹת שֶׁל חֻזְקָה, וְחֹזֵר וְעֲרַעְרַי בְּסוּף שְׁלֹשׁ שָׁנִים מוֹמֵן הַמַּחֲוָה
 74 הָרֵאשׁוּנָה, וְחֹזֵר וְעֲרַעְרַי שׁוּב בְּסוּף שְׁלֹשׁ שָׁנִים מוֹמֵן הַמַּחֲוָה הַשְּׁנִיָּה,
 75 אִם מְחַמַּת מְעַנָּה רֵאשׁוּנָה עֲרַעְרַי - אִם כָּל מַחֲוָתוֹ הִיוּ מַחֲמַת אוֹתָהּ
 76 הַטַּעֲנָה, אִין לֹו תְּחִיקָה - אִין חֻזְקָה מוּעִילָה, כִּינן שְׁלֵא שִׁינָה
 77 הַמַּעֲרַעַר אֶת טַעֲנוֹתוֹ, וּמוֹכַח מוֹזָה שְׁטַעֲנָתוֹ אֲמַת, וּמָה שְׁחֹזֵר וּמָה
 78 הוּא מַחֲמַת חֵיּוּב מַחֲוָה בְּסוּף כָּל שְׁלֹשׁ. וְאִם לֹא - אִם בֵּאֲחַת
 79 מִמַּחֲוָת שִׁינָה בְּדַבְרֵיו וְטַעֲנָה טַעֲנָה אַחֲרָת, כְּגוֹן שְׁתַּחֲוִילָה טַעֲן
 80 גּוֹזֵלָה הִיא בִּידוֹ שֶׁל הַמַּחֲוִיק, וּבְמַחֲוָה שְׁאֲחֵרִיָּה טַעֲן שְׁהִיא
 81 מְמַשְׁכַּנַּת בִּידוֹ, יֵשׁ לֹו תְּחִיקָה - מוּעִילָה חֻזְקָה, מְשׁוּם שְׁהַמַּעֲרַעַר
 82 שִׁינָה אֶת טַעֲנוֹתוֹ וּמוֹכַח מִכָּךְ שְׁאִין טַעֲנוֹתוֹ אֲמַת וְהִרִי זֶה כְּמִי
 83 שְׁלֵא מַחָה כָּלֵל.
 84 הַגְּמָרָא מְבִיאָה סִיכּוּם שֶׁל דִּינִים הַנַּעֲשִׂים בְּפָנֵי אַחֲרִים וְנִכְתָּבִים
 85 בְּשִׁטְר: אָמַר רַבָּא אָמַר רַב נַחֲמָן, מְחַמָּה שֶׁל בְּעֵלִים כְּנֵגַד חֻזְקָה
 86 בְּשִׁדְדוֹ, מוּעִילָה אִם נַעֲשִׂית בְּפָנֵי שְׁנֵים מְשׁוּם עֵדוֹת,

1 לִית בָּהּ מְשׁוּם לְיִשְׁנָא בִּישָׁא - אִין בּוּזָה אִיסוּר לְשׁוֹן הֵרַע כְּשִׁחֲזוּרִים
 2 וּמִסְפָּרִים לְמִי שְׁדִיבְרוּ עֲלֵיו שְׁפְלוּנִי אֲמַר עֲלֵיו דְּבַר גְּנָאִי זֶה, כִּינן
 3 שְׁדַבֵּר שְׁנֵאֲמַר בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה עֲשׂוֹי לְהַתְּפַרְסַם וְהִיא שׁוּמַע עַל כֵּךְ גַּם
 4 לְלֵא שִׁיאֲמֵרוּ לוֹ הַשׁוּמַעִים, וּבְדִין זֶה נִחְלָק הָאֵמֹרָאִים, מֵאַן דְּאָמַר
 5 - רַבִּי חֵייל בַּר אַבָּא שׁוּבֵר שְׁמַחֲוָה מוּעִילָה אִם נַעֲשִׂית בְּפָנֵי
 6 שְׁנֵים, לִית לִיהּ דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא - אִינּוּ סוּבֵר כְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא,
 7 אֲלֵא סוּבֵר שְׁגַם אֲמִירָה בְּפָנֵי שָׁנִים מִתְּפַרְסַמַת וְאִין אִיסוּר לְשׁוֹן
 8 הֵרַע אִם יִסְפֹּר הַדְּבַר לְמִי שְׁסוּפֵר עֲלֵיו, וּמַחֲמַת כֵּן מוּעִילָה מַחֲוָה
 9 בְּפָנֵי שָׁנִים כִּינן שְׁהַמַּחֲוָה תִּתְּפַרְסַם וְיַדַּע הַמַּחֲוִיק שְׁעֲלֵיו לְשִׁמּוֹר
 10 אֶת שְׁטַר הַמְּכִירָה, וּמֵאַן דְּאָמַר - וְרַבִּי אַבְהוֹ שׁוּבֵר שְׁמַחֲוָה
 11 צְרִיכָה הִיּוֹת בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה, אִית לִיהּ דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא - סוּבֵר
 12 כְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא, וְלִכְךָ סוּבֵר שְׁמַחֲוָה אִינָה מוּעִילָה אֲלֵא בְּפָנֵי
 13 שְׁלֹשָׁה כִּינן שְׁרַק כֵּךְ הִיא תִּתְּפַרְסַם.
 14 דוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא - מַחֲלוּקַת הָאֵמֹרָאִים אִינָה בְּדַבְרֵי רַבָּה בַּר רַב
 15 הוּנָא, אֲלֵא דְכּוֹלֵי עֲלִמָא - בִּין רַבִּי חֵייל וּבִין רַבִּי אַבְהוֹ, אִית לְהוּ
 16 דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא - סוּבֵרִים כְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא, שְׁדַבֵּר מִתְּפַרְסַם
 17 רַק אִם נֶאֱמַר בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה, וְהָכָא בְּהָא קָא מִפְּלִגִי - וּמַחֲלוּקַתָּם כֵּאֵן
 18 הִיא בְּדַבְרֵי זֶה, מֵאַן דְּאָמַר בְּפָנֵי שָׁנִים קְסָבֵר, מְחַמָּה שְׁלֵא בְּפָנֵי לֹא
 19 הוּיָא מְחַמָּה, אֲלֵא חֵייל לְמַחֲוֹת בְּפָנֵי הַמַּחֲוִיק, וְלִכְךָ אִינּוּ צְרִיךְ יוֹתֵר
 20 מִשְׁנֵי עֵדִים שִׁיעִידוּ שְׁמַחֲוָה, וּמֵאַן דְּאָמַר בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה קְסָבֵר, מְחַמָּה
 21 שְׁלֵא בְּפָנֵי הוּיָא מְחַמָּה, וּבֵאֲפוֹן שְׁמַחֲוָה שְׁלֵא בְּפָנֵי הַמַּחֲוִיק, צְרִיךְ
 22 שְׁלֹשָׁה בְּכַדִּי שִׁיאַת קוֹל נַעֲשִׂתָהּ מַחֲוָה, וְיֹוֹכַל לְהַגִּיעַ לְאוּוֹנֵי
 23 הַמַּחֲוִיק.
 24 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֲפִשְׁרוֹת נּוֹסֶפֶת בְּבִיאוּר מַחֲלוּקַתָּם: וְאִי בְּעִית
 25 אִימָא, דְּכּוֹלֵי עֲלִמָא - שְׁכוֹלָם סוּבֵרִים שְׁמַחֲוָה שְׁלֵא בְּפָנֵי הוּיָא
 26 מְחַמָּה, וְאִין צְרִיךְ לְמַחֲוֹת בְּפָנֵי הַמַּחֲוִיק, וְגַם מוֹדִים הֵם שְׁרַק בְּפָנֵי
 27 שְׁלֹשָׁה יֵשׁ פְּרִסוּם, וְהָכָא בְּהָא קְמִיפְלִגִי, מֵאַן דְּאָמַר בְּפָנֵי שָׁנִים קְסָבֵר,
 28 סְהֵדוּתָא בְּעִינָן - מָה שְׁצְרִיךְ לְמַחֲוֹת בְּפָנֵי אַחֲרִים הוּא רַק מוֹדִין
 29 עֵדוֹת, כִּינן שְׁאִין צְרִיךְ לְמַחֲוֹת בֵּאֲפוֹן שׁוּדֵאי יִשְׁמַע הַמַּחֲוִיק, אֲלֵא
 30 דִּי בְּכַךְ שְׁמַחֲוָה בֵּאֲפוֹן שִׁיתָכֵן וְיִשְׁמַע הַמַּחֲוִיק, וְגַם אִינּוּ מִתְּרָה
 31 בְּעֵדִים שְׁלֵא לְפַרְסַם אֶת הַמַּחֲוָה, וּמֵאַן דְּאָמַר בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה קְסָבֵר,
 32 גְּלוּיִי מִלִּיתָא בְּעִינָן - צְרִיךְ לְמַחֲוֹת בֵּאֲפוֹן שְׁתִּתְּפַרְסַם הַמַּחֲוָה וּודֵאי
 33 יִשְׁמַעֲנָה הַמַּחֲוִיק, וּמְשׁוּם כֵּךְ אִינָה מוּעִילָה אִם לֹא נַעֲשִׂית בְּפָנֵי
 34 שְׁלֹשָׁה, כִּינן שְׁבֵאֲפוֹן זֶה בְּדֶרֶךְ כָּלֵל לֹא יִשְׁמַע הַמַּחֲוִיק עַל כֵּךְ.
 35 הַגְּמָרָא דְנָה, כְּמָה פַּעֲמִים וּבֵאלוֹ זְמָנִים צְרִיךְ לְמַחֲוֹת: גִּידֵל בַּר
 36 מְנִימִי וְ-שֶׁם חֶסֶם, הָוֵה לִיהּ מְחַמָּה לְמַחֲוִי - הִיא צְרִיךְ לְמַחֲוֹת
 37 כְּנֵגַד אֲדַם שְׁהַחֲוִיק בְּשִׁדְדוֹ. אֲשַׁבְּחֵיהּ וְ-מֵצַא גִּידֵל בַּר מְנִימִי
 38 לְרַב הוּנָא וְלְחֵייל בַּר רַב וְלְרַב חֶלְקָה בַּר טוּבִי, דְּהוּוּ יְתָבִי - שְׁהִיוּ
 39 יוֹשְׁבִים, וְמָהָה קְמִיְהוּ וְ-בְּפִינְהֵם. לְאַחַר שְׁנָה, תְּנִיד - חוֹזֵר גִּידֵל בַּר
 40 מְנִימִי, אָתָּה לְמַחֲוִי - וּבֵאֵ שׁוּב לְמַחֲוֹת בְּפִינְהֵם, כִּינן שְׁהִיא סוּבֵר
 41 שִׁישׁ חֵיּוּב מַחֲוָה בְּכָל שְׁנָה מְשֻׁלֵּשׁ שְׁנוֹת חֻזְקָה, וְאִם לֹא מַחָה
 42 בְּשְׁלֹשָׁתָם בְּטוֹל מַחֲוָתוֹ. אָמְרוּ לִיהּ, הָאֵמֹרָאִים שְׁבֵא לְמַחֲוֹת
 43 בְּפִינְהֵם, לֹא צְרִיכָתָּה - אִין אַתָּה צְרִיךְ לְמַחֲוֹת שׁוּב, מְשׁוּם דְּהָכִי אָמַר

כאשר כל אחד מתבונן בחייו, רואה שישנם ניסים בכל עניין ועניין

משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

צריך להיזהר בכל העניינים שיש בהם משום מראית עין

משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

**הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע**

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

ח כל פתח שאינו עשוי לכניסה וליציאה תדיר אלא לעתים רחוקים¹⁰², כגון רחבה שאחורי הבתים שאין נכנסין ויוצאין בה תדיר, אם עשה לפתחה דלת שאינה סובבת על צירה¹⁰³ (פרוש "ציר" הוא עץ חד הבולט מן הדלת להכניסו בחור שבאדון כדי שתהא הדלת חוזרת לכאן ולכאן), אלא פשוטה לנעול בה זוקפה¹⁰⁴ על חלל הפתח לסתמו בה, בין שדלת זו עשויה מקרשים¹⁰⁵, בין שהיא מחצלת של קנים שתלאה וזקפה שם לדלת, וכן פרצה שבגנה ושבחצר שגדרה בקוצים ועשאוה פנין דלת, ולפעמים פותח דלת זו ונכנס ויוצא בפרצה זו לעתים רחוקים וחוזר ונעילה, אם יש ציר בדלתות אלו¹⁰⁶, או אפלו אין בהם עתה אלא שהיה להן ציר ונשבר ומקומו נבר - מתר לנעול בהן בשבת, מפני שבהפר הציר שבהן נפרין הן שהן דלתות העשויות לפתיחה ונעילה, ואינו נראה כבונה. אלא שצריך לזהר אם יש להן ציר שלא יחזור הציר לחורו, כמו שיתבאר.

אבל אם אין להן הפר ציר - אסור לנעול בהן בשבת, שהואיל ואינן עשוין להפתח אלא לעתים רחוקים - הרי הן נראין כבנותן מחצה קבועה¹⁰⁷, כל שאין בהן הפר שהן דלתות:

חלק ב סימן שיג, טלטול דלת וחלון והמנעול בשבת, סעיף ח:

ביאורי הלכה

לט] לעתים רחוקים - 'תדיר' היינו פתח המשמש לכניסה ויציאה רגילים של בני הבית⁴¹, 'לעתים רחוקים' הוא פתח המשמש לצרכים או אירועים מזדמנים שאינם חלק מחיי היום-יום⁴².
מ] על צירה - אבל אם חוזרת על צירה מותר לסוגרה גם אם הוא לעתים רחוקות⁴³.

מא] זוקפה - מעמידה זקוף.
מב] עשויה מקרשים - נסרים המחוברים זה לזה⁴⁴.
מג] בדלתות אלו - אף שהדלת לא סובבת על צירה, והציר אינו משמש כעת לכלום.
מד] מחיצה קבועה - אסור לנעול דלתות אלו גם אם בדעתו לפותחן שוב באותו יום⁴⁵.

צינונים והוספות

יא. (41) כששבים לביתם לאחר פעילות רגילה של עבודה, לימוד, קניות, נסיעה וכיו"ב.
(42) כגון פתח הנפתח לצורך נקיון מיוחד הנעשה לאחר שהצטבר לכלוך או פעמים ספורות בשנה, העברת חפצים חריגים וכיוצא-בזה, אבל אם משמש לנקיון יום יומי (ויש לומר אפילו שבועי (כגון שרגילים לפתחו לצורך נקיון יסודי פעם בשבוע, וכן כשמכניסים דרכו משלוחים שבועיים וכדומה) - הוא עדיין בגדר שימוש 'רגיל', אך למעלה משבוע יש לומר שיצא מגדר שימוש 'רגיל ותדיר').
(43) גם אם היא מקרש אחד, וגם אם שומטין ומורידין אותה על הארץ וגם אם אין לה אסקופה. ראה להלן סעיף

יא. (44) קרשים נראים כמחיצה קבועה יותר ממחצלת של קנים. ונקט 'קרשים' כי אם עשויה מקרש אחד אסורה אפילו יש בה ציר כל שאינה סובבת על צירה (להלן סעיף יב).
(45) לעיל סוף סעיף א נתבאר שאסור לעשות מחיצה קבועה גם בחלון (או דלת) שפותחים בתדירות, וכאן ברחבה שמאחורי הבית נוסף איסור ש'נראה כבונה מחיצה קבועה', ולכן אסור גם כשאין בדעתו למחיצה קבועה עד שיהיה היכר; ומחיצת עראי מותרת בשבת כדלהלן סעיף י.

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות ריבית ~

~ יום ראשון ~

המעוֹת הללו עכשיו שימכור לו בעדם כסף צרוף ויתנו לו בו ביום כפי שווי אשר ישוה הכסף בעת שיתננה לו היום ולא בוול כלל שבזה אין שום חשש איסור אף אם אין שער כלל לכסף צרוף בעיר זו מפני שאינו מצוי בה תדיר לקנותו וגם הלוח אין לו כסף כלל אף על פי כן יכול הוא להקדים ליקח מעות להתחייב להעמיד בעדם כסף היום כיון שאינו מוֹזיל כלל בשביל הקדמת המעות. ויקנה המלוה ממנו בקנין סודר שאם לא יתן לו כל הכסף היום יתחייב מעכשיו לזמן פלוני כך פלוני כפי הקרן עם הריוח שמתפשר עמו.

ואם רוצה להלוותו לכמה שנים יתנה עמו עוד שאם לא יפרע לו כל הסך לזמן פלוני כל מה שיהיה נשאר חייב לו יהיה לו להלוה שיתן לו בעד זה כסף צרוף בו ביום כפי שווי אשר ישוה בעת נתינתו אותו ובאם שלא יתן לו הכסף בו ביום בעד כך שיהיה נשאר חייב לו בו ביום יתחייב בקנין סודר זה מעכשיו לפרוע לו לזמן פלוני שהוא סוף שנה כך פלוני כפי הקרן עם הריוח שמתפשר עמו. וכן יוכל להתנות לשנים רבות רק שיקנה ממנו בקנין סודר על כל חיובים אלו ויתנה בפירוש כל הדברים האלה ויכתבם בשטר חוב או בשטר אחר ויכתוב שם גם כן שקנו ממנו בבית דין חשוב).

~ יום שלישי ~

ויש חולקין על היתר זה שבדרך קנס ואומרים שאינו מועיל אם קובע לו זמן פרעון המעות בדרך קנס אחר זמן נתינת הסחורה אלא אם כן המלוה שהוא הלוקח אינו מחויב להמתין כלל הקרן שהן המעות שנתן על הסחורה אחר שעבר זמן נתינתה אלא יכול לתבען מיד שעבר זמן נתינת הסחורה וכשיפרענו המוכר מעותיו מיד אף על פי כן לא יפטר מהקנס לזמן שקבע לו לפרעו לו שנמצא הלוקח אין לו ריוח כלל במה שממתין לו מעותיו לזמן פרעון הקנס. אבל אם הוא מחוייב להמתין הקרן לזמן פרעון הקנס שעל מנת כן נתחייב בקנס זה ואם לא ימתין לו הקרן לזמן ההוא יפטר מהקנס הרי זו רבית גמורה שנוטל שכר בעד המתנת המעות ואף שנוטלו בדרך קנס הרי היה נפטר המוכר ממנו אם לא היה ממתין לו הקרן. וכל ירא שמים יחוש לדבריהם להחמיר באיסור רבית החמורה אף שנהגו במקצת מקומות להקל כסברא הראשונה.

ומכל מקום אם הוא בענין שאם ירצה הלוח שהוא המוכר לפרעו קודם שגיע זמן פרעון הקנס עם הקרן שקבע לו לא יתחייב לפרעו כל הקנס בשלימות והלוקח מחוייב לקבל ממנו הפרעון אסור לדברי הכל שכיון שיש ריוח למלוה בהמתנת הקרן והפסד ללוה שעל ידי כן ירבה בקנס הרי זו רבית גמורה:

מן ואף שאמר לו לפרוע הקנס לזמן אחר רחוק מזה זו היא הרחבה שהרחיב לו זמן פריעת הקנס אבל חיובו חל מיד ברגע שעבר זמן נתינת הסחורה שאף אם המוכר רוצה ליתן הסחורה או להחזיר לו מעותיו לא נפטר מקנס. [ו]כיון שפרעו זה הוא דרך קנס אין לחוש במה שפורע לו במעות כמו שחששו בזה בשאר כל מקדים מעות על הסחורה ולא נתנה לו אחר כך שאסור לפרעו בעדה במעות כמו שנתבאר למעלה וכאן מותר הואיל והוא דרך קנס.

(ולאומרים שכל קנס יש בו משום אסמכתא אף שקנו ממנו בקנין סודר אלא אם כן קנו ממנו בבית דין חשוב וכן עיקר כמ"ש בח"מ סימן ר"ז גם כאן צריך לקנות ממנו בבית דין חשוב. או שכתוב בשטר שקנו ממנו בבית דין חשוב שזה מועיל אף שלא היו שם בית דין כלל רק שקנו ממנו בקנין סודר בפועל ממש כמ"ש שם. וצריך להזהיר זה לרבים שטועים בזה ואין קונין בקנין סודר כלל וגובין בשטרות אלו שלא כדיון).

ומה שנוהגין במקצת מקומות לכתוב שטרי חובות על צד היתר כסף שהיתר הוא שהלוה מוכר לו כסף צרוף בפחות הרבה משווי ליתן מיד בו ביום ואם לא יתנו יתחייב לשלם לזמן פלוני כך וכך כפי הריוח שמתפשר עמו בדרך קנס והלוה מודה שיש לו כל הכסף ברשותו עכשיו כדי שיהיה מותר למכרו בפחות משווי בשביל שמקדים לו המעות שאם אין לו כל הכסף אסור להקדים לו המעות אפילו שעה אחת לנתינת הכסף כשמוכרו לו בפחות משווי כמו שנתבאר למעלה. אין זה מנהג יפה כי הודאה לשקר אינה מועלת כלום כמו שנתבאר שם שאף שמועלת בדיני ממונות שאם אדם מודה שהמעות שבביתו הן של חבירו וזה בהן חבירו בהודאה זו אף שידוע שאינן של חבירו מכל מקום להתיר איסור אין הודאת שקר מועלת כלום.

~ יום שני ~

(ואין צריך לומר אם הלוח אינו יודע כלל ענין היתר כסף הכתוב בשטר חוב. ואף שבדיני ממונות כשהלוה חותם את עצמו בשטר מתחייב בכל הכתוב בו אף שאינו יודע כלום מכל מקום להתיר איסור רבית אי אפשר אלא על ידי קנס במקרה וממכר וזה לא נתכוין למכור כלל אלא ללוות הלואה גמורה והאיך יקנה המלוה אם הלוח אינו מקנה לו. ואין צריך לומר אם המלוה אינו יודע ענין היתר שאינו מתכוין לקנות כסף כלל וליטול קנס בעבורו אלא להלוואה גמורה.

אלא כיצד יעשו המלוה יתנה בפירוש עם הלוח שנותן לו

~ יום רביעי ~

אחר שבוע ההוא ואם לא אפרע עד אחר שיעבור עוד שבוע אחד הריני חייב מעכשיו בקנין אגב סודר זה כך וכך קנס לפרעו עם הקרן מיד אחר שבוע ההוא וכן מתחייב לכל שבוע ושבוע שנמצא הקנס של כל שבוע חל ברגע אחת שבסוף כל השבוע וכל השבוע ממתין כחנם שאף אם יפרענו ביום שביעי לא יתחייב בקנס של שבוע זה אין זה מועיל כלום שכיון שמתחייב ליתן דבר קצוב בכל שבוע או חודש הדבר מוכיח שהיא רבית גמורה והקנס אינו אלא הערמה.

~ יום שישי ~

וכן בכל דרך היתר שעושים בהלואה כגון בעסקא וכיוצא בה צריך לזהר שלא להזכיר בשטר שום חיוב איזה דבר קצוב מדי שבת בשבתו או מדי חדש בחדשו כמו שנתבאר למעלה לפי שאם יזכיר קצבה לשבועות או חדשים הדבר מוכיח שהיא רבית גמורה ודרך ההיתר אינה אלא הערמה וכל היתר שאינה אלא בדרך ערמה אינו מועיל כלום מן התורה.

ואינו דומה למחייב את עצמו קנס אם לא יפרענו לזמן פלוני שאינו אסור משום הערמת רבית אלא מדברי סופרים ולא מן התורה וכשפרעו מעות בעד סחורה או להיפוך מותר לגמרי לפי שכיון שאין הקנס מתרבה בשבועות ובהדשים אלא חיובו חל בבת אחת אין כאן הוכחה לומר שאינו קנס באמת אלא שחכמים אסרו מפני שנראה כהערמת רבית כשפרעו מעות בעד מעות ונתן לו יתרון:

ממ וכן האומר לחבירו הלויני מנה ואמר לו מנה אין לי חטים במנה יש לי ונתן לו חטים במנה כשער שבשוק ואחר כך חזר וקנה אותן החטים ממנו בפחות ממנה מעות שנתן לו בין שקנאן ממנו מיד בין לאחר זמן כשהחטין היו עדיין שוות מנה כשער שבשוק הרי זה אסור לפרוע חובו בעד החטים במעות משום הערמת רבית שכיון שחזר ומכר לו החטים וקיבל ממנו מעות פחות ממנה אם יפרענו מנה הרי זה נראה כהערמת רבית הואיל וגם מתחלה לא ביקש ממנו להלותו חטים אלא מעות אבל אם מתחלה ביקש ממנו להלותו חטים או שאינו פורעו במעות אלא בחטים או בפירות אחרות מותר. והוא שלא התנה עמו המלוה כשהלוהו החטים שיחזור וימכרן לו בפחות משוויין אבל אם התנה עמו כן הרי זה כמין רבית גמורה ואסור בכל ענין לפרועו יותר ממה שקיבל ממנו כשהחזיר לו חטיו:

~ שבת קודש ~

ג ויש דרך ישר לפני איש ירא ה' לצאת מידי רבית לכל הדעות וליתול ריוח קצוב ממעותיו מדי שנה בשנה או מדי חדש בחדשו וגם הקרן יהיה בטוח. והוא שיתן למי שיש לו בית או חנות שלא בתורת הלואה על המשכון אלא בתורת שכירות שישכור ממנו ביתו לעשרים שנה או יותר

מז וכל היתר זה שבדרך קנס אינו אלא כשהקנס הוא על הסחורה שמכר לו ולא נתנה לו בומנה אבל אם הוא על מעות שחייב לו מחוב של הלואה וקנה ממנו בקנין אגב סודר שאם לא יפרענו מעותיו לזמן פלוני יתחייב לפרוע לו כך וכך קנס אפילו אמר לו הריני חייב לך מעכשיו כך וכך אם לא אפרעך מעותך לזמן פלוני אסור משום הערמת רבית שכיון שפרעו מעות יותר ממה שהלוהו נראה כמלוה ברבית מה שאין כן כשפרעו לו מעות בעד סחורה.

וכן בחוב של הלואה אם אמר לו לפרעו בסחורה יותר מחובו בדרך קנס אם לא יפרענו לזמן פרעון מותר שכיון שהלוהו מעות ומקבל סחורה אין הרבית נכרת כל כך.

ומכל מקום ללוות על המשכון ששוה יותר מחובו ולומר לו אם לא אפרעך לזמן פלוני יהיה המשכון קנוי לך יש מי שאוסר ואפילו מקנהו לו מעכשיו שכיון שנתן לו יותר מחובו בשעת הלואה ממש נראה כמלוהו ברבית וטוב לחוש לדבריו. אבל שלא בשעת הלואה ממש מותר לומר לו כן. ואם המשכון הוא בית או שאר קרקע מותר לומר כן אפילו בשעת הלואה ממש. אבל אסור להתנות עמו שאם יבא למכור הבית לא ימכרו לאחר אלא לו בדמים הללו שהן פחות משויה מפני שהיא רבית גמורה שמתחייב לו להויל לו בשכר הלואתו. מה שאין כן כשמקנהו לו מעכשיו הרי זה כמכר וגם אינו מתחייב לו להויל לו בשכר הלואתו שהרי בידו למכרו לאחר ולפרעו בזמנו נמצא שאינו משתכר שכר ידוע בהלואה זו:

~ יום חמישי ~

מח וכל היתר שבדרך קנס אינו אלא כשהחוב כל הקנס כולו חל ברגע אחד מיד שעבר זמן פרעון המעות שחייב לו או מיד שעבר זמן נתינת הסחורה אבל אם חיובו חל מעט מעט בהמשך הזמן כגון שאמר אם לא אפרעך חובך לזמן פלוני הריני חייב ליתן לך כך וכך קנס בכל שבוע ושבוע או בכל חודש וחודש שלא אפרעך הרי זו רבית גמורה של תורה אף שהיא בדרך קנס הואיל וקנס זה מתרבה והולך בהמשך הזמן שממתין לו מעותיו. וכן במקדים מעות על סחורה אם אמר לו אם לא אתן לך הסחורה לזמן פרעון הריני חייב לפרוע לך מעותך עם קנס כך וכך או אפילו בלא קנס וכל זמן שלא אפרעך הריני חייב ליתן לך קנס כך וכך בכל שבוע או בכל חודש הרי זו רבית גמורה של תורה שמיד שעבר זמן נתינת הסחורה נעשו המעות חוב עליו ובכל חוב אסורה הרבית גמורה מן התורה כמו בחוב של הלואה כמו שנתבאר למעלה.

ואפילו אם אמר לו הריני מתחייב לפרוע לך לזמן פלוני ואם לא אפרעך שבוע אחר זמן ההוא הריני חייב לך מעכשיו בקנין אגב סודר כך וכך קנס לפרוע הקנס עם הקרן מיד

לשנה לשנים שעברו כי כל אחריות הבית מאונסין אינן על השוכר אלא על בעל הבית.

ואם בעל הבית רוצה להיות נשאר בביתו ולפרוע השכירות בעצמו יבקש אחד מאוהביו שישכרנו לעצמו מהשוכר ויחזור וישכרנו לבעל הבית ובעל הבית יפרע השכירות לאוהבו והוא יפרע להשוכר שאם השוכר יחזור וישכיר בעצמו לבעל הבית יהיה נראה כמערים ליטול ממנו שכר מעותיו שנתן לו בהלוואה ולא בשכירות כיון שחוזר ומשכירו לו מה שאין כן כשמשכירו לאחר ניכר הדבר שהיתה שכירות גמורה ולא הלוואה. ובלבד שיחזיק השוכר תחלה בבית ויקנהו באחד מדרכי ההקנאה ששכירות קרקע נקנה בו קודם שישכירו לאחר שקודם שקנאו באחד מדרכי ההקנאה הרי הוא בחזקת בעל הבית והמעות הן הלוואה אצלו:

כל שנה בדבר מועט אף על פי שהוא שוה הרבה אלא שמוזיל לו בשביל שמקדים לו פרעון השכירות מיד שזהו דבר המותר כמו שנתבאר למעלה ויתן לו המעות בתורת פרעון השכירות לעשרים שנה או יותר כפי ערך המעות שנותן לו והריוח שרוצה ליטול מהן. כגון אם נותן לו עשרים דינרי זהב ושכירות הבית לשנה שוה חמשה דינרי זהב ישכור ממנו לעשרים שנה כל שנה בעד דינר אחד ויחזור וישכירו לאחר בעד חמשה דינרים ויטול ממנו השכירות לעצמו מדי שנה בשנה או מדי חדש בחדשו. ובאם שירצה בעל הבית להחזיר לו העשרים דינרים אחר שנה או שתיים אוי ינכה לו מהן דינר אחד או שנים כפי מה שמגיע בעד השכירות מהשנים שעברו והמותר ישלם לו וישוב לביתו. וכן אם יפול הבית או ישרף חייב להחזיר לו מעותיו רק שינכה מהן דינר

~ 'לקוטי תורה' פרשת מסעי - הפרשה החסידית ~

אלה מסעי [א]

משה ואהרן.

דהנה נודע מאמר רז"ל (אבות ג, יז): "אם אין יראה - אין חכמה, ואם אין חכמה - אין יראה", ולכאורה אי אפשר להתחיל לא בזה ולא בזה - פיון שאי אפשר לזה בלא זה - והאיך יתחיל?!

אך אמרו חז"ל (אבות ג, ט): "כל שיראת הטאז קודמת לחכמתו - חכמתו מתקיימת". פירוש, שיש לפני מיני רע:

הא' הוא רע ממש באיסור. אפילו הוא איסור קל של דברי־סופרים - הוא רע גמור. ולזה צריך שיהיה "יראת הטאז קודמת לחכמתו", כי "מהור עינים מראות רע" (בבבא א, יג), והדבר הרע, הוא נקרא (עקב ג, כה) "תועבת ה'", ואין צריך לזה שום חכמה - לסור ממוקשי הרע⁵ הנ"ל.

"אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים² בד' משה ואהרן" (יש פרשתנו לז, א):

כתיב (תהלים עז, כא): "נחית כצאן עמך בנד מלשה ואהרן".

הנה זה פלל גדול בעבודת השם ותפריך: שכל מי שפא לדבקה אליו ותפריך, הנה פתיב (תהלים כז, גיד): "מי יעלה בהר ה', ומי יקום וגו' - נקי כפים ובר לבב" - שיהא לבו בר ונד לנמרי בלי שום סיג. "אשר לא נשא לשוא נפשו" (שם), "נפשו" פתיב, "נפשו" קרי - כמו שפתיב (תהלים כה, א): "אליך ה' נפשי אשא". "אפל בי עננה - שכינתא שריא"³.

דתינו, שלא תהא התנשאותו והגבהותו בדרכי ה' "לשוא" ולשקר חסד־שלום. ובדאי מדרגה פוז, עמוק עמוק מי ומצאנו⁴. והעצה היעוצה לזה - על ידי פחינת

1. נאמר בתקופת ליאונ' תלמיד מהמאמר נדפסו במאמרי אדמו"ר הנקון הקצרים: א. דבור המתחיל "להבין שלפעמים צריך להיות יראת הטאז" - עמוד סמ"א. ב. דבור המתחיל "משה שושבנא דמלכא" - עמוד תקמ.

2. ("לצבאתם").

3. (פנתרין לט, א)

4. (על פי קהלת ג, כד): "עמוק עמוק מי ומצאנו". ובפירוש רש"י שם: "אין לו

רשות להרהר בהן מה למעלה כו' ומה לאחור". וראה חגיגה ריש פרק ב. תקוני זהר תקון ע קכו, סוף עמוד א - 'חכמה ובינה'. ובש"ל ג, ב, ה, א - 'קוצו של יו"ד'. - לקוטי שחות חלק כא עמוד 163 הערה 47).

5. (על פי משלי יג, יד): "תורת חכם מקור חיים לסור ממוקשי מות". משלי יד, כו: "יראת ה' מקור חיים לסור ממוקשי מות".

ויתבונן במה שאמרו חז"ל (סוטה ג, א): "אין אדם עובר עבירה אלא אם פן נכנס בו רוח שמות". וכמו שנתבאר במקום אחר¹³, שאפילו קל שפקלים אינו רוצה להיות פורק עול, ומוסר נפשו על קדושת השם ותבונה, ואינו צריך שום התבוננות אחר, רק שידע "כי חלק ה' עמו" (תהלים לב, ט); ובה שהוא חושב או מדבר דברים גופנים, הוא מפריד את עצמו מ"אחד" – בודאי לא ירצה בזה. כמו שאי אפשר ליכח הפן מאצל אביו דרך הטבע. וזהו "מה יפה ירושתנו"¹⁴.

וכתיב (תהלים קל"ט, יב): "גם השד לא יחשיך מפניך", שהשד נקרא אש¹⁵, שאפילו אש אינו מפסיק¹⁶. וזה פירוש "קדוש עצמו במותר לך": שאף שהוא מותר, אינו רק "לך" – מחמת גופך, אכל מחמת התורה בך, שהוא אלהותו ותבונה – אינו מועיל היתר זה. וזהו "והייתם קדושים, כי קדוש אני ה'"¹⁷. וזהו "לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה"¹⁸.

ובחינת אהרן – "שושבינא דמטרוניתא": שמיביא ומוליד תשוקה להשם ותבונה, שהוא התעוררות תשוקה ממשלה למעלה, שהוא על ידי תפלה. כמו שכתוב (תהלים ס"ב, ב): "צמאה לך נפשי", התבוננות בפסוקי דמורה קודם קריאת שמע, ואחריו פשמוניע ל"ואהבת" שבקריאת שמע.

כי הנה נפש כל אדם משתוקקת, רק שהאהבה היא בגלות ומסותרת. כמו "גלו לגאדום – שכינה עמכם"¹⁹, פירושו²⁰: אף על פי שעושה "מעשה אדום", אף על פי כן "שכינה עמכם".

ויתלהב לב האדם להיות בטל נגדו ותבונה. כמו למשל שאנו רואים דבר גשמי, מעשה של אדם, בטל נגד רוחניותו כמו מחשבה.

והמין הב' הוא בהיתר. שאפילו בהיתר אמרו חז"ל (בבא מציעא כ, א): "קדוש עצמו במותר לך", שלא יהיה "נבל ברשות התורה", כמו שכתב הרמב"ן ריש פרשת קדושים. וכדי לפטור מהרע הזה, צריך להקדים חכמתו, והוא על ידי בחינת משה ואהרן: משה – "שושבינא דמלכא", אהרן – "שושבינא דמטרוניתא"⁶. פירוש: "שושבינא דמלכא":

שהוא מביא את המלך להתייחד בזה העולם. שבחינת 'סוכב כל עלמין' היא שורה בתחתונים. כמו שאמרו רז"ל⁷: "הקדוש ברוך הוא מתאווה שיהיה לו דירה בתחתונים". והיינו על ידי תורה ומצוות, שהם המושכת אלהותו ותבונה.

ד"התורה כולה שמוותיו של הקדוש ברוך הוא"⁸ – שבחינת "שם" הוא באותיות. והוא דבר שאינו נתפס כלל בשכלנו, כי גבוה גבוה מאד משכלנו – אפילו בחינת מה שנקרא אצלו ותבונה בחינת "שם" לבר.

וכן על ידי המצוות הנקראים "אברי דמלכא"⁹. ומשל המצוות באברים: כי כמו בכל אבר יש חיות הנשמה, כמו כן בכל מצוה יש חיות אלהות. וכשאדם עושה המצוות, כגון שמתעטף במלית ציצית בבוקר – ממשויד עליו בחינת 'סוכב כל עלמין' שיהא חופף עליו. וכן בתפילין הוא המושכת אהדות.

ובה מביא נפרד הרע ממנו, כדכתיב (תהלים סח, א): "כהחם דונג מפני אש, יאברו רשעים מפני אלהים". וכתיב (תהו י"ט, יח): "והר סיני עשן כולו, מפני אשר ירד עליו ה' באש". כי הם 'קוצים כסוחים – באש יצתו'¹⁰ (ישעיה לג, יב).

והיינו על ידי בחינת משה, בחינת דעת¹¹, שידוע ש"הוא באחד"¹².

6. (זהר חלק ג וקרא כ, א. מצודע נג, ב. שופטים ערה, ב).
 7. (תנחומא נשא, מז).
 8. (רמב"ן בהקדמתו על התורה. יבנת אלם פרק כט. ועל דרך זה יתר חלק ב פ"א ובבבא מקומות)
 9. (ראה תקוני זהר תקון ל).
 10. (ראה גם מאמרי אדמו"ר הנקון על פרשיות התורה חלק א, דבור המתחיל "וישמעו ותר", עמוד דט. שו).
 11. (ראה זהר חלק ב' פקודי רבא, א. תנאי פרק מב. לקוטי שיחות פרד' עמוד 244 ואילך. ושם נסמין).
 12. (על פי איוב כג, יג: "הוא אחד ומי ישיבו". ובפירוש רש"י: "לפי שהוא יחיד בעולם וידוע דעתו ומחשבתו של בריהו").
 13. (ראה תנאי פרק יח. לעיל בהקוטי מו, ב. לקמן תצא לה, ג).
 14. (נסח התפילה).
 15. ("אש שחורה... על דרך ישת חשך סתרו" – לעיל בהקוטי מו, ג. וראה לקמן שיר השירים "דבור המתחיל שחורה אני", ה, א ואילך. ובבבא מקומות).
 16. (ראה בהנחת כבוד קדושת אדמו"ר האמצעי מדבור המתחיל "שחורה אני ה'") (מאמרי אדמו"ר הנקון בתוכים חלק ב עמוד נא): "אכל לגבי עצמותו, גם חשך לא יחשיך", בו, ונקרא "אש לבנה", אהרות פשוט).
 17. (שילוב הפסוקים שימיני יא, מד: "והייתם קדושים, כי קדוש אני", יתרו כ, כו: "והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה'").
 18. (ראה פסא מלך להקדמת תקוני זהר דבור המתחיל "יאי תימרון")
 19. (ראה מגילה כט, א)
 20. (ראה תנאי פרק יז דף כג, א).

למעלה מפל מה שנוכל לרומם, ואין רוממותו התרחק[ות] מאתנו חס ושלום, כי אדרבה – שבוה התקרבות אצלנו, מאחר שהכל בטל אצלו ותברך, ו'קמיה – בלא חשיב, אם כן אין הפסק.

וזהו בחינת אהרן "וידבקה בו" (עקב יא, כב, וצבים ל, ב), ו'למהוי אַתָּד בַּאֲתָד"24.

אך הנה פתיב: " הוא אהרן ומשה" (וארא, ו, כו); "הוא משה ואהרן" (שם, כו) – שלפעמים צריך להקדים התורה והמצות כדי שיתפלל אחר פך מאהבה, ולפעמים התחלה – מהתעוררות האהבה בתפלה, ואחר פך יכול "ללמוד ולעשות"25. על דרך שנתבאר26:

25. (נאסח ברכת אהבת עולם).

26. (ענין ברכות: בראשית, סוף פרשה א' [בכל מקום הוא מקדים משה לאהרן, ובמקום אחר הוא אומר: "הוא אהרן ומשה", מלמד ששניהן שקולים זה בזה]. בחקתי, פרשה ל"ו – מענין (וארא, ו, כו): "הוא משה ואהרן כו" [מלמד ששניהם שווים]).

וזהו "דגלי החיות כנגד פולם"21, פירוש: מדרגה שהיא התחתונה, בבחינת "חיות", שהיא רוחניות – "כנגד פולם", כי אין ערך דבר גשמי נגד רוחניות.

כי אפילו בדבר גשמיית נאמר ש"הארץ כנגדיר הרדל נגד עולם הגלגלים"22, שהם גם כן גשמיים, מפל שכן נגד דבר רוחניות. וכן פל דבר רוחני נגד רוחניות הגבוה ולמעלה ממנו, כמו שאמרו (תנייה שם): "שוקי החיות נגד פולם", "קרסולי החיות נגד פולם". ו'קמיה – כולא פלא חשיב"23 – שהכל כאין ואפס, ובטלים נגדו ותברך.

זה פירוש "הפל ירוממוך סלה" – ששעולם "ירוממוך", שפל מה שמרוממים אותך – אין פלום, כי יש עוד לרומם. ו'עוד" זה אין לו שיעור, שהוא למעלה

21. (תנייה יג, א).

22. (על פי ש"ת) עשרה מאמרות ריש מאמר הג' מה, סוף עמוד א דבור המתחיל "עתה". וראה גם תורה אור ב, א. לקמן ראש השנה נג, ג).

23. (זהר חלק א בתקדמה יא, ב. על פי דגניאל ד, לב).

24. (זהר חלק ב תרומה קלה, א).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויהי כל הארץ שפה אחת

הביטול במציאות והיחוד העליון שבסמ' דקדוש' שהוא דוקא בביטול העצמות והעדר ההרגשה לגמרי בבחי' מ"ה ואין האלקי כמו ונחנו מה כו' והוא לפי ששרש הע"ש כו"מ דתוהו שנפלו למטה ביותר שהיו אורות תקיפי' וחוקי' בבחי' יש והתפשטות כמ"ש וימלך כו' כנ"ל הגם שזה הי' בבחי' הקדושה האלקי' בתוקף האור בתכל' כנ"ל אבל כשלא יכלו הכלים לסבול האור מחמת תקפם ונפלו ונשברו כו' נסתעף מזה שרש לשרש לגסות ויש נפרד דק"ג שהן ז' מדות דננה דעשי' שרש ע"ש דעשי' שנא' בהן בהנחל עליון גוים בהפרידו כו' יצב גבולות עמים למספר בני' דוקא שהן ע' נפש דיעקב שהן בבחי' הביטול דשם מ"ה ביחוד העליון דו' מדות דקדושה כו'. (ויובן זה במדות או"ר הטבעיי' שבלב כמו בהתפעלות באהבה רבה בתפלה בבחי' עצמות הרצון שלמעלה מן השכל וטעם שזהו כמו מדות הבהמה שלמט' מן הדעת וכן התפעלו' התשוקה ברשפי אש בלב שנק'

(מ) אך הנה יש להקדים תחלה בשרש ענין של ע' עכו"ם שהן ע"ש דנוגה כמו שהן בבחי' ז"מ דתוהו שהי' שם בחי' השביר' בבחי' ס"ג וב"ן דתוהו וירדו ונפלו רפ"ח ניצוצין בשבחה"כ עד למטה מטה מאד עד התהוות הע"ש דנוגה דעשי' כו' איך יתכן כלל ענין ירידה ונפילה גדולה כזו כמו מאיגרא רמא כו' שהרי בחי' האורות דתוהו קדמו לבחי' אורות דתיקון והיו נכללים בעצמות המאציל בבחי' תוקף האור דגבורות העליונות דקדושה האלקית כו'. ואמנם הנה ידוע בשרש הע"ש דנוגה שהן מקבלי' מבחי' אחריים דשם ב"ן דקדושה מו"ח צירופ' האחרוני' דשם אלקי' וע"כ נק' אלקי' אחרים שהן סמ' דקליפה בחי' מנגד לסמ' דקדוש' וכמ"ש את זלעז' עשה האלקי' כו'. וביאור הענין הוא ידוע שבחי' הקליפה הוא בחי' היש וגסו' הנפרד כקליפ' לפרי שנפרדת בגסות בפ"ע והוא בחי' ההתפשטות והרגשה בעצמו בבחי' יש ודבר גדול שהוא היפוך ממש מבחי'

שכולל דבר והפוכו דחו"ג ששרשו בשם מ"ה העצמי שלפני הצמצום הראשון כו' אבל ע"ש דק"ג שרשם בבחי' הפירוד די' נקודי' שלמטה נקראים מורי דפרודא רה"ר כו' שהפרידים מיחדו העצמי כמו ומשם יפרד כו' וא"כ איך אפשר שיקבלו מבחי' שם מ"ה דהו"ה אף לא מחיצוניות דחיצוניות הכלי דשם הו"ה זה מאחר שאין הפרש בו בין או"כ כלל כנ"ל ואע"פ שמבואר למעלה שיכולים ע"ש דקליפת נוגה לקבל מחיצוניות דחיצוניות הכלים דבחי' חו"ג דאצילות שהן מוגבלים בשם אל ואלקי' כמו במ"ח ציורופים האחרונים דאלקי' דכתיב מלך אלקים על גוים (וכענין אברהם יצא ממנו ישמעאל ויצחק כו') שהוא מבחי' המתורות ופסולת שנופל להם מאחוריים דבחי' ב"ן כנ"ל אבל בבחי' שם הו"ה אף מחיצוניות דחיצוניות שבו לא יוכלו לקבל וכמ"ש וכבודי לאחר לא אתן כו' וכמבואר למעלה' והוא מטעם שהכלי הוא כמו האור ממש מטעם הנ"ל ולזאת ודאי א"א שיבא ויגיע שום שפע אור והמשכה אף בבחי' חיצוניות דחיצוניות מבחי' שם הו"ה שהוא בבחי' יחוד העליון דקדושה כי לא יכלו להיות בבחי' הביטול לאין ביחוד האלקי דשם מ"ה כלל וכלל רק מקבלים מבחי' אחוריים דאחוריים דשם ב"ן דקדושה שנופל להם בבחי' מתורות ופסולת כנ"ל. ולפ"י הרי יפלא יותר מאין הי' כח לאנשי דור הפלגה לבנות העיר והמגדל לעשות להם שם שהוא שם מ"ה דוקא כנ"ל ופי' נעשה הוא בבחי' עשי' שהוא בחי' הכלי מאחר שגם מחיצוניות הכלי שבו לא יוכלו לקבל כלל כנ"ל וד"ל:

התלהבות גדולה בלא טעם ודעת כלל שהן כמו בחי' המדות דתוהו שהן אורות תקיפים וחזקי' שלמעלה מן מדות דחכ' ודעת כו' אך בנפילת האדם בלבו אחר התפלה במטרתו בעומק המשכת המדות שבלב בהבלי העוה"ז ודאי יפול הנופל במדות הללו עצמן בו' מדות הרעות בתאות וגסות הגופני' בבחי' יש נפרד לגמרי כמו בהתלהבות אש זרה ודביקי' האה"ר בדרכי' זרים כו' וכענין הנפילים שהיו בארץ כו' שהיו שרשם מו"מ דתוהו שנק' אנשי השם כו' כידוע וזהו מצד שלא נתקיימו האורות בכלים מצד רבוי האור ומיעוט הכלי כו' אבל ברבוי הכלים הוא עיקר בחי' התיקון למדות דתוהו והוא תו"מ שנגנו האור דאו"ר בכלים רבים כמ"ש באור כי טוב טוב לגנוז בכלי דוק). והנה מזה הטעם ודאי א"א שיקבלו ע"ש דנוגה ששרשם מבחי' הפירוד והתחלקות דבחי' התוהו שנופל למטה כנ"ל ע"כ גם למטה הם בבחי' יש נפרד מבחי' אור דשם הו"ה דבחי' התיקון שהוא בחי' היחוד וההתכללו' דע"ס דקדושה כנ"ל בשרש שם מ"ה דתיקון הוא למעלה' גם מיחוד והתכללות דע"ס דעקודי' והוא מעצמות היחוד דאח"פ דעצמות אא"ס ממש כנ"ל מצד שנק' אדם אדמה לעליון ממש כנ"ל (והוא מצד בחי' התכללו' דכלי' דוקא כנ"ל וע"כ נאמר בו ה' אלקיו עמו שבחי' הכלי דשם הו"ה שהוא בחי' אלקי' שבו כו' מאיר בו אור א"ס בפנימית שלו כמו בפנימית האור דהו"ה שזהו עיקר יתרון מעלת דת"ת כו' כמ"ש למעלה) שאין זה אלא בישראל דוקא שנא' בו אשר כך אתפאר בבחי' ת"ת דו"א

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - קדושים תהיו (תקס"ב)

כל"ח פי' כי התהום שהוא הים אוקיינוס סובב העולם מכל צד כחגורה ומתחלה היתה הארץ מובלעת בתוך התהום לגמרי ולא היתה נראית כלל עד שאמר ביום ג' למע"ב יקוו המים אל מקום אחד ותראה היבשה וזהו ענין לרוקע הארץ על המים כידוע דהיינו שנתגלה הארץ מלמעלה וירדו המים למטה, והנה המעינות והנהרות המתפשטים בארץ שרשם ומקורם הוא ממימי התהום אלא שיוצאים מהתהום לתוך עובי הארץ ע"י גידים דקים דארעא חלחולי מחלחלא ובמקום שבוקעים ויוצאים מעובי כדור הארץ להיות נובעים ומתפשטים בגילוי שם הוא ענין גילוי המעיין והנהר והוא

בעזרה קדושים תהיו כי קדוש אני כו', להבין זאת מה זה נתינת טעם כי קדוש אני והלא לא נערוך אליו קדושתו וכת' אין קדוש כה', גם להבין מ"ש רז"ל ע"פ והי' הנשאר כו' קדוש יאמר לו עתידים צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש, הנה איתא במדרש בענין ג"פ קדוש שבקדושה משל לבני מדינה שעשו ג' עמרות למלך מה עשה המלך הניח בראשו א' ושתיים בראש בניו כו' הה"ד כי קדוש אני והתקדשתם והייתם קדושים עכ"ל, ולהבין כ"ז גם להבין מארז"ל על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח, צריך להקדים הפסוק לרוקע הארץ על המים

שהמים הבוקעים דרך הארץ דייקא נק' מים חיים וגדלה מעלתן הרבה מכמו שהיו תחלה במקורן באוקיינוס שלא היו נק' חיים כלל (וגרועים מהם ג"כ לענין הדין שפסולין לקדש בהן מי חטאת ולטהרת זבים ומצורעים כדתנן במס' פרה ובמקוואות) וכך הוא ענין עילוי הנשמה ע"י התלבשותה בגוף, וביאור הענין הנה יש ב' בחי' אהבות בכל נפשך ובכל מאדך, בחי' בכל נפשך הוא כמ"ש נפשי אויתך כו' דהיינו כמו שהארם אוהב חי נפשו כך יש לו לאהוב להקב"ה שהוא צור חיינו דהיינו שהוא ית' מחיה כל העולמות ע"י שמתלבש בתוכן בבחי' ממכ"ע וכמאמר ואתה מחיה את כולם דהיינו בחי' מל' ית' שבאצ"י שמתלבשת בב"ע להחיותן ובכל נברא בפרט ממש וגם מחיה אותם ע"י שהוא ג"כ סוכ"ע, והנה בחי' מים דוכרין הנ"ל שמשם שרש הנשמות הוא בחי' סוכב ומקוף כמשל הים שמקוף להארץ, וזהו ענין בכל נפשך שהארם מתאוה ותאב לאא"ס ב"ה שהוא חי החיים האמיתיים להמשיכו בקרבו כו' וכמו שהיתה הנשמה קודם ירידתה בגוף שהיתה צרורה בצרור החיים כנ"ל לכך גם עתה אחר ירידתה בגוף מתאוה היא להמשכת שרשה ומקורה שהוא נפשו וחיי' האמיתים של נשמתו כו', אך בחי' בכל מאדך הוא אהבה רבה וגדולה מזו כי מאד פי' בלי גבול ותכלית דהיינו ליכלל באא"ס ב"ה עצמו שהוא למעלה מעלה מהארתו הנשפלת בבחי' ממלא וסוכב דהיינו כענין שיהי' לעתיד ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים פי' אפילו לבחי' חי העולמים כולם שהוא בחי' ממכ"ע וסוכ"ע הנ"ל יהי' מנוחה ושבתה ועילוי ע"י גילוי עצמות אא"ס ב"ה דקמי' עצמותו כולם שוים כמאמר אתה הוא עד שלא נברא העולם ומשנברא כו' בשוה ממש, כי התחלקות דבחי' ממלא וסוכב אינו שייך אלא בבחי' השתלשלות שבי' מאמרות נבה"ע הוא בחי' ממכ"ע שנתחלקו לע"מ יהי רקיע כפ"ע תרשא הארץ כפ"ע והיינו מצד התחלקות האותיות עליונות אבל כללותם הוא רק מאמר א' והוא מאמר בראשית דהיינו בחי' חכמה שבמל' בחי' סוכ"ע, וגם הוא נק' מאמר ע"ש שהושפל מאחדות האמיתי להיות מקור לבחי' כח הפועל בנפעל, משא"כ מהו"ע ית' הוא למעלה מעלה מזה שאין ערוך כלל כל העולמות לגבי עצמותו ית', ולזאת ענין אהבת בכל מאדך היינו התשוקה הנפלאה להכלל ולהבטל באא"ס ב"ה עצמו שלמעלה מבחי' סוכב וממלא, והוא ענין למסור נפשו באחד, ואהבה זו א"א להנפש להגיע אליה כ"א ע"י ירידתה והתלבשותה בגוף דוקא בעוה"ז, שלפי שהגוף מסתיר מאד לכן ע"י דוקא תבוא הצעקה הנפלאה בבחי' מאד ממש, וכמ"ש ויצעקו אל ה' ופי' בזהר שהצעקה הוא למעלה מהתפלה ואין ענינה צעקת קול גשמי אלא ענינו הוא צעקת הלב ופי' כי צעקה הוא ל' אסיפה וקיבוץ כמו ויצעק איש

ענין מים הנובעים שנובעים מן הארץ ע"י גידים כידוע. והנה אף שמי המעין והנהר נמשכים מן התהום כנ"ל מ"מ אנו רואים שנשנתנו לעילוי מאד ע"י שנובעים דרך הארץ שהרי מי הים הם מלוחים וגרועים מאד משא"כ מי המעיין נק' מיים חיים שהם באמת חיים וצלילין ומתיקין ומים זכים כו' וכל זה גרמה להם על ידי שנמשכו דרך עובי כדור הארץ שע"י נתבררו מהפסולת שיש במי התהום עד שכשבקעו אח"כ להתגלות מעובי הכדור לחוץ הם זכים וחיים וצלילין ומתיקין כו', והנמשל מזה יוכן למעלה בענין ירידת הנשמות להתלבש בגוף בעוה"ז ירידה צורך עלייה שהוא כמשל התפשטות מי התהום בעובי כדור הארץ שהוא למטה במדרגה מיסוד המים כדי שע"י יודכבו המים ויהי' להם יתרון רב ועילוי עצום מאד כשיבקעו אח"כ דרך עובי הארץ להתפשט לחוץ במעיינות ונחלים כו'. כי הנה שרש הנשמות כולם הוא ג"כ מבחי' מים עליונים שהם הנק' מיי' דוכרין כס' הקבלה על היותם נמשכים מלמעלה למטה כי בחי' המשפיע נק' זכר כידוע והוא בחי' אור זרוע לצדיק כו' ומשם נמשכים בבחי' אוצר ששמו גוף הוא בחי' ארץ העליונה דעבדות פירין כדי שמשם יומשכו אח"כ לעוה"ז (ויש ג"כ בחי' מיון נוקבין למעלה ומשניהם גולדה הנשמה כידוע) וזהו ענין ואתה נפחת בי כמ"ש ויפח באפיו בא להורות שכמו עד"מ מעט המים המתפשטים מהאוקיינוס ונכנסים בעובי כדור הארץ היו נכללים תחלה במים הרבים ועצומים דהאוקיינוס כבכלל מאתים מנה, וכן הענין ברוח אלקי שנפח הנשמה בגוף שרוח הנשמה שבגוף היתה תחלה כלולה בעצמות כח רוח אלקי המנפה כבכלל מאתים מנה, וזהו שאמר אליהו חי ה' אשר עמדתו לפניו וענין עמידה זו היינו כשהיתה נשמתו עדיין במקורא דכולא בחי' מים עליונים דהיינו בחי' מ"ד ומ"ן דאצ"י והוא ג"כ ענין צרור החיים שנוכר גבי דוד והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים, ונק' בשם צרור דהיינו שכמו עד"מ דבר הנקשר שהוא בלתי מופרד ליש ודבר כפ"ע כלל וכמ"כ הנשמות בעודם שם לפני ה' הם בבחי' ביטול בתכלית ממש והיו לאחדים ממש עם אלקות ונק' ע"ש זה נוני ימא דהיינו כמשל הדגים שהם לאחדים עם הים וכל חיותם הוא ממנו שהרי לא יוכלו להתקיים בלתי מים כלל וכך הנשמות כשהם שם אינן בבחי' פירוד כלל ממקורן שהם מיון עילאין הנ"ל, וזהו לשון אשר עמדתו לפניו שעמידה היא בחי' ביטול כידוע בענין תפלת ש"ע שבעמידה מה"מ, והנה משם ירדו בבחי' ארץ העליונה והוא ענין לידת הנשמות כמ"ש בפע"ח ע"פ ובנ"י הלכו ביבשה בתוך הים כו' כדי להתלבש אח"כ בגופות בעוה"ז ועם היות כי הוא ירידה עצומה מ"מ הוא צורך עלייה גדולה ונפלאה דהיינו שע"י התלבשות זו דוקא יגיעו למדרגה נפלאה ביותר מכמו שהיו תחלה וכמו שנו' במשל הנ"ל

עוצם תגבורת התשוקה לה' לבדו דייקא כן יהי' יותר ענין בחי' נבזה בעיניו נמאס למאוס בחיי עוה"ז ובתאוות הגופנים ולשנוא אותם בתכלית, וזהו שענין ירדת הנשמה בנרף בשביל שתגיע לאהבת מאדך הוא כמשל הזדככות מי התהום ע"י שעוברים דרך עובי כדור הארץ החומרי דוקא, וכמ"כ בנשמה שע"י שהושפלה בחומר גופני והוא המסתיר על אור קדושת הנשמה ונמשך אחר רצונות נכריות מפסולת הגבורות קשות דקליפת נוגה והנשמה המלוכשת בו נתקשרה ג"כ בהן ואמנם עי"ז בצר לה מהתקשרות זו תעלה ותבא ותגיע לבחי' הצעקה אל ה' בתשוקה נפלאה ובתגבורת רב למס"נ באחד ממש ואז נמתקו הרצונות הזרים הנק' מים מלוחים מפסולת הגבורות דנוגה הנק' ים המלח ונעשים מיין מתיקין מים חיים, והוא אהבת בכל מאדך בלי גבול ותכלית להכלל באחדות פשוט במהו"ע ית' דקמו' שוין הסובב וממלא כנ"ל, וזהו ענין קדוש הראשון מג"פ קדוש שבקדושה, כי קדוש הוא ל' הברדה שמוכדל בערך והוא בחי' עצמות אא"ם ב"ה שמוכדל בערך מהעולמות ומבחי' ממלא וסובב כנ"ל ולשם תגיע הנשמה ע"י אהבת בכל מאדך שנכללת בקדש העליון הנק' קדוש מצד שמהו"ע ית' נבדל ומרומם מן העולמות כו' וזהו נקדישך פי' שאנו מעוררים בחי' קדושה העצמי' כמ"ש אין קדוש כה'. והנה ענין קדוש הא' הזה הוא בחי' העלאה ממטה למעלה ע"י מאדך להגיע לבחי' קדושה עליונה דעצמות אא"ם ב"ה:

אפרים כו' וכמ"כ ענין צעק לבס הוא אסיפת וקיבוץ כל חלקי הלב אל מקום א' דהיינו לצאת מכל רצונות נכריות שמצד חומר הגוף ולהיות רצונו רק בדבר א' לבד דהיינו לה' אחד ואין זר אתו כלל וכמ"ש ועמד לא חפצתי כו' (נא"ך עפי"ש וייל איך ני"ט מער ניט אז דיך אליין) וזהו ענין מס"נ באחד פי' שנפשו ורצונו הוא רק באחד לבד ולא בשום תערובת זר אתו ח"ו שאם מתעורר לבבו לה' ועדיין יש בלבבו ג"כ מהתקשרות הלב בתענוגי עוה"ז אין זה מס"נ כו' אלא מס"נ הוא כמשל המוסר עצמו לזולתו שיעשה בו כרצונו ולא יהי' ברשות עצמו כלל כמ"כ קיבוץ חלקי הנפש מכל רצונות נכריות שנתקשרה בהן ולהיות לה רק רצון א' ולב א' לאביו שבשמים נק' מס"נ באחד, והנה בענין צעקה זו כתי' ויצעקו אל ה' בצר להם וכתי' מן המיצר קראתי כו' דמחמת המיצר שצר לו מאד מפני כי הרצונות הזרות מסתירים על האהבה ומרחיקים אותו מלהתקשר קשר אמיתי בה' אחד לכן יצעק מאד אל ה' והוא ענין חולת אהבה כאדם שאינו יכול להגיע למחוז חפצו ותשוקתו הנפלאה שיחלה חולי האהבה וימאס בחייו ממש וכמ"כ הוא בעבודת ה' ענין נבזה בעיניו נמאס שמואס בחייו הגשמיים בבני חיי ומוזני כו' מפני תגבורת תשוקתו לה' לבדו ואין זר אתו, ונמצא מובן שענין הצעקה והצר דכתי' ויצעקו בצר כו' ענין א' הם, דדוקא מחמת שצר לו מהתקשרותו בעניני עוה"ז יבא לבחי' הצעקה והמס"נ באחד והוא ענין בכל מאדך כו' וכן להיפוך שלפי ערך גודל

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

כמה מעלות טובות למקום עלינו

עדות ומשפטים פשוט הוא, העדות הוא גילוי אלקות ע"י אותות ומופתים, ומשפט עשה ה' ביצי"מ כמ"ש בדבר אשר זרו, וגם חק ה' כי בשעת קי"ם שטען המקטרג מה נשתנו אלו מאלו כו' אעפ"כ כו', וגם חוקות שמים וארץ כו'. בחיי פ' ואתחנן במקומו על פסוק זה. ע"ש.
 (יא) עזי"ל בפי' כי ישאלך כו' ואמרת אליו כו' עפמי"ש ברבות ויקהל ר"פ מ"ח ע"פ שאו מרום כו' מי ברא אלה, שיש ג' בחי' אלה היינו אלה תולדות השמים והארץ, למעלה מזה אלה שמות בני", למעלה מזה אלה העדות והחוקים והמשפטים (פ' ואתחנן ד' מ"ח), ולזה אומר כי ישאלך כו' מה ציווי העדות כו'

(ט) בספ"י פי' כי ישאלך בנך שעושהו מיד המצווה עליו רק אח"כ מבקש מרבו להודיע טעם הדבר כענין שהקדימו נעשה לנשמע, אבל הרשע שואל הדבר במרם עשות העבודה.

(י) בחיי ר"פ חקת, המצות כולן על שלשה חלקים, מקובלות שהן עדות על האלהות ועל הדרוש העולם (כ"כ בפ' ואתחנן וכ"ש שהן עדות על יצ"מ), ומושכלות שהן משפטים, ומצות שאין טעמן נגלה והן חוקים, וזהו וכי ישאלך בנך כו' העדות והחוקים כו' ואמרת לבנך כו' כי האלהות הותחל להתפרסם בין האומות בצאת ישראל ממצרים כו', וצ"ל כי ביצי"מ הי' ג"כ ג' בחי' הנ"ל כי

מי ברא אלה, וזהו אלה מסעי בני' כו' ואלה שמות בני' שבכותם אלה תולדות השמים כו', ועי"ז זכו ויצונו ה' את כל החוקים שהם ג"כ בחי' אלה העדות והחוקים והמשפטים כו', והוא עיקר ההמשכה שיומשך מבחי' מי בבחי' אלה כו' ועמש"ל ססעי זי"ן.

(יב) בעה"ב דסה"ד ערך עדות וו"ל הרמב"ן, פי' מה ששאל הבן מה העדות הוא על מצות תפילין שנקראו תפילין לשון פליה שהן אות עדות שהשכינה שורה עלינו ולמה אין להראות עדות תפילין גם בלילה עכ"ל.

אתכם דוקא, ע"ז בא התשובה כי עבדים היינו כו' ואותנו הוציא כו' ונעשו בחי' אלה שמות בני', בחי' מי ברא אלה, וזהו אלה מסעי בני' כו' שיצאו ממצרים שהוא מצר ים מצר הגרון כו' ואח"כ יצ"מ זהו מי ברא אלה, ולכן עי"ז זכו לבחי' אלה החוקים כו', ועיין ברבות סדר בא פמ"ז ע"פ החדש הזה לכם שם נו' מענין שהמצות ניתנו לכם דוקא.

קיצור. ויוציאו ה' ממצרים, מצרים מצר מי, כי מי ברא אלה, ומצרים הסתר לא ידעתי את הוי' ויצ"מ גילוי

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

הללו את ה' כל גוים כו', שבת חול המועד סוכות, תרד"ע

דבחי' פנימי' שהעצמי' נמשך כו', דזה ההפרש בין ההמשכה דחיצוניות להמשכה פנימי', דבחי' חיצוני' האור להיות שהוא בבחי' שייכות להשתל' (והיינו דעצם האור הוא בחי' הארה לבד כו') ע"כ ההמשכה משם הוא רק הארה לבד כו', ופנימי' האור (שהוא אור עצמי) שמוכרל בערך מהשתל' ההמשכה הוא שעצם האור נמשך כו' (ויסוד ושרש הדבר הוא לפי שהוא למע' מבחי' העלם וגילוי כו', דהאור שהוא בחי' הארה לבד שייך בו העלם וגילוי כו', אבל אור עצמי אינו שייך בו העלם וגילוי ונמשך כמו שהוא בעצם כו'). ומ"מ צ"ל ההמשכה דרך מעבר השערות כו', וע"ד מ"ש באגה"ק בקו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח בענין ההמשכה דיו"ט שזהו מחסד דאצי' בבחי' התלבשות חסד דברי' בדרך מעביר חסד דיצי' ועשי' שאל"כ הי' פועל בעוה"ז כו', הרי ההמשכה היא מבחי' חסד דאצי' וחסד דברי' (בבחי' נשמה כו'), ואין המעבר פועל בזה שום שינוי כו', ומ"מ פועל המעבר שע"ז יוכל להתקבל האור למטה כו'. וכמו"כ בהמשכה פנימי' הנ"ל שבכדי שיוכל להתקבל בהנאצלים צ"ל ההמשכה דרך צנורות השערות כו', אך ההמשכה היא מבחי' עתיק ממש כו'. וזהו מ"ש ממעמקים קראתך מעומק לעומק היינו מבחי' עתיק שהוא בחי' עומק לגבי אריך וכמו סדכ"ס כו', וגם פי' מעומק לעומק היינו ממו"ס ומרדל"א שמשם ממש הוא ההמשכה כו', וע"כ נמשך משם סליחת עוונות, דהרי המצות הן מבחי' גולגלתא דאריך כו' וכאשר ממשיכים מבחי' מו"ס ורדל"א נמשך משם להיות נושא עון כו'. ונמצא שיש ביגת"ד ב' מדרי' הא' נק' סדר השתל' והן

(רט) והענין הוא דהמשכה שע"פ ס' השתל' היא מבחי' א"א שרש הנאצלים שזהו מה ששייך אל הנאצלים, וכונדע דא"א הוא בחי' רצון והיינו רצונו ית' באופן ההשתל' (ובשרשו הוא בחי' הרצון פשוט דאוא"ס כ"ה שעלה ברצונו להאציל ולברוא כו'), ומ"מ להיותו רק שרש הנאצלי' ע"כ א"א שיומשך ממנו בחכ' רק ע"י בחי' שערות לבד ולא כמו מחכ' לבניה שהוא דרך עו"ע כו', והגם דאו"א ג"כ מלבישים לזרועות דא"א שזהו המשכה שלא ע"י שערות כו', וזהו מבחי' ז"ת דא"א אבל מג"ר דאריך אין נמשך רק ע"י בחי' שערות לבד כו', ומ"מ נק' המשכה זו ס' השתל' ע"ש דההמשכה היא מבחי' א"א שהוא במנין ע"ס והוא שרש הנאצלי' כו'. והנה המשכת השערות הן ממו"ס אך זהו מבחי' חיצוני' דח"ס היינו מה שהוא מקור לחכ' והיינו בחי' הסתום שלגבי מקבלים כו', וע"כ המשכה זו הגם שהיא ע"י שערות ה"ז בחי' ס' השתל' כו'. אמנם ההמשכה שלמע' לגמרי מס' והדרגת ההשתל' הוא מה שנמשך מבחי' רדל"א שאינו במנין הע"ס דאנת הוא חד ולא בחושבן כו', וגם המשכה זו (הגם שזהו המשכה שלא ע"י הדרגת ההשתל') מוכרח לירד ולימשך דרך הצנורות וחלל השערות, כי בחי' עתיק ומו"ס עצמן דהיינו בחי' פנימי' מו"ס שהוא מוחא דעתיקא שסתום מצ"ע כו'. כנ"ל א"א שיכאו לידי גילוי רק ע"י שעובר ונמשך דרך יגת"ד שמתצמצם בחלל השערה כו'. והגם דהמשכה זו אינו שנמשך רק הארה לבד (כמו ההמשכה דמבחי' חיצוני' הכתר בחכ' דרך השערות כו') כ"א שנמשך בחי' העצמות כו', וכונדע דכ"ה ההמשכה

יגת"ד בשרש המשכתם מבחי' עצמו' מו"ם זהו שממשיכים ע"י התשו' כו'.
 קיצור. דהנה המשכה דס' השתל' הוא מא"א שהוא הרצון על האצו', שהמשכה היא רק הארה (מפני שגם העצם הוא רק הארה), ולהיותו רק שרש לנאצלים, צ"ל ע"י שערות שנמשכים מחיצוניות מו"ם, ולמעלה מהשתל' הוא ההמשכה מרדל"א והוא שהעצם נמשך (מפני שזהו למעלה מהעלם וגילוי), וצ"ל ג"כ דרך מעביר השערות, שע"י המעביר יוכל להתקבל למטה, והוא בחי' פנימיות יגת"ד בכלל ומזל ונוצר בפרט שנמשך מעומק לעומק פנימיות עתיק ומו"ם, והוא בחי' שמן הטוב.

שנמשכים מבחי' א"א ומו"ם שרש הנאצלים כו', והמשכתן מבחי' מו"ם הוא מבחי' מותרו מוחין ונמשך רק הארה לכו' כו', והב' בחי' הפנימי' דיגת"ד שנמשכים מרדל"א ומו"ם מבחי' העצמות דמו"ם לא רק בחי' מותרות לכו' כו', רק שעובר ונמשך דרך חלל צנורות השערות כו', והמשכה זו גדולה ועצומה למלאות כל הפגמים לפי שהיא המשכה מבחי' אנת הוא שלימותא דכולהו ואנת הוא ממלא כל שמהן כו', דלהיותו בבחי' שלמות בעצם ע"כ הוא ממלא כל שמהן כו', וז"ע כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן, דשמן הטוב הוא פנימי' עתיק ונמשך במו"ם דעתיקא וממו"ם נמשך בחי' העצמו' דרך חלל השערות כו', ובכדי להמשיך מבחי'

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

ויעבור גו' ויקרא - ב' ניסן תרפ"ט

לקבל אור והחיות האלוקי המח' ומהוה אותם מאין ליש, אבל באמת הנה הוי' אלקים כולו חד דהטבע הוא אלקות ממש אשר בהתבוננות זו ה' צריך להיות ואהבת את הוי' אלקיך דאלקך הוא הכה והחיות שהוא הטבע יהי' הוי', להבין ולהשיג דטבע הוא למעלה מן הטבע, אבל חמרא בתקופת תמוז קרירא לו, דהגם שמשוג זאת בהשגה גמורה מ"מ נשאר בקרירות וזה מונע ומעכב אותו מלהיות באגודתו על ארץ יסדה דהכוונה הפנימית היא דויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם דהיינו לקבע עתים לתורה רבים ובאגודה דוקא, דזהו ואגודתו על ארץ יסדה אבל חמרא מפני קרירותו הגם שיודע את האמת אינו מתפעל מזה כלל, ובוה הוא הלימוד דהמחליף פרה בחמור, דיש חמור דקרושה כמ"ש יששכר חמור גרם כו' ויט שכמו לסבל, היגיעה בתורה ופועל בעצמו להיות כשור לעול וכחמור למשא, ליגע עצמו הן הלמוד בעצמו והן הלמוד ברכים דע"ז מברר גם החמור שבקליפה. על שה, כמ"ש שה פזורה ישראל שהו"ע הפיזור והטרדה במחשבות רצות המטרידות אותו ומבלבלות אותו בקיום התורה והמצוות כראוי ומהתעסקות בעבודה שבלב וזהו ישנו עם אחד מפוזר ומפורד, דעם אחד הן עם ישראל הנק' גוי אחד בארץ, היינו דגם בארץ הלזו הגשמית המלאה קליפות סט"א ורשעים גוברים בו יהי' גלוי בחי' אחד דו' רקיעים וארץ וד"ר העולם כמלים ומיוחדים להאלף אין סוף ב"ה אלופו של עולם.

והנה בלמוד ההלכה דהמחליף פרה בחמור כמו שלומדים אותה למטה הוא בלמוד פרה וחמור גשמי באופן החליפין והלימוד הזה כמו שהוא בנ"ע הוא דפרה היא בהמה טהורה היינו העבודה במ"ע שענינם בקירוב דוקא, וחמור הוא בהמה טמאה שהוא העבודה במל"ת שענינם הוא בריחוק ורחי', והמחליף פרה בחמור הוא דגם בחמור יהי' הבירור בדרך קירוב והיינו דכל משפטי התורה הן בבירור וזיכוך הנה"ט והבהמי, וזהו דכתיב על כל דבר פשע על שור, דכל עניני הפשעים הוא מפני השור שהוא הנה"ב דשרשו הוא מפני שור שבמרכבה שהוא ברשפי אש ההתלהבות וכמו שנפל למטה הוא שור נגה כמ"ש שופך דם האדם באדם וכמא' כל הכועס כאלו שופך דמים, שהוא ענין הכעס והרתיחה של הנפש הבהמית על המונע ומעכב אותו מלכת בהסתת היצה"ר המסיתו ומדיחו מדרך הישר, וכשם שהשור כל כחו בקרניו כן הוא מה שיש בטבעי בנ"א אשר יעיו בהוותו וקרני ראם קרניו להגית את כל מי אשר יעכב לימנע אותו מלכת בשרירות לבו. על חמור, דישנו עוד מדר' בנה"ט שנק' חמור כמא' חמרא בתקופת תמוז קרירא לי', דתמוז מורה על זריחת השמש, מ"מ קרירא לי', דענינו בעבודה הוא דהנה כתיב כי שמש ומגן הוי' אלקים, דאלקים הוא הטבע והוי' הוא הי' הוה ויהי' כאחד היינו למעלה מן הטבע הנה כשם שהנתק של השמש הוא מגן להעלים על תוקף זריחת השמש דהכוונה כזה הוא בשביל שיוכל העולם לקבל אורו הנה כמו כן הטבע הוא בשביל שהנבראים יוכלו

הנה קודם שמכבסים אותו ברותחין מנערים את העפר והאבק כן קודם המשפט בגיהנום הנה תחלה הוא כף הקלע להוציא את האותיות של מח' ודיבור הנ"ל. וזהו על שלמה, אשר תמורת זה וריח שלמותך כריח הלבנון, הנה הוא כגד בוגדים בגדו, שהם לבושים הצואים, שיש בזה רבוי אופנים שונים. דע"י כל אלו המדריות שור חמור שה ושלמה, הרי יכול להיות ח"ו על כל דבר אבידה. שהפירוש הוא שח"ו נאבר אצלו הניצוץ האלקי ונמבע בהלבושים הצואים עד אשר יאמר עליו כי הוא זה, והיינו דע"י שנופל ממדריותו ה"ה אומר על הוא היינו עליו הנה"ט והבהמי כמ"ש הוא ה' גבור ציד, דהוא הכוונה היצה"ר כמ"ש כי חזק הוא ממנו, הנה מפני רוב חטאיו עליו הוא אומר זה שהוא גלוי היינו ששמים אור לחשך וחשך לאור, עד האלקים, שהוא הצמצום הראשון דהנה אמרו"ל חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, דהעלם והצמצום הראשון הוא בשביל האדם לבררו, וזהו הוא הלמוד והדין ומשפט בג"ע העליון והתחתון בלמודי ההלכות שהן הברורים דנה"ב ומכש"כ הלמוד באצ"י שהוא עוד למעלה יותר במדרית הספירות והאלקות, וזהו ההשתל' של התורה שהו"ע התורה כמו שהיא בכל עולם ועולם דלכאורה הרי השתל' דתורה היא כמו ההשתל' שבעולמות שהוא מעילה לעלול אשר כן הוא גם בתורה דהרי אינו דומה לימוד ההלכות למטה בנשמות ללימוד התורה בנעה"ע ותחתון.

אמנם ע"י רבוי הטרדות ופזר הנפש אין העבודה כדבעי למהוי וסיבת הדבר הן הרבות המחשבות אשר בלב איש דהגם שידוע היטיב ומאמין באמת דעצת ד' היא תקום, ומ"מ הנה רבות מחשבות, שחושב תמיד רק אודות עצמו וחושב רק במה שהוא רוצה וחפץ ובמה שהוא חסר, ובתכלית הכוונה אשר בשבילו נברא אינו חושב כלל (ער טראכט אלץ וואס ער דארף און אויף וואס מען דארף אים טראכט ער ניט), דהנה שית אלפי שנין דהוה עלמא, וכעת הוא יום הששי, וכשם שבכללות ירדת הנשמה בגוף הרי יש בזה כוונה הנה כמו"כ ירדת נשמתו בזמה"ז הוא ג"כ תכלית אבל הוא שוכח על תכלית זה לגמרי. וזהו על שה, הגם שהוא במדרית שה, דידוע דיש נה"ב שגם אם חפץ באיזה דבר תאוה בקל אפשר לדחותו. על שלמה, דשלמה הוא לבוש וזן לבושי הנפש מחשבה דבור ומעשה דישנם אלו החושבים ומהרהרים הרהורים רעים וכל המהרהר ביום סופו בא לידי טומאה בלילה, [ומהר]הורי דיומא מראין לו בחלומו מלין דכוזבין ורהורי עבירה עוד קשים ביותר לפי [שמלכל]ך את לבוש המחשבה שהוא לבוש המיוחד, וכן ישנם כאלו אשר לבוש המחשבה אינו [פגון] כ"כ והעיקר אצלם הוא לבוש הדיבור והם אלו המדברים דברים אסורים כמו רכילות ולה"ר ודוכרי שקר ופה דובר נבלה, אשר כל האותיות והדיבורים של המח' ודיבור נקלטים בהנפש ומכלכלים אותו כדוגמת האבק הנקלט בהבגד דזהו"ע כף הקלע, וכמו בבגד

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

כ"ה שבט, תרצ"ו – בסעודת בר-מצוה של נכדו

מה שראו ושמעו באותה שבת – אומר הדוד מהרי"ל לאב"הסבא הרבי ה"צמח צדק" – אי אפשר לבטא במלים. אפשר רק לספר מה שיכול להיתפס באותיות הדיבור.

בין תפלת קבלת שבת לתפלת ערבית היתה הפסקה. הרבי, הרה"ק הר' אברהם והרה"ק הר' ישראל היו מנגנים גדולים, אף שהיו חלוקים בקולותיהם, נעים היה לשמוע כששרו יחד.

קולו של הרבי, הרי ידוע, שהיה חזק מאד ורחב ומטיל אימה.

להרה"ק הר' אברהם היה קול דק, צלול ומלא רגש, כל תנועה שלו היתה מלווה להב-שלהבת.

להרה"ק הר' ישראל היה קול נעים, לא גבוה ולא

יב. באותה שבת – פרשת וישלח י"ט כסלו – חילקו את התפילות לפני העמוד בסדר הבא:

קבלת שבת התפלל הרה"צ הר' מנחם מענדל, תפלת ערבית התפלל הרה"ק הר' אברהם מקאליסק, תפלת שחרית התפלל הרה"ק הר' ישכר דוב מליובאוויטש. הבעל-קורא היה הרבי¹⁰. תפלת מוסף התפלל הר' ישראל מפולוצק, תפלת המנחה התפלל הרבי.

הדוד מהרי"ל הסביר באריכות לאב"הסבא ה"צמח צדק", ההבדלים באופני תפלתם של כל הנזכרים. כולם הם תלמידי הרב המגיד, כולם הם מהחבריא קדישא, וכולם מתאחדים בהתאחדות גמורה עם הרבי, כל אחד כפי רום מעלתו. על אף זאת, חלוקים היו בתפלותיהם איש מרעהו, בכל תפלה הורגשה מעלת ומדרגת המתפלל.

(10) כ"ק אדמו"ר הזקן.

הרבי ה"צמח צדק", אודות תפלת המנחה שהרבי התפלל לפני העמוד ועל קריאת התורה בה.

אף שהרבי עלה לתורה בבוקר, עלה שוב לתורה במנחה.

שלשה ימים נמשכה אז אסיפתם של החבריא קדישא הרה"צ הר' מנחם מענדל, הרבי, הרה"ק הר' ישכר דוב, הר' אברהם והר' ישראל.

באותה אסיפה, לובנו בהרחבה כל עניני הדרכת אנ"ש בכל המחוז, והוחלט שגם הרה"ק הר' אברהם מקאליסק והר' ישראל מפולוצק מצטרפים להרה"צ הר' מנחם מענדל בנסיעתו לארץ ישראל.

היו חילוקי דיעות על זמן הנסיעה. הרבי רצה שהרה"צ ידחה את הנסיעה לשנה הבאה, אך ברוב דיעות הוחלט שהנסיעה תצא לפועל באותה שנה בחודש אדר. יד. ביום החמישי, ערב חנוכה, חזר הרבי והנלווים אליו לליאנא, שם פגשו בשלשה מנינים חסידים אורחים שהגיעו מהעיירות שבסביבה, ויטבסק, נעוויל, דוברומיסל, יאנוביץ', קאליסק, הורודישץ, רודניא, ליובאוויטש, בראנוביץ', רעסאסנע, דוברובנה, ליאדי, באיעו, שקלוב, קוחונוב, סמיליאן.

רוב האורחים היו אברכים למדנים מעמיקים ובעלי כשרונות מופלאים. חלק מהם מאלה שהרבי הורה להם סדר בלימוד בשעת נסיעותיו בשנים תקל"ג-תקל"ו, וחלק מזמנים מאוחרים יותר.

קורת רוח מיוחדת היתה לרבי מאורחים אלה, כי רובם היו מגדולי המתעסקים בהרבצת תורת החסידות כל אחד במקומו, במיוחד שאב נחת מהגאון ר' יאסעלע משקלוב – כפי שהעולם קרא לר' יאסעלע כל בו – שהיה בשנים הקודמות מגדולי המתנגדים, ובאמצעות שיחה תורתית עמוקה נהפך לתלמידו של הרבי ולאחד המתעסקים החזקים ביותר לטובת תורת החסידות.

מבלי להתחשב בטורה הדרך, אמר הרבי בערב הראשון – נר ראשון של חנוכה – תורה, שבבת אמר הרבי פעמיים תורה, וסעודות ליל ויום שבת סעד בבית המדרש עם חלק מהאורחים במעמד כל תלמידי ה"חדרים".

בתוך שתי הסעודות, שוחח הרבי אודות המגיד ממזריטש וסיפר סיפורים שונים מתקופת היותו במזריטש.

במוצאי שבת קודש, סידרו סעודת מלוה-מלכה בבית המדרש. לעתים נדירות היה הרבי משתתף בסעודות כאלו, אך בסעודה זו נכח – הרבי אמר תורה, וכל הנוכחים היו בשמחה רבה. לפתע אירע מאורע שהחריד את כל הנוכחים.

נמוך, לא חזק ולא רפה, קול תחנונים בינוני שעורר לרחמנות, קולו היה מושך ומדבק.

בשעת ההפסקה, שרו הרבי והרה"ק הר' אברהם והר' ישראל הניגונים שהיו חביבים על המגיד ממזריטש.

אצל המגיד ממזריטש היה סדר מיוחד בניגונים. היו ניגונים ששרו אותם אצל הבעש"ט.

אחד ממחדשי הניגונים היה הרה"ק הר' מיכל מזלוצ'ב.

והיו ניגונים שחוברו ונתחדשו בזמן הנשיאות של המגיד ממזריטש.

בין כל הניגונים האמורים, היו כאלה שהיו חביבים מאד על המגיד ממזריטש.

חלק מניגונים אלה שרו הרבי והרה"ק הר' אברהם והר' ישראל בהפסקה שבין קבלת שבת ותפלת ערבית.

כל אלה שנכחו בבית הכנסת בשעה שהרבי והרה"ק הר' אברהם והר' ישראל שרו, וראו דביקותו של הרה"צ הר' מנחם מענדל והרה"ק הר' ישכר דוב ודביקותם של המנגנים – ראו שהם מתאחדים בנשמת מורם ורבים הרב המגיד ממזריטש.

ברור היה לכל אחד מהנוכחים בבית הכנסת, שבודאי יושב המגיד ממזריטש באותה שעה בהיכלו וחוגג את ההילולא קדישא שלו.

היה ברור שהבעש"ט, האר"י הקדוש, הרשב"י ושאר הצדיקים, גאוני, אמוראים, תנאים, משה רבנו, דוד המלך ואבות העולם בראשם, מקשיבים לתורתו של המגיד.

ראו במוחש שהחבריא קדישא הנמצאים בבית הכנסת – שומעים גם כן את התורה שהמגיד ממזריטש אומר בהיכלו.

יג. בעמוד אש מיוחד, בהתלהבות ובלהט, מתחיל הרה"ק הר' אברהם לומר כגוונא דאינון מתיחדין לעילא באחד, אוף הכי איהי אתיחדת לתתא ברזא דאחד, למהוי עמהון לעילא חד לקבל חד.

ניגונו של הרה"ק הר' אברהם היה מחולק לשלשה חלקים וכל חלק הסביר ופירש את מלות הניגון. נוסף על כך נשקף במלות ניגונו "כגוונא דאינון מתיחדין לעילא באחד" מהנעשה אותה שעה למעלה, ואשר התשובה למטה היא "למהוי עמהון לעילא חד לקבל חד".

בתחילת הסעודה, הורה הרה"צ הר' מנחם מענדל לרבי לחזור על אחת התורות ששמע מהרבי המגיד ממזריטש.

הסעודה נמשכה עד שעה מאוחרת ולאחרי הסעודה היו ערים כל הלילה.

בהתלהבות מיוחדת מספר הדוד מהר"ל לאב"הסבא

האברך, כינוהו אדם גדול וציוו על כל תושבי הכפרים להתיחס אליו בכבוד רב.

יז. הכומר סיפר לאברך שדיבר אודותו עם ראש הכמרים וכשסיפר לו על גודל ידענותו, התפעל ראש הכמרים והביע רצונו להיפגש אתו. הכומר הציע לו לנסוע יחד אתו אל ראש הכמרים והוסיף שאם ינצח גם אותו יביא לו הדבר כבוד מיוחד.

בתחילה מיאן האברך לעשות זאת. ברם, לאחר שהכומר ושני חבריו המשיכו לדבר אתו על כך כמה פעמים – התעורר באברך רצון חזק לנסוע אל ראש הכמרים לויטבסק ולשוחח אתו בעניני דת.

ראש הכמרים קיבל את האברך בכבוד גדול, ושאלו שאלות שונות בעניני דת עליהן ענה האברך בחכמה. התפתח ביניהם ויכוח גדול והאברך יצא כמנצח.

ראש הכמרים קרא אליו מספר כמרים חשובים וסיפר להם שהאברך הנו ידען גדול בתורת ישראל וניצח אותו – את ראש הכמרים – בויכוחים בשאלות דת. נענה אחד מחשובי הכמרים שהתארח אז בביתו של ראש הכמרים ואמר שאם יסכים האברך להתוועד אתם במשך כמה ימים בשאלות דת יהיו לו אסירי תודה.

האברך הסכים ונשאר מספר ימים נוספים בחצר ראש הכמרים בדירה מיוחדת שהעמידו לרשותו, את מזונו היו מביאים לו מבחוץ.

במשך ימי שהותו בבית ראש הכמרים, המשיך האברך בשיחותיו ובוויכוחיו עם חבר הכמרים שהתייחסו אליו בהדרת הכבוד.

כשהגיעה שעת נסיעתו של האברך חזרה לביתו, הזמינו ראש הכמרים לביתו הפרטי ובפני שאר הכמרים הודה לו בדברים חמים על בואו אליו, והעיר שאם ימצא לנכון לבוא אליו שנית – יהיה שבע רצון מאד.

האברך חזר לביתו, לא סיפר לאיש היכן היה ומה עשה. הוא רק התהלך במצב רוח מרומם ביותר.

יח. עברו מספר שבועות וכמה אורחים תלמידי חכמים מובהקים עברו דרך העיירה. בחוץ שרר חום כבד והחליטו להתעכב בפונדק של האלמנה עד שיוקל כובד החום, ובינתיים שוחחו ביניהם בדברי תורה.

האברך שמע את שיחתם והחל אף הוא להתערב ולהשמיע את סברותיו בענינים הנידונים. אף שהאברך ידע ללמוד יפה, לא הגיע לערך למדנותם העמוקה של האורחים, ובשמעם סברותיו, צחקו לו ואמרו לו, כי אברך צריך לשמוע מה שקשישים ממנו אומרים, ועליו להתיחס בדרך ארץ בפני בני תורה.

טו. באותה תקופה היו ליהודים חיים טובים ושקטים בפולין¹¹, היתה להם פרנסה ויחס האוכלוסיה הפולנית לתושבים היהודיים היה טוב, ביחוד בעיירות ובישובים שבהם גרו יהודים מעטים שררו יחסי שכנות מצויינים עם השכנים הפולניים.

גם הכמרים היו מדברים לעתים קרובות עם האוכלוסיה הפולנית בשבח מעלת ההבנה היהודית, מדות הרחמנות, הכנסת אורחים וצדקה בהן מצטיינים התושבים היהודיים ושיש ללמוד מהם מדות טובות.

קירוב הדעת בין האוכלוסיה הפולנית והיהודית הביאה לידי כך שנכרים הביעו רצונם להתגייר, ורק בגלל שהיו מזהירים אותם מפני החומרות היתירות שביהדות בהתאם לדין, ובגלל שהרבנים היו מסבירים להם בדרכי נועם שלא להתגייר – לא בא רצונם להתגייר לידי פועל. אך, כאשר אירע – אמנם לעתים רחוקות – שבן או בת ישראל היה להם קירוב חזק לנכרית או לנכרי, היו הכמרים עושים כל אשר ביכלתם שאותו בן או בת ישראל יעברו לאמונתם הם.

טז. בעיירה אחת, במרחק כמה תחומי שבת מליאזנא, על הדרך העולה לויטבסק, גרה אלמנה אחת ולה שתי בנות ובן. הבן גלה למקום תורה לעיר אחרת ואילו הבנות עזרו לאמם ב"פונדק" שלה. האם שידכה את הבת הבכירה לאברך למדן וירא שמים שהמשיך ללמוד גם אחרי חתונתו.

בפונדקה של האלמנה שכביתה, שהו תמיד נכרים שבאו ללגום כוסית יי"ש וביניהם גם כומר העיירה שאהב להתרועע עם האברך ולהתווכח אתו בעניני דת.

כך נמשך הדבר זמן מסויים. מדי יום ביומו היה האברך מתווכח שעות ארוכות עם הכומר ומנצח אותו תמיד. והכומר היה משבח בפני כל את האברך בתור אדם גדול.

האברך היה למדן מופלג וירא שמים, ויחד עם כך גם גס הרוח. מכל דבר פגוט התמלא גאוה ולאחר כל ויכוח בו היה מנצח את הכומר, גדל ונתעלה בעיני עצמו.

אירע לפעמים שעוברי אורח תלמידי-חכמים שמעו ויכוחיו של האברך עם הכומר וכל הענין לא היה נראה להם, הם ניסו להניע את האברך מלהמשיך בדרך זו, אבל לשוא, כי האברך לא שמע לקולם והמשיך בויכוחיו עם הכומר.

הכומר צירף אליו שנים מחבריו מהעיירות הסמוכות וכולם היו יושבים יום יום ומתוועדים ומתווכחים. והכומר ושני חבריו היו מפליגים מאד בשבחיו של

(11) בימים ההם היה מחוץ ליאזנא שייך למדינת פולין.

הסיבה לכך לא היתה כפירה כי אם גאווה! כאשר הלך אל הכומר, נלווה אליו האב וטען בפניו טענות שונות נגד צעדו זה וללא הועיל. קם האב ונסע אל הרבי למזריטש. האב נכנס אל הרבי ופרץ בבכי, רבי הצילו את בני משמד, הרבי שמע כל אשר סיפר האב בשברון לב, נתפס לדביקות ואמר תורה על הפסוק¹² "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה" – רבנו הזקן חזר על התורה שאמר המגיד ממזריטש.

כשהרבי – ממשיך רבנו הזקן את סיפורו – סיים אמירת התורה, הורה למנין מתלמידיו לומר תהלים במשך כל הלילה עד שיאיר היום.

אני – מספר הרבי – הייתי ממנין התלמידים שאמרו תהלים במשך כל הלילה, וכאור הבוקר בא האברך לבית מדרשו של הרבי. אף אחד מהתלמידים לא שאל אותו מאומה. הוא שהה כמה ימים במזריטש, ביקר אצל הרבי וחזר לביתו.

כשסיים הרבי לספר את הסיפור האמור, בירך ברכת המזון והלך לחדרו.

כא. כשעזב הרבי את בית המדרש, בחרו במנין אברכים לומר תהלים במשך כל הלילה.

כאור הבוקר חזרו האלמנה וילדיה לביתם. וכעבור שעה קלה נכנס לבית המדרש אברך עם שק על כתפיו.

בשמעו שכל הנוכחים בבית המדרש אומרים תהלים בלב נשבר, הצטרף גם הוא לאמירת התהלים ובכה בדמעות שלישי.

כל הנוכחים הבינו שהוא הוא האברך זאב. אבל אף אחד לא דיבר אתו על כך.

בכל השבוע של חג החנוכה אמר הרבי כל לילה כמה שעות אחרי הדלקת הנרות – תורה. חסידים ותלמידי החדרים חזרו הרבה פעמים על התורה עד שהיו בקיאים בהן בעל-פה.

במשך כל השבוע של חנוכה שהה האברך בליאזנא. בשבוע שלאחר חנוכה נכנס ל"יחידות" אל הרבי ולאחר מכן חזר לביתו.

כעבור כמה שבועות עבר עם כל משפחתו לעיירה אחרת, שידך את גיסתו עם בחור טוב מהישיבה הויטבסקאית ונהיה לאחד מאברכי החסידים.

כב. הרבי היה מרוצה מאד מסיפורי האורחים על מצב החסידות והחסידים בעיירות האמורות. ברם, בהגיע הזמן שהרה"צ הר' מנחם מענדל הכין את עצמו לנסיעתו לארץ ישראל, התעורר רצונו של הרבי להצטרף לנסיעה. כיון שמכמה מניעות לא יכל הרבי לנסוע אז, נדחתה

הדברים המרים שאמרו האורחים תלמידי החכמים לאברך, פגעו קשות בכבודו, שהחל לשטום בני תורה בטענה שרוב בני התורה אינם שומרים על כבוד התורה שהוא ראוי לו.

באחת העיירות הקרובות הקימו מנזר חדש וקבעו את חנוכתו לסוף הקיץ.

בסוף הקיץ הגיע ראש הכמרים מויטבסק בלווית כמרים רבים מכל הסביבה לחנך את המנזר. משם נסע ראש הכמרים לבקר בכל העיירות שבסביבה. בבואו לעיירה בה דר האברך, ביקרו ראש הכמרים ומקורביו בפונדק האלמנה, הם התראו עם האברך והתוועדו אתו שעה ארוכה.

מאז ביקורו של ראש הכמרים בביתו של האברך, גדל כבודו בין הנכרים שבעיירה, ויחד עם כך גדלה גאוותו של האברך.

יט. אחרי סוכות עזב האברך את ביתו לכמה שבועות. בשבוע היה מרוגש מאד, וכעבור כמה ימים נסע שוב.

לפני שבת הגיע ממנו מכתב בו הוא מודיע שהוא נמצא כל הזמן בחצרו של ראש הכמרים המתיחס אליו בכבוד רב, יש לו דירה נפרדת וראש הכמרים הבטיח לו שאם יהיה לאחד מאנשיו יהיה לאדם גדול מאד והכל ירחשו לו כבוד רב.

אשתו וחמותו לא הבינו את הכתוב במכתב. לקראת חנוכה חזר הבן הביתה, קרא את המכתב ומתוך כאב עמוק פרץ בצעקה:

זאב – כך קראו לאברך – יושב בבית ראש הכמרים ורוצה להשתמד!...

כשמוע אשתו וחמותו של האברך את דברי הבן, פרצו ביללה ומיד לאחר הבדלה נסעו אל הרבי על אף הקור והשלג העמוק, הן התפרצו לבית מדרשו של הרבי ביללה: רבי, הצילה נא, זאב שלנו נמצא אצל ראש הכמרים ורוצה להשתמד!

כל הנוכחים בבית המדרש נרעשו ונחרדו לשמע סיפורם של האלמנה וילדיה בלב שבור ובבכי מזעזע.

כ. כשהחלו שוב האלמנה האומללה ובתה לצעוק ולזעוק בקול מר ובבכייה עצומה: רבי, הצילה נא את זאב שלנו משמד! ענה הרבי: אין אני יכול לעזור במאומה, אני יכול רק לספר מה שאירע אצל הרבי במזריטש.

היה זה בחורף תקט"ט, הייתי אז במזריטש. לא רחוק משם היתה עיירה של נכרים בה התיישבה משפחה יהודית. באחד מבניו של בעל הבית, אברך למדן ירא וחרד, נכנסה רוח שטות שמשכה אותו לשמד ר"ל.

(12) מובא ספר ר"ש בן גבירול.

הנסיעה ללאחרי פסח, כפי שמסופר בארוכה במקום אחר. בהיותם במוהילוב ביקש הרה"צ הר' מנחם מענדל את הרבי לחזור בו מרצונו להצטרף לנסיעה, והזכיר לו מה שהרב המגיד ממזריטש אמר אודותו. כשהרה"צ הר' מנחם מענדל והרה"ק ר' אברהם באו בדברים עם האברכים – תלמידי ה"חדרים" – שבאו עם הרבי, התפעלו מאד, והרה"צ הר' מנחם מענדל אמר לרבי שאסור לו לעזוב את סביבות ליטא, ומוטל עליו החוב לקיים דברי צוואתו של הרבי, לפרסם את הבעש"ט בליטא.

~ רשימות אדמור מהור"י"צ ~

ה, כז מנחם אב [תרנ"ו, נאות דשא באליווקא]

– רבי חיים ישׂראל היוצֵר – דער טעפּער – הָיָה אָחד הַצַּדִּיקִים הַנְּסֻתִים. אִישׁ לֹא יָדַע מוֹצְאוֹ וּמוֹבָאוֹ וְאִישׁ לֹא שָׁם לְבוֹ אֵלָיו, פִּי כְמוֹהוּ – לְמִרְאָה הַחִיצוֹנִי – מֵאוֹת יְהוּדִים פְּשוּטִים בְּעֵלֵי מְלֹאכָה שׁוֹנִים הָיוּ בְּלִבּוֹב.

הוא – רבי חיים ישׂראל – הָיָה שְׁלוּחוֹ שֶׁל מוֹרְנוּ הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב אֶל הָאֲרֶכְבִּישׁוֹף דְּמְבוּן[ב]ֶסְקִי בְּקֶאֱמַעְנִיץ פֶּאדאָלסק, לְהַעֲיֵד בוֹ, אֲשֶׁר בָּאָם לֹא יִבְטֵל אֶת גְּזִירַת שְׁרִיפַת הַתְּלֻמוֹד וְשֶׁאֵר סִפְרֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִבְטֵל אֶת הַקְּנֶס עַל יְהוּדֵי קְמִינִיץ לְחֹזֵק בֵּית תְּפֻלְתָּם – יְמוֹת מִיתָה חֲטוּפָה, וּסְגֵן הָאֲרֶכְבִּישׁוֹף מִיקוּלְסְקִי הָיָה בְּאוֹתוֹ מַעֲמֵד אֲשֶׁר דְּמְבוּן[ב]ֶסְקִי עָנָה לְהִיהוּדֵי: אָמַר לְמַשְׁלַחָךְ פִּי כִּז אֲנִי לוֹ וְלִהְפָּחְדְתוֹ, וְלִרְאֵשׁ הַפּוֹמְרִים צִיּוּה דְּמְבוּן[ב]ֶסְקִי אֲשֶׁר יִזְרוּ אֶת הַפּוֹמְרִים לְאַסּוֹף סִפְרֵי יִשְׂרָאֵל וְלַעֲשׂוֹת בְּמַת מוֹקֵד בְּטַבּוֹר הָעִיר, וְלִשְׁלֹחַ רְצִים בְּכָל הַגְּלִיל לְפָרְסָם דְּבַר שְׁרִיפַת סִפְרֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁנוּאֵי דָתָם, וְאֲשֶׁר מְכַל הַגְּלִיל יִבְאוּ בְּהַמּוֹן חוֹגְג לְרֵאוֹת בְּמַחֲזֵה אֵיף יִקְמוּ בְּתוֹרַת שְׁנוּאֵי דָתָם, וְאִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה – יוֹם הַשְּׁלִישִׁי – לֹא יָבִיאוּ הַיהוּדִים אֶת כֶּסֶף הַקְּנֶס אֲשֶׁר הֵטִיל עֲלֵיהֶם בְּשִׁבִיל תִּיקוּן בֵּית תְּפֻלְתָּם, הִנֵּה כָּל הַקְּהָל תִּפְשָׁטוּ עַל הַיהוּדִים וְיִבּוּזוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם בְּבִתְיָהֶם וּבְחֲנוּיֹתֵיהֶם.

פְּקוּדַת הָאֲרֶכְבִּישׁוֹף דְּמְבוּן[ב]ֶסְקִי נֶעְשְׂ[ת]ה פְּרָגַע. עֲשָׂרוֹת אֲנָשִׁים הִתְפָּשְׁטוּ בְּהַבְּתֵי כְּנֶסֶיֹת וּבְתֵי מְדַרְשׁוֹת וּבְתֵי הַיהוּדִים לְאַסּוֹף הַסִּפְרִים, עֲשָׂרוֹת אֲנָשִׁים עוֹשִׂים בְּמַת הַמוֹקֵד, וְעֲשָׂרוֹת אֲנָשִׁים מִיְהִירוֹ הַהוֹדִיעַ אֶת אֲנָשֵׁי הַגְּלִיל פְּקוּדַת דְּמְבוּן[ב]ֶסְקִי, לְבוֹא לְעִיר לְרֵאוֹת בְּמַחֲזֵה שְׁרִיפַת סִפְרֵי יִשְׂרָאֵל, וְלִבּוֹז אֶת הוֹן הַיהוּדִים וּרְכוּשָׁם, וְעַד יִשְׂרָאֵל בְּעִיר קֶאֱמִינִיץ פְּחָדוּ פְּחָדוּ גְּדוֹל וַיִּקְבְּעוּ יְמֵי תַעֲנִית, וּמְרַבִּים לְהַתְּפַלֵּל לַד' אֱלֹקֵינוּ כִּי יִחַלְצֵם מִצָּרָה.

בְּמִשָּׁף כְּשֵׁנֵי יָמִים, הִנֵּה אֲלָפִים רַבִּים, אֲנָשִׁים וְנָשִׁים, זְקֵנִים וְצַעֲיָרִים, מְבַנֵּי הַנֶּכֶר, בָּאוּ לְעִיר, לְרֵאוֹת בְּמַחֲזֵה וְלִבּוֹז בּוֹ מְרֻכּוֹשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּאוֹר בֶּקֶר נִשְׁמַע קוֹל פְּעַמּוֹנֵי בֵּית תְּפֻלְתָּם, וְעַל פִּי צִיּוּה דְּמְבוּן[ב]ֶסְקִי נֶעְרְכָה הַמַּעֲרָכָה עַל בְּמַת הַמוֹקֵד, דְּמְבוּן[ב]ֶסְקִי יָצָא מִבֵּית תְּפֻלְתָּם בְּרֵאשׁ הַתְּהַלּוּכָה לְמָקוֹם מוֹקֵד הַסִּפְרִים, וַיְהִי בְּהִלְכוֹ כְּחֻצֵי הַדֶּרֶךְ אֲחֻזוֹ הַשֶּׁבֶץ וַיִּפֹּל מֵת, וַיְהִי מִהוּמָה גְּדוֹלָה בְּקֶרֶב אֲנָשֵׁי הַתְּהַלּוּכָה, וְתָהִי לְשִׂיחָה כִּי אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל הִגִּין בְּעַד שְׁרִיפַת תּוֹרָתוֹ.

* * *

בְּשָׁנֵי יָמִים הָאֲחֻזוֹנִים קוֹדֵם יוֹם הָרְבִיעִי הָיָה הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים עֶסּוֹק בְּיֹתֵר שְׁלֵא עַל דֶּרֶךְ הַרְגִּיל, וְהָיָה עֵינָף וְגַע בְּמָאד, וְלוֹלֵי רַבִּי מִשֶּׁה מַעֲשֵׁל שְׁעַמְד עַל מִשְׁמַרְתּוֹ, כְּאֲשֶׁר צוּוּה מֵאֵת מוֹרְנוּ הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב, הָיָה הַגָּאוֹן מְאֹחַר לְקוֹם לְעָרוֹף אֶת הַתִּיקוּן חֲצוֹת, וּבְאוֹר בֶּקֶר יוֹם הָרְבִיעִי הִנֵּה

השמים התקדדו עבים וגשם רב נתף ארצה. ויהי כאשר רק הציג הגאון את פה רגלו בהעגלה לנסוע להיער כמצות מורנו הבעל-שם-טוב, הנה נבקעו השמים בקולות רעמים וברקים נוראים ומפחידים, הסוסים עמדו במעמדם מבלי הלוף אף צעד, והעגלון הכם בשוט ואין מועיל, והגאון מאמץ את העגלון כי יסע, וכה עמדו משף זמן עד פי הוקלו הברקים והרעמים, ויסעו. ואם כי היה המקום רק כשמונה פרסאות מן העיר נסעו שעות רבות, כי מלבד קלוקל הדרך מהגשם הגדול הנה על כל צעד וצעד אירע להם דבר: נתקו המושכות, נפסקו רצועות המרדע, נפל אופן, נשבר מוט התוף אשר בין הסוסים, וכדומה במאורעות אשר כל מאורע עלה להם בזמן מרובה. מרוב עבודה וצער תש כחו של העגלון ולא יכול להנהיג סוסיו, וישב רבי משה מעשל על הדוכן, ולא עברו כעשרים צעדים ותט העגלה מן הדרך אל החפירה – קאנאו – אשר בצדדי הדרך, ויתעפבו שמה שעה ארוכה, עד כי בעמל רב הוציאו את העגלה, ורק כשעתים אחר חצות היום באו אל המקום אשר סימן מורנו הבעל-שם-טוב במכתבו אל הגאון רבי חיים.

כאשר אף יצא הגאון מן העגלה, הנה פתאום הבריק ברק, וקול הרעם היה חזק מאד, עד כי הסוסים נסעו, וגם בהם – להבדיל – לא נותרה כל נשמה מרוב הפחד. לא עברו רגעים אחדים, והנה חשף כיסה את כל השטח, וקולות הרעמים וזיקי הברקים התרידו אותם עד למאד. העגלון בכה בכי רב, ואמר להגאון: רבי, איך בין זייער איבערשראקן, איך האב מורא. והגאון השיבו: והאלקים עשה שיראו מלפניו. וילך הגאון וישב לו במקום אשר ישב, ומפיון שהתעמק בלימודו הנה כמעט רגע נטהרו פני השמים והשמש יצא על הארץ.

המקום היה כבר גדול בשטח כמה מאות אמות, רחוק מן הדרך כחמשים אמה, בין שורות אילנות ישנים נטועים במשטר, ובמקצועות הכפר הנה פה ושם נראו עוד יסודות רקובים ונפירות שהעידו, אשר לפני כמה שנות מספר היו שם איזה בנינים. גם אותות באר נמצא בהכפר חפירה עמוקה ביותר, דפנותיה שבורות, וחרבה בלי מים.

כארבע שעות – מספר הרב משה מעשל – ישב הגאון טרוד בלימודו ויצא במאד, ונלך – אני והעגלון – לחפש אחר מים, ובין סבכי היער לא רחוק מן הכפר מצאנו מעין.

אחר תפלת המנחה חזרנו לעיר, הגאון אמר לעבדני אצלו עד אחר השבת, אמנם אני שמרתי לעשות פקודת מורנו הבעל-שם-טוב, אשר ביום ד' אחר תפלת ערבית אצא את העיר, ושמה תזדמן לי עגלה, ואשב עליה מבלי דבר דבר, לא עם הנוסע ולא עם שאר בני אדם, וכן עשיתי, ובבקר יום ה' הביאתני העגלה עד כמשלש פרסאות למעוזעבזו. ויהי אף הצגתי רגלי בחצר הקדש, וארא, והנה מורנו הבעל-שם-טוב עומד בחלון, וירמוז לי בידו הקדושה, ואקרב אל החלון, ויצוני כי אגמור שלש פעמים את התהלים כולו, פעם אחת קודם התפלה ושתי פעמים אחר התפלה, ולא אדבר עם איש, אף גם במענה על ברכת השלום, עד שאגמור את התהלים, ואחרי כן שירת הים פעם אחת ושירת האזינו שתי פעמים, ושלל לשותות טאבאק – רייכערן די ליוולקע – עד אחר תפלת ערבית.

* * *

בתחלת אלול – מספר כבוד קדושת אדמו"ר הזקן לנכדו הוד כבוד קדושת אדמו"ר הצמח צדק, בשם מורו הרב המגיד שהנה באותו מעמד – בא הגאון רבי חיים ראפפורט למורנו הבעל שם טוב, ויאמר, כי מאז עשה שליחותו ביער ללמוד הארבעה פרקים בהלכות ברכות ברמב"ם

והתפלל תפלת המנחה, הנה ברוך ה' נפקחו עיניו בתורה ויפתח לבבו בעבודת הבורא, והוא נותן שבח והודנה לה' יתברך על אשר זיכה אותו בדבר גדול כזה אשר פקחו עיניו ולבבו בתורה ועבודת הבורא ברוך הוא, ומודה למורנו הבעל-שם-טוב על אשר בחר בו לשלחו שמה, כי בטח זכה להנות מזיוה של נשמה קדושה.

בסעודת שבת סיפר מורנו הבעל-שם-טוב: מלפני מאה וששים שנה בערך בשנת שנ"ט או ש"ס התישב אחד מגאוני פראג, רבי שמואל צדוק שמו, בעיר לבוב, ולו שני בנים, הבכור משה והשני יהודא אריה, ויחריף את בניו בדרכי התורה על ידי מלמדים גדולי התורה. ואם כי רבי שמואל צדוק היה תלמידו של המהר"ל וגאון מופלג, התנגד במאד אל לימוד המוסר ולא אבה אף גם לקרוא את קונטרסי כתבי המהר"ל – כי ספריו היו עדיין בכתובים – אשר שאר התלמידים היו לומדים אותם באותו נפש, ותמורת זה נטה אל לימוד החכמות ובעיקר חכמת התכונה, כי היה חבירו של התוכן והמהנדס המפורסם רבי דוד גאנזי⁸.

מורו המהר"ל היה לו צער גדול משיטתו בלימודים בכלל ומטהותו ללימודי החכמות בפרט, והעולה על כולנה התנגדותו ללימוד המוסר, והיה אחד מראשי המקילים בשאלות איסור והיתר בכל המקצועות.

קבוצה גדולה של מקובלים היתה בפראג, ובתוכם היו גם מהנוטים אחר שיטתו של הגאון רבי אליהו בעל שם מוורמייזא⁹, והתנהגו בהתבודדות וסיגופים, כי ורבים אשר אגודות אגודות של שלשה או חמשה אנשים יחדיו היו הולכים להיעזר או השדה לומדים ספרי מוסר ואגדה, שוחחים ביניהם מוכיחים זה את זה, כל אחד היה מפרט חסרונות נפשו, זה מתאונן כי יש לו נטיה לגאונה, וזה לאמר דבר שקר, זה לקנאה וזה לרכילות, והדומה במדות רעות, והיו מרבים בתעניות וסיגופים, ורובם היו בעלי ידיעה גדולה בתורה, נוסף על ידיעתם בתורת הקבלה, והיו זהירים בהידורי מצוה ומתפללים במתינות גדולה.

הגאון רבי שמואל צדוק היה עוין את המקובלים, ובכל עת מצוא היה עולב אותם ושוחק מדרכיהם [ולועג להנהגותיהם, עד כי היה לשיחה בפי כל, וכנהו: רבי שמואל צדוק מתנגד הקבלה והמוסר.

גם את בניו משה ויהודא אריה הדרין רבי שמואל צדוק בדרכו לפנות ערף להמוסר, ומה גם הקבלה אשר לא האמין בה, ובהיותו מצליח בעסקיו הנה עשיר יענה עזות, והיה מרחיב פיו ולשונו על כל הגאונים אשר לא הסכימו עם שיטתו.

באחד הימים אירע דבר שאלה במראות כתמים אצל אחד משכני רבי שמואל צדוק, ובנדעם כי הרב שמואל צדוק הוא אחד מגדולי התורה הראו לו את דבר השאלה, ויפסוק כי מראה טהורה היא, וכעבור איזה ימים הנה על פי סיבה אשר האשה הראתה את דבר השאלה לאשה אחרת והיא – השנייה – אמרה אשר כזה טימא הדיין, ותתחלחל השואלת במאד, ותאמר לבעלה

(ד) בעהמ"ס צמח דוד ונחמד ונעים⁸ - המובא כמה פעמים בס' החקירה להצמח צדק.

(10) פרק נד-נו. ס.

(8) נולד בשנת ש"א, ונפטר ח' אלול שע"ג.

(9) לעיל חלק ג ושפוא, ואילך.

וילכו אל הבית דין ויבכו על שברם ויבקשו לסדר להם סדר תשובה. אז פקעה סבלנותו של המהר"ל ויקרא את הרב שמואל צדוק ויזכיתו על פניו, והרב שמואל צדוק הוכיח בגאונותו פי מראה טהורה היא, ויכעוס המהר"ל ויאמר פי הוא ניצוץ התלמיד שיכול לטהר את השמא בק"ן טעמים¹¹.

אז עזבו הרב שמואל צדוק ובניו ובני בתיהם את פראג ויעתיקו מושבם לעיר לבוב. הרב שמואל צדוק כבר היה איש שיבה ובנו רבי משה היה יושב אהל ועוסק במושכלות, ורק יהודא אריה היה המביא והמוציא בכל המסחרים אשר להם.

(11) ראה עירובין יג, ב.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

הנני פה כשבועיים שואל ודורש עצת הרופאים מומחים, ומבלי התחשב עם ההוצאה המרובה, הנני מוכרח להתעכב פה עוד איזה זמן ואחרי כן להיות משך זמן בסענאטאריום, ות"ל אשר הרופאים מצאו הטבה מכמו שהי. ויקים הש"י את ברכת אנייש ש"י וישלח לי רפואה שלמה בקרוב.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

המזכיר מ. ש.

ב"ה א ה שבט צ"ז
פאריס

ידידי ווי"ח אי"א מוה"ר מנחם מענדל
ש"י שוי"ב

שלום וברכה.

בזה הנני מאשר קבלת שילוחו שני מחאות על סך מאה שקלים (001) על כתובת חתני הרה"ג הרמ"מ שליט"א שניאורסאהן, והש"י יהי בעזרם בגו"ר.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו מני"א, ה'תשי"ז
ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

הנני מאשר קבלת מכתבו פ"נ מהעשירי למני"א עם המוסג"ב, ויהי רצון שיבשר טוב בזה.

ובפרט שנכנסנו לימי הנחמה, נחמה בכפלים, זאת אומרת כפלים לגבי כל העג"נ והצער וכו' ר"ל שהי בעבר, וכפלים בקדושה, אשר גם הגוף הישראלי קדוש הוא וכל רבינו הזקן ובנו בחרת מכל עם ולשון הוא הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם (תניא ספמ"ט). ויומא קא גרים, אשר כידוע מרז"ל אשר מכאן ואילך כל המוסיק מוסיפין לי.

בברכה לבשוורות טובות בכהנ"ל.

"החלצו!"

בפרשת מטות מקבל משה רבנו את המשימה האחרונה לפני הסתלקותו: "נקם נקמת בני ישראל מאת המדיינים אחר תאסף אל עמיה".

בשמחת תורה של שנת תרנ"ט, השמיע הרבי הרש"ב מאמר חסידות המבסס על מאמר של אדמו"ר הזקן, העוסק בענין אהבת ישראל ושלילת המחלקת. מאמר זה פותח בפסוק "החלצו מאתכם אנשים לצבא" שנאמר בפרשת מטות לגבי מלחמת בני ישראל במדין, כשהמלה 'מדין' מתפרשת במאמר במוכן של מדין ומריבה, מהם יש להמנע בכל מחיר. יש להחליף את השנאת חנם באהבת חנם.

למה 'מדין' זה שנאת חנם? בפרשת בלק מספר שהמואבים והמדיינים החטיאו את בני ישראל עד שפרצה מגפה בעם. מילא המואבים לא ידעו שהשם צוה שלא להלחם בהם וחששו שבני ישראל ילחמו בהם ויכבשו את ארצם ולכן עשו מה שעשו, אך המדיינים סתם התערבו במריבה שלא שיכת להם והחטיאו את בני ישראל.

זה הפרוש 'שנאת חנם' - שנאה ב'חנם', ללא כל הסבר וילא כל הצדקה. מאיפה נובעת שנאה שכזאת? מעמק הקלפה - הישות וההרגשה העצמית [ולכן זו לא רק מלחמה נגד בני ישראל, אלא גם נגד השם].

אדם שיש לו 'בטול', זה לא רק כלפי השם אלא גם כלפי הזולת. הוא נותן 'מקום' גם לאדם אחר. אך מי שחש רק את המציאות האישית שלו, לא מסגל לסבל את השני. הוא מרגיש כאלו השני מתקיים על חשבוננו...

אם כן, אנחנו מבינים שהספור של המדיינים מלנה אותנו עד היום. 'קלפת מדין' זהו היצר של שנאת חנם, עלינו 'להחליץ חושים' ולהלחם בו.

זהו יצר כל קנה קשה שגורם לעתים לאנשים להפסיד הכל, רק כדי לא לתת לשני את מה שהוא רוצה. אדם יכול לעשות משהו הפוך ממה שהוא עצמו חושב, רק כדי שלשני לא יהיה.

האמת היא שאנחנו צריכים לשמח בשמחתו של השני, ובעת צרה חלילה, להשתתף בצערו ולסייע לו. יתרה מכך, אם חלילה נגרם לאדם משהו לא טוב, עליו לקבל זאת באהבה וכתקון למעשיו הלא טובים (לצד הבקשה מהשם שיעשה עמו רק טוב הנראה והנגלה). אך את השני עלינו לדון תמיד לכף זכות (או להוכיחו בנעם על מעשיו בעת הצורך) וממילא יש להצטער אם קרה לו משהו לא טוב.

(מעובד מש"פ מטות מסעי תנש"א ומאמר 'החלצו' תרנ"ט. מתוך 'שמעתא דאורייתא')

הלכות בית הבחירה

המזבח מקומו מכוון ביותר

פרק ב הלכה א

הַמִּזְבֵּחַ - מְקוֹמוֹ מְכוּוֵן בְּיֹתֵר, וְאֵינּוּ מְשַׁנֵּין אוֹתוֹ מִמְקוֹמוֹ לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזֶה מִזְבֵּחַ לְעֹלָה לְיִשְׂרָאֵל". וּבַמִּקְדָּשׁ נֶעְקֵד וְעָקֵד עָלָיו יִצְחָק, וְהוּא הַמְקוֹם שֶׁבָּנָה בוֹ נֹחַ כְּשִׂיצָא מִן הַתֵּיבָה, וְהוּא הַמְקוֹם שֶׁהַקְּרִיב עָלָיו קִין וְהָבֶל, וְבוֹ הַקְּרִיב אָדָם הַרְאִשׁוֹן קֶרֶבֶן כְּשֶׁנִּבְרָא".
וְנֶאֱמַר: "וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת בְּהַר הַמֹּרִיָּה"

שכתוב³ "הכל בכתב מי ה' עלי השכיל"?!
 ב. והביאור בזה:

כבר כתב הרמב"ם בפרק א'⁴ שהיו כמה שינויים בין בית ראשון, בית שני, ובנין העתיד: "בנין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים, וכן בנין העתיד להבנות אף על פי שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר, ואנשי בית שני כשכנו בימי עזרא, בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל".

ולכאורה, כיצד יתכן שיהיה שינוי כל שהוא מהבנין שבנה שלמה, שנבנה על פי ציווי הקדוש ברוך הוא, "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל"?! – אלא ודאי בהכרח לומר שלא כל הפרטים שבמגילה (שמסר שמואל לדוד⁵) נאמרו בתור ציווי לדורות, ולכן בכמה פרטים היו שינויים ממקדש למקדש.

ועל דרך שמצינו בנוגע למשכן, שישנם כמה פרטים שנאמר בהם "וכן תעשו – לדורות"⁶, וישנם פרטים שהיו רק במשכן, ולא בבית המקדש לדורות.

ועל פי זה יש לבאר גם את החילוק שבין המזבח לבית המקדש – שמקומו של המזבח מכוון ביותר, מה שאין כן מקומו של בית המקדש:

בנוגע למקומו של בית המקדש – עיקר הדיוק הוא שבית המקדש יהיה "בהר המוריה", אבל אינו מכוון ביותר – שהרי הר הבית היה ת"ק על ת"ק אמה⁷, ואילו מקומו של בית המקדש (שהיה קטן משטחו של הר הבית) בתוך השטח של הר הבית – אינו מכוון

א. כתב הרמב"ם: "המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם. . ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח. . הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא".

והנה מדיוק לשון הרמב"ם "המזבח מקומו מכוון ביותר", מובן שענין זה הוא רק בנוגע למזבח, מה שאין כן בנוגע לכללות בית המקדש, שאף שצריך להיות במקומו (וכהמשך לשון הרמב"ם כאן: לבנות את בית ה' בירושלים בהר המוריה"), מכל מקום אינו מכוון ביותר. וכן הוא לשון הרמב"ם בהלכות מלכים¹: "ובנה מקדש במקומו" (סתם), ולא כתב במקומו המכוון ביותר.

וצריך להבין:

מכיון שהמזבח צריך לעמוד במקום מסויים בבית המקדש ("לפני האולם משוך לדרום"²), נמצא שהמקום דכללות המקדש הוא בהתאם למקום המזבח, ואם כן כיצד יתכן שמקומו של המזבח יהיה מכוון ביותר, ומקומו של בית המקדש – במקומו סתם, ולא המכוון ביותר?!

ובכלל צריך להבין: כיצד יתכן לומר שישנם ענינים בבית המקדש שאינם מכוונים ביותר – הרי כל פרטי עניני בית המקדש נאמרו מפי הקדוש ברוך הוא, כמו

(5) ראה ירושלמי מגילה פ"א ה"א.
 (6) תרומה כה, ט ובפרש"י – מסנהדרין טז, ב.
 (7) מדות פ"ב מ"א. רמב"ם שם פ"ה ה"א.

(1) ספ"א.
 (2) רמב"ם ה' ביהב"ח פ"א ה"ד.
 (3) דברי הימים"א כח, יט.
 (4) ה"ד.

ביותר, מכל מקום אין כל אפשרות למקום אחר. מה שאין כן בנוגע למקומו של המזבח – הרי למרות שמקום זה מכוון ביותר, "המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא", היינו שמקום זה נקבע כבר מקדמת דנא, מכל מקום מצינו שגם לאחרי שאדם הראשון בנה מזבח במקום זה, נבנו מזבחות נוספים בשאר המקומות.

ועל פי זה יומתק ביותר זה שהרמב"ם פתוח את ספר העבודה עם הפסוק "שאלו שלום ירושלים"⁹: מכיון שמקומו של בית המקדש אינו מכוון ביותר, ואף על פי כן מוכרח להיות בירושלים דוקא – מובן, שענין זה קשור עם המעלה המיוחדת בירושלים.

(משיחת ש"פ נצו"י ה'תשד"ט)

ביותר כמה בדיוק יהיה רחוק מצד זה כו', ובזה יכולים להיות שינויים ממקדש למקדש.

ועל דרך זה יש לומר בנוגע למקומו של המזבח ביחס לכללות בית המקדש – שאף שמקומו של המזבח היה מכוון ביותר, מכל מקום מקומו המדויק של המזבח ביחס לשטחו של בית המקדש, כמה יהיה רחוק ממזרח וכמה ממערב כו', יכול להשתנות ממקדש למקדש.

ג. אמנם, לאורך גיסא – מצינו מעלה בנוגע למקומו של בית המקדש לגבי מקומו של המזבח:

בנוגע למקומו של בית המקדש – כותב הרמב"ם⁸: "כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולם לבנות בהן בית לה'. . ואין שם לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה שבה", כלומר, אף שמקומו של בית המקדש אינו מכוון

(9) תהלים קכב, ו.

(8) פ"א ה"ג.

אגרות קודש

ב"ה, ז' מני"א, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ מוה"ר אברהם יעקב שי

שלום וברכה!

בטח קבל מכתבי - מענה על מכתבו, וכיון שזה זמן רב שלא קבלתי ממנו כל ידיעות, אף שבכלל חזקה היא שכשאין כותבים מכתבים ה"ז סימן שהכל כשורה, אבל הלא ידוע פסק השו"ע (יו"ד בתחלתו) שבמקום שאפשר לברר אין סומכין על החזקה הרי בטח יודיע בפירוש ג"כ.

מצו"פ קונטרס המדבר ג"כ בענין זכרון הן זה שהקב"ה מבקש מישראל והן שישראל מבקשים מהקב"ה וכמבואר בפנים ומדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה, כשהאחד זוכר את רעהו לטובה ולברכה בכל עת הרי שכרו כפול מן השמים, שהקב"ה זוכר עי"ז את הזוכר והנוכר למלאות לכל אחד המצטרך לו, ויש להמשיך זה לענין שאל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרנו, שגם בזה ישנם שלשה הנ"ל שזהו סגולה שהאחד יזכור את חבירו והזכרון יהי תלוי בדבר הלכה, הליכה של הקב"ה, אשר הליכות עולם (גם) לו, היינו ע"פ מאמר המדרש, שהלך הקב"ה מהלך ת"ק שנה לקנות לו שם (קה"ר רפ"ז) ובא זה ע"י התורה, והאריכות לדכותי אך למותר.

בברכה שיהפוך השי"ת ימים אלו לששון ולשמחה בעגלא דידן ובכבוד.

פרשת מטות-מסעי

אחרי שָׁמְעוּ וּנְשָׂא אֶת־עֹנֶה: "אלה החקים אשר צוה יהוה את־מֹשֶׁה בין איש לאשתו בין־אב לבתו בנעריה בית אביה: פ (עד כאן בחול) לא וידבר יהוה אל־מֹשֶׁה לאמר: נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל־עמִיד: וידבר מֹשֶׁה אל־העם לאמר החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על־מדִּין לתת נקמת־יהוה במדין: ה אלף למטה אלף למטה לכל מטות ישראל תשלחו לצבא: ה וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה שנים עשר אלף חלוצי צבא: ו וישלח אתם מֹשֶׁה אלף למטה לצבא אתם ואת־פִּינְחָס בן־אלֶעזר הכהן לצבא וכלי הקדש וחצצרות התרועה בידו: ו ויצבאו על־מדִּין כאשר צוה יהוה את־מֹשֶׁה ויהרגו ויהרגו: ה ואת־מלכי מדִּין הרגו על־חלליהם את־אָוִי ואת־דָקָם ואת־צֹר ואת־חור ואת־רַבֵּעַ חמשת מלכי מדִּין ואת בלעם בן־בעֹר הרגו בחרב: ט וישבו בני־ישראל את־נְשֵׁי מְדִינַת ואת־טַפָּם ואת בהמתם ואת־כָּל־מִקְנֵיהֶם ואת־כָּל־חִילָם בָּזוּ: ו ואת כל־עֲרֵיהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם ואת כל־טִירֹתָם שָׂרְפוּ בָאֵשׁ: ז ויקחו את־כָּל־הַשָּׁלָל ואת כל־הַמִּלְקוֹחַ בָּאָדָם ובבהמה: ח ויבאו אל־מֹשֶׁה ואל־אלֶעזר הכהן ואל־עֲדַת בני־ישראל את־הַשְּׁבִי ואת־הַמִּלְקוֹחַ ואת־הַשָּׁלָל אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־עֲרֶכְתַּת מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: ט

~ נקודות משיחות קודש ~

וידבר משה אל ראשי המטות (ל. ב)

"למד שהפרת נדרים בנחיד ממחה" (רש"י. ו"ל אמרו ד"יג מה שאסרתו תורה", כי יש להתעסק עם העולם ולהעלותו. מאידך אמרו "נדר סג לפרישות", כי אם יש חשש שהתעסקות זו תביא ירידה ומכשול, יש לנדר. מובן

ל וידבר משה אל־ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה: ג איש כִּי־יָדַר נָדַר לַיהוָה אֹהֶשֶׁבֶע שְׁבַעַה לְאִמֹר אִסֹּר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הֵיבֵא מִפּוֹ יַעֲשֶׂה: ד וְאִשָּׁה כִּי־תָדַר נָדַר לַיהוָה וְאִסְרָה אִסֹּר בְּבֵית אָבִיהָ בְּנַעֲרִיהָ: ה וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת־נְדָרָהּ וְאִסְרָהּ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָּל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אִסְרָה אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: ו וְאִם־הִנִּיא אָבִיהָ אֶתָּה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־נְדָרֶיהָ וְאִסְרִיהָ אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וְיִהְיֶה יִסְלַח־לָהּ כִּי־הִנִּיא אָבִיהָ אֶתָּה: ז וְאִם־הָיוּ תִּהְיֶה לְאִישׁ וְנִדְרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִכֶּבֶד שִׁפְתֶיהָ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ: ח וְשָׁמַע אִשָּׁה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְהַחֲרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וְאִסְרָה אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקָמוּ: ט וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע אִשָּׁה יָנִיא אוֹתָהּ וְהִפֹּר אֶת־נְדָרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִכֶּבֶד שִׁפְתֶיהָ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְיִהְיֶה יִסְלַח־לָהּ: י (לוי) וְנָדַר אִלְמָנָה וְגִרְוֹשָׁה כָּל אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ: יא וְאִם־בֵּית אִשָּׁה נְדָרָה אוֹ־אִסְרָה אִסֹּר עַל־נַפְשָׁהּ בְּשַׁבְעָהּ: יב וְשָׁמַע אִשָּׁה וְהַחֲרִישׁ לָהּ לֹא הִנִּיא אֶתָּה וְקָמוּ כָּל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אִסְרָה אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: יג וְאִם־הִפֹּר יִפֹּר אֶתָּה אִשָּׁה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כְּלִמּוּצָא שִׁפְתֶיהָ לְנִדְרֶיהָ וְלִאִסְרָה נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִשָּׁה הַפְּרִים וְיִהְיֶה יִסְלַח־לָהּ: (יש"אל) יד כִּלְנָדַר וְכָל־שִׁבְעַת אִסֹּר לְעֵנַת נַפְשׁ אִשָּׁה יְקִימֶנּוּ וְאִשָּׁה יִפְרֶנּוּ: טו וְאִם־הַחֲרִישׁ יַחֲרִישׁ לָהּ אִשָּׁה מִיּוֹם אֲלִיּוֹם וְהַקִּיִּם אֶת־כָּל־נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אִסְרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַקִּיִּם אֶתָּם כִּי־הַחֲרִישׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ: טז וְאִם־הִפֹּר יִפֹּר אֶתָּה

אפוא, שאם יש דין בגדר השיף לבעל דרָגָה, ממקח, מספּר שהוא דין בקִּפְרַת נָדָר – המִּמְחָה מעלה את הנודר לדרָגָה כִּזו שֶׁאֵינּוּ יָקוּק עוֹד לְנָדָר.

(לקוטי שיחות יג עמ' 107)

שְׁנֵי יָ וַיִּצְאוּ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר וְכָל־נִשְׂאֵי הָעֵדָה לִקְרֹאתֶם אֶל־מַחֲוִיץ לַמַּחֲנֶה: וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיִל שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִצִּבְא הַמַּלְחָמָה: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הִחַיִּיתֶם כָּל־נַקְבָּה: הֲיֵן הַנָּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבָּר בְּלַעַם לְמַסְר־מַעַל בְּיַהוָה: עַל־דָּבָר פְּעוֹר וְתַהֵי הַמּוֹנֶפֶה בַּעֲדַת יַהוָה: וְעַתָּה הֲרִגוּ כָל־זָכָר בַּטָּף וְכָל־אִשָּׁה יָדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הֲרִגוּ: וְכָל הַטָּף בְּנֵשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחַיּוּ לָכֶם: וְאַתֶּם חָנוּ מַחֲוִיץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים כָּל הַרְגַּ נֶפֶשׁ וְכָל אֶנְגֵל בַּחֲלָל תִּתְחַטְּאוּ בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וְשִׁבְיֹכֶם: וְכָל־בְּנֵיךָ וְכָל־כְּלִי־עוֹר וְכָל־מַעֲשֵׂה עֵזִים וְכָל־כְּלִי־עֵץ תִּתְחַטְּאוּ: ׀ וַיֹּאמֶר אֲלֵעָזָר הִכְהֵן אֶל־אֲנֹשֵׁי הַצִּבְא הַבָּאִים לַמַּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יַהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀ אֲךָ אֶת־הַזֵּהָב וְאֶת־הַכֶּסֶף אֶת־הַנְּחֹשֶׁת אֶת־הַבְּרֹזֶל אֶת־הַבַּדִּיל וְאֶת־הַעֲפָרַת: ׀ כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר־יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְיָתֵר אֲךָ בְּמֵי נֹדֶה יִתְחַטְּאוּ וְכָל אֲשֶׁר לֹא־יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַמַּיִם: ׀ וְכַפַּסְתֶּם בְּגִדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְיָטַהַרְתֶּם וְאַחֲרַי תִּבְאוּ אֶל־הַמַּחֲנֶה: ׀ וַיֹּאמֶר יַהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ׀ שָׂא אֶת רֹאשׁ מַלְקוֹחַ הַשְּׂבִי בְּאֲדָם וּבִבְהֵמָה אִתָּה וְאַלְעָזָר הִכְהֵן וְרֹאשֵׁי אֲבוֹת הָעֵדָה: ׀ וְחֻצִית אֶת־הַמַּלְקוֹחַ בֵּין תַּפְשֵׁי הַמַּלְחָמָה הַיִּצְאִים לְצִבְא וּבֵין כָּל־הָעֵדָה: ׀ וְתִרְמֹת מִכֶּם לַיהוָה מֵאֵת אֲנָשֵׁי הַמַּלְחָמָה הַיִּצְאִים לְצִבְא אֶחָד נֶפֶשׁ מִחֲמֹשׁ הַמֵּאוֹת מִן־הָאָדָם וּמִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצִּבְאֵן:

כֹּס מִמַּחְצִיתֶם תִּקְחוּ וְנִתְּתָה לְאַלְעָזָר הִכְהֵן תְּרוּמַת יַהוָה: ׀ וּמִמַּחְצֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תִּקַּח אֶחָד אֶחָז מִן־הַחֲמוּשִׁים מִן־הָאָדָם מִן־הַבֶּקָר מִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן מִכָּל־הַבְּהֵמָה וְנִתְּתָה אֹתָם לְלוֹיִם שְׂמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁפַּן יַהוָה: ׀ וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הִכְהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יַהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀ וַיְהִי הַמַּלְקוֹחַ יָתֵר הַכֹּז אֲשֶׁר בָּזְזוּ עִם הַצִּבְא צֹאן שְׁשִׁמְאוֹת אֶלְף וְשִׁבְעִים אֶלְף וְחֲמִשָּׁת אֲלָפִים: ׀ וּבִקֶּר שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים אֶלְף: ׀ וְחֲמֹרִים אֶחָד וְשִׁשִּׁים אֶלְף: ׀ וַנִּפְשׁ אָדָם מִן־הַנְּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר כָּל־נֶפֶשׁ שְׁנַיִם וְשָׁלְשִׁים אֶלְף: ׀ וְתַהֵי הַמַּחְצִיָּה חֵלֶק הַיִּצְאִים בְּצִבְא מִסַּפֵּר הַצֹּאן שְׁלֹש־מֵאוֹת אֶלְף וְשָׁלְשִׁים אֶלְף וְשִׁבְעַת אֲלָפִים וְחֲמֹשׁ מֵאוֹת: ׀ וַיְהִי הַמֶּכֶס לַיהוָה מִן־הַצֹּאן שֵׁשׁ מֵאוֹת חֲמִשׁ וְשִׁבְעִים: ׀ וְהַבֶּקָר שֵׁשָׁה וְשָׁלְשִׁים אֶלְף וּמִכֶּסֶס לַיהוָה שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים: ׀ וְחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אֶלְף וְחֲמֹשׁ מֵאוֹת וּמִכֶּסֶס לַיהוָה אֶחָד וְשִׁשִּׁים: ׀ וַנִּפְשׁ אָדָם שֵׁשָׁה עָשָׂר אֶלְף וּמִכֶּסֶס לַיהוָה שְׁנַיִם וְשָׁלְשִׁים נֶפֶשׁ: ׀ וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־מִכֶּס תְּרוּמַת יַהוָה לְאַלְעָזָר הִכְהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יַהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀ וּמִמַּחְצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חָצָה מֹשֶׁה מִן־הָאֲנָשִׁים הַצִּבְאִים: ׀ וְתַהֵי מַחְצֵת הָעֵדָה מִן־הַצֹּאן שְׁלֹש־מֵאוֹת אֶלְף וְשָׁלְשִׁים אֶלְף שִׁבְעַת אֲלָפִים וְחֲמֹשׁ מֵאוֹת: ׀ וּבִקֶּר שֵׁשָׁה וְשָׁלְשִׁים אֶלְף: ׀ וְחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אֶלְף וְחֲמֹשׁ מֵאוֹת: ׀ וַנִּפְשׁ אָדָם שֵׁשָׁה עָשָׂר אֶלְף: ׀ וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמַּחְצֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאֶחָז אֶחָד מִן־הַחֲמוּשִׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם לְלוֹיִם שְׂמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁפַּן יַהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יַהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀ וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר לְאַלְפֵי הַצִּבְא שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת: ׀ וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה:

עבְדִיךָ נִשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אֲנָשֵׁי הַמְלַחְמָה אֲשֶׁר
 בִּידֵנוּ וְלֹא־נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ: 1 וְנִקְרָב אֶת־קֶרְבֶּן
 יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מֵצָא כְלִי־הַזֶּהָב וְצִמִּיד
 טַבַּעַת עֲגִיל וְכוּמוֹ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁינוּ לִפְנֵי
 יְהוָה: 2 וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעֹזֵר הַכֹּהֵן אֶת־הַזֶּהָב
 מֵאַתָּם כָּל כְּלֵי מַעֲשֵׂה: 3 וַיְהִי | כָּל־זֶהָב
 הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵרִימוּ לַיהוָה שֵׁשֶׁה עָשָׂר אֶלֶף
 שֶׁבַע־מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלֹפִים
 וּמֵאֵת שָׂרֵי הַמֵּאוֹת: 4 אֲנָשֵׁי הַצֵּבָא בְּזוֹן אִישׁ
 לוֹ: 5 וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעֹזֵר הַכֹּהֵן אֶת־הַזֶּהָב
 מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלֹפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבֵאוּ אֹתוֹ אֶל־
 אֹהֶל מוֹעֵד וּפְרוֹן לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יְהוָה: 6

~ נקודות משיחות קודש ~

1 וְהִיא מִחֲצַת הָעֵדָה (לא, מג)

בְּדַאי עֵבֶר זְמַן רַב עַד שֶׁהִרְמִינוּ אֶת הַמָּכֶס, וּבְדֶרֶךְ הַשָּׁבַע
 אִי אֶפְשָׁר שֶׁבְּמִשְׁךָ זְמַן זֶה לֹא מֵת אֶף אֶחָד מִכָּל הָאָדָם
 וְהִבְהֵמָה, וְאִם כֵּן לֹא הָיוּ הַחֲצָאִים שְׂוִים, וְהַכְּתוּב מְפָרֵט אֶת
 מִחֲצַת הָעֵדָה כְּדִי לְהוֹדִיעַ דְּבַר פְּלֵא (לֹא בְּתוֹר מֵאֲמֵר הַמְּסַגֵּר):
 הַחֲצִי הַשֵּׁנִי הִנֵּה כְּדִיוּק כְּמוֹ הַחֲצִי הָרִאשׁוֹן, כִּי לֹא מֵת אֶף
 אֶחָד. וְזוֹהִי כְּנִגַּת רִשְׁי: "כֶּף וְכֶף", וּבִטְעַם הַדְּבָר יֵשׁ לוֹמֵר,
 שְׂאִם לֹא הָיוּ הַחֲצָאִים שְׂוִים הִנֵּה עֲדָף שְׂלֵא נִלְקַח מִמֶּנּוּ מָכֶס.

(לקוטי שיחות יג עמ' 112)

שְׁלִישִׁי **לב** 11 וּמִקְנֶה | 12 רַב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן
 וְלְבְנֵי־גַד עֲצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת־אֶרֶץ יְעוֹזֵר
 וְאֶת־אֶרֶץ גְּלָעָד וְהִנֵּה הַמָּקוֹם מְקוֹם מִקְנֶה:
 13 וַיָּבֵאוּ בְנֵי־גַד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה
 וְאֶל־אֶלְעֹזֵר הַכֹּהֵן וְאֶל־נְשִׂאֵי הָעֵדָה לֵאמֹר:
 14 עֲטָרוֹת וְדִיבֵן וַיְעוֹזֵר וְנִמְרָה וְחִשְׁבוֹן וְאֶלְעֵלָה
 וְשֹׁבֵם וְנָבוּ וְבַעֲזָן: 15 הָאֶרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה לִפְנֵי
 עַדֵת יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מִקְנֶה הוּא וְלַעֲבָדֶיךָ
 מִקְנֶה: 16 הַ וַיֹּאמְרוּ אִם־מֵצָאנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יִתֵּן
 אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לְאַחֲזָה אֶל־תְּעַבְרֵנוּ
 אֶת־הַיַּרְדֵּן: 17 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי־גַד וְלְבְנֵי רְאוּבֵן
 הָאֲחִיכֶם יָבֹאוּ לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה:

1 וְלִמְכָה כְּתִיב תְּנוּאוֹן קְרִי תְּנִיאוֹן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 מֵעֵבֶר אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה: 2 פֹּה
 עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשִׁלְחֵי אֲתֶם מִקְדָּשׁ בְּרַנַּע
 לְרֹאוֹת אֶת־הָאֶרֶץ: 3 וַיַּעֲלוּ עַד־נַחַל אֲשַׁפּוֹל
 וַיִּרְאוּ אֶת־הָאֶרֶץ וַיִּנְיָאוּ אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְבַלְתִּי־כֹא אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה:
 4 וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר:
 5 אִם־יִרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֲלִים מִמִּצְרַיִם מִפֶּן
 עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
 נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב כִּי לֹא־מְלֹאוּ
 אַחֲרָי: 6 בְּלִתִּי כָּלֵב בֶּן־נִפְנֵה הַקַּנּוֹי וַיְהוֹשִׁעַ
 בְּיַגּוֹן כִּי מְלֹאוּ אַחֲרָי יְהוָה: 7 וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה
 בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנְעַם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־תֵּם
 כָּל־הַדּוֹר הַעֲשֵׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: 8 וְהִנֵּה
 קָמְתֶם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תְּרַבּוֹת אֲנָשִׁים חַטָּאִים
 לְסַפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל:
 9 כִּי תִשׁוּבֶן מֵאַחֲרָיו וַיִּסַּף עוֹד לְחַנּוּחַ בַּמִּדְבָּר
 וְשִׁחַתֶּם לְכָל־הָעָם הַזֶּה: 10 הַ וַיִּגְשׂוּ אֵלָיו
 וַיֹּאמְרוּ גְּדַרְת צֵאן נִבְנֶה לְמִקְנֵנוּ פֹה וְעָרִים
 לְטַפְּנוּ: 11 וְאִנְחֵנוּ נַחֲלֵךְ חֲשִׁים לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 עַד אֲשֶׁר אִם־הִבִּיאֵנָם אֶל־מְקוֹמָם וַיֹּשֶׁב טַפְּנוּ
 בְּעָרֵי הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ: 12 לֹא נָשׁוּב
 אֶל־בְּתִינוּ עַד הַתְּנַחַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ:
 13 כִּי לֹא נִנְחַל אֲתֶם מֵעַבְרַת הַיַּרְדֵּן וְהַלָּאָה כִּי
 בָּאָה נַחֲלָתֵנוּ אֵלֵינוּ מֵעַבְרַת הַיַּרְדֵּן מִזְרַחָה: 14 פ

~ נקודות משיחות קודש ~

גְּדַרְת צֵאן . . וְעָרִים לְטַפְּנוּ (לב, טז)

"שֶׁהִקְדִּימוּ מִקְנֵיהֶם לְטַפָּם" (רש"י). בְּנֵי גַד וּבְנֵי רְאוּבֵן
 רָצוּ לְהִתְיַשֵּׁב בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ קִדְשַׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
 גַּם שָׁם, בְּ"אֶרֶץ מִקְנֶה", הִינֵנוּ בְּרוּר הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית וּבְרוּר
 מִיֵּן הַחַי כְּפִשׁוּטוֹ. לָכֵן הִקְדִּימוּ מִקְנֵיהֶם, כִּי עַקֵּר כְּנִגַּתָם
 בְּהִתְיַשְׁבוּת זוֹ הִיְתָה כְּדִי לְבָרֵר אֶת חִלְקָם בְּעוֹלָם, הַ"מִּקְנֶה
 רַב", לֹא לְמַעַן עֲצֹמֵם וְטַפְּיהֶם.

(ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 616)

וְאֵת קָרִיתִים: ^ל וְאֵת־נָבוֹ וְאֵת־בְּעַל מְעוֹן מוֹסֶבֶת שֵׁם וְאֵת־שִׁבְמָה וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁמֹת אֶת־שְׁמוֹת הָעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ: ^מ וַיִּלְכְּדוּ בְנֵי מְכִיר בְּנֵי־מְנַשֶּׁה גִלְעָדָה וַיִּלְכְּדוּ וַיִּירָשׁ אֶת־הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר־בָּהּ: ^נ וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־הַגְּלָעָד לְמְכִיר בְּנֵי־מְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁב בָּהּ: ^ס וַיֵּאִיר בְּנֵי־מְנַשֶּׁה הַלָּד וַיִּלְכְּדוּ אֶת־חֹתְמֵיהֶם וַיִּקְרְאוּ אֶתְהֵן חֹתֵי יְאִיר: ^פ וַנִּבְחַח הַלָּד וַיִּלְכְּדוּ אֶת־קַנְתָּה וְאֵת־בְּנֵיהֶּיָהּ וַיִּקְרְאוּ לָהּ נֹבַח בְּשֵׁמוֹ: פפפ

ק"ב פפוקים, בק"י יק"ב סימן

פרשת מסעי

לג א אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: ב וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם: ג וַיִּסְעוּ מֵרַעַמְסֵס בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֹמֵשׁ עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּיַד רָמֶה לְעֵינֵי כָּל־מִצְרַיִם: ד וּמִצְרַיִם מִקְבָּרִים אֵת אֲשֶׁר הִפֵּה יְהוָה בָּהֶם כָּל־בְּכוֹר וּבְאֵלֵיהֶם עָשָׂה יְהוָה שְׁפָטִים: ה וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵרַעַמְסֵס וַיַּחֲנוּ בְּסִפְתָּי: ו וַיִּסְעוּ מִסִּפְתָּי וַיַּחֲנוּ בְּאֵתֶם אֲשֶׁר בַּקֶּצֶה הַמִּדְבָּר: ז וַיִּסְעוּ מֵאֵתֶם וַיֵּשֶׁב עַל־פִּי הַחִירֹת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי בְּעַל צִפּוֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִגְדֵּל: ח וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירֹת וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹד־חַיִּים הַמִּדְבָּרָה וַיִּלְכְּדוּ דָרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר אֹתָם וַיַּחֲנוּ בְּמִרְהָ: ט וַיִּסְעוּ מִמִּרְהָ וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וּבְאֵילָם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינַת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ־שָׁם: י וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיַּחֲנוּ עַל־יַם־סוּף: יא וַיִּסְעוּ מִיַּם־סוּף וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר־סִין: יב וַיִּסְעוּ מִמִּדְבָּר־סִין וַיַּחֲנוּ בַּדְּפָקָה: יג וַיִּסְעוּ מִדְּפָקָה וַיַּחֲנוּ בְּאֵלוֹשׁ: יד וַיִּסְעוּ מֵאֵלוֹשׁ וַיַּחֲנוּ בְּרַפִּידִם וְלֹא־הָיָה שָׁם מַיִם לָעַם לְשִׁתּוֹת: טו וַיִּסְעוּ מִרַפִּידִם וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר סִינִי:

רביעי ב וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אִם־תַּחֲלֹצוּ לִפְנֵי יְהוָה לְמַלְחָמָה: כא וְעָבַר לָכֶם כָּל־חַלּוּץ אֶת־חֵירֶדֶן לִפְנֵי יְהוָה עַד הוֹרִישׁוּ אֶת־אֵיכּוֹ מִפְּנֵי: כב וּנְכַבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְאַחַר תֵּשְׁבוּ וְהִייתֶם גְּקִים מִיְהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהִיְתָה הָאָרֶץ תְּזוּת לָכֶם לְאַחֲזָה לִפְנֵי יְהוָה: כג וְאִם־לֹא תַעֲשׂוּן פֶּן הִנֵּה חֲטַאתֶם לַיהוָה וְדַעוּ חֲטַאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם: כד בְּנוּ לָכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם וְגֵדְרֹת לְצִנְאֵכֶם וְהִצֵּא מִפִּיכֶם תַעֲשׂוּ: כה וַיֹּאמֶר בְּנֵי־גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר עַבְדֶּיךָ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר אָדָנִי מִצְוָה: כו טַפְּנוּ נַשִּׁינוּ מִקִּנְנוּ וְכָל־בְּהֵמַתָּנוּ יְהִי־שֵׁם בְּעָרֵי הַגְּלָעָד: כז וְעַבְדֶּיךָ יַעֲבְרוּ כָּל־חַלּוּץ צָבָא לִפְנֵי יְהוָה לְמַלְחָמָה כַּאֲשֶׁר אָדָנִי דִבֶּר: כח וַיִּצְוּ לָהֶם מֹשֶׁה אֶת אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוּן וְאֶת־רְאשֵׁי אֲבוֹת הַמִּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵיהֶם אִם־יַעֲבְרוּ בְנֵי־גֵד וּבְנֵי־רְאוּבֵן א | אֶתְכֶם אֶת־חֵירֶדֶן כָּל־חַלּוּץ לְמַלְחָמָה לִפְנֵי יְהוָה וּנְכַבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם וְנִתְתַּם לָהֶם אֶת־אָרֶץ הַגְּלָעָד לְאַחֲזָה: לו וְאִם־לֹא יַעֲבְרוּ חַלּוּצִים אֶתְכֶם וְנִאֲחָזוּ כְּתַכְכֶם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: לז וַיַּעֲנוּ בְנֵי־גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־עַבְדֶּיךָ פֶּן נַעֲשֶׂה: לח נַחֲנוּ נַעֲבֹר חַלּוּצִים לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאִתְּנוּ אַחֲזָת נַחֲלָתָנוּ מֵעַבְר לִירְדֵן: לו וַיִּתֵּן לָהֶם | מֹשֶׁה לְבְנֵי־גֵד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן וְלַחֲצִי | שְׁבֵט | מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף אֶת־מַמְלַכְתָּה סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי וְאֶת־מַמְלַכְתָּה עֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן הָאָרֶץ לְעָרֶיהָ בְּגִבְלַת עָרֵי הָאָרֶץ סָבִיב: לז וַיִּבְנוּ בְנֵי־גֵד אֶת־דִּיבֵן וְאֶת־עֵטְרֹת וְאֶת עֵרְעֵר: לח וְאֶת־עֵטְרֹת שׁוֹפָן וְאֶת־יַעֲזֹר וְגִנְבָהָה: לט וְאֶת־בֵּית נַמְרָה וְאֶת־בֵּית הָרֶן עָרֵי מִבְצָר וְגֵדְרֹת צֹאן: לו וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת־חֶשְׁבּוֹן וְאֶת־אֶלְעָלָא

~ נקודות משיחות קודש ~

אלה מסעי בני ישראל (ג, א)
 הפעל-שם טוב אומר, שכל אחד עובר את כל המסעות
 במשך חייו. ואף שישנם מסעות שהם נגד רצון ה', ואיך
 אפשר לומר שחייבים לעבור גם אותם – הנה המסעות עצמם
 הם בחינות קדושות ומעלות רמות, אלא שהבחירה נתונה,
 ומצד מעשי ישראל ארעו בהם דברים שליליים. ויש להעיר
 מהמבאר ב'אור התורה' פרשתנו: "יש בחינת מ"ב מסעות
 גם כן בכל יום".

(לקוטי שיחות כג עמ' 225)

חמישי וידבר יהוה אל־משה בעֲרֶכְתָּ מואב
 על־יַרְדֵּן ירחו לאמר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 ואמרת אלהם כי אתם עֲבָרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן
 אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן: וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־כָּל־יֹשְׁבֵי
 הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וּאֲבֹדְתֶם אֶת כָּל־מִשְׁפְּחֵיכֶם וְאֵת
 כָּל־צִלְמֵי מִסְכַּתְכֶם תֹּאבְדוּ וְאֵת כָּל־בְּמוֹתֶם
 תִּשְׁמִידוּ: וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ וְיֹשְׁבֵיהָ
 כִּי לָכֶם נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ לְרִשְׁתָּהּ: וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֶת־הָאָרֶץ בְּגוֹזֵל לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם
 לְרֹב תִּרְבּוּ אֶת־נַחֲלֹתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעִיט אֶת־
 נַחֲלֹתוֹ אֶל אֲשֶׁר־יֵצֵא לוֹ שְׂמֵהּ הַגּוֹזֵל לוֹ יִהְיֶה
 לְמִטּוֹת אֲבֹתֵיכֶם תִּתְנַחֲלוּ: וְאִם־לֹא תוֹרִישׁוּ
 אֶת־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר תוֹתִירוּ
 מֵהֶם לְשָׂפִים בְּעֵינֵיכֶם וּלְצִנִּינִם בְּצַדֵּיכֶם וְצָרְרוּ
 אֲתֹכֶם עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם יֹשְׁבִים בָּהּ:
 וְהָיָה כֹּאֲשֶׁר דִּמְיָתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲעִשֶׂה
 לָכֶם: פ לֵד « וידבר יהוה אל־משה לאמר:
 צו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ואמרת אלהם כִּי־אתֶם
 בָּאִים אֶל־הָאָרֶץ כְּנָעַן וְאֵת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפְּלוּ
 לָכֶם בְּנַחֲלָה אֶרֶץ כְּנָעַן לְגַבְלֹתֶיהָ: וְהָיָה לָכֶם
 פֶּאֶת־גִּבּוֹ מִמִּדְבַּר־צֹן עַל־יְדֵי אֲדוֹם וְהָיָה לָכֶם
 גְּבוּל גִּבּוֹ מִקְצֵה יַם־הַמֶּלַח קְדֻמָּה: וְנִסַּב לָכֶם
 הַגְּבוּל מִגִּבּוֹ לְמַעַלָּה עַקְרָבִים וְעֵבֶר צִנְהָ
 כתיב והיה קרי והיו תוצאתיו מנגב לקדש ברנע
 ויצא חצר־אדר ועבר עצמנה: ונסב הגבול

וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרַת הַתְּאֹהֶ:
 וַיִּסְעוּ מִקִּבְרַת הַתְּאֹהֶ וַיַּחֲנוּ בְּחֶצְרַת: וַיִּסְעוּ
 מִחֶצְרַת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה: וַיִּסְעוּ מִרִתְמָה וַיַּחֲנוּ
 בְּרַמֵּן פָּרִיז: וַיִּסְעוּ מִרַמֵּן פָּרִיז וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנָה:
 וַיִּסְעוּ מִלִּבְנָה וַיַּחֲנוּ בְּרֹפֶס: וַיִּסְעוּ מִרֹפֶס
 וַיַּחֲנוּ בְּקַהֲלָתָה: וַיִּסְעוּ מִקַּהֲלָתָה וַיַּחֲנוּ בְּהַר־
 שֹׁפֵר: וַיִּסְעוּ מִהַר־שֹׁפֵר וַיַּחֲנוּ בְּחַרְדָּה:
 וַיִּסְעוּ מִחַרְדָּה וַיַּחֲנוּ בְּמַקְהֵלָתָה: וַיִּסְעוּ
 מִמַּקְהֵלָתָה וַיַּחֲנוּ בְּתַחַת: וַיִּסְעוּ מִתַּחַת וַיַּחֲנוּ
 בְּתַרְחָה: וַיִּסְעוּ מִתַּרְחָה וַיַּחֲנוּ בְּמַתְקָה: וַיִּסְעוּ
 מִמַּתְקָה וַיַּחֲנוּ בְּחִשְׁמֹנָה: וַיִּסְעוּ מִחִשְׁמֹנָה
 וַיַּחֲנוּ בְּמִסְרוֹת: וַיִּסְעוּ מִמִּסְרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּכַנֵּי
 יַעֲקוֹן: וַיִּסְעוּ מִכַּנֵּי יַעֲקוֹן וַיַּחֲנוּ בְּחַר הַגְּדָד:
 וַיִּסְעוּ מִחַר הַגְּדָד וַיַּחֲנוּ בְּיַטְבַּתָּה: וַיִּסְעוּ
 מִיַּטְבַּתָּה וַיַּחֲנוּ בְּעֵבְרָנָה: וַיִּסְעוּ מִעֵבְרָנָה
 וַיַּחֲנוּ בְּעֵצִיֹן גָּבֵר: וַיִּסְעוּ מִעֵצִיֹן גָּבֵר וַיַּחֲנוּ
 בְּמִדְבַּר־צֹן הוּא קְדֻשׁ: וַיִּסְעוּ מִקְדֻשׁ וַיַּחֲנוּ
 בְּהַר הָהָר בְּקִצֵּה אֶרֶץ אֲדוֹם: וַיַּעַל אַהֲרֹן
 הַכֹּהֵן אֶל־הָהָר הָהָר עַל־פִּי יְהוָה וַיָּמַת שָׁם
 בְּשֵׁנַת הָאָרְבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִאֶרֶץ
 מִצְרַיִם בְּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ: וְאַהֲרֹן
 בֶּן־שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים וּמֵאָת שָׁנָה בָּמָתוֹ בְּהַר
 הָהָר: ס וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּדְ עֹרֵד וְהוּא־יֹשֵׁב
 בְּגִבּוֹ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֵא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיִּסְעוּ
 מִהַר הָהָר וַיַּחֲנוּ בְּצִלְמָנָה: וַיִּסְעוּ מִצִּלְמָנָה
 וַיַּחֲנוּ בְּפוֹגֵן: וַיִּסְעוּ מִפוֹגֵן וַיַּחֲנוּ בְּאַבְתָּ:
 וַיִּסְעוּ מֵאַבְתָּ וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֵבְרִים בְּגִבּוֹל
 מוֹאָב: וַיִּסְעוּ מֵעֵיִם וַיַּחֲנוּ בְּרִדְכֵן גָּד: וַיִּסְעוּ
 מִרִדְכֵן גָּד וַיַּחֲנוּ בְּעַלְמֹן דְּבַלְתִּימָה: וַיִּסְעוּ
 מִעַלְמֹן דְּבַלְתִּימָה וַיַּחֲנוּ בְּהַרֵי הָעֵבְרִים לְפָנֵי
 נָבו: וַיִּסְעוּ מִהַרֵי הָעֵבְרִים וַיַּחֲנוּ בְּעֶרְכָתָה
 מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יַרְחוֹ: וַיַּחֲנוּ עַל־הַיַּרְדֵּן מִבֵּית
 הַיְשׁוּמֹת עַד אֲבָל הַשְּׂפִיִם בְּעֶרְכָתָה מוֹאָב: ס

מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאתיו הימה:
 וגבול ים והיה לכם היים הגדול וגבול
 זה יהיה לכם גבול ים: וזה יהיה לכם גבול
 צפון מנהימ הגדל תתאו לכם הר ההר:
 מהר ההר תתאו לכא חמת והיו תוצאת
 הגבל צדדה: ויצא הגבל זפרנה והיו
 תוצאתיו חצר עינן זה יהיה לכם גבול צפון:
 והתאויתם לכם לגבול קדמה מחצר עינן
 שפמה: וירד הגבל משפם הרבלה מקדם
 לעינן וירד הגבל ומחה על-פתף ים-פנת
 קדמה: וירד הגבול הירדנה והיו תוצאתיו ים
 הפלח זאת תהיה לכם הארץ לגבלתיה סביב:
 ויצו משה את-בני ישראל לאמר זאת הארץ
 אשר תתנחלו אתה בגודל אשר צוה יהוה
 לתת לתשעת המפות וחצי המפה: כי לקחו
 מפה בני הראובני לבית אבתם ומפה בני
 הגדי לבית אבתם וחצי מפה מנשה לקחו
 נחלתם: שני המפות וחצי המפה לקחו
 נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה: פ

עמיהוד: כ למטה בנימן אלידר בן-סלון:
 ולמטה בנידן נשיא בקי בן-גלי: כ לבני
 יוסף למטה בני-מנשה נשיא חניאל בן-אפר:
 ולמטה בני-אפרים נשיא קמואל בן-שפטן:
 ולמטה בני-זבולן נשיא אליצפן בן-פרגד:
 ולמטה בני-יששכר נשיא פלטיאל בן-עזן:
 ולמטה בני-אשר נשיא אחיהוד בן-שלמי:
 ולמטה בני-נפתלי נשיא פדהאל בן-עמיהוד:
 אלה אשר צוה יהוה לנחל את-בני-ישראל
 בארץ פנען: פ לה וידבר יהוה אל-משה
 בערכת מואב על-ירדן ירחו לאמר: כ צו
 את-בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחותם
 ערים לשבת ומגרש לערים סביבתיהם תתנו
 ללויים: והיו הערים להם לשבת ומגרשיהם
 יהיו לבהמתם ולרכשם ולכל חיתם: ומגרשי
 הערים אשר תתנו ללויים מקיר העיר וחוצה
 אלף אמה סביב: ומדתם מחוץ לעיר את-
 פאת-קדמה אלפים באמה ואת-פאת-נגב
 אלפים באמה ואת-פאת-ים אלפים באמה
 ואת פאת צפון אלפים באמה והעיר בתוך זה
 יהיה להם מגרשי הערים: ואת הערים אשר
 תתנו ללויים את שש-ערי המקלט אשר תתנו
 לנש שמה הרצח ועליהם תתנו ארבעים
 ושתים עיר: וכל-הערים אשר תתנו ללויים
 ארבעים ושמנה עיר אתה ואת-מגרשיהן:
 והערים אשר תתנו מאחזת בני-ישראל מאת
 הרב תרבו ומאת המעט תמעטו איש כפי
 נחלתו אשר ינחלו ותן מעריו ללויים: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

זאת הארץ אשר תפל לכם (לה. ב)

ארץ - לשון רצוא, רומז לנשמה, המשתוקקת תמיד לה.
 תפל - רומז לירידתה לעולם. מן הגבולין הללו. המצות
 נוהגות - בנות הירידה היא קיום מצות מעשיות, התלויות
 בארץ, שנתן לקימן רק במגבלות של העולם. על שם
 שנתמלקה בגורל. לשון נפילה - על ידי ירידה זו מגיעה
 הנשמה לבחינת גורל, עבודה שלמעלה משעם ודעת, עצם
 הנשמה.

(לקוטי שיחות יג עמ' 126)

שישי וידבר יהוה אל-משה לאמר: ואלה
 שמות האנשים אשר ינחלו לכם את-הארץ
 אלעזר הכהן ויהושע בן-נון: ונשיא אחד
 נשיא אחד ממטה תקחו לנחל את-הארץ:
 ואלה שמות האנשים למטה יהודה פלב
 בן-יפנה: ולמטה בני שמעון שמואל בן

~ נקודות משיחות קודש ~

ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר (לה. ו)

ליו ערים היו בארץ ישראל ויש בעבר הירדן. ויש לתמה:
 הפקשה להשאר בעבר הירדן לא הייתה רצויה, ככתוב "נחלה
 מבקלת בראשונה ואחריה לא תברך" (שמהרו לטול חלקם
 בעבר הירדן, רש"י. וברש"י לבראשית רבה ויש פרשה ע"ב:

תפסו בעבר הירדן שהיה מצוי להם ראשונה, אף-על-פי שארץ ישראל טובה הימנה. ואף-על-פי-כן צוה ה' להושיב את שבת לוי בעבר הירדן!

(לקוטי שיחות כג עמ' 212)

שביעי וידבר יהוה אל-משה לאמר: ודבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עברים את-הירדן ארצה פגוע: והקריתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם וגם שמה רצח מכה-נפש בשגגה: והיו לכם הערים למקלט מגאל ולא ימות הרצח עד-עמדו לפני העדה למשפט: והערים אשר תתנו שש-ערי מקלט תהיינה לכם: את | שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ פגוע ערי מקלט תהיינה: לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהיינה שש-הערים האלה למקלט לגוס שמה כל-מכה-נפש בשגגה: ואם-בכלי ברזל | הכהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח: ואם באבן יד אשר-ימות בה הכהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח: או בכלי עץ-יד אשר-ימות בו הכהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח: וגאל הדם הוא ימית את-הרצח בפגוע-בו הוא ימתנו: ואם-בשנאה יהדפנו או-השליך עליו בצדקה וימת: או באיבה הכהו בידו וימת מות-יומת המכה רצח הוא גאל הדם ימית את-הרצח בפגוע-בו: ואם-בפתע בלא-איבה הדפו או-השליך עליו כל-כלי בלא צדקה: או בכל-אבן אשר-ימות בה בלא ראות ויפל עליו וימת והוא לא-אויב לו ולא מבקש רעתו: ושפטו העדה בין המכה ובין גאל הדם על המשפטים האלה: והצילו העדה את-הרצח מיד גאל הדם והשיבו אתו העדה אל-עיר מקלטו אשר-גם שמה וישב בה עד-מות הפהן הגדל אשר-

משה אתו בשמן הקדש: ואם-יצא יצא הרצח את-גבול עיר מקלטו אשר גוס שמה: ומצא אתו גאל הדם מהוץ לגבול עיר מקלטו ורצח גאל הדם את-הרצח אין לו דם: כי בעיר מקלטו ישב עד-מות הפהן הגדל ואחר-ימות הפהן הגדל ישוב הרצח אל-ארץ אחזתו: והיו אלה לכם לחקת משפט לדתיתכם בכל מושבתיכם: כל-מכה-נפש לפי עדים ירצח את-הרצח ועד אחד לא-יענה בגפש למות: ולא-תקחו כפר לגפש רצח אשר-הוא רשע למות פירות יומת: ולא-תקחו כפר לגוס אל-עיר מקלטו לשוב לשבת בארץ עד-מות הפהן: ולא-תחניפו את-הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחניף את-הארץ ולא-ארץ לא-יכפר לדם אשר שפד-בה פיראם בדם שפכו: ולא תטמא את-הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שכן בתוכה כי אני יהוה שכן בתוך בני ישראל: פ לו | ויקרבו ראשי האבות למשפחת בני-גלעד בין-מכיר בין-מנשה ממשפחת בני יוסף וידברו לפני משה ולפני הנשאים ראשי אבות לבני ישראל: ויאמרו את-אדני צוה יהוה לתת את-הארץ בנחלה בגורל לבני ישראל ואדני צוה ביהוה לתת את-נחלת צלפחד אחינו לבנתיו: והיו לאחד מבני שבטי בני-ישראל לנשים ונגרעה נחלתן מנחלת אבותינו ונוסף על נחלת המטה אשר תהיינה להם ומגורל נחלתנו יגרע: ואם-יהיה היכל לבני ישראל ונוספה נחלתן על נחלת המטה אשר תהיינה להם ומנחלת מטה אבותינו יגרע נחלתן: ויצו משה את-בני ישראל על-פי יהוה לאמר פן מטה בני-יוסף דברים: וזה הדבר אשר-צוה יהוה לבנות

כָּל בְּרִכְתָּא וְיִשְׂרָאֵל, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחְמָתָא, דְּאִמְרִין
בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אָמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~

בְּן מִטָּה בְּנֵי יוֹסֵף דְּכָרִים (לו, ה)

על הפסוק (פנחס כו, ז) "בְּן בָּנוֹת צִלְפַּחַד דְּבָרוֹת" פִּרְשׁ רש"י: "זָפָה תְּבַעֲרוּ". וְהִינֵנו, שְׂלֵא רַק שְׂתִיבְעִתֶּן צוֹדֵקָת, אֲלָא הִיא גַם תְּבִיעָה זָפָה. וְאִף כָּאֵן: לֹא רַק שְׂהַטְעֵנָה צוֹדֵקָת (וְלִכְּן כָּא צוּוִי ה' לְבָנוֹת צִלְפַּחַד), אֲלָא הִיא גַם טְעֵנָה זָפָה, וְלִכְּן "וְכָל בַּת . . . לְאָחֵד מִמְּשַׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה" (אף שְׂלֵא דְבָרוּ עַל כָּךְ).

(לקוטי שיחות יג עמ' 256)

מִפְטִיר י" וְתִהְיֶינָה מַחְלָה תְּרִצָּה וְחֻגְלָה וּמְלֻכָּה וְנִעָה בָּנוֹת צִלְפַּחַד לְבָנֵי דְדִיהֵן לְנָשִׁים: י" מִמְּשַׁפַּחַת בְּנֵי־מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים וְתִהְיֶינָה נַחֲלָתָן עַל־מִטָּה מִשְׁפַּחַת אֲבִיהֶן: י" אֵלֶּה הַמִּצְוֹת וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יַרְחוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~

אֵלֶּה הַמִּצְוֹת וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' (לו, יג)

הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִימָּה לְאַחַר הַקְּדָמַת הַמַּסְעוֹת בְּמִדְבָּר, בְּהֵן הַכְּנִיעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְכָרוּ אֶת הַנְּחֹשׁ שֶׁרַף וְעַקְרָב. כִּף נִשְׁלַלָה הָאֲפָשׁוֹת שֶׁקְּלָפוֹת אֵלֶּוּ יִבְטְלוּ אֶת הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ, שְׁהָרִי כְּבֹד הַתְּבַרְרוּ. לְכֵן הַסְתִּימוּ הַמַּסְעוֹת בְּעֶרְבֹת מוֹאָב, הַדְרִיגָה הַנְּמוּכָה בְּיוֹתֵר: "מוֹאָב" הוּא חֻקְמָה דְקִלְפָה, וּבְזָה גּוֹפָא – "עֲרֹבוֹת", לְשׁוֹן עֲרָב וְחֻשָּׁף. לְאַחַר הַכְּנִיעַת וּבְרוּר קִלְפָה זו, מוֹיָכְנִים לְהַכְּנִס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

(ספר השיחות תשמ"ב ב עמ' 568)

קל"ב פסוקים, חול"ה מחל"ה סימן.

צִלְפַּחַד לְאִמּוֹר לְטוֹב בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים
אֵד לְמִשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים:
וְלֹא־תִסַּב נַחֲלָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּטָּה אֶל־מִטָּה
כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מִטָּה אֲבִתּוֹ יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
ח וְכָל־בַּת יִישֶׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְאָחֵד מִמְּשַׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה
לְמַעַן יִירָשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבִיתּוֹ:
ט וְלֹא־תִסַּב נַחֲלָה מִמִּטָּה לְמִטָּה אַחַר כִּי־אִישׁ
בְּנַחֲלָתוֹ יִדְבְּקוּ מִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כ בְּאִשֶּׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֶשְׂוֹ בָּנוֹת צִלְפַּחַד:
יא וְתִהְיֶינָה מַחְלָה תְּרִצָּה וְחֻגְלָה וּמְלֻכָּה וְנִעָה
בָּנוֹת צִלְפַּחַד לְבָנֵי דְדִיהֵן לְנָשִׁים: יב מִמְּשַׁפַּחַת
בְּנֵי־מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים וְתִהְיֶינָה נַחֲלָתָן
עַל־מִטָּה מִשְׁפַּחַת אֲבִיהֶן: יג אֵלֶּה הַמִּצְוֹת
וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יַרְחוֹ:

חזק חזק ונתחזק

חצי קריש

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אָמֵן בְּעֵלְמָא דִּי בְּרָא כְרַעוּתָהּ
וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיַקְרֵב מְשִׁיחָה.
אָמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֵנְלָא
וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אָמֵן הִיא שְׁמַה רַבָּא מְבַרַךְ לְעָלַם וּלְעַלְמֵי
עֻלְמָא. יַחְבְּרֵ: יְהִיא שְׁמַה רַבָּא מְבַרַךְ לְעָלַם וּלְעַלְמֵי עֻלְמָא.
יְתַבְרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדַּר,
וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמַה דְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אָמֵן לְעֵלְמָא מִן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מְאִשְׁר. דְּרַכֵּיהָ דְרַכֵּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבַּע יָמִים בְּיָמֵיהָ, בְּשִׂמְלָה עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יי חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וְיֵאדָרִי:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. *האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֹמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנֵה עֲבָדָיו וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אִיִּי הָאֹמֵת וְצַדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

ד שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה בֵּית יַעֲקֹב הַיְמִין וְכָל־מִשְׁפְּחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל הַגְּדוּלִים אֲנֹשֵׁי הַשֵּׁם: ה כֹּה אָמַר יְהוָה מִה־מִּצְאוֹ אֲבוֹתֵיכֶם בֵּית אִיזָה דְבַר עוֹלָם כִּי רָחֳקוּ מֵעָלְי וַיִּלְכּוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל עֲבוּדָה וְרָה וַיְהַבְלוּ בַעֲבוּרָה וְהַנְּשׂוּ גַם הֵמָּה הַכֹּל: ו וְלֹא אָמְרוּ אֵיךְ יִהְיֶה נְשׁוּב לַעֲבוֹד אֶת ה' הַמַּעֲלָה אֲתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַמּוֹלִיד אֲתָנוּ בְּמִדְבָּר וְלֹא תַעֲשֶׂי בְּרַד בְּאֶרֶץ עַרְבָה שְׂגָדִים שֶׁם קוֹצִים וְשׁוֹחָה מְקוֹם חֲפִירֹת עֲמֻקּוֹת בְּאֶרֶץ צִיָּה מְקוֹם שֶׁחֹס בּוֹעַר וְצִלְמוֹת צִלּוֹ שֶׁל מוֹת, וְלֹא הִכְרַנּוּ דְבַר בְּאֶרֶץ לֹא־עֵבֶר בְּהַ אִישׁ וְלֹא־יֵשֵׁב אֶדָם שֶׁם בְּקִבְעוֹת: ז הֲלֹא וְאָבִיָּא אֲתַכֶּם מִשֵּׁם אֶל־אֶרֶץ הַכְּרָמִל מְקוֹם שְׁדוֹת וְכַרְמִים לֹא־כָל פְּרִיָה וְטוֹבָה וְתִבְאוּ וְתִטְמְאוּ אֶת־אֶרֶץ צִיָּה מִמַּה שֶׁעֲבַדְתֶּם כֹּה לַעֲבוּדָה וְרָה וְנַחֲלַתִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁמַתֶּם לְתוֹעֵבָה לִפְנֵי: ח הַכְּהֻנִּים לֹא אָמְרוּ לֹא תוֹמְרוּ לַעֲשֶׂ לֹמַר אֵיךְ יִהְיֶה וְתַפְשִׁי הַתּוֹרָה הַסַּנְהֶדְרִין לֹא יְדַעוּנִי לֹא רָצוּ לְדַעַת וְלַחֲבֹר גְּדֵל חֻמְמוֹתֵי וְהַרְעִים מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל פִּשְׁעוּ בִּי וְהִנְבִּיאִים הַשֶּׁקֶר נִבְּאוּ כַּבְּעַל בִּשְׁם

שי למורא

ה) אֲבוֹתֵיכֶם, הַיְדוּוֹת שֶׁעֲבָדוּ עֲבוּדָה וְרָה אַחֲרֵי שֶׁנִּכְסוּ לְאֶרֶץ. אַחֲרֵי הַהֶבֶל, אַחֲרֵי עֲבוּדוֹת זְרוֹת, שֶׁלָּקְדוּ הַכֹּל וְאִין בְּהֵן מִשֵּׁ. וַיְהַבְלוּ, וּבַעֲבוּרָה וְהַנְּשׂוּ גַם הֵם הַכֹּל בְּלֵי מִמְשׁוֹת, שְׁתַּרִּי הַשְּׁפֵלָה מִמְשַׁלְתֶּם מֵאֵר. (ו) עַרְבָה, מִישׁוֹר בְּמִדְבָּר. וְשׁוֹחָה, וּמְקוֹם גְּמוֹת וְכוּרֹת. בְּאֶרֶץ צִיָּה, בְּמְקוֹם שְׁמַתָּה וְצִלְמוֹת, צִלּוֹ שֶׁל מוֹת, חֲשֵׁבַת הַקְּבֵר. לֹא עֵבֶר בְּהַ אִישׁ, בְּרַד מַעֲבָר. וְלֹא יֵשֵׁב אֶדָם שֶׁם, לֹא הַתִּנְשֵׁב בְּקִבְעוֹת מְעוֹלָם. (ז) אֶרֶץ הַכְּרָמִל, מְקוֹם שְׁדוֹת וְכַרְמִים. אֶת אֶרֶץ צִיָּה, כְּלוּמַר, הָאֶרֶץ הַרְּאִיָּה לְחֲשׁוֹת שְׂכִינְתֵי בְהַ. לְתוֹעֵבָה, לַעֲבוּדָה וְרָה, שְׁהִיא תוֹעֵבַת ה'. (ח) הַכְּהֻנִּים, שְׁמַתְפַּקְדֵי הַכְּהֻנִּים לְחֻרֹת לַעֲשֶׂ דְרָבִי ה'. לֹא אָמְרוּ אֵיךְ ה', לֹא תוֹמְרוּ אֶת הַעֵם לֹמַר לְהֵם לְהַתְּבַנֵּן בְּגִדְלַת ה', וְלֹא לְמֹדוֹס יִרְאַת ה'. וְתַפְשִׁי הַתּוֹרָה, הֵם הַסַּנְהֶדְרִין. לֹא יְדַעוּנִי, לֹא לְמֹדוֹ אֶת הַעֵם לְדַעַת אֶת ה'. וְהַרְעִים, הַמַּלְכִּים, פִּשְׁעוּ בִּי, מִרְדוּ בִּי. וְהִנְבִּיאִים, נִבְּאוּ הַשֶּׁקֶר. כַּבְּעַל, בִּשְׁם הַכְּבֵל, שְׁהוּא עֲבוּדָה וְרָה.

הפטרה לקריאה בציבור ולשנים מקרא

ואחד תרגום ברמיה פרק ב

ד שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה בֵּית יַעֲקֹב וְכָל־מִשְׁפְּחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל: ה כֹּה אָמַר יְהוָה מִה־מִּצְאוֹ אֲבוֹתֵיכֶם בֵּית עוֹלָם כִּי רָחֳקוּ מֵעָלְי וַיִּלְכּוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיְהַבְלוּ: ו וְלֹא אָמְרוּ אֵיךְ יִהְיֶה הַמַּעֲלָה אֲתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַמּוֹלִיד אֲתָנוּ בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ עַרְבָה וְשׁוֹחָה בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצִלְמוֹת בְּאֶרֶץ לֹא־עֵבֶר בְּהַ אִישׁ וְלֹא־יֵשֵׁב אֶדָם שֶׁם: ז וְאָבִיָּא אֲתַכֶּם אֶל־אֶרֶץ הַכְּרָמִל לֹא־כָל פְּרִיָה וְטוֹבָה וְתִבְאוּ וְתִטְמְאוּ אֶת־אֶרֶץ צִיָּה מִמַּה שֶׁעֲבַדְתֶּם כֹּה לַעֲבוּדָה וְרָה וְנַחֲלַתִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁמַתֶּם לְתוֹעֵבָה לִפְנֵי: ח הַכְּהֻנִּים לֹא אָמְרוּ לֹא תוֹמְרוּ לַעֲשֶׂ לֹמַר אֵיךְ יִהְיֶה וְתַפְשִׁי הַתּוֹרָה הַסַּנְהֶדְרִין לֹא יְדַעוּנִי לֹא רָצוּ לְדַעַת וְלַחֲבֹר גְּדֵל חֻמְמוֹתֵי וְהַרְעִים מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל פִּשְׁעוּ בִּי וְהִנְבִּיאִים הַשֶּׁקֶר נִבְּאוּ כַּבְּעַל בִּשְׁם

יֵשֵׁב אֶדָם שֶׁם: ז וְאָבִיָּא אֲתַכֶּם אֶל־אֶרֶץ הַכְּרָמִל לֹא־כָל פְּרִיָה וְטוֹבָה וְתִבְאוּ וְתִטְמְאוּ אֶת־אֶרֶץ צִיָּה מִמַּה שֶׁעֲבַדְתֶּם לְתוֹעֵבָה: ח הַכְּהֻנִּים לֹא אָמְרוּ לֹא יְדַעוּנִי וְהַרְעִים פִּשְׁעוּ בִּי

הפעל ואחריו הפסילים אשר לא יועלו הלכו: ט לכן טרם אביא עליכם רעה עד אריב אתכם נאם יהוה ודעתי שנים ואת בני בניכם אריב כי גם הם ירעו בקה: י פי עבדו אני כתיים שהיו קרובים לארץ ישראל וראו משפט מנהגם וקדר שישבו במדבר באהלים שלחו ומלתוננו

חקרו מאד לראות מנהגם וראו מעשה הנזים ההם וכי הן באמת היתה בעיניהם פזאת פתועה הזאת: יא התימיר וכי החליף גוי אלהים אלהיו והמה לא אלהים ועמי המיר כבודו של מקום בעבודה ויה בלוא יועיל שאזן בו תועלת: יב שמו השתוממו שמים והתפלאו עלזאת ושערו והצטערו על גדל החרבן שחרבו ישראל מאד נאם יהוה: יג כישתנים רעות רעה בפולה עשה עמי אתי עזבו מקור | מען כים חיים המשפיע להם טובות ככל עת, לחצב לחפור להם בארות בארת רבות נשברים אשר לא יוכלו וחייו המים כי המים יצאו מקער השברים, פן הם הבוטחים באהלים אחרים: יד וכי העבד ישראל קנת כסף הוא ישראל או אם יליד בית פן האמה הוא להיות נעבד אל המקרים, הלא ה' קרא לו 'בני כבוד' ומדוע אם פן היה ישראל לבו לשלל מצד האמונה: טו עליו על ישראל ישאגו כפרים מלכים נתנו קולם וישיתו וישנו ארצו לשמה לשמה עריו נצתו נשרפו מבלי ישב בהם: (ועל מלכות אפרים יאמר שגלו כבר מארצם) מז גם בניג'נה ותחפנחם הם מצרים שאהם בוטחים עליהם לענה ורעוד ישברו לך את הקדקד וגלגולת: זו הלאזאת תעשה לך לא פעבור שנגזבים אל המקרים, אלא זאת הרעה היא באה על עובד את יהוה אלהיו ללכת אחרי אלהים אחרים בעת מולכך ה' בדרך

השרה: יח ועתה הואיל והכל בהשגחה מה' לך ללכת לדרך מצרים לשתות מי שחור זה הילול ומזה לך לדרך אשור לשתות מי נהר פרת, לבקש מהם עורה להיות נשע על ידיהם: יט בסוף תיפסד רעתך כי תביא עלך יסוריו, ומשבותיך מה שתלכת בדרךי לך, במכאוב תוכיך

ט) עוד אריב אתכם, לפני שאביא עליכם רעה, אתנפת עמכם עוד על ידי נביאי. ואת בני בניכם אריב, וידע אני שנים עם בני בניכם אריב, כי האשמה תלך מהאבות לבנים דור אחר דור. (י) אני כתיים, אני הים של רומן וקדר שלחו, ושלחו שליחים לארץ קדר, והם ערבים. הן היתה פזאת,

האם היתה פעלה פזאת, הנזכרת להלן. (יא) התימיר גוי אלהים, והמה לא אלהים, וכי המיר גוי מהם את אלהיו, ואף על פי שהמה לא אלהים. כבודו, אשר בו היה נכבד. (יב) שמו שמים על זאת, כלומר, ראוי היה שהיו השמים משתוממים על זאת הרעה. ושערו חרבו מאד, והיו כסערה וחרבן גדול. (יג) שתים רעות, אם הנזים המירו וראתם בכיזאא בו, יש פאן רעה אחת. ועכשו, שאותי עובד, שאני מקור מים חיים, ללכת אחר עבודות זרות שהם כמו בזרות המיערים לתחזיק את המים, והם נשברים ונסדקים וימימים נבלעים כסדקים, הרי שתי רעות. (יד) העבד ישראל, וכי עבד הוא, שאזן הארון משגיח בלדך עליו כמו שמשגיח האב על הבן. אם יליד בית הוא, או הוא יליד השפחה שפנות. לבו, לבנה ושלל. טו) עליו ישאגו כפרים, על ישראל ישאגו הכפירים, הם מלכי הנזים. נתנו קולם, נערו בו, וישיתו ארצו לשמה, עשו את ארצו לשממה. נצתו, נהיו הערים ציה ושממה. טז) נה, אלכסדרה של מצרים. ותחפנחם, שם עיר במצרים. ורעוד קדך, ישברו לך את ראשך ויה הנה יאשיהו מלך יהודה, שחרנו פרעה נבה. 'רעוד', לשון שבירה ורציצה, כמו 'ירעו דליתיו' (ירמיה יאטו), שפרשו 'ירצצו את ענפיו'. (יז) הלא זאת תעשה לך וגו', הלא את הפרענות הזאת תגרם לך האשמה והעון אשר עובת את ה' אלהיו. בעת מולכך בדרך, בעת

שהיה מלמד אותך את הדרך הטובה והישרה. (יח) מה לך לדרך מצרים, למה תעובי אותי ורודף לבטח על מצרים. מי שחור, הוא בניו למי תהר גילום. לדרך אשור, ללכת לבקש עורה מפלך אשור. לשתות מי נהר, כלומר, להנות מעורת מלך אשור אשר הם שותים ממי נהר פרת. (יט) תיפסד

רעמתך, הסוף יהיה שרעמתך תביא עליו יסורים. ומשבותיך, השוכבות שלך. תוכיחך, תשפט אותך בגמול מעשיך. ולא פחדתי אליך, ולא היה לך פחד ממני (פחד ה'). כ) מעולם שברתי עלך, תמיד הייתי לך לעזרה לשבר העל אשר הכבירו עליו הנשים. נתקתי מוסרותיך, קרעתי את רצועות העור של העל שהכבירו עליך. ותאמרי לא

אעבור, ואז אחרי התשועה שעשיתי לך אמרת לא אעבר עוד על מצות ה'. כי על כל גבעה וגו', אכל את לא שמרת הבקתהך ועד של כל גבעה וגו'. צעה זונה, מפלמלת מקום למקום כמו הזונה, כלומר שקיו חלבים מבית עבודה זרה זו לבית עבודה זרה אחרת. כא) נמעתיד שורק, מתחלה נמעתיד מענפי גפן משבת, כלומר, בני אבות פשרים וצדיקים. סורי הגפן נכריה, להיות כמו ענפי הגפן הרעים שמסורים אותם מן הגפן, כי פרוחיה נכרים, כלומר באושים ולא ענבים. כב) אם תכבסי בנתר, אם תנקי את עצמך כמו שמכבסים בנדר בנתר ובבורות. כלומר, שתשובי בתשובה. נכתם עונך, כלומר, אפלו אם תעשי מעשים טובים לפני הנכריות, הרי לא יכפרו על העונות שבפניה. כג) לא נטמאתי, לא עבדתי עבודה זרה. ראי דרפך בנאי, ראי מה עשית בנאי מול בית פעור, ועד עקשיו את מחוקת פאתו הדרר. בכרה קלה משרכת דרביה, כמו בכרה קלה שמשרכת דרביה, פעם תרוץ הנה ופעם תרוץ הנה, פן את, פעם עובדת עבודה זרה פלוגית, ופעם עבודה זרה אחרת.

"בכרה" גמלה צעירה. "משרכת", ענן המשכה ותקפה וקשירה, כמו "שורף געל" (בראשית יד,ט). שהוא נמשך מהנעל והיו נהיגים לחסוף בו סביב הנעל כפות פעמים וקושרים אותו. וכן את כשתהלתך בעבודת בעל פעור נדבקת בעבודה זרה עד חיום הנה. כד) פרה, הנה את כמו חמור חבר. למד מדבר, שהוא רגיל לרוץ במדבר. באות נפשה שאפה רוח, כלומר, אין מי שמכריח אותה לרוץ ולדרר, אלא היא בחפצה תרוץ ותדרר בכל עת ושואפת אויר בדרך הרצים במוחיות. תאנתה מי ישיבנה, בכל פעם שתרוץ תחזור במוחיה למקומה, פאלו היה לה דאגה מי ישיבנה למקומה. "תאנתה", כמו "תאניה ואניה" (איכה ב,ה). כל מבקשיה לא יעפו, כל המבקשים לתפשה אינם צריכים להתנעף כי בחדשה בחדש אב ימצאונה שהוקבע בכיה לדורות בזמן המדוללים: כה נביאי אומרים לך מנעי רגלך מיחרף ללכת לגולה לגוים, ומנעי וגרונך מלמות מצמאה ותאמרי על חברי הנביאים נואש נואשתי

ודעי וראי קירע ומר עובד את יהוה אלהיך ולא פחדתי אליך ופחד ה' לא היה אלוך נאם אדני יהוה צבאות: כ הלא פי מעולם הייתי לך לעזרה ושברתי עלך אשר הכבירו עליו האומות נתקתי הפתרי מוסרותיך מעל צוארך ותאמרי לא אעבור עוד על דבר ה', אך לא

שפרת הבקתהך פי על כל גבעה גבהה ותחת כל ענן רענן מקום למקום את הולכת ונוסעת מבית עבודה זרה זו לבית עבודה זרה זו כמו צעה משכב זנה: כא ואנכי נמעתיד שורק ומרות מנפן משבת, פלה הכל מורע אמנת אבות פשרים וצדיקים ואיד נהפכת לי כמו סורי הגפן ומרות המוסרים מהגפן, אשר כל אחת נכריה וזרה למישהי: כב גם פי אם תכבסי בנתר מין אדמה המנקה ותרבי לך ברית עשב המנקה, על ידי הצדקות ומעשים טובים שעשית לצחצח עצמך לפני, לא תועיל, כי נכתם נראה ככתם עונך שאת עושה בפתר לפני נאם אדני יהוה: כג איך תאמרי איך תכשיו לומר לא נטמאתי הנה עבדתי זרה ומעולם אחרי הבעלים לא הלכתי ראי דרפך בנאי מול בית פעור ששם עבדת הבעל דעי מה עשית היום, ותדעי שאותו עון עמד עד היום הנה, הנה את בבכרה גמלה נקבה קלה לרוץ הלוך ושוב כמו משרכת שרוף נעל שפושרים סביב לרגל (עטרת) קד דרביה מנהגה: כד הרי את ב פרה | פחמור חבר הנה שהוא למד רגיל להיות במדבר פן אוהבת את לנע באות בחשק נפשה

שאפה רוח האויר אל הריאות בדרך הרצים מהרה תאנתה דאנתה מי ישיבנה למקומה, כל המבקשים אותה לא יעפו אינם צריכים להתנעף כי בחדשה בחדש אב ימצאונה שהוקבע בכיה לדורות בזמן המדוללים: כה נביאי אומרים לך מנעי רגלך מיחרף ללכת לגולה לגוים, ומנעי וגרונך מלמות מצמאה ותאמרי על חברי הנביאים נואש נואשתי

בְּדַבְרֵיכֶם לֹא אָשׁוּב אֵלָיו כִּי־אֶהְיֶה וְרִים עֲבֹדַת הַפְּעִלִים וְאַחֲרֵיהֶם אֶלְדָּ לַעֲבֹד אוֹתָם: כּו כְּבִשֶׁת גָּנָב שֶׁהִיא מוֹחֶזֶק נֶאֱמָר כִּי יִמָּצֵא בֶן הַבִּישׁוּ בַעֲנֵנֵי עֲבֹדָה וְהָ בֵּית יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ מוֹחֲזָקִים לַעֲבֹדֵי ה', הַמָּה הַמִּזֵּן הַעַם מִלְכֵיהֶם שְׂרִיָּהִם וְכַהֲנֵיהֶם כַּהֲנֵי הַפְּעֵל וּבְנֵי־אֲבוֹתָם נִבְיֵי הַפְּעֵל: כּו עַל אֲשֶׁר אָמְרִים לַעֲזֹב לְפָסֵל מַעֲזֵי אָבִי אֶתְּהָ וּלְאָבִי וּלְצִלָּם מֵאֲבוֹן אֶת וּלְדַתְּנוּ כִּי־פָנּוּ הַפְּנֵי אֵלֵי עֶרְף וְלֹא פָנִים וְלֹא יִאֲבָה לְשׁוֹמֵעַ אֲמָרוֹ וּבָעֵת רַעְתֶּם רֹאִים כִּי אֵין אֱלֹהֵיהֶם וְיִשְׁעֵי אוֹתָם יִאֲמָרוּ אֵלֵי קוֹמָה וְהוֹשִׁיעֵנו: כח אֲשֶׁר לָךְ וְאֵיהָ אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָךְ יְקוֹמוּ הֵם אִם יִכְלוּ וְיִשְׁעוּךָ בַּעֲת רַעְתֶּךָ כִּי כִּמוֹ מִסְפֵּר עֲרִיד עֲשִׂיתָ צוּרוֹת שֶׁל פּוֹכְבִים וְהָיוּ אֱלֹהֵיךָ אֶתְּהָ יְהוּדָה: א אִם־תָּשׁוּב בְּתִשְׁבָּה יִשְׂרָאֵל | נֶאֱמַר יְהוָה אֱלֹהֵי תָשׁוּב לְהוֹיֵת לְפָנֵי סְגוּלָה מִכָּל וְאִם־תִּסְרֹד שְׁקוֹצֵיךָ אִם תַּעֲבִיר הַפְּסִילִים מִפָּנֶיךָ אִם לֹא תִגְדֹר לְצֵאת בְּגוּלָה: ב וְנִשְׁבַּעְתָּ וְאִם תִּשְׁבַּע חֲרִי־יְהוָה בְּאִמַת לֹא כִּמוֹ שֶׁאַתָּם נִשְׁבַּעִים עִתָּה לְשָׁקֵר, וְתִתְּנֵנוּ בְּמִשְׁפַּט וּבְצִדְקָה אִם וְתִתְּכַרְכוּ כִּי בְּיִשְׂרָאֵל הַגּוֹיִם לֹא־מִרְיָם בְּכִרְתָּם, וְיִשְׁקֹד אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְכִי וְתִתְּחַלְּלוּ יֹאמֵר הַנֵּה אֲנִי מַצְלֵחַ בְּיִשְׂרָאֵל:

זָרִים וְאַחֲרֵיהֶם אֶלְדָּ: כּו כְּבִשֶׁת גָּנָב כִּי יִמָּצֵא בֶן הַבִּישׁוּ בַּיּוֹם הַבֵּית יִשְׂרָאֵל הַמָּה מִלְכֵיהֶם שְׂרִיָּהִם וְכַהֲנֵיהֶם וּבְנֵי־אֲבוֹתָם: כּו אָמְרִים לַעֲזֹב אָבִי אֶתְּהָ וּלְאָבִי וּלְדַתְּנוּ כִּי־פָנּוּ אֵלֵי עֶרְף וְלֹא פָנִים וּבָעֵת רַעְתֶּם יִאֲמָרוּ קוֹמָה וְהוֹשִׁיעֵנו: כח וְאֵיהָ אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָךְ יְקוֹמוּ אִם־יִשְׁעוּךָ בַּעֲת רַעְתֶּךָ כִּי מִסְפֵּר עֲרִיד הָיוּ אֱלֹהֵיךָ יְהוּדָה: ד אִם־תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל | נֶאֱמַר־יְהוָה אֵלֵי תָשׁוּב וְאִם־תִּסְרֹד שְׁקוֹצֵיךָ מִפָּנֶיךָ וְלֹא תִגְדֹר: ב וְנִשְׁבַּעְתָּ חֲרִי־יְהוָה בְּאִמַת בְּמִשְׁפַּט וּבְצִדְקָה וְהִתְּכַרְכוּ כִּי גוֹיִם וְכִי וְתִתְּחַלְּלוּ:

שי למורא
אני מתאשש מעבודת הקב"ה ולא אשוב אליו. זרים, עבודות זרות. כו) כי ימצא, אדם שהיה מחזק לנאמן וכשנמצא שהוא גנב. הבישו, לשון בושה. המה, המון העם. וכהנניהם, כהני עבודה זרה. ונביאייהם, נביאי הפעל כו) ובעת רעתם, בעת שבאה עליהם רעה, מתפללים אלי ואומרים "קומה והושיעני מן הרעה". כח) כי מספר עריד, לפי השבון מספר עריד. היו אלהיך יהודה, היו הפסילים שעשית, אתה יהודה. א) אם תשוב ישראל נאם ה' אלי, אם תשוב בתשובה אלי, אמר ה'. תשוב, או תשוב להורו לכבודך ונרדמת הראשונה. פרוש אחר, או תהיה בשוכה נחמת בארצך. פרוש אחר, תתקבל תשובתך, ולא תחתם עלך גורה רעה. ולא תגדור, או לא תגדור מארצך לצאת בגולה. ב) במשפט, כשתתחייב מן הדיון בשבועה. ובצדקה, שאם תכיר שהמשפט אינו בצדק, לא תקבל השבועה. והתכרכו בו גוים, אם נעשה ישראל כן, או ותכרכו בו גוים. כל גוי יאמר לבנו "תהא כפלוני ישראל". וכו' ותחללו, מי שייכל להדבק בישראל, יתפאר בדבר.

לְאַחַר שְׂמִסִּים הַהִפְטֵרָה יֹאמֵר הַמַּפְטִיר בְּרֻכּוֹת אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הַעֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְּדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אִמַת וְצַדִּיק: נֶאֱמָר, אֶתְּהָ הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מְלֶכֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אֶתְּהָ. בְּרוּךְ אַתְּהָ יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתְּהָ יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּכַנְיָהּ: שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,

בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנֵינוּ, עַל כַּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחְלוּ עוֹד אַחֲרֵיהֶם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וְלִתְפֹּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֹךְ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: לֵיל ב', שְׁעָה 1 בְּלִילָהּ, 53 דְּקוֹת ו-11 חֲלָקִים.
רֹאשׁ חֹדֶשׁ מִנְחַם-אָב, בַּיּוֹם הַשְּׁנִי הַבֹּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

עטרת מרים

א אלה הם דברי ירמיהו בן־חלקיהו מן־הכהנים אשר ישב בענתות מערי הפהנים שהיא בארץ בנימין: באשר היה תחלת דברי־יהוה אליו בימי יאשיהו בן־אמון מלך יהודה שהוא ודודו היו צדיקים, בשלש־עשרה שנה למלכו: ג ויהי ירמיהו נביא כל ימי יאשיהו הנותרים, בימי יהויקים בן־יאשיהו מלך יהודה ויהודה ויהודה נבואתו עשתי־עשרה שנה לצדקיהו בן־יאשיהו מלך יהודה בהם מלכותו בשנת אחת עשרה למלכותו עד־גלות ירושלים בחדש החמישי כי אז נפל צדקיהו ביד מלך בבל: ד ויהי דברי־יהוה אלי לאמר: ה בטרם אצרך בבטן אמך ידעתיד הפרתי בך שתהיה הגון ויכונן לבואה ובטרם תצא מרחם הקדשתיך ומנתיך לבך נביא לגוים על הגוים כלם נתתיך: ו ואמר אהיה אי לי על המנועה אדני יהוה הגה לא־ידעתי דבר לסדר דברי הנבואה בצחות הלשון כִּי־נָעַר אֲנִי וְלֹא הִרְגַלְתִּי בַּהֶ: ז ואמר יהוה אלי אֶל־תֹּאמֶר נָעַר אֲנִי אֵל תִּמְאֵן בְּדָבָר בַּעֲבוּר הַנְּעוּרוֹת כִּי עַל־כֵּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֶשְׁלַחְךָ תִּלְדָּ וְאַתָּה כִּלְ־אֲשֶׁר אֲצוּן תִּדְבַר: ח אֶל־תִּירָא מִפְּנֵיהֶם מִפְּנֵי מוֹ אֲשֶׁר אֶשְׁלַח אֵלֵיהֶם כִּן תִּכְשַׁל בְּלִשְׁוֹן וְיִקְצְפוּ עָלֶיךָ כִּי־אַתָּה אֲנִי לְהַצִּילָךְ מִפְּנֵיהֶם כִּי־אַתָּה אֲנִי לְהַצִּילָךְ נֹאם־יְהוָה: ט וישלח יהוה את־ידו ויגע הושיט את־ידו ויגע עלי פי

הפמרה לפרשת מטות לשמו"ת

בירמיה פרק א

א א דבְּרֵי יִרְמְיָהוּ בֶן־חֲלָקִיָּהוּ מִן־הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בַּעֲנַתוֹת בְּאֶרֶץ בְּנִימִן: ב אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו בִּימֵי יָאֲשִׁיָּהוּ בֶן־אֲמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּשָׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמַלְכוּ: ג וַיְהִי יִרְמְיָהוּ נְבִיא כָּל יְמֵי יָאֲשִׁיָּהוּ הַנּוֹתָרִים, בִּימֵי יְהוֹיָקִים בֶּן־יָאֲשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיְהוּדָה וַיְהוּדָה נְבוּאָתוֹ עֶשְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְצַדִּיקְיָהוּ בֶן־יָאֲשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּהֵם מַלְכוּתוֹ בְּשָׁנַת אַחַת עֶשְׂרֵה לְמַלְכוּתוֹ עַד־גְּלוֹת יְרוּשָׁלַיִם בְּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי כִּי אָז נָפַל צַדִּיקְיָהוּ בְיַד מֶלֶךְ בָּבֶל: ד וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ה בְּטָרִם אֲצַרְךָ בְּבֶטֶן אִמְךָ יִדְעָתִיד הִפְרַתִּי בְּךָ שֶׁתִּהְיֶה הַגּוֹן וַיִּכּוֹן לְבֹאֶהָ וּבְטָרִם תִּצְאָ מִרַחֲמֵי הַקֹּדֶשׁ שִׁתִּיד וּמִנְתִּיד לְבָרְךָ נְבִיא לְגוֹיִם עַל הַגּוֹיִם כֹּלֵם נִתְּתִיד: ו וְאָמַר אֶהְיֶה אִי לִי עַל הַמְּנוּעָה אֲדִנִּי יְהוָה הִגַּה לֹא־יִדְעָתִי דְּבַר לְסֹדֵר דְּבַר־יְהוָה הַנְּבוּאָה בְּצִחוֹת הַלְשׁוֹן כִּי־נָעַר אֲנִי וְלֹא הִרְגַלְתִּי בַּהֶ: ז וְאָמַר יְהוָה אֵלַי אֶל־תֹּאמֶר נָעַר אֲנִי אֵל תִּמְאֵן בְּדָבָר בַּעֲבוּר הַנְּעוּרוֹת כִּי עַל־כֵּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֶשְׁלַחְךָ תִּלְדָּ וְאַתָּה כִּלְ־אֲשֶׁר אֲצוּן תִּדְבַר: ח אֶל־תִּירָא מִפְּנֵיהֶם מִפְּנֵי מוֹ אֲשֶׁר אֶשְׁלַח אֵלֵיהֶם כִּן תִּכְשַׁל בְּלִשְׁוֹן וְיִקְצְפוּ עָלֶיךָ כִּי־אַתָּה אֲנִי לְהַצִּילָךְ מִפְּנֵיהֶם כִּי־אַתָּה אֲנִי לְהַצִּילָךְ נֹאם־יְהוָה: ט וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יָדוֹ וַיִּגַע הוֹשִׁיט אֶת־יָדוֹ וַיִּגַע עָלַי פִּי

שי למורא
ב) בשלש עשרה שנה למלכו, אז התחילה לשרות עליו השראת הנבואה. ג) ויהי בימי יהויקים וגו', והנה מתנבא גם בימי יהויקים בנו ובימי צדקיהו וכו'.
ה) בטרם אצרך בבטן ידעתיד, בטרם יצרתיד צורה בבטן אמך, גדלתיך. הקדשתיך, זמנתי אותך. ו) אהיה, לשון קריאה על הצער ועל הדאגה. לא ידעתי דבר, רצה לומר, דברי תוכחה. כי נער אנכי, כי צעיר למים אנכי, ואיך אהיה מוכיח לעמים. ט) את ידו, את דברי נבואתו. ויגע על פי, והעביר את דברי הנבואה שיהיו מסדרים בפי.

הקדשתיך נביא לגוים נתתיך: ו ואמר אהיה אדני יהוה הגה לא־ידעתי דבר כִּי־נָעַר אֲנִי: ז ואמר יהוה אלי אֶל־תֹּאמֶר נָעַר אֲנִי כִּי עַל־כֵּל־אֲשֶׁר אֲצוּן תִּדְבַר: ח אֶל־תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי־אַתָּה אֲנִי לְהַצִּילָךְ מִפְּנֵיהֶם כִּי־אַתָּה אֲנִי לְהַצִּילָךְ נֹאם־יְהוָה: ט וישלח יהוה את־ידו ויגע הושיט את־ידו ויגע עלי פי

עטרת מרים

ירוּשָׁלַיִם לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה זְכַרְתִּי זָכַר אֲנִי לְךָ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ בְּיַמֵּי נְעוּרֶיךָ אֲהַבְתָּ אֶהְבֵּת הֵאֱהָבָה שֶׁהָיָה לִי עִלְוֶיךָ בְּעַת פְּלוּלְתֶיךָ שֶׁהָיָה כִּכְלָה בְּזִמְנָה שֶׁפָּתַח בְּמִתְן תּוֹרָה, גַּם זָכַר לִפְנֵי שֶׁהֵאֱמַנְתָּ בִּי לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמִדְבָר בְּאַרְצָן לֹא זְרוּעָה שֶׁאֵין פֶּה זֶרַע זְרוּעַ וְאֵין מִה לֵאכֹל: ג' וְלֹא קָדַשׁ כְּתוּבָה נֶחֱשַׁב יִשְׂרָאֵל לַיהוָה שְׁלֹא יֵאכְלָנוּ זָר, כִּי יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית תְּבוּאֹתָה הַמְיֻטָּב שֶׁבְכָל הָאוֹמֹת כָּל אֲכָלָיו כָּל הַמְכֻלִּים אֶת יִשְׂרָאֵל יֵאָשְׁמוּ אֶף־עַל־פִּי שֶׁתְּקַדֵּשׁ־יִשְׂרָאֵל מִכִּיָּא מְכִיָּא הָאוֹיֵב בְּעִבּוֹר הַמָּאֵם, עִם כָּל זֶה רָעָה תִּבְאֵ אֱלֹהִים לְאוֹמֹת בְּסוּף נֶאֱמַר יְהוָה כִּי זָכַר אֲנִי לְיִשְׂרָאֵל חֶסֶד נְעוּרִים שֶׁהוּא חֶסֶד הָאָבוֹת:

שי למורא
 ג) קדש ישראל לה', נחשבים הם כמו קדש, שלא יאכלנו זר. ראשית תבואתה, המיטב שבכל תבואתו, כלומר, המבחרים שבמין האדם. כל אכליו יאשמו, כל הגזולים ומכילים את ישראל, יהיו אשמים והרעה תבוא עליהם.

נְעוּרֶיךָ אֶהְבֵּת פְּלוּלְתֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמִדְבָר בְּאַרְצָן לֹא זְרוּעָה: ג' קָדַשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה רֵאשִׁית תְּבוּאֹתָה כָּל אֲכָלָיו יֵאָשְׁמוּ רָעָה תִּבְאֵ אֱלֵיהֶם נֶאֱמַר יְהוָה:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

לְכֶם שֶׁבַת בְּהַר הַזֶּה: וּפְנֵי א | וּסְעוּ לְכֶם וּבָאוּ הַר הָאֱמֹרִי וְאֶל־כָּל־שִׁכְנָיו בְּעֶרְבָה בְּהַר וּבְשִׁפְלָה וּבְנִגְבַּ וּבְחֹף הַיָּם אֶרֶץ הַפְּנִיעָנִי וְהַלְבִּנֹן עַד־הַנְּהַר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרַת: (ישראל)
 ה רָאָה נְתַתִּי לַפְּנִיכֶם אֶת־הָאָרֶץ בָּאוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְתַת לָהֶם וּלְזֶרְעָם אַחֲרֵיהֶם: ו ואָמַר אֲלֵכֶם בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר לֹא־אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אַתְכֶם: יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהִזְכֶּם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב: יא יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵכֶם יִסַּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֵלֶיךָ פְּעָמִים וַיְבַרֵךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לְכֶם:

א « אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבָר בְּעֶרְבָה מִזֶּה סוּף בְּיַוִּץ־פָּאָרָן וּבְיַוִּץ־תַּפָּל וְלָכֵן וַחֲצַרְתָּ וְדִי זָהָב: ב אַחַד עֶשְׂרֵת יוֹם מֵחֵרֶב דֶּרֶךְ הַר־שַׁעִיר עַד קָדַשׁ בְּרִנְעָה: ג וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתֵּי־עֶשְׂרֵת חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶתְּךָ אֱלֹהִים: (יב)
 ד אַחֲרַי הִבְתּוּ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחִשְׁבוֹן וְאֵת עֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן אֲשֶׁר־יוֹשֵׁב בְּעֶשְׂתֵּי־עֶשְׂרֵת בְּאֲדָרְעִי: ה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאַרְצָן מִזְּאֵב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאֹמְרֵי: ו יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֵרֶב לֵאמֹר רַב־

"דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב ופועלים פעולתם", נאמר על כל מי שיש לו לב יהודי, ללא נפקא-מינה איזה כותפת-דרגות הוא עונד, ואיזה "תואר כבוד" יש לו, וכמה כסף יש לו בבנק
 משיחת "ב תמוז, ה'תשכ"ח

ביאורים לפרקי אבות

פרק ב, משנה א

רבי אומר, איזוהי דרך ישרה שיכיר לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. והיו זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות. והיו מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה. והסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עברה, דע מה למעלה ממך, עין רואה ואין שומעת, וכל מעשיך כספר נכתבין:

~ נקודות משיחות קודש ~

אולם בכך לא די וצריך להיות גם "תפארת לו מן האדם", דהיינו "שחיותו" והתלהבותו בתורה ובמצוות תשפיע גם על סביבתו שאף האנשים הסובבים אותו ילמדו להכיר את היופי והתפארת שבתורה ומצוות!

(ע"פ 999 השיחות תשמ"ח ע' 419, 999 השיחות תש"נ עמ' 240.)
מתוך שערי אבות בהוצאת היכל מנחם)

באופן כללי יש שתי דרכים בעבודת ה': א. עבודה עם עצמו – בלימוד התורה ובתפילה; ב. עבודה עם הזולת – גמילות חסדים.

ואף כי ברור שיש לעסוק בשתייהן גם יחד, הרי שבדרך כלל עיקר ההתעסקות (אצל כל אחד ואחד) היא באחת משתי הדרכים, כאשר הדרך השנייה טפלה לראשונה.

דוגמה לזה מצאנו אצל התנאים וכפי שכותב רבינו הזקן⁵: "על דרך שמצינו ברבן יוחנן בן זכאי שהיה שר התורה המלמד תורה לישראל. . ומרבי חנינא בן דוסא לא נמצא שהיה מלמד תורה על דרך רבן יוחנן בן זכאי ולא נמצא בשמו דינים במשנה; אבל. . תפילתו היתה נשמעת יותר מרבן יוחנן בן זכאי". נשאלת אפוא השאלה, "איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם"? מהי הדרך המועדפת מבין השתיים – עבודה עם עצמו (תורה ותפילה) או עבודה עם הזולת (חסד)?

מחדש רבי במשנתנו כי הדרך הרצויה ש"יבור לו האדם" היא – "כל שהיא תפארת לעושיה (עבודה עם עצמו) ותפארת לו מן האדם" (עבודה עם הזולת). דהיינו, שעל אדם לעסוק בשתי הדרכים בשלימות, לבל תבוא האחת על חשבון האחרת. שילובן של שתי הדרכים יוצר "תפארת".

(ע"פ התוועדות ש"פ דברים ה'תשל"ה. מתוך שערי אבות בהוצאת היכל מנחם)

מפרשי המשנה¹ מרבים להקשות על משנתנו:

א. מה פשר השאלה "איזוהי דרך ישרה", הרי מקרא מפורש הוא², "כי ישרים דרכי ה'" וכן³, "פיקודי ה' ישרים", היינו, שדרך התורה היא-היא הדרך הישרה!?

ב. "שיבור לו האדם" – האמנם מניחים לכל אדם ואדם לברור ולהחליט בעצמו מהי הדרך הישרה? הרי לשם כך בדיוק ניתנה התורה!

ג. "כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם" – וכי הדרך הישרה נקבעת בהתאם לדעתם של בני-אדם!?

יש לומר בביאור המשנה, אמנם אין כל ספק ש"דרך ישרה" היא דרך התורה והמצוות. שאלת המשנה היא – מהי הדרך הישרה לכך שעבודת ה' וקיום התורה ומצוות של האדם יהיו בשלימות.

פירוש הדברים: באופן כללי עומדות לפני האדם שתי דרכים לקיום תורה ומצוות: הדרך הראשונה, דרך של קבלת-עול, דהיינו אף שאינו מבין בשכלו את גודל מעלת המצוות, הרי הוא עושה זאת כ"עובדת עבד"; דרך שניה היא, קיום מצוות מתוך הבנה והשגה דבר המביא ל"חיות" ותענוג בעבודתו.

והנה, ראשית עבודת האדם צריכה להיות בדרך של קבלת עול מלכות שמים ועול מצות⁴. אך שלימות העבודה היא בשעה שקיום התורה ומצוותיה נעשה גם מתוך הבנת היוקר והטוב שבתורה ומצוות ומתוך הרגשת התענוג שבקיומן.

זאת אפוא כוונת המשנה:

"איזוהי דרך ישרה" – מהי השלימות בקיום התורה ומצוות? ותשובת המשנה – "שיבור לו האדם", דהיינו שקיום המצוות יבוא מתוך בחירת האדם והכרת שכלו, כי אז עבודתו נעשית מתוך תענוג ו"חיות" והרי היא "תפארת לעושיה".

(1) ראש מדרש שמואל. (2) הושע יד, י. (3) תהלים יט, ט. (4) ראה ברכות יג, א. (5) תורה אור לד, א.

לוח זמנים לשבוע פרשת מטות-מסעי - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ה) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצאת שבת	כניסת שבת		
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א				
באר שבע (ק)	05:59	05:55	08:43	08:41	09:21	09:19	10:30	10:31	13:22	13:21	19:35	19:39	20:02	20:07	19:15	20:14
חיפה (ק)	05:55	05:51	08:40	08:37	09:19	09:17	10:28	10:29	13:21	13:20	19:40	19:45	20:05	20:10	19:07	20:17
ירושלים (ק)	05:56	05:52	08:41	08:38	09:19	09:17	10:28	10:29	13:20	13:19	19:39	19:44	20:02	20:07	19:00	20:13
תל אביב (ק)	05:58	05:54	08:42	08:40	09:20	09:18	10:30	10:29	13:22	13:21	19:36	19:41	20:04	20:09	19:15	20:16
אוסטריה, וינה (ק)	05:33	05:25	08:17	08:11	09:15	09:11	10:29	10:31	13:38	13:39	20:27	20:36	21:06	21:16	20:11	21:22
אוסטריה, מלבורן (ח)	07:18	07:24	09:12	09:15	09:50	09:53	10:46	10:44	12:56	12:57	17:31	17:36	18:04	18:00	17:16	18:16
אוקראינה, אודסה (ק)	05:41	05:34	08:26	08:20	09:16	09:16	10:33	10:36	13:41	13:40	20:25	20:33	21:02	21:11	20:08	21:17
אוקראינה, דוניצ'ק (ק)	05:08	05:00	07:52	07:46	08:49	08:46	10:06	10:03	13:13	13:12	20:10	20:10	20:40	20:49	19:45	20:56
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	05:17	05:10	08:02	07:55	09:00	08:56	10:14	10:16	13:24	13:23	20:14	20:22	21:02	21:02	19:57	21:09
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	05:37	05:29	08:19	08:11	09:18	09:18	10:37	10:40	13:50	13:49	20:54	20:54	21:26	21:37	20:29	21:43
אוקראינה, קייב (ק)	05:29	05:20	08:03	08:03	09:14	09:10	10:32	10:29	13:43	13:42	20:48	20:38	21:19	21:30	20:22	21:37
ארה"ב אמריקות, אבו דאבי (ח)	05:52	05:49	08:34	08:32	09:08	09:07	10:16	10:16	13:02	13:02	19:09	19:05	19:31	19:35	18:46	19:41
איטליה, מילאנו (ק)	06:10	06:03	08:50	08:50	09:44	09:48	11:01	11:03	14:07	14:06	20:58	20:51	21:24	21:33	20:31	21:39
אקוודור, קיטו (ח)	06:17	06:17	08:47	08:47	09:17	09:17	10:19	10:19	12:51	12:51	18:24	18:23	18:46	18:47	18:05	18:55
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	07:50	07:50	09:47	09:47	10:21	10:23	11:17	11:15	13:30	13:30	18:12	18:16	18:43	18:39	17:56	18:54
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	08:50	08:56	10:41	10:41	11:22	11:19	12:13	12:11	14:22	14:21	18:48	18:54	19:19	19:19	18:35	19:37
ארה"ב, בולטימור (ק)	06:09	06:03	08:55	08:51	09:36	09:39	10:50	10:51	13:49	13:48	20:16	20:22	20:54	20:47	19:59	21:00
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:55	05:49	08:41	08:37	09:26	09:24	10:38	10:39	13:37	13:38	20:15	20:08	20:41	20:48	19:51	20:54
ארה"ב, גרינס סיטי (ק)	05:55	05:50	08:41	08:37	09:27	09:24	10:38	10:40	13:39	13:38	20:15	20:09	20:41	20:48	19:52	20:54
ארה"ב, דטרויט (ק)	06:27	06:21	09:13	09:09	09:58	09:58	11:13	11:14	14:15	14:14	20:55	20:49	21:30	21:22	20:32	21:36
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:42	06:39	09:26	09:24	10:01	10:01	11:11	11:12	14:02	14:01	20:18	20:13	20:40	20:45	19:55	20:51
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	06:06	06:01	08:50	08:48	09:30	09:28	10:39	10:40	13:33	13:33	19:55	19:50	20:19	20:25	19:33	20:31
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:48	06:46	09:31	09:29	10:04	10:06	11:13	11:14	14:01	14:00	20:09	20:05	20:31	20:35	19:48	20:42
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:49	05:44	08:35	08:31	09:19	09:19	10:33	10:35	13:34	13:34	20:12	20:06	20:38	20:46	19:49	20:52
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	06:20	06:14	09:06	09:02	09:48	09:51	11:02	11:04	14:02	14:02	20:38	20:32	21:04	21:11	20:15	21:17
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:47	05:41	08:33	08:29	09:17	09:17	10:31	10:33	13:32	13:33	20:13	20:06	20:39	20:46	19:49	20:52
בוליביה, לה-פס (ח)	06:56	06:59	09:15	09:16	09:47	09:46	10:46	10:45	13:09	13:09	18:20	18:21	18:44	18:45	18:03	18:55
בלגיה, אנטוורפן (ק)	06:11	06:02	08:52	08:43	09:53	09:57	11:13	11:16	14:28	14:27	21:35	21:25	22:07	22:19	21:09	22:25
בלגיה, בריסל (ק)	06:12	06:04	08:54	08:45	09:54	09:58	11:14	11:16	14:28	14:27	21:34	21:24	22:06	22:17	21:08	22:24
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:40	06:44	08:54	08:54	09:26	09:25	10:23	10:22	12:43	12:43	17:48	17:50	18:08	18:11	17:27	18:20
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	06:27	06:30	08:40	08:41	09:14	09:12	10:11	10:10	12:31	12:31	17:32	17:35	18:00	17:58	17:16	18:09
בריטניה, לונדון (ק)	05:28	05:19	07:59	07:59	09:11	09:15	10:31	10:33	13:46	13:45	20:56	20:46	21:27	21:38	20:31	21:45
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	05:29	05:19	07:51	07:51	09:15	09:20	10:36	10:39	13:55	13:54	21:11	21:00	21:46	21:59	20:47	22:06
גרמניה, ברלין (ק)	05:30	05:21	07:58	07:58	09:15	09:19	10:35	10:38	13:52	13:51	21:06	20:56	21:38	21:50	20:38	21:57
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:58	05:49	08:40	08:32	09:38	09:42	10:57	11:00	14:10	14:09	21:14	21:04	21:45	21:56	20:48	22:02
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:45	06:49	08:56	08:56	09:29	09:27	10:26	10:24	12:44	12:43	17:46	17:49	18:08	18:08	17:24	18:18
הודו, מומבאי (ח)	06:16	06:14	08:54	08:54	09:28	09:28	10:35	10:35	13:18	13:17	19:16	19:13	19:38	19:41	18:56	19:48
הודו, פונה (ח)	06:13	06:11	08:51	08:51	09:24	09:25	10:31	10:31	13:14	13:13	19:11	19:08	19:36	19:36	18:51	19:43
הונגריה, בודפשט (ק)	05:24	05:17	08:03	08:03	09:01	09:05	10:19	10:21	13:28	13:27	20:23	20:14	21:02	21:02	19:58	21:08

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ו									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	04:58	04:53	08:30	08:28	07:45	07:41	12:42	12:43	19:14	19:20	19:47	19:54	18:57	20:00
יוון, אתונה (ק)	06:30	06:25	09:59	09:56	09:16	09:12	14:06	14:07	20:32	20:38	21:03	21:09	20:15	21:15
מולדובה, קישינב (ק)	05:47	05:39	09:27	09:23	08:32	08:26	13:48	13:49	20:34	20:42	21:11	21:21	20:17	21:27
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:13	06:11	09:25	09:25	08:53	08:51	13:14	13:15	19:11	19:13	19:35	19:39	18:53	19:45
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	07:35	07:44	10:03	10:08	09:20	09:24	13:05	13:06	17:35	17:28	18:08	18:01	17:16	18:21
נפאל, קטמנדו (ח)	05:28	05:25	08:47	08:45	08:11	08:09	12:43	12:44	18:51	18:55	19:18	19:23	18:34	19:29
סין, בייג'ין (ח)	05:15	05:09	08:45	08:43	08:01	07:57	12:56	12:57	19:26	19:32	19:58	20:04	19:07	20:11
סינגפור, סינגפור (ח)	07:06	07:06	10:06	10:06	09:36	09:36	13:41	13:42	19:16	19:16	19:39	19:40	18:58	19:48
פולין, ורשא (ק)	05:00	04:51	08:49	08:45	07:40	07:29	13:21	13:22	20:23	20:33	21:06	21:18	20:07	21:25
פרו, לימה (ח)	06:26	06:28	09:18	09:19	08:48	08:49	12:44	12:45	18:03	18:02	18:26	18:26	17:45	18:36
צרפת, ליון (ק)	06:27	06:20	10:05	10:01	09:12	09:07	14:24	14:24	21:06	21:14	21:43	21:51	20:50	21:57
צרפת, פריז (ק)	06:27	06:19	10:10	10:06	09:11	09:04	14:34	14:35	21:27	21:36	22:05	22:15	21:09	22:21
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:53	05:53	08:56	08:56	08:26	08:25	12:33	12:34	18:12	18:13	18:35	18:36	17:54	18:44
קנדה, טורונטו (ק)	06:09	06:03	09:44	09:41	08:55	08:51	14:01	14:01	20:40	20:47	21:12	21:20	20:20	21:26
קנדה, מונטריאול (ק)	05:41	05:34	09:19	09:15	08:27	08:21	13:37	13:38	20:20	20:28	20:55	21:03	20:02	21:10
קפריסין, לינקא (ק)	05:57	05:52	09:20	09:20	08:42	08:39	13:26	13:27	19:46	19:51	20:15	20:21	19:29	20:27
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:59	04:59	07:40	07:40	07:16	07:16	13:43	13:43	21:05	21:05	21:42	21:55	20:38	22:03
רוסיה, מוסקבה (ח)	04:28	04:28	07:01	07:01	04:39	04:39	13:17	13:17	20:47	20:47	21:21	21:36	20:15	21:43
רוסיה, רוסובט על-הדון (ח)	04:55	04:55	07:48	07:48	07:41	07:41	13:05	13:05	19:59	19:59	20:29	20:38	19:35	20:44
שווייץ, ציריך (ק)	05:59	05:59	09:44	09:44	08:52	08:46	14:10	14:10	21:09	21:09	21:34	21:43	20:40	21:50
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:02	06:02	09:11	09:11	08:40	08:40	12:57	12:57	18:47	18:47	19:12	19:12	18:28	19:19

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגו הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו ולחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org
בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

P.P.
שולם
1949
תל אביב